ODGOJ



DJECE

U ISLAMU

ABDULLAH NASIH ULVAN

Naslov originala:
Terbijjetu-l-evlad fi-l-Islam

Abdullah Nasih Ulvân
ODGOJ DJECE U ISLAMU

تربية الأولاد
في الإسلام

Abdullah Nasih Ulvân

Odgoj djece u Islamu

Muhammed, Allahov poslanik, je rekao: "Allahu će svako odgovarati za ono što mu je povjereno na čuvanje, bilo da ga je sačuvao ili izgubio."

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Riječ izdavača

Hvaljen neka je Uzvišeni Allah, Gospodar svjetova, i neka je salavat i selam na našeg Poslanika, Allahovog miljenika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, na njegovu porodicu, ashabe i na sve one koji slijede njihov put do Sudnjega dana.

Kaže Uzvišeni Allah:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ...

O vi koji vjerujete, sebe i svoje porodice čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti ... (Et-Tahrim, 6.)

U vezi ovoga ajeta, poznati mufessir, Mukatil je rekao: "Tj. odgojite sebe i svoju porodicu, i naređujte im dobro i odvraćajte ih od zla."

Prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Svako dijete se rodi u prirodnoj vjeri (u Allaha) pa ga njegovi roditelji učine židovom, ili vatropoklonikom ili kršćaninom." (Hadis je zabilježio Buharija)

Također je rekao: "Svi ste vi pastiri i svi ćete biti odgovorni za svoja stada."

Nema sumnje da je odgoj djece ili odgoj novih generacija jedna velika odgovornost i teret koji zajednički trebaju nositi, prije svega roditelji a sa njima i sve društvene ustanove čija je zadaća odgoj i obrazovanje djece i omladine. Živeći na ovim prostorima skoro pola stoljeća pod jarmom crnog komunizma, muslimani su uveliko zapostavili islamski odgoj i sebe i svoje djece, što je rezultiralo da danas imamo generacije dezorijentirane i izgubljene omladine, od koje društvo ne samo da nema skoro nikakve koristi nego predstavljaju jedan od najvećih društvenih problema.

To su generacije koje ne znaju ni za vjeru ni za Boga.

Međutim, zahvaljujući Allahovoj milosti, u posljednjoj deceniji počelo je jedno veliko buđenje muslimana, a naročito omladine na ovim prostorima. Sve je više pojedinaca i porodica koje su definitivno odlučile da praktično žive Islam i da svoju djecu odgajaju u duhu Islama i njegovih propisa. Mnogi muslimani stječu ubjeđenje da jedini Islam, svojim univerzalnim i božanskim načelima, nudi čovječanstvu izbavljenje iz moralnih devijacija i društvene izopačenosti i iskvarenosti.

Knjiga *Odgoj djece u Islamu* svakako predstavlja jedan veliki korak na putu povratka vjeri i stručno pomagalo, prije svega roditeljima a zatim i svima onima čija je odgovornost odgoj djece. Knjiga je, bez imalo pretjerivanja, najbolja studija na našem jeziku koja se bavi ovom tematikom.

Čitalac će u knjizi naći raznovrsne i sveobuhvatne metode odgoja djece i to ne samo vjerskog, nego i moralnog, fizičkog, intelektualnog, društvenog i seksualnog odgoja.

Najizrazitija karakteristika i najveća vrijednost ovoga djela je njegova utemeljenost na principima Kur'ana i Sunneta, što je, naravno, jedna garancija univerzalnosti i djelotvornosti tih metoda. Ako želimo svjetliju budućnost naše omladine i opći red, harmoniju i prosperitet društva, naša primarna zadaća je da se ozbiljno posvetimo islamskom odgoju naše djece. S obzirom da u našem društvu odgojno-obrazovne ustanove veoma malo ili skoro nimalo ne vode brigu o ispravnom odgoju djece i omladine, najveća odgovornost u tome spada na roditelje koji, živeći Islam, svojoj djeci trebaju biti najbolji uzor.

Knjiga *Odgoj djece u Islamu* je prevedana sa arapskog jezika, ali zbog mnoštva propusta i grešaka u arapskom originalu, bili smo prinuđeni da pristupimo njenoj sveobuhvatnoj i detaljnoj obradi. U samoj knjizi je bilo dosta citata i izjava koje su prenošene iz nepouzdanih izvora i od nama neprihvatljivih autora, tako da smo te citate i izjave morali odstraniti. Autor, pri navođenju hadisa, nije mnogo vodio računa o njihovoj vjerodostojnosti, pa smo pri obradi knjige pronašli oko dvije stotine slabih (*da'if*) i apokrifnih (*mevdu*) hadisa. Sve apokrifne hadise i većinu slabih hadisa smo odstranili, a ukazali smo na one slabe hadise koje smo ostavili kao pojačanje drugim hadisima.

Umjesto nekih slabih hadisa naveli smo druge vjerodostojne hadise koji govore o istoj temi. Uložili smo velike napore da knjiga bude što kvalitetnija i sa što manje grešaka, ali čovjek ne može ništa savršeno napraviti. Zbog toga ćemo drage volje prihvatiti sve dobronamjerne sugestije onih koji u knjizi pronađu greške i sa zadovoljstvom ćemo ih uvažiti. Na kraju, molimo Uzvišenog Allaha da ovo djelo bude od koristi svim muslimanima pa i šire, i da obilato nagradi sve one koji su učestvovali u njegovoj pripremi. Amin!



***U ime Allaha,** Milostivog, Samilosnog!*

Predgovor prvom izdanju

Hvala Allahu koji je u Kur'anu uzvišenom Svojim robovima pokazao ispravan način odgoja, a u propisima Njegova čistog zakona svim svjetovima objasnio načela dobra, Pravoga puta, sreće i blagostanja.

Neka je milost i mir na našega predvodnika, Muhammeda, kojega je Allah poslao ljudskom rodu kao odgajatelja, objavio mu Vjerozakonik koji čovječanstvu podastire najuzvišenije znakove - moć i slavu, kao i najveće ciljeve - plemenitost i čast, ugled i postojanost. Neka je milost i mir na njegovu porodicu i njegove časne i neporočne drugove, koji su budućim generacijama u nasljedstvo ostavili jedinstven uzor odgoja djece i obrazovanja naroda. Neka je milost i mir do Sudnjega dana na sve one koji slijede njihov put i ugledaju se na njih u činjenju dobrih djela.

1. Jedan od doprinosa Islama čovječanstvu je i taj što je ponudio potpun i vjerodostojan način odgoja čovjeka, obrazovanja pokoljenja, razvoja društva, izgradnje civilizacije i postavljanja principa za dostizanje slave i razvoja kulture. I ne samo to, nego i put obraćanja iz tame nevjerstva, neznanja, zablude i nereda zalutalog čovječanstva u svjetlost Allahove jednote, nauke, Pravoga puta i postojanosti. Uzvišeni Allah u Kur'anu kaže:

قَدْ جَاءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ (١٥) يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna kojom Allah upućuje na puteve spasa one koji nastoje steći zadovoljstvo Njegovo i izvodi ih, po volji Svojoj, iz tmina na svjetlost i na Pravi put im ukazuje. (El-Mâ'ida, 15.-16.)

2. Dovoljno je vjeri Islamu za ponos i čast što joj protivnici posvjedočiše razvoj i trajnost, a neprijatelji životnost i vječnost. Zato vi, opčinjeni ovosvjetskim stvarima zapadnjaka - nekim njihovim tumačenjima, snagom privlačnosti njihova hvalisanja i ljepotom ugleda koji uživaju - trebate znati šta o Islamu i njegovu uzvišenom učenju kažu nepristrasni nemuslimani.

Profesor Gustav Lobon navodi da je profesor Libri rekao: “da se na historijskoj sceni nisu pojavili Arapi, moderna evropska renesansa bi kasnila nekoliko stoljeća.”

Lin Pol u svojoj knjizi *Arapi u Španiji*[1] veli: “Dok je nepismena Evropa obilovala neznanjem i svakovrsnom neimaštinom, Andaluzija je držala vođstvo u nauci i nosila zastavu kulture.”

Ilijas Ebu Šebeka u djelu *Misaone i duhovne veze između Arapa i Evropljana*[2] ističe: “Nestanak arapske civilizacije je za Španiju i Evropu bila nesreća. Andaluzija je jedino u okrilju Arapa znala šta je blagostanje. Čim su otišli Arapi, mjesto bogatstva, ljepote i izobilja zamijenila je svakovrsna destrukcija.”

U knjizi *Historija Arapa*[3] njen autor Sidilot navodi: “U srednjemu vijeku muslimani nisu imali sebi ravnog u nauci, filozofiji i umjetnosti. Gdje god je kročila njihova noga, oni su ih širili. Posredstvom njih stigle su i u Evropu. Arapi su bili uzrokom njihova napretka i razvoja.”

Mnogi obrazovani znaju za čuvenu izreku poznatog engleskog filozofa Bernarda Šoa: “S obzirom da u sebi sadrži izvanrednu životnost, Muhammedova vjera zaslužuje izuzetno poštovanje. To je jedinstvena vjera koja se odlikuje sposobnošću adaptiranja na najrazličitije oblike života. Zbog toga smatram potrebnim da se Muhammed nazove izbaviteljem čovječanstva. Kada bi neko njegova formata preuzeo vođstvo savremenog svijeta, sigurno bi uspio u rješavanju njegovih problema...”

Ove riječi, kao i riječi drugih, svakome ko iole shvaća i opaža stvari, dokaz su onoga što u sebi sadrži sistem Islama: moć da brani civilizacijske tekovine, napredne univerzalne principe i neprolazna životna učenja... Prava vrijednost je ona koju priznaju nepristrasni a potvrđuju neprijatelji:

---

[1] U arapskom prijevodu: *El-'Arab fi Isbânija.* (nap. prevodioca)

[2] U arapskom prijevodu: *Revâbit el-fikr ve-r-rûh bejne-l-'Arab ve-l-farandža.* (nap. prevodioca)

[3] U arapskom prijevodu: *Târih el-'Arab.* (nap. prevodioca)

Njegovu vrijednost čak i neprijatelji potvrđuju
Vrijednost je prava kada je i neprijatelji posvjedoče

3. Ukoliko se Islam kao vjera odlikuje božanskim porijeklom, ističe svojom univerzalnošću, kontinuiranim trajanjem i neprestanim moderniziranjem - da li njeni univerzalni principi i savremene datosti jesu samo jedna prosta ideja, knjiška teorija, ili je to realna, ostvarena i vidljiva činjenica?

Da čujemo i Sejjida Kutba, Allah mu se smilovao, šta on kaže u vezi sa navedenim: "Muhammed b. Abdullah je ostvario pobjedu onoga dana kada su njegovi drugovi, neka je Allah sa njima zadovoljan, svoj iman pretvorili u životnu sliku na kojoj kao obični ljudi obilaze bazare i jedu hranu, kada svaki od njih čini živi Kur'an koji hoda po zemlji, i kada svaki pojedinac među njima predstavlja konkretan uzor Islama, model kroz kojega se očituje Islam.

Tekstovi sami po sebi ne čine ništa, isto kao što ni Kur'an sâm po sebi nema djelotvornosti sve dok ne bude u stvarnosti slika čovjeka. Ni principi, ma kakvi oni bili, nemaju u sebi životvornosti sve dok ne postanu put koji se slijedi.

Zato je i Muhammedov ﷺ primarni cilj bio da formira čovjeka, a ne da drži govore; da oblikuje svijest kod ljudi, a ne da im drži kitnjasta predavanja; da izgradi primjereno društvo, a ne da utemelji filozofiju. A što se tiče same ideje, nju podupire Kur'an časni, tako da je zadaća Muhammeda ﷺ bila samo da prenese tu ideju na ljude, da ona ovlada njima i da je oni prihvate kao realnu činjenicu.

Muhammed b. Abdullah ﷺ je ostvario pobjedu onoga dana kada je od ideje Islama formirao stvarne ljude, kada je njihovo islamsko uvjerenje pretvorio u konkretno djelo, kada je od jednog Mushafa namnožio desetine, stotine i hiljade živih primjeraka Mushafa, ali ne tintom na listovima papira ispisanih, nego svjetlom u srcima ovih ljudi utkanih. Govor ove ideje djelom i praksom - što i jeste Islam koji im Muhammed b. Abdullah ﷺ od Allaha donosi - rezultirao je uspostavljanjem međusobnih odnosa prožetih raznovrsnom saradnjom među ovim ljudima."[1]

Ako neko želi saznati više o odgoju prve grupe drugova Allahova Poslanika ﷺ kao i dobročinstvu generacije poslije njih, treba samo pogledati koliko mnogo o njihovim slavnim djelima i plemenitim vrlinama piše historija.

---

[1] Iz djela *Dirâsât el-islâmijja* (Islamske studije), poglavlje *Intisar Muhammed b. 'Abdullah* (Pobjeda Muhammeda b. Abdullaha).

Da li je iko na ovome svijetu upoznao nekog plemenitijeg i časnijeg od njih, ili, možda, milostivijeg, samilosnijeg, slavnijeg, uzvišenijeg, većeg i učenijeg?!

Njima za čast, ponos i vječnost dovoljno je što Kur'an slavni u pogledu njih kaže:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ
وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ

Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako se klanjaju i licem na tle padaju želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo - na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tle. (El-Feth, 29.)

Ili na drugome mjestu:

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ(١٧)وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ(١٨)وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ
وَالْمَحْرُومِ(١٩)

Oni su noću samo malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili, a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi. (Ez-Zârijât, 17.-19.)

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا
وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Ili: I onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti. (El-Hašr, 9.)

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

Ili: Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli, i ima ih koji to očekuju - nisu ništa izmijenili. (El-Ahzâb, 23.)

Ovo su samo djelići od onoga što je objavljeno o plemenitim i hvalevrijednim djelima ovih ljudi koji su ostvarili uspostavu uzornog društva, što je, inače, san umnih ljudi i želja filozofa od davnina. U ovome društvu prošle bi i po dvije godine a da pred sudiju ne bi došla

ni jedna tužba. Zašto bi se, ustvari, parničili kad u rukama imaju Kur'an?! Zašto bi se sporili kada jedan drugoga vole kao što vole sebe same?! Zašto bi se međusobno mrzili kada im se naređuje ljubav i bratstvo a podstiču na međusobno saosjećanje i nesebičnost?!

Da vidimo šta kaže slavni drug Allahova Poslanika ﷺ, Abdullah b. Mesud ؓ o njihovim hvalevrijednim djelima i vrlinama, kao i obavezi ugledanja na njihova djela i vrline: "Ko traži uzora sebi neka se ugleda na drugove Allahova Poslanika ﷺ jer su oni najpobožniji, najučevniji, sa najmanje licemjerja u sebi, najispravnijeg vladanja i najboljega statusa. Allah ih je odabrao da čine društvo Njegovu Vjerovjesniku ﷺ i da uspostave Njegovu vjeru. Zato se upoznajte sa njihovim vrlinama i slijedite ih u njihovim djelima jer su oni bili na Pravome putu."

4. Generacije muslimana su se stoljećima napajali na njihovim vrlinama, prosvjetljavali se njihovom plemenitošću, držali se njihova načina odgoja i slijedili njihov put u dostizanju slave. Oni su tako postupali čak i u vrijeme kada se islamsko društvo udaljilo od propisa Islama, kada je propala islamska vlast i kada su neprijatelji Islama uspjeli ostvariti svoj prljavi i skriveni cilj: da islamski svijet pretvore u narode međusobno sukobljene, države međusobno suprotstavljene i zavađene; narode koji se zbog niskih strasti međusobno glože, koje lične ambicije odvode u pohlepu a principi jedne od drugih razdvajaju, koji se odaju strastima i uživanjima, toneći u blatu raspojasanosti i razuzdanosti, lutajući bez svrhe i cilja, i živeći a da ne misle na slavu, jedinstvo i život. Oni misle da su zajedno, a srca su im razdvojena. Smatraju se snažnima a, ustvari, su kao pjena nadošle bujice. Čak je i veliki broj reformatora i predvodnika pokreta za pozivanje u Islam obuzeo očaj i srcima njihovim ovladalo beznađe, vjerujući da nema načina za obnovu ovoga naroda, niti nade za povrat stare slave, moći i života. Štoviše, neki od njih pozivaju na potpunu izolaciju i trajno povlačenje u domove, jer smatraju da je ovo vrijeme kraja svijeta, vrijeme kada musliman izlazi sa svojih nekoliko ovčica po vrhovima brda i drugim predjelima, bježeći sa svojom vjerom od smutnji i grijeha,[1] dok ga ne zadesi smrt.

---

[1] El-Buhari prenosi od Ebu Se'ida el-Hudrija da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Brzo će doći vrijeme da će najbolje ljudsko bogatstvo biti bravi sa kojima će čovjek po vrhovima brda i drugim predjelima bježati sa svojom vjerom od smutnji i grijeha." Ovaj se hadis odnosi na one koji vole svoju vjeru a drugog odgovora na postojeću situaciju nemaju. Međutim, sve dok postoje muslimani koji izvršavaju vjerske obrede i u svom životu primjenjuju islamske propise, i dok postoji oblast saradnje i ostvarenje islamskog utjecaja, muslimanima je zabranjena izolacija i povlačenje. Zato su muslimani dužni i danas primjenjivati Božije propise i nastojati uspostaviti islamsku državu, jer su u suprotnom grješnici.

Ideja o beznađu za obnovom proizilazi iz tri razloga:

a) nepoznavanje suštine vjere,

b) ljubav za ovim svijetom i osjećaj odvratnosti naspram smrti i

c) nepoznavanje svrhe zbog koje je stvoren čovjek.

A) Muslimani trebaju shvatiti da je Islam vjera snage i moći, a da je deviza Islama u tom pogledu:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.)

Muslimani trebaju shvatiti da je Islam vjera nauke: i vjerske i svjetovne, podjednako, a da je deviza Islama u tom pogledu:

وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا *Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi!* (Tâ hâ, 114.)

Muslimani trebaju shvatiti da je Allah dao čovjeku da upravlja Zemljom, da iz nje blago vadi i da otkriva šta se u njenoj utrobi krije, a da je deviza Islama u tom pogledu:

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ *On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete.* (El-En'âm, 165.)

Muslimani trebaju shvatiti da Islam cijeni čovjeka i da mu daje prednost u odnosu na mnoga druga Allahova stvorenja da bi mogao preuzeti na sebe odgovornosti i izvršavati obaveze kojima je zadužen, a da je deviza Islama u tom pogledu:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali: dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili. (El-Isrâ', 70.)

Muslimani trebaju shvatiti da Islam drži čovjeka odgovornim za ono na što ga njegov razum i čula navedu da učini, a da je deviza Islama u vezi s tim:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati. (El-Isrâ', 36.)

Muslimani treba da shvate da je ovaj kosmos cijeli čovjeku dat, da se njime koristi, da se njime služi u naučne svrhe i u korist čovječanstva, a da je deviza Islama u tom pogledu:

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ *I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega.* (El-Gâšije, 13.)

Muslimani trebaju shvatiti da je Islam vjera razmišljanja i rasuđivanja o stvorenjima na nebesima i na Zemlji sa ciljem dosezanja nepobitnih činjenica, a da je deviza Islama u vezi s tim:

قُلِ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ *Reci: 'Promatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!'* (Jûnus, 101.)

Muslimani trebaju shvatiti da je Islam vjera rada, aktivnosti i životnosti, a da je deviza Islama u tom pogledu:

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ

On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati. (El-Mulk, 15.)

Muslimani trebaju shvatiti da Islam zabranjuje očaj i beznađe, a da je deviza Islama u vezi s tim:

إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِن رَّوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ *... samo nevjernici gube nadu u Allahovu milost.* (Jûsuf, 87.)

Muslimani trebaju shvatiti da je Islam vjera moći i časti, i da se moraju okrenuti ovim svojstvima, i uzdignuti zastavu takve moći i časti, a da je deviza Islama u tom pogledu:

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ *...A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neće da znaju.* (El-Munâfikûn, 8.)

Dakle, kada muslimani shvate sve navedeno o svojoj vjeri, kada ljudi - prvenstveno oni koji pozivaju u Islam - shvate prirodu ove vjere i istinu o njoj, neće vladati njima očaj niti ih obuzimati beznađe, nego će se usredsrediti na pozivanje u Islam, obnovu i izgradnju čovjeka i društva u cjelini, da bi - poput njihovih predaka - bili stručnjaci i u ovosvjetskim stvarima kao i prave vođe naroda i blistavi svjetionici u tmini zemaljskoga života. Od takvih će i čovječanstvo kroz stoljeća, sve dok je ovoga svijeta, iz njihovih znanosti svoje znanje crpsti i iz njihove nauke i civilizacije žeđ toliti.

* * *

B) Muslimani će se osloboditi od ljubavi za ovim svijetom, okretanja isključivo prema njemu i prevelikog uživanja u njegovim slastima i ljepotama, onda kada najveća obaveza, najviši stepen učenosti, cilj svih ciljeva i izraz najveće odlučnosti i namjere učenih između njih i onih koji pozivaju u Islam, bude ukazivanje narodu na Pravi put, put reda i mira, i osiguranje izvršavanja Božijih propisa na Zemlji.

Muslimani će se osloboditi od bojažljivosti, straha i osjećaja odvratnosti naspram smrti, onda kada u dubini duše budu vjerovali da opskrba dolazi isključivo od Allaha, da je Allah Onaj od Koga dolaze i korist i šteta, da ih nesreća ne pogađa zato što su pogriješili, niti da je njihova greška zato što ih je pogodila takva nesreća, kao i onda kada budu vjerovali da kada bi se sav narod složio da im učini neku korist, ukoliko Allah nije tako propisao, ono im nije ni od kakve koristi, kao i u slučaju kada bi svi saglasni bili da im neku štetu učine, ono im neće štetiti ako je Allah tako propisao.

Kada muslimani u ovo budu čvrsto vjerovali - oslobodivši se od svih razloga svoje slabosti i nemoći - tek tada će moći uspješno krenuti putem pozivanja vjeri Islamu, islamskom odgoju, ukazivanju na Pravi put i obnovu čovjeka i društva u cjelini. Tek tada, bez ikakve bojažljivosti i straha, moći će širiti Objavu svoga Gospodara, bojeći se samo Njega i iskreno vjerujući da im samo Allah može pomoći i osigurati opstanak na Zemlji, strah zamijeniti sigurnošću, poniznost snagom i razjedinjenost jedinstvom. Allahu to nije teško. Na ljudima je da isprave svoju namjeru, da odrede sebi zadaću i donesu čvrstu odluku, i tako se oslobode beznađa, straha i ljubavi za ovim svijetom.

* * *

C) Muslimani trebaju shvatiti da su stvoreni radi ostvarenja uzvišenog i plemenitog cilja koji im je Allah u Svojoj Objavi odredio rekavši:

> وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ *Džinne i ljude sam stvorio samo zato da Mi se klanjaju.* (Ez-Zârijât, 56.)

Međutim, kakvo je to klanjanje koje od nas traži i na koje nas podstiče Allah?

To je pokornost i potčinjenost Njegovu čvrstome i Pravome putu. To je preuzimanje dara koji je Allah ponudio nebesima, Zemlji i brdima a koji su oni, plašeći se toga dara, odbili.

To je neprestana obaveza upućivanja ljudi na klanjanje samo Allahu a odvraćanje od klanjanja ljudima, Allahovim robovima. To je izbavljenje ljudi iz ovosvjetskih teškoća, ukazivanjem na blagostanje života, kao i oslobađanje od nepravde drugih religija, upućivanjem na pravdu Islama.

To je istovremeno odanost Allahu, Njegovu Poslaniku i pravim vjernicima.

To je i odbacivanje načela i ideja koje ne proističu iz vjere Islama.

To je obaveza muslimana na Zemlji i cilj njegova života. Dok je vjeran Allahu, Njegovu Poslaniku i pravim vjernicima, on je pokoran samo Allahu. Dok, odlučno i iskreno vjerujući, jamči za povjereni mu dar, on je pokoran samo Allahu. Dok prihvaća samo od Allaha upute i zakon Njegove vjere, on je pokoran samo Allahu. Dok, odvraćajući od klanjanja ljudima, a upućujući na klanjanje samo Allahu, ustrajava u neprestanom pokretu i borbi na Allahovom putu, on je pokoran samo Allahu. Dok je, ukazujući na blagostanje života, uporan u izbavljanju iz ovosvjetskih teškoća, on je pokoran samo Allahu, i dok je, upućujući na pravdu Islama, neumoran u oslobađanju od nepravde raznih religija, on je pokoran samo Allahu.

U protivnom, putujući bez cilja, lutajući bez prave upute i posrćući bez pravoga vodiča, čovjek postaje beskorisna ništarija, rob strasti, šejtana, očaja, apatije i beznađa.

أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا
كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojega se među ljudima kreće, kao onaj u tminama iz kojih ne izlazi? A nevjernicima se čini lijepim to što oni rade. (El-En'âm, 122.)

Da bi se preporodili Islamom nanovo, vratili staru slavu, nenadmašnu veličinu, ogromnu moć i potpuno jedinstvo, muslimani moraju znati prirodu svoje vjere. Moraju se osloboditi ljubavi za ovim svijetom i osjećaja odvratnosti prema smrti. Moraju znati cilj radi kojega su stvoreni, na čijim načelima egzistiraju. Allah to neće umjesto njih činiti, to je njihova obaveza.

5. Međutim, koji je put do takve obnove, kako ispravno započeti u stvaranju besprijekornog društva i kakva je u tom pogledu obaveza roditelja i odgajatelja, kao i stručnjaka pedagoga i reformatora ovoga vremena? Sva ova pitanja se, ustvari, vrte oko jedne stvari i sva teže jednome cilju.

Što se tiče prvoga, svi koje interesira pitanje reforme ili se zanimaju za problem obrazovanja, moraju ulagati ogromne napore u mijenjanje izuzetno teške stvarnosti u kojoj najviše ljudi luta. Moraju ulagati sva sredstva i sve snage kojima raspolažu da bi jednoga dana ovo društvo vidjeli na zavidnom nivou i častan život u takvome društvu, život dostojan čovjeka.

A što se tiče cilja, on se ogleda u uspostavljanju uzornog društva i jačanju naroda u njegovu vjerovanju, moralu, supstanci, nauci i mentalitetu. Zato svi koji rade u oblasti odgoja, usmjeravanja i obnove - da bi ostvarili ovaj cilj - moraju mobilizirati sve svoje snage i svo umijeće svoje, i tek onda se mogu nadati velikoj pobjedi u ostvarenju potpunog jedinstva i postizanju slave prethodnika svojih slavnih.

Međutim, ko raspolaže svim ovim, koja sredstva su neophodna da bi se to ostvarilo i koje su etape realizacije ove zadaće?

Odgovor na ova pitanja nalazi se isključivo u odgoju. Međutim, ove riječi imaju više značenja, široko polje klasificiranja i različite mogućnosti razumijevanja.

Tako imamo odgoj pojedinca, odgoj porodice, odgoj društva i, na kraju, odgoj ljudskoga roda. Svaka od ovih kategorija može se dijeliti na više drugih kategorija koje se granaju na više odjeljaka a odjeljci dijele na više vrsta. Svi oni, međutim, teže istome cilju; izgradnji primjernog društva i uzornog naroda.

U tom smislu odgoj djece predstavlja samo jedan odjeljak u odgoju pojedinca. Islamski cilj u ovome pogledu je osposobljavanje i formiranje djeteta da bude koristan član društva i uzoran čovjek u životu.

Odgajanje djeteta je postavljanje čvrstih temelja za odgoj uzornog pojedinca. To je priprema djeteta za preuzimanje tereta odgovornosti i obaveza koje život nameće.

6. Čitalac će, čitajući ovu knjigu, naučiti da je jedna od odlika Islama potpuna sveobuhvatnost vjere, ovozemaljskog i budućeg života. Saznat će, također, da Islam predstavlja način odgoja i metodu obnove čovjeka i društva. Prihvate li odgajatelji ovaj način i ovu metodu, rješava se pitanje stabilnosti, sigurnosti i sreće društva, umjesto da njime vlada nered, strah i nesreća. Čitaocu će postati jasno i to da je Islam vjera života, humanosti, spoznaje, odgoja, reda i mira. Kada bi se čovječanstvo držalo uputa Islama, društvo crpilo ideje iz Islama, a države u svijetu preuzele načela Islama i njegovo zakonodavstvo, svijetom bi zavladao mir a obilježja uzornog društva bi se jasno vidjela na svakome koraku. Svijet bi, bez ikakve sumnje, u Islamu živio sretno i sigurno.

Zašto? Zato što je to vjera Stvoritelja svih svjetova, objavljena preko Ponosa ljudskoga roda ﷺ, i potpuno i optimalno zakonodavstvo koje Allah želi da čovječanstvu bude ustav i jasan put.

7. Primjetno je da su islamske biblioteke siromašne literaturom o islamskom odgoju djece, tako, čak ni ja - dok sam istraživao o ovoj temi - nisam naišao na samostalno i cjelovito djelo koje se bavi odgojem djeteta od rođenja do punoljetnosti. Izuzetak je knjiga *Tuhfe-l-mevdud fī ahkâmu-l-mevlud*[1] koju je napisao Ibnu-l-Kajjim el-Dževzi (Ibn al-Qayyim al-Ğawziya), Allah mu se smilovao. Međutim, ovo djelo govori samo o propisima koji se odnose na novorođenče. Ova mi je knjiga zato mnogo pomogla u pisanju trećeg poglavlja i dalje u prvom dijelu ovoga moga djela. Neka dragi Allah nagradi njenoga autora najboljom i najljepšom nagradom i dodijeli mu visoko mjesto na budućem svijetu!

Allah zna koliko sam truda uložio i koliko sam literature koristio da bih napisao zasebno i cjelovito djelo koje će putem sveobuhvatne metode tretirati odgoj djeteta od rođenja pa do prelaska u pubertet i godine punoljetstva, djelo potrebno svakome roditelju i odgajatelju i svakome drugom koji ima obavezu upućivanja i odgajanja. Knjiga je, hvala Allahu, ispunila i ostvarila svoj cilj. U njoj su detaljno objašnjeni ciljevi i sredstva. Ne tvrdim da sam u pisanju ovoga djela postigao savršenstvo, u istraživanju teme potpunu čistotu od grešaka i u sastavljanju kompozicije knjige apsolutnu sveobuhvatnost. Međutim, molim Dragog Allaha da ovaj pionirski posao bude poticaj vodećim istraživačima islamske misli u ovome stoljeću, da zašilje svoja pera i odlučnije i energičnije počnu istraživati i pisati o odgoju djece, da u svojim djelima odrede ciljeve i ponude načine njihova ostvarenja. Tako bismo uskoro mogli vidjeti naše biblioteke pune ozbiljne literature i radova sa kraćim uputama o odgoju djece. Svi koje zanima odgoj djece imali bi na raspolaganju dovoljno literature da bi mogli odrediti pravi način islamskog odgoja djeteta i njegova formiranja u duhovnom, moralnom i idejnom pogledu. Kada bi udružili napore svi koji se bave izučavanjem islamske pedagogije i uradili ono što im je obaveza i odgovornost u ovome domenu, današnjoj generaciji bi bili jasni načini postizanja slave i moći koju su imali naši preci, a znali bi i koja su to praktična sredstva kojima se ostvaruje uzorno društvo i izgrađuje primjerna generacija.

[1] U prijevodu: *Poklon voljeni o propisima za novorođenče.* (prim. prevodioca)

8. Ovo djelo sam podijelio u tri dijela. Svaki dio ima više poglavlja, dok se poglavlja dijele po temama. Naslovi poglavlja u dijelovima izgledaju ovako:

PRVI DIO

- *Prvo poglavlje: Idealan brak i njegova ovisnost o odgoju*
- *Drugo poglavlje: Psihički osjećaji naspram djece*
- *Treće poglavlje: Opći propisi koji se odnose na novorođenče (Ovo poglavlje tretira četiri teme):*

1. *Obaveza odgajatelja prilikom rođenja djeteta*
2. *Davanje imena novorođenčetu i propisi u vezi s tim*
3. *Akika i propisi koji se odnose na nju*
4. *Obrezivanje djeteta i propisi u vezi s tim*

- *Četvrto poglavlje: Uzroci devijantnih ponašanja djece i njihovo liječenje*

* * *

DRUGI DIO

Ovaj dio sadrži samo jednu temu koja se odnosi na velike odgovornosti odgajatelja a sastoji se od sedam poglavlja:

- *Prvo poglavlje: Odgovornost za vjerski odgoj*
- *Drugo poglavlje: Odgovornost za moralni odgoj*
- *Treće poglavlje: Odgovornost za fizički odgoj*
- *Četvrto poglavlje: Odgovornost za intelektualni odgoj*
- *Peto poglavlje: Odgovornost za psihički odgoj*
- *Šesto poglavlje: Odgovornost za društveni odgoj*
- *Sedmo poglavlje: Odgovornost za seksualni odgoj*

* * *

TREĆI DIO

Ovaj dio sadrži tri poglavlja i završetak

- *Prvo poglavlje: Djelotvorna pedagoška sredstva*
- *Drugo poglavlje: Osnovna načela odgoja djeteta*
- *Treće poglavlje: Neophodni prijedlozi*

Završetak

* * *

Čitalac će u svakome navedenom poglavlju knjige naći važne rasprave i korisne teme. Svaka od njih objašnjava kako na najbolji način doći do ispravnog odgoja djeteta, kako bi bilo spremno sutra u životu biti uzoritim članom društva, biti najjači vojnici u odbrani Islama i čvrsti mladići i djevojke koji u sebi nose najplemenitije osobine časti, samoprijegora i samožrtvovanja.

Na kraju, molim Uzvišenog Allaha da učini moje djelo iskrenim u ime Njega, da ga primi od mene na Dan kada naša djela budu pred Njim podvrgnuta ispitivanju, da ovu nisku riječi učini korisnom stvari za Njegove robove i bakljom svjetlosti i upute za svakoga ko u životu želi slijediti Uputu i Pravi put, jer je On Najbolji Ostvarilac naših nada i Najdarežljiviji Uslišalac naših želja.

Autor:

Abdullah Nasih Ulvân

Predgovor

Uvaženog i velikog naučnika šejha Vehbi Sulejmana el-Gâvidžija el-Albânija

1. Profesora šejha Abdullaha Ulvâna sam upoznao još tokom čitanja njegova prvoga rada *Ilâ varetati el-enbijâ'*[1], zatim čitanjem drugih njegovih radova i djela kao što su: *Et-Takâful el-idžtimâ'i fî-l-Islâm*[2], *Hattâ ja'leme-š-šebâb*[3] i *Salâhuddín el-Ejjubí*. Šejha Ulvâna sam upoznao i tokom njegovih predavanja i našeg zajedničkog rada, kada smo jedno vrijeme radili u oblasti odgoja i obrazovanja. Pored navedenog, šejha Abdullaha Ulvana sam upoznao i preko onoga što sam o njemu čuo. I kada bi danas neko od mene tražio da u najkraćem nešto kažem o šejhu Abdullahu Ulvanu, rekao bih: Čovjek vjernik, naučnik koji u svojim očima, duši, srcu i krvi nosi riječi Allahova Poslanika ﷺ: "Koga ne interesira pitanje muslimana, taj ne pripada njima."

Šejh Abdullah Ulvân se u djelu *Ilâ varetati el-enbijâ'* obraća obrazovanom svijetu držeći ih obaveznim da u Islam pozivaju mudrim i lijepim riječima. U radu *Hukmu-l-Islam fî telífiziujun*[4] on upozorava obični svijet na medije koji svojom slikom zadivljuju i zavode, i ukazuje na njihovu opasnost i loš utjecaj. Rad je kasnije proširio u cjelovito djelo *Hukmu-l-Islam fî vesâ'il el-i'lâm*[5]. U djelu *Šubahât ve rudud*[6] on se posebno obraća studentima.

Profesor Ulvân se u djelu *Hattâ ja'leme-š-šebâb* posebno obraća omladini, a za zaposlene na društvenim poslovima on piše djelo *at-Takâful el-idžtimâ'i fî el-Islâm*. U djelu *Salâhuddín el-Ejjubí*, podsjećajući nas na slavnu historiju, on u nama budi žal za takvom

[1] U prijevodu: *Nasljednicima Allahovih vjerovjesnika*. (prim. prevodioca)
[2] U prijevodu: *Društvena solidarnost u Islamu*. (prim. prevodioca)
[3] U prijevodu: *Da zna omladina*. (prim. prevodioca)
[4] U prijevodu: *Odnos Islama prema televiziji*. (prim. prevodioca)
[5] U prijevodu: *Odnos Islama prema medijima*. (prim. prevodioca)
[6] U prijevodu: *Sumnje i odgovori*. (prim. prevodioca)

prošlošću. U druga dva djela: *Ahkâmu-s-sijâm*[1] i *Ahkâmu-z-zekât*[2] on nas na naučnoj osnovi upoznaje sa fikhskim propisima. U djelu *Ahkâmu-t-ta'mín*[3] on piše o tome kako društvo spasiti od poroka kapitalizma i o opasnostima i štetama koje on donosi, istovremeno objašnjavajući da je jedina alternativa tome u islamskoj solidarnosti.

Sada pred sobom imamo djelo *Odgoj djece u Islamu* koje je namijenjeno svim spomenutim kategorijama čitalaca. Neka ga Uzvišeni Allah nagradi i uveća mu uspjeh i sreću u životu i radu.

2. Šejh Abdullah Ulvân je napisao ovo djelo u četiri toma na 1376 stranica.[4] I ova činjenica govori o njegovoj velikoj zainteresiranosti pored obrazovanja i za odgoj budućih generacija.

Ne poznajem nikoga drugoga da je pisao o odgoju djece sa islamskog aspekta ovako učinkovito, opširno i iskreno kao što je to uradio profesor šejh Abdullah Ulvân.

Ne znam ni za autora koji navodi toliko primjera iz Kur'ana, Sunneta i od uzoritih predaka o načelima, uputama i lijepom odgoju, kao što to čini šejh Abdullah Ulvân.

Ne poznajem, također, ni autora u ovim izuzetno važnim pedagoškim istraživanjima, koji se oslanja na originalna pisanja muslimana, ali bez citiranja "osim u nužnim slučajevima", kao što je profesor šejh Abdullah. Ovo je zato što piše za muslimane koji se obraćaju muslimanima - što je i najkraći put - i zato što posjeduje islamsku kulturu utemeljenu na islamskim načelima, i iskustvo prošlih i savremenih muslimana što ga čini neovisnim od drugih.

Ne poznajem ni autora koji piše sa takvom gorljivošću i žestinom kao što to čini profesor šejh Abdullah.

3. Namjeravao sam, također, navesti naslove nekoliko poglavlja ove izuzetno vrijedne knjige i izložiti značenja nekoliko njenih poučnih i svijetlih tačaka - koliko ih samo ima - primjera i svjedočanstva o pravoj vrijednosti knjige radi. Međutim, od toga sam odustao da bih pružio priliku cijenjenom čitaocu da sâm dođe do onoga što sam želio uraditi, čak i više od toga.

Umjesto toga navest ću ono što profesor šejh Abdullah ističe na kraju knjige u poglavlju pod naslovom "Nužni pedagoški prijedlozi."

---

[1] U prijevodu: *Propisi o postu.* (prim. pevodioca)

[2] U prijevodu: *Propisi o zekatu.* (prim. prevodioca)

[3] U prijevodu: *Principi zaštite.* (prim. prevodioca)

[4] Ovako je bilo u prvome izdanju, za razliku od ovoga izdanja koje se objavljuje u dvije knjige (Izdavač). Ova se primjedba, naravno, odnosi na djelo napisano u originalu na arapskom jeziku. (prim. prevodioca)

Profesor smatra da se treba ograničiti na sljedeće: podsticanje djeteta na najčasniji način stjecanja zarade, obraćanje na prirodne dječije sklonosti, ostavljanje djetetu prostora za igru i zabavu, pronalaženje načina za saradnju i koordinaciju između kuće, džamije i škole, jačanje veze između odgajatelja i djeteta, slijeđenje odgojnih metoda i danju i noću, prilagođavanje obrazovnih metoda djetetu, podsticanje djeteta na neprestano čitanje, svakodnevno razvijanje osjećaja djeteta za islamsku odgovornost i produbljivanje u dječijoj psihi duha borbe na Allahovom putu. O tumačenju ovih prijedloga autor je napisao 177 stranica teksta. Ne govori li ovo o tome koliko ovaj vrijedni autor smatra obaveznim i važnim odgajanje djece i brigu o djeci!?

Velika je, prema tome, vrijednost čitanja i neophodnost druženja sa ovom knjigom za roditelje, odgajatelje i sve druge koji rade u ovoj oblasti, kao i za sve ostale, jer kako veli naš Poslanik ﷺ: "Dovoljno je čovjeku za grijeh samo da zanemari onoga koga izdržava." (Hadis prenosi Muslim.)

Ima li većeg i opasnijeg propusta od zanemarivanja srca i njegova skretanja sa Pravoga puta ili dopuštanja da se zbog nepažnje zanemari i izgubi?!

Ima li većeg propusta od ustajanja protiv Islama i nijekanja njegovih načela?

Ima li većeg propusta od gubljenja dječijih srdaca, razuma i morala, kada vam od čovjeka ostane samo tijelo kao obični drveni podupirač koji u sebi ne nosi čvrstu vjeru niti živi za velike ciljeve?!

Neka tebe, šejh Abdullahu, i tebi slične obraduje Allah izrastanjem primjerene generacije koja će živjeti po uzoru na prvu najuzoritiju generaciju na Zemlji, da ih Allah pomogne kao što je pomogao ovu prvu generaciju, generaciju Njegova Poslanika ﷺ i Poslanikovih čestitih i dobrih drugova, neka je Allah sa njima zadovoljan, da naslijede njih u tom pogledu na Zemlji, da im vjera bude ona koju su oni za sebe odabrali, da im strah zamijeni sigurnost, da uzdignu zastavu Islama na svakom dijelu Zemlje i da njihova vjera u cijelosti pripada samo Allahu.

A to Allahu nije teško...

فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِن بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ(٤)بِنَصْرِ اللَّهِ يَنصُرُ مَن يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ

I tada će se vjernici radovati Allahovoj pomoći - On pomaže kome hoće, On je Silan i Samilostan. (Er-Rum, 4.-5.)

Vehbi Sulejman el-Gâvidži

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Predgovor autora drugom izdanju

Hvala Allahu koji nas je iz milosti Svoje obasuo blagodatima. Neka je milost i mir na najboljeg Učitelja naroda, Predvodnika čovječanstva prema jasnoj i istinitoj svjetlosti, Pravome putu. Neka je Allah zadovoljan njegovom porodicom, drugovima i njihovim sljedbenicima koji prenesoše svijetu poruku Islama i učenje Kur'ana. Neka je zadovoljan i sa svima koji slijede njihov put i ustrajavaju na njemu, vršeći dobra djela sve do Sudnjega dana.

Zahvaljujem se jedino Uzvišenom što mi je omogućio da napišem djelo *Odgoj djece u Islamu* u tri dijela.

Kao što svjedoče stručnjaci, knjiga nakon što je završena - objašnjavajući sredstva, ukazujući na Pravi put, uključujući načela, raspoređujući odgovornosti, zadovoljavajući potrebe, prilagođavajući se vremenu, usaglašavajući se sa stanjem u kojem se nalazi današnja generacija i cjelokupno stanje današnjeg islamskog svijeta - ostvaruje svoj cilj.

Moja je nada čvrsta da će čitaoci u ovoj knjizi pronaći dragocjenu sigurnost u svemu što im bude potrebno, od općih usmjeravajućih načela i univerzalnih pedagoških pravila u vezi sa odgojem djece, kako u sadašnjosti tako i u budućnosti.

Nadam se, također, da sam ovim djelom popunio jednu veliku prazninu u svijetu knjige u oblasti odgoja. Tako će odgajatelji sada moći pronaći i u savremenoj islamskoj biblioteci jedno cjelovito pedagoško djelo, knjigu koja tretira "odgoj djeteta" sa svih aspekata, nudeći osnovna pravila pripreme djeteta u mentalnom, intelektualnom i fizičkom pogledu i njegovu formiranju u moralnom, psihičkom i društvenom pogledu.

Želio bih da ova knjiga bude blistavi svjetionik koji upućuje svakoga ko želi odgojiti svoje dijete na temeljima božanske vjere, islamske tradicije, kur'anskih uputa, putokaza Sunneta, načinu slavnih prethodnika i metodi sjajnog islamskog zakona.

Želio sam upozoriti odgajatelje na različite nivoe odgajanja, te sam zato u ovome izdanju u dijelu "Odgovornosti odgajatelja" dodao novo poglavlje "Seksološko-pedagoška odgovornost" koje tretira sklonost djeca ka seksu, njihovo odvraćanje od nemorala u godinama punoljetstva i upućivanje u propisana pravila spolnog odnosa nakon što postanu punoljetni i stupe u brak.

Ovom prilikom želio bih zamoliti braću odgajatelje da mi, ukoliko naiđu u knjizi na nedostatke ili mjesta podložna kritici, dostave svoje eventualne primjedbe i prijedloge u vezi s tim. Unaprijed im se zahvaljujem na njihovoj dobronamjernosti i plemenitoj pažnji, jer savršenstvo pripada samo Uzvišenom Allahu a čistota od grijeha Njegovim vjerovjesnicima i poslanicima. Na nama je samo, ukoliko dođe do eventualnih primjedbi i sugestija, da ih uvažimo i ispravimo. Dobro bi bilo kada bih tim primjedbama i sugestijama buduća izdanja ove knjige obogatio, ukoliko me Allah sačuva u zdravlju i životu.

Ono što raduje i veseli jeste da sam primijetio i kod mladića i kod djevojaka očitu žudnju za kupovinom islamske literature. Tako, samo što se na tržištu pojavio prvi, drugi i treći tom ove knjige, pohrlili su omladina i odgajatelji da je nabave. Nisam očekivao da će ovako brzo biti rasprodana. Hvala Allahu na tome.

Ovaj slučaj pokazuje da se naša današnja muslimanska generacija okreće prema Islamu i da se kod njih rađa i racionalno i iz srca iskreno islamsko ubjeđenje. Ovo se ubjeđenje otjelovljuje tako što Islam sa svojim univerzalnim propisima i vječnim načelima postaje jedini izbavitelj iz svih psihičkih bolesti, moralnih devijacija, političkih presija i društvene iskvarenosti.

قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ(١٥)يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ
الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna kojom Allah upućuje na puteve spasa one koji nastoje steći zadovoljstvo Njegovo i izvodi ih, po volji Svojoj, iz tmina na svjetlo i na Pravi put im ukazuje. (El-Mâ'ida, 15.-16.)

Čini mi se da se islamska avangarda počinje kretati prema budućnosti, da islamskom društvu osigura veliku slavu sličnu velikim nacijama po svojoj moći i slavi. Najznačajniji činioci koji mogu osigurati islamsku državu a muslimanima veliku moć su da islamski radnici udruže napore u stvaranju vjerničke, kur'anske generacije, pripremanju islamske borbe na Allahovom putu i građenju uzornog islamskog društva.

A to Allahu ne bi bilo teško. Kada bi se samo radnici prihvatili posla, muslimani bi počeli ostvarivati svoje ciljeve.

Evo, predajem drugo revidirano izdanje ove knjige našoj savremenoj muslimanskoj generaciji različitih društvenih statusa i nivoa obrazovanja. Možda u njoj pronađu osnove pripreme i utemeljena pravila odgoja i sjajne principe formiranja čovjeka i društva. Nema drugog puta u tom pogledu nego da se prihvate univerzalne islamske odgojne metode čije je osobine razjasnio Islam a temelje postavio Vjerovjesnik ﷺ.

Na kraju, molim čitaoce, ukoliko ocijene da je ova knjiga dobra, da me se potajno sjete iskrenom dovom, na čemu ću im biti zahvalan.

Molim Allaha da učini moje djelo iskrenim u Njegovo ime, da ga primi od mene na Dan kada naša djela budu pred njim podvrgnuta ispitivanju, da me uputi na stalno pomaganje ovoj jedino pravoj vjeri i objašnjavanju sveobuhvatne islamske ideje o postojanosti, životu i čovjeku, jer je On Najbolji Ostvarilac naših nada i Najdarežljiviji Uslišalac naših želja.

Autor:
Abdullah Nasih Ulvân

***U ime Allaha,** Milostivog, Samilosnog!*

Predgovor autora trećem dopunjenom izdanju

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Neka je najbolja milost i najsavršeniji mir do Sudnjega dana na našega predvodnika Muhammeda, njegovu porodicu i sve njegove drugove, zatim one koji pozivaju u Istinu i prvake u činjenju dobrih djela do Sudnjega dana.

Nisam računao da će ovo moje djelo *Odgoj djece u Islamu* biti prihvaćeno sa toliko oduševljenja, poštovanja i lijepih čestitki od profesora, naučnika i pedagoga, svih sa kojima sam se susretao, i svih istaknutih mislilaca, književnika i pozivalaca u Islam sa kojima sam se dopisivao. Hvala prije svega i poslije svega pripada samo Allahu. On je Najbolji Dobročinitelj i Pomagač, Poklanjač i Darežljivac, Inspirator i Potpomagač. Od Njega jedino pomoć dobijamo, na Njega se oslanjamo i Njemu jedino zahvalnost pripada. Treće izdanje ove knjige predajem sa dvije važne dopune:

1. Navođenje nedvosmislenih dokaza o obaveznom pokrivanju lica žene muslimanke.
2. Insistiranjem na pojačavanju borbe protiv seksualnih devijacija u svjetlu novonastalih pojava. Molim Uzvišenog, Svemogućeg Allaha da se ova knjiga pojavi u najljepšem i najdostojanstvenijem obliku i opremi u ovome trećem izdanju. Daj Allahu da bude od pomoći i osloncem svakome koga interesira odgoj djece na principima Islama, svima koji se trude u formiranju generacije na načelima islamskog morala i vjerovanja i na temeljima našega Islama. Hvala Allahu na najboljim principima odgoja i najjačim temeljima u usmjeravanju i moralu ljudi. On ispunjava potrebe zajednice muslimana u svakom vremenu i na svakom mjestu, u svemu drugom što u Njega gleda iščekujući najdostojniju blistavu sutrašnjicu i vedru optimističku budućnost.

Molim Allaha da pomogne islamskim pokoljenjima danas, da im Islam bude vodilja kao ideja i kao vjera, njegova primjena, praksa i odgoj kao cilj, a okretanje ka visoko uzdignutom ponosu, željnoj plemenitosti i potpunom islamskom jedinstvu kao namjera. On je Najbolji Odazivač na molbe Svojih robova i Najdostojniji Uslišalac naših želja.

Neka posljednja naša riječ bude: Hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

Autor:
Abdullah Nasih Ulvân

Prvi dio

Ovaj dio sadrži četiri poglavlja:

- *Prvo poglavlje: Idealan brak i njegova ovisnost o odgoju*
- *Drugo poglavlje: Psihički osjećaji naspram djece*
- *Treće poglavlje: Opći propisi koji se odnose na novorođenče*
- *Četvrto poglavlje: Uzroci devijantnih ponašanja djece i njihovo liječenje*

***U ime Allaha,** Milostivog, Samilosnog!*

Prvo poglavlje

Idealan brak i njegova ovisnost o odgoju

Prije nego što počnemo izlagati islamske principe u vezi sa odgojem djece, potrebno je da objasnimo - makar i ukratko - brak sa njegova tri aspekta:

A) brak kao ljudski nagon,

B) brak kao društveni interes i

C) brak kao odabir i sloboda izbora.

Ukazivanje na brak sa spomenuta tri gledišta pomaže u sagledavanju prirode povezanosti odgoja sa prihvaćanjem odgovornosti i rađanjem potomstva, priznanjem očinstva prema djetetu, brigom o njegovom fizičkom i mentalnom zdravlju, razvijanjem roditeljskih osjećanja naspram djeteta, međusobnom saradnjom roditelja u njegovom odgoju i ispravljanjem eventualnih deformacija kod djeteta i, konačno, pripremanjem djeteta za uzorita čovjeka u životu.

Sada slijede šira tumačenja braka sa gore navedenih aspekata.

A) Brak kao ljudski nagon

Zbog toga što je u koliziji sa ljudskom prirodom, sukobljavajući se sa njegovim sklonostima, strastima i nagonima, jedna od temeljnih istina među islamskim načelima je borba protiv monaštva.

Bejheki prenosi od Sa'da b. Ebu Vekasa ﷺ: "Allah nam je umjesto monaštva podario čistu, pravu vjeru."

Iz ovoga, kao i drugih, hadisa jasno se vidi da Islam zabranjuje muslimanima suzdržavanje od ženidbe, sustezanje od braka radi predanja monaškom životu, posvećivanja izvršavanju vjerskih obreda i približavanja Allahu; naročito kada je sposoban za brak - kada mu je moguće to uraditi s obzirom na razloge i sredstva koja mu to olakšavaju.

Kada bismo razmislili o stajalištima Allahova Poslanika ﷺ u vezi sa kontrolom pojedinca u društvu i izgrađivanju ljudske ličnosti, uvjerili bismo se da su ova kontrola i izgrađivanje utemeljeni na shvaćanju suštine ljudskog bića, da su upućeni na udovoljavanje njegovim sklonostima i strastima, ali tako da niti jedan pojedinac ne bi prešao granicu određene mu prirode, niti učinio bilo šta što nije u stanju niti mogućnosti učiniti. Ovakva kontrola i izgradnja mu omogućuju da na prirodan, harmoničan i umjeren način, bez stranputice, uzmicanja i gubljenja snage, slijedi Pravi put.

فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, vjeri, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio - ne treba se mijenjati Allahova vjera, jer to je prava vjera, ali većina ljudi to ne zna. (Er-Rûm, 30.)

Navest ćemo stajalište Allahova Poslanika ﷺ, koje se smatra jednim od najvećih odgojno-popravnih stavova u pogledu liječenja negativnih ljudskih osobina i razumijevanja suštine ljudskog bića.

Buhari i Muslim prenose od Enesa رضي الله عنه: "Jednom su došla trojica ljudi kućama žena Allahova Vjerovjesnika ﷺ, pitajući za njegovo izvršavanje vjerskih obreda. Pošto su o tome obaviješteni, pomislili su da je to premalo, pa su zapitali: 'Gdje smo mi onda u odnosu na Allahova Vjerovjesnika ﷺ? Njemu je sve oprošteno za ono što je učinio ili što će kasnije uraditi'. Zatim jedan od njih reče: 'Što se mene tiče, ja ću cijelu noć obavljati namaz' - dok drugi nastavi: 'Ja ću stalno postiti i neću nikada mrsiti'. - a treći dodade: 'Ja ću se sustezati od žena, tako da se nikada neću ženiti'. U međuvremenu je došao Allahov Poslanik ﷺ i na njihove riječi im odgovorio: 'Vi ste, znači, ti što to govorite? Tako mi Allaha, ja se od svih vas najviše bojim Allaha i najbogobojazniji sam, ali ja opet i postim i mrsim, i klanjam i spavam, i ženim se, također. Pa, ko se od vas susteže od moga sunneta, taj ne slijedi moj put."[1]

Jasno je, dakle, iz navedenog teksta svakome razumnom i razboritom čovjeku da je ženidba u Islamu prirodna ljudska potreba. Odazivajući se pozivu ove prirodne potrebe, predajući se strastima koje proizilaze iz ovoga nagona i slijedeći zakone života, čovjek nosi povjerenu mu veliku odgovornost kao pravo i obavezu odgoja i zaštite potomstva.

---

[1] Po ovome pitanju nije sljedbenik Poslanika ﷺ, što ne znači da nije musliman. (nap. recenzenta)

B) Brak kao društveni interes

Jasno je da brak u Islamu ima opće koristi i društveni interes. U ovome poglavlju ćemo iznijeti, uz Allahovu pomoć, one najvažnije i objasniti način njihove povezanosti sa odgojem.

1. **Očuvanje ljudskog roda:** Pomoću braka osigurava se opstanak potomstva, uključujući njegovo širenje i trajnost, sve dotle dok Uzvišeni Allah ne naslijedi Zemlju i ono što je na njoj. Činjenica je da je u neprekidnom umnožavanju ljudskog roda i kontinuitetu, garant opstanka ljudske vrste. Iz toga proizilaze i podsticaji kod stručnjaka za uspostavljanjem pedagoških metoda i odgovarajućih pravila u cilju očuvanja ljudske vrste u moralnom i fizičkom pogledu istodobno. Kur'an časni ukazuje na ovaj društveni motiv i ljudski interes kada kaže:

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً

Allah za vas stvara žene od vaše vrste, a od žena vaših daje vam sinove i unuke. (En-Nahl, 72.)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً

O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. (En-Nisâ', 1.)

2. **Očuvanje porijekla:** Pomoću braka koji je propisao Islam, sinovi se ponose dovođenjem svojega porijekla u vezu sa svojim očevima. U svojemu porijeklu nalaze lično uvažavanje, duševni mir i ljudsko dostojanstvo. Da nema ovakvoga braka što ga je propisao Islam, društvo bi bilo prepuno djece bez ikakva dostojanstva i porijekla. U takvome društvu napadi na uzorit moral i plodonosno širenje nereda i anarhije su itekako mogući.

3. **Spašavanje društva od moralne anarhije:** Brakom se društvo štiti od moralne anarhije a pojedinci osiguravaju od društvene izopačenosti. Potpuno je jasno svakome pametnom i razumnom da kada se strast nagona za drugim spolom zadovolji regularnim brakom i dopuštenim odnosom, društvo - bilo u pojedinačnom ili sveukupnom pogledu - uživa u uzoritoj odgojenosti i primjerenom moralu, dostojno ispunjenja Objave i nošenja odgovornosti na

način na koji to od njega traži Allah. Najistinitiji iskaz o ispravnosti moralnog braka i njegove društvene koristi iznio je Allahov Poslanik ﷺ prilikom poticanja omladine na brak: "Omladino, ko je od vas sposoban za brak, neka se ženi, jer brak odvraća od pogleda i štiti od bluda, a ko nije sposoban za brak, neka posti, jer post smanjuje požudu."

4. **Spašavanje društva od raznih bolesti:** Brakom se društvo štiti od širenja smrtonosnih zaraznih bolesti koje se u društvu šire kao posljedica bluda, prostitucije i zabranjenog odnosa. Među ove bolesti spadaju sifilis, triper i druge. Sve ove bolesti su izuzetno opasne; lišavaju čovjeka potomstva, onesposobljavaju ga u fizičkom pogledu, šire epidemije i uništavaju zdravlje djece.

5. **Duhovni i duševni mir:** Kroz brak se među supružnicima razvija duh ljubavi, samilosti, nježnosti i intime. Kada muž završi sa dnevnim poslom i predveče se uputi kući i sastane sa porodicom i svojom djecom, dnevne brige se zaboravljaju a umor od posla i velikih napora nestaje. Isto se događa i sa suprugom kada se sastane sa svojim mužem, saputnikom svojega života.

   Tako svaki od supružnika u okrilju drugoga pronalazi svoj duševni mir i bračnu sreću. Uzvišeni Allah ovaj fenomen odslikava na najjasniji i najljepši način:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju. (Er-Rûm, 21.)

6. **Međusobna saradnja supružnika u izgradnji porodice i odgoju djece:** U braku supružnici međusobno sarađuju u izgradnji porodice i preuzimanju odgovornosti. Svako od njih u ovim poslovima nadopunjuje drugo. Žena djeluje u domenu svojih kompetencija, onoga što je u skladu sa njenom prirodom i ženstvenošću, a to je upravljanje kućnim poslovima i odgoj djece.

O tome pjesnik veli:

Majka, to je škola koju ako si kraju priveo
Mladića uzorita potomstva si proizveo

I muž, također, djeluje u okviru svojih kompetencija, onoga što je u skladu sa njegovom prirodom i muževnošću. On se brine za izdržavanje porodice, radi najteže poslove, štiti porodicu od nedaća i svakodnevnih neprilika. U ovakvome odnosu upotpunjuje se duh međusobne saradnje među supružnicima, što rezultira izvanrednim uspjesima i izvrsnim rezultatima u formiranju uzorite djece i odgoju vjerničke generacije, spremne da u svojim srcima nosi snagu vjere a u duši duh Islama. Takva porodica živi u blagostanju, raduje se i uživa u okrilju ljubavi, mira i sigurnosti.

7. **Razvijanje roditeljskih osjećanja:** Kroz brak se kod roditelja razvijaju nježna osjećanja. Iz srdaca oba roditelja izbijaju najplemenitija osjećanja i nježnosti. Iz ovakvih osjećanja i nježnosti neizostavno se rađaju plemenita i časna djela, usmjerena ka zaštiti djece, bdijenje nad njihovim interesima i napredovanje zajedno sa njima ka sigurnom i udobnom životu i dostojnoj i vedroj budućnosti.

To bi bili najznačajniji društveni interesi koji proizilaze iz braka kao institucije. Iz navedenog se jasno može vidjeti povezanost ovih interesa sa odgojem djeteta, formiranjem porodice i izgradnjom naroda u cjelini. Stoga nije čudo da Islam naređuje, podstiče i voli brak. U tom smislu i Allahov Poslanik ističe: "Ovaj svijet je pun raznih užitaka, a njegov najbolji užitak je čestita žena." (Hadis prenosi Muslim.)

C) Brak kao odabir i sloboda izbora

Da bi brak bio ispunjen međusobnim razumijevanjem, ljubavlju i slaganjem, a porodica koju čine sinovi i kćeri, obdareni najčvršćim imanom, fizičkim zdravljem, pravim moralom, zrelim razumom i smirenim i čistim duševnim životom, Islam je svojim uzvišenim propisima i univerzalnim sistemom, pred svakog budućeg zaručnika i zaručnicu, postavio propise i pravila prema kojima bi se trebali upravljati i koja bi trebali slijediti.

Najznačajnija pravila i propisi u tom pogledu su sljedeći:

1. Izbor bračnog druga prema načelima vjere:

Pod pojmom vjere u ovome slučaju podrazumijevamo ispravno razumijevanje Islama, u životu praktičnu primjenu svih njegovih uzvišenih odlika i pravila lijepog vladanja. Podrazumijevamo pod tim, također, neprestano i potpuno pridržavanje islamskih neprolaznih metoda i načela.

Kada zaručnik ili zaručnica dostignu ovaj stepen razumijevanja, prakticiranja i pridržavanja, možemo reći da su pravi vjernici i moralne osobe. Kada, međutim, nisu na ovome nivou razumijevanja, prakticiranja i pridržavanja propisanog, očito je da se za njih može kazati da su iskrivljenog ponašanja i pokvarenog morala i da su daleko od Islama, ma koliko se prikazivali svijetu kao uzorite i bogobojazne osobe i tvrdili da su muslimani praktičari.

Pravedni halifa Omer b. Hattâb ؓ je, kada mu je došao neki čovjek da svjedoči za drugoga čovjeka, razriješio ovo pitanje na najprecizniji način, postavljajući odgovarajuća mjerila za upoznavanje osobe i pokazivanje njegova pravog lica.

Omer ga prvo upita: "Poznaješ li ti ovoga čovjeka?"

Čovjek mu na to odgovori: "Poznajem!"

Zatim ga Omer upita: "Jesi li ti njegov tako blizak susjed da znaš gdje sve on ulazi i izlazi?"

Čovjek mu na to odgovori: "Ne znam."

Omer ga potom upita: "Da li si nekada sa njim putovao da bi upoznao kakav mu je moral?"

Čovjek mu na to odgovori: "Ne, nisam."

Omer ga zatim upita: "Jesi li sa njim trgovao da bi upoznao njegovo poštenje?"

Čovjek mu i na to odgovori: "Ne, nisam."

Omer mu potom povišenim tonom reče: "Vjerovatno si ga vidio u džamiji kako ustajući i sjedeći, dižući i spuštajući glavu, do iznemoglosti klanja?"

Čovjek na to potvrdno odgovori: "Da, jesam!!"

Omer mu, na kraju, na sve to reče: "Slobodan si. Možeš ići. Ti uopće ne poznaješ ovoga čovjeka," a čovjeku za kojega je ovaj svjedočio reče: "Dođi mi sa nekim drugim koji te poznaje."

Omera ؓ nije, dakle, zavela forma niti vanjština ovoga čovjeka. On se upoznao sa istinom pomoću odgovarajućih mjerila vrijednosti koja otkrivaju njegovo pravo stanje i kazuju kakvi su mu vjera i moral.

Smisao ovoga proizilazi iz riječi Allahova Poslanika ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim od Ebu Hurejre: "Allah, uistinu, ne gleda vaše likove i vaša tijela, nego gleda vaša srca i vaša djela."

Zbog toga Vjerovjesnik ﷺ onima koji se žele ženiti savjetuje da uzimaju one djevojke koje se drže vjere. Takve u potpunosti izvršavaju svoje obaveze prema mužu, djeci i kući, onako kako to od njih traži Islam, a Poslanik ﷺ preporučuje.

Buhari, Muslim i drugi prenose od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Žena se ženi radi četiri stvari: bogatstva, plemenitog porijekla, ljepote i vjere. Pa, drži se vjernice, ruke ti se pretvorile u prah."[1]

I u obrnutom slučaju Vjerovjesnik ﷺ starateljima djevojaka prispjelim za udaju, također, savjetuje da traže momke koji se drže vjere i morala, jer takvi ljudi u potpunosti izvršavaju svoje obaveze u pogledu zaštite porodice, bračnih obaveza, odgoja djece, čuvanja časti na pravi način i osiguravanja potrebnih sredstava za kućne troškove.

Tirmizi prenosi od Allahova Poslanika ﷺ da je rekao: "Ako vam dođe neko s čijom ste vjerom i moralom zadovoljni, oženite ga. Ne učinite li tako na Zemlji će zavladati smutnja i veliki nered."

Ima li veće nesreće za vjeru, odgoj i moral od toga da djevojka vjernica padne u ruke raspojasanog zaručnika ili čovjeka koji bezobzirno postupa prema njoj, ne vodi računa o njenom ugledu, časti, imovini, i ne pridaje joj bilo kakvu važnost ili poštovanje?

Ima li veće nesreće za čestitu ženu od toga da bude udata za muža raspuštenjaka i razvratnika koji je prisiljava da se otkrije i miješa sa drugima, primorava da pije alkohol i pleše sa muškarcima i tjera je da se oslobađa vjere i morala?

Koliko je, nažalost, djevojaka koje su bile primjer čestitosti i neporočnosti, da bi nakon što bi prešle u raspuštenu kuću, kod bestidnog i razvratnog muža, i same postale nemoralne i razuzdane, ne pridajući časnim načelima bilo kakvu vrijednost, niti pojmovima kao što su čestitost i čast ikakav značaj.

Nema sumnje da će se djeca koja odrastaju u ovakvoj raspuštenoj, bestidnoj i griješnoj kući neizostavno formirati na devijantan i nemoralan način i biti odgojena da stvaraju nered i čine ružna djela.

Dakle, izbor na temelju vjere i morala je najvažnija stvar koja supružnicima osigurava potpunu vjerničku sreću, djeci uzorit islamski odgoj, a porodici trajnu čast i željenu sigurnost.

---

[1] Iskaz "ruke ti se pretvorile u prah" je podsticaj na ženidbu vjernicom. To je, ustvari, dova za uvećavanje imetka. Tako da bi značenje iskaza bilo: "Oženi se vjernicom i ne obaziri se za bogatstvom, porijeklom i ljepotom jer će sve to doći uz vjernicu." (nap. recenzenta)

2. Izbor na temelju porijekla i ugleda:

Među pravilima koja je utvrdio Islam u vezi izbora supružnika je i odabir životnog druga iz plemićke porodice, poznate po svojoj čestitosti, uzoritom moralu, osobitom ugledu i porijeklu. Svijet je poput metala; razlikuje se u plemenitosti i niskosti. Ljudi se u odnosu jednog prema drugome međusobno odlikuju po pokvarenosti i čestitosti.

I Vjerovjesnik ﷺ je u hadisu koji prenose Tajâlisi, Ibn Mení' i Askeri od Ebu Hurejre isticao da je svijet poput metala te da se razlikuje po plemenitosti i niskosti: "Ljudi su po pitanju dobra i zla poput plemenitog i lošeg metala (rude). Ko je bio najbolji u džahilijjetu, najbolji je i u Islamu ako se pouči vjeri."

Zbog toga Vjerovjesnik ﷺ podstiče da kod ženidbe odabir bude na temelju porijekla, ugleda, čestitosti i plemenitosti.

Vjerovjesnik ﷺ upućuje mladiće da traže sebi za žene djevojke odrasle u čestitom okruženju, u čestitoj kući poznatoj po ugledu i plemenitosti, koje potječu iz roda plemenita porijekla i slavnih predaka. Moguće da je tajna ovoga u tome da takav čovjek rađa djecu sa urođenim osobinama da čine velika djela, nasljeđuju plemenite naravi, pravi islamski moral, da doje plemenito i čestito mlijeko i spontano nasljeđuju dobra svojstva i plemenite ćudi.

Rukovodeći se time i Osman b. Ebu el-Âs es-Sekafi savjetuje svojoj djeci da biraju sebi dostojne i da se klone lošeg porijekla: "Sine moj, čovjek na ženidbu je sadničar koji pazi šta će zasaditi. Loša stabljika rijetko daje dobar plod. Zbog toga biraj pa makar i potrajalo."

Tako i Omer b. Hattâb ؓ, imajući u vidu ovakav izbor, na pitanje jednog mladića kakva je dužnost oca prema djetetu, odgovara: "Da mu odabere majku, lijepo ime dâ i nauči ga učiti u Kur'anu."

Načela odabiranja koja je postavio Poslanik Islama ﷺ smatraju se najuzvišenijim naučnim činjenicama i savremenim teorijama odgoja. Genetika kao nauka, također je utvrdila da dijete nasljeđuje moralne, fizičke i intelektualne osobine roditelja. Ukoliko se kod izbora supružnika vodi računa o porijeklu, ugledu i čestitosti, nema sumnje da će se i dijete razvijati na osnovama poštenja, uzoritosti i čestitosti. Kada se u djetetu spoje faktor čestitih i uzorito-odgojnih nasljednih osobina, takvo će dijete zasigurno dospjeti do samoga vrha u vjerskome i moralnom pogledu i biti primjerom bogobojaznosti, čestitosti, dobroga ponašanja i plemenitih svojstava.

Prema tome, na budućim bračnim drugovima je da dobro vode računa kod izbora, da paze ko će im biti bračni drug, ukoliko žele uzorito potomstvo, čestitu porodicu i djecu vjernike.

3. Ženidba tuđinkom:

Među islamskim mudrim preporukama u pogledu izbora žene je davanje prednosti ženi tuđinki u odnosu na žene istoga roda ili bliže rodbine. Time se postiže bolja i zdravija rasnost djeteta, fizička sigurnost od prelaznih i nasljednih bolesti i, istovremeno, širi krug porodičnog poznanstva i učvršćuju društvene veze.

Iz ovakvoga braka djeca su u fizičkom pogledu jača, u mentalnom upornija i stabilnija a u komunikativnom pogledu sposobnija i širokogrudnija. Zbog toga nije čudo da i Vjerovjesnik ﷺ upozorava na opasnost ženidbe iz istoga roda i bliže rodbine zbog slabog razvoja djeteta, nasljeđivanja bolesti roditelja i daljih predaka.

Genetika, također, tvrdi da su djeca rođena u braku između bližih rođaka i u fizičkom i u intelektualnom pogledu slaba. Isto tako nasljeđuju i loše moralne osobine i neobične društvene navike.

Ovu činjenicu je, međutim, Poslanik Islama ﷺ utvrdio četrnaest stoljeća prije nego je nauka o tome rekla svoju riječ, što je u potpunosti jasno svima koji žele činjenice.

Ovo je jedna od sjajnih mudžiza i istinitih obavijesti našega Velikog Poslanika ﷺ koji nije znao čak ni pisati.

4. Davanje prednosti djevicama:

Među islamskim uputama kod izbora supruge je i davanje prednosti djevicama nad razdjevičenim ženama, što je od dalekosežnog značaja.

Između ostaloga, time se štiti porodica od poremećaja u životu i zapadanja u zamku stalnih svađa i potencijalnih problema i neprijateljstava. U isto vrijeme, učvršćuju se ljubav i bračna veza, jer je djevica po prirodi sklona na nježnost i intimu sa prvim čovjekom za kojega se uda, susretne sa njim i upozna ga. Nasuprot tome, razdjevičena žena u drugome mužu ne nalazi potpunu intimu, uzajamnu ljubav i iskrenu vezu, zbog velike razlike između morala prvoga i ponašanja drugoga bračnog druga.

Zbog toga nije nikakvo čudo što Aiša, radijallahu 'anha, kako prenosi Buhari, objašnjava ovo Allahovu Poslaniku ﷺ: "Allahov Poslaniče, kada bi se našao u dolini u kojoj ima stabala sa kojih se jelo i stabala sa kojih se nije jelo, pod koje bi pustio devu da se sa njeg nahrani?" Allahov Poslanik ﷺ joj odgovori: "Pod ono sa kojega se nije jelo." Aiša, radijallahu 'anha, mu na to odgovori: "Ja sam ta."

Ovim je Aiša, radijallahu 'anha, mislila na druge Poslanikove ﷺ žene, budući da se jedino ona kao djevica udala za njega.

I Poslanik ﷺ je iznio nekoliko stavova u vezi sa ženidbom djevicom. Tako Ibn Mâdže i Bejheki prenose da je Poslanik ﷺ rekao: "Držite se djevica, jer su njihova usta slađa, materica plodnija, manje su podmukle i zadovolje se sa malom stvari."[1]

Poslanik ﷺ je tako jednom prilikom i Džâbiru رضي الله عنه istakao da brak sa djevicom rađa ljubav i jača neporočnost i čednost. O tome prenose Buhari, Muslim i drugi: "Susrevši Džabira na putu dok se vraćao iz vojnog pohoda *Zatu-r-rika'*, Allahov Poslanik ﷺ ga upita: 'Džabire, jesi li se već oženio?' Rekoh mu: 'Jesam, Allahov Poslaniče.' On me zatim upita: 'Je li ti žena već udavana ili je djevica?' 'Već je bila udavana' - rekoh mu. On me potom upita: 'Zar nisi mogao naći djevojku sa kojom bi se igrao i koja bi te zabavljala?' Na to mu odgovorih: 'Allahov Poslaniče, otac nam je preselio na Uhudu, ostavivši nam sedam kćeri, pa sam se stoga oženio jednom starijom ženom koja ih okuplja i brine se o njima.' On mi na to reče: 'Dobro si učinio, ako Bog da.'"

Navedeni hadis u vezi sa Džabirom pokazuje da je nekada, u određenim situacijama, brak sa ženom prije udavanom bolji od braka sa djevicom. Takav je bio i spomenuti slučaj sa Džabirom رضي الله عنه koji se oženio već udavanom ženom da bi osigurao pomoć u nadgledanju, čuvanju i zaštiti siročadi. U tome se rukovodio riječima Uzvišenog:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى *Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i čestitosti.* (El-Mâ'ida, 2.)

5. Davanje prednosti ženi rotkinji:

Među islamskim preporukama u vezi odabira žene je i izbor žene rotkinje, što se može utvrditi na osnovu dviju stvari:

Prvo, da ne boluje od bolesti koje sprečavaju začeće i rađanje djeteta, a što utvrđuje stručna osoba za to.

Drugo, vidjeti kakva joj je majka i udate sestre u tom pogledu. Ukoliko su one zdrave i sposobne za rađanje, veća je vjerovatnoća da će i ona biti.

I sa medicinskog aspekta, ukoliko je žena rotkinja, vjerovatnije je da je zdravija i fizički jača. U tom slučaju uspješnije obavlja i kućne poslove, odgaja djecu, i, u najboljem značenju riječi, u potpunosti ispunjava sve svoje bračne obaveze.

[1] Smisao ovoga hadisa je da djevice lijepo govore, mnogo djece rađaju, ne spletkare i pokorne su.

Ovdje treba ukazati i na to da oni koji se žene rotkinjama, teže za velikim potomstvom i žele mnogo djece, moraju biti dosljedni u obavezama i odgovornostima u vezi sa osiguravanjem sredstava za život, odgojem i obrazovanjem.

Kod Allaha Uzvišenog svako će odgovarati za zanemarene i propuštene obaveze. U vezi s tim Allahov Poslanik ﷺ ističe: "Allah će svakoga pitati za povjerenu mu stvar - da li je sačuvao ili je izgubio. Tako će i čovjek biti pitan za svoju porodicu."(Hadis prenosi Ibn Hibban)

Na temelju prethodno iznesenog jasno je da svaki onaj koji osjeća želju za preuzimanjem roditeljske odgovornosti onako kako to Islam naređuje - i želi da se ženi - treba tražiti ženu rotkinju, čime će i sam pridonijeti uvećanju naroda koji je Allah učinio najboljim od svih koji se ikada pojavio. Za to nema bolje preporuke od one koju je Poslanik ﷺ uputio čovjeku koji mu se u vezi s tim obratio: "Allahov Poslaniče, zaljubio sam se u uglednu, na položaju i bogatu ženu, jedino što je nerotkinja. Da li da se oženim njome?" Pošto ga je odvratio od toga, on mu je došao i drugi put sa istim pitanjem. Nakon što mu je Poslanik ﷺ isto rekao, on mu je došao i treći put kada mu je Poslanik ﷺ rekao: "Ženite se dragim rotkinjama da bi ste se brojčano uvećavali." (Hadis prenose Ebu Dâvud, Nesâ'i i Hâkim)

To bi bila najznačajnija načela u vezi sa brakom i najznačajnije veze braka sa pitanjima odgoja. Islam rješava odgoj pojedinca kroz porodicu kao prvu ćeliju društva, kroz brak kao odziv na prirodnu potrebu čovjeka koja prati strasti života, zatim kao kopču koja povezuje djecu sa njihovim roditeljima, a društvo čuva od pogubnih bolesti i raspada morala. U isto vrijeme brak osigurava potpunu međusobnu saradnju među supružnicima u odgajanju djece i izaziva očinska i majčinska osjećanja u njima.

Da bi brak počivao na čvrstim osnovama, praktičnim i zdravim temeljima, najvažnije je da se kod izbora bračnoga druga odabir izvrši na načelima vjere, na osnovu porijekla i ugleda i na temelju davanja prednosti djevicama.

Pošto sada zna odakle da počne u formiranju muslimanske porodice, čestita potomstva i pokoljenja koja vjeruju u Allaha, muslimanu se lakše okrenuti drugim odgovornostima i obavezama koje proizilaze iz toga.

Zašto? Zato što je postavio kamen-temeljac na kojemu se grade stubovi ispravnog odgoja, oslonci društvene preobrazbe i putokazi uzornog društva. A, zar to nije valjana žena?

Odgajanje djece u Islamu, prema tome, počinje - kao što to i treba - od primjernog braka koji počiva na čvrstim i djelotvornim principima odgoja i osposobljavanja pokoljenja za njihovo stvaranje i izgradnju.

Neka pouku uzmu razumom obdareni!



Drugo poglavlje

Duševni osjećaji naspram djece

Pod duševnim osjećajima podrazumijeva se isticanje ljubavi, nježnosti i milosti roditelja koju im je Uzvišeni Allah usadio prema njihovoj djeci. Motiv takvoga odnosa je odbacivanje ružnih predislamskih običaja koji su zavladali u nekim bolesnim dušama u pogledu lošeg odnosa prema ženskoj djeci, i istovremeno pokazivanje vrijednosti nagrade za onoga ko pokaže strpljivost kada izgubi dijete i izdržljivost na rastanku sa njim. Na kraju, šta da čine roditelji kada se suprotstave interesi Islama sa interesima djeteta?

Svi ovi duševni osjećaji, iskrena saosjećanja, predodžbe i nedoumice bit će izloženi i razjašnjeni u ovome poglavlju, ako Bog da.

A) Prirodna naklonjenost roditelja na ljubav prema djeci:

Jasno je da je srce roditeljsko prirođeno na ljubav prema djetetu, da je povezano sa njim duševnim osjećajima, roditeljskom naklonjenošću ka njegovoj zaštiti, saosjećanju sa njim, sažaljenju prema njemu i brigom za njim.

Da nije toga nestala bi ljudska vrsta na Zemlji. Međutim, upravo zbog toga su roditelji i strpljivi u zaštiti djece, zbog toga se bore za njihovu sigurnost i odgoj, zbog toga bdiju nad njima i zbog toga se zanimaju za njihove interese.

Nije zbog toga nikakvo čudo da i Kur'an časni opisuje ove iskrene roditeljske osjećaje najljepšim riječima, čineći ponekad djecu ukrasom ovoga života.

اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا *Bogatstvo i sinovi su ukras u životu na ovome svijetu.* (El-Kehf, 46.)

Drugi put ih smatra velikom blagodati zašto smo obavezni biti zahvalni Uzvišenom Darovatelju:

وَأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا *... i pomoći ćemo vas imecima i sinovima i učinit ćemo vas brojnijim.* (El-Isrâ', 6.)

Treći put ih smatra radošću ukoliko slijede put bogobojaznih:

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

... i oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se bogobojazni na nas ugledaju!" (El-Furkân, 74.)

Tu su i drugi kur'anski ajeti koji odslikavaju roditeljske osjećaje prema djeci i otkrivaju iskrenost takvih osjećaja i ljubav iz dna srca naspram njih.

I pjesnici su, također, opjevali ljubav prema djeci. To je poezija puna blagosti i čežnje koja rasplamsava osjećaje i nježnosti, potvrđuje ljubav i čežnju koju je Allah usadio u roditeljska srca da bi uložili ogromne napore i trud u odgoj svoje djece, samo da bi bili čestiti ljudi u životu.

Počet ćemo stihovima Umejje b. Ebu Salta o njegovom bolesnom sinu. Ova se kasida smatra jednom od najljepših koja obiluje nježnošću i ljubavlju i koja odslikava iskrenost roditeljskih osjećanja prema djetetu.

Hranio sam te dok si novorođenče
bio i kao dječaku o tebi se brinuo
Obolio si i klonuo zbog toga što sam
prema tebi griješio

Kada te one noći bolest obuzela
spavati nisam mogao
Nego sam noć budan i uznemiren
probdio

Kao da je mene umjesto tebe obuzelo
Ono što je tebe spopalo i oči mi
suzama natopilo

Zbog toga što te gubim duša mi se
plašila
Jer ona zna da je smrtni čas određen

A da odrastao nisi, ni cilj kome si težio
I kome si se nadao nisi dostigao

Kaznu si mi surovu i tešku priredio
Kao da si ti darodavac bolji od
ostalih

Kamo sreće da nisi o pravu očinstva
računa vodio
Nego kao što komšija prema komšiji
postupao

I dužnost komšijsku izvršio, i ne bi
prema meni
U imetku kojim si škrtario dužan
ostao

Da čujemo sada šta kaže Ebu Bekr et-Tartûsi kako roditelji podnose rastanak od svojega djeteta.

Kada bi samo sin znao kakvu patnju doživljavaju
dok se sa njim njegovi roditelji na rastanku opraštaju

Koliko se majčinska ljubav prema sinu zapanjujuće raspiruje
a očevo lice iz dubine očiju njegovih suze mu oblivaju

Kako veliku tugu u sebi zbog rastanka sa njim suzbijaju
i čežnju za njim koja na vidjelo izlazi u sebi skrivaju

Prema svojoj majci koja iznutra nestaje, milostiv bi bio
a za svojim ocem sa suzama iz očiju svojih bi plakao

Oholu narav njegovu saosjećanje prema njima bi zamijenilo
i takvom bi ih osjećajnom naravi svojom zasigurno nagradio

Sada da vidimo šta isti autor veli o silovitom očinskom saosjećanju koje oca obuzima bez borbe na ono za čim teži.

Zbog slabašnih kćeri mojih
život mi je ljubav uvećao

Bojim se da će siromašne poslije mene biti
I muljevite ostatke od čiste vode piti

Da će među lijepo obučenim djevojkama neodjevene hoditi

Jer kod Milostivog za slabašne dovoljno milosti ima

Kada svoga izgubimo tek onda ga zavolimo
A svijet i poslije tebe ostaje u nesuglasju

Isto tako pjesnik kaže:

Da nije kćerkica pjegavih poput ptica
Što slijeću jedna za drugom

Ovaj svijet bi logor meni bio
Što se u beskonačnosti svojoj prostire
Ali, djeca naša su među nama

Utroba naša što po zemlji hodi

Puhne li vjetar na neko od njih
Oči moje sna nemaju

Na kraju da poslušamo šta kaže veliki pjesnik Omer Behâ el-Emîrî o iskrenoj samilosti i saosjećanju nakon što mu je osmero djece otišlo iz Misjafa u Halep, tako da je ostao sâm u pjesničkoj samoći da arapskoj književnosti podari jednu od najznamenitijih pjesama koja govori o očinskoj ljubavi prema djeci.

Gdje su vreva i galama
Gdje su učenje i igra

Gdje je usplamtjelo djetinjstvo
Gdje su igračke rasute po zemlji i knjigama

Gdje je bezazlena svađa
Gdje su bezrazložna tužakanja

Gdje su plač i smijeh, i
Tuga i veselje u isto vrijeme

Gdje je strastvena utrka
Da blizu mene jedu i piju

Dok se tiskaju da u mom društvu budu
Ili se preturaju da blizu mene sjednu

Kreću se vođeni prirodom svojom
Prema meni kada se uplaše ili kada me požele

Njihova pjesma je "Babo!" kada se raduju
Njihova prijetnja je "Babo" kada se ljute

Njihov poziv je "Babo!" kada se izgube
Njihov najbolji drug je "Babo" kada se povjeravaju

Do jučer su našu kuću ispunjavali
A danas, tužnog li dana! već odoše

Tišina kao da svom težinom
Kuću našu pritiska otkako nas ostaviše

San zabrinutog je smiraj
U njemu briga i umor nestaju

Odoše, stvarno odoše, ali u srcu ostadoše
Rane ostaviše ali se ne vratiše

Gdje god da se duša moja okrene ja ih vidim
Nekad miruju a nekada poskakuju

U duši svojoj njihovu igru osjećam
Kao u kući da su, i nesreća da ih ne snalazi

Da im oči sijaju kada pobjedu ostvaruju
I suze peku kada ne pobjeđuju

Na svim stranama kako ostavljaju tragove
Na svakom uglu njihova vreva kako se čuje

Stakla na prozorima kako razbijaju
I kroz zidove izmazane se probijaju

Na vratima kako reze kidaju
I po vratima pišu i šaraju

Na tanjiru ostaci hrane koju ostaviše
I kutiju iz koje slatkiše ugrabiše

U napola pojedenim jabukama
I ostacima vode proljevene

Vidim ih gdje god da se uperi oko moje
Kao jato mačaka što se šuljaju

Koliko jučer u Krunail dođoše
A već danas u Haleb prispješe

* * *

Suze u sebi skrivam
Zato što oni plaču dok odlaze

Čak i dok putuju
Iz grudi srce mi trgaju

Kao dijete se osjećam
Koga obilna kiša zapljuskuje

Kritičari se čude čovjeku što plače
A da ne plačem čudo bi bilo

Daleko od toga da je svaki plač slabost
U meni je odlučnost čovjeka otac da budem

Iz svega toga saznajemo kolika je snaga ovih saosjećanja prema djeci koja je Allah usadio u srca roditelja a koja ih tjeraju da se sve više predaju njihovu odgoju, zaštiti i zanimanju za njihove probleme i interese u skladu sa uzvišenim ajetom:

فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ

... vjeri, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio - ne treba se mijenjati Allahova vjera. (Er-Rûm, 30.)

B) Samilost prema djeci je Allahov dar ljudima:

Među plemenitim osjećanjima koja je Allah usadio u srca roditelja je i osjećaj samilosti, blagosti i naklonjenosti prema djeci. Takav osjećaj kod djece u procesu njihova odgoja, u razvijanju i formiranju ličnosti ostvaruje izvanredne rezultate i ostavlja velike tragove.

Srce bez ljudske samilosti odlikuje se sirovom grubošću, opakom i žestokom okrutnošću. Ovakva loša svojstva se neizostavno odražavaju i na devijantno ponašanje djece i nesnalaženje u teškim situacijama, nepoznatim mjestima i raznim nesrećama.

Međutim, za sve ove situacije nalazimo rješenja u našoj blistavoj islamskoj vjeri koja u srcima krči put samilosti, podstičući sve ugledne, obrazovane i odgovorne osobe da se ukrase ovim svojstvom i da svoj moral usklade sa njim.

I Poslanik ﷺ je bio itekako zainteresiran za pitanje samilosti i posebno je insistirao na uglednim osobama da se moraju odlikovati ovim časnim svojstvom i plemenitim osjećanjem.

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Amra b. Šuajba koji prenosi od svoga oca a ovaj od svoga oca ؓ: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Ne slijedi naš pravac ko nije samilostan prema našoj djeci i ne zna za obaveze prema starijima'."

Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ebu Hurejre ﷺ: "Vjerovjesniku ﷺ je jednom došao čovjek sa zagrljenim djetetom i on ﷺ ga je upitao: 'Imaš li milosti prema njemu?' On mu odgovori: 'Imam.' Poslanik ﷺ mu na to reče: 'Smilovao vam se Allah obojici! On je Najmilostiviji'."

Kada bi Poslanik ﷺ vidio nekog od svojih ashaba da ne pokazuje samilost prema svojoj djeci, žestoko bi ga naružio i ukazao mu na čestitost kuće, porodice i djece. Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Aiše, radijallahu 'anha: "Jednom je Vjerovjesniku ﷺ došao beduin koga je upitao: 'Ljubite li vi svoju djecu?' 'Ne, nikada ni jedno nisam poljubio.' Na to mu je Poslanik ﷺ rekao: 'A šta ja mogu kada ti je Allah oduzeo samilost iz srca'!?"

Buhari prenosi da je Ebu Hurejre kazivao: "Jednom dok je kod Allahova Poslanika ﷺ sjedio Akre' b. Hâbis Temími, Poslanik ﷺ je poljubio Hasana b. Alíja a Akre' mu je na to rekao: 'Ja imam desetero djece i nikada ni jedno nisam poljubio.' Na to mu je Poslanik ﷺ odgovorio: 'Ko prema drugome ne osjeća samilost ni prema njemu niko neće biti milostiv'."

Buhari prenosi od Enesa b. Mâlika: "Jednom je jedna žena došla kod Aiše, radijallahu 'anha, i ona joj je dala tri hurme. Žena je po jednu hurmu dala svakome od svoje dvoje djece, a jednu je zadržala za sebe. Pošto su djeca pojela hurme pogledali su majku koja je raspolovila i svoju hurmu i dala im po jednu polovinu. Kada je došao Vjerovjesnik ﷺ Aiša ga je o tome obavijestila, a on je na to dodao: 'Šta te tu začudilo? Allah joj se smilovao milošću koju je ona pokazala prema svojoj djeci'!"

Jednom je Poslanik ﷺ gledao dijete na samrti koje samo što nije izdahnulo. Oči su mu bile pune suza, tuge i saosjećanja za djecom, pokazujući Ummetu svu vrijednost saosjećanja i samilosti. Buhari i Muslim prenose od Usâme b. Zejda ﷺ: "Jednom je kćerka Vjerovjesnikova ﷺ obavijestila svojega oca: 'Moj sin je na samrti. Molim te dođi kod nas.' Allahov Poslanik ﷺ je samo poselamio i rekao da joj se prenese: 'Allahu pripada sve što uzima i sve što daje. Sve kod Allaha je do određenog roka. Zato budi strpljiva i mirno prihvati gubitak.' Zatim je ponovo poslala po njega, zaklinjući ga da dođe, što je i učinio. Sa njim su bili još Sa'd b. Ubâde, Mu'âz b. Džebel, Ubejj b. Ka'b, Zejd b. Sâbit i drugi ﷺ. Kada je došao, dijete se okrenulo prema Allahovu Poslaniku ﷺ da bi ga on potom uzeo sebi u krilo i s očima punim suza počeo se tresti. Vidjevši to, Sa'd ga je upitao: 'Šta je to Allahov Poslaniče?' On mu na to odgovori: 'Ovo je milost koju je Allah stvorio u srcima Svojih robova.'"

Prema drugoj predaji je rekao: "Allah u srcima Svojih robova stvara što On želi. Allah je uistinu milostiv prema Svojim robovima koji su milostivi (prema drugima)."

Treba imati na umu da samilost kada obuzme srca roditeljska i učvrsti se u njima, tjera roditelje da izvršavaju svoje obaveze i dužnosti na koje ih je Allah obavezao u pogledu pažnje i odgovornosti prema djeci. Zar to djeca, uostalom, i ne zaslužuju!

C) Odbacivanje odvratnog džahilijjetskog odnosa prema ženskoj djeci:

Insistiranjem na apsolutnoj jednakosti i potpunoj pravdi, Islam ne pravi razliku u pogledu iskazivanja samilosti i roditeljske nježnosti između čovjeka i žene, muška i ženska. Potvrda toga su riječi Uzvišenog:

اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى *Pravedni budite (i žene i muškarci), to je najbliže čestitosti.* (El-Mâ'ida, 8.)

To potvrđuje i hadis kojeg prenose autori hadiskih djela pod nazivom *Sunen*, imam Ahmed i Ibn Hibban od Nu'mâna b. Bešíra ﷺ u kojemu Allahov Poslanik ﷺ preporučuje: "Pravedno postupajte prema svojoj djeci. Pravedno postupajte prema svojoj djeci. Pravedno postupajte prema svojoj djeci."

Postupajući prema navedenoj kur'anskoj zapovijesti i Vjerovjesnikovoj preporuci, roditelji su tokom svih ovih stoljeća kroz historiju ostvarivali princip pravednosti i jednakosti u ljubavi, ponašanju, nježnom pogledu i dobronamjernim primjedbama, bez pravljenja ikakve razlike ili diskriminacije između muške i ženske djece.

Ukoliko bi se u islamskom društvu i našlo slučajeva diskriminirajućeg ponašanja roditelja prema ženskoj djeci, uzrok tome je loša okolina iz koje se rađaju običaji koje Allah nije naredio. Ustvari, to su čisti paganski običaji, odvratna društvena navika koja ima veze sa džahilijjetskim dobom, a o kojoj Uzvišeni Allah veli:

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ(٥٨)يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ
أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

I kada se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten, krije se od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena: da li ovako prezren da je zadrži ili da je u zemlju zarovi? Kako ružno oni prosuđuju! (En-Nahl, 58.-59.)

Razlozi ovakvoga ponašanja mogu biti slaba i uzdrmana vjera, pa da ne budu zadovoljni ženskom djecom koju im je Allah dodijelio. Ni oni, ni njihove žene, niti iko na Zemlji, nema prava da mijenja išta od onoga što je Allah stvorio. Takvi kao da ne čuju šta Uzvišeni Allah kaže o Svome definitivnom određenju, neopozivoj naredbi, općoj volji i apsolutnoj zapovijedi u pogledu žena i muškaraca.

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ (٤٩) أَوْ
يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće - mušku, ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće, učini bez poroda: On, uistinu, sve zna i sve može. (Eš-Šûrâ, 49.-50.)

Jedna od veoma neobičnih priča veli da se jedan arapski vojskovođa sa nadimkom Ebu Hamza oženio i želio da mu žena rodi sina. Međutim, pošto mu je rodila kćerku on je napustio i našao utočište u drugoj kući. Nakon godinu dana, prolazeći pored šatora ostavljene žene, vidio je svoju kćerku kako se igra recitirajući pjesmu:

Šta je Ebu Hamzi pa nam ga nema
Već živi u kući drugoj
Da nije ljut što mu sina ne rodih

Tako mi Allaha, to nije u rukama mojim
Ja samo ono što mi On dade dobih

Naučivši pravu lekciju iz vjere i samilosti od svoje kćerke, Ebu Hamza se vrati svojoj porodici, izljubivši ženu i kćerku, zadovoljan onim što mu je Allah propisao i podario.

Da bi ljude oslobodio takvoga lošeg tretiranja koje vuče korijenje iz džahilijjetskog perioda, Poslanik Islama ﷺ je posebno spominjao djevojčice, naređujući očevima i odgajateljima lijep odnos i posebnu pažnju prema njima i naročitu brigu za njihove probleme. Time bi istovremeno zaslužili ulazak u Džennet, postigli zadovoljstvo Uzvišenog Allaha i ostvarili primjeren odgoj njihov, učinivši im dobro na način sa kojim će Uzvišeni Allah biti zadovoljan, a što i Islam, uostalom, naređuje.

Sada ćemo navesti nekoliko hadisa u kojima Allahov Poslanik ﷺ, također, preporučuje i naređuje posebnu pažnju i brigu za žensku djecu.

Muslim prenosi od Enesa b. Malika da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko othrani dvije djevojčice siročad do punoljetstva, bit će sa mnom na Sudnjemu danu ovako, - pokazujući svoje sastavljene prste."

Imam Ahmed u svojemu *Musnedu* prenosi od Ukbe b. Amira el-Džuhenija koji veli da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Ko bude imao tri kćerke, bude strpljiv prema njima, bude ih hranio i oblačio iz svoga imetka, one će mu biti zaštita od vatre."

Humejdi prenosi od Ebu Se'ida da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko bude imao tri kćerke, ili tri sestre, ili dvije kćerke ili dvije sestre, pa bude dobar i strpljiv prema njima i bude pravedan, ući će u Džennet."

Odgajateljima preostaje jedino da se drže navedenih i drugih Poslanikovih uputa i islamskih uputstava o obavezi posebne pažnje prema djevojčicama i pravednom i jednakom postupanju prema njima i dječacima, da bi tako zaradili Džennet koji je kolika su nebesa i Zemlja i postigli zadovoljstvo Uzvišenog Allaha na Sudnjemu danu.

D) Vrijednost strpljivog podnošenja smrti djeteta:

Kada musliman dostigne visok stepen imana, kada se uzdigne visoko u svome uvjerenju, kada iskreno vjeruje da sve što se događa, bilo dobro ili loše, da je od Uzvišenog Allaha, kada sve što se zbiva u njegovim očima izgleda malim, kada se nesreće koje mu se događaju čine beznačajnim, kada se predaje Uzvišenom Allahu u svemu što ga rastuži ili razveseli, tada je duša njegova mirna a on spreman za strpljivost u nevolji, zadovoljstvo u svemu što se zbiva i pokornost prema svemu od Gospodara svjetova suđenom.

Na temelju ovakvoga stava i Vjerovjesnik ﷺ ističe da onaj kome dijete umre ako bude strpljiv u žalosti, govoreći da smo svi Allahovi i da se Njemu vraćamo, takvome će Allah napraviti kuću u Džennetu pod imenom *Kuća zahvalnosti* (Bejtu-l-hamd). Tirmizi i Ibn Hibban prenose od Ebu Mûsâa el-Eš'arija رضي الله عنه da je Allahov Poslanik ﷺ rekao u *hadisi-kudsijju*: "Kada umre dijete Allahovog roba Uzvišeni Allah upita meleke: 'Jeste li uzeli dijete Moga roba?' Oni mu odgovore: 'Jesmo', a On ih onda upita: 'Jeste li uzeli i ljubav njegovu?' Oni i tada odgovore potvrdno, a On ih zapita: 'Pa šta govori Moj rob?' Oni Mu odgovore: 'Zahvaljuje Ti i govori da smo mi svi Tvoji i da se Tebi vraćamo.' Allah im tada kaže: 'Napravite Mome robu kuću u Džennetu i nazovite je *Kuća zahvalnosti*.'"

Na Dan kada neće moći pomoći ni imetak niti djeca, ovakva strpljivost će biti od velike koristi strpljivima i onima koji, čvrsto podnoseći bol koja ih zadesi, očekuju nagradu na budućem svijetu za takvu strpljivost.

A nagrada je, prije svega, put u Džennet i zaštita od vatre. Tako Buhari i Muslim prenose od Se'ida el-Hudrija ؓ da je jednom Allahov Poslanik ﷺ rekao ženama: "Ženi kojoj umre troje djece ona će joj biti zaštita od vatre", našto je jedna žena upitala: 'A šta kada umre dvoje?' Allahov Poslanik ﷺ je odgovorio: 'I dvoje'."

Ahmed i Ibn Hibban prenose od Džâbira ؓ: "Čuo sam Allahova Poslanika ﷺ kako govori: 'Kome umre troje djece pa bude strpljiv u podnošenju bola za izgubljenom djecom, ući će u Džennet.' Zatim smo ga upitali: 'A dvoje, Allahov Poslaniče?', na što je on odgovorio: 'I dvoje.,"

Jedan od prenosilaca je upitao Džâbira: "A da ste ga upitali za jedno?" "Rekao bi: 'I jedno.' Ja mislim tako, odgovori Džâbir."

Jedna od nagrada za strpljivost kod smrti djeteta je njegovo zagovaranje za roditelje na Sudnjemu danu.

Taberani sa dobrim lancem prenosilaca bilježi od Habíbe da je bila kod Aiše, radijallahu 'anha, kada joj je došao Vjerovjesnik ﷺ i rekao: "Roditelji kojima umre troje maloljetne djece biće sa njima na Sudnjemu danu. Kada se toj djeci rekne: 'Ulazite u Džennet', ona će odgovoriti: 'Dok ne uđu naši roditelji.' Onda će im se reći: 'Ulazite i vi i vaši roditelji'."

Muslim u svome *Sahihu* prenosi od Ebu Hassana: "Kada su mi umrla dva sina upitao sam Ebu Hurejru ؓ: 'Da li si od Allahova Poslanika ﷺ čuo da kaže nešto o tome šta bi od naših mrtvih moglo razveseliti naše duše?' On mi odgovori: 'Jesam, djeca su saputnici u Džennetu svojim roditeljima, držat će ih za odjeću ili za ruke, kao što ja tebe sada držim za tvoju odjeću, i neće se razdvajati dok ne uđu zajedno u Džennet'."

Poznati su herojski primjeri čvrstine vjere i među ženama Poslanikovih drugova ؓ koji ukazuju na strpljivost, blagost i čvrstinu vjere majki prilikom smrti djeteta. Veličanstven je primjer u tom pogledu velike čvrstine Ummu Sulejm, radijallahu 'anha. Ovaj primjer bilježe Buhari i Muslim od Enesa ؓ koji kazuje: "Ebu Talha ؓ je imao bolesnog sina. Kada je jednom otišao iz kuće, sin mu je umro. Kada se vratio upitao je: 'Šta mi radi sin?' Ummu Sulejm, djetetova majka, mu je odgovorila: 'Smirio se da ne može bolje.' Pošto se primakla večer večerao je, a Ummu Sulejm se sredila što može biti ljepše, tako da je Ebu Talha obljubio. Kada je osjetila da mu je bilo dosta, upitala ga je: 'Ebu Talha, jesi li ikada vidio nekoga da je nešto posudio nekome od ukućana i kada je ovaj to tražio da mu se vrati da mu ga nije dao?' On joj je odgovorio: 'Nisam', a ona mu je na to kazala: 'Tvoj sin je umro, pa traži nagradu od Allaha.' On se tada naljutio i rekao joj: 'Pustila si me da se odžunupim, pa me onda obavještavaš da mi je sin umro'. Potom je otrčao kod Allahova

Poslanika ﷺ i obavijestio ga o svemu što se dogodilo. Poslanik je odobrio to što je Ummu Sulejm učinila rekavši: 'Neka Allah blagoslovi vašu noć!' U drugoj predaji: 'Allahu, blagoslovi ih!' Iz toga odnosa rodio im se sin kojemu je Vjerovjesnik ﷺ dao ime Abdullah. Jedan od ensarija prenosi: 'Vidio sam devetero djece (Abdullahove) i svi su bili hafizi Kur'ana. To je samo zbog toga što je Allah uslišao molbu Allahova Poslanika ﷺ kada Ga je zamolio: 'Allahu, blagoslovi ih'!"

Nema sumnje da čvrsta vjera u srcu vjernika može čuda napraviti; slabost pretvoriti u snagu, strah u hrabrost, škrtost u darežljivost, uznemirenost u strpljivost i očaj u podnošljivost.

Nema ništa dostojnijeg za roditelje od toga da se obogate imanom i naoružaju čvrstim ubjeđenjem tako da mogu podnijeti svaku nesreću koja ih zadesi bez ikakva očajavanja. Tako kada im i dijete umre ne žaloste se zbog toga, nego govore: "Allahu pripada i ono što uzima i ono što daje i sve kod Njega ima rok određeni. Prema tome, budi strpljiv i očekuj nagradu od Onoga Ko presuđuje i Ko naređuje."

Allahu naš, olakšaj nam ovosvjetske tegobe, učini nas zadovoljnim onim što si nam dosudio i odredio, vladaj nama na ovome i na drugome svijetu, jer Ti si najbolji Vladar, Gospodaru svjetova.

E) Davanje prednosti interesima Islama nad ljubavi prema djeci:

Kada srca roditeljska u sebi imaju iskrena osjećanja ljubavi, samilosti, naklonosti i nježnosti prema djeci, takva osjećanja ne smiju isključivati borbu na Allahovom putu i širenje Allahove vjere na Zemlji, jer je islamski interes iznad svih drugih interesa i shvaćanja, jer je uspostava islamskog društva interes vjernika, njegov životni cilj, jer je upućivanje zalutalog čovječanstva na Pravi put nešto najuzvišenije zašto se musliman može zalagati i najveličanstvenije za čijim širenjem i primjenom može težiti.

Ovako su prva grupa drugova Allahova Poslanika i njihovi sljedbenici razmišljali. Za drugu djelatnost osim borbe na Božijem putu nisu znali. Drugo širenje među svijetom osim Allahove objave nisu činili, niti su drugog cilja osim Islama imali.

Nema nikakva razloga da ne pogledamo kako su upravo oni širili islamsku Objavu i kako su uzdizali Allahovu riječ na Zemlji. Nije čudo da su na tom putu velike žrtve dali, ne žaleći ni vlastiti život žrtvovati na Allahovom putu.

Imamo primjer šta je rekao 'Ubade b. es-Sâmit ؓ Mukavkisu, egipatskom kralju, pošto mu je zaprijetio velikim okupljanjem

bizantijske vojske i pokušao ga potkupiti imetkom i novcem: “Hej ti, ne zavaravaj sebe i svoje društvo! A što se tiče toga čime nas plašiš: sakupljanjem vizantijske vojske, njihovim brojem i njihovom brojnošću i mnoštvom, i da im se ne možemo oduprijeti, tako mi Allaha i da je istina to što govorite, time nas nećete uplašiti, niti odvratiti od onoga na čemu smo. Nama se od vas može dogoditi samo jedno od dva dobra: Da se obogatimo plijenom ovoga svijeta, ukoliko vas pobijedimo, ili da se obogatimo plijenom drugog svijeta, ukoliko vi nas pobijedite. Uzvišeni Allah u Kur’anu veli:

كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete! - A Allah je na strani izdržljivih. (El-Bekare, 249.)

Svaki od nas moli svoga Gospodara i jutrom i večeri da ga počasti šehadetom (pogibijom na Allahovom putu), i da ga ne vrati: domovini, zemlji, porodici i djeci. Nema ni jednog među nama da se brine za porodicu i djecu kada ostanu iza njega. Svaki od nas svoju porodicu i djecu ostavlja Allahu na čuvanje. Nas interesira borba na Allahovom putu i uzdizanje Njegove riječi. A što se tiče tvojih riječi da smo u velikoj oskudici i teškome materijalnom stanju, mogu ti reći da se mi osjećamo najbogatijima. Kada bi cijeli svijet bio naš, mi ne bismo željeli više nego što imamo.”

Ovakav stav koji je iznio ‘Ubade b. es-Sâmit ﷺ je samo jedan od hiljadu drugih stavova naših slavnih i neustrašivih predaka kroz dugi period historije. Šta za njih znače ove ogromne žrtve, davanje prednosti ljubavi za borbom na Božijem putu i pozivanju u Allahovu vjeru nad ljubavi prema porodici i djeci, kući i rodbini! Zasigurno, ništa drugo do da su se držali Allahovih riječi:

قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

Reci: «Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prôđe imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put. (Et-Tevba, 24.)

Tako se prenosi i jedno od bezbroj plemenitih djela koja se odnose na imama Hasana el-Benâa - Allah mu se smilovao i sa njim zadovoljan bio. Imam Hasan el-Benâ je imao običaj da svakoga Bajrama u raznim oblastima i krajevima posjećuje mladiće koji su se posvetili pozivanju u Allahovu vjeru. Kada se jednom spremao na takav put, teško mu se razbolio sin Sejfulislam, tako da je bio na samrti. Zato mu žena preporuči: "Kada bi ovaj put ostao sa nama da se zajedno radujemo blagdanu a bio bi i pored svoga bolesnog sina." Držeći u ruci putnu torbu on joj odgovori: "Ako Allah moga sina bude darovao zdravljem, on će ozdraviti. Allahu pripada sva naša zahvalnost i dobročinstvo. Ako mu je propisao smrt, djed mu dobro zna put za groblje." Potom je izašao učeći Allahove riječi:

قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

Reci: «Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prôđé imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put. (Et-Tevba, 24.)

Allah je Najveći, i zato se trebamo potpuno predati veličanju Njegove riječi. Allah je Najveći, i zato naša molba može biti upućena samo Njemu. Da naši prethodnici i pozivatelji u Allahovu vjeru nisu ovako postupali, nestalo bi tokom vremena ovoga ponosa, časti i besmrtnosti.

Oče vjerniče, ljubav prema Islamu, borba na Allahovom putu i pozivanje u Allahovu vjeru, mora vladati tvojim srcem i svim tvojim bićem. Ova ljubav mora biti iznad ljubavi prema porodici, djeci i rodbini, da bi se svim svojim bićem predao širenju Allahove vjere i nošenju zastave borbe na Allahovom putu, da bi i ti bio među onima koji svojim čvrstim rukama podižu slavu Islama, koji svojom odlučnošću izgrađuju zemlju Kur'ana, vraćaju islamskom narodu nesavladivu snagu i moć, hvalevrijednu čast i moćnu postojanost, jer to Allahu nije teško.

Da čujemo šta Allahov Poslanik ﷺ kaže za one koji žele upotpuniti svoj iman, da u svojim srcima osjete njegovu slast i u dubini svojih duša njegov užitak.

Buhari prenosi od Enesa ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kod koga bude troje može osjetiti slast imana: da mu Allah i Njegov Poslanik budu draži više od ikoga drugog, da voli drugoga samo u ime Allaha, i da povratak u nevjerstvo mrzi isto kao što mrzi da bude bačen u vatru."

Buhari, također, prenosi da je Omer b. Hattâb ﷺ jednom prilikom rekao Vjerovjesniku ﷺ: "Ti si mi, Allahov Poslaniče, draži od svega osim od mene samog." Vjerovjesnik ﷺ mu na to reče: "Niko od vas nije pravi vjernik dok mu ja ne budem draži i od njega samoga." Omer zatim ponovo reče: "Tako mi Onoga koji ti je Knjigu objavio, ti si mi draži i od mene samog." Vjerovjesnik ﷺ mu na to dodade: "Sad je Omere! (tvoj iman upotpunjen)."

Buhari i Muslim prenose od Allahova Poslanika ﷺ da je rekao: "Niko od vas nije pravi vjernik dok mu ja ne budem draži od njegova imetka, djece i cijelog svijeta."

F) Kažnjavanje i privremeno prekidanje odnosa sa djetetom u interesu njegova odgoja:

Sve dok je dijete malo i pod starateljstvom roditelja, i dok je u dobi obrazovanja i odgoja - da bi se odgojilo na univerzalnim principima Islama i prefinjenog društvenog ponašanja - i roditelji i odgajatelji bi se trebali koristiti svim usvojenim sredstvima i metodama ispravljanja devijantnih ponašanja i dotjerivanja svijesti i morala djeteta.

Islam u tom smislu posjeduje poseban metod za usavršavanje ponašanja i odgajanja djeteta. Prvo je ljubazan razgovor sa djetetom. Ako takav razgovor ne pomaže, odgajatelj ima na raspolaganju privremeno prekidanje govorenja sa djetetom, ali bez upotrebe batina. Ukoliko, međutim, ne pomažu ni navedena sredstva, uključujući ljubaznost i savjet, nije loše pokušati i batinama, ali ne tako jako. Odgajatelj, međutim, u ovome metodu i sâm treba naći načina za lično poboljšanje, uzdizanje i ispravljanje deformacija u svojemu ponašanju.

Da bi se vidjelo koliko islamski metod odgoja i njegovo usavršavanje kroz navedene etape ovoga procesa, crpe ideje iz Vjerovjesnikova sunneta i prakse njegovih drugova, ovdje ćemo navesti nekoliko hadisa vezanih za svaku od navedenih metoda.

Kada je u pitanju usmjeravanje djeteta u odgoju pomoću savjeta i ljubaznog ophođenja, Buhari i Muslim prenose od Omera b. Ebí Seleme ﷺ koji kaže: "Kao dijete bio sam pod starateljstvom Allahova Poslanika ﷺ. (Kada smo jednom jeli), rukama sam čeprkao po cijeloj posudi. Allahov Poslanik ﷺ mi je na to skrenuo pažnju riječima: 'Dijete, Allaha spomeni, desnom rukom jedi i jedi ispred sebe'."

Buhari i Muslim prenose od Sehla b. Sa'da es-Sâ'idija ﷺ da je Allahovu Poslaniku ﷺ jednom ponuđeno nešto da popije. Pošto je popio, s obzirom da je desno od njega bio dječak a lijevo stariji ljudi, obratio se dječaku pitajući ga: "Mogu li prvo dati ovim starijim ljudima da popiju?" - ovo je iz ljubaznosti. Dječak mu je odgovorio: 'Ne, tako mi Allaha, ne prepuštam svoj dio od tebe nikome drugome.' Allahov Poslanik ﷺ mu je potom dao, a dječak je bio Abdullah b. Abbas.

Što se tiče privremenog prekida odnosa sa djetetom Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida ﷺ koji kaže: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio bacanje kamenja sa dva prsta" - zatim je dodao: "To ne ubija lov, niti se tako ubija neprijatelj, a može oko izbiti i zub slomiti." U drugoj verziji se prenosi da je rođak od Ibn Mugaffela, još dok je bio maloljetan, bacio kamen sa dva prsta pa mu je to zabranio i rekao mu: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio bacanje kamena sa dva prsta, riječima: 'Tako se ne lovi.' - zatim se (Mugaffel) vratio pa mu ponovo rekao: "Kažem ti da je Allahov Poslanik ﷺ to zabranio a ti to opet činiš. Neću s tobom više nikada govoriti."

Što se tiče batinanja djeteta Ebu Dâvûd i Hâkim prenose od Amra b. Šuajba koji prenosi od svojega oca a on od njegova djeda, da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte u posebne postelje."

Navedene etape u odgoju odnose se na djecu dok su u djetinjstvu i pubertetu. Za omladinu i one koji se približavaju zrelim godinama postoje drugačije metode odgoja.

Kada, na koncu, ne koristi ni ubjeđivanje, ni savjetovanje, ni poučavanje, ni upućivanje, odgajatelju ne preostaje ništa drugo do trajno napuštanje sve dok je dotični uporan u griješenju i poroku, i zaslijepljen u zabludi i grijehu.

Sljedeći hadisi i ajeti ovo potvrđuju:

Taberani prenosi od Ibn Abbasa ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Najčvršće niti imana su: prijateljstvo radi Allaha i neprijateljstvo radi Allaha, ljubav radi Allaha i mržnja radi Allaha."

Buhari u poglavlju "Šta je dozvoljeno pri izbjegavanju osobe koja griješi", prenosi da je Ka'b nakon što je izostao da učestvuje sa Vjerovjesnikom ﷺ u Bici na Tebuku kazivao: "Vjerovjesnik ﷺ je zabranio svim muslimanima da sa nama govore pedeset dana." Tako im je i zemlja postala pretijesna i to im je postalo nepodnošljivo, jer niko sa njima nije govorio, pozdravljao se, niti sjedio, sve dok Allah u Knjizi Svojoj nije objavio da im je oprostio.

Utvrđeno je da je i Vjerovjesnik ﷺ napuštao neke svoje žene na mjesec dana, koreći ih tako radi njihova odgoja.

Sujuti prenosi da je Abdullah b. Omer ؓ izbjegavao sina sve do smrti, jer se nije povinovao hadisu koji mu je prenio njegov otac od Allahova Poslanika ﷺ: "a u kojemu brani ljudima da sprečavaju ženama odlazak u džamiju."

Dakle, ukoliko postoje neka od islamskog morala odstupajuća ponašanja ili činjenje grijeha, čovjek se u tom slučaju i dalje smatra vjernikom i muslimanom, dok u slučaju nijekanja i nevjerovanja Allaha i napuštanja Islama, takvog se treba odreći, izbjegavati i napustiti, i to na osnovu najjednostavnih značenja imana i veoma jasnih kur'anskih uputa. Mnogi su tekstovi koji to potvrđuju.

Allah Uzvišeni veli:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ

Ne trebaju ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju biti u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. (El-Mudžâdele, 22.)[1]

Uzvišeni Allah jezikom Nuha عليه السلام kaže:

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ(٤٥)قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعِظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ

A Nuh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: "Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih Najmudriji!" - "O Nuhu, on nije čeljade tvoje" - rekao je On - "jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš." (Hûd, 45.-46.)

Uzvišeni Allah jezikom Ibrâhima عليه السلام kaže:

وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ

A kada je Ibrâhima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio, Allah je rekao: "Učinit ću da ti budeš ljudima u vjeri uzor!" - "I neke moje potomke!" - zamoli on. - "Obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike" - kaza On. (El-Bekare, 124.)

[1] Es-Sujuti je napisao djelo *Ez-Zedžr bi-l-hedžr*, to jeste odgajanje pomoću prekidanja veza, u kojemu se služio mnogim tekstovima i predajama, pa se obrati na njih.

Uzvišeni Allah o stavu Ibrahima عليه السلام prema njegovu ocu kaže:

وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ

A što je Ibrâhim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv. (Et-Tevba, 114.)

Iz ovih i drugih tekstova razumije se da je napuštanje djeteta ili rođaka, ukoliko su uporni u nevjerstvu, imansko-akaidska obaveza. Naime, Islam vezi utemeljenoj na islamskom bratstvu daje prednost u odnosu na krvno-bratsku, domovinsku, jezičku, spolnu i interesno-ekonomsku. Karakteristike takve veze se ističu i u Kur'anu:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

Reci: «Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prôđé imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put. (Et-Tevba, 24.)

Poznat je i nepromjenljivi islamski princip:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ *... samo su vjernici braća.* (El-Hudžurât, 10.)

Osobine ovoga principa su nepromjenljive:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ *Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji.* (El-Hudžurât, 13.)

I poslije ovoga u koju priču da vjeruju?

* * *

Ono što smo razjasnili u ovome poglavlju, to bi bila najvažnija duševna osjećanja i iskrena međusobna saosjećanja, svojstva neophodna svakome odgajatelju. Vidjeli smo koja su od ovih osjećanja prirodna i trajna u srcima roditelja i njihovim dušama, kao što su osjećaj ljubavi, nježnosti, međusobnog saosjećanja i samilosti. Da ne postoje ova osjećanja, ne bi bilo moguće uspostavljanje zakona života koji se manifestira u očuvanju ljudske vrste. Ne bi dolazio do izražaja ni interes roditelja za svojom djecom. Ne bi bilo roditeljske pažnje prema djeci, materijalnog ulaganja u njih, njihovo obrazovanje i odgoj. U slučaju da ne postoje navedena svojstva, ne bismo, također, nigdje vidjeli potpuno kompletnu, kompaktnu i čvrsto utemeljenu porodicu.

Vidjeli smo i to koja su od navedenih osjećanja džahilijjetskog karaktera, kao što je, naprimjer, mržnja prema ženskoj djeci. Vidjeli smo kako je Islam ispravnim imanom, čvrstom božanskom vjerom i primjerenim islamskim odgojem eliminirao ovaj omraženi džahilijjetski običaj. Ovim je došao do izražaja islamski princip pravde i jednakosti, koji je kod roditelja proizveo jednak odnos naspram oba spola, bez ikakve diskriminacije ili bilo kakve razlike među njima na toj osnovi.

Vidjeli smo i koja su to osjećanja interesnog karaktera, kao što je davanje prednosti ljubavi za borbom na Božijem putu i pozivanje u vjeru Allahovu u odnosu na ljubav prema porodici i djeci. Vidjeli smo da je islamski interes iznad vlastitog interesa i ličnih shvaćanja, i da se muslimani mogu uzdići do pobjede, slave i moći samo ako su im ljubav prema Allahu, Njegovu Poslaniku i borba na Njegovu putu iznad ljubavi prema porodici, imetku, djeci, rodbini i vlastitom domu.

Vidjeli smo i koja su to osjećanja odgojnog karaktera, kao što su savjetovanje, ukor, prekidanje odnosa i kažnjavanje djeteta. Vidjeli smo kako Islam gradira metode odgoja od upućivanja savjeta do napuštanja djeteta i fizičkog, ne previše jakog, kažnjavanja. Odgajatelj u procesu odgoja djece ne smije pristupiti grubljim metodama ukoliko koriste one lakše. Ovo je cilj kojemu teži Islam u obučavanju djece lijepom ponašanju, odgoju i formiranju karakterne osobe.

Odgajatelji i pozivatelji na obnovu sada znaju koji je to islamski metod odgoja i način popravljanja. Znaju kako slijediti vjerodostojnu i jedinstvenu metodu odgoja generacija i obnove društva koja se ogleda u prelasku generacija iz stanja nereda i stranputice u život čistote, čestitosti i morala. Pa, neka se za ovo trude trudbenici.



Treće poglavlje

Opći propisi koji se odnose na novorođenče

Ovo poglavlje sadrži četiri teme:

- Šta treba da čini odgajatelj prilikom rođenja djeteta?
- Davanje imena novorođenčetu i propisi u vezi s tim
- Akika i propisi koji se odnose na nju
- Obrezivanje djeteta i propisi u vezi s tim

Prva tema

Šta treba da čini odgajatelj prilikom rođenja djeteta?

Jedna od blagodati Islama je i ta što je muslimanima objasnio sve propise u vezi sa novorođenčetom i sva važnija načela odgoja, tako da je odgajatelju jasno sve što mu je činiti sa njegovim novorođenčetom. Sve što treba uraditi u odgojnom pogledu je da pristupi izvršenju i primjeni svih obaveza na osnovama koje je postavio Islam i prema načelima čije je karakteristike zacrtao prvi odgajatelj Allahov Poslanik ﷺ.

Propisi koje je potrebno izvršiti kod rođenja djeteta su:

1. Donošenje radosne vijesti o rođenju djeteta i čestitanje:

Poželjno je da se požuri sa iskazivanjem radosti bratu muslimanu kada mu se rodi dijete, i to donošenjem radosne vijesti o rođenju djeteta i iskazivanjem radosti zbog njegova rođenja, čime se jačaju veze, učvršćuju odnosi i širi ljubav i prijateljstvo među muslimanima. Ukoliko se desi da promakne donošenje radosne vijesti o rođenju, lijepo je izraziti čestitanje uz dovu za roditelja i za novorođenče. Da Allah primi naša djela, čuva nas i usliša naše dove.

Kur'an časni u raznim prilikama spominje donošenje radosne vijesti o rođenju djeteta, upućujući nas na to i učeći nas kako to ima velikog utjecaja u razvijanju i uređivanju društvenih odnosa među muslimanima.

U kazivanju o Ibrâhimu عليه السلام Uzvišeni Allah veli:

وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ(٦٩)فَلَمَّا رَأَى
أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمِ لُوطٍ(٧٠)وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ
فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ(٧١)

I Ibrâhimu smo izaslanike Naše poslali da mu donesu radosnu vijest. 'Mir!' - rekoše; "Mir" - odgovori on, i ubrzo im donese pečeno tele. A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču, on osjeti da nisu gosti i obuze ga neka zebnja od njih. "Ti se ne boj!" - rekoše oni - "mi smo Lutovu narodu poslani." A žena njegova stajaše tu, i Mi je obradovasmo Ishâkom, a poslije Ishâka Jâkubom, i ona se osmjehnu. (Hûd, 69.-71.)

U kazivanju o Zekerijjâu عليه السلام, Uzvišeni Allah veli:

فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى

... I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: 'Allah ti javlja radosnu vijest: rodit će ti se Jahjâ.' (Âli 'Imrân, 39.)

A u drugome ajetu:

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا

...'O Zekerijjâ, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će mu Jahjâ biti, nikome prije njega to ime nismo htjeli dati.' (Merjem, 7.)

U biografijama Vjerovjesnika ﷺ se navodi: "Pošto se rodio Vjerovjesnik ﷺ o toj radosnoj vijesti je Ebu Leheba obavijestila njegova robinja Suvejba, rekavši mu: 'Noćas se Abdullahu rodio sin.' Iz velike radosti zbog njegova rođenja on ju je oslobodio i Allah mu to nije zaboravio, pa ga je nakon što je umro napojio iz *nukre*[1] koja se nalazi uz palac."[2] (Hadis prenosi Buhâri)

---

[1] *Nukra* je malo udubljenje koje se nalazi između palca i kažiprsta.

- Nakon smrti Ebu Leheb je pio vodu iz njega zbog radovanja rođenju njegova bratića Muhammeda, alejhis-salatu ve-s-selam.

[2] Ibn Hadžer u svome djelu *El-Feth* (9/181) kaže: "Hadis je mursel (da'if), jer Urve ne spominje od koga prenosi hadis."

Suhejli spominje da je Abbâs rekao: "Nakon što je umro Ebu Leheb sanjao sam ga da je u najtežemu stanju i da mi govori: 'Otkako sam vas napustio, tu mira nemam. Jedino mi se patnja smanjuje svakoga ponedjeljka'." Ponedjeljak je, inače, dan u kojemu se rodio Vjerovjesnik ﷺ kada je Suvejba o toj radosnoj vijesti obavijestila Ebu Leheba, i on se njegovu rođenju obradovao.

Što se tiče čestitanja na rođenju djeteta, o tome prenosi imâm Ibnu-l-Kajjim el-Dževzi u djelu *Tuhfetu-l-mevdud* od Ebu Bekra b. el-Munzira da je rekao: "Prenijeli smo od Hasana el-Basrija da mu je jednom došao neki čovjek a kod njega se već nalazio drugi čovjek kome se rodio sin, pa mu je ovaj pridošli čestitao riječima: 'Sretan ti bio junak!' Hasan ga zbog toga upita: 'Šta ti znaš hoće li biti junak ili magarac!?' - da bi njega isti čovjek upitao: 'Pa kako da mu kažem!' Hasan mu odgovori: 'Reci: - Neka ti je blagoslovljen dar, Darivatelju zahvalan bio, dobročinstvom Njegovim opskrbljen bio i zrelost svoju dočekao!'"

Donošenje radosne vijesti o rođenju djeteta i čestitanje na rođenju, treba se odnositi na svako novorođenče, bez ikakve razlike, bilo muško ili žensko. Nema ništa dostojnijeg muslimanu do primjene ovoga časnoga sunneta. Time se jačaju veze među muslimanima, tako što se tokom vremena među njima produbljuju odnosi i porodice im žive u okrilju međusobne prisnosti i ljubavi. Ima li išta vrednijeg od toga da idu putem koji ih vodi međusobnom povjerenju i jedinstvu, da bi uvijek kao Allahovi robovi bili braća i da bi njihovo jedinstvo bilo kao čvrsta građevina u kojoj jedan drugoga još više učvršćuju.[1]

2. Učenje ezana i ikameta novorođenčetu:

Među islamskim propisima je i učenje ezana na desno uho novorođenčetu i ikameta na lijevo uho, i to neposredno po rođenju, kao što prenose Ebu Dâvud i Tirmizi od Ebu Râfia koji kaže: "Vidio sam Allahova Poslanika ﷺ da uči ezan na uho Hasana b. Alija, čim ga je rodila Fâtima."[2]

Također se prenosi i od Ibn Abbâsa "Vjerovjesnik ﷺ je isti dan kada se rodio na desno uho Hasana b. Alija proučio ezan a na lijevo ikamet."[3]

[1] Običaj da neke porodice donose cvijeće i razne poklone porodici u kojoj se rodilo dijete je dobar, jer se uklapa u riječi Vjerovjesnika ﷺ: "Međusobno se darivajte i volite", čime se povećava prijateljstvo i ljubav među muslimanima.

[2] Po nekim hadiskim učenjacima ovaj hadis je da'if.

[3] Hadis je da'if. El-Bejheki *Eš-Šu'ab*, 6/390).

Tajna učenja ezana i ikameta prema Ibnu-l-Kajjimu el-Dževzijju u njegovu djelu *Tuhfetu-l-mevdud* je: "da prvo što prođe kroz uši čovjeka budu riječi uzvišenog poziva koji u sebi sadrži veličinu i uzvišenost Gospodara i očitovanje pripadnosti Islamu, koja kao dva osnovna obilježja Islama prva primi prilikom dolaska na ovaj svijet, isto kao što mu prilikom odlaska sa ovoga svijeta budu upućene riječi Allahove jednote. Ne treba odbacivati ni mogućnost dostizanja i djelovanja riječi ezana na srce djeteta, makar to ono i ne osjećalo."

Druga korist od učenja ezana je bježanje šejtana od riječi ezana, koji čovjeka čeka dok se ne rodi, tako da odmah u prvom kontaktu sa njim čuje riječi koje ga slabe i srde.

Ili, u drugom značenju, da poziv čovjeku da se okrene Allahu i Njegovoj vjeri - Islamu - i klanjanju samo Njemu, bude prije poziva šejtana, što i jeste ljudska urođena osobina koju je Allah podario čovjeku prije nego je šejtan promijenio i počeo ga odvraćati od toga.

Značaj učenja ezana i ikameta koji navodi Ibnu-l-Kajjim, najveći je dokaz zainteresiranosti Poslanika ﷺ za vjeru tevhida i imana[1] i progonjenje šejtana i ljudskih strasti, od momenta kada dijete prvi put udahne dah života i osjeti miris ovoga svijeta.

3. Trljanje unutrašnjosti usta djeteta nakon rođenja:

Među islamskim propisima koji se odnose na novorođenče je i trljanje nepceta novorođenčeta neposredno nakon rođenja.

Trljanje nepceta pretpostavlja trljanje unutrašnjosti usta novorođenčeta sažvakanom hurmom tako što se komadićem takve hurme nježno protrlja cijela unutrašnjost usta djeteta. Ukoliko nema hurme to se na isti način može uraditi bilo kojim drugim slatkišem ili kockom šećera rastopljenoj u ružinoj vodici, rukovodeći se sunnetom Vjerovjesnika ﷺ na način kako je on to činio.

Moguće da je motiv ovoga čina što se pokretanjem jezika zajedno sa nepcetom i vilicama jačaju mišići usta da bi dijete bilo spremno primati hranu i sposobno na prirodan način sisati majčino mlijeko. Najbolje je da to, u svakom slučaju, uradi neko ko je poznat po bogobojaznosti i čestitosti, želeći time blagoslov, sprovodeći sunnet Allahovog Poslanika i nadajući se time čestitosti i bogobojaznosti novorođenčeta.

Islamski pravnici su iz sljedećih hadisa izveli preporučljivost trljanja nepceta usta:

---

[1] Vjeru Islam u kojoj se očituje Božija jednota i pravo vjerovanje. (prim. prevodioca)

U oba *Sahíha* se nalazi hadis koji prenosi Ebu Burda od Ebu Mûsaa ﷺ koji kaže: "Kada mi se rodio sin odnio sam ga do Vjerovjesnika ﷺ koji mu je dao ime Ibrahim, protrljao mu hurmom nepce, zamolio sreću za njega od Allaha i potom mi ga vratio."

U oba *Sahíha* se nalazi i hadis Enesa b. Malika koji kaže: "Ebu Talha ﷺ je imao bolesnog sina. Kada je jednom otišao iz kuće, sin mu je umro. Kada se vratio upitao je: 'Šta mi radi sin?' Ummu Sulejm (djetetova majka) mu je odgovorila: 'Smirio se da ne može bolje'. Pošto se primakla večer, večerao je, i potom imao odnos sa ženom. Nakon toga žena mu je rekla: 'Ustani da pokopaš dijete'. Pošto je svanulo Ebu Talha je otišao do Vjerovjesnika ﷺ i obavijestio ga o svemu. Vjerovjesnik ﷺ ga je potom upitao: 'Jeste li se noćas zabavljali (aludirajući na odnos)'? - da bi mu Ebu Talha odgovorio: 'Jesmo'. Vjerovjesnik ﷺ je zatim rekao: 'Bože, blagoslovi ih'! I domalo im se rodio sin. Ebu Talha mi je tada rekao: 'Nosi ga do Vjerovjesnika ﷺ'. Sa njim je poslao i nekoliko hurmi. Vjerovjesnik ﷺ ga je uzeo i upitao me: 'Jesi li išta sa njim donio'? Odgovorio sam: 'Jesam, hurme'. Vjerovjesnik ﷺ ih je uzeo, sažvakao, zatim ih uzeo iz svojih usta i njima protrljao nepce djeteta, i potom mu dao ime Abdullah'."

Hilân prenosi: "Muhammed b. Ali mi je kazivao: 'Čuo sam majku djeteta Ahmeda b. Hanbela kako govori: 'Bili su me obuzeli porođajni bolovi a gospodar mi je spavao, pa sam ga probudila govoreći mu: 'Gospodaru moj, nastupilo je - kao da ću umrijeti'. On mi je na to rekao: 'Allah će ti olakšati'. Šta je, ustvari, i mogao reći do: 'Allah će ti olakšati'. Zatim sam se sretno porodila, a on mi je rekao: 'Dajte mi te hurme!' - a imali smo hurme iz Mekke. Zatim je rekao Alijinoj majci: 'Sažvači ovu hurmu i protrljaj mu nepce', što sam i učinila."

4. Brijanje glave novorođenčeta:

Među islamske propise koji se odnose na novorođenče ubraja se i brijanje glave djeteta sedmi dan po rođenju i davanje sadake u srebru siromašnima i onima koji polažu pravo na sadaku u visini težine ošišane kose.

Dva su motiva ovoga čina:

Prvo: Zdravstveni motiv:

Brijanjem kose sa glave novorođenčeta jača dijete, otvaraju se pore na glavi, a jačaju, također, i čula vida, mirisa i sluha.[1]

[1] Ovo ističe Ibnu-l-Kajjim u djelu *Tuhfetu-l-mevdûd*.

Drugo: Socijalni motiv:

Dijeljenje sadake u srebru u visini težine ošišane kose je jedan od izvora socijalne solidarnosti, čime se suzbija siromaštvo i ostvaruje međusobno pomaganje, samilost i solidarnost u društvu.

Na temelju sljedećih hadisa islamski pravnici su izveli preporučljivost brijanja i dijeljenja sadake u srebru u visini težine ošišane kose:

Imam Mâlik u svome djelu *El-Muvetta'* prenosi od Dža'fera b. Muhammeda koji prenosi od svoga oca da je rekao: "Fatima, radijallahu 'anha, bi izvagala težinu kose Hasana i Husejna kao i Zejnebe i Ummu Kulsum, i podijelila sadaku u srebru u visini težine ošišane kose."

Ibn Ishak prenosi od Abdullaha b. Ebu Bekra koji prenosi od Muhammeda b. Alija b. el-Husejna ﵁ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je prilikom rođenja Hasana zaklao ovcu, i rekao: 'Fatima, obrij mu glavu i podijeli sadaku u srebru u visini težine ošišane kose'. Pošto je izmjerila iznosilo je jedan dirhem ili dio dirhema."

Jahjâ b. Bekejr prenosi od Enesa b. Mâlika ﵁: "Allahov Poslanik ﷺ je sedmi dan po rođenju Hasana i Husejna naredio da im se obrije glava, što je i učinjeno, i podijeli sadaka u srebru u visini težine kose."

Iz ovakvoga brijanja glave proizašlo je i pitanje brijanja samo dijela glave djeteta.

U vezi takvoga brijanja glave postoji jasna zabrana i to u hadisu koji prenose i Buhari i Muslim od Abdullaha b. Omera ﵁ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio djelimično brijanje glave."

Postoje četiri vrste ovakvog zabranjenog brijanja:

1. Prošarano brijanje glave.
2. Brijanje samo sredine glave.
3. Brijanje samo strana glave.
4. Brijanje samo prednjeg dijela glave.

Sve navedeno - kako ističe Ibnu-l-Kajjim ﵀ - spada u savršenstvo Allahove ljubavi i ljubavi Njegova Poslanika prema pravdi koja nam se naređuje čak i u odnosu čovjeka prema samome sebi. Tako nam Poslanik ﷺ zabranjuje da brijemo samo neke dijelove glave, jer je to činjenje nepravde prema samoj glavi, pošto je u tom slučaju dio glave prekriven kosom a drugi bez kose. Analogno tome je i zabrana sjedenja na granici hladovine i osunčanog dijela, tako da jedan dio tijela bude osunčan a drugi u tami, jer se time čini nepravda prema tijelu. Isto je i sa zabranom hodanja sa jednom obuvenom nogom. Ima da se ide sa objema obuvenim nogama ili bos sa obje noge.

U zabrani ovakvoga ponašanja se nalazi i drugi motiv. Allahov Poslanik želi da se čovjek pojavljuje u društvu skladna izgleda i dotjeran. Brijanje samo jednog dijela glave oprečno je dostojanstvenom i lijepom izgledu čovjeka. Osim toga, ovo je suprotno i islamskoj ličnosti koja se takvim ponašanjem odlikuje od drugih vjera i ubjeđenja, od grješnika, raspuštenjaka i razvratnika.

* * *

Žalosno je da mnogo roditelja i odgajatelja potpuno zanemaruju ove propise. Mnogi među njima pokazuje znake iznenađenosti i čuđenja kada se suoče sa ovim propisima ili im se o njima govori, i to je iz razloga što na njih nisu navikli i ne vide da ih iko prakticira i postupa po njima, osim oni kojima se Gospodar njihov smilovao.

Želim, međutim, na uho prišapnuti onima koji ne znaju za ove propise, da neznanje u Islamu nije opravdanje za one koji ne znaju i ne žele da znaju. Nepoznavanje onoga što se mora znati u pitanjima vjere i odgoja djece ne oslobađa čovjeka od odgovornosti na Sudnjemu danu pred Gospodarom svjetova.

Propisi o kojima govorimo, iako su poželjni i preporučljivi, trebaju se činiti i primjenjivati u potpunosti u našim porodicama, kod naše djece, u našim familijama i među rodbinom. Ako budemo nemarni kod vršenja preporučljivih stvari, to nas neizostavno vodi u zanemarivanje vadžiba, što dalje vodi ka zanemarivanju farzova i, na kraju, zanemarivanju Islama u cijelosti. Na kraju, ovakav musliman pada u mrežu očita nevjerstva i luta bespućima jasne zablude, odvojen od svoje vjere, svoga Islama. Pa, zar da se odgajatelji ne pridržavaju ovih propisa, da ove preporučljive propise ne primjenjuju na svojoj djeci, jedan po jedan, da bi Uzvišeni Allah njima bio zadovoljan i da bi im vratio izgubljenu slavu i čast, jer Allahu to nije teško.

◊◊◊

Druga tema

Davanje imena novorođenčetu i propisi u vezi s tim

Među općeprihvaćenim običajima je da djetetu čim se rodi otac dâ ime po kojemu će se na svakome mjestu moći raspoznavati. Islam se svojim zakonodavstvom zanimao za davanje imena djetetu i uredio propise u vezi s tim, iz čega se vidi važnost ovoga čina i zainteresiranost Islama za ovu pojavu, a sa ciljem upoznavanja muslimana sa svim što je u vezi sa novorođenčetom i njegovim odgojem.

Najvažniji islamski propisi o nadijevanju imena novorođenčetu:

1. Kada se daje ime djetetu?

Autori djela *Sunen* prenose od Semure koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Svako dijete je zalog za akíku, treba se zaklati za njega kurban sedmi dan po rođenju, taj mu se dan dadne ime i obrije glava'."

Ovaj hadis, dakle, propisuje da se ime nadijeva sedmi dan po rođenju.

Međutim, ima vjerodostojnih hadisa iz kojih se vidi da se ime daje isti dan kada se dijete rodi.

Tako Buhari i Muslim prenose od Sehla b. Sâ'idija da je kazivao: "Munzir b. Ebi Usejjid je donešen Allahovu Poslaniku kada se rodio. Vjerovjesnik ﷺ ga je potom stavio sebi u krilo dok je Usejjid sjedio. Dok se Vjerovjesnik nečim u rukama zabavio, Ebu Usejjid je naredio da se dijete uzme iz krila Vjerovjesnika ﷺ. Allahov Poslanik je zatim upitao: 'Gdje je dijete?' Ebu Usejjid mu je odgovorio: 'Vratili smo ga nazad, Allahov Poslaniče.' Vjerovjesnik je potom upitao: 'A kako mu je ime?' Ebu Usajjid mu je spomenuo neko ime - da bi mu na to Vjerovjesnik ﷺ uzvratio: 'Ne, njegovo ime je Munzir'."

U Muslimovu *Sahíhu* se nalazi hadis kojeg prenosi Sulejman b. el-Mugíre od Sâbita, a ovaj od Enesa ﷺ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Sinoć mi se rodio dječak pa sam mu po mom praocu dao ime Ibrâhim."

Iz naprijed navedenih hadisa se može zaključiti da je pitanje vremena nadijevanja imena široko. Ime se djetetu može dati istoga dana kada se rodi, a može i u toku naredna tri dana. Dozvoljeno je da se odgodi i za dan akike, to jeste sedmi dan po rođenju djeteta. Na kraju, ime se može dati i prije kao i poslije ovoga vremena.

2. Preporučljiva i pokuđena imena:

- Prilikom nadijevanja imena odgajatelj treba biti zainteresiran da djetetu izabere najbolje i najljepše ime, rukovodeći se onim na što upućuje, podstiče i naređuje naš Vjerovjesnik ﷺ.

Muslim u svojemu *Sahíhu* prenosi od Ibn Omera ﷺ: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Najdraža imena Uzvišenom Allahu su Abdullah i Abdurrahman'."

- Odgajatelj se treba kloniti ružnih imena koja udaraju na čast i mogu biti uzrokom podrugivanja i ismijavanja. Poznato je da je i Allahov Poslanik ﷺ - kako prenosi Tirmizi od Aiše - mijenjao ružna imena.

Tirmizi i Ibn Mâdže prenose od Ibn Omera ﷺ da se Omerova kćerka zvala 'Âşiya (neposlušna, buntovnica) i da joj je Allahov Poslanik ﷺ predio ime u Džemíla.

Ebu Dâvud prenosi: "Allahov Poslanik ﷺ je mijenjao imena Asi (al-'Âşí), Aziz ('Azíz), Utula ('Utulla),[1] Šejtan (Šayṭân), Hakem (al-Ḥakam), Gurab (Ǧurâb), Habab (Ḥabbâb).[2] Ime Harb (Ḥarb) je mijenjao u Selm (Salm), a ime Muttadži' (Muṭṭadži') u Munbe'is (Munba'aï). Benu Zinje (Banû ez-Zinya) je mijenjao u Benu Rišde (Banû er-Rišda), a Benu Mugvije (Banû el-Mugwiya) u Benu Rišde (Banû er-Rišda). Ebu Dâvud navodi da je radi konciznosti izostavio lanac prenosilaca hadisa.

- Odgajatelj se treba kloniti i imena izvedenih iz riječi sujevjernog značenja, da bi se dijete sačuvalo od nesreće koja bi ga mogla zadesiti od ovakvog imena i sujevjerja na koje upućuje.

---

[1] U značenju: surov, grub.

[2] Navodi se da je ovo jedno od imena šejtana.

Buhari u svome *Sahíhu* prenosi od Se'ida b. el-Musejjiba koji prenosi od svoga oca a ovaj od svoga djeda koji kazuje: "Došao sam kod Vjerovjesnika ﷺ koji me je upitao: 'Kako ti je ime?' Rekao sam mu: 'Ḥazn'[1] On mi je na to rekao: 'Ti si Sehl'. Rekao sam: 'Ne mogu promijeniti ime koje mi je dao otac' - Ibn Musejjib kaže: 'I tako u nama još uvijek vlada *el-huzûna* (grubost)."

Obavezno je, također, izbjegavati Božija imena. Tako nije dozvoljeno nadijevati imena: Ehad, Samed, Hâlik, Rezzâk i dr.

Ebu Dâvud u svome *Sunenu* prenosi: "Kada je Hani' sa delegacijom iz svoga naroda došao u Medinu kod Allahovog Poslanika, zvali su ga Ebu-l-Hakem. Allahov Poslanik ﷺ ga je pozvao i rekao mu: 'Allah je El-Hakem (Sudac) i On donosi presude, zašto onda tebe zovu Ebu Hakem?' On mu na to odgovori: 'Kada u mojemu narodu u nečemu dođe do spora, oni dođu kod mene, ja im presudim i svi budu zadovoljni.' Allahov Poslanik ﷺ mu na to reče: 'Što je to lijepo! Imaš li djece?' On mu odgovori: 'Imam Šurejha, Muslima i Abdullaha.' Allahov Poslanik ﷺ zatim upita: 'Koji je najstariji?' On mu odgovori: 'Šurejh'. 'Onda si ti Ebu Šurejh.' - Allahov Poslanik ﷺ mu na kraju reče."

Muslim u svome *Sahíhu* prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Najgori čovjek na Sudnjemu danu, čovjek na kojega će se Allah najviše rasrditi, bit će čovjek sa imenom Meliku-l-emlâk (Vrhovni vladar), jer nema vladara osim Allaha."

- Treba se kloniti i imena koja u sebi nose značenje sreće i optimizma, jer se može desiti da takvoga zovneš imenom koje u sebi ima navedeno značenje a on sâm nije takav i time se kod dotičnoga samo izazove tuga i sjeta.

Muslim, Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Semure b. Džunduba ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Četiri su izreke najdraže Allahu: *Subhânehu Allah, El-Hamdu li Allah, Lâ ilâhe illa Allah i Allahu ekber*. Ne dajite dječacima imena: Jesâr (Lijevi), Rebâh (Dobitnik), Nedžíh (Spašeni) i Efleh (Najuspješniji). Može se desiti da upitaš za nekoga: "Ima li među vama Lijevog, Dobitnika, Spašenog ili Najuspješnijeg?"[2], a on ne bude, i odgovori se sa: "Nije"[3] Ne dodajite više ništa na ova četiri imena."

---

[1] U značenju: tvrdo, neravno zemljište, suprotno od ravnice.

[2] Npr. Jesâr (sretan, uspješan).

[3] Pošto se kaže: "Nije", to može izazvati tugu zbog negativnog odgovora.

Ibn Mâdže u sažetom obliku navodi: "Allahov Poslanik ﷺ nam je zabranio da slabim među nama dajemo imena: Efleh, Nâfi', Rebâh i Jesâr."

- Treba se kloniti i imena koja u sebi nose značenje robovanja drugome osim Allaha kao npr.: Abdu-l-Uzzâ, Abdu-l-Ka'be, Abdu-n-Nebijj i druga slična. Ovakva imena je, prema svim učenjacima, haram nadijevati.

Što se tiče riječi Vjerovjesnika ﷺ u pohodu na Hunejn: "Ja sam en-Nebijj (Vjerovjesnik) a ne laž (kezib). Ja sam Ibn Abdu-l-Muttalib (sin Abdu-l-Muttalibov)." Ovdje se ne radi o davanju novih imena, kao što ističe Ibnu-l-Kajjim, nego o legitimiranju, predstavljanju imenom po kojemu je poznat, naročito u situaciji kada se suprotstavlja neprijatelju kao što je slučaj sa Vjerovjesnikom ﷺ. Legitimiranje na ovakav način, predstavljanjem po datom imenu, nije zabranjeno. Bilo je ashaba koji su pred Vjerovjesnikom spominjali imena svojih plemena: Benu Abdi Menâf, Benu Abdi Šems, Benu Abdi-d-dâr, a da im Vjerovjesnik ﷺ nije to branio.

Jednom riječi, ovo je dopušteno kod predstavljanja a nije u davanju novih imena tog značenja.

- Na kraju, treba se kloniti i imena koja u sebi imaju značenje veselosti, oponašanja i strasti kao: Hijâm (silna žeđ, zaluđen u ljubavi), Hejfâ' (jako žedna), Nehhâd (koji žestoko napada), Sevsen (ljiljan), Mejjâda (koja se njiše, povija, trese), Nârímân, Gâde (vitka, mlada djevojka), Ahlâm (snovi, utopija, pubertet) i sl. Zašto? Zato da bi islamski ummet bio prepoznatljiv svojim identitetom, poznat po svojoj osobenosti i svojoj originalnosti. Ovakva imena nisu ništa drugo do gubljenje njegova identiteta, nestanak uvažavanja i rušenje njegova duha. Kada islamski ummet dođe do ovoga stupnja poniženja i propasti, i cijepanja na sitne dijelove, bit će lahko svakome neprijatelju da mu preotme i prigrabi njegovu zemlju, i ponizi njegov slavni narod, kao što je danas slučaj. Međutim, nema takve snage ni moći kao u Allaha.

Nije zato ni čudo što Poslanik ﷺ podstiče islamski narod na davanje imena Allahovih vjerovjesnika, zatim imena Abdullah, Abdurrahmân i sličnih sa značenjem robovanja Allahu. Tako će se islamski ummet isticati u odnosu na druge u svim aspektima svojega života, i uvijek biti najbolji Ummet koji se ikada pojavio, i voditi čovječanstvo prema svjetlosti Istine i principima Islama.

Prema tome, očevima i majkama nakon onoga što su naučili u ovome poglavlju, ne preostaje ništa drugo do da slijede za njih najispravniji put u davanju imena svojoj djeci, da se klone imena koja

bi mogla umanjiti njihovu čast i nanijeti štetu njihovu ugledu, i uništiti im njihovu ličnost i moral. Na roditeljima je, također, da se ugledaju na Vjerovjesnika ﷺ, da djeci još dok su mala daju *kunje* koje će njima biti drage, koje će biti prijatne za slušanje, da djeca osjete svoju ličnost i svoj identitet, da im se u njihovim dušama razvija duh ljubavi i časti prema samima sebi, da se navikavaju na visoki stil ponašanja u komunikaciji sa okolinom i druženju sa svojim vršnjacima.

Nema nam ništa dostojnijeg do da se prihvatimo svi skupa ovakvoga vrijednog odgoja, da slijedimo načela ovoga velikog islamskog metoda, ukoliko želimo sebi i svome narodu vratiti prošlu slavu i veliku postojanost. Allahu to nije teško, ukoliko prihvatimo, primijenimo i slijedimo Islam i u pogledu njegovih propisa, odgoja i metoda.



Treća tema

Akika i propisi koji se odnose na nju

1. Šta znači akika?

Akika u leksičkom smislu znači "prekidanje".

U islamskoj pravnoj terminologiji akika znači zaklati ovcu sedmi dan po rođenju djeteta.

2. Dokaz pravnog utemeljenja akike:

Mnogo je hadisa koji potvrđuju pravno utemeljenje akike, objašnjavaju njenu preporučljivost i njen značaj kao sunneta.

Buhari prenosi u svome *Sahíhu* od Selmâna b. Ammâra ed-Dabbija, koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Za dječaka je akika. Pustite za njega krv i odstranite od njega muku i bol."

Autori djela *Sunen* navode hadis od Semure, koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Akika je za dječaka obavezna. Zakolje se za njega sedmi dan po rođenju, dadne mu se ime i obrije glava."

Imam Ahmed i Tirmizi prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Za dječaka su dvije slične ovce iste starosti a za djevojčicu jedna."

Imam Ahmed i Tirmizi prenose od Ummu Kerez el-Ka'bijje da je upitala Allahova Poslanika ﷺ za akiku (i da joj je rekao): "Za dječaka dvije ovce a za djevojčicu jedna, i nema razlike da li su ovnovi ili ovce."

Tirmizi, Nesâ'i i Ibn Mâdže prenose od Hasana, koji prenosi od Semure da je Vjerovjesnik ﷺ za akiku rekao: "Svaki dječak je obavezan na akiku. Zakolje se za njega sedmi dan po rođenju, obrije mu se glava i dadne ime."

3. Mišljenja pravnika u vezi pravnog utemeljenja akike:

Među pravnicima i imamima mudžtehidima[1] postoje tri mišljenja u vezi s pravnim statusom akike.

Prvo je da je sunnet i preporučljiva. Zastupnici ovoga mišljenja su imam Mâlik, medinski pravnici, imam Šâfija i njegovi sljedbenici, imam Ahmed, Ishak, Ebu Sevr i još značajan broj drugih pravnika i učenjaka. Svoje mišljenje oni temelje na već spomenutim hadisima.

Prema drugome mišljenju akika je obavezna u statusu vadžiba. Zastupnici ovoga mišljenja su imam Hasan el-Basri, Lejs b. Sa'd i drugi. Dokaz za ovakav stav izvode iz hadisa koji prenose Burejde i Ishak b. Rahuje: "Ljudi će na Sudnjemu danu biti pitani za akiku kao što će biti pitani za pet namaza." Ovakvo mišljenje izvode i iz hadisa koji prenosi Hasan od Semure, koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Akika je za dječaka obavezna." Oni dokazuju da je obavezna time što djetetu neće biti omogućeno da se zauzima za svoje roditelje dok mu ne obave akiku. Ova činjenica potvrđuje obavezu akike.

Treće mišljenje negira uopće pravni karakter akike, a to su pravnici hanefijske škole.

Svoje mišljenje oni zasnivaju na hadisu što ga prenosi Bejheki od Amra b. Šuajba a on od svoga oca, koji prenosi od svoga djeda da je Allahov Poslanik ﷺ, kada je upitan o akiki, odgovorio: "Ja ne volim akiku."

U dokazivanju svojega stajališta poslužili su se i hadisom kojeg prenosi imam Ahmed od Ebu Râfi'a ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ, kada je Fatima, radijallahu 'anha, majka Hasana b. Alija, željela da mu obavi akiku klanjem dva ovna, rekao: "Ne obavljaj mu akiku, nego obrij mu samo glavu i dadni sadake u srebru u visini težine kose. Kada se rodio Husejn učinila je isto."

Međutim, prije navedeni hadisi potvrđuju da je akika sunnet i preporučljiva. Ovo je i mišljenje većine islamskih pravnika i drugih učenjaka i mudžtehida.

Iz navedenog ukratko možemo izvesti da je akika prema većini islamskih pravnika sunnet i preporučljiva da se čini. Svaki otac kada mu se rodi dijete, ukoliko je u mogućnosti, trebao bi oživjeti sunnet Allahova Poslanika ﷺ. Tako postiže čast i nagradu kod Uzvišenog Allaha, ojačava smisao solidarnosti, ljubavi i odnosa u društvu, među porodicom, rodbinom, komšijama i prijateljima, koji prisustvujući

[1] Islamski pravnici koji samostalno rješavaju vjerskopravna pitanja tumačenjem izvora.

svečanosti obavljanja akike, iskazuju radost prema djetetu i vesele se njegovu dolasku na ovaj svijet. Obavljanjem akike roditelj daje udjela i u ostvarenju socijalne solidarnosti, jer time pomaže siromahe i sve druge u oskudici kojima je pomoć potrebna.

Koliko je Islam velik i koliko su uzvišena njegova propisana načela koja se odnose na razvijanje saosjećajnosti i ljubavi u društvu i uspostavljanje socijalne pravde među siromašnim i bijednim slojevima!

4. Vrijeme u kojemu je preporučljivo obavljanje akike:

Iz prije navedenog hadisa koji prenosi Semure: "Akika je za dječaka obavezna. Zakolje se za njega sedmi dan po rođenju i dadne mu se ime.", jasno je da je preporučljivo da se akika obavi sedmi dan po rođenju djeteta. Ovo potvrđuje i hadis koji prenosi Abdullah b. Vehb od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je obavio akiku za Hasana i Husejna sedmi dan, dao im imena i obrijao im glave."

Međutim, ograničavanje na obavljanje akike sedmi dan po rođenju djeteta nije obaveza, već preporuka, što se može vidjeti iz drugih tekstova. Klanje kurbana se može obaviti i četvrti, osmi, deseti ili čak kasnije, neki drugi dan.

Mejmûni kazuje: "Upitao sam Ebu Abdullaha: 'Kada se može obaviti akika za dijete'? - na što mi on odgovori: 'Aiša, radijallahu 'anha, kaže: - Sedmi, četrnaesti i dvadeset i prvi dan'."

Salih b. Ahmed veli: "Moj otac za akiku kaže: 'Kurban se kolje sedmi dan. Ako se tada ne zakolje, onda četrnaesti, a ako ni tada, onda dvadeset i prvi dan."

Imam Mâlik kaže: "Očigledno je da je pridržavanje sedmog dana samo preporučljivo, tako da se kurban može zaklati i četvrti, osmi, deseti ili neki kasniji dan."

Iz navedenog se može zaključiti da je, ukoliko je otac u mogućnosti, najbolje za akiku zaklati kurban sedmi dan, zato što je tako radio Vjerovjesnik ﷺ. Ukoliko, međutim, nije u mogućnosti to obaviti na taj dan, može učiniti, kao što navodi imam Mâlik, bilo koji drugi dan.

Dakle, u ovome postoji sloboda, a u klanju kurbana za akiku olakšica.

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ *Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.* (El-Bekare, 185.)

وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ *I u vjeri vam nije ništa teško propisao.* (El-Hadždž, 78.)

5. Je li akika za muško ista kao i za žensko?

Već smo naveli da je akika sunnet preporučljiv prema većini islamskih pravnika i učenjaka, jednako i za muško i za žensko.

To potvrđuju i naprijed spomenuti hadisi u poglavlju o pravnom utemeljenju akike, kao i drugi ovdje nespomenuti hadisi. Hadis koji prenosi imam Ahmed i Tirmizi od Ummu Kerez el-Ka'bijja da je upitala Allahova Poslanika ﷺ za akiku i da joj je odgovorio: "Za dječaka dvije ovce a za djevojčicu jedna."

I hadis koji prenosi Ibn Ebu Šejbe od Aiše, radijallahu 'anha: "Allahov Poslanik ﷺ nam je naredio za akiku dječaka dvije ovce a za djevojčice jednu ovcu."

Iz ovih hadisa izvodimo dvije osnovne stvari:

Prvo, akika je pravno utemeljena jednako i za muško i za žensko.

Drugo, razlika je što su dvije ovce za muško a jedna za žensko.

Na ovu razliku ukazuju hadisi, a to je mišljenje i Ibn Abbasa, Aiše i drugih islamskih učenjaka i poznavalaca hadisa.

Mišljenje imama Mâlika je da je jedna ovca i za muško i za žensko dijete. Kada je upitan koliko kurbana zaklati za dječaka a koliko za djevojčicu, on je odgovorio: "Za dječaka se kolje jedna ovca i za djevojčicu se kolje ovca."

Ovakvo svoje mišljenje potvrđuje sljedećim hadisima:

Ebu Dâvud u svome *Sunenu* prenosi od Ibn Abbasa ؓ: "Allahov Poslanik ﷺ je za akiku Hasana i Husejna zaklao ovna."

Dža'fer b. Muhammed prenosi od svoga oca da je Fatima, radijallahu 'anha, za Hasana i Husejna zaklala po jednog ovna.

Imam Mâlik kaže: "Abdullah b. Omer ؓ je za akiku dječaka i djevojčica klao za svako po jednu ovcu."

Jednom riječju: Koga je Allah darovao Svojom obilnom opskrbom i milošću neka za akiku muškog djeteta zakolje dvije ovce a za akiku ženskog djeteta jednu ovcu. To potvrđuje i Allahov Poslanik ﷺ u pravljenju razlike među njima u tom pogledu. Ko je srednjeg ili slabijeg materijalnog stanja, može i za muško i za žensko zaklati po jednu ovcu. Ako to uradi čeka ga nagrada, jer je proveo jedan sunnet. Allah, međutim, najbolje zna.

6. Opći propisi u vezi sa akikom:

Opći propisi koji se odnose na akiku a koje je potrebno znati su:

A) Učenjaci su složni da je kod kurbana akike dopušteno sve što je dopušteno kod bajramskog kurbana[1], a to je:

1. Ako je ovca ili koza mora biti staro jednu godinu i da je ušlo u drugu. Međutim, može i ovca od šest mjeseci ako je krupna i debela tako da se među ovcama od godinu dana starosti ne može raspoznati. Što se tiče koze, ona u svakome slučaju mora biti starija od godinu dana.

2. Kurban ne smije imati nikakvih fizičkih mahana. Prema tome, ne može biti slijep, ćorav, mršav (tako omršao da mu nema moždine u kostima), šepav (da ne može doći do mjesta klanja), otkinuta uha ili repa (više od jedne trećine). Ne može biti ni bez većine zuba kao ni čulav (bez ušiju ili sa malim ušima), niti toliko ludo, odnosno podivljalo, da se zbog toga ne može čuvati.

Što se tiče drugih manjih mahana one su dopuštene, kao naprimjer rasječeno uho, slomljen rog, šepavost s tim da može hodati, ludilo s tim da se može čuvati, izgubljenost nekoliko zuba s tim da većina postoji, krnjavost uha, repa s tim da je ostalo najmanje dvije trećine. Ništa od navedenog, dakle, ne može biti zapreka da se određena životinja iskoristi kao kurban.

3. Kurban može biti i goveče ili bivol ukoliko su napunili dvije godine života. Deva koja, također, može biti kurban, mora napuniti pet godina života.

B) Ne dozvoljava se učešće u kurbanu više osoba, kao naprimjer sedmero kod deve, zato što se u tom slučaju ne bi postigao željeni cilj, a to je prolijevanje krvi za dijete, niti bi se kurban mogao računati kao otkupnina za dijete.

C) Dopušteno je da se umjesto bravčeta zakolje deva ili goveče ali samo da jedno klanje bude za jedno novorođenče.

Ibnu-l-Kajjim prenosi od Enesa b. Mâlika da je za svoje dijete klao devu, a od Ebu Bekre da je za svoga sina Abdurrahmana zaklao devu i dao da se nahrane stanovnici Basre.

Neki učenjaci tvrde da prema navedenim hadisima kurban za akiku može biti samo bravče.

---

[1] Propisi koji se ovdje navode su prema hanefijskoj pravnoj školi.

Međutim, oni koji tvrde da kurban za akiku može biti i deva i goveče pozivaju se na hadis koji prenosi Ibn Munzir od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao: "Za dječaka je potrebna akika, pa pustite za njega krv." Prema njima u ovome hadisu se ne spominje krv te ili te životinje, tako da što god da se zakolje na ime akike novorođenčeta prema ovome hadisu zadovoljava, svejedno bilo to bravče, goveče ili deva.

D) Što god je dozvoljeno za bajramski kurban dozvoljeno je i za kurban za akiku u vezi jedenja njegova mesa, dijeljenja kao sadake, ili poklanjanja, s tim što se jedan dio poklanja babici kako bi se tim činom obveselila.

Ko želi može prirediti i gozbu povodom akike i pozvati prijatelje na jelo. To dozvoljavaju mnogi islamski pravnici i to je rašireno u muslimanskom društvu radi prijateljstva, ljubavi i bratimljenja među familijom, prijateljima i komšijama. Ovome teži i Islam radi očuvanja jedinstva Ummeta kao kompaktne građevine čiji dijelovi uvijek jedan drugog još više učvršćuje.

E) Preporučljivo je da se kurban zakolje na ime novorođenčeta. Ibn Munzir prenosi od Âiše, radijallahu 'anha, da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Koljite na njegovo ime (to jeste na ime novorođenčeta) i recite: *Bismillah, Allahumme leke ve ilejke, hâzihi 'akíkatu* ... (ova akika je za toga i toga, navesti ime).[1] Ukoliko onaj ko kolje ne bi spomenuo ime novorođenčeta, ne smeta i cilj bi se postigao.

7. Šta je motiv pravnog utemeljenja akike?

Koristi i motivi akike su:

- Kurbanom se novorođenče približava Allahu u prvim trenucima udisanja daha života.
- Žrtvom se iskupljuje novorođenče od nesreća i bolesti kao što je Allah Ismâila عليه السلام iskupio velikim kurbanom.
- Osposobljavanje novorođenčeta da se zauzima za svoje roditelje na Sudnjemu danu.
- Pokazivanje radosti i veselja obavljanjem islamskih propisa i dolaskom novog vjerničkog bića kojim će Allahov Poslanik ﷺ na Sudnjemu danu uvećati svoj Ummet.

---

[1] "U ime Allaha. O moj Bože, Tvoj je i za Tebe je. Ovaj kurban je za..."

- Jačanje prijateljskih veza i ljubavi među ljudima, a okupljanjem za sofrom iskazivanje radosti dolaskom novorođenčeta na ovaj svijet.
- Pomaganje u prilivu sredstava socijalne solidarnosti kao novoj pomoći kojom se u Ummetu ostvaruju principi socijalne pravde, čime se u društvu brišu pojave siromaštva, oskudice i neimaštine.

Pored nabrojenih postoje još mnoge druge koristi i dobici od akike.



Četvrta tema

Obrezivanje djeteta i propisi u vezi s tim

1. Značenje riječi hitân u jezičkom i terminološkom pogledu:

Hitân u jeziku znači odsijecanje kapice, odnosno kožice koja se nalazi na muškom spolnom organu.

U terminološkom smislu ova riječ označava okruglu stranu na najnižem dijelu glavića, to jeste mjesto odakle se odsijeca kožica od muškog spolnog organa, za šta se vežu islamski pravni propisi. Imam Ahmed, Tirmizi i Nesâ'i prenose od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao: "Kada se spoje dva obrezana spolna uda (muški i ženski), obavezno je kupanje."

Prema Taberanijevoj predaji: "Kada se spoje dva spolna uda (muški i ženski) gdje se glavić ne vidi, obavezno je kupanje, svejedno došlo do polucije ili ne."

2. Hadisi koji potvrđuju pravni status obrezivanja:

Postoji mnogo hadisa koji potvrđuju pravni status obrezivanja, ali ćemo se ovdje zadovoljiti sa sljedećim:

Imam Ahmed u svome *Musnedu* prenosi hadis Ammâra b. Jâsira koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Od prirodnih vjerskih obilježja[1] je ispiranje usta, ispiranje nosa, potkresavanje brkova, pranje zuba (misvakom), obrezivanje nokata, uklanjanje dlaka ispod pazuha, brijanje dlaka sa stidnih dijelova tijela i obrezivanje."

[1] Postoje dvije strane vjere: imanska strana vjere koja se odnosi na srce i podrazumijeva spoznaju Allaha pomoću srca, i druga praktična strana vjere a odnosi se na stvari navedene u ovome hadisu. U prvu spada čišćenje duše i srca, a u drugu čišćenje tijela i uljepšavanje vanjštine. Vrhunac čišćenja tijela je obrezivanje.

U oba *Sahíha* se nalazi hadis koji prenosi Ebu Hurejre ؓ: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Od prirodnih vjerskih obilježja je pet stvari: obrezivanje, brijanje dlaka sa stidnih dijelova tijela, potkresavanje brkova, obrezivanje noktiju i uklanjanje dlaka ispod pazuha."

3. Da li je obrezivanje vadžib ili sunnet?

Islamski pravnici su se oko ovoga pitanja razišli.

Među onima koji tvrde da je sunnet su: imam Hasan el-Basri, imam Ebu Hanife i neki od učenjaka hanbelijskog mezheba.

Njihovi argumenti, između ostalog, su u hadisu koji prenosi imam Ahmed od Šeddâda b. Evsa koji prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Obrezivanje za muškarce je sunnet a za žene plemenito djelo."

Svoje argumente izvode, također, i iz toga da je Poslanik ﷺ u hadisu obrezivanje uporedio sa sunnetima kao što su obrezivanje nokata, odstranjivanje dlaka ispod pazuha i drugo, što dokazuje da je i obrezivanje sunnet a ne vadžib.

U dokazivanju obrezivanja kao sunneta pozivaju se i na imama Hasana el-Basrija koji je rekao: "Pred Allahovim Poslanikom su Islam primali i crnci i bijelci, i Bizantijci, i Perzijanci i Abesinci, a da niko od njih nije pregledan. Da je obrezivanje vadžib, ne bi prihvatio njihov Islam dok se ne obrežu."

Među onima koji tvrde da je obrezivanje vadžib su: Ša'bi, Rebí'a, Evzâ'i, Jahjâ b. Sa'd el-Ensâri, Mâlik, Šâfi'i i Ahmed. U vezi sa pitanjem obrezivanja posebno je rigorozan bio imam Mâlik, tako da je izjavio: "Ko se ne obreže ne može biti imam u namazu, niti će mu se svjedočenje primiti."

Da je obrezivanje vadžib navedeni učenjaci su tvrdili na temelju mnogih dokaza od kojih ćemo navesti neke:

a) Imam Ahmed i Ebu Dâvud prenose od Usejma b. Kulejba, koji prenosi od svoga oca a ovaj od njegova djeda, da je došao Vjerovjesniku ﷺ i rekao mu: "Primio sam Islam, našto mu je Poslanik rekao: 'Baci sa sebe kosu nevjerstva[1] i obreži se.'"

b) Harb prenosi od Zuhrija koji kaže: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Ko primi Islam neka se obreže pa makar bio i star.'"[2]

[1] To znači: Obrij glavu!

[2] *Et-Telhis*, 4/82.

Iako je ovaj hadis *da'if*,[1] dobar je radi pojačanja drugih hadisa koji govore o ovoj temi.

c) Vekí' prenosi od Sâlima koji prenosi od Amra b. Herema, a on od Džâbira koji prenosi od Jezída, a ovaj od Abbâsa ﷺ koji kazuje: "Od neobrezana se ne prima namaz niti jede ono što je on zaklao."

d) Hattâbi kaže: "Što se tiče obrezivanja, iako je kod mnogih spomenut kao sunnet, prema velikom broju učenjaka je vadžib, zbog toga što je to jedan od znakova vjere kojim se musliman raspoznaje od nevjernika. Tako, kada se među poginulima u grupi neobrezanih nađe obrezan čovjek, klanjat će mu se dženaza i pokopat će se u muslimansko groblje."

e) Oni koji tvrde da je obrezivanje vadžib to objašnjavaju time što je neobrezan čovjek izložen problemu održavanja čistoće i namaza. Pošto kožica koja se kod obrezivanja odsijeca, kod ovih ljudi pokriva spolni organ u cjelini, tako da je izložen utjecaju mokraće i ne može se očistiti poslije obavljene nužde. Pošto čistoća i ispravnost namaza ovise od obrezivanja, mnogi pređašnji učenjaci, kao i oni kasniji, zabranjuju takvome čovjeku da klanja kao imam. Njihov se namaz, kada klanjaju sami, tretira kao namaz sa uzurom kao i kod onih koji ne mogu zadržavati mokraću.

f) Uzvišeni kaže:

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا *Poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrâhimovu, vjeru pravu."* (En-Nahl, 123.)

Prema ovome Poslaniku ﷺ i njegovom Ummetu je naređeno da slijede vjeru Ibrâhimovu, a obrezivanje je dio vjere Ibrâhimove. Na ovo upućuje hadis koji prenose Buhari i Muslim od Ebu Hurejre ﷺ: "Ibrâhim ﷺ je obrezan kada mu je bilo osamdeset godina."

Ovi hadisi su najočigledniji dokazi onih koji smatraju da je obrezivanje vadžib (obaveza).

Onima koji tvrde da je obrezivanje sunnet oni iznose sljedeće kontra argumente:

- Hadis na osnovu kojega se izvodi da je obrezivanje sunnet: "Obrezivanje za muškarce je sunnet a za žene plemenito djelo." - učenjaci u hadisu ovako tumače: Hadis je, prvo, u kategoriji da'íf

[1] Znači: slab, tj. hadis kojemu nedostaje makar jedan uvjet koji se traže za sahih i hasen hadise. (prim. prevodioca)

hadisa sa aspekta njegova lanca prenosilaca. Kao što je poznato među islamskim pravnicima, slabi hadisi ne mogu biti korišćeni za izvođenje pravnih propisa. Međutim, i pod pretpostavkom da je hadis vjerodostojan, on po svom smislu znači da je Allahov Poslanik ﷺ obrezivanje uveo kao propis, odnosno naredio ga, iz čega proizilazi da je vadžib. I sama riječ *sunnet* u arapskom jeziku znači postupak, metod, pravilo, jer se kaže: *Senentu lehu kedâ*, što znači: "Propisao sam mu to". Tako Poslanikove riječi: "Obrezivanje je sunnet za muškarce." Znače: "Obrezivanje je muškarcima propisano."

- Argument da je Poslanik ﷺ obrezivanje uporedio sa drugim sunnetima kao što je obrezivanje nokata - te je zbog toga sunnet kao i ostali sunneti - je pogrešna argumentacija. Pogrešna je zato što su neke od spomenutih stvari u hadisu vadžib kao ispiranje usta i nosa prilikom kupanja, a neke preporučljive kao pranje zuba misvakom. Što se tiče obrezivanja nokata - iako je u osnovi sunnet - ponekada je i vadžib da bi čistoća bila ispravna, a to je kada nokti previše porastu i kada se pod njima nakupi prljavštine. Hadis iz kojega izvode svoju argumentaciju, dakle, sadrži u sebi odredbe koje su vadžib kao i one koje su preporučljive.

- Na argumentaciju koju izvode iz riječi Hasana el-Basrija: "Pred Allahovim Poslanikom su Islam primali ljudi a da niko od njih nije pregledan." - oni odgovaraju da nije bilo potrebe da pregledaju ko je obrezan a ko nije, jer su se svi Arapi obrezivali, isto kao i Jevreji. Jedino nisu kršćani, ali su i među njima postojale dvije grupe: oni koji su se obrezivali i drugi koji se nisu obrezivali. Svaki od njih koji je prihvaćao Islam - kao i drugi - znao je da je jedno od obilježja Islama i obrezivanje, pa su zato nakon primanja Islama požurivali da to što prije urade, isto kao što su obavljali kupanje. Ovo potvrđuje i Ibnu-l-Kajjim iznoseći da je svijet požurivao da se obreže nakon prihvaćanja Islama, isto kao što je požurivao i sa kupanjem. Ovo potvrđuje i hadis koji prenosi Usejm ibn Kulejb, a koji je naprijed naveden, da mu je djed došao kod Vjerovjesnika ﷺ i rekao mu: "Primio sam Islam", našto mu je Poslanik rekao: "Baci sa sebe kosu nevjerstva i obreži se", kao i hadis koji prenosi Zuhri da je Poslanik ﷺ rekao: "Ko primi Islam neka se obreže pa makar bio i star."

Allahov Poslanik ﷺ je svoj Ummet uvijek upućivao na ono u čemu je za njih dobro i u čemu je njihova sreća, kao i na ono po čemu se razlikuju od drugih. Nije naređivao ispitivanje i kontroliranje. Njegov metod je bio da prihvaća one koji svojom vanjštinom primaju Islam. Njihove skrivene stvari je prepuštao Allahu.

Iz navedenog možemo zaključiti da je obrezivanje vrhunac vjere, simbol Islama i znak raspoznavanja islamskog vjerozakona, i ono je vadžib za muškarce. Onaj ko ne požuri sa obrezivanjem nakon primanja Islama i ne učini to prije punoljetstva, griješan je i nepokoran, snosi grijeh i zapada u haram, zbog toga što je obrezivanje jedan od simbola Islama. Obrezivanjem se vjernik razlikuje od nevjernika i zato je obrezan čovjek, pošteđen mnogih teških bolesti sa pogubnim posljedicama i uživa u blagodatima dobrog zdravlja. O mudrosti obrezivanja, kao i koristima od toga bit će više na stranicama koje slijede.

4. Kada je obrezivanje obavezno?

Mnogi učenjaci smatraju da se obrezivanje treba obaviti prije samog sazrijevanja djeteta - s obzirom da dijete tada postaje obavezno potčinjavanju islamskim propisima i Božijim naređenjima - da bi ulaskom u punoljetstvo već bilo obrezano i islamske dužnosti moglo obavljati na ispravan način, kako je to propisao Islam a objasnio njegov istiniti vjerozakon.

Međutim, najbolje je da staratelj djeteta obrezivanje obavi u prvim danima nakon njegova rođenja, tako da kada dijete postane svjesno, počne razumijevati stvari oko sebe i stekne moć rasuđivanja, vidi da je već obrezano. Tako mu u budućnosti neće morati o tome ništa objašnjavati, niti će se suočavati sa dječijom zabrinutošću oko obrezivanja. Za dječije srce nema ništa zdravije od toga da, kada počne razumijevati i shvaćati suštinu stvari, vidi da je prebrodilo problem obrezivanja.

Ovo potvrđuje i hadis koji prenosi Bejheki od Džâbira ﷛ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je Hasanu i Husejnu akiku i obrezivanje obavio sedmi dan nakon njihova rođenja."

5. Kakva je mudrost i svrha obrezivanja?

U obrezivanju postoje velike vjerske mudrosti i značajne zdravstvene prednosti. Vjerske mudrosti su objašnjavali učenjaci a utjecaj na zdravlje čovjeka otkrivali ljekari. Najznačajnije bi bile sljedeće:

Vjerske mudrosti:

- Obrezivanje je vrhunac vjere, simbol Islama i primjer islamske pripadnosti.
- Obrezivanje je dio savršenstva prave vjere koju je Allah propisao Ibrâhimu ﵇, vjere koja je ljudska srca uputila u vjerovanje u Jednoga

Allaha i ukrasila ljudsko tijelo propisima obrezivanja, potkresavanja brkova, podrezivanja nokata i odstranjivanja dlaka ispod pazuha. Uzvišeni kaže:

ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا *Poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrâhimovu, vjeru pravu."* (En-Nahl, 123.)

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ *Allah je nas uputio, a zar ima ljepše upute od Allahove?* (El-Bekare, 138.)

- Obrezivanje odlikuje muslimana u odnosu na sljedbenike drugih vjera i uvjerenja.

- Obrezivanje potvrđuje potčinjavanje Allahu, pokoravanje Njegovim naredbama, odredbama i vlasti.

Zdravstvene prednosti:

- Postizanje čistoće, ukrašavanje, uljepšavanje izgleda i uravnoteženje strasti.

- Reguliranje zdravlja čime se čovjek štiti od mnogih bolesti i umnih poremećaja.

Dr. Sabri el-Kabbâni u djelu *Hajâtuna el-džinsijja* ističe:

1. Odsijecanjem kožice glavića čovjek se oslobađa masnih izlučevina i lojnog curenja koje izazivaju osjećaj gađenja i sprečava se mogućnost raspadanja i infekcije.
2. Odsijecanjem kožice glavića čovjek se oslobađa opasnosti zadržavanja glavića za vrijeme dilatacije.
3. Obrezivanje umanjuje mogućnost obolijevanja od raka. Utvrđeno je da je rak češći kod osoba sa sastavljenom kožicom, dok je mnogo rjeđi kod naroda kod kojih je jedna od propisanih obaveza obrezivanje.
4. Obrezivanje pomaže djetetu u sprečavanju noćnog mokrenja.
5. Obrezivanje smanjuje mogućnost češćeg onanisanja kod odraslih itd.

Ovo bi bile samo neke koristi i mudrosti za pravno utemeljenje obrezivanja, koje svako razborit i iskusan shvaća i o njima razmišlja, svako ko želi da upozna sve ljepote Islama i tajne njegovih propisa.

* * *

U tumačenju ovih propisa - svejedno da li se odnose na donošenje radosne vijesti o rođenju djeteta, učenju ezana na uho, preporučljivosti trljanja nepceta, akiki, brijanju glave, propisima oko nadijevanja imena ili obavezi obrezivanja - odgajateljima se očituje jedna važna činjenica: briga o novorođenčetu od njegova rođenja i zanimanje za njegove probleme, i to od momenta kada svrati na ovaj svijet i osjeti miris života.

Sve su ovo veoma važni propisi, čijom primjenom dijete čuva zdravlje i stiče snagu. Od momenta kada novorođenče otvori svoje oči, pogleda prvi put oko sebe, počne razumijevati i shvaćati suštinu stvari, nađe se u muslimanskoj porodici koja prakticira Islam i radi prema njegovim propisima, i koja je prema njemu izvršila sve obaveze i odgovornosti koje propisuje ova čista vjera i koje preporučuje Poslanik ﷺ.

Nema sumnje da dijete kada shvati ove obaveze i odgovornosti i kada sazna da ih roditelji njegovi odgajatelji izvršavaju, u njegovoj duši će se učvrstiti vjera Islam i odgajat će se na čvrstom vjerovanju i navikavat će se na moralne i uzorite osobine te činjenje časnih i plemenitih djela.

Ako Islam pridaje pažnju djetetu od njegova rođenja, njegova pažnja prema njemu - kada počne razumijevati i shvaćati život i bît stvari, bit će sigurno izražajnija, značajnija i veća.

U poglavljima koja slijede naći ćemo najvažnije opće odgovornosti na koje Islam obavezuje odgajatelje i roditelje naspram djece, da bismo dobro naučili koliko je sjajni islamski vjerozakon zaokupljen odgojem djece, kako poziva na njegovu primjenu, izvršavanje obaveza i preuzimanje odgovornosti. U njima je ono što toli žeđ, objašnjava metod i osvjetljava put.



Četvrto poglavlje

Uzroci devijantnih ponašanja djece i njihovo liječenje

Uvod

Koliko je činilaca i uzroka koji vode do devijantnog ponašanja djece, posrtanja, pokvarenog morala i lošeg odgoja u ovome grješnom društvu, bolnoj stvarnosti i bestidnom životu! Koliko je sklonosti ka zlu i podsticaja na izopačenost kojima su okružena i opsjednuta sa svih strana i njima izložena na svakome mjestu!

Ukoliko odgajatelji nisu na nivou odgovornosti i povjerenja, ne znaju uzroke i motive devijantnog ponašanja, ukoliko nisu razboriti i upućeni u sredstva liječenja i načine zaštite, djeca će bez ikakve sumnje postati izgubljena i nesretna generacija u društvu, banda poroka i zločina.

Mi ćemo, ako Bog da, u ovome poglavlju podrobno objasniti uzroke devijantnog ponašanja djece, način djelotvornog liječenja ovih devijacija, da bi znao ko to želi znati, da je Islam svojim mudrim propisima i neprolaznim postojanim načelima izgradio zaštitne mehanizme i mudre metode za očuvanje generacija od stranputice i zaštitu društva od lutanja i izopačenosti.

Sada ćemo navesti najvažnije uzroke devijantnog ponašanja djece i najjasnije načine liječenja takvog ponašanja u svjetlu islamskih propisa, da bi bili jasan dokaz i uputa u pitanjima odgoja i odgovornosti.

A) Siromaštvo u nekim kućama:

Zna se da dijete kada vidi da u kući nema dovoljno za hranu i odjeću, ne vidi ko bi mu mogao pomoći i osigurati sredstava koliko mu je potrebno za život, takvo dijete kada pogleda oko sebe i vidi siromaštvo, oskudicu i neimaštinu, ono će - bez ikakve sumnje - pribjeći pokušaju da napusti kuću u potrazi za tim sredstvima, nastojeći sebi obezbijediti opskrbu. I, naravno, prvo će ga zgrabiti ruke poroka i zločina. Okružit će ga zlo i stranputica, i društvo će dobiti kriminalca, opasnog po život, imovinu i čast.

Islam je svojim pravednim propisima postavio osnove socijalne solidarnosti radi borbe protiv siromaštva, i utvrdio svakome čovjeku pravo na častan život. Svojim zakonodavstvom osigurao je svakome pojedincu minimum potreba za dostojan život u što spadaju stan, hrana i odjeća. Propisao je islamskom društvu praktične metode definitivnog suzbijanja siromaštva, kao što su osiguranje mogućnosti rada svakome građaninu, mjesečna primanja nemoćnim iz državnog budžeta, zakonodavstvo po kojemu se osigurava određena porodična nadoknada roditeljima koji imaju djecu, zaštita socijalno ugroženih kategorija kao što su siročad, udovice i starci, kojima se štiti ljudsko dostojanstvo i osiguravaju pristojni uvjeti života. Pored ovih, tu su i druga sredstva i propisi pomoću kojih, ukoliko se realiziraju i primijene, u društvu nestaju najvažniji uzroci pojave kriminala, stranputice i propasti društva i definitivno se suzbija svaki oblik siromaštva, bijede i neimaštine.[1]

B) Svađa i neslaganje među roditeljima:

Među osnovnim činiocima koji vode ka moralnom posrnuću djeteta je svađa i stalna netrpeljivost između oca i majke u najviše zajednički provedenog vremena sa djecom. Kada se probudi i otvori oči i ako prvo što vidi bude svađa, sigurno je da će ubrzo napustiti takvu kućnu atmosferu i pobjeći iz takvoga nezdravog porodičnog okruženja. Potražit će društvo sa kojim će moći provesti najveći dio svoga vremena i najviše u njihovom okruženju dokoličariti. Ukoliko mu takvo društvo budu činili loši drugovi i prijatelji, vremenom će i on sa njima postepeno zapadati u moralno posrnuće i polahko se približavati najpokvarenijem nemoralu i najružnijim navikama. Nažalost, takvoj moralnoj izopačenosti nema kraja dok se ne oda kriminalu i postane opasan po društvo i okolinu.

Islam je mladiću na ženidbu, svojim trajno mudrim načelima ocrtao najispravniji način pravilnog izbora buduće supruge, isto kao što je starateljima djevojaka ukazao na najbolji put dobroga izbora budućeg supruga. To je jedini način ostvarenja ljubavi, naklonosti, razumijevanja i saradnje među supružnicima. Istovremeno, to je i način mogućnosti rješavanja svih porodičnih problema i bračnih svađa koje se obično javljaju između žene i muža.

Već smo u prvome poglavlju ove knjige objasnili pravovaljane principe kod izbora muža i žene.

---

[1] Pogledati našu knjigu *Et-Takâful el-idžtimâ'i fi-l-Islâm* (Društvena solidarnost u Islamu) da bi se vidjelo kako Islam suzbija nepismenost, siromaštvo i bolest. Može se, također, vidjeti kako Islam ostvaruje i socijalnu pravdu među građanima.

Nema sumnje da su to najvažnija načela i principi trajne vrijednosti za formiranje sretne, uzorite, međusobno voljene i pune razumijevanja porodice.

C) Slučajevi razvoda I siromaštvo koje ga prati:

Razvod braka roditelja je jedan od osnovnih činilaca koji najčešće odvodi djecu na stranputicu, jer djeca razvedenih roditelja se najčešće odaju skitanju i nemaru a na kraju razdvajanju od roditelja i napuštanju kuće.

Nema toga koji se ne slaže u tome da će dijete, kada ugleda ovaj svijet i ne vidi majku pored sebe kako mu pruža svoju ljubav i oca kako se brine o njemu i čuva ga, zasigurno pasti u grijeh i odgajati se na porocima i izopačenosti.

Ono što stvar čini još lošijom je brak razvedene žene od drugog čovjeka. Djeca od takvih roditelja se najčešće vraćaju porocima i izopačenosti.

Ono što još više komplicira problem je siromaštvo majke nakon razvoda. Ona je u ovakvoj situaciji prisiljena da radi izvan kuće, što znači da napušta dom ili bolje rečeno ostavlja djecu i prepušta ih ulici da ih zanesu dnevne čari i noćni događaji, a da ih pri tome niko ne čuva i ne vodi brigu o njima. Šta da tražimo od djece koja ne nalaze očevu naklonost, pažnju i odgovornost, niti majčinu nježnost, njegu i odgovornost?!

Šta da očekujemo od djece koja kada pogledaju oko sebe, vide da nemaju dovoljno hrane da utole glad, niti odjeće da se obuku, a ni dobroga stana da se u njemu udobno osjećaju i svoje zdravlje sačuvaju?!

Činjenica je, nažalost, da mi u takvoj situaciji, osim onoga kome se smiluje Gospodar, od njih ne možemo ništa drugo očekivati, do porok i izopačenost, zlo i moralno posrnuće.

Islam svojim načelima koja upućuju na Pravi put, naređuje supružnicima da izvršavaju obaveze jednoga prema drugome, jer će im se to u protivnom vratiti lošim posljedicama.

- Među ove obaveze spada pokornost žene mužu u onome što je dobro i dozvoljeno.
- Među ove obaveze spada i to da žena čuva muževu imovinu i samu sebe, jer Ibn Mâdže prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: "Hoćete li da vam kažem šta je najveće blago muškaraca? Uzorita žena. Kada je pogleda, ona ga razveseli. Kada joj naredi, ona se pokori. Kada od nje ode, ona ga štiti tako što čuva njegov imetak i sebe samu."[1]

---

[1] Hadis je da'if. El-Albani *Ed-Da'ife*, 1319).

- Među ove obaveze spada i neodbijanje postelje svoga muža kada to od nje on traži. Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Buhari i Muslim kaže: "Kada čovjek pozove svoju ženu u krevet a ona odbije da mu dođe i on zaspi ljut na nju, meleci je proklinju sve dok ne svane."

- Među ove obaveze spada i briga muža za izdržavanje žene i djece. Uzvišeni veli:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ *Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva.* (El-Bekare, 233.)

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim kaže: "Bojte se Allaha prema vašim ženama. Vi ste njih s Allahovim povjerenjem prihvatili i njihovu nevinost s Allahovom riječi uzeli. Vaša je obaveza da ih prema svojim mogućnostima hranite i odijevate."

- Među ove obaveze spada i prelaženje preko nekih nedostataka kod žene, naročito ako ima lijepo i plemenito ponašanje koje pokriva ove nedostatke, jer, kako prenosi Muslim, Vjerovjesnik ﷺ kaže: "Vjernik ne smije mrziti vjernicu ako mu se nešto od njenoga ponašanja ne sviđa, jer sviđa mu se nešto drugo."

- Među ove obaveze spada i druženje, nježnost i zabavljanje između muža i žene, jer Uzvišeni veli:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao. (En-Nisâ', 19.)

Vjerovjesnik ﷺ kako prenose Ibn Mâdže i Hâkim ističe: "Najbolji među vama je onaj koji najbolje postupa prema svojoj porodici. A ja od svih vas najbolje postupam prema svojoj porodici."

Buhari i Muslim prenose: "Vjerovjesnik ﷺ bi Aiši, radijallahu 'anha, pokazivao igre u dvorištu džamije. Ispružio je ruku i naslonio je na vrata a ona je svoje lice stavila na njegovo rame." U vezi s tim, prenosi Tirmizi od Ebu Hurejre da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najpotpunijeg imana je onaj vjernik koji je najboljega morala. Najbolji od vas su oni koji su najbolji prema svojim ženama."

Ebu Dâvud i Nesâ'i prenose: "Vjerovjesnik se trkao sa Aišom, radijallahu 'anha, tako da ga je ona pobijedila jedan dan a on nju drugi dan. Tad je rekao: 'Ovo je revanš za prošlu trku'."

Omer ﷺ je govorio - a znamo da je bio izuzetno ozbiljan, strog i pravedan kod presuđivanja: "Čovjek bi se prema supruzi trebao ponašati kao dijete (biti veseo i jednostavan), a među narodom kao čovjek."

- Među ove obaveze spada i pomaganje ženi u kućnim poslovima slijedeći Vjerovjesnika ﷺ. Taberani i još neki drugi prenose od Aiše, radijallahu 'anha, da je, kada je upitana šta Poslanik ﷺ radi u kući, odgovorila: "Kao i svaki od vas. Diže ovo, spušta ono, služi u kućnim poslovima, siječe meso, mete kuću i pomaže slugi u njegovim poslovima."

Eto, to su najvažnije obaveze koje je propisao Islam mužu i ženi. To su realne i pravedne obaveze koje kada ih izvršavaju i muž i žena, u porodici umjesto nesloge vlada sloga, a mržnju zamjenjuje ljubav. Cijela porodica živi - na najbolji mogući način - u sreći, razumijevanju i sigurnosti. Ništa im se ne može desiti što bi moglo pomutiti vedrinu porodice ili da bilo šta loše učine jedno drugome.

U slučaju poteškoća u slaganju zbog lošeg ponašanja muža ili žene što bi im onemogućilo zajednički život, muž bi trebao poduzeti alternativne mjere prije nego objavi razvod.

Alternativne mjere bi bile:

1. Savjet i uputa: U tom pogledu i savjetuj, jer savjet vjernicima, doista, koristi.
2. Odvajanje u krevetu: To je psihička kazna. Možda se žena i popravi.
3. Lakše udaranje, vjerujući da će koristiti. Ovakvo udaranje ne smije biti jako. Ne smije ostavljati traga na tijelu žene. Ne smije se udarati po osjetljivim dijelovima tijela kao što su lice, grudi i stomak. Čak i pod ovim uvjetima udaranje žene je više radi zastrašivanja nego nanošenja štete i bola. Treba znati da Poslanik ﷺ, primjer dobrote, nikada nije udario ženu. Ibn Sa'd prenosi od Aiše, radijallahu 'anha, da je kazivala: "Allahov Poslanik ﷺ svojom rukom nikada nije udario ženu, slugu, niti bilo koga drugog. On bi to uradio samo u borbi na Allahovom putu."

Ibn Sa'd, također, prenosi: "Kada se jedna žena požalila Vjerovjesniku ﷺ na udaranje muža, on je njenom mužu rekao: 'Neko od vas udara svoju ženu kao što udara roba, a zatim je grli a da se i ne zastidi.'"

4. I, na kraju, pribjegavanje presuđivanju posredovanjem razumnih osoba iz obje porodice koji bi razmotrili postojeće probleme među supružnicima i predložili praktična rješenja radi povratka sloge i razumijevanja među njima. Možda bi to moglo donijeti koristi prije samoga razvoda braka.

Navedene alternativne mjere su obavezne jer proizilaze iz riječi Uzvišenog:

وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ
سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا (٣٤) وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ
يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, Uzvišen i Velik. A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog pomiritelja iz njegove, a jednog pomiritelja iz njezine porodice. Allah će ih pomiriti, jer Allah sve zna i o svemu je obaviješten. (En-Nisâ', 34.-35.)

U slučaju otežanog postizanja suglasnosti nakon poduzimanja ovih mjera, muž daje razvod ženi prvi put i čeka propisano vrijeme u kojemu nema spolnog odnosa sa njom. Time pruža priliku za povratak bračnog života nakon prvog razvoda, i to na osnovu riječi Uzvišenog:

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ
يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugom vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele znati. (El-Bekare, 230.)

Iz onoga što smo spomenuli jasno je da Islam poduzima obavezne alternativne mjere da bi se spriječio razvod braka i sve loše posljedice koje proizilaze iz toga čina po muža, ženu i djecu.

U slučaju razvoda braka Islam muža obavezuje na otpremninu, izdržavanje žene za vrijeme u kojemu se ne može preudati i izdržavanje djece sve dok raspuštenica ne prestane bijedno živjeti i sa njom njena djeca, također, jer Uzvišeni veli:

وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ

I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; to je dužnost za one koji žele da dobro djelo učine. (El-Bekare, 236.)

U slučaju siromaštva muža i nemogućnosti njihova izdržavanja, obaveza je države da vodi računa o izdržavanju ove djece, da im pruži sve što im je potrebno, od materijalnih sredstava za obrazovanje i izdržavanje, i to sve dok ne porastu i postanu momci i djevojke. Time se ova djeca brane od bijede i moralnog posrnuća. Osim toga, Islam obavezuje i svakoga drugoga ko zna za njihovo takvo stanje da im pritekne i pruži pomoć i izrazi svoju solidarnost. Time provodi u djelo Poslanikove ﷺ riječi koje prenosi Muslim: "Ko je moćan neka pomogne onome ko nema. Ko ima viška imetka neka ga dâ onome ko ga nema."

Isto tako prenose Taberani i Ibn Mâdže da je Poslanik ﷺ rekao: "Osim zekata u imetku su i druga prava."

Bezzâr i Taberani prenose da je Poslanik ﷺ rekao: "U mene istinski ne vjeruje ko zanoći sit a zna da je njegov najbliži komšija gladan."

D) Djeca i adolescenti i raspolaganje slobodnim vremenom:

Nekorišćenje slobodnog vremena na pravi način najčešće dijete odvodi na stranputicu. Poznato je da je dijete od svog postanka zaljubljeno u igru, naklonjeno avanturama, voli izlete i uživa u prirodnim prizorima. Uvijek je u pokretu i igri sa vršnjacima, ponekad se trka ili pentra, ponekad se bavi sportskim vještinama a ponekad igrama sa loptom.

Na odgajateljima je da na pravi način iskoriste ovu sklonost kod djece i pubertetlija kako bi im ispunili vrijeme u bavljenju sportovima koji se tiču razvijanja tijela i jačanja mišića da bi postigli vitalnost i živost.

Ukoliko im ne olakšaju pristup mjestima za igru i laganu zabavu, odgovarajućim klubovima za sport i stjecanje snage, bazenima za treniranje i učenje, izletištima za postizanje tjelesne vitalnosti i živosti, djeca će se većinom miješati sa lošim vršnjacima i pokvarenim i izopačenim društvom, što neizostavno vodi u nesreću i propadanje.

Islam svojim uzvišenim preporukama rješava problem slobodnog vremena kod djece i pubertetske omladine praktičnim sredstvima koja im osiguravaju zdravo tijelo, jačaju organizam i daju snagu, vitalnost i živost.

Među najvećim sredstvima je svakako privikavanje djece na obavljanje vjerskih obreda, naročito namaza koji se smatra stubom vjere, njenim temeljem i glavnim osloncem, u kojem su duhovne vrijednosti, fizičke koristi i moralni i psihički utjecaji.

Nije na odmet ako nabrojimo u najkraćemu fizičko-tjelesne prednosti namaza da bismo saznali njegov značaj i pravnu utemeljenost.

- Ako se promatra sa aspekta obavezne sportske aktivnosti, u namazu musliman pokreće sve dijelove i mišiće svoga tijela. Nije nepoznato kakve se sve mišićne aktivnosti, cirkulacija krvi i pokreti svih dijelova tijela obavljaju tokom namaza.

- Ako se promatra sa aspekta obavezne higijene, nije li uzimanje abdesta, kao nešto što prethodi namazu, čišćenje spoljašnih dijelova, sređivanje kose, usta, nosa i zuba. Pored toga tu je i kupanje kada je obavezno ili preporučljivo, pa čišćenje tijela, odjeće i mjesta.

Ovo su, ustvari, uvjeti za ispravnost namaza.

- Ako se posmatra sa aspekta šetnje, odnosno, u odlasku pet puta na dan u džamiju, vidjet će se da se u pokretima odlaska i povratka sadrži značajna tjelesna aktivnost i način otklanjanja tromosti i lijenosti.

Koliko smo puta slušali od ljekara kako govore da čovjek koji se kreće ili se bavi sportom poslije jela, nema stomačnih bolesti, teške probavljivosti i drugih bolesti i tegoba.

Nije stoga nikakvo čudo što slušamo od onoga koji ne govori po svome hiru, kako podstiče roditelje i odgajatelje da naređuju djeci da klanjaju već od sedme godine života, sve dok im to ne postane svakodnevna praksa, i da slobodno vrijeme provode u podučavanju i navikavanju na obavljanje namaza.

Da čujemo šta o ovome kaže Allahov Poslanik ﷺ, kako prenose Hâkim i Ebu Dâvud: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte u posebne postelje."

Pored ovoga dijete dosta vremena provede u učenju o odlikama namaza i načinu na koji se obavlja, saznaje i šta se u namazu uči, koliko ima rekata, koji su mu farzi, sunneti i adabi, bilo da uči pred svojim odgajateljima ili u džamiji pred učiteljem.

Praktična sredstva za korisno ispunjavanje slobodnog vremena djece koja preporučuje Islam su:

Učenje ratnih vještina, jahanje, plivanje, skakanje i borilačke vještine.

Usmjeravanje djece na ispunjavanje slobodnog vremena u grupnom čitanju, zdravoj zabavi i raznovrsnim sportovima, moguće je jedino otvaranjem velikih sportskih igrališta, klubova, popularnih biblioteka, javnih ustanova i bazena, ali pod uvjetom da su u skladu sa islamskim propisima i njegovim uzvišenim moralnim načelima.

Na prakticiranje ovih sredstava ukazuju i Kur'an i hadis.

Tako Uzvišeni veli:

وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

I protiv njih pripremite koliko god možete snage i kônjâ za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje. (El-Enfâl, 60.)

Isto tako Uzvišeni veli:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?"* (Ez-Zumer, 9.)

Omer b. el-Hattâb veli: "Učite djecu streljaštvu i plivanju, i podstičite ih da jašu konje."

Hâkim i Bejheki prenose od Allahova Poslanika ﷺ da je rekao: "Iskoristi pet stvari prije drugih pet: život prije smrti, zdravlje prije bolesti, slobodno vrijeme prije zauzetosti, mladost prije starosti i bogatstvo prije siromaštva."

Taberani i Hâkim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: Sve što nije spominjanje Allaha spada u besmislicu, igru i gubljenje vremena, osim četiri stvari; streljaštvo, treniranje konja, zabavljanje sa ženom i plivanje."

Ibn Ishâk i Ibn Hišâm prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Smilovao se Allah snažnome čovjeku, koji im (nevjernicima) pokaže svoju snagu."

Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao Abesincima kada su se počeli igrati kopljima u džamiji: "Neka vas Arfidi[1], neka znaju Jevreji da u našoj vjeri ima mjesta i za zabavu."

Muslim prenosi od Poslanika ﷺ da je rekao: "Snažan vjernik je bolji i Allahu draži od nejakog vjernika, a pri obojici je dobro. Teži za onim što će ti koristiti i traži pomoć od Allaha. Ne očajavaj, a kada te nešto zadesi nemoj reći: 'E, da sam uradio to bilo bi to', - nego reci: 'Allah je tako odredio, a On čini što želi. Jer ono "da sam" otvara vrata šejtanu."

[1] Ovako su Arapi nazivali Abesince.

Kada bi odgajatelji prihvatili navedene islamske preporuke, osigurali bi svojoj djeci zdravlje, znanje i snagu, a spriječili njihovo padanje u razvrat, skitanje i stranputicu, ispunili bi im slobodno vrijeme onim što će im koristiti u njihovoj vjeri, ovosvjetskim stvarima i budućem svijetu, pripremili bi ih da budu generacija Islama, njegova naustrašiva vojska, pravovjerni pozivaoci u Allahovu vjeru i radina omladina.

E) Pokvareno društvo i loši drugovi:

Među velike činioce koji dijete odvode na stranputicu su loši drugovi i hrđavo društvo, naročito kada je dijete manje inteligentno, slabog vjerskog ubjeđenja i slobodnijeg morala. Dijete veoma brzo pada pod utjecaj hrđavog i razvratnog društva, brzo prihvaća njihove najprizemnije navike i najružnije osobine. Sa takvim društvom ono hitrim koracima ide nevaljalim putem sve dok kriminal ne postane dio njegove prirode a stranputica njegova neraskidiva navika. Poslije toga težak je povratak na Pravi put, izbavljenje iz ponora stranputice i izlazak iz provalije nesreće.

Islam u svojemu učenju o odgoju preporučuje roditeljima i odgajateljima da u potpunosti kontroliraju svoju djecu, naročito u godinama intelektualnog sazrijevanja i puberteta. Roditelji moraju znati s kim im se djeca sastaju i s kim se druže, gdje idu jutrom i večeri, koja mjesta obilaze i gdje svraćaju.

Preporučuje im, isto tako, da biraju primjerno društvo, da bi poprimili od njih plemenite naravi, visok nivo ponašanja i lijepe navike.

Preporučuje im i da stalno djecu upozoravaju na opasnost od hrđavog društva i loših drugova, da ne bi bili zavedeni i pali u zamku njihove stranputice i moralnog posrnuća.

Kur'an sljedećim ajetima upozorava na hrđavo društvo, loše i opake drugove:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَالَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا(٢٧)يَاوَيْلَتِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا
خَلِيلًا(٢٨) لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا(٢٩)

Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: 'Kamo sreće da sam se uz Poslanika pravog puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!' - a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu. (El-Furkân, 27.-29.)

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَكِن كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

A drug njegov će reći: 'Gospodaru naš, ja ga nisam silom zaveo, sâm je u velikoj zabludi bio.' (Kâf, 27.)

الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili. (Ez-Zuhruf, 67.)

O istome govori i Allahov Poslanik ﷺ:

Allahov Poslanik ﷺ, u hadisu koji prenosi Tirmizi veli: "Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda s kim prijateljuje."

Isto tako, u drugome hadisu koji prenose Buhari i Muslim, Poslanik ﷺ veli: "Primjer uzoritog prijatelja i lošega druga je kao primjer onoga koji nosi miris i onoga koji puše na kovački mijeh. Ovaj koji nosi miris može ti ga dati, ili ga ti možeš kupiti od njega ili osjetiti njegov prijatan miris. Onaj što puše u kovački mijeh može jedino da ti zapali odjeću ili da osjetiš njegov smrdljivi vonj."

U hadisu koji prenose Buhari i Muslim, Vjerovjesnik ﷺ kaže: "Čovjek će biti (na Sudnjemu danu) sa onim koga voli."

Koliko bi vrijedilo da se roditelji i odgajatelji prihvate ovih časnih uputa!? Dječije stanje bi im se sigurno popravilo, moral uzdigao i pokazalo u društvu njihovo lijepo ponašanje. U Ummetu bi bili činioci dobra, pronositelji obnove i reforme, i pozivatelji Allahovoj uputi. Njihovim popravljanjem popravilo bi se i društvo a časnim djelovanjem i lijepim svojstvima Ummet bi se ponosio.

F) Loš odnos roditelja prema djetetu:

Jedna od stvari oko koje su skoro svi učenjaci složni je da se surovo i okrutno ponašanje roditelja i odgajatelja prema djetetu - pokušavajući ga odgojiti žestokim batinanjem, podrugljivom grdnjom, uvijek sa ciljem da se ponizi, prezre, okleveta i izruga - uvijek reflektira na njegovu narav i vladanje a očituje u pojavi straha i povlačenja u sebe, što se pokazuje na njegovu ponašanju i reakcijama. To ponekad dovodi do samoubistva a nekada i do ubistva roditelja ili definitivnog napuštanja kuće, u nastojanju da se oslobodi od nepravedna, okrutnog i bolnog ponašanja prema njemu.

Nije ni čudo da u ovakvoj situaciji, u ovakvome životu, ova djeca postaju zločinci i kriminalci, ili moralno devijantne i posrnule osobe. Nije čudo i što odrastaju kao izopačene, razuzdane i degenerične osobe.

Islam svojim vjerodostojnim i trajnim učenjem naređuje svakome ko na svome vratu nosi odgovornost usmjeravanja i odgoja djece, naročito roditeljima, naređuje im svima da se okite visokim moralnim svojstvima, ljubaznom i osjećajnom ponašanju i suosjećajnom odnosu, da bi djeca uzrastala na pravi način i bila odgajana da budu hrabre i neovisne osobe, i time osjećale da su vrijedne poštovanja, uvažavanja i ugleda.

Kur'an na više mjesta govori o visokim moralnim načelima, suosjećajnom odnosu i ljubaznom ponašanju. Uzvišeni veli:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ *Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje* ... (En-Nahl, 90.)

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

... *koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine.* (Âli 'Imrân, 134.)

وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا ... *a ljudima lijepe riječi govorite.* (El-Bekare, 83.)

وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ... *a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine.* (Âli 'Imrân, 159.)

I Allahov Poslanik ﷺ govori o istim moralnim vrednotama:

Buhari prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Allah voli blagost u svemu."

U hadisu koji prenosi Bejheki Allahov Poslanik ﷺ veli: "Kad Uzvišeni Allah nekoj porodici zaželi dobro, On ih obaspe blagošću. Kada bi blagost bila živo biće, svijet ne bi vidio bolje biće. Kada bi surovost bila živo biće, ne bi svijet vidio ništa odvratnije od nje."

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Prema milostivima Premilostivi je milostiv. Budite milostivi prema onima koji su na Zemlji, pa će se vama smilovati Onaj koji je na nebu."

Eto, to su ta islamska uputstva o blagosti, lijepoj riječi i dobrom ophođenju. Roditeljima ne preostaje ništa drugo do da ih prihvate i počnu primjenjivati sve što se u njima nalazi, da rade prema njihovim uputama i savjetima, ukoliko svojoj djeci žele dostojan život, trajnu čestitost i plemenit društveni moral.

Ukoliko zajedno pođu krivim putem, ophode se sa njima na grub i surov način, nepravedno i žestoko ih kažnjavaju, stalno ih kroz život kritiziraju; oni u kontekstu ovako pogrešnog odgajanja, krivog i unaprijed osuđenog načina usmjeravanja, čine zločin prema svojoj djeci. Posljedice su jasne; moralno posrnuće, neposlušnost prema roditeljima i napuštanje kuće, i to zato što su upravo oni, roditelji, posijali u njima, još dok su bili manji, sjeme ovoga moralnog padanja, nepokornosti, revolta i prkosa.

Tako je jednom prilikom došao neki čovjek kod Omera b. el-Hattâba ﷺ da mu se požali kako ga sin ne sluša. Omer je, međutim, tražio da mu se dovede i njegov sin da bi ga potom upozorio na njegovu nepokornost i zapostavljanje obaveza prema ocu. Sin je na to upitao: "O vladaru pravovjernih, zar nema i roditelj obaveza prema djetetu?" On mu je odgovorio: "Svakako da ima." Zatim je dijete dalje upitalo: "A koje su to obaveze, vladaru pravovjernih?" Omer mu je odgovorio: "Da mu izabere majku, dâ lijepo ime i nauči ga Kur'anu." Dijete na to reče: "Vladaru pravovjernih, moj otac od toga ništa nije učinio za mene. Što se tiče majke, ona je crnkinja (Etiopljanka) i pripadala je obožavateljima vatre (medžusijama). Drugo, ime mi je dao Džu'al[1], i treće, nije me ni harfa jednoga u Kur'anu naučio."

Omer se na to okrenu čovjeku i reče mu: "Došao si mi da se požališ na sina da te ne sluša. Međutim, ti nisi njega slušao prije nego što je on otkazao svoju poslušnost prema tebi. Prije si ti, dakle, prema njemu loše postupio nego je on to učinio prema tebi!?"

Ovako je Omer, svu odgovornost neposlušnosti njegovog djeteta prebacio na čovjeka zbog toga što je zanemario njegov odgoj.

U biografijama se spominje slučaj da se Mu'âvija b. Ebi Sufjân ﷺ jednom naljutio na sina Jezída, pa je poslao do Ahnefa b. Kajsa da ga upitaju šta on misli o sinovima. On mu je poručio: "Oni su plod naših srdaca i stubovi naših leđa. Mi smo njima zemlja pokorna i nebo hladovito. Ako nešto traže, daj im to. Ako se naljute, udovolji im. Oni ti pružaju svoju ljubav i daruju svoj trud. Zato ne budi prema njima težak kako im ne bi dosadio tvoj život."

Pa zar da ne uzmu očevi iz ova dva slučaja savjet i pouku o finom ponašanju prema djeci, lijepom i blagom odnosu prema njima i slijeđenju Pravoga puta u njihovu odgoju i usmjeravanju u životu.

---

[1] Ovo ime znači: ženka kotrljana.

G) Gledanje filmova sa temom zločina i seksa:

Među velike činioce koji dovode do moralnog posrnuća djeteta, zapadanja u nevolje i činjenje zločina, slijeđenje razuzdanosti i izopačenosti su, svakako, kino i televizija sa policijskim pričama i razuzdanim filmovima, zatim bestidni magazini i priče koje pobuđuju strasti. Svi oni u cjelini svojim sadržajem trguju ljudskim nagonima i podstiču na stranputicu i zločin, istovremeno kvareći moral i odraslih osoba, a kako ne bi onda pubertetske omladine, djece i najmlađih.

Sasvim je jasno da će intuitivno u dječijoj pameti i mašti ostati utisnute i ukorijenjene ove slike i scene, i da će kada intelektualno sazrije početi o njima pripovijedati i oponašati ih. Nema za dijete u pubertetu ništa štetnijeg od scena koje podstiču na zločin i usmjeravaju ka prostoti i pokvarenosti. Naročito kada je bez starješine i bez kontrole i pažnje.

Nema sumnje da primjeri ovako loše okoline i grješnih prizora ostavljaju velikog traga u psihi djece i pubertetske omladine, i tad ne koriste savjeti roditelja ili upute odgajatelja i učitelja.

Islam svojim pedagoškim principima stavlja pred roditelje, odgajatelje i sve druge odgovorne za odgoj djece, vjerodostojnu metodu pravilnog usmjeravanja i odgoja djece i izvršavanja njihovih obaveza i prava.

- Jedan od principa ove metode je potpuna zaštita djece od svega što može prouzrokovati srdžbu Uzvišenog Allaha i odlazak u Džehennem. U vezi s tim Uzvišeni kaže:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre.* (Et-Tahrím, 6.)

- Među ove principe spada i buđenje odgovornosti kod onih čija je dužnost pravilno usmjeravanje i odgoj, odnosno ispunjavanje ove dužnosti i povjerenja na najpotpuniji način i u najplemenitijem smislu, a rukovodeći se riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Buhari i Muslim: "Čovjek je pastir u svojoj kući i prema tome je odgovoran za svoje stado."

- Važan princip ove metode je i eliminiranje uzroka, odnosno nevaljalih stvari koje dovode do slabljenja vjere i morala kod djece, jer i Vjerovjesnik ﷺ, kako prenose imam Mâlik i Ibn Mâdže, kaže: "Nema nanošenja štete drugom, niti uzvraćanja na štetu drugom štetom."

Prema navedenim islamskim principima i pedagoškim metodama, i roditelji, i odgajatelji, i svi u ovome poslu odgovorni, dužni su braniti djecu od gledanja filmova sa policijskom i seksualnom tematikom. Dužni su, također, braniti im kupovanje bestidnih magazina, nabavljanje ljubavnih romana i čitanje bezbožničkih knjiga. Ukratko, dužni su im braniti sve što bi moglo štetiti njihovom vjerskom ubjeđenju i gurnuti ih u prostotu i pokvarenost.

Kada, ako Bog da, budemo u drugom dijelu ove knjige govorili o odgovornosti za pravovjerni i moralni odgoj, opširnije ćemo govoriti o načelima koja je Islam postavio u vezi s odgojem djeteta u vjerskom i moralnom pogledu, da bismo vidjeli da je Islam vjera života, prirodna vjera, vjera reda i mira, pravilnog usmjerenja i odgoja.

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ *A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?* (El-Mâ'ida, 50.)

H) Širenje razbojništva u društvu:

Među osnovne činioce koji dijete odvode na stranputicu je širenje razbojništva među pojedincima i nekim slojevima društva. Čovjek koji ima ženu i djecu a nema mogućnosti dobiti posao, niti načina da zaradi, ne može naći sredstva kojima bi spriječio glad i sebi i svojoj porodici, osigurao im makar najnužnije potrebe i egzistencijalne zahtjeve, članovi porodice će u takvoj situaciji biti izloženi mogućnosti odavanja skitnji i propasti. Djeca će se postepeno približavati stranputici i zločinu. Moguće je da, čak, i domaćin razmisli o tome kako bi sa nekim od članova porodice - djetetom, naprimjer - mogao se dočepati novca na zabranjen način i nelegalnim sredstvima kao što su krađa, provala ili potkupljivanje. A na kraju, to bi značilo da je društvom zavladao nered, i da je pogođeno razaranjem i propadanjem.

Islam je propisivanjem načela socijalne pravde i zaštite prava pojedinca i društva u cjelini, riješio problem nezaposlenosti u svim njegovim vrstama, svejedno da li se radilo o prisilnoj nezaposlenosti ili nezaposlenosti zbog lijenosti.

Problem prinudne nezaposlenosti, kada nema mogućnosti da se nađe posao bez obzira na želju za radom i sposobnost za posao, se rješava na dva načina:

a) Obaveza države za osiguranje dobijanja posla i
b) Obavezna pomoć društva nezaposlenom dok ne nađe posao.

Što se tiče obaveze društva da pomaže nezaposlenog dok ne nađe posao, o tome prenosi Muslim od Ebu Se'ida el-Hudrija, koji prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko ima moć, neka pomogne onome ko nema. Ko ima viška imetka, neka ga dâ onome kod koga nema."

Bezzâr i Taberâni prenose da je Poslanik ﷺ rekao: "U mene istinski ne vjeruje ko zanoći sit a zna da je njegov komšija gladan."

U djelu *El-Ihtijâr li ta'li-l-muhtâr* stoji: "Ako ga je neko od njih nahranio ili mu nešto dao, grijeh sa ostalih je spao."

Što se tiče rješavanja problema nezaposlenosti zbog lijenosti nezaposlenog koji mrzi posao a posla ima i sposoban je za rad, takav je pod kontrolom države. Ukoliko se osjeti da je izbjegava i neće da radi, savjetuje mu se da čini ono što je dobro i korisno za njega, pa ukoliko i tada odbije, prisiljava se na odlazak na posao i tjera se silom da radi. Ibn Dževzi prenosi od Omera b. el-Hattâba ﷺ: "da je jednom sreo ljude koji ništa ne rade, pa ih je upitao: "Šta je s vama?" Oni mu na to odgovoriše: "Mi smo oni koji se (na Allaha) oslanjaju." On im tada reče: "Vi ste lažovi. Istinski se oslanja onaj ko zrno u zemlju posije pa se onda na Allaha osloni. Nemoj da neko od vas ostavi traženje opskrbe i kaže: 'Gospodaru moj, opskrbi me a zna da iz neba ne pada ni zlato niti srebro.' Poznato je da on nije dopuštao siromasima da ne rade oslanjajući se na milostinju. Njegova je i izreka: "Siromasi, natječite se u dobru i ne budite ovisni o drugima."

Iz riječi Omera b. el-Hattâba ﷺ i uputa njegovih jasno je da se zekat u Islamu može dati samo za podmirenje nužnih potreba i osiguravanje posla, da ne bi bilo isprike za ljenčine i razloga za nerad i oslanjanja jednih na druge.

Ukoliko su, međutim, nemoć, starost ili bolest razlogom nerada, država je u tom slučaju obavezna zaštititi prava navedenih, i osigurati im najdostojniji način izdržavanja i njihova prava, bez obzira na to da li su nemoćni, starci ili bolesnici, muslimani ili nemuslimani.

Ovo potvrđuje i slučaj koji navodi Ebu Jûsuf u djelu *El-Harâdž*: "Jednom je Omer b. el-Hattâb naišao pored ulazne kapije jednog naselja i vidio prosjaka kako prosi ispred ulaza. Bio je to slijep starac u prilično kasnim godinama života. Kucnuo ga je po ruci otpozada i upitao: 'Koje si vjere?' On mu je odgovorio. 'Jevrejin'. Zatim ga je Omer ponovo upitao: 'Što te je natjeralo na to što vidim da radiš?' On mu odgovori: 'Prosim zbog glavarine, nužde i starosti'. Omer ga je zatim poveo do svoje kuće i dao mu nešto iz kuće. Zatim ga je poslao blagajniku državne riznice, rekavši mu: 'Pogledaj ovoga i njemu slične. Ne bismo pravedno postupili kada bismo pojeli njegovu

mladost pa ga onda napustili u dubokoj starosti. Milostinja pripada siromasima i bijednicima. Ovaj je jedan od bijednika pripadnika objavljene vjere'."

Slično je uradio Omer ﷺ i u slučaju kada je prošao pored grupe kršćana koje je pogodila bolest lepre. Naredio je da im se dadne iz državne blagajne, da bi pokazao svoju solidarnost sa njima, osigurao im liječenje i sačuvao čast.

Ovo je islamski način rješavanja pitanja nezaposlenosti i, kao što smo vidjeli, u suštini predstavlja samilostan, mudar i pravedan način rješavanja ovoga problema. Ovo, također, sasvim jasno upućuje da je Islam u cjelini vjera milosti, ljudskosti i pravednosti koju je Allah objavio da bude baklja svjetlosti, uputa čovječanstvu i svjetionik koji svojim blistavim zracima razbija tamu života. Koliko je onda dobro za onoga koji ne poznaje ove činjenice da sazna šta je to Islam, da shvati zašto je Uzvišeni Allah poslao Muhammeda da s Njegovom dozvolom bude upućivač, dostavljač radosne vijesti, opomenjivač, pozivač Allahu i svjetiljka koja neprestano sija.

l) Odustajanje roditelja od odgoja djece:

Među najveće činioce koji dijete odvode na stranputicu, kvarenje morala i rušenje ličnosti je odustajanje roditelja od izgradnje zdravog duha kod djeteta i nezainteresiranost za njegovo pravilno usmjeravanje i odgoj.

Ne smijemo zanemariti ulogu majke u povjerenoj joj dužnosti i u izvršavanju obaveze odgovornosti naspram čuvanja djece. Ona bdije nad njihovim odgojem i nadgleda njihovo usmjeravanje i pripremanje za život. Allah se smilovao autoru ovih lijepih stihova:

Majka, to je škola koju ako si kraju priveo
Mladića uzorita potomstva si proizveo

Majka isto kao i otac nosi jednaku odgovornost za odgoj djeteta. Čak je njena odgovornost važnija i osjetljivija, s obzirom da ona ima konkretne obaveze prema djetetu od njegova rođenja pa dok se ne razvije i poraste, odnosno dostigne godine u kojima i sâm postaje spreman za preuzimanje ličnih obaveza i samostalnog hoda kroz život. I Poslanik ﷺ izdvaja ulogu majke u njenoj odgovornosti naspram odgoja djece: "Majka je pastirka u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado."

Prema tome, ne preostaje ništa drugo do međusobna saradnja oba roditelja u podizanju i odgajanju djece. Ukoliko majka zakaže u svojim obavezama odgoja djece, baveći se više svojim poznanicama i

prijateljicama, primanju gostiju i izlascima iz kuće, a otac zanemari odgovornost pravilnog usmjeravanja i odgoja svoje djece, trošeći slobodno vrijeme više u zabavi i obilaženju kafana sa drugovima i prijateljima, nema sumnje da će djeca takvih roditelje rasti poput siročadi, živjeti životom skitnica, čak biti uzrokom pokvarenosti i sredstvom kriminala za cijelu naciju.

Divno li je rečeno:

Nije siroče čiji roditelji zbog briga skončaše
I dijete jadno iza sebe samo ostaviše

Siroče je dijete ono koga živa majka zapusti
I otac, pogrešnim stvarima zauzet, lošemu društvu prepusti

I šta da se očekuje od djece čiji su roditelji u ovakvome stanju nemara i lijenosti?!

Definitivno, od njih možemo očekivati samo stranputicu i kriminal i to samo zbog nezanimanja majke za djecu i njihov odgoj, kao i zanemarivanjem oca svojih obaveza u vezi sa nadziranjem i odgojem djece.

Stvar, međutim, biva lošijom kada roditelji najveći dio vremena provode u zabludi i grijehu, predajući se strastima i slastima života, gazeći putem propasti i razuzdanosti. Bez ikakve sumnje stranputica djeteta će biti dalekosežnija i opasnija, a njegov postepen prelazak u kriminal i zločin izvjesniji i još opasniji.

Neka se Allah smiluje onome ko napisa ove stihove:

Ne cvjeta cvijeće u cvjetnjaku bujnom
kao što cvjeta u pustinjskom pijesku suhom

Da'l dijete da se nada zrelosti punoj
kad doji iz grudi majke djeteta nedostojnoj

Islam svojim pozivom na odgovornost u životu, roditeljima u pogledu odgoja djece i njihovu osposobljavanju za nošenje tereta života, dodjeljuje najveću odgovornost, prijeteći im pritom velikom kaznom ukoliko u toj odgovornosti budu nemarni ili je budu ignorirali i ovaj povjereni im emanet izdali.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti. (Et-Tahrím, 6.)

I Poslanik ﷺ je više puta i u više upućenih savjeta potvrdio nužnost zaštite djece, obaveznost vođenja brige o njihovim problemima i nužnu zainteresiranost za njihov odgoj.

Neka od njih ćemo navesti:

"Čovjek je pastir u svojoj porodici i odgovoran je za svoje stado, a žena je pastirka u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

"Naučite svoju djecu i svoju porodicu da dobro čine i odgojite ih." (Hadis prenose Abdurrezâk i Se'id b. Mensur.)

"Naređujte svojoj djeci da izvršavaju (vjerske) naredbe i da se klone zabrana. To će im biti zaštita od vatre." (Hadis prenosi Ibn Džerir.)

U drugome dijelu ove knjige podrobno ćemo izložiti i objasniti odgovornosti odgajatelja, i čitalac će u ovome dijelu, ako Bog da, naći što će mu utoliti žeđ i upotpuniti dušu i obogatiti misao u vezi s tim.

J) Smrt oca:

Jedan od osnovnih činilaca koji dijete može odvesti na stranputicu je smrt oca kada ga zadesi dok je još u cvijetu mladosti i na početku života. Ako ovakvo dijete, kada izgubi oca još dok je malo, ne nađe nježnu ruku za koju će se uhvatiti, milostivo srce koje će ga za sebe vezati, staratelja lijepog ponašanja sa kojim će se družiti, potpunu zaštitu koja će ga njegova stanja osloboditi, odgovarajuću pomoć koja će ga od gladi sačuvati, takvo će siroče bez imalo sumnje polahko ka stranputici krenuti, i korak po korak u zločin i kriminal zagaziti. Čak će u budućnosti postati i sredstvo rušenja i razaranja društva, kidanja njegova jedinstva te širenja nereda i propasti članovima društva.

Islam svojim trajnim zakonodavstvom i vjerodostojnim uputama, starateljima i svima drugima koji imaju bliže veze sa siročadima, naređuje da se na lijep način sa njima ophode, da vode brigu o njihovim problemima i sigurnosti, da nadziru njihov odgoj i pravilno usmjeravanje kroz život, da bi se tako odgojili na dobrim primjerima, odrasli na plemenitim svojstvima i duhovnim vrednotama, da bi pronašli nekoga ko će ih paziti sa saosjećanjem, ljubavlju, nježnošću i iskrenošću.

O čuvanju siročadi Kur'an govori na više mjesta:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ

I pitaju te o siročadi. Reci: "Bolje je imanja njihova unaprijediti. A ako budete s njima zajedno živjeli, pa oni su braća vaša." (El-Bekare, 220.)

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ *Zato siroče ne ucvili.* (Ed-Duhâ, 9.)

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ (١) فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ (٢)

Znaš li ti onoga koji onaj svijet poriče? Pa to je onaj koji grubo odbija siroče. (El-Mâ'ûn, 1.-2.)

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا

Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi - doista jedu ono što će ih u vatru dovesti i oni će u ognju gorjeti. (En-Nisâ', 10.)

I Allahov Poslanik ﷺ je više puta govorio o odnosu prema siročadi.

Između ostalog, Vjerovjesnik ističe i sljedeće: "Ja i skrbnik siročeta ćemo biti u Džennetu ovako - pokazujući to kažiprstom i srednjakom." (Hadis prenosi Tirmizi).

Pored navedenih postoji još Allahovih zapovijedi i Vjerovjesnikovih preporuka koje ističu da je zaštita i starateljstvo nad siročadima obaveza rodbine po krvnome srodstvu, a u slučaju njihova siromaštva, odnosno nedostatka materijalnih sredstava, država im je dužna to osigurati i brinuti se o njihovu odgoju i izdržavanju. Time će ih udaljiti od skitničenja, izopačenosti i zapuštenosti.

* * *

To bi bili osnovni činioci koji dijete odvode na stranputicu. Svi su oni, kao što smo vidjeli, veoma štetni i opasni. Ukoliko odgajatelji ne uzmu u obzir ove činioce i ne otkriju njihove korijene, ne preduzmu djelotvorno liječenje onako kako je to Islam predvidio u pogledu njihove rehabilitacije i odgoja, djeca će zasigurno rasti i razvijati se u poroku, odgajati u kriminalu i zločinu, navići se na prijestup i pokvarenost. Postat će oruđe u razgrađivanju i rušenju društva, čvrstine Ummeta i sigurnosti čovječanstva. Bit će u tom slučaju veoma teško vratiti ih ponovno na Pravi put, objasniti im da shvate Istinu, ići zajedno sa njima prema putokazima dobra, stazom prave Upute i jedino ispravnim putem.

Ima li išta dostojanstvenije za roditelje i odgajatelje do da rade po propisima Islama, njegovoj metodi u odgoju djece, vraćanju djece sa stranputice, formiranju njihova ponašanja, psihičkoj rehabilitaciji, učvršćivanju vjere, podsticanju na načela dobra, uzoritosti i islamskog morala, da bi ih onda vidio kako se kao meleki čistih duša, zdravog razuma i čiste savjesti, rukovode naredbama svoga Gospodara. Čak drugima bivaju primjerom plemenitosti i uzoritosti, rada i požrtvovanosti, morala i vršenja dobrih djela.

Na kraju, ne preostaje mi ništa drugo do da ponizno zamolim Uzvišenog Allaha da muslimansku djecu uputi prema onome u čemu je njihov ponos i sreća, da im podari iman čije će slasti naći u svojim srcima, da ih neprestano inspirira spoznajom i istinom koja sija u njihovim riječima i djelima, da od njih napravi jak i čvrst Ummet koji razvija kulturu i širi nauku, gradi slavu i svojim mladalačkim rukama podiže zastavu ponosa i pobjede, mijenja smjer toka historije, vraća Ummetu njegovu izgubljenu slavu, oduzeti ponos i postojanost veličanstvenu. Allahu to ništa nije teško. On je jedino dostojan uslišanja naših molbi i najbolje odgovara na njih.

A posljednja naša molba je: "Hvala Allahu, Gospodaru svjetova."



Drugi dio

Odgovornosti odgajatelja:

Ovaj dio sadrži sedam poglavlja:

- *Prvo poglavlje: Odgovornost za vjerski odgoj*
- *Drugo poglavlje: Odgovornost za moralni odgoj*
- *Treće poglavlje: Odgovornost za fizički odgoj*
- *Četvrto poglavlje: Odgovornost za intelektualni odgoj*
- *Peto poglavlje: Odgovornost za psihički odgoj*
- *Šesto poglavlje: Odgovornost za društveni odgoj*
- *Sedmo poglavlje: Odgovornost za seksualni odgoj*

Predgovor

Među najistaknutije odgovornosti za koje je Islam u punoj mjeri zainteresiran, na koje podstiče i skreće pažnju, jeste odgovornost odgajatelja zaduženog za obrazovanje, pravilno usmjeravanje i odgoj djeteta. Ovo je, ustvari, velika, izuzetno teška i veoma važna odgovornost. Važna je zbog toga što počinje od samog rođenja djeteta, prolazeći kroz periode stjecanja moći rasuđivanja i puberteta pa sve do punoljetstva. Nema sumnje da odgajatelj, bio učitelj, otac, majka ili socijalni staratelj, kada izvršava preuzetu odgovornost u potpunosti, provodi obaveze časno, odlučno i energično na način na koji to traži Islam, ulažući krajnje napore u formiranju pojedinca sa svim njegovim osobenostima, vrijednostima i odlikama, on time stvara uzoritu porodicu sa istim osobenostima, vrijednostima i odlikama, i - znajući ili ne - time učestvuje u izgradnji primjerenog i pozitivnog društva sa svim svojim osobenostima, vrijednostima i odlikama koje mu omogućuju formiranje uzoritog člana toga društva. Ovo bi bilo islamsko polazište u preobražaju i popravljanju.

Ukoliko bismo slijedili ajete časnoga Kur'ana i hadise najvećega Poslanika ﷺ u njihovu insistiranju na izvršavanju odgajateljima povjerenih odgovornosti i upozorenja ukoliko ih budu izbjegavali, vidjeli bismo da ih je toliko da se ne mogu ni pobrojati, kao i toliko velikih da se ne mogu temeljito ni istražiti. Cilj je da svaki odgajatelj zna težinu povjerenog mu emaneta i značaj lične odgovornosti u tome pogledu.

Sljedeći časni ajeti na to upozoravaju:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا *Naredi čeljadi svojoj da obavlja molitvu i istraj u tome!* (Tâ-hâ, 132.)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre!* (Et-Tahrím, 6.)

وَلَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ *I vi ćete doista odgovarati za ono što ste radili!* (En-Nahl, 93.)

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ *Allah vam naređuje da od djece vaše - muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskim.* (En-Nisâ', 11.)

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ *Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine!* (El-Bekare, 233.)

وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ *I da neće djecu svoju ubijati!* (El-Mumtehine, 12.)

وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْئُولُونَ *I zaustavite ih, oni će biti pitani!* (Es-Sâffât, 24.)

Pored navedenih ima i drugih ajeta koji iscrpno govore o ovoj temi.

Što se tiče hadisa, i Allahov Poslanik ﷺ je mnogo govorio o odgovornosti za odgoj djece:

"Čovjek je pastir u svojoj porodici i odgovoran je za svoje stado, a žena je pastirka u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado." (Hadis prenose Buhari i Muslim).

"Učite vašu djecu i porodice dobru i odgajajte ih." (Hadis prenose Abdurrezak i Se'id b. Mansur).

Buhâri u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ebu Sulejmana koji prenosi da je Mâlik b. el-Huvejres rekao: "Došli smo kod Vjerovjesnika ﷺ nas nekoliko mladića vršnjaka i kod njega ostali dvadeset noći. Misleći da smo poželjeli naše žene upitao nas je šta imamo od familije. Mi smo mu rekli, a on je bio blag i samilostan. Rekao nam je: 'Vratite se vašim porodicama, podučavajte ih i naređujte im, klanjajte kako ste vidjeli mene da klanjam. Kada dođe vrijeme namaza neka neko između vas prouči ezan a najstariji među vama neka bude imam.'"

"Neće na Sudnjemu danu rob ni koraka moći napraviti dok ne bude upitan za četiri stvari: za život - u šta ga je potrošio, za mladost - kako ju je iskoristio, za imetak - kako ga je stekao i u šta ga je potrošio, i za ono što je naučio - da li je radio po tome." (Hadis prenosi Tirmizi).

Pored navedenih ima i drugih hadisa koji iscrpno govore o ovoj temi.

* * *

Polazeći od kur'anskih preporuka i Poslanikove upute, odgajatelji su u svim pokoljenjima bili jako zainteresirani za odgoj djece. Zanimali su se za njihovo obrazovanje i ispravljanje devijacija u njihovu ponašanju. Nerijetko su roditelji i staratelji birali svojoj djeci najobrazovanije i najodgojenije učitelje, najbolje u poučavanju i ukazivanju na Pravi put. A sve sa ciljem da zadaću odgajanja djeteta na osnovama vjere, morala i islamskih uputa, izvrše na najispravniji način.

Navest ćemo u tom smislu nekoliko primjera iz naše prošlosti kako bismo svakome pametnom i razboritom pokazali dosege interesiranja naših slavnih predaka za odgoj svoje djece i njihovu dodatnu težnju za obrazovanjem i odgojem. Da vidimo kako su oni svojoj djeci birali najobrazovanije i najmoralnije odgajatelje koji su se isticali svojim posebnim stilom i načinom odgoja.

- Džâhiz prenosi da je Ukbe b. Ebu Sufjan pošto je predao svoje dijete odgajatelju rekao mu: "Neka prvo što ćeš učiniti oko preobrazbe moga sina bude preobrazba tebe samoga, jer njihove oči su tvoje oči. Za njih je lijepo samo ono što je za tebe lijepo, isto kao što je za njih ružno samo ono što ti smatraš ružnim. Nauči ih ponašanju mudrih i moralu odgojenih ljudi. Prijeti im mnom ali ih odgajaj bez mene. Budi im kao liječnik koji ne počinje sa liječenjem prije nego što sazna kakva je bolest. Ne oslanjaj se na to da ću ti oprostiti, jer sam se ja oslonio na tvoju sposobnost."

- Ibn Haldun bilježi u svome djelu *El-Mukaddima* da je Hârun er-Rešid, pošto je sina el-Emina predao njegovu odgajatelju, rekao mu: "Ahmere, Vladar pravovjernih ti predade dušu svoju, plod srca svoga. Prepustio je velikodušno tvoju ruku na njega, a poslušnost vladaru je vadžib. Budi prema njemu onakav kao što ti Vladar pravovjernih naređuje. Uči ga u Kur'anu. Poučavaj ga historiji. Kazuj mu poeziju. Nauči ga sunnetu. Objasni mu gdje će šta govoriti i kako će se obraćati. Zabrani mu da se smije osim u svoje vrijeme. Neka ti ne prođe ni trenutak a da ne iskoristiš priliku da ga nečemu korisnom naučiš, ali da ga pritom ne rastužiš i razum mu umrtviš. Nemoj pretjerivati u opraštanju, jer će mu dokolica izgledati prijatnom i na nju će se brzo naučiti. Ispravljaj ga koliko možeš bliskošću i blagošću. Ako to ne pomogne, onda strogošću i grubošću.

- Koliko je daleko otišla zaokupljenost djecom naših slavnih predaka vidi se iz toga što su težili za učvršćivanjem veze između djece i njihovih odgajatelja. Tako su se žalostili kada bi odgajatelji napuštali djecu za neki period iz bilo kojega razloga. Bojali su se da se djeca ne

odgoje onako kako to oni žele i na način za kojim žude. Tako Râgib el-Asfahâni spominje da je Mensur poslao jednog čovjeka da Umejjeviće koji su bili u zatvoru upita: "Šta vam najteže pada dok ste u zatvoru?" - oni mu odgovoriše: 'To što smo propustili da odgajamo našu djecu.'"

- Abdulmelik b. Mervan je savjetovao odgajatelja svoga djeteta: "Uči ih da budu iskreni isto kao što ih učiš u Kur'anu. Potiči ih na lijepe navike. Kazuj im poeziju da bi postali hrabri i odvažni. Neka budu u društvu časnih i učenih ljudi, a kloni ih društva ološa i sluga, jer su oni najlošijeg odgoja. Hvali ih javno a ruži nasamo. Udaraj ih za laž, jer laž vodi u nemoral, a nemoral vodi u Džehennem..."

- Hadždžâdž je govorio odgajatelju svojih sinova: "Nauči ih prije da plivaju nego da pišu, jer će naći nekoga ko će za njih pisati, ali ne mogu naći ko će za njih plivati."

- Jedan od mudrih ljudi učitelju svoga djeteta je govorio: "Ne prelazi sa jedne nauke na drugu dok prvu ne savladaš, jer je samo slušanje nauke i njeno memoriranje teško za razumijevanje."

- Omer b. el-Hattâb ﷺ se jednom obratio stanovnicima Šama: "Učite djecu plivanju, streljaštvu i jahanju konja."

- Ibn Sînâ' je kod odgoja djece preporučivao: "Da sa djetetom u školi budu djeca lijepo odgojena i dopadljivih navika, jer dijete od djeteta brzo uči, jedno od drugog uzima i u prisnoj su vezi."

- Hišam b. Abdulmelik je Sulejmanu el-Kelbiju, odgajatelju svoga djeteta, govorio: "Ovaj moj sin je koža između moja dva oka. Ovlastio sam te da ga odgajaš. Moraš se Allaha bojati i povjereni emanet izvršiti. Prvo što bih ti savjetovao je da ga Kur'anu poučavaš, zatim da mu najbolju poeziju kazuješ. Zatim ga uvedi u arapska plemena, uzmite ono što valja od njihove poezije, objasni mu što je halal a što haram, upoznaj ga sa govorništvom i vojnim pohodima."

Ovo je, međutim, samo mali dio od obilja primjera koji govore o posebnoj kao i općoj zainteresiranosti od strane roditelja za odgoj djece i izbor najboljega odgajatelja, uz skretanje pažnje na temeljne principe pravilnog usmjeravanja i načela primjerenog i praktičnog odgoja, s obzirom na činjenicu da su odgovorni za svoju djecu i zaduženi za njih, bit će pitani o njima i kritizirani ukoliko ne ispune preuzetu obavezu i zanemare dužnost obrazovanja i odgajanja.

Ukoliko, međutim, roditelji ili učitelji preuzmu odgovornost odgajanja, formiranja i osposobljavanja djece za život, trebaju znati jasno granice svoje odgovornosti, etape u procesu odgoja u cijelosti i sve strane takvoga posla, da bi mogli izvršiti preuzetu odgovornost na najbolji način u pravom smislu te riječi.

Prema mišljenju velikog broja pedagoga najznačajnije odgovornosti u ovom smislu bi bile sljedeće:

1. Odgovornost za vjerski odgoj
2. Odgovornost za moralni odgoj
3. Odgovornost za fizički odgoj
4. Odgovornost za intelektualni odgoj
5. Odgovornost za psihički odgoj
6. Odgovornost za društveni odgoj
7. Odgovornost za seksualni odgoj

U ovome dijelu ćemo, ako Bog da, objasniti sa svih strana svih sedam navedenih odgovornosti. Allahovo je da ukaže na Pravi put i zato od Njega pomoć i uputu molimo.



Prvo poglavlje

Odgovornost za vjerski odgoj

Pod vjerskim odgojem se podrazumijeva vezivanje djeteta za načela vjerovanja od vremena kada počne razmišljati, zatim privikavanje na vršenje islamskih propisa od vremena kada ih počne razumijevati i poučavanje plemenitim islamskim odredbama od vremena kada stekne moć rasuđivanja.

Načela vjerovanja:

Načela vjerovanja su temeljne istine, utvrđene putem vjerodostojnih predaja. Odnose se na suštinu vjerovanja i nevidljive stvari kao što su vjerovanje u Uzvišenog Allaha, meleke, nebeske Knjige, sve poslanike, ispitivanje meleka, kaburska kazna, proživljavanje, polaganje računa, Džennet, Džehennem i druge nevidljive stvari.

Islamski propisi:

Islamski propisi su tjelesni obredi i materijalna davanja: namaz, post, zekat i hadždž onome ko je u mogućnosti.

Islamski principi:

Islamski principi su sve što se odnosi na božanski put, učenja Islama o vjerovanju, obredima, moralu, zakonodavstvu, sistemima, propisima itd.

Da bi dijete bilo vezano za Islam i u pogledu ispravnog vjerovanja kao i obavljanja islamskih obreda, zatim u metodskom i sistemskom pogledu, odgajatelj je obavezan odgajati ga od njegova rođenja na gore navedenim odgojno-imanskim pojmovima kao i principima islamskog obrazovanja. Nakon ovakvog usmjeravanja i odgoja za njega Islam postaje vjera, Kur'an vodič a Poslanik ﷺ vođa i uzor.

Univerzalnost navedenih odgojno-imanskih pojmova izvedena je iz Poslanikovih ﷺ preporuka i upućivanja na poučavanje djeteta načelima vjerovanja, islamskim propisima i odredbama.

Najvažnije Poslanikove ﷺ preporuke i upute su:

1. Objasniti mu propise halala i harama čim bude u stanju da shvaća:

Ovo su izveli Ibn Džerir i Ibn Munzir iz hadisa Ibn Abbasa ؓ koji je rekao: "Radite pokoravajući se Allahu i čuvajte se neposlušnosti prema Allahu. Svojoj djeci naređujte da se drže zapovijedi a da se klone zabrana. To je zaštita od vatre i za njih i za vas."

Suština ove preporuke:

Da dijete od samog rođenja prvo otvara oči prema naređenjima Allahovim, i tako se od početka života privikava na izvršavanje Allahovih naređenja i na izbjegavanje Njegovih zabrana, a istovremeno se podučava da bude što dalje od njih. Kada dijete od samog početka intelektualnog sazrijevanja počne postepeno razumijevati propise o halalu i haramu i počne se od djetinjstva vezati za vjerske odredbe, ono će u pogledu vjerskih propisa i životnog puta samo za Islam znati.

2. Naređivanje izvršavanja obreda od sedme godine:

Hâkim i Ebu Dâvud prenose od Ibn Amra b. el-Âsa ؓ koji prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte ih u posebne postelje." Analogno namazu preporučuje se i privikavanje djece da poste po nekoliko dana, ukoliko dijete može podnijeti, kao i navikavanje na hadždž ukoliko mu otac to može osigurati.

Suština ove preporuke:

Suština ove preporuke je u tome da dijete nauči propise o vjerskim obredima još od rođenja, da se počne navikavati na njihovo obavljanje i prakticiranje još od ranog djetinjstva, da se odgoji u pokornosti Allahu, izvršavanju obaveza prema Njemu, zahvalnosti Njemu, traženju utočišta kod Njega, pouzdavanju u Njega, oslanjanju na Njega i predavanju Njegovoj Veličini u svemu što ga zadesi, bilo loše ili dobro. Da u ovim obredima pronađe čistotu duše, zdravlje tijela, dotjerivanje morala i popravljanje riječi i djela.

3. Odgajanje na ljubavi prema Allahovu Poslaniku ﷺ, ljubavi prema njegovoj porodici i ljubavi prema učenju Kur'ana časnog:

Taberani prenosi od Alije ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Odgajajte djecu na tri stvari: ljubavi prema vašemu Vjerovjesniku, ljubavi prema njegovoj porodici i ljubavi prema učenju Kur'ana, jer će hafizi Kur'ana biti u hladu Allahova prijestolja sa Njegovim vjerovjesnicima i najboljim robovima na Dan kada drugoga hlada neće biti."

Iz ovoga proizilazi obaveza poučavanja djece vojnim pohodima Allahova Poslanika ﷺ, biografijama njegovih časnih drugova, istaknutih ličnosti i vođa, i o odsudnim bitkama u historiji Islama ...

Suština ove preporuke:

Da se djeca ugledaju na ponašanje prvih muslimana, njihove postupke, junaštvo i borbu na Allahovom putu...

Da uspostave odnos prema historiji, saosjećajući sa događajima koji su se zbivali u prošlosti i ponoseći se moći i slavom koju su naši preci u historiji ostvarili...

Da se vežu za Kur'an časni u duhovnom i praktičnom pogledu, kao i njegovim stalnim učenjem...

Navest ćemo i nekoliko poznatih islamskih učenjaka pedagoga, da vidimo šta oni kažu o poučavanju djece učenju Kur'ana, vojnim pohodima Poslanika ﷺ i primjerima naših slavnih junaka:

- Sa'd b. Ebi Vekas ؓ kaže: "Učili smo našu djecu poukama Allahova Poslanika ﷺ kao što ih učimo surama Kur'ana časnoga."

- Imam el-Gazali u svome djelu *El-Ihjâ'* preporučuje "poučavanje djece Kur'anu časnome, kazivanjima o događajima iz historije, pričama o čestitim ljudima i nekim vjerskim propisima."

- I Ibn Haldun u svome djelu *El-Mukaddima* ukazuje na važnost poučavanja djece Kur'anu i njegovu učenju napamet. On objašnjava da je podučavanje u Kur'anu temelj obrazovanja svih školskih programa u svim islamskim zemljama, jer je to simbol vjere koji vodi ka učvršćivanju islamskog vjerskog ubjeđenja i pravog vjerovanja.

- I Ibn Sînâ u svome djelu *Es-Sijâsa*, također, za početak preporučuje poučavanje djeteta u Kur'anu časnom čim bude spremno i u fizičkom i u intelektualnom pogledu za njegovo podučavanje, kako bi na taj način usvojilo čisti arapski jezik i učvrstilo u sebi obilježja pravog vjerovanja.

- U historijskim knjigama i knjigama iz lijepe književnosti se bilježi da je Fadl b. Zejd jednom vidio sina neke žene iz pustinje i da mu se mnogo dopao dječak. Upitao je dječakovu majku da mu kaže nešto o svome djetetu. Ona mu je rekla: "Kada je napunio pet godina poslala sam ga kod odgajatelja gdje je naučio Kur'an napamet. Uputio ga je i u poeziju koju je kasnije i sâm kazivao. Potom se zainteresirao i za slavna djela svoga naroda. Upoznao se i sa djelima svojih bližih i daljih predaka. Kada je postao punoljetan, nagovorila sam ga da počne jahati konje, što je i učinio i izgledao je kao pravi ratnik. Nosio je oružje i tako obilazio oko kuća po naselju, osluškujući hoće li neko pozvati u pomoć."

Već smo prije u obradi teme koja govori o zainteresiranosti naših predaka za odgoj djece, spomenuli da bi prilikom predavanja djece odgajateljima prvo preporučivali poučavanje u Kur'anu časnom, njegovo učenje pred odgajateljem i učenje napamet, kako bi time popravili svoj jezik, duhovno se uzdigli, svoja srca skrušenim učinili, oči svoje osuzili i vjeru i svoje vjersko ubjeđenje još više učvrstili.

Iz prethodnoga možemo izvesti da je Poslanik ﷺ bio itekako zainteresiran za podučavanje djece još od njihova najranijeg doba, načelima vjerovanja, islamskim propisima i islamskim odredbama, zatim odgajanju na ljubavi prema Poslaniku ﷺ, ljubavi prema njegovoj porodici, njegovim drugovima, vojskovođama i osvajačima, i učenju Kur'ana časnog, a sve sa ciljem da se dijete odgoji u potpunom vjerovanju, čvrstom uvjerenju, ljubavi prema prvoj grupi neustrašivih i slavnih predaka, jer kada odraste i ojača takav neće ustuknuti pred nevjerničkom obmanom, niti će dozvoliti da na njega utječe propaganda nevjerstva i zablude.

Prema tome, odgajateljima ne preostaje ništa drugo do da svoju djecu odgajaju na navedenim osnovama, da slijede spomenuta sredstva i da osiguraju njihovu vjeru od sumnji, nevjerstva i stranputice.

* * *

Među općeprihvaćenim uvjerenjima islamskih pedagoga i moralista je i stav da se svako dijete rodi u prirodnoj sklonosti da vjeruje u jednoga Stvoritelja, sa čvrstim ubjeđenjem u Allaha i u izvornoj čistoti i bezgrješnosti. I kada mu se omogući savjestan kućni odgoj, uzorito društvo, obrazovano vjerničko okruženje, dijete bez ikakve sumnje uzrasta u čvrstoj vjeri, uzoritom moralu i ispravnom odgoju.

Ovu činjenicu o prirodnoj sklonosti ka ispravnom vjerovanju iznosi i Kur'an časni a potvrđuje i Poslanik ﷺ, a prihvaćaju i učenjaci koji se bave islamskim odgojem i moralom.

Što se tiče Kur'ana časnog on to ističe riječima Uzvišenog:

فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ

Ti upravi lice svoje vjeri, djelu Allahovom, kao pravi vjernik, u kojoj je On ljude stvorio - ne treba se mijenjati Allahova vjera. (Er-Rûm, 30.)

Što se tiče Poslanika ﷺ on ovo potvrđuje u hadisu koji prenosi Buhari od Ebu Hurejre رضي الله عنه da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

"Svako dijete se rodi u prirodnoj vjeri (Islamu) pa ga roditelji kasnije učine jevrejinom, kršćaninom ili medžusijom ..."

I ostali učenjaci u oblasti odgoja i morala, također, potvrđuju navedeno. Kasnije ćemo navesti i mišljenja zapadnih i istočnih naučnika u vezi sa važnosti ljudskog odgoja i njegovu utjecaju u popravljanju ponašanja pojedinaca kao i ispravljanju devijacionih ponašanja Ummeta. Zadovoljit ćemo se ovom prilikom samo onim što u vezi sa ovom temom kaže Gazali o navikavanju djeteta na činjenje dobra, ili odavanje poroku, s obzirom na njegovu sklonost i prirodnu predispoziciju. U tom smislu on ističe: "Dijete je povjerena stvar njegovim roditeljima. Njegovo čisto srce je neprocjenjivi dragulj. Ako se navikne i nauči dobru, tako će i odrasti i bit će sretan i na ovome i na budućem svijetu. Ako se, međutim, nauči poroku i zapusti poput životinja, bit će nesretan i stradat će. Sačuvati se jedino može ukoliko se odgoji, dotjera i pouči lijepom ponašanju..."

U tom smislu lijepo reče pjesnik:

Mladići lijepi naši se vremenom razviše
Onako kako ih očevi njihovi naučiše

Dijete uzvraća ljubavlju svako, samo što
pokornost ga njegovim bližim odvraća od toga lahko

Na temelju izloženog o važnosti prirodne predispozicije djeteta i njenog utjecaja na razvoj djeteta, znamo da se dijete, ukoliko odrasta u kući koja je na stranputici, obrazuje u zalutalom okruženju i kreće u poroku odanom društvu, nema sumnje da takvo dijete upija u sebe sve vrste poroka, odgaja se na najlošijem moralu i prihvaća principe nevjerstva i zablude. U tom slučaju veoma brzo prelazi iz stanja sreće

u nesreću, i postepeno iz vjerovanja u ateizam, i, na kraju, prelazi iz Islama u nevjerstvo. Tada za njega postaje veoma težak povratak na put Istine, prave vjere i Upute.

Ne bi bilo loše da ovdje razmotrimo našu društvenu situaciju i primjere sredina zalutalih i ogrezlih u poroku, da bismo vidjeli koji to činioci dovode do stranputice djeteta u njegovu vjerskom ubjeđenju i moralu, kao i to da, ukoliko su roditelji i staratelji nemarni u odgajanju djece, to u najviše slučajeva vodi u stranputicu i propast, i prihvaćanje principa bezbožništva i nevjerstva.

Otac koji svoje dijete odvede da pohađa strane škole i kršćanske institute, omogućavajući mu da se hrani njihovim idejama i prihvaća usmjerenja i obrazovanje od njihovih misionara, bez sumnje će navići dijete na stranputicu i propast, i polahko ga uvesti u nevjerstvo i bezbožništvo. Čak će kod takvoga djeteta razviti i osjećaj mržnje i neprijateljstva prema Islamu.

Ako otac svoje dijete preda da ga vode profesori ateisti i loši odgajatelji, oni će ga zasigurno uputiti u nevjerstvo, posijat će u dubini njegova srca sjeme zablude, i takvo će se dijete bez sumnje formirati i odgojiti na principima bezbožništva i opasnog laičkog usmjerenja.

Dijete kojemu otac dopusti da proučava materijalističko-ateističku literaturu, da čita kršćanske i imperijalističke pogrde i klevete, zasigurno će posumnjati u svoja ubjeđenja i u svoju vjeru. Počet će podrugljivo gledati na svoju historiju punu slavnih ličnosti i događaja, i na kraju će početi napadati i islamske principe.

Otac koji svojoj djeci pusti na volju, da se druže sa društvom stranputice i zablude i da od njih prihvate principe laži i uvozne ideje koje žele, takva će se djeca zasigurno početi ismijavati svim vjerskim vrijednostima i moralnim principima koji se nalaze u svim zakonima i vjerama.

Otac koji prepusti slobodu djetetu da može pristupati nevjerničkim i bezbožničkim partijama, laičkim antivjerskim organizacijama i drugim društvima i udruženjima koja nemaju nikakvu vezu sa Islamom u pogledu učenja, ideje ili neke historijske veze, takvo će se dijete zasigurno odgojiti na pogrešnim ubjeđenjima i formirati na nevjerničkim i bezbožničkim načelima. Čak će se početi i boriti protiv vjere, vjerskih vrijednosti i svetinja.

Ne cvjeta cvijeće u cvjetnjaku bujnom
Kao što cvjeta u pustinjskom pijesku suhom

Da'l dijete da se nada zrelosti punoj
Kad doji iz grudi majke djeteta nedostojnoj

* * *

Da bi svako ko ima na sebi obavezu pravilnog usmjeravanja i odgoja, kao izuzetno važne obaveze u procesu formiranja djeteta na načelima apsolutno prihvatljivog vjerskog - a pošto znamo da je na odgajateljima općenito, a na roditeljima posebno, najveća odgovornost u formiranju djeteta na pravovjernom islamskom učenju, i njihova najveća obaveza u upućivanju djeteta u islamske principe - nužno je da znamo koji su krajnji ciljevi ove odgovornosti i domeni ove obaveze.

Ciljevi navedene odgovornosti su:

1. **Da se djeca u doba njihova sazrijevanja i stjecanja moći rasuđivanja upućuju u vjerovanje u Allaha, Njegovu svemoć i izvanrednu stvaralačku moć** i to putem promatranja i razmišljanja o stvaranju nebesa i Zemlje. Preporučljivo je da se u ovome sa djecom ide postepeno od očevidnog ka pojmljivom, od parcijalnog ka cjelovitom i od jednostavnog ka složenom. Tako bi trebali na kraju prve polovine puta stići do pitanja vjerovanja na temelju vlastite ubijeđenosti, argumenata i jasnih dokaza. Kada dijete još od malehna prihvati pitanja u vezi sa vjerovanjem kao utemeljene i nepobitne činjenice, i usade se u njegovom umu i razmišljanjima čvrsti dokazi Allahova jedinstva, tada rušilački elementi neće moći doprijeti do njegova već izgrađenog srca. Pošto je dosegao do nepokolebljivog vjerovanja, čvrstih uvjerenja i potpune ubijeđenosti, oni koji pozivaju na porok sada njegovu zrelom razumu ne mogu nikako nauditi, niti mu iko njegov vjernički duhovni život može pokvariti.

Ovo je metoda postepenog kretanja od najnižeg ka najvišem, od očevidnog ka pojmljivom u dosezanju činjenice, a to je metoda Kur'ana časnog. U tom smislu navest ćemo nekoliko izvanrednih ajeta.

هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ(١٠)يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ
وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ(١١)وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ
وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ(١٢)وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ
مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ(١٣)وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا
وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ(١٤)وَأَلْقَىٰ
فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ(١٥)وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ(١٦)
أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ(١٧)

On spušta s neba vodu koju pijete i kojom se natapa rastinje kojima stoku napasate; On čini da vam pomoću nje raste žito, i masline, i palme, i grožđe, i svakovrsni plodovi - to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju; On čini da se noći i danom koristite, i Suncem i Mjesecom, a zvijezde su volji Njegovoj potčinjene - to su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju - i svim onim što vam na Zemlji raznobojnog stvara - to je, doista, dokaz ljudima koji pouku primaju. On čini da se morem koristite, da iz njega svježe meso jedete i da vadite nakit kojim se kitite - ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili. On je po Zemlji nepomična brda pobacao da vas ona ne potresa, a i rijeke i puteve da se ispravno usmjeravate, i putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju. Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se! (En-Nahl, 10.-17.)

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا
أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ
وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena dana i noći, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina - po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde - doista su dokazi za one koji imaju pamet. (El-Bekare, 164.)

فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ(٥)خُلِقَ مِن مَّاءٍ دَافِقٍ(٦)يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ(٧)إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ
لَقَادِرٌ(٨)يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ(٩)فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ(١٠)

Neka čovjek pogleda od čega je stvoren! Stvoren je od tekućine koja se izbaci, koja između kičme i grudi izlazi, i On je, zaista, kadar da ga ponovo stvori onoga Dana kada budu ispitivane savjesti, kada čovjek ni snage ni branioca neće imati. (Et-Târik, 5.-10.)

فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ(٢٤)أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا(٢٥)ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا(٢٦)فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا(٢٧)
عِنَبًا وَقَضْبًا(٢٨)وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا(٢٩)وَحَدَائِقَ غُلْبًا(٣٠)وَفَاكِهَةً وَأَبًّا(٣١)مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ(٣٢)

Neka čovjek pogleda u hranu svoju; Mi obilno kišu prolivamo, zatim zemlju pukotinama rasijecamo i činimo da iz nje žito izrasta i grožđe i povrće, i masline i palme, bašče guste, i voće i pića, na uživanje vama i stoci vašoj. ('Abese, 24.-32.)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ
مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ(٢٧)وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ
مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ(٢٨)

Zar ne znaš da Allah s neba pušta vodu i da Mi pomoću nje stvaramo plodove različitih vrsta; a postoje brda bijelih i crvenih staza, različitih boja, i sasvim crnih. I ljudí i životinjâ i stoke ima, isto tako, različitih vrsta. A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni. Allah je, doista, Silan i On oprašta. (Fâtir, 27.-28.)

أَفَلَمْ يَنظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ(٦)وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا
رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ(٧)تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ(٨)

A zašto ne pogledaju nebo iznad sebe? - kako smo ga sazdali i ukrasili i kako u njemu nema nereda! A Zemlju smo rasprostrli i po njoj nepomična brda pobacali i dali da iz nje niče raznovrsno prekrasno bilje, da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se Gospodaru svome obraća. (Kâf, 6.-8.)

Pored navedenih ima i bezbroj drugih ajeta koji iscrpno govore o ovoj temi.

2. **Da u djeci zasade duh skrušenosti, bogobojaznosti i klanjanja samo Allahu, Gospodaru svjetova:**

To se postiže ukazivanjem na čudesnu svemoć i izvanredno veliku vlast nad svim što postoji, bilo malo ili veliko, neživo ili živo, biljka koja raste ili stablo koje se razvija, čudesno rašireni cvijet najrazličitijih boja, ili milioni miliona drugih najneobičnijih stvorenja u čudesnim oblicima stvorenih. Svako srce gledajući takva stvorenja ima samo da se pokorava i treperi pred Allahovom Veličinom, a duša da osjeća bogobojaznost prema Allahu i Njegovu neprestanu pratnju. Takvo srce svakim svojim djelićem i dubinom spoznaje svoje, osjeća zadovoljstvo u pokornosti i slast u klanjanju Allahu, Gospodaru svjetova.

Jačanje skrušenosti i učvršćivanja bogobojaznosti u djetetu postiže se putem privikavanja od doba stjecanja moći rasuđivanja na skrušenost u namazu, navikavanjem na osjećaj tuge i plača kod slušanja Kur'ana časnog. Sve su to svojstva onih koji su spoznali Gospodara svojega, znak dobrih, Allahu pokornih robova i karakteristika iskrenih vjernika.

I Kur'an časni veliča i uzdiže pokorne, poslušne i bogobojazne osobe:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ(١)الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ(٢)

Ono što žele - vjernici će postići, oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju. (El-Mu'minûn, 1.-2.)

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ
وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ

Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog kojih podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada se spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju. Ona je Allahov Pravi put na koji on ukazuje onome kome On hoće. (Ez-Zumer, 23.)

وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ(٣٤)الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

A radosnom viješću obraduj poslušne, čija srca, kad se Allah spomene, strah obuzme. (El-Hâdždž, 34.-35.)

إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَانِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا

Kada bi im se ajeti Milostivog čitali, oni bi licem na tle padali i plakali. (Merjem, 58.)

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ

Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene. (El-Hadíd, 16.)

Pojava pokornosti, poslušnosti i osjećaja tuge su svojstva Allahova Poslanika ﷺ, njegovih časnih drugova ﵃, uzoritih predaka i onih koji su Allaha spoznali - Allah im se svima smilovao. Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Mes'uda ﵁ koji kazuje: "Jednom mi je Allahov Poslanik ﷺ rekao: 'Uči mi Kur'an'! Ja sam mu na to rekao: 'Da ti učim Kur'an a on ti je objavljen?' On mi potom reče: 'Volim da ga slušam od drugoga'. Zatim sam mu počeo učiti suru En-Nisâ' dok nisam došao do ajeta: *'A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih'.*[1] Tada mi je rekao: 'Dosta!' Okrenuo sam se prema njemu i ugledao ga sa očima punim suza."

[1] En-Nisâ', 41.

Od Ebu Sâliha se pripovijeda: "Jednom je kod Ebu Bekra es-Siddíka ﷺ došla grupa ljudi iz Jemena koji su učeći Kur'an plakali. Tada je Ebu Bekr rekao: 'Ovako smo i mi činili dok nam srca nisu otvrdla.'"

Postoje zabilježena mnogobrojna izvanredna i iscrpna kazivanja o plaču i poniznosti u namazu kao i tokom slušanja Kur'ana časnog od strane naših slavnih predaka, zabilježena u knjigama o islamskom moralu i odgoju.

Moguće je da se odgajatelj u početku učenja i obučavanja djeteta na poniznost, tugu i plač susretne sa teškoćama i naporima. Međutim, malo opominjanjem, malo ustrajnošću i strpljenjem, poniznost i tuga u djetetu postat će plemenita crta njegova karaktera i časna osobina njegove prirode i morala.

U tom smislu lijepo kaže pjesnik:

Odgajanje ima smisla dok je dijete malo
Kasnije ne koristi ma koliko se pokušalo

Ako grančicu pokušaš ispraviti uspjećeš
Ali drvo ispraviti uspjeti nikada nećeš

Na insistiranje staratelja da kod djece razvijaju osjećaj plača i skrušenosti podstiče i Poslanik ﷺ:

"Učite Kur'an i plačite. Ukoliko ne možete plakati, pravite se kao da plačete." (Hadis prenosi Taberani).

3. **Da u njima izgrađuju ubjeđenje da Uzvišeni Allah prati njihovo ponašanje i svaku njihovu situaciju:**

Odgajanje djeteta u smislu da ga Uzvišeni Allah neprestano prati i vidi, da zna sve njegove skrivene svari i sve tajne, sve što njegovo oko pogleda i što grudi skrivaju. Formiranje djeteta na principu praćenja Uzvišenog Allaha treba biti krajna tačka odgajatelja, njegova preokupacija i njegov najznačajniji cilj. To se može postići jedino upornim odgajanjem djeteta u tome da Uzvišeni Allah prati sve što dijete radi, o čemu razmišlja i šta osjeća.

Odgajanje djeteta u ubjeđenju da Allah prati sve što ono radi, ima za cilj dijete naučiti iskrenoj predanosti Allahu, Gospodaru svjetova, i riječju, i djelom, i cjelokupnim svojim ponašanjem, i da svako svoje djelo kojemu prethodi iskren nijjet, čini Uzvišenog Allaha radi. Takve Kur'an opisuje riječima:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

A naređeno im je da se samo Allahu klânjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da milostinju udjeljuju; a to je - ispravna vjera. (El-Bejjine, 5.)

Odgajatelj mora kod djeteta razviti osjećaj da Uzvišeni Allah neće primiti ni jedno njegovo djelo koje nije učinjeno radi Njega, odnosno stjecanja Njegova zadovoljstva. U hadisu koji prenose Ebu Dâvud i Nesa'i se navodi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah će primiti samo ona djela koja su urađena sa iskrenim nijjetom, Allahova zadovoljstva radi." Isto tako u hadisu koji prenose Buhari i Muslim, Poslanik ﷺ kaže: "Djela se cijene samo prema namjerama. Svaki čovjek će biti nagrađen ili kažnjen, shodno svojoj namjeri."

Što se tiče odgajanja djeteta u ubjeđenju da Allah prati njegova razmišljanja, ima za cilj dijete naučiti razmišljanju koje ga približava Uzvišenom Stvoritelju, razmišljanju koje će njemu samome koristiti kao i društvu u kojemu živi, kao i cijelom svijetu. Dijete treba odgajati da zna da njegov razum, srce i želje njegove moraju biti u skladu sa onim što nam je dostavio posljednji Poslanik ﷺ. Odgajatelj treba dijete odgojati tako da se ono samo može obračunati sa svojim lošim mislima i zalutalim idejama, i da u tom smislu nauči kraj sure El-Bekare[1] uz objašnjenje koje sve poruke i molbe nose ovi ajeti u vezi sa usmjeravanjem na Allahovo praćenje, obračunavanje sa samim sobom, traženje utočišta kod Stvoritelja Zemlje i nebesa, obraćanje Allahu u samoći i upućivanje dova samo Njemu.

Odgajanje djeteta u ubjeđenju da Allah prati i ono što dijete osjeća ima za cilj stvaranje čistih osjećanja i odgajanje djeteta na takvim neporočnim osjećajima. Nema, dakle, zavisti, mržnje, klevete, uživanja u beščasnim stvarima, niti težnje za bezvrijednim prohtjevima. Sve što ga od toga zadesi treba znati da ga je šejtan u to gurnuo, ili je to ideja nastala iz požude koja tjera na činjenje poroka. Zato se treba stalno prisjećati da je Uzvišeni Allah uvijek sa njim, da ga čuje i vidi, jer je On podsjetitelj koji vidi. Na ovaj metod odgoja i kontrole ukazao je i Prvi Odgajatelj ﷺ u odgovoru na pitanje šta je to dobročinstvo: "Da se Allahu klanjaš kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi."

---

[1] Kraj sure na koji se misli počinje od 284. ajeta: *Allahovo je sve što je na Nebesima i što je na Zemlji! Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili Allah će vas za to pitati...*

Na ovo upućuje i Kur'an časni:

وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (٢٠٠) إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ (٢٠١)

A ako šejtan pokuša da te na zlo navede, ti potraži utočište u Allaha. On, uistinu, sve čuje i zna. Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi. (El-'Arâf, 200. - 201.)

Ovakav način odgajanja i obrazovanja bila je metoda naših slavnih predaka u odgoju i učenju lijepom vladanju njihove djece, i zato ćemo, primjera radi, navesti šta je zabilježio imam Gazali u svome djelu *El-Ihjâ'*.

Sehl b. Abdullah et-Tusturi kazuje: "Kada sam imao tri godine ustajao bih noću i gledao kako moj dajdža (Muhammed b. Sevvar) obavlja namaz. Jednom me je tako zapitao: 'Spominješ li Allaha koji te je stvorio'? Upitao sam ga da mi kaže kako da Ga spominjem, i on mi reče: 'Kada se u postelji okreneš reci srcem tri puta, bez pokretanja jezika: 'Allah je sa mnom. Allah me nadzire. Allah me posmatra'. I tako sam to radio tih noći, a kada sam ga o tome upoznao, on mi je rekao: 'Sada to isto čini po sedam puta'. Potom sam to tako i činio i o tome ga opet izvijestio, a on mi je tada rekao: 'Sada to čini svake noći po jedanaest puta'. Kada sam počeo to raditi, osjetio sam u srcu slast. Nakon što je prošla jedna godina, dajdža mi je rekao: 'Čuvaj to što sam te naučio i budi ustrajan u njemu dok ne odeš u mezar. To će ti koristiti i na ovome i na drugome svijetu.' I tako to radim evo godinama, i u sebi osjećam slast, a dajdža mi je i ovo jednom rekao: 'Sehle, onaj s kim je Allah i koga On gleda i posmatra, da li će prema Njemu griješiti? Čuvaj se griješenja!' Sehl je kasnije postao jedan od velikih odličnika i uzoritih, Allahu odanih ljudi, i to zahvaljujući svome dajdži koji ga je lijepom ponašanju naučio, obrazovao i odgojio, odnosno u njemu, još dok je bio mali, zasijao sjeme imana u najčasnijem značenju te riječi i najplemenitija moralna svojstva.

* * *

Kada odgajatelji budu slijedili ovakav metod u odgajanju djece, i kada roditelji svoju djecu budu odgajali na ovim principima, moći će zasigurno u veoma kratkome vremenu odgojiti generaciju muslimana koja vjeruje Allaha, čvrsto privrženu Njegovoj vjeri i ponosnu na svoju prošlost i na, u njoj, slavne pretke i događaje. Takvi će odgajatelji i roditelji moći urediti društvo čisto od bezbožništva, poroka, mržnje i zlodjela.

Odgoj utemeljen na vjeri koji smo naprijed analizirali i oko čega se kretao naš govor, je, ustvari, odgoj na kojemu ustrajavaju i poznati pedagozi i etičari na Zapadu, a u cilju spašavanja društva od bezbožništva, pokvarenosti, poroka i zlodjela.

Navest ćemo mišljenja samo nekih od njih:

- Dostojevski, jedan od najvećih hrišćanskih pripovjedača, je pisao o tome kako čovjek kada napusti Uzvišenog Allaha ode pod okrilje šejtana.[1]

- Poznati francuski književnik Volter, ismijavajući se ateistima, materijalistima i skepticima izjavljuje: "Zašto sumnjate u Allaha, da Njega nema moja bi me žena varala a i sluga bi me potkradao!"

- Dr. Henri Lunk, američki psihijatar u svojoj knjizi *Povratak vjerovanju*[2] ističe: "Roditelji koji se pitaju kako da razviju i izgrade moralne osobine kod djece a istovremeno oni lično ne posjeduju vjerski odgoj koji je još prije trebao izgraditi njihov moral, suočavaju se sa problemom za koji nema rješenja, zato što ne postoji adekvatna zamjena koja bi nadomjestila ovu ogromnu snagu koju proizvodi vjera u Stvoritelja i u Njegovu božansku stvaralačku vjeru u srcima ljudi..."

- Mekkanski časopis *El-Hadždž* u svom trećem broju u 23. godištu navodi riječi Svjetlane, Staljinove kćerke, da je vjera glavni razlog njenog napuštanja domovine i djece. Odrasla u bezbožničkoj kući gdje niko od članova porodice nije znao za riječ "Gospodar" koja se kod njih nije spominjala ni namjerno niti nehotice, nakon što je stigla u doba zrelosti osjetila je, bez ikakva spoljnjeg poticaja, jak osjećaj da život bez vjere u Allaha nije život, isto kao što je nemoguće uspostaviti među ljudima bilo kakvu pravdu ili pravičnost bez vjere u Allaha. Osjetila je u sebi da je čovjeku potrebna vjera kao što mu je potrebna voda i zrak..."

- Kant je, također, tvrdio da morala nema bez tri stvari: postojanja Boga, vječnosti duše i polaganja računa poslije smrti.

Iz izloženog možemo zaključiti da je vjera u Allaha osnov izgradnje čestitog djeteta i temelj njegova moralnog i psihičkog odgoja. Već smo vidjeli iz riječi pedagoga i etičara u svijetu kako je neraskidiva veza između vjere i morala, kao i između uvjerenja i prakse. U poglavlju o odgovornosti moralnog odgoja govorit ćemo, ako Bog da, o utjecaju vjere na vladanje djeteta, korigiranju njegova morala i vraćanju sa stranputice. Allah će ukazati na Pravi put i zato od Njega pomoć i uputu molimo.

---

[1] Pogl. djelo autora Vila Dvajca u arapskom prijevodu *Mebâhidžu-l-falsafa* (Sjaj filozofije), tom II, str. 276.

[2] U arapskom prijevodu *El-'Avda ile-l-imân*. (prim. prevodioca)

Ukratko rečeno, odgovornost odgajatelja i roditelja za vjerski odgoj djeteta je veoma važna i osjetljiva vrsta odgovornosti, zbog toga što je to izvor vrednota i savršenstava, čak stub-temeljac ulaska djeteta u okrilje vjere i veliku zgradu Islama. Bez ovoga odgoja dijete ne izvršava svoje odgovornosti, ne odlikuje se povjerenjem, ne zna svoj životni cilj, ne shvaća ozbiljno pravi smisao ljudskih vrlina, nema ideala niti plemenitih ciljeva. Naprotiv, živi životom životinje, bez ikakva cilja, jedino ga brine da nije gladan i da zadovolji svoje životinjske nagone, jureći za strastima i nasladama u društvu nevaljalaca i prijestupnika. I na kraju, upada u društvo nevjernika i grupu zabludjelih razuzdanika za koje Allah u Svojoj Mudroj Knjizi kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ

A oni koji ne vjeruju - koji se naslađuju i žderu kao što stoka ždere - njihovo će prebivalište vatra biti. (Muhammed, 12.)

Prema tome, ni otac niti odgajatelj ne bi smjeli dopustiti da im promakne zgodna prilika a da djetetu ne predoče dokaze Allahova postojanja i to uputama koje će učvrstiti njihovu vjeru i gestama koje će u njima ojačati njihovo ubjeđenje. Ovaj stil korišćenja prilika za pružanje vjerskih savjeta je stil Prvoga Odgajatelja ﷺ koji je neprestano nastojao djeci pružiti sve što bi ih moglo uzdići, učvrstiti njihovo vjerovanje i ubjeđenje u dubini duša njihovih. U tom smislu navest ćemo nekoliko primjera Allahova Poslanika ﷺ.

Tirmizi prenosi od Ibn Abbasa ؓ koji kazuje: "Jednoga dana nalazio sam se iza Vjerovjesnika ﷺ kada mi je rekao: 'Momče, naučit ću te nekoliko riječi: - Čuvaj Allaha, pa će Allah tebe sačuvati! Čuvaj Allaha, pa ćeš Ga naći pored sebe! Ako za nešto moliš, Allaha moli za to! Ako pomoć tražiš, od Allaha je traži! Znaj, kada bi se sav ummet skupio da ti u nečemu pomogne, neće ti pomoći ukoliko ti to Allah nije zapisao. Kada bi se skupili da ti u nečemu naškode, neće ti naškoditi ukoliko ti to Allah nije zapisao. Pera su odložena i knjige su zatvorene.'"

U drugoj predaji ovaj hadis glasi: "Čuvaj Allaha, pa ćeš Ga naći pored sebe! Znaj za Allaha kad si u sreći, On će za te znati kad budeš u nesreći! Znaj da ono što te je snašlo nije te moglo mimoići, a ono što te je mimoišlo nije te moglo ni snaći. Znaj da je pobjeda uz strpljivost, olakšanje uz tegobu i sa teškoćom je i olakšica."



Drugo poglavlje

Odgovornost za moralni odgoj

Pod odgovornošću za moralni odgoj podrazumijevamo moralna načela, etičke i mentalne vrijednosti koje je neophodno da dijete nauči, usvoji i stekne naviku njihova prakticiranja otkada počne sazrijevati pa do punoljetstva, kada postaje mladićem i ulazi u vrtlog života.

Nema sumnje da su moralne, etičke i mentalne vrijednosti srž čvrstog imana i pravovaljanog vjerskog razvoja.

Ukoliko dijete od ranog djetinjstva raste na zasadama vjere u Allaha i odgaja se na bojazni od Allaha, svijesti o Njegovu nadziranju Svojih stvorenja, oslanjanju na Allaha, traženju pomoći od Njega i predanosti Njemu, i u sreći i u nesreći, kod takvoga djeteta se stvara prirodna sklonost i mentalna spremnost na prihvaćanje svake ljudske vrijednosti i plemenitosti, i privikavanje na usvajanje svake vrijedne i plemenite osobine. Vjerski podsticaji ukorijenjeni u njemu samome, zatim osjećaj božanskog nadgledanja Svojih robova, učvršćeno u dubini duše njegove, kao i obračunavanje sa samim sobom koje vlada njegovim mislima i osjećanjima, sve to postaje zaprekom formiranju loših osobina u njemu, ružnih i grješnih navika kao i pokvarenih paganskih predislamskih običaja. Nasuprot tome, prihvaćanje dobra postaje njegovom navikom, ljubav prema činjenju plemenitih djela i dobročinstvu postaju njegovom ukorijenjenom moralnošću koja izvire iz njegovih moralnih i drugih osobina.

Sve ovo potvrđuje uspjeh praktičnog iskustva kojega mnogi roditelji-vjernici prakticiraju u odgoju svoje djece, kao i mnoge duhovne vođe i odgajatelji sa svojim sljedbenicima i učenicima. Ovo je iskustvo postalo poznato u biografijama naših slavnih predaka i zbog toga je aktuelno i u današnjem vremenu. Naprijed smo naveli odnos Muhammeda b. Sevvara prema njegovu sestriću Tusturiju u pogledu njegova odgoja na načelima imana, izgradnje ličnosti i jačanja duhovnih sposobnosti. Vidjeli smo da se u duhovnom pogledu njegovo stanje popravilo pošto

ga je dajdža odgojio na načelima Allahova nadziranja Svojih robova, bojazni od Allaha i oslanjanju na Allaha, uz dodatno tajno i javno, vanjsko i unutarnje, u društvu i nasamo ponavljanje: "Allah je sa mnom. Allah me nadzire. Allah me posmatra."

* * *

Ukoliko je odgajanje djeteta daleko od islamskog učenja, bez vjerskog usmjerenja i veze sa Uzvišenim Allahom, dijete će se, zasigurno, razvijati u grijehu i izopačenosti, i rasti u zabludi i bezbožništvu. Uz to će slijediti vlastite strasti, pokoravati se tjelesnim požudama i navođenju šejtana na činjenje grijeha, sukladno svome niskome karakteru, strastima i prohtjevima.

Ukoliko je mirna i blaga karaktera, živi nemarno i nerazumno, živi kao da ne živi, postoji kao da ne postoji, onda niko i ne primjećuje njegov život, a ne osjeća se ni praznina poslije njegove smrti, pa za takve pjesnik veli:

To su oni koji žive, a da koristi niko
od njih nema
I kada umru ni najbližih da zaplaču
za njima nema

Ukoliko nad ljudskim karakterom nadjača životinjska strana, čovjek tada polazi za životinjskim strastima i nasladama, juri za haramom prevaljujući radi toga svaku prepreku, nema stida zbog kojega bi se od toga suzdržao, niti savjesti koja bi ga od toga odvratila, a ni razuma koji bi mu to branio. Za takve pjesnik Ebu Nuvas kaže:

Ovaj svijet je jelo, piće i pijančenje
Maši li te ovo, za tebe je on spasenje

Ukoliko je osoba sebična po karakteru, njene se ambicije svode isključivo na ovaj svijet. Takvi se oholo ponašaju naspram drugih ljudi, pokazuju želju za vlašću i upravljanjem na drugima kao svojim robovima. Na jeziku im je stalno isticanje ponosa, a onim što čine pokazuju uobraženost. Na putu ostvarenja svojih ambicija ne smeta im da od lobanja ljudskih sebi dvorac sagrade i da ga krvlju nevinih ljudi ukrase.

Kada u čovjeku prevlada šejtanska strana karaktera, onda on pravi razne spletke, razdvaja prijatelje, postavlja mine da bi rušio, truje bunareve da bi ubijao, muti vodu da bi ulovio, grijeh uljepšava, odaje se prostituciji, ubacuje među ljude neprijateljstvo i mržnju.

Ovako se događa sa onima koji slijede nagone svoje, idu onamo gdje ih njihov posrnuli karakter gura i pokorno slijede strast svoju, koja je, kao što znamo, slijepa i gluha i božanstvo kome se klanja. Uzvišeni Allah veli:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ

A zar je iko gore zalutao od onoga koji slijedi strast svoju, a ne Allahovu uputu.[1] (El-Kasas, 50.)

Iz izloženog se može zaključiti da je jedino vjerski odgoj taj koji može preobraziti devijantni karakter čovjeka, vratiti ga iz poroka i urediti njegov ljudski karakter. Bez toga je nemoguće uspostavljanje bilo kakvoga reda, stabilnosti i morala u društvu.

Na jaku vezu vjere i morala, i čvrst odnos vjerskog učenja i prakse skreću pažnju pedagozi i sociolozi u većini zemalja na Zapadu. U tom cilju oni objavljuju razna uputstva, iznose svoja mišljenja i poglede kojima je zajedničko da bez vjere nema stabilnosti a bez vjerovanja u Allaha sreće, blagostanja i vjerodostojnog morala.

Primjera radi navest ćemo nekoliko takvih mišljenja:

- Britanski sudac Dejnindž, komentirajući skandal bivšeg britanskog ministra u vezi sa moralom je izjavio: "Bez vjere nema morala a bez morala nema zakona! Vjera je jedinstven i neprikosnoven izvor mogućnosti saznanja šta je to dobar a šta loš moral. Vjera je ta koja čovjeka veže za najuzvišenije ideale kojima čovjek teži i za koje se bori. Vjera brani čovjeka od ličnog egoizma, odvraća ga od zavođenja njegovih nagona i vlastitih navika, navodi ga na svoje i svojim slične ciljeve i odgaja u njemu zdrav um koji na svojim osnovama podiže zgradu morala."
- Već smo spomenuli izjavu njemačkog filozofa Kanta: "Morala nema bez tri stvari: postojanja Boga, vječnosti duše i polaganja računa poslije smrti."

Jasno je, dakle, da Islam obraća veliku pažnju na odgoj djece u moralnom pogledu i da u tom smislu iznosi izuzetno vrijedne preporuke u vezi sa formiranjem djeteta na vjerodostojnim i plemenitim zasadama i najboljim moralnim osobinama te najplemenitijim vrlinama.

Sada ćemo navesti nekoliko najvažnijih uputstava i preporuka u tom pogledu.

---

[1] Iz djela *El-Imân ve-l-hajât*, str. 210. od prof. Kardavija.

Ibn Mâdže prenosi od Ibn Abbasa ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Plemenito postupajte prema svojoj djeci i dobro ih odgajajte."

Abdurrezak, Se'id b. Mansur i drugi izvode iz hadisa Alije ﷺ: "Učite djecu i porodicu svoju da dobro čine i odgajajte ih."

Iz navedenih hadisa jasno se može zaključiti da je na odgajateljima, posebno roditeljima, velika odgovornost za dobar odgoj djece i njihovo formiranje na vjerodostojnim principima islamskog morala.

Njihova odgovornost u ovom pogledu je cjelovita i obuhvaća odstranjivanje od djece svega onoga što nije u skladu sa načelima islamskog odgoja, ispravljanje devijacija, izdizanje iznad ovosvjetskih izazova i primjereno ponašanje u društvu.

Oni su odgovorni za formiranje djeteta još od malih nogu na principima iskrenosti, povjerenja, čestitosti, nesebičnosti, pomaganja unesrećenih, poštivanja starijih, ljubaznosti prema gostima, činjenja dobra komšijama, ljubavi prema drugima itd.

Odgovorni su i za čišćenje jezika od psovki, prostačkog izražavanja, korišćenja neprikladnih i ružnih riječi, i ukazivanje na sve drugo što kvari karakter i utječe na loš odgoj.

Odgovorni su i za izdizanje djeteta iznad ovosvjetskih, prizemnih stvari, loših navika, ružna karaktera i svega drugog što degradira ljudsko dostojanstvo, čast i poštenje.

Odgovorni su i za privikavanje djece na plemenitu ljudsku osjećajnost i na nježna velikodušna saosjećanja prema drugima kao što su siročad, sirotinja, udovice i nemoćni.

Tu su još i mnoge druge, isto tako velike odgovornosti koje se odnose na odgajanje djece a povezane su sa ljudskim moralom.

Ukoliko se primjeran odgoj u Islamu temelji u prvome redu na moći nadgledanja i praćenja, važno je napomenuti roditeljima i učiteljima, kao i svima drugima koje interesira odgoj i moral, da kod djece obrate posebno pažnju na četiri pojave, i da se stide ukoliko im se djeca interesiraju za odvratna djela, ako su niskog morala i loših svojstava.

Te pojave su:

- laž
- krađa
- psovka i ružne riječi i
- propadanje i raspuštanje djece.

Što se tiče laži ona je u Islamu jadna od najodvratnijih pojava i svaki odgajatelj treba se stidjeti ukoliko su mu djeca sklona ovome poroku, i u tom slučaju trebaju sav svoj trud koncentrirati na to da ih iščupa iz toga poroka, da u njima usadi odvratnost prema laži i da ih drži daleko od ove opasnosti i sramotnog licemjerja.

Zbog odvratnosti i sramote, Islam laž smatra svojstvom licemjerstva. Buhâri, Muslim i drugi prenose od Abdullaha b. Omera b. el-Âsa ﵁ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: “Pri kome se nađu četiri svojstva bit će čisti licemjer, a pri kome bude jedno od tih svojstava, pri njemu će biti svojstvo licemjerja sve dok ga ne ostavi: iznevjeri kada mu se nešto povjeri, laže kada govori, prevari kada obeća i prelazi granicu kada se prepire.”

Dovoljno je laž odvratna i sramotna zato što onoga ko ustrajava u tome stigne Allahova srdžba i kazna. Muslim i još neki prenose od Ebu Hurejre ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: “Sa tri vrste ljudi Allah na Sudnjemu danu neće uopće razgovarati, niti će ih očistiti, a neće u njih ni pogledati, nego će ih stići bolna kazna, a to su: starac bludnik, kralj lažov i siromah uznosit.”

Dovoljno je laž odvratna i sramotna zato da se onaj kome to postane navika kod Allaha smatra lažovom. Buhâri, Muslim i još neki prenose od Ibn Mes‘uda ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: “Čuvajte se laži jer laž vodi u nemoral, a nemoral vodi u Džehennem. Čovjek može lagati i ustrajavati u laži sve dok se kod Allaha ne upiše lažljivcem.”

Odgajatelji su obavezni kod djece razvijati odvratnost prema laži, braniti im služiti se njome, neprestano ih upozoravati na posljedice služenja lažima i ukazivati im na štetnosti i opasnosti kojima se mogu izložiti ukoliko se budu služili lažima. Jedino ih tako mogu spasiti da ne padnu u njenu klopku, da se u njoj ne zapletu i ne okliznu na bespuću kojem ona vodi.

Pošto se prema mišljenju odgajatelja uzorito odgajanje temelji na dobrome primjeru, odgajatelj ne smije lagati djetetu ni sa namjerom da ga smiri da ne plače, da bi u njemu izazvao želju za nečim ili ga umirio kada se na nešto naljuti. Ukoliko bi se služio lažima iz bilo kojega razloga, sugestivno bi utjecao na dijete da oponaša odgajatelja i tako se i samo putem lošega primjera navikne na laž kao jednu od najprezrenijih navika i najporočnijih vrsta morala. Pored toga, djeca u tom slučaju gube povjerenje u ono što im odgajatelji govore i slabi njihov utjecaj na djecu putem dijeljenja savjeta i upućivanja opomena.

Zbog toga vidimo da prvi odgajatelj i savršeni učitelj, Muhammed ﷺ upozorava staratelje i odgajatelje da ne lažu djeci, pa makar to bila zabava, podsticanje na nešto dobro ili obična šala, jer se i to kod Allaha piše kao laž. Ebu Dâvud i Bejheki prenose od Abdullaha b. Amira ؓ koji kazuje: "Jednoga dana zovnula me majka rekavši mi: 'Dođi, dat ću ti nešto!' U to vrijeme sjedio je kod nas u kući Allahov Poslanik ﷺ, pa je upitao: 'A, šta ćeš mu to dati?' Ona mu reče: 'Dat ću mu hurmu'. Allahov Poslanik ﷺ joj tada reče: 'Ako mu ništa ne dadneš pisat će ti se da si slagala.'"

Ahmed i Ibn Ebi Dunjâ prenose od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko djetetu kaže: 'Evo ti!' a ne dadne mu ništa, i to je laž."

Kao izuzetno interesantna i neobična stvar u vezi sa navikavanjem djece od strane naših predaka na iskrenost i njeno prihvaćanje u smislu jasne obaveze, prenosi se sljedeća priča. Poznati vjerski učenjak šejh Abdulkadir el-Kejlani pripovijeda: "Još od malehna sve što sam radio i govorio zasnivalo se na istini. Tako kada sam pošao iz Mekke u Bagdad da izučavam nauke, majka mi je dala četrdeset dinara da imam za troška, ali me je zaklela i na iskrenost. I kada smo došli do mjesta Hemdan presrela nas je grupa razbojnika i napala karavanu. Jedan od razbojnika mi je prišao i upitao me: 'Šta ti imaš kod sebe?' Rekao sam mu: 'Četrdeset dinara.' Čovjek pomisli da se šalim i ostavi me na miru. Drugi kada me primijeti upita me isto, i ja i njemu, naravno, rekoh istinu. On me potom odvede do njihova vođe koji me isto upita, a ja isto odgovorih. On me zatim upita: 'Šta te tjera da govoriš istinu?' Ja mu odgovorih: 'Majka me je zaklela na to, pa se bojim da je ne iznevjerim.' Potom vođu razbojnika obuze strah, pa poče vikati i sa sebe trgati odjeću, govoreći: 'Ti se bojiš da iznevjeriš zavjet svoje majke, a ja se ne bojim da iznevjerim Allahov zavjet.' Zatim je naredio da se vrati sve što je oteto od karavane i uz to reče: 'Kajem se Allahu tvojim sebebom' - a drugi mu dodadoše: 'Bio si nam vođa u razbojništvu, a od danas si nam vođa u pokajanju'. Potom se svi skupa pokajaše zahvaljujući blagodati koju iskrenost donosi."

Što se tiče pojave krađe, ona nije ništa manje opasnija od laži, a raširena je najviše u zaostalim sredinama koje se ne odlikuju islamskim moralom i ne odgajaju se na načelima vjere i pravoga odgoja.

Poznato je a i očigledno da, ukoliko se kod djeteta od malehna ne razvija svijest da ga Allah neprestano prati i da se Njega mora bojati, te se uz to ne navikava na poštenje i izvršavanje obaveza, takvo će dijete bez ikakve sumnje krenuti putem prijevare, krađe i izdaje, kao i

stjecanja imetka na nepošten način. Od njega će postati nepopravljivi kriminalac od koga će čak i društvo tražiti spasa i načina da bi od njegovih loših postupaka zaštitilo narod.

Upravo zbog toga je obaveza roditelja i odgajatelja da zasade u dušama djece čvrsto uvjerenje da su pod neprestanom Allahovom pratnjom, da razvijaju u njima strah od Allaha, da ih upoznaju sa lošim posljedicama koje proističu iz odavanja krađi i da će nastati nepopravljiva šteta ukoliko se odaju prijevari i izdajstvu. Dužni su da im ukažu i na to kakav je to sramotan kraj i kakvu je bolnu kaznu Allah spremio za zalutale kriminalce na Sudnjemu danu.

Žalosno je da mnogi roditelji ne kontroliraju djecu u potpunosti u tome čime se sve služe, šta imaju od stvari kod sebe i koliko troše novca. Nije dovoljno to što će insistirati da im djeca priznaju ono što na ulici rade i ono što im njihovi drugovi daju, pa da im onda povjeruju i prihvate njihove laži, bez nastojanja da provjere i tačno utvrde sve pojedinosti. Normalno je da će dijete u tom slučaju, bojeći se optužbi i sramote, opravdati krađu lažnim tvrdnjama, isto kao što je normalno da će i ustrajati u kriminalu, kada vidi da ga njegov odgajatelj pažljivije ne kontrolira, niti se ozbiljnije interesira za ono što radi.

Još gora stvar je kada jedan od roditelja gurne dijete u krađu i počne ga podsticati da to čini. Nema sumnje da će u tom slučaju dijete ogresti u kriminalu i ustrajati na stranputici i lopovluku.

Da'l dijete da se nada zrelosti punoj
Kad doji iz grudi majke djeteta
nedostojnoj

“Kada je jednom sud u slučaju krađe osudio kradljivca na odsijecanje ruke, prije samog izvršenja presude kradljivac se sudu visokim glasom obratio: ‘Prije nego meni odsiječete ruku, odsijecite mojoj majci jezik. Kada sam prvi puta od komšije ukrao jaje ona me nije naružila, niti je tražila da ga vratim, nego je klicala od radosti i rekla: ‘Hvala Allahu, sin mi je postao čovjek’. Prema tome, da nije bilo jezika moje majke koji me podstakao na kriminal, društvo ne bi imalo kradljivca.’”[1]

Sada ćemo, radi pružanja uzora današnjim roditeljima, navesti nekoliko primjera pravilnog usmjeravanja djece naših uzoritih predaka, njihove težnje za izvršavanjem obaveza, življenju prema načelima morala i vjerskog ubjeđenja o tome da nas Uzvišeni Allah prati na svakome koraku, u kući i izvan kuće, kada smo sami i kada smo u javnosti.

---

[1] Citat iz Es-Sibâ'ijjeva djela *Ahlâkunâ el-idžtimâ'ijja*, str. 162.

Omer je u svoje vrijeme objavio zakon o zabrani prodaje mlijeka pomiješanog sa vodom. Međutim, pitanje je da li zakon može osigurati potpunu kontrolu njegova kršenja i privođenja svakog prevaranta i prekršioca zakonu.

U zakonu, međutim, postoji određena praznina. Zato vjera u Allaha i Njegov neprestani nadzor nadomješćuju prazninu ovakvoga zakona.

Mnogi znaju priču kada je majka tražila od kćerke da iz pohlepe za većom zaradom doda u mlijeko vode, a kćerka kao prava vjernica upozorila majku na zabranu vladara pravovjernih. Majka joj je na to rekla: "Gdje smo mi sada a gdje je vladar pravovjernih? On nas ne vidi." Kćerka joj je na to dala uvjerljiv odgovor: "Ako nas ne vidi vladar pravovjernih, vidi nas Gospodar vladara pravovjernih!"

Abdullah b. Dínar kazuje: "Išao sam jednom sa Omerom b. el-Hattâbom u Mekku. U putu smo naišli na pastira koji je sa brda pred nas sišao sa svojim stadom. Omer ga je provjeravajući zapitao: 'Čobanine, prodaj mi jednu ovcu'? On mu odgovori: 'Ja sam samo sluga'. Omer mu potom reče: 'Pa reci svome gospodaru da je vuk pojeo'. Čobanin mu na to odgovori pitanjem: 'A gdje je Allah?'"

Omer tada zaplaka i ode zajedno sa pastirom, otkupi ga od njegova vlasnika, odmah ga oslobodi i reče mu: "Oslobodila te spomenuta riječ na ovome svijetu. Daj Bože da te oslobodi i na Ahiretu!'"

* * *

Što se tiče psovke i pogrdnih riječi, one spadaju među najružnije pojave raširene među djecom i rasprostranjene su u sredinama zaostalim u pogledu kur'anske upute i islamskog odgoja. Razlog tome se nalazi u dvije stvari:

Prvo - loš primjer:

Kada samo dijete od svojih roditelja sluša bestidne, uvredljive, pogrdne i ružne riječi i dijete će ih zasigurno početi koristiti i privići se na njih čestim ponavljanjem.

Kasnije će se ovim bestidnim riječima jedino i koristiti. Iz njegovih usta će izlaziti samo ružan govor i njegova ništavilost.

Drugo - pokvareno društvo:

Dijete koje se prepusti ulici i lošemu društvu i pokvarenim drugovima, očito je da će od njih primiti pogrdan jezik, uvredljive riječi i psovku. Normalno je da od njih poprimi najprostije izraze, najružnije navike i loš karakter, i da se razvija na najlošijem stupnju odgoja i prijestupničkog morala.

Zbog svega ovoga i roditelji i odgajatelji su zajedno obavezni djeci pružati dobar primjer u lijepom govoru, dotjeranom jeziku i lijepim izrazima i frazama. Isto tako su ih obavezni braniti od ulice, pokvarenog društva i loših drugova, kako ne bi utjecali na dijete da krene stranputicom i prihvati njihove navike. Moraju im, također, ukazivati na posljedice pokvarenosti jezika i prostačkog govora u degradiranju ličnosti, gubljenju dostojanstva i pojave mržnje među pojedincima.

I na kraju, odgajatelji su dužni poučiti djecu hadisima koji upozoravaju na psovku i pogrde, a u kojima se objašnjava kakvu je bolnu kaznu Allah pripremio za one koji se služe bestidnim i pogrdnim jezikom kao velikim grijehom. Može biti da ukoreni tim hadisima prihvate njihove upute i preporuke.

Sada ćemo navesti nekoliko Vjerovjesnikovih ﷺ hadisa u kojima zabranjuje psovku i upozorava na pogrdne riječi:

"Psovanje muslimana je grijeh a borba protiv njega je nevjerstvo."[1] (Hadis prenose Buhâri, Muslim i još neki sakupljači hadisa).

"Jedan od najvećih grijeha je da neko proklinje svoje roditelje." Zatim je Allahov Poslanik upitan: "Kako čovjek može proklinjati svoje roditelje?" On je na to odgovorio: "Čovjek opsuje oca drugom čovjeku, pa mu ovaj uzvrati, i opsuje mu majku, pa mu ovaj uzvrati." (Hadis prenose Buhari i Muslim).

"Kada rob govori riječi koje izazivaju srdžbu Allahovu, ne obraćajući pažnju na to što govori, on zajedno sa njima pada u Džehennem." (Hadis prenosi Buhari).

"Ljudi će u Džehennem biti bačeni na lica svoja zbog klevete njihovih jezika." (Hadis prenose Ahmed i autori zbirki *Sunen.*)

"Pravi vjernik ne može biti klevetnik, pogrdnik, bestidnik niti prostak." (Hadis prenosi Tirmizi.)

Kako je lijepo kad dijete lijepo govori, kojemu iz usta izlaze samo neobično prijatne riječi! Kako je dobro kada se odgaja na čvrstoj logici i razboritom tumačenju! Kako je plemenito kada osuđuje i odbacuje pogrdan, uvredljiv i besraman govor! Nema sumnje da je takvo dijete osvježenje kuće i ponos među narodom.

---

[1] Postoji nevjerstvo djela i nevjerstvo u vjeri. U ovome slučaju se misli na nevjerstvo djela koje čovjeka ne izvodi iz vjere za razliku od nevjerstva u vjeri.

A sada ćemo, da bi današnji roditelji vidjeli kako su djeca u prošlosti govorila i sa drugima razgovarala, navesti nekoliko primjera koji objašnjavaju kako su djeca naših predaka bila pristojna u razgovoru, lijepo govorila i prefinjeno se izražavala.

U vrijeme Hišama b. Abdulmelika beduine u pustinji je bila zadesila velika suša, pa su plemena dolazila kod Hišama koja je on primao u audijenciju. Tako je jednom prilikom među ljudima koji su došli da ih primi bio i izvjesni Dirvas b. Habib koji je imao svega četrnaest godina. Ti ljudi su istupili pred Hišama a da iz strahopoštovanja prema njemu nisu ništa progovorili. Hišam je tom prilikom malo potcjenjivački pogledao Dirvasa, pa se onda obratio svome komorniku riječima: "Izgleda da ko god želi da dođe kod mene i dođe, pa čak i djeca." Dirvas je vidio da se ova primjedba odnosi na njega, pa se zbog toga obratio Hišamu riječima: "Vladaru pravovjernih, moj dolazak nije sa namjerom da ti ikakvu štetu nanesem, nego je to za mene velika čast. Ovaj narod je došao radi jedne stvari i istupili su a da je nisu saopćili. Pošto je govor saopćavanje a šutnja skrivanje, govor se može saznati samo ukoliko se saopći." Hišam mu tada reče: "Pa, saopći što imaš, oca ne imao!"[1] Pošto mu se svidješe ove njegove riječi, on se obrati Hišamu: "Vladaru pravovjernih, evo tri godine nas pogađaju nesreće. Prve godine nestalo nam loja. Druge godine pojelo se meso. Treće godine prebrale se kosti, a u vašim rukama i previše bogatstva. Ako ono pripada Allahu, razdijelite ga Allahovim robovima kojima je potrebno. Ukoliko pripada Allahovim robovima, zašto im ga uskraćuješ? A ako pripada vama, podijelite ga kao milostinju ovome narodu, jer Allah nagrađuje one koji dijele milostinju. Nagrada dobročinitelja ne može propasti. Vladaru pravovjernih, znaj da je vladar u narodu kao duša u tijelu, tako da tijelu nema života bez duše."

Hišam tada reče: "Dijete je u sva tri slučaja u pravu." Potom je naredio da se njegovim beduinima podijeli sto hiljada dirhema, a Dirvasu samom sto hiljada.

Dirvas se tada obrati Hišamu: "Pridodaj to poklonu koji si dao mojim beduinima, jer ne bih volio da im bude malo ono što je naredio vladar pravovjernih da im se dâ." Hišam ga tada upita: "Pa šta je onda tebi lično potrebno?" On mu odgovori: "Potrebno mi je samo ono što je potrebno i ostalim muslimanima."

* * *

---

[1] Fraza "Oca ne imao" se može iskazati u cilju pogrde kao i pohvale. (prim. prevodioca)

Što se tiče pojave slabljenja i raspuštenosti djece u moralnom pogledu ona se poprilično raširila među muslimanskom omladinom u današnjem vremenu kojeg nazivamo dvadeseto stoljeće. Pogledamo li bolje, vidjet ćemo mnogo mladića i djevojaka u pubertetu kako slijepo oponašaju druge, upadaju sunovratice u kolo poroka i razuzdanosti, bez obraćanja pažnje na vjerska ograničenja ili zapreke proizašle iz savjesti. Za njih kao da se život sastoji samo od kratkotrajnog uživanja, prolazne strasti i zabranjenih užitaka, tako da će na svijetu zavladati mir samo ako im ovo ne promakne.

Neki pametnjakovići misle da su znaci uspona u bestidnom plesu a simboli napretka u sramotnom miješanju žena i muškaraca, a mjerilo obnove slijepo oponašanje. Takvi su poraženi od samih sebe, od svoje vlastite ličnosti i žudnje, prije nego što izgube na bojnom polju.

Može se vidjeti kako takvi pojedinci u životu nemaju drugih ambicija osim da se poput balegara kotrljaju i u hodu gegaju, svojim govorom razvlače i traže žene slične sebi, da bi svoju muževnost uništili pred njenim nogama i zbog žudnje prema njoj, svoju ličnost ubili. I tako oni od poroka do poroka i od propadanja do propadanja putuju, dok na kraju puta u bezdan ne padnu u kojemu se definitivno uništavaju i nestaju.

U tom smislu lijepo pjesnik reče:

Svako ko zanemari bit svoju | *U životu neće naći ličnost svoju*
Prvo na propast sebe osudi | *Svako ko oponaša život tuđi*

Allahov Poslanik ﷺ je, također, postavio roditeljima, stårateljima i odgajateljima naučno utemeljen metod i ispravna načela za odgoj djece u ispravnom moralu i osebujnoj islamskoj ličnosti.

U tom cilju navest ćemo najvažnije tačke ovoga metoda i najistaknutija njegova načela:

1. Upozoravanje na slijepo imitiranje i oponašanje:

Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Budite drugačiji od mušrika, potkresujte brkove i puštajte brade." U Muslimovoj verziji stoji: "Šišajte brkove, puštajte brade i budite drugačiji od medžusija."

Tirmizi prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nije na našem putu ko oponaša druge. Ne oponašajte Jevreje i kršćane."

U verziji koju prenosi Ebu Dâvud stoji: "Ko oponaša jedan narod pripada njemu."

Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nije niko od vas tako nerazuman da kaže: 'Ja sam onakav kakav je ostali narod. Ako je narod dobar, dobar sam i ja, ako je narod loš, loš sam i ja.' Nego se priviknite na to da ako je narod dobar da budete i vi dobri, a ako je narod loš, onda se njihova loša posla klonite.'"[1]

Potrebno je, međutim, razlučiti dvije stvari kada je u pitanju prihvaćanje nečega od drugih, nama stranih:

Prvo se odnosi na dopušteno prihvaćanje. U ovo spada preuzimanje korisne nauke i kulture kao što su medicina, inženjering, fizika, hemija, vojna oprema i naoružanje, atomska nauka i sve druge koje spadaju u korisne nauke i kulture, što se razumije i iz hadisa Allahova Poslanika ﷺ koji prenosi Ibn Mâdže: "Tražiti nauku je stroga obaveza svakog muslimana."

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.)

Drugo se odnosi na zabranjeno prihvaćanje. U ovo spadaju oponašanje u vladanju, moralu, običajima, tradiciji i svim nama stranim pojavama, zatim ponašanjima suprotnim osobenostima našega Ummeta i temeljima našega morala, a sve zbog toga što to vodi gubljenju identiteta i nestajanju ličnosti, porazu duha i volje, i promjeni vrjedonosnih i moralnih kriterija.

2. Zabrana pretjerivanja u uživanju:

U obje zbirke *Sahîh* se bilježi da je Omer b. el-Hattâb رضي الله عنه pisao muslimanima u Perziji: "Čuvajte se uživanja i oponašanja u oblačenju nevjernika."

U predaji imama Ahmeda se navodi: "Klonite se uživanja i oponašanja u odijevanju drugih."

Imam Ahmed i Ebu Ne'im prenose *merfu'* hadis od Muaza b. Džebela: "Čuvajte se uživanja, jer robovi Allahovi se ne odaju uživanju."

Pod pojmom uživanje misli se na pretjerano odavanje nasladama i lijepim stvarima te neprestano uživanje u blagostanju i raskoši. Jasno je da iz ove pojave proizilazi prepuštanje udobnom životu, izbjegavanje

---

[1] Hadis je da'if. El-Albani u djelu *Da'ifu-l-Džami'*, 6271. Slična izreka se prenosi od Ibn Mes'uda kao vjerodostojna predaja.

pozivanja Allahovoj vjeri i borbi na Allahovom putu, zatim tumaranje po bespuću izopačenosti i propadanja i, na koncu, pretjerano uživanje može biti i uzrokom širenja raznih bolesti.

3. Zabrana slušanja muzike i razuzdanih pjesama:

Buhari, Ahmed, Ibn Mâdže i drugi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "U mome će Ummetu biti i onih koji će smatrati dozvoljenim blud, svilu, opojna pića i muziku."

Jasno je svakome razumnom i razboritom da slušanje ovih zabranjenih stvari uveliko utječe na moral djeteta i da ga može odvesti u opću slabost, razvrat i činjenje zabranjenih djela, i uputiti ga u pravcu udovoljavanja vlastitim strastima i uživanjima u nasladama.

Moramo ovom prilikom spomenuti i stav Islama u vezi sa televizijom, da bi roditeljima bilo jasno šta im je činiti i da bi znali da li je televizija dozvoljena ili je zabranjena:

"Nema sumnje da se pronalazak sredstava informiranja kao što su radio, televizija i drugi uređaji za snimanje slike i zvuka, smatra najnaprednijim izumom do koga je mogao doći ljudski um u savremenom dobu. Čak bismo mogli reći da je to najveće dostignuće što ga je materijalna civilizacija našega doba do danas ostvarila. Međutim, ovo je mač sa dvije oštrice. Može biti iskorišćen u dobre kao i u loše svrhe. Naravno, nema nikakve sumnje da su ova dostignuća dopuštena da se mogu posjedovati i koristiti, odnosno slušati i gledati, ukoliko se koriste u pozitivnom cilju, kao što je širenje nauke, učvršćenje islamskog uvjerenja, podupiranju primjernog vladanja, povezivanje sadašnjih generacija sa njihovom slavnom historijom i stvaraocima te slave, zatim usmjeravanje Ummeta na popravljanje u vjerskim i ovosvjetskim stvarima. Ukoliko, međutim, upotreba ovih medija ima za cilj ukorjenjivanje poroka i odvođenje na stranputicu, širenje nestabilnosti i raskalašenosti, i preusmjeravanje sadašnje omladine na neislamski put, u tom slučaju, nema nikakve sumnje za razumnog i nepristrasnog čovjeka koji vjeruje Allaha i Sudnji dan, da je korišćenje ovih materijalnih dostignuća zabranjeno, da je grijeh posjedovati ih i da će odgovarati ko ih bude slušao ili gledao.

Ukoliko pratimo televizijski program danas u našoj zemlji, vidjet ćemo da najveći dio ovoga programa ide za tim da skrnavi ljudsku čast, navodi na bestidna djela i blud, podstiče na otkrivanje žene, miješanje žena i muškaraca, formiranje slobodoumnosti i stvaranje društvenih nereda. Manji dio programa ima za cilj širenje nauke i

upućuje na činjenje dobra. Prema tome, ukoliko je situacija ovakva kakva jeste, posjedovanje televizije, gledanje i slušanje njenoga sadašnjeg programa, jedan je od najvećih harama i grijeha.

Navest ćemo i dokaz za ovakvu tvrdnju:

a) Svi učenjaci i imami mudžtehidi kroz sva vremena su saglasni da je pet ciljeva koji se islamskim propisima žele ostvariti: očuvanje vjere, razuma, potomstva, života i imetka. Prema njima svi islamski propisi proizašli iz kur'anskih ajeta i Vjerovjesnikovih hadisa imaju za cilj očuvanje pet navedenih vrijednosti. S obzirom da većinu današnjeg televizijskog programa čine bestidne pjesme, razvratne dramske predstave, podstrekačke i provokativne reklame, i filmovi puni poroka, ovakav program degradira ljudsku čast, uništava ljudsko dostojanstvo i podstiče na blud i razvrat. Zbog toga je sigurno da Islam radi očuvanja porodice i ljudskog dostojanstva zabranjuje gledanje i slušanje ovoga programa. Budući da televizija emitira ovakav program, zabranjeno je i posjedovanje televizijskog aparata.

b) Najveći dio ovakvoga televizijskog programa čine muzika, ružne pjesme i razuzdan ples razgolićenih plesačica. Međutim, znamo da su ove stvari - što je već spomenuto - u Islamu zabranjene. Budući da emitira raskošan program uz muziku, bestidne pjesme, poročan i nemoralan ples, takav je program velika opasnost za rušenje stubova odgoja i morala, pa je zato i gledanje ovakvoga programa zabranjeno."

4. Zabrana oponašanja i imitiranja žena:

U obje zbirke hadisa *Sahíh* prenosi se od Se'ida b. el-Musejjiba koji kazuje: "Kada je Muavija došao u Medinu održao nam je govor izvadivši periku i rekao: 'Nisam nikoga vidio da ovo čini osim Jevreja. I Allahov Poslanik ﷺ je o ovome bio upoznat i nazvao ga je *ez-zur* (obmana, laž).' U Muslimovoj verziji se navodi drugačiji iskaz: "Uveli ste loš običaj. Vjerovjesnik ﷺ je zabranio *ez-zur*."

Buhari, Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah je prokleo ljude koji oponašaju žene, kao i žene koje oponašaju muškarce." U predaji koju prenose Ahmed, Ebu Dâvud i Ibn Mâdže stoji: "Allah je prokleo žene koje imitiraju ljude, i ljude koji imitiraju žene."

Ebu Dâvud prenosi preko hasen lanca da je Alija ﵁ rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika ﷺ kako uzima svilu u desnu a zlato u lijevu ruku i govori: 'Ove dvije stvari su zabranjene muškarcima moga Ummeta'."

Tirmizi prenosi od Ebu Musaa el-Eš'arije ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nošenje svile i zlata je zabranjeno muškarcima moga Ummeta, a ženama je dozvoljeno."

Stavljanje perike, nošenje zlata i svile, međusobno oponašanje žena i muškaraca, izlazak polugolih žena, sve su to pojave nestabilnosti i raskalašenosti. Sve je to ubijanje čovječnosti, gaženje ljudske ličnosti i udarac koji ostavlja široku ranu na uzoritosti i moralu. To narod vodi čak u nečasnu propast, odvratnu slobodoumnost, bacanje pubertetske i starije omladine u porok, propast i loš moral.

5. Zabrana razgolićavanja žena, pokazivanja ženskih čari, miješanja žena i muškaraca te gledanja u žene sa kojima je zabranjen brak:

U suri El-Ahzâb Uzvišeni Allah veli:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا
يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastvovane biti. A Allah prašta i Samilostan je. (ajet: 59.)

A u suri En-Nûr:

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (٣٠) وَقُل
لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ
بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela[1] *svoja spuste na grudi svoje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim.* (ajet: 30. - 31.)

---

[1] *Himâr*, množ. *humur* znači: veo, vala, koprena, tj. pokrivač kojim se pokriva glava, gornji dio grudi i vrat.

Većina znamenitih imama mudžtehida, smatraju da žensko lice spada u stidni dio tijela[1] koji se treba pokrivati, a čije je pokazivanje, prema tome, zabranjeno (*haram*). Ovakav stav oni temelje na tvrdnjama ashaba i generacija kasnijih učenjaka iz zlatnog perioda razvoja islamskih nauka, koje proizilaze iz ajeta: يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ - *neka spuste haljine svoje niza se*, u kojemu se naređuje pokrivanje lica, a što potvrđuju i ponašanja žena Poslanikovih ashaba koje su izlazeći vani poslom, izlazile pokrivena lica i spuštene vale.

U tom pogledu oni su podastrli jasne i uvjerljive dokaze.

Hanefijski pravnici, međutim, kao i oni koji podržavaju njihovo mišljenje, smatraju da žensko lice ne spada u stidni dio tijela i da je njegovo pokazivanje dopušteno, ukoliko takvo pokazivanje ne dovodi do iskušenja i eventualnog grijeha. Ukoliko takav čin može navesti na grijeh, otkrivanje lica je zabranjeno kao preventivno sredstvo i način odvraćanja od poroka.

Što se tiče zabrane pokazivanja ženskih čari i ženske ljepote prvo ćemo navesti nekoliko primjera:

Muslim u *Sahíhu* prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Bit će dvije vrste ljudi u Džehennemu koje neću ni pogledati: ljudi sa bičevima kao repovima stoke kojima tuku narod, i žene polugole, koje svojom pojavom skreću pažnju na sebe, s glavama kao grbama heravih (horasanskih) deva,[2] koje u Džennet ući neće, niti će mirisa njegova osjetiti, a njegov miris se osjeća na petstotina godina hoda."

Uzvišeni veli:

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى

U kućama svojim boravite i ljepotu svoju, kao u pagansko doba, ne pokazujte. (El-Ahzâb, 33.)

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ
وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

A starim ženama koje ne žude više za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, ali ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu kreposne. Allah sve čuje i zna. (En-Nûr, 60.)

---

[1] U originalu *'avvret*. (prim. prevodioca)

[2] U hadisu je upotrijebljena riječ: *el-buht* koja označava posebnu vrstu deva koje se zovu horasanske deve.

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (٣٠) وَقُلْ
لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim... A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim. (En-Nûr, 30. - 31.)

Kako da zamislimo neprihvaćanje činjenice da su čovjek i žena dva društva na jednome mjestu. Spomenuti kur'anski ajet svojim značenjem zabranjuje miješanje ljudi i žena.

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ

A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca. (El-Ahzâb, 53.)

Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čim se čovjek osami sa ženom tu je šejtan treći."

U oba *Sahíha* se prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čuvajte se ulaska ženama (kada su same u kući)!" - na što je jedan od prisutnih zapitao: "Allahov Poslaniče, a šta ako je brat muža dotične žene (djever)?" na što je Poslanik odgovorio: "Brat od muža je poput smrti!"

U oba *Sahíha* se prenosi, također, od Ibn Abbasa ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ne smijete se naći u društvu sa tuđom ženom osim ako je sa njom neko od bliže rodbine ili muž."

Što se tiče zabrane pogleda u tuđu ženu, Uzvišeni u suri En-Nûr kaže:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim. (ajet: 30.)

U suri El-Isrâ' kaže:

إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا *I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati.* (ajet: 36.)

Muslim prenosi od Džerira ؓ koji kazuje: "Jednom sam upitao Allahova Poslanika ﷺ o jednom iznenadnom pogledu, pa mi je odgovorio: "Skloni pogled (odmah)."

Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čuvajte se sjedenja na javnom putu!" Prisutni mu na to rekoše: "Allahov Poslaniče, nama je potrebno da se tu okupljamo i razgovaramo." Allahov Poslanik ﷺ im na to odgovori: "Ako se tu već morate okupljati, dajte onda putu ono što mu pripada." Oni ga potom upitaše: "A šta putu pripada, Allahov Poslaniče?" On im odgovori: "Spuštanje pogleda, suzdržavanje od vrijeđanja, odvraćanje selama, naređivanje činjenja dobrih djela i zabranjivanje loših djela."

Dakle, jasno je samo po sebi da sva ljudska društva i svi narodi u cijelosti - i stari i mladi, i ljudi i žene, i sudije i oni kojima se sudi - ako bi se prihvatili ovih trajnih načela i živjeli prema ovim vjerodostojnim pojmovima, udaljujući se od svega što šteti čestitosti i moralu - kao što su otkrivanje žena, pokazivanje ženskih čari, miješanje žena sa muškarcima i gledanje za tuđim ženama - nema sumnje da bi ova društva i ovi narodi ponosno živjeli u svijetu poštenja i čestitosti, raskošno uživali u okrilju sigurnosti i stabilnosti i dostigli vrhunac slave i sreće, jer ona se nalazi na putu koji je Allah zacrtao, a sukladna je metodu koji je Islam propisao. Uzvišeni Allah istinu govori kada kaže:

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

I doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova; - eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili. (El-En'âm, 153.)

Ovo je to što se našoj zajednici muslimana (narodu) kroz svo vrijeme tokom proteklih stoljeća događa. A to se postiže jedino zahvaljujući kur'anskom učenju koje nam je poslao Allah, da svim svjetovima bude putokaz i opomena, a budućim generacijama Uputa i svjetlo.

Uzvišeni Allah istinu govori u Svojoj Knjizi:

إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا

Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu, i vjernicima koji čine dobra djela donosi radosnu vijest da ih čeka nagrada velika. (El-Isrâ', 9.)

* * *

To bi bili temelji odgoja i praktične metode koje je postavio Islam radi očuvanja morala djece, razvijanja njihove osebujne ličnosti i navikavanja na ozbiljnost, muževnost i plemenita svojstva. Nama preostaje jedino da na ovim principima odgajamo našu djecu,

preuzimajući na sebe njihovo usmjeravanje i vođenje, da bi se razvijala na moralnim vrednotama, plemenitim svojstvima i učtivom ponašanju u društvu, i tim se vrijednostima među svijetom isticali. Postoje li igdje principi o odgoju ličnosti djeteta i njihovu pripremanju za preuzimanje odgovornosti u životu, slični principima koje je utemeljio Islam a u obliku propisa razradio Allahov Poslanik ﷺ!?

Ko može reći da pretjerano uživanje u velikoj raskoši i svakovrsnoj udobnosti ne utječe štetno na razvoj ličnosti djeteta?

Ko može reći da predanost strastima i nasladama ne utječe štetno na razvoj ličnosti djeteta?

Ko može reći da slušanje poročnih pjesama i provokativne plesne muzike ne šteti razvoju ličnosti djeteta?

Ko može reći da otkrivanje žena, pokazivanje ženskih čari i miješanje žena sa muškarcima ne utječe štetno na razvoj ličnosti djeteta?

Ko može reći da oponašanje i imitiranje žena, kao i govor koji pažnju privlači ne šteti razvoju ličnosti djeteta?

Skoro da su svi odgajatelji, psiholozi i etičari složni u tome da su sve navedene pojave najpogubnije stvari koje utječu na slabljenje pamćenja, degradiranje ličnosti, propadanje morala, ubijanje čovječnosti, širenje raznih bolesti i nestanak ljudske kreposti, časti i poštenja.

Aleks Karlil u svojoj knjizi *Čovjek, vječita nepoznanica* kaže: "Kada se u čovjeku pokrene seksualni nagon, žlijezde počinju lučiti jednu vrstu materije koja putem krvi dospijeva do mozga i omamljuje ga, zbog čega čovjek gubi sposobnost za zdravorazumsko razmišljanje."

Dr. Džordž Baluši u svome djelu *Seksualna revolucija* ističe: "Bivši amerčki predsjednik Kenedi 1962. godine izjavljuje da je budućnost Amerike u opasnosti zbog toga što njihova omladina svakodnevno gubi snagu i propada, i što se sve više odaje strastima, te zbog toga nije u stanju na svoja pleća prihvatiti odgovornosti koje ih očekuju. Kao ilustraciju navodi da od svakih sedam regruta koji se prijavljuju u američku vojsku njih šest je nesposobno, a sve zbog toga što su poroci kojima su se odali uništili njihovu duševnu i tjelesnu sposobnost."

Libanske novine *El-Ajad* u broju 650 prenose mišljenje pedagoga Margaret Smit koja izjavljuje: "Učenice srednjoškolke i studentice na univerzitetu predaju se svojim osjećanjima i razmišljanju o načinima

kako tim osjećanjima udovoljiti. Više od šezdeset procenata njih propada na ispitima iz razloga što razmišljaju o seksu više nego o učenju i vlastitoj budućnosti."

Prema tome, na roditeljima i odgajateljima je da djecu što više udaljavaju od uzroka raspadanja i propasti, i da ulažu velike napore da u njima zasade plemenitost, osobenost i moral u najčasnijem značenju riječi.

* * *

I na kraju, ne smijemo zanemariti ulogu striktne kontrole i velike odgovornosti u formiranju moralnih osobina djeteta, njegovu korigiranju i razvijanju vlastite ličnosti.

Ukoliko bismo istraživali uzroke koji su doveli do propadanja djeteta u moralnom pogledu i odlazak na stranputicu u pogledu njegova ponašanja, vidjeli bismo da se razlozi nalaze u zanemarivanju roditeljskog praćenja djece i odustajanju od odgoja i stalnog usmjeravanja.

Sada ćemo navesti nekoliko uzroka koji izazivaju moralne devijacije kod djece i propadanje u pogledu vladanja:

- Ukoliko otac djeci pušta na volju da se druže sa lošim vršnjacima, sa drugovima odanim poroku, da rade što žele bez pitanja i kontrole, nema sumnje da će djeca takvih roditelja pasti pod utjecaj društva u kojemu se kreću i da će od njega prihvatiti mnoge devijantne pojave i loše moralne osobine.

- Otac koji djeci dopušta da gledaju ljubavne filmove koji odvode u moralnu izopačenost i propadanje, i kriminalističke koji podstiču na stranputicu i kriminal, i utječu u lošemu pogledu čak i na starije osobe, nema sumnje da takav otac - bio toga svjestan ili ne - baca svoju djecu u duboki bezdan što ih neminovno vodi u stvarnu propast i definitivno uništenje.

- Ukoliko otac ostavlja svojoj djeci prostora za televiziju da gledaju izazovne prizore, bestidne pozorišne predstave i bludne reklame, nema sumnje da će se djeca takvih roditelja odgajati na polagahnom gubljenju snage i postepenom propadanju. Takva djeca neminovno gube u sebi najvrednija svojstva muževnosti, ponosa i časne islamske pristojnosti.

- Ukoliko otac dozvoli djeci kupovanje nemoralnih časopisa, čitanje ljubavnih priča i držanje golih postera, djeca takvih roditelja neminovno odlaze putem razvrata i činjenja loših djela, usvajajući lekcije sumnjiva prijatelja i ulazeći u grješne seksualne veze.

- Ukoliko je otac nemaran u pogledu pokrivanja porodice, kćerki naročito, ako ne obraća pažnju na otkrivanje i isticanje ženskih čari, niti vodi računa o njihovom društvu i miješanju sa muškarcima, ostavlja im prostora da mogu izlaziti u zavodljivoj odjeći i otkrivenih stidnih dijelova tijela. Djevojke takvih roditelja će bez sumnje biti spremne na razvratan život i činjenje ružnih djela, i pašće u klopku zablude i grijeha. Možda to na kraju dovede i do gubljenja ljudskog dostojanstva, bluda i prostitucije, kaljanja časti i rušenja ponosa, a onda ne pomažu kajanje i plač.

Ne plači za onim što si ga ti ubio
Ono je već otišlo a šta si ti učinio?

- Ukoliko otac ne kontrolira sinove i kćeri u vrijeme odlaska i povratka iz škole, nema sumnje da će roditeljska nemarnost takvu djecu gurnuti da pod izlikom škole počnu posjećivati nezdrava mjesta. Koliko smo puta slušali o djevojkama koje su pale u mrežu bluda i prostitucije, kaljajući ugled i čast svoju i porodice svoje, a da porodica za to nije znala dok sramota nije izašla na vidjelo a zločin obznanjen.

- Ukoliko otac ne vodi računa o sadržaju biblioteke svoje djece, ne kontrolira ih dok čitaju knjige, nema sumnje da će djeca takvih roditelja, ukoliko su već krenula putem stranputice, naći za sebe priliku da dođu do golih slika koliko žele, da čitaju nemoralne časopise koliko hoće, i da svojim djevojkama i momcima pišu ljubavna pisma kakva oni vole, i sve to bez ikakva pitanja ili polaganja računa svome staratelju.

Nema sumnje da će djeca, ukoliko se nađu u navedenim situacijama, postepeno krenuti putem slabljenja i propadanja, bez obzira na vjerske pobude i ispit savjesti. U tom slučaju slabi njihova reakcija na izazove pred kojima se nalaze a time i popravljanje i liječenje od poroka kojima se izlažu.

* * *

Među moralnim načelima za koje bi roditelji i odgajatelji trebali biti posebno zainteresirani, težiti ka njima i svoju djecu na njihovu provođenju i pridržavanju odgajati, su priučavanje na lijepu narav, upućivanje primjedbi na lijep način i lijepo odnošenje prema drugima.

Navest ćemo nekoliko hadisa Allahova Poslanika ﷺ koji ukazuju na najčestitije postupke, najljepše moralne osobine i najuzoritije međusobno ponašanje:

Imam Ahmed, Hâkim i Bejheki prenose od Ebu Hurejre ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Poslan sam da upotpunim plemenite osobine ljudi."

Ibn Mirdevejh prenosi sa *hasen* lancem prenosilaca da je neki čovjek upitao Allahova Poslanika ﷺ o lijepoj naravi i da je on potom citirao sljedeći ajet:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ *Ti sa svakim - lijepo! i traži da se čine dobra djela, a neznalícâ se kloni.* (El-'Arâf, 199.)

Zatim je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "To je da odnose uspostavljaš sa onim ko ih sa tobom prekida, da daješ onome ko tebi uskraćuje i da opraštaš onome ko ti nepravdu nanosi."

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Ebu Derda'a ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Najteže što će biti na vagi na Sudnjemu danu su bogobojaznost i lijepa narav."

Tirmizi prenosi od Ebu Zerra ﵁ koji kazuje: "Jednom se neki čovjek obratio Allahovu Poslaniku ﷺ riječima: 'Daj mi neki savjet': On mu je odgovorio: 'Boj se Allaha gdje god da bio'. Čovjek mu se ponovo obrati: 'Daj još neki'. On mu tada reče: 'Nakon lošeg djela učini dobro djelo koje će ga izbrisati'. Čovjek mu opet reče: 'Daj mi još'. Poslanik mu tada reče: 'Lijepo se odnosi prema drugim ljudima'."

Ebu Dâvud, Tirmizi i drugi prenose od Ebu Hurejre ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Vjernici sa najpotpunijim imanom su oni sa najljepšom naravi."

Ovo je samo kap u moru od onoga na što je sve ukazivao Allahov Poslanik ﷺ u pogledu učtivosti u društvu, pristojnog ponašanja, fine međusobne saradnje i lijepe naravi. Roditeljima i odgajateljima preostaje jedino da navedeno ozbiljno shvate i da se prema tome ponašaju, da time sami dadnu lijep primjer i budu dobar uzor svakome članu porodice, a djeci prije svega, koja se nalazi pod njihovom zaštitom i skrbništvom.

Na njima je da i svoju djecu pouče pristojnom ponašanju i učtivosti u društvu, kako bi i ona opraštala onima koji im nepravdu učine, uspostavljala veze sa onima koji ih prekidaju, davala onima koji njima uskraćuju i postupala lijepo prema onima koji prema njima postupaju loše. Te da bi se isticala među svijetom i bila meleci koji po zemlji hodaju. Prema tome, nema druge do primjene riječi Uzvišenog:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ *Ti sa svakim - lijepo! i traži da se čine dobra djela, a neznalícâ se kloni.* (El-'Arâf, 199.)

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. (Fussilet, 34.)

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

... za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine. (Âli 'Imrân, 134.)

U poglavljima koja se bave istraživanjem odgovornosti za duhovni i društveni odgoj djeteta, u kojima se govori o duhovnim i moralnim vrijednostima kojima bi se svako dijete trebalo okititi, čitalac će utoliti svoju želju tako što će moći pronaći sve što ga bude interesiralo o ovoj tematici.

Prema tome, roditelji, staratelji i odgajatelji nakon što ste saznali koliko je Allahov Poslanik ﷺ pridavao pažnju moralnom aspektu odgoja djece, zatim nakon što ste spoznali da je moral plod čvrstog imana, neophodan u ispravljanju devijacija kod djece, te nakon što ste čitajući ovu knjigu uvidjeli koje su to ružne pojave od kojih treba kloniti djecu, i nakon što ste čuli za savjete Poslanika ﷺ o lijepoj naravi i dobrim odnosima među ljudima - nakon svega toga - ne preostaje vam ništa drugo do čvrsta odluka i usmjerenje pažnje na potpuno provođenje obaveza naspram prava djece na odgoj, obrazovanje i zaštitu.

Trebate znati da, ukoliko se djeci i učenicima uskrati pravo na moralnu stranu odgoja, sigurno će oni prema kojima imamo obavezu odgoja rasti na slabljenju i propadanju, odgajati se na poroku i lošemu moralu. U tom slučaju postaju opasnost po sigurnost i stabilnost, i postaju oruđem razaranja i rušenja društva. Čak će potražiti zaštitu u kriminalnim djelima i moralnim i društvenim porocima.

Zbog toga je obaveza svih vas da, iz straha od Allaha za svoju djecu, izvršavate sve obaveze, ulažete maksimalne napore i izvršavate preuzete obaveze. Ukoliko izvršite preuzeti emanet na ispravan način, vidjet ćete mirisnu i radosnu našu djecu u kući, sa svijetlom ulogom u društvu, i na kraju kao meleke koji hodaju smireno i sigurno po zemlji.

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ *I reci: "Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici."* (Et-Tevba, 105.)



Treće poglavlje

Odgovornost za fizički odgoj

Među velikim odgovornostima na koje je Islam obavezao odgajatelje, bili to roditelji ili učitelji, je odgovornost za fizički razvoj djeteta, kako bi djeca stekla fizičku snagu, sačuvali tijelo, zdravlje, vitalnost i živahnost.

Islam je i za ovu vrstu razvoja i odgoja djece utvrdio naučnu metodu da bismo znali koliko veliko povjerenje preuzimamo na sebe.

Osnovne karakteristike ove odgovornosti kojom nas je obavezao Allah su:

1. Obaveza izdržavanja porodice uključujući i djecu:

Uzvišeni Allah u tom pogledu veli:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ *Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva.* (El-Bekare, 233.)

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim o ovome ističe: "Od novca koji potrošiš na Allahovom putu, radi oslobađanja roba, dijelenja milostinje siromašnim ili radi izdržavanja porodice, najveća nagrada slijedi za novac potrošen radi izdržavanja porodice."

Ako je ocu obećana nagrada za trošenje na porodicu i njeno izdržavanje, isto tako je zlo i grijeh ukoliko se susteže od trošenja i izdržavanja porodice, djece posebno, ukoliko je, naravno, u mogućnosti da to čini. Da vidimo šta u pogledu zanemarivanja obaveze prema porodici kaže Allahov Poslanik ﷺ: "Dovoljno je čovjeku da zanemari izdržavanje pa da mu se piše grijeh." U Muslimovoj predaji ovoga hadisa stoji: "Dovoljno je čovjeku grijeha da ne izdržava one koje je dužan izdržavati."

U trošak za porodicu se ubraja osiguravanje oca svojoj porodici zdrave hrane, stana i odjeće do te mjere da ne budu izloženi tjelesnim bolestima, fizičkom slabljenju, zaraznim i drugim bolestima.

2. Pridržavanje medicinskih propisa u pogledu jedenja, pijenja i spavanja (što bi kod djece trebalo postati praksa i navika):

Među uputama Vjerovjesnika ﷺ u vezi s ishranom je čuvanje od slabe probave hrane i zabrana prekomjernog jedenja i pijenja. Imam Ahmed, Tirmizi i drugi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nema gore posude koju čovjek prepuni od njegova stomaka. Dovoljno mu je par zalogaja koji će ga održati u životu. A ako već mora jesti, neka onda trećina stomaka bude za hranu, trećina za piće i trećina za disanje."

Među uputama Vjerovjesnika ﷺ u pogledu pijenja je piti na dva i tri puta, a zabrana disanja u posudu i pijenja stojeći.

U zbirkama *Es-Sahíha* (od Buharije i Muslima) se prenosi od Katade da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "da se ne diše u posudu", a u predaji koju prenosi Tirmizi: "Zabranjuje da se diše u posudu ili puše."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Neka niko od vas ne pije stojeći!"

Među uputama Vjerovjesnika ﷺ koje se odnose na spavanje je spavanje na desnoj strani, jer spavanje na lijevoj strani šteti srcu i ometa disanje. Buhari i Muslim prenose od Berrâ'a b. 'Âziba ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Kada pođeš u krevet na spavanje uzmi abdest, zatim lezi na desnu stranu i izgovori: - O moj Allahu, predajem Ti dušu svoju. Okrećem lice svoje Tebi. Svoje stanje prepuštam Tebi. Kod Tebe utočište tražim iz nade i straha od Tebe. Drugog utočišta i pribježišta osim Tebe nemam. Vjerujem Knjigu koju si objavio i Tvojega Vjerovjesnika kojega si poslao'. Neka ove riječi budu zadnje što izgovoriš.'"

3. Čuvanje od zaraznih bolesti:

O ovim bolestima govore sljedeći hadisi:

Muslim, Ibn Mâdže i drugi prenose hadis Džâbira b. Abdullaha ﷺ da je u izaslanstvu plemena Sekif jedan čovjek obolio od lepre. Vjerovjesnik ﷺ je poslao po njega (poručio): "Vrati se, prihvatili smo tvoju prisegu."

Buhari prenosi u *Sahíhu* da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Bježi od oboljelog od lepre kao od lava."

U oba *Sahíha* se prenosi hadis od Ebu Hurejre koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Bolestan se ne treba približavati zdravom.'"

Zbog toga su odgajatelji, prvenstveno majke, dužni čim se jedno dijete razboli od zarazne bolesti izolirati ga od ostale djece, da se bolest ne bi raširila i zaraza uzela maha. Koliko je samo značajna ova Vjerovjesnikova ﷺ uputa o fizičkom odgoju i očuvanju zdravlja!

4. Liječenje bolesnog:

Liječenje je jedna od najvećih stvari u otklanjanju iskušenja i uspješnom ozdravljenju.

U mnogim hadisima se naređuje liječenje, tako da ćemo se mi zadovoljiti sa nekoliko:

Muslim, Ahmed i drugi prenose od Džabira b. Abdullaha ﷺ koji prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Za svaku bolest ima lijek. Pa kada nekoga bolest pogodi, uz pomoć lijeka i dozvolu Uzvišenog Allaha ozdravit će."

Imam Ahmed u *Musnedu*, Nesâ'i i drugi prenose od Usame b. Šurejka koji kazuje: "Bio sam kod Vjerovjesnika ﷺ kada su mu došli beduini i upitali ga: 'Allahov Poslaniče, da li da se liječimo'? On im je rekao: 'Svakako, Allahovi robovi, liječite se. Uzvišeni Allah je za svaku bolest osim jedne dao i lijek'. Oni ga upitaše: 'A koja je'? On im odgovori: 'Starost'."

Imam Ahmed, Tirmizi i još neki prenose od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje: "Upitao sam: 'Allahov Poslaniče, šta misliš o liječenju Kur'anom, liječenju lijekovima i čuvanju bogobojaznošću, da li sve ovo može spriječiti ili promijeniti sudbinu?' Vjerovjesnik ﷺ je odgovorio: 'I to je Allahova sudbina'."

Na roditeljima i odgajateljima je da se pridržavaju Vjerovjesnikovih ﷺ uputstava u pogledu brige o djeci, u slučaju kada ih bilo šta pogodi kao i liječenju kada se razbole, jer je uzročno-posljedična veza sastavni dio vjere i srž islamskih načela.

5. Primjena principa "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja štetom.":

Mâlik, Ibn Mâdže i Dârekutni prenose od Ebu Se'ida el-Hudrija ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja na štetu štetom."

Islamski pravnici i učenjaci u usuli fikhu ovaj hadis smatraju jednim od najvažnijih pravnih načela koja je propisao Islam. Na ovome principu su izgrađeni mnogi propisi u pogledu zaštite pojedinca i društva u cjelini, kao i odbrane čovjeka od nanošenja štete.

Na temelju ovoga načela odgajatelji, posebno majke, su dužni poučavati djecu na strogo pridržavanje zdravstvenih uputstava, zaštitnih sredstava za očuvanje zdravlja i jačanje fizičke snage djeteta. Potrebno je da potraže pomoć i od stručnjaka u ovoj oblasti u pogledu preduzimanja odgovarajućih mjera radi zaštite od svih vrsta bolesti, posebno zaraznih.

Dijete treba znati, da će ga ako pojede nezrelo voće, mučiti stomak i da to može izazvati bolest. Zbog toga je odgajatelj dužan dijete poučiti da se navikava da jede zrelo voće.

Dijete treba znati da, ako pojede neoprano povrće ili bilo koju vrstu plodova, može se razboljeti. Zbog toga je odgajatelj dužan dijete poučiti da se navikava da jede oprano povrće i sve druge plodove.

Dijete treba znati da, ako uzima obrok na obrok, time može izazvati razne stomačne bolesti, bolesti disajnih puteva i opću slabost. Zbog toga je odgajatelj dužan dijete poučiti da se navikava da jede u određenim intervalima.

Dijete treba znati da ne smije jesti neopranih ruku jer to dovodi do širenja bolesti. Zbog toga je odgajatelj dužan dijete poučiti na primjenu islamske upute na pranje ruku prije jela i poslije jela.

Dijete treba znati da ne smije kihati u posudu sa jelom i u kašiku jer to škodi zdravlju. Zbog toga je odgajatelj dužan odviknuti dijete od ove štetne navike.

Ukoliko se odgajatelji budu pridržavali navedenih zdravstvenih uputstava i naviknu djecu na obavezno pridržavanje medicinskih uputa, nema sumnje da će djeca rasti u potpunom zdravlju, fizički ispravno se razvijati jačajući fizičku snagu, vitalnost i živahnost.

6. Navikavanje djece na bavljenje sportom i konjičkim vještinama:

Ovim sprovodi riječi Uzvišenog:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَا اسْتَطَعْتُم مِن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.)

i izvršava naređenje Allahova Poslanika ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim: "Snažan vjernik je bolji i Allahu draži od nejakog vjernika..."

Zbog toga Islam poziva na učenje plivanja, streljaštva i jahanje konja, i to u sljedećim hadisima:

Taberani prenosi sa dobrim lancem da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svako djelo u kome se ne spominje Allah, je zabava i dangubljenje, osim četiri stvari: gađanje (streljaštvo), uzgoj konja, zabavljanje sa ženom i plivanje."

Muslim u svome *Sahíhu* prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ učeći Allahove riječi: وَأَعِدُّوا لَهُم مَا اسْتَطَعْتُم مِن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 6.) govorio: "Streljaštvo je snaga. Streljaštvo je snaga. Streljaštvo je snaga."

Bezzar i Taberani prenose sa dobrim lancem da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Bavite se streljaštvom. To je vaša najbolja igra."

Buhari prenosi u svome *Sahíhu* da je Vjerovjesnik ﷺ jednom prolazio pored ljudi sa streljačkim lukovima i bodrio ih riječima: "Gađajte, i ja sam sa svima vama."

U oba *Sahíha* se bilježi da je Vjerovjesnik ﷺ dozvolio Abesincima da se igraju kopljima u njegovoj džamiji. Dozvolio je i Aiši da ih gleda. A njima je rekao: "Neka vas Arfidi..."! Budući da su se igrali kopljima kod Vjerovjesnika ﷺ, Omer je ušao unutra i dao se na skupljanje kamenja i njime ih počeo gađati. Vjerovjesnik ﷺ je na to rekao: "Pusti ih Omere!"[1]

---

[1] Ovom dozvolom Poslanik Islama utvrđuje da se vježbe slične ovim mogu obavljati i u njegovoj časnoj džamiji (El-Mesdžid eš-Šerif), da bi pametnom stavio do znanja da džamija u Islamu služi pored obavljanja namaza i za pripremu za borbu na Allahovu putu i odgoj pojedinca u interesu Islama.

Sakupljači zbirki *Sunen* i imam Ahmed prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: “Kladiti se može samo u deve, konje i strijele. To je zbog toga što ovo klađenje ima utjecaja na pripremanje sredstava za rat i borbu na Allahovom putu.”[1]

7. Navikavanje djece na oskudicu i suzdržavanje od prevelikog uživanja:

Ovo je potrebno da bi dijete kada stigne u doba zrelosti i punoljetstva moglo izvršavati svoje obaveze u pogledu borbe na Allahovom putu i pozivanja u Allahovu vjeru na najbolji mogući način i u najljepšem značenju same riječi.

Allahov Poslanik ﷺ u više hadisa poziva na skromnost i odgajanje na surovom načinu života:

Imam Ahmed i Ebu Ne‘ím prenose od Mu‘aza b. Džebela ؓ u *merfu‘* hadisu: “Čuvajte se prevelikog uživanja, jer robovi Allahovi ne žive u raskoši.”

Dovoljan je Poslanik ﷺ kao lijep primjer u predavanju surovu načinu života i skromnosti u jelu, oblačenju i stanovanju, kako bi se na njega ugledale buduće neporočne generacije muslimana, živjele prema njegovim uputama i po njegovu sunnetu, i uvijek bile pripravne, spremne i ohrabrene na suprotstavljanje svemu što se dogodi i što ih zadesi.

Treba napomenuti da su muslimani čim su se odali prevelikom uživanju, prepustili nasladama i ugodnim stvarima, počeli spavati u brokatu i svili, zavela ih materijalna civilizacija svojim sjajem i pojavom, ubrzo počeli propadati, predavati se udarima neprijatelja i veoma brzo se u srcima naše omladine počeo gasiti duh izdržljivosti, ustrajnosti i borbe na Allahovom putu. Sjećanja na pad Španije su još svježa.

[1] Dozvoljena opklada je ona kada ulog za opkladu ulažu drugi a ne takmičari ili samo jedan od njih i ide pobjedniku. Ukoliko se takmičari klade onda se takva opklada smatra strogo zabranjenim hazardom. Npr. kada jedan od takmičara kaže drugome: Ako me pobijediš dat ću ti to i to, bilo novac ili nešto drugo - a ako ja tebe pobijedim ti ćeš meni dati to i to, bilo novac ili nešto drugo. Ovaj oblik opklade je strogo zabranjen (*haram*).

8. Navikavanje djeteta na ozbiljan život, muškost i čuvanje od tromosti, slabljenja i propadanja:

Ovo se utvrđuje na temelju Vjerovjesnikovih uputa:

Muslim u svome *Sahíhu* prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Teži za onim što će ti koristiti, moli Allaha za pomoć i ne budi slabić."

Taberani prenosi sa dobrim lancem da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svako djelo u kome se ne spominje Allah je zabava i provod, osim streljaštva, uzgoja konja, zabavljanja sa ženom i plivanja."

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Bludnik dok čini blud nije vjernik, kradljivac dok krade nije vjernik i pijanac dok pije nije vjernik."

Muslim i još neki prenose od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Bit će dvije vrste ljudi u Džehennemu koje neću ni pogledati: ljudi sa bičevima kao repovima stoke kojim tuku narod, i žene polugole koje svojom pojavom skreću pažnju na sebe, s glavama kao grbama heravih (horasanskih) deva, koje u Džennet ući neće, niti će mirisa njegova osjetiti."

Ovo je samo djelić od vrijednih uputa u kojima Allahov Poslanik ﷺ poziva na ozbiljnost i ljudskost, a upozorava na nestabilnost i raspuštenost. Očigledno je i veoma jasno da dijete koje se razvija na način koji dovodi do njegova slabljenja i propadanja, i odgaja na razvratu i pokuđenim stvarima, takvo dijete postepeno pada u bijedu i opću nezainteresiranost. Njegova ličnost se raspada, psihološko stanje komplicira i izlaže fizičkom propadanju i najopasnijim bolestima.

Zbog svega spomenutog, odgajatelji, naročito majke, su dužni preuzeti na sebe da svojoj djeci još od malih nogu usađuju najbolje osobine čovječnosti, privikavanja na težak život, ponosa, samopoštovanja i krasnih vrlina.

Dužni su i braniti ih od svega što razara čovječnost i ličnost, ubija čestitost i moralne vrline, slabi duh i tijelo. Jedino tako im omogućuju ispravno rasuđivanje, fizičku snagu, očuvanje moralnih vrlina, plemenitost duha i podstrek u ostvarivanju njihovih nadanja i želja.

To bi bili najvažniji principi fizičkog odgoja djece u Islamu koje odgajatelji obavezno moraju znati.

Ukoliko pokažu zanimanje i obrate pažnju na njih, pokoljenja koja budu stasavala na ovim uputama i načinu odgajanja uživat će u snazi, zdravlju, vitalnosti i živahnosti. Istovremeno, izvršit će povjereni im

emanet i ispuniti odgovornost na koju ih je obavezao Allah i susrest će se sa Njim svijetla obraza, u društvu vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!

* * *

Postoje i veoma opasne pojave na koje želimo ukazati a kojima su okružena i djeca i odrasli, i pubertetlije i omladina. Na njih bi odgajatelji, naročito očevi, trebali obratiti posebnu pažnju i shvatiti svu njihovu štetnost i opasnost. Da im djeca ne bi pala u njihovu klopku, opržila se njihovom vatrom i izgubila u ćorsokaku i stranputici kuda vode ove pojave, oni bi morali znati čija je obaveza odgajanja djece u odvraćanju od zla i nesreće koju sobom donose.

Prema mojoj procjeni ove pojave raširene među djecom, pubertetlijama i omladinom bi se mogle svesti na sljedeće:

- pušenje
- onanija
- alkoholizam i droga
- blud i homoseksualizam.

O svakoj od navedene četiri pojave posebno ćemo opširnije i podrobnije govoriti.

1. Problem pušenja:

Svako može, nažalost, vidjeti da je problem pušenja u našoj bolnoj društvenoj stvarnosti najrasprostranjenija i najraširenija pojava. Pogleda li oko sebe, svaki će čovjek vidjeti da je ova ružna navika raširena u svim dijelovima, najrazličitijim nivoima i svim slojevima društva: među djecom i odraslima, ljudima i ženama, starcima i omladinom. Spašeni su od toga samo oni kod kojih je volja pobijedila strast, oni kod kojih je razum nadjačao emocije i oni kod kojih je svijest o koristi prevladala nad štetom.

Da bismo ovu pojavu u potpunosti obradili i sagledali je sa svih strana, najbolje je da o njoj govorimo sa tri aspekta:

1. štetnost koju prouzrokuje,
2. islamski stav u vezi sa njom i
3. kako je liječiti.

Što se tiče štetnosti koja nastaje pušenjem ona se može podijeliti na dvije veoma važne stvari.

Prvo, zdravstveni i psihološki problemi:

U ovome pogledu je od strane ljekara sigurno i bez ikakve sumnje utvrđeno da pušenje izaziva tuberkulozu, rak pluća, slabi pamćenje, smanjuje apetit, izaziva bljedoću lica i žutilo zuba, otežava disanje, izaziva uznemirenost i nervozu, uzrokuje opću fizičku slabost, mijenja narav, ubija želju, navikava na ljenost i izaziva malaksalost.

Sada ćemo navesti nekoliko mišljenja ljekara specijalista o štetnosti pušenja i njegovu utjecaju na zdravlje čovjeka.

Njemački časopis *Špigl* navodi da se u Istraživačkom centru u gradu Bethesda u američkoj državi Meryland okupilo deset američkih naučnika specijalista radi diskutiranja o utjecaju pušenja na zdravlje pojedinca i da su izašli sa sljedećim saopćenjem:

1. Procenat smrtnosti među pušačima-muškarcima je za 68 procenata veći u odnosu na nepušače.

2. Procenat smrtnosti među pušačima uzrokovan određenim bolestima u odnosu na nepušače je sljedeći: karcinom pluća je 10,8 puta češći kod pušača, upala sluznice, disajnih puteva, otečenost i nadutost ovih puteva 6,1 puta su češći kod pušača, karcinom grla 5,4 puta je češći kod pušača, karcinom usne duplje 4,1 puta je češći kod pušača, karcinom jednjaka 3,4 puta je češći kod pušača, stomačne bolesti 2,4 puta su češće kod pušača, druge akutne bolesti 2,6 puta su češće kod pušača, i na kraju, bolesti holesterola u krvi 1,7 puta su češće kod pušača.

3. Ovo znači da je mogućnost oboljevanja od zakrčenja krvnih sudova i bolesti srca izazvanih povećanim holesterolom u krvi, (to u Sjedinjenim Američkim Državama najčešće dovodi do smrti) za 70 procenata veća je među pušačima, upala sluznice i disajnih puteva u prosjeku za 500 procenata, a što se tiče karcinoma pluća - to je istovremeno najraširenija bolest karcinoma - procenat mogućnosti oboljenja od ove bolesti kod pušača je veći za 1000 procenata od nepušača itd.[1]

Sirijsko udruženje za borbu protiv tuberkoloze izdalo je saopćenje u kome stoji: "Dugogodišnja naučna istraživanja utvrdila su sljedeće: Čovjek od jedne cigarete uvuče u organizam 80 - 90 procenata dima te cigarete. Isto tako, čovjek pušeći uvlači u sebe i nikotin - ustvari katran - koji se skuplja u disajnim kanalima, a katran je vrsta hemijske suspstance koja može izazvati rak. Međutim, u duhanu postoje i drugi elementi koji izazivaju razna oštećenja disajnih organa, dok pluća postaju izvanrednim mjestom za skupljanje bacila i drugih smrtonosnih bakterija koje izazivaju razne bolesti pluća. Osim toga, pušači su

---

[1] Preuzeto iz časopisa *El-Hatâra*, god. XII, br. 3 - 4. str. 185.

mnogo češće izloženi mogućnosti oboljenja pluća i karcinomu u odnosu na nepušače. Pušenje izaziva razne hronične plućne bolesti kao što su upale bronhija, nadutost pluća, astma, tuberkuloza i druge. Pušenje može biti uzrokom i srčanih bolesti, jer nikotin ubrzava pulsiranje srca i napada krvne sudove. Mnogi pušači zbog toga plaćaju visoku cijenu razaranjem života. Zbog toga se čuvajte pušenja i ostavljajte duhan da biste sačuvali zdravlje."[1]

Pored navedenog postoje još mnoge druge štetne posljedice i opasne bolesti do kojih dovodi pušenje.

Drugo, materijalna šteta:

Sigurno je da pušači, pogotovo oni sa ograničenim materijalnim prihodima, dnevno troše na duhan i do četvrtine ukupnih dnevnih prihoda ili čak i više. Ne treba spominjati koliki su to materijalni izdaci i koliko to utječe na propadanje kuće i razjedinjenost porodice. Okorjeli pušač otkida i od hrane, i svoje i cijele porodice, samo da bi kupio i došao do duhana. To, međutim, može odvesti i na stranputicu u uzimanje mita i krađu, samo da bi se na bilo koji način došlo do novca i mogućnosti nabavke duhana.

Postoji li prema tome veća šteta od narušavanja zdravlja i morala u društvu zbog pušenja?!!

* * *

Što se tiče stava Islama po pitanju pušenja ukratko ćemo navesti sljedeće:

a) Imami u islamskom pravu i svi mudžtehidi su složni u tome da sve što uzrokuje štetu i vodi u propast, njegovo izbjegavanje je obavezno (*vadžib*). Takvo djelo je strogo zabranjeno (*haram*) prema hadisu koji prenose imam Ahmed i Ibn Mâdže gdje je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja štetom." Kao i prema uopćenim riječima Uzvišenog:

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ *I sami sebe u propast ne dovodite.* (El-Bekare, 195.), i

وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا *I ne ubijajte sami sebe! Allah je, doista, prema vama milostiv.* (En-Nisâ', 29.)

Budući da je štetnost duhana za organizam dokazana kao i opasnost po zdravlje - kao što smo naprijed vidjeli - onda je izbjegavanje pušenja obavezno (*vadžib*), a pušenje strogo zabranjeno (*haram*).

[1] Časopis *El-Hatâra*, god. XII, br. 3 - 4. str. 15. - 16.

b) Općeprihvaćeno je kod većine razumnih i dobrog ukusa ljudi da duhan zbog njegove štetnosti po zdravlje i izazivanja ružnog mirisa u ustima potpada pod grupu loših stvari. Uzvišeni Allah, međutim, ljudima dopušta dobre a zabranjuje hrđave stvari radi zaštite njihova tijela, lijepog morala, zdravog razmišljanja i pojavljivanja u društvu kao voljene i lijepe osobe. U tom smislu Uzvišeni Allah veli:

وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ *Hrđavo za dobro ne podmećite.* (En-Nisâ', 2.)

وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ *... koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti.* (El-'Arâf, 157.)

قُل لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ

Reci: 'Nije isto ono što je zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar što te iznenađuje mnoštvo onoga što je zabranjeno.' (El-Mâ'ida, 100.)

c) Duhan opija razum, izaziva malaksalost tijela. Sve ovo osjećaju jednako onaj koji to čini otprije, onaj koji prvi put zapali cigaretu kao i onaj koji se postepeno pokušava navići na pušenje, a naročito ukoliko ga pretjerano i previše konzumiraju.

Allahov Poslanik ﷺ zabranjuje sve što izaziva fizičku i umnu slabost, isto kao što zabranjuje alkohol i drogu. Tako u hadisu koji prenose preko sahih lanaca imam Ahmed u svome djelu *Musned* i Ebu Dâvud u svome djelu *Sunen* od Ummu Seleme, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio sve što opija."

Ovaj tekst i svojim smislom i značenjem potvrđuje da je pušenje strogo zabranjeno a izbjegavanje pušenja obaveza, i to zbog dalekosežne štetnosti koju izaziva i zbog toga što je pušenje kao pojava ružna stvar. Osim ovoga pušenje uzrokuje i rasipanje novca što je jedna od, također, štetnih posljedica koja negativno utječe na pojedinca, porodicu i društvo. A Vjerovjesnik ﷺ je, kako prenosi Buhari, zabranio i rasipanje novca.

Oni islamski pravnici koji su u prošlosti dopuštali pušenje ili ga tretirali kao pokuđenu (*mekruh*) pojavu, imali su određeno opravdanje za takvo stajalište pošto medicina još nije bila otkrila fizičku i psihološku štetnost pušenja. Međutim, pošto su stručnjaci objasnili dalekosežnu štetnost pušenja po pojedinca i društvo, nema mjesta kolebanju oko toga da li je pušenje haram ili je dopušteno. Pušenje je haram i privikavanje na pušenje je siguran grijeh, a Allah najbolje zna.

* * *

Liječenje od ove pojave je obaveza države u prvome redu, i to pokretanjem velike propagandne kampanje putem medija, novina, časopisa, radia i televizije. Kroz sve ove medije država je dužna upozoravati na duhan, obraćajući se neprekidno narodu, omladini posebno, ukazujući na dalekosežnu štetu i veliku opasnost od pušenja. U tome treba tražiti i pomoć onih koji o ovome problemu imaju više informacija i koji su stručnjaci u ovoj oblasti, zatim od uglednih naučnika i ljudi od pera. Država je dužna, također, povećati poreze i takse na duhan, podizati njegovu cijenu i energično zabraniti pušenje na javnim mjestima i mjestima gdje se mnogo svijeta okuplja.

Ovi bi postupci trebali biti prijelazni period u njegovoj potpunoj zabrani kao što to sada rade velike zemlje poput Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije.

Starije osobe koje već puše trebale bi biti svjesne da ih Uzvišeni Allah prati u svim njihovim postupcima i da Ga se boje, i zbog toga da se sustegnu od prakticiranja zabranjenih stvari, u što spada i duhan. Ove bi osobe trebale posjedovati i jaku želju, odlučnost i čvrstinu, i iz toga crpiti snagu u nadvladavanju požude i strasti. Trebale bi imati i toliko razuma i mudrosti da uvide koji je to Pravi put, put bez krivina i nagiba, i da tim putem krenu. Nema sumnje da će se čovjek, ukoliko se okiti imanom koji ga brani, željom koju kontrolira i razumom koji upućuje, neizostavno isticati savršenstvom i živjeti mirnim i udobnim životom.

A što se tiče djece koja su već stekla ružnu naviku pušenja, zahvaljujući prvenstveno nemarnosti porodice i odgajatelja u kontroliranju djeteta, oni trebaju znati da je zanemarivanje ove obaveze veoma opasno i, ukoliko tako postupaju, posljedice njihova zla po društvo će biti ogromne i nesagledive.

U tom slučaju roditelji i odgajatelji su obavezni da kontroliraju situaciju u vezi sa djecom, upoznaju se sa njihovim ponašanjem i kretanjem, i pristupe liječenju njihovih deformacija, kako bi ih vratili na Pravi put i izveli na obalu spasa.

Nema dvojbe da će dijete koje se od malih nogu navikne na pušenje, postepeno ići ka gorim stvarima od pušenja i odvratnijim porocima i devijacijama. Duhan će tako biti samo jedan loš poštar i put ka razvratu i drugim ružnim djelima. Zato oni koji pameti imaju neka pouku uzmu.

* * *

2. Problem onanije:

Onanisanje kao pojava je raširena među djecom u pubertetu i omladinom. Glavni uzročnik njene raširenosti i rasprostranjenosti je ženska moda koja svojim izgledom izaziva želju i zavodi, zatim raskalašeno hodanje i izazivačko dotjerivanje žena na ulici, šetalištima i drugim mjestima.

Ovo je što se tiče općeg društvenog okruženja. A što se tiče gledanja dramskih predstava i filmova, to je još gore i gorčije. Šta se, ustvari, može vidjeti na filmovima? Ovi filmovi podražuju nagon i uništavaju poštenje i čast, ubijaju plemenitost, dostojanstvo i poštenje.

Što se tiče čitanja knjiga i časopisa sa ljubavnim pričama u kojima se izaziva i raspiruje seksualna mašta, oni su među najutjecajnijim sredstvima na psihičko, mentalno i moralno zdravlje omladine.

Samo ovi utjecaji su dovoljni da okrenu omladinu na puteve bluda, razvrata i padanja u provaliju svakovrsnih poroka i izopačenosti.

Ukoliko mladića u pubertetu od ovakvoga razvrata ne sačuva vjerovanje da Allah prati svaki njegov korak, ne odvrati strah od Stvoritelja ili spriječi briga o posljedicama takvoga čina, takvome nema trećega izlaza osim:

- da udovolji svom seksualnom nagonu na strogo zabranjen način,
- ili da silinu takvoga nagona ublaži onanijom.

Međutim, i manje opasna stvar od navedene dvije izaziva štetu sa dalekosežnim i sigurnim posljedicama po tijelo, potomstvo, razum, zdravlje i psihu.

A da bi pisanje o ovoj pojavi bilo potpuno, najbolje će biti da o njoj govorimo iz tri ugla:

1. štete koje proizilaze iz prakticiranja ovoga zla,
2. islamski vjerski propis u vezi sa ovom pojavom i
3. kako je liječiti.

Što se tiče štetnih posljedica koje proizilaze iz prakticiranja ovoga zla, ograničit ćemo se na tri vrste:

a) Fizički problemi:

Medicinski je dokazano da se kod onih osoba koje se odaju ovome poroku javljaju sljedeće bolesti: fizički zamor, mršavost, drhtavica, lupanje srca, slabljenje vida i pamćenja, smetnje u probavnim organima, upala pluća koja najčešće dovodi do tuberkoloze i, na kraju, problemi sa krvotokom koji uzrokuju slabljenje krvi.

b) Seksualni problemi:

Najvažnija posljedica od prakticiranja onanije je gubljenje seksualne potencije, što znači nemogućnost ženidbe. Nema sumnje da ova bolest izaziva kod žena odbojnost i averziju prema muškarcima i u tom slučaju ne postoji razlog koji bi opravdao nastavak bračne veze.

Navika muškarca da zadovoljava svoje strasti prakticiranjem ove grješne navike dovodi i do stvaranja osjećaja odvratnosti među spolovima. To praktično znači da žena udajom ne nalazi zaštitu kod ovako bolesnog čovjeka, što na kraju može dovesti i do razvoda braka ili pokušaja žene da pronađe ljubavnika i sa njim u tajnosti zadovoljava svoje seksualne nagone.

c) Psihomentalni problemi:

Psiholozi su utvrdili da osobe sklone ovoj navici obolijevaju od različitih psihomentalnih bolesti, kao što su: rasijanost i zaboravnost, bezvoljnost, slabljenje pamćenja, sklonost ka povlačenju u sebe i usamljenost, pokazivanje srama i stida, osjećaj straha i tromosti, depresija i tuga, razmišljanje o činjenju zločina i izvršenju samoubistva, i druge posljedice ove vrste koje paraliziraju razmišljanje, slabe volju i uništavaju ličnost, o čemu su stručnjaci za ovu oblast napisali opširne studije i obavili detaljna naučna istraživanja.

Što se tiče vjerskog propisa u vezi upražnjavanja ove navike, ona je strogo zabranjena i spada u grijeh. Dokazi za ovakvu tvrdnju su sljedeći:

a) Uzvišeni Allah u suri *El-Mu'minûn* kaže:

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ(٥) إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ(٦) فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ(٧)

I koji stidna mjesta čuvaju - osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; - a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju. (ajet: 5. - 7.)

Ajet: فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ - *a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju.* (El-Mu'minun, 7.) svojim općim značenjem određuje da je svako zadovoljavanje strasti na način izvan braka ili posjedovanja robinje kao što su blud, homoseksualizam i onanija strogo zabranjeno.

b) Već smo u obradi islamskog stava u vezi sa pušenjem spomenuli da je obavezno izbjegavanje a strogo zabranjeno činjenje svega što dovodi do štetnih posljedica i čovjeka baca u propast, i to na temelju općeg značenja hadisa: "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja štetom", kao i ajeta Uzvišenog: وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ - *I sami sebe u propast ne dovodite.* (El-Bekare, 195.)

A s obzirom da iz upražnjavanja onanije proističu fizički, seksualni i psiho-moralni problemi koji dovode to štetnih posljedica, i onanija je strogo zabranjena na temelju hadisa: "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja štetom." i ajeta: وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ - *I sami sebe u propast ne dovodite.* (El-Bekare, 195.)

Pretpostavljeno pitanje:

Ako je onanija strogo zabranjena, šta u slučaju kada čovjeka obuzme strast, ovlada njime nagon i postoji vjerovatnoća da će zapasti u blud i razvrat?

Nema sumnje da čovjek kada vaga između dva zla, da će na kraju, ukoliko dođe u škripac, izabrati zlo sa manjom štetom, rukovodeći se temeljnim pravilom koje kaže: "Između dva zla izabrati manje štetno."

Jasno je da je onanija zlo, ali isto tako da su razvrat, blud i homoseksualizam veće zlo zbog ataka na opće dostojanstvo i zbog ubijanja časti i poštenja, a da ne govorimo o miješanju rodbinskih veza, prolijevanju krvi, izazivanju pakosti i mržnje. Dakle, u ovome slučaju izbor pada na onaniju u odnosu na razvrat kao veliki grijeh, s obzirom da je onanija manje štetna i manje zlo.

U vezi sa ovakvom situacijom islamski pravnici ističu: "Onanija je zabranjena u slučaju kada se njom želi izazvati i zadovoljiti mirujuća strast. Međutim, kada strast nadvlada čovjeka, obuzme njegov um, uznemiri misao, počne navoditi na razvrat, a onanija ostane kao jedini način njenoga smirivanja, onda postaje dopuštenom i dostatna je samoj sebi; izravno spašava onoga ko to čini kao i drugi načini, i za to nema ni nagrade ni kazne, niti se piše kao dobro djelo niti kao grijeh.[1]

* * *

[1] Prema: Eš-Šejh Muhammed el-Hâmid, *Rudûd 'alâ abâtil* str. 42.

Što se tiče djelotvornog postupka iskorijenjivanja ove pojave, to se postiže sljedećim sredstvima:

1. Ženidba u ranim godinama:

Brak je najefikasnije sredstvo iskorijenjivanja ove pogubne navike, ustvari jedini prirodni put oslobađanja ogromnog tereta koji se zove strast. Osim toga, brak ima i drugih moralnih, društvenih, zdravstvenih i psihičkih prednosti zašto nam prostor ne dozvoljava da opširnije o njima govorimo.[1]

2. Dobrovoljni post:

Ukoliko postoje teške okolnosti koje sprečavaju ženidbu u ranim godinama, Islam mladićima zapalim u ovakve okolnosti preporučuje da poste dobrovoljni post kojim se smanjuje pretjerana strast i uništava žestina nagona, a jača osjećaj Allahove pratnje i Njegova straha. O ovoj preporuci se govori u hadisu koji prenosi više prenosilaca od Allahova Poslanika ﷺ koji je rekao: "O mladići, ko je od vas materijalno sposoban neka se oženi. Ženidba je najbolji način za čuvanje pogleda i najbolja zaštita od bluda. Ko to ne može neka posti, jer i post ukroćuje strast."

Postoji više vrsta dobrovoljnog posta na koje podstiče Islam. Spomenut ćemo kao primjer Dâvudov post koji je postio dan a dan mrsio, post ponedjeljkom i četvrtkom, post šest dana mjeseca ševvala, post deseti dan muharrema i drugi, a među njima je i post umirenja strasti prema Poslanikovim ﷺ riječima: "Ko to ne može neka posti."

3. Izbjegavanje svega što izaziva seksualni nagon:

Nema spora da je društvo u kojemu živimo prepuno stvari koje mame i navode na pokvarenost, i izazivaju propast i razvrat. Pođe li omladina za ovim izazovima i iskušenjima, i padne u glib poroka i nemorala, nema sumnje da će to u negativnom smislu utjecati na njihov moral, prouzročiti devijaciona ponašanja, i da će kod takvih osoba, poput životinja, sav život biti sveden na strasti i razularenosti.

Na odgajateljima je, prema tome, da savjetima, skretanjem pažnje i upozorenjima onima za čije su usmjeravanje i odgoj zaduženi, na lijep način ukažu da je gledanje polugolih žena koje svoju ljepotu ne kriju, čitanje ljubavnih priča i časopisa sa razgolićenim ženama na čemu trgovci nagona i pohlepe zasnivaju svoju prođu, te slušanje razuzdane i bestidne muzike koja se emitira na svakome koraku, nije ništa drugo

[1] Opširnije o ovome se može pogledati u našoj knjizi *'Akubât ez-zevâdž* (Bračne zapreke).

do ubijanje ljubomore, kaljanje ugleda, rastegljivanje morala, ubijanje plemenitosti, fizičko iscrpljivanje, zamućivanje razboritosti, slabljenje pamćenja, izazivanje nagona, gubljenje ličnosti i pokopavanje čovječnosti, kreposti i ljudskoga karaktera. Dobro bi bilo da je naša omladina svjesna ovih preporuka i da uzmu u obzir sve navedene posljedice, jer poslije ovih opomena i upozorenja, drugoga izlaza nema, osim uspostavljanja ravnoteže između želja i psihičko-moralne discipline, i mentalnog i fizičkog zdravlja. U tom slučaju bit će u društvu čestitih, neporočnih i pobožnih vjernika.

4. Ispunjavanje slobodnog vremena korisnim stvarima:

Naučnici u oblasti psihologije i pedagogije tvrde da djetetu u pubertetu i momačkom dobu, ukoliko se u slobodnom vremenu povlači u samoću, na um dolaze razne blažene ideje, rasijane misli i uzbuđujuće seksualne fantazije, tako da se u tom slučaju u njemu pred talasom ovakvih razmišljanja i ideja budi strast i pali nagon. Da bi smanjio nagon strasti i odbio njenu žestinu, on nema drugog izlaza nego da pribjegne ovoj veoma ružnoj navici. Dakle, kakav je lijek za oslobađanje od ovakvih nadolazećih misli i bludnih fantazija iz kojih proizilaze tako prljave i bolne konsekvence?

Lijek je u tome da poučimo pubertetsku omladinu kako da provodi i čime da ispunjava slobodno vrijeme.

Koliko li je oblasti i načina da se provede i ispuni ovo vrijeme!?

Može se baviti sportom čime će fizički ojačati, zdravom šetnjom sa drugovima kreposna morala u kojoj će se osvježiti i relaksirati, čitati korisnu literaturu čime će upotpuniti svoje znanje, baviti se nekim ručnim radom razvijajući time svoje sklonosti, prisustvovati vjerskim predavanjima čime će popraviti svoje ponašanje, uključiti se u kulturne aktivnosti kako bi se intelektualno obogatio, trenirati streljaštvo ili druge borilačke vještine da bi se pripremio za borbu na Allahovom putu, ili se baviti bilo kojim drugim aktivnostima koje čovjeka obogaćuju idejama, razvijaju duh, fizički jačaju organizam i uzdižu moral.

5. Dobro društvo:

Jedna od najvažnijih stvari kojima treba težiti svaki odgajatelj je izbor uzoritog i poštenog društva svome djetetu, mladiću u pubertetu, društva koje će ga opominjati kada se zaboravi, posavjetovati kada skrene, pomoći mu da se popravi i utješiti ga kada mu se nešto dogodi.

Često se ističe kako je pravih drugova malo, naročito u današnje vrijeme u kojemu se cijeni iskren prijatelj i drug vjernik. To je, nažalost, tačno i prihvaćamo da je tako, ali je i to dovoljno za jedno

mjesto u kojemu se ovakve osobe prepoznaju po znacima tragova od sedžde koju čine, ističu visokim moralom i slijeđenjem Pravog puta. Ima li išta vrednije za jednoga mladića od toga da traga za ovakvim društvom i da ga se drži kada ga nađe. Ono će mu biti oslonac u nesreći, pomoć u savladavanju poroka i životnih iskušenja, družina kojoj može vjerovati, kod nje naći utočište i na nju se osloniti.

Nema sumnje da je čovjek na vjeri svoga prijatelja, da drug slijedi druga sa kojim se druži i da svaka ptica svome jatu leti. Tako Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Tirmizi u vezi sa ovim veli: "Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda s kim prijateljuje."[1]

Posve je jasno da će i onoga ko se nalazi u društvu koje čini ružne stvari, odaje se poroku i čine grijehe, takvo društvo i njega povesti u propast, gurnuti u grijeh i prijateljevati sa njim samo kada su u pitanju lični interesi i ovosvjetski ciljevi.

Zato se naša omladina, ukoliko želi čvrst i jak iman, visok i prefinjen moral, i zdravo i snažno tijelo, mora čuvati lošeg društva i opakih prijatelja.

Da bi ostvarili sreću na ovome i budućem svijetu, zatim plemenitost na ovome a spas na budućem svijetu, moraju težiti za prijateljima vjernicima i dobrim društvom, jer i Uzvišeni Allah u Svojoj Mudroj Knjizi veli:

الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

Tog dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili. (Ez-Zuhruf, 67.)

6. Pridržavanje zdravstvenih uputstava:

Radi smanjivanja žestine nagona i obuzdavanja strasti ljekari preporučuju:

1) Češće kupanje hladnom vodom tokom ljeta i polijevanje hladnom vodom spolnog organa u drugim dobima.
2) Češće bavljenje sportom i tjelesnom fiskulturom.
3) Izbjegavanje začinjene hrane zbog toga što takva hrana izaziva uzbuđenje i nadražljivost.
4) Smanjivanje što je više moguće nervnih stimulanasa kao što su kahva i čaj.

---

[1] U našemu jeziku se u vezi sa ovim kaže: "S kim si, onakav si" ili "S kim te vide, takvim te pišu". (nap. prevodioca)

5) Manje jesti goveđe meso i jaja.
6) Ne spavati na leđima i stomaku, nego na desnoj strani okrenuta lica prema Kibli.

7. Usađivanje osjećaja straha od Uzvišenog Allaha:

Sasvim je prihvatljivo da će mladić - kada osjeća strah u dubini duše svoje, vjeruje da ga Allah prati i da ga vidi, da zna sve njegove tajne i misli, da zna kada ga je oko izdalo i šta krije u grudima svojim i da će račun polagati ako ne bude dužnosti potpuno izvršavao ili ako u tome bude pretjerivao, i da će ga kazniti ako bude sa Pravoga puta skretao i griješio - u tom slučaju sasvim sigurno prekinuti sa grijesima i ružnim djelima, i suzdržati se od činjenja pokuđenih i bestidnih djela.

Sasvim je znano da prisustvovanje skupovima na kojima se raspravlja o nauci i spominje Allahovo ime, zatim ustrajnost na farz-namazima i nafilama, revnost u učenju Kur'ana, obavljanje noćnih namaza, ustrajnost u preporučljivom i dobrovoljnom postu, slušanje kazivanja o ashabima i dobrim ljudima, biranje uzoritih prijatelja i kretanje u vjerničkom društvu, spominjanje smrti i onoga što slijedi poslije smrti - sve to kod vjernika povećava strah od Allaha i osjećaj Njegove pratnje i svijest o Njegovoj veličini.

Da ga bludne stvari ne bi privukle sebi i ukrasi ovoga svijeta zaveli pa pao u činjenje zabranjenih stvari, korisno je da mladić vjernik slijedi sva ova sredstva, jer ona u njemu jačaju uvjerenje Allahove pratnje i straha prema Njemu, i da su mu stalno pred očima riječi Uzvišenog:

فَأَمَّا مَن طَغَىٰ (٣٧) وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (٣٨) فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ (٣٩) وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى
النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ (٤٠) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ (٤١)

I onda će onome koji je obijestan bio i život na ovome svijetu više volio, Džehennem prebivalište postati sigurno. A onome koji je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao, Džennet će prebivalište biti sigurno. (En-Nâzi'ât, 37. - 41.)

3. Alkoholizam i droga:

Ovu opasnu i bolnu pojavu vidimo raširenu u sredinama koje ne pridaju važnost uzoritom moralu niti poštuju svetost islamskog odgoja.

Ovu pojavu vidimo više raširenu kod napuštene djece koja nemaju nikoga ko bi se brinuo o njihovom izdržavanju, nadzirao njihov odgoj i usmjeravao ih dok se razvijaju, zatim kod djece koja su krenula putem

poroka i stranputice zbog nemara roditelja za njihovim nadziranjem. Zbog toga takva djeca završavaju u zlu i poroku, i od takvog društva prihvaćaju sve što je loše i pokvareno.

Da bismo ovu pojavu istražili u cijelosti bilo bi dobro da o njoj govorimo sa tri aspekta:

1. štete koje iz ove pojave proizilaze,
2. islamski stav prema njoj i
3. djelotvorni postupak njenog iskorjenjivanja i istrebljenja.

Što se tiče šteta koje iz alkoholizma i droge proizilaze, one se mogu podijeliti na:

a) Zdravstvene i mentalne posljedice:

Ljekari i medicinski stručnjaci su složni da opojna pića i droge uzrokuju ludilo, slabe pamćenje, izazivaju stomačne i crijevne bolesti, blokiraju misao i razum, stvaraju bolesti probavnog trakta, uništavaju apetit za jelom, mršavost, apatiju i ravnodušnost, slabu potenciju, izazivaju sklerozu tkiva i zakrčenje arterija, i izazivaju mnoge druge opasne bolesti. Dovoljno je zabrinutosti kada vidimo da Institut za nacionalnu statistiku u Francuskoj u vezi sa štetnim posljedicama od ove pojave iznosi podatak da alkohol ubija više Francuza nego tuberkuloza. U Francuskoj je 1955. godine umrlo sedamnaest hiljada Francuza od posljedica konzumiranja alkohola, dok je od tuberkuloze umrlo dvanaest hiljada iste godine.

b) Ekonomske posljedice:

Poznato je da osobe koje uzimaju alkohol i drogu, troše novac nemilice na njihovu nabavku. Nije nepoznato ni to da ovakvo trošenje dovodi do rasipanja novca, uništavanja porodice i izazivanje siromaštva, a da ne govorimo da onaj koji se oda ovome poroku slabi proizvodnju i nanosi štetu i cjelokupnoj privredi, i izaziva nazadovanje u svim oblastima kulture, uz osobnu fizičku slabost, apatiju i razne psihofizičke bolesti - a sve kao rezultat odavanja alkoholu i drogi.

Kairske novine *El-Ahrâm* u svom broju od 03. 05. 1965. godine navode podatak "da 72 miliona Amerikanaca uzima alkohol a da 22 miliona njih koštaju državu zbog odsustvovanja sa posla svake godine po dva biliona dolara ..."[1]

[1] Nakon pola stoljeća, taj broj je sigurno veći.

c) Psihičke, moralne i socijalne posljedice:

Osobe sklone alkoholu i drogi odlikuju se veoma lošim osobinama i imaju ružne navike kao što su laž, strašljivost, preziranje moralnih vrijednosti i ideala, odaju se činjenju velikih kriminalnih grijeha kao što je krađa, blud i nasilje nad samim sobom, i pogođene su raspadom morala, bezvoljnošću i slabljenjem osjećaja za obavezama.

Pored toga, slobodno vrijeme provode po tajnim mjestima u manjim grupama čineći zla djela, ili u društvu razvratnika smatrajući sebi dopuštenim svaki grijeh i skrnaveći svaku svetost.

Poznato je da imperijalističke države koriste širenje droge kao ubitačno oružje radi razbijanja snage narôda, slabljenja njihova morala i gašenja žeravice duha borbe na Allahovom putu i otpora imperijalizmu. Tako Egipat i dan - danas trpi od posljedica droge koja je raširena unutar zemlje, a zasijao je britanski imperijalizam prije četvrt stoljeća, isto kao što su Englezi poduzeli rat protiv Kine zbog zabrane trgovine opijumom, pa je zbog toga i nazvan "opijumski rat."

Islam je strogo zabranio konzumiranje opojnih pića i droga. Njihova zabrana temelji se na sljedećim dokazima:

Uzvišeni Allah u vezi sa zabranom alkohola kaže:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ (٩٠) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ
اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ (٩١)

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i obavljanja molitve odvrati. Pa hoćete li se okaniti?[1] (El-Mâ'ida, 90. - 91.)

[1] Neki bolesna srca tvrde ističući da u iskazu *toga se klonite* nema dokaza za zabranu. Da je alkohol zabranjen, prema njima, Kur'an bi kazao "prekinite sa tim". Međutim, sedam je dokaza zabrane alkohola:

1. Upoređivanje alkohola sa kockom, kumirima i strelicama za gatanje;
2. opisivanje alkohola kao odvratne stvari;
3. opisivanje alkohola kao šejtanskog djela;
4. zapovijed koja u iskazu *toga se klonite* upućuje na odustajanje, odnosno prestanak.
5. Alkohol unosi neprijateljstvo i mržnju;
6. odvraća od sjećanja na Allaha i obavljanja molitve; i
7. negacijsko - upitna formulacija: *Pa hoćete li se okaniti?* Ima li, dakle, od ovih jasnijih dokaza koji upućuju na zabranu. Međutim, nevjernici poriču Allahove riječi.

Allahov Poslanik ﷺ, prema onome što prenosi Ebu Dâvud o zabrani alkohola, kaže: "Allah je prokleo alkohol i onoga ko ga pije i ko ga toči i ko ga kupuje i ko ga prodaje i ko ga cijedi i kome se cijedi i ko ga nosi i kome se nosi."

Što se tiče zabrane droge za to postoji nebrojeno dokaza. Neke od njih ćemo navesti.

a) Zabrana droge se nalazi u općem značenju riječi Uzvišenog:

وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ ... *koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti.* (El-'Arâf, 157.)

Zabrana droge se na isti način izvodi i iz riječi Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Ahmed i Ibn Mâdže: "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja štetom."

b) Ova se zabrana nalazi i u hadisu koji prenose imam Ahmed u svome djelu *Musned* i Ebu Dâvud preko *sahîh* lanaca u svome djelu *Sunen* od Ummu Seleme, žene Vjerovjesnika ﷺ, koja kaže: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio sve što opija i omamljuje."

c) Zabrana droge potpada pod dokaze o zabrani alkohola, s obzirom da opija razum i izvodi ga iz njegove razborite i regularne prirode. Buhari i Muslim prenose da je vladar pravovjernih Omer b. el-Hattâb ؓ sa minbere Allahova Poslanika ﷺ svijetu razglasio: "Opojno je sve što opija razum." Ovaj iskaz definira značenje riječi *hamr*[1] da ne bi više bilo pitanja sumnjičavih u vezi sa ovom temom. Dakle, sve što obmanjuje razum i izvodi ga iz njegove normalne i osebujno razborite prirode spada pod pojam onoga što opija i ono je do Sudnjega dana zabranjeno.

Zbog toga što sve materije poznate pod imenom droge, kao što su hašiš, kokain, opijum i druge, dalekosežno djeluju na razum, svi koji ih uzimaju na bilo koji način smatraju se istim, jer svaki od njih fantazira o nečemu što ne postoji u stvarnosti, pliva u moru fikcija i snova i sanjari o dolinama iz mašte, tako da zaboravlja i samoga sebe, svoju vjeru i ovaj svijet. Karafi i Ibn Tejmijje navode da postoji opći konsenzus u vezi sa zabranom hašiša. Ibn Tejmijje tako ističe: "Ko hašiš smatra dozvoljenim postaje nevjernikom."

---

[1] Ova je riječ upotrijebljena u prethodnom iskazu Omera b. el-Hattâba ؓ u značenju "opojno piće".

Ostala nam je još nerazriješena upotreba alkohola kao lijeka što svakako interesira jedan dio svijeta. Odgovor na ovo pitanje je onaj koji je dao Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Muslim, Ahmed i drugi, kada je neki čovjek upitao Vjerovjesnika ﷺ o opojnim pićima a on mu odgovorio da su zabranjena. Potom mu je dotični čovjek rekao: "Ja ih spravljam kao lijek." Vjerovjesnik ﷺ mu je na to odgovorio: "Ona nisu lijek već su bolest." Ebu Dâvud prenosi od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao: "Allah je dao i bolest i lijek, i za svaku bolest je dao lijek, pa se liječite ali ne zabranjenim stvarima." Buhari prenosi od Ibn Mes'uda ﷺ u vezi s opojnim pićima: "Allah nije dao lijek u onome što vam je zabranjeno."

Navedeni tekstovi u cjelini i na nedvosmislen način dokazuju da je upotreba opojnih pića i kao lijeka zabranjena i grješnik je onaj ko ih u te svrhe koristi.

Što se tiče miješanja nekih lijekova sa određenim procentom alkohola iz nužde, kao npr. radi očuvanja da se ne pokvare, to je dozvoljeno ukoliko se koriste radi liječenja, i to ukoliko je liječnik koji propisuje takav lijek musliman i dobar stručnjak koji se boji Allaha i u samoći i u javnosti, jer su islamska načela zasnovana na principu olakšavanja, odbacivanja teškoća i ostvarenja interesa čovjeka. Osnova za ovakvu tvrdnju se nalazi u riječima Uzvišenog: فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ - *A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije.* (El-Bekare, 173.)

* * *

Što se tiče djelotvornog postupka iskorjenjivanja ove pojave postoje sljedeća sredstva:

a) ispravan odgoj,
b) zabrana izvora pojave i
c) kažnjavanje počinilaca.

a) U cilju ispravnog odgoja potrebno je od malih nogu koncentrirati se na odgajanje djeteta na vjerovanju u Allaha i razvijanju straha od Allaha u tajnosti i u javnosti. Ovakav način odgoja ima velikog utjecaja na formiranje svijesti kod djeteta, ličnog preobražaja i formiranje visokih moralnih vrlina. Iz historije je poznato da su Arapi koji su razumijevali Islam, vjerovali u njega i prihvaćali njegovo učenje - nakon što su svoju svijest odgojili na vjerovanju da ih Allah neprestano prati, zatim dušu svoju učvrstili na strahu od Allaha, te traženju pomoći od Allaha i oslanjanju na Allaha - dragovoljno i na osnovu slobodnog izbora napustili sve ružne navike koje su imali u predislamskom periodu.

Pogledamo li kako su predislamski Arapi u džahilijjetskom periodu uživali u vinu, vidjet ćemo koliko su slavili pijenje vina i na umjetnički način to opisivali. Pogledajmo šta kaže jedan pjesnik u vezi s tim:

Kada umrem pored vinove
loze me pokopajte
Da se kosti moje iz njenoga korijenja
poslije smrti napijaju

Ali bez obzira na sve ovo, kada im je objavljeno da je vino[1] zabranjeno, svi su rekli: "Prestali smo, Gospodaru!" I ne samo to, nego su prolili sva burad po ulicama Medine. Ovako iskrena vjera kada njena radost obuzme srce i njeni se korijeni učvrste u svijesti i duši ljudskoj čini čuda i uz to izvršava svoju veliku misiju u formiranju čestita i poštena čovjeka što ne mogu državne vlasti niti u tome uspijevaju velike ratne flote.

Zato možemo samo zamisliti koliko je ljudskim društvima potrebna ovakva vjera i ovako ispravan odgoj!

b) Što se tiče zabrane izvora ove pojave to je u rukama onih koji drže i provode vlast. Kada država zabrani na svim mjestima točenje i konzumiranje svih vrsta alkohola i poduzme sredstva za njegovo iskorijenjivanje i uništavanje, tada se zatvaraju vrata pred licem piću odanih i tada ne gubimo omladinu a ni prijestupnici ne nalaze načina da do alkohola dođu.

c) U vezi sa kažnjavanjem počinilaca ovoga grijeha Islam je propisao oštru kaznu za svakoga ko alkohol pije i ona iznosi u prosjeku između 40 do 80 udaraca bičem. Ova kazna ne isključuje ublažavanje kazne zatvorom, plaćanjem globe ili pljenidbom, i odnosi se na svakoga, i onoga ko ga prodaje, nosi ili njime trguje.

Na vlastima je - ukoliko su ozbiljne - da revnosno, iskreno, odlučno i ispravno postupaju pozivajući se na poznate krivične predmete kako bi svoj posao vršile na najbolji način i na kraju društvo očistile od prekršaja konzumiranja alkohola i opasnosti od drogiranja.

* * *

[1] Odnosno alkohol. (nap. prevodioca)

3. Blud i homoseksualizam:

Ovo je najopasnija društvena pojava kod djece i pubertetske omladine. Koliko smo puta slušali o djeci koja nisu postala ni punoljetna, a da su krenula putem razvrata i poroka samo zbog toga što su im roditelji i staratelji zanemarili osnovnu obavezu kontrole, tako da su krenula opasnim putem nastranosti i moralnog sunovrata, i došla do krajnjih granica propasti i izgubljenosti.

Koliko su nesretni roditelji i staratelji, kao i drugi koji bdiju nad njima, kada vide svoju djecu kako su se izopačila, kako im je moral pao i kako su ogrizli u blatu poroka i nastranosti!

Da li onda koriste uzdasi i je li dovoljna samo tuga kada vide dijelove sebe, plodove svoga srca kako tumaraju u bludu i spotiču se u močvari poroka.

A da su ih odgojili na kreposnom moralu, u potpunosti ih pratili šta rade i kuda se kreću, znali s kim se druže i s kim se sve sastaju, djeca im na kraju sigurno ne bi zapala u ovako žalosnu i sramotnu situaciju!

Sa ovim se postavlja i pitanje ko je najodgovorniji za moralnu nastranost i društvenu devijaciju djece?

Ko je taj ko ih osim roditelja i staratelja treba upućivati na principe uzoritosti i morala a odvraćati od razvrata i ružnih djela?

Otac i majka su na prvome i posljednjem mjestu po odgovornosti, a poslije njih dolazi odgovornost države i društva.

Nakon što smo istakli osnovne poglede u vezi usmjeravanja djece, sada ćemo nešto reći o ovoj pojavi sa tri njena aspekta:

1. štetne posljedice koje proizilaze iz same pojave,
2. islamski stav prema ovoj pojavi i
3. djelotvorni postupci iskorijenjivanja i istrebljenja ove pojave.

Što se tiče posljedica koje proizilaze iz pojave bluda i homoseksualizma one su dalekosežno opasne, a mogu se podijeliti na:

a) Zdravstvene i fizičke posljedice:

Odajući se bludu i homoseksualizmu dijete se može zaraziti sljedećim bolestima:*

*U vrijeme pisanja djela autoru nisu bile dostupne informacije o AIDS-u i njegovom pogubnom djelovanju. (prim. izdavača)

1. Sifilis:

Znakovi ove bolesti su rane i otok na spolnim organima, usnama, jeziku i očnim kapcima, i pojava pjega po raznim dijelovima tijela. Ova bolest može izazvati paralizu i sljepilo, arteriosklerozu, stenokardiju, fizičku izobličenost, karcinom jezika i ponekad tuberkulozu. Bolest je prelazna tako da najčešće prelazi na suprugu i djecu, a prenosi se dodirom i pljuvačkom.

2. Gonoreja ili triper:

Znakovi ove bolesti su bolovi i jako pečenje kod mokrenja, izlučivanje gnoja kroz mokraćne kanale kod muškaraca, a kod žena kroz grlić materice i kroz mokraćne kanale. Kod muškaraca se dodatno javlja upala mošnica i mokraćnog mjehura, i suženje mokraćnih kanala. Kod žena se javlja upala materice, jajnika i bubrega. Genoreja izaziva i sterilnost i kod muškaraca i kod žena, a kod muškaraca još i upalu mokraćnog kanala i rane koje često dovode do sprečavanja mokrenja, što ponekad uzrokuje i smrt.

3. Širenje zaraznih bolesti:

Bolesti izazvane bludom i homoseksualizmom dovode i do drugih opakih bolesti zbog prenošenja ubitačnih bakterija sa bolesnika na zdravu osobu preko prljavštine nastale za vrijeme spolnog odnosa.

Mnogo je ovih zaraznih bolesti i njihova opasnost se sve više povećava a zlo koje nanose postaje sve ozbiljnije u društvima u kojima se šire blud i homoseksualizam, tako da se izopačenost i ružna djela proširuju na sve dijelove društva!

Kako je istinu kazao iskreni i istiniti Muhammed b. Abdullah ﷺ kada je rekao da kada se u jednom narodu pojavi razvrat, Allah tom narodu daje bolesti koje među njihovim precima nisu postojale. Ibn Mâdže i Bejheki prenose da je Allahov Poslanik ﷺ kazao: "O muhadžiri, ako vas pogodi pet svari, utječem se Allahu da vas ne pogode - a jedna od njih je: ... Kada se u jednom narodu pojavi razvrat koji se čini javno, među tim narodom će se raširiti kuga i druge bolesti koje nisu među njihovim precima postojale." Pa neka razumom obdareni pouku prime!

b) Socijalne, moralne i psihičke posljedice:

Dovoljno je štete i opasnosti od ove pojave samo to što dovodi do miješanja rodbinskih veza, zatiranja potomstva, obeščašćivanja dostojanstva i svetosti, ubijanja oštroumnosti i čovječnosti, raspadanja društva, prekidanja bračnih veza, razbijanja porodične sloge, padanje u bezdan izopačenosti i poroka, i gubljenje ljudskosti i časti.

Dovoljno je zla i izopačenosti od ove pojave to što vidimo da je društvo prepuno djece bez ikakve časti i porijekla, i da struja liberalizma uništava mladiće i djevojke. I onda kada je stvar takva, u takvome društvu ne vidiš da moralne vrijednosti imaju značaja i da se dostojanstvo i čast uvažavaju i cijene.

Kakvu vrijednost društvo posjeduje ako je moral u njemu uništen, ako se stid i njegova narav izgubila a uvažavanje nestalo?

Kakvu vrijednost društvo posjeduje ako djeca u njemu skitaju, žene se obeščašćuju a omladina odaje razvratu?

Kakvu vrijednost društvo posjeduje kada u njemu vladaju strasti i kada su nad njim zavladali nagoni, tako da se za drugi interes osim za seks i zabranjena uživanja ne zna, niti drugoga cilja osim nagona i niskih strasti u njemu ima?

Nema sumnje da je takvo društvo slabo, razbijeno i da mu u svakome trenutku prijeti nestajanje i propast. Isinu je u tom pogledu Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi rekao:

وَإِذَا أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا

Kada hoćemo da jedan grad uništimo, onima koji su u njemu na raskoš navikli prepustimo da se razvratu odaju i da tako zasluže kaznu, pa ga onda do temelja razrušimo. (El-Isrâ', 16.)

* * *

Što se tiče islamskog stava prema bludu i homoseksualizmu, oni su u Islamu strogo zabranjeni i u tome su svi islamski pravnici i mudžtehidi saglasni. Ova zabrana se temelji na sljedećim dokazima:

Što se tiče zabrane bluda Uzvišeni Allah ističe:

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا *I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!* (El-Isrâ', 32.)

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ
يَلْقَ أَثَامًا(٦٨)يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا(٦٩)

I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati. (El-Furkân, 68. - 69.)

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Buhari, Muslim i drugi veli: "Bludnik dok čini blud nije vjernik." Hâkim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada se u jednome mjestu pojave blud i kamata, stanovnici toga mjesta zaslužuju Allahovu kaznu." Što se tiče zabrane homoseksualizma Uzvišeni Allah veli:

أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ(١٦٥) وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ
عَادُونَ(١٦٦)

Zašto vi, mimo sav svijet, sa muškarcima općite, a žene svoje, koje je za vas Gospodar vaš stvorio, ostavljate? Vi ste ljudi koji svaku granicu zla prelazite. (Eš-Šu'arâ', 165. - 166.)

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ(٢٨)أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ
وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ
مِنَ الصَّادِقِينَ(٢٩)

I Luta. Kada narodu svome reče: "Vi činite takav razvrat kakav prije vas niko na svijetu nije činio: s muškarcima općite, po drumovima presrećete, i na skupovima svojim najodvratnije stvari činite", - odgovor naroda njegova bijaše: "Učini da nas Allahova kazna stigne, ako istinu govoriš!" (El-'Ankebut, 28. - 29.)

U hadisu koji prenosi Hâkim Allahov Poslanik ﷺ kaže: "Neka je proklet ko čini ono što je radio Lutov narod. Neka je proklet ko čini ono što je radio Lutov narod. Neka je proklet ko čini ono što je radio Lutov narod." Tri puta je, dakle, ovo ponovio. Ibn Mâdže i Tirmizi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najviše se bojim za moj Ummet da ne bi činio ono što je radio Lutov narod."

Za blud i homoseksualizam Islam je propisao i određene kazne:

1. kazna za blud:

Za blud postoje dvije vrste kazne:

a) bičevanje sa progonstvom
b) kamenovanje

Bičevanje sa progonstvom se propisuje neoženjenu bludniku ili neudatoj bludnici, i ova kazna podrazumijeva stotinu udaraca bičem, a temelji se na riječima Uzvišenog:

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (En-Nûr, 2.)

Progonstvo kod hanefijskih pravnika potpada pod kategoriju oštrog ukora i ako vladar u tome vidi korist sprovest će ga. Prema mišljenju imama Ebu Hanife i progonstvom se postiže cilj kažnjavanja. Kod ostalih imama, progonstvo je obavezno nakon bičevanja i to na udaljenost na kojoj se ne krati namaz. Bičevanje sa progonstvom je propis i prve četvorice halifa. U tome su saglasni i mnogi drugovi Allahova Poslanika ﷺ.

Što se tiče kamenovanja ono se odnosi na oženjenog bludnika a izvodi se iz riječi Vjerovjesnika ﷺ u hadisu koji prenose Buhari, Muslim i drugi: “Nije dozvoljena krv čovjeka muslimana koji posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Allahov Poslanik, osim u tri slučaja: oženjen bludnik, glava za glavu i ko ostavi vjeru i tako napusti zajednicu.” U sahíh hadisima se potvrđuje da je Allahov Poslanik ﷺ naredio kamenovanje Mâ‘iza b. Mâlika koji je bio oženjen i žene iz plemena Gâmid koja je bila udata, kada su pred Allahovim Poslanikom ﷺ priznali blud.

2. Kažnjavanje za homoseksualizam:

Svi učenjaci su složni u tome da je homoseksualizam blud, ali su se razišli u pogledu kazne. Begavi kaže: “U pogledu određivanja kazne za homoseksualizam među učenjacima postoje različita mišljenja. Jedni smatraju da za homoseksualizam važi ista kazna kao i za blud: ako je oženjen kamenovanje, a ako je neoženjen stotinu udaraca bičem. Ovo je jedno od dva mišljenja koje zastupa Šafi‘i. Drugi smatraju da se homo-seksualac kamenuje svejedno bio oženjen ili ne. Ovakvo mišljenje zastupaju Mâlik i Ahmed. Drugo Šâfi‘ijevo mišljenje je da se trebaju pogubiti i onaj ko vrši i onaj na kome se vrši homoseksualizam.[1] Hanefijski pravnici, shodno mišljenju njihova imama, smatraju da je u ovome slučaju nužno kažnjavanje kaznom koju odredi imam kao opomenu počiniocu, pa tek ako ne posluša opomenu i ponovi isto djelo, onda se kažnjava pogubljenjem.

[1] Pogledati opširnije djelo *Kitâbu-t-tergîb ve-t-terhîb*, IV, str. 325.

Sada ćemo navesti tekstove koji dokazuju da se trebaju pogubiti i onaj ko vrši homoseksualizam i onaj na kome se vrši homoseksualizam, što je mišljenje velikog broja islamskih pravnika i mudžtehida.

Tirmizi, Ebu Dâvud i Ibn Mâdže prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kad nađete da neko čini ono što je činio Lutov narod, pogubite onoga ko to čini i onoga na kome se to čini."

Bejheki i drugi prenosioci prenose od Mifdala b. Fudale, a on od Ibn Džurejdža, a on od Ikrime, koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ubijte i onoga ko to čini i onoga nad kome se čini, a i onoga ko to čini sa životinjama."

* * *

Što se tiče postupka iskorijenjivanja ove pojave on je isti kao i kod iskorijenjivanja onanije. S obzirom da se radi o sličnim situacijama kod obiju pojava nema potrebe za njihovim ponavljanjem.

Međutim, ovdje ćemo dodati još jedan postupak kojim se može popraviti ovakav Ummet a to je onaj koji je popravio i njegove pretke i bez kojega nema popravka ni današnjeg Ummeta. Naše pretke je preobrazila objava Islama i kao sistem i kao zakonodavstvo u čijem su okrilju našli moć, snagu, čvrstinu i civilizaciju koja se razvijala na načelima i propisima Islama. Prema tome, naš Ummet danas može preobraziti samo ono što ga je preobrazilo jučer, samo to mu može vratiti izgubljenu moć, nesavladivu snagu, čvrstu državu i željenu stabilnost, i tako ga ponovo učiniti najboljim Ummetom koji se ikada pojavio po vladanju, ugledu, darivanju i moći. Pravovjerni halifa Omer b. el-Hattâb ؓ je u vezi sa tim rekao: "Mi smo Ummet koji je Allah Islamom učinio ponosnim. Prema tome, koliko god tražili ponosa mimo onoga čime nas je Allah učinio ponosnim, Allah će nas poniziti." Ovo prenosi Hâkim.

Ko vjeru izgubi sigurnosti mu nestaje
Ko želi život bez vjere
Ko nema vjere i bez ovoga svijeta ostaje
Propast mu ne gine

Polazeći od načela koje je postavio Poslanik ﷺ: "Nema nanošenja štete, niti uzvraćanja štetom," a pokoravajući se riječima Uzvišenog:

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ *I sami sebe u propast ne dovodite.*
(El-Bekare, 195.)

i prihvaćajući obavezu odgovornosti kojom nas je zadužio Poslanik Islama, odgajatelji su obavezni - roditelji naročito - poduzeti sva sredstva za zaštitu djece, sredstva opreza i pažnje, kako ne bi bila izložena prijetećim opasnostima koje ih mogu zadesiti kao ni bolnim nesrećama koje ih iznenada napadaju i, kao što se u većini slučajeva događa, odvode ih u smrt, izobličenost, bolest ili povređivanje.

Sada ćemo ponuditi nekoliko praktičnih koraka koji mogu pomoći u smanjivanju mogućih nezgoda i to onako kako ih je izložio dr. Gabera:

1. Otrovne stvari se moraju čuvati u zatvorenom prostoru sa ključem na sigurnom mjestu. Treba jasno napisati na svakoj boci naziv otrovne materije i ne ostavljati je blizu hrane. Otrovnih materija ima više vrsta namijenjenih za različite upotrebe, ali su to najčešće sredstva za uništavanje insekata i razne smole.

2. Nepotrebne lijekove treba baciti a ne ostavljati ih na dohvatu ruke djeci. Prilikom upotrebe lijeka dobro je da se ne koristi u prisustvu djece, jer djeca vole oponašati i imitirati. Nesreće sa trovanjem djece lijekovima nisu rijetke. A kada djetetu trebamo dati lijek, mora mu se objasniti da je to lijek a ne piće kao sok, čaj, mlijeko i sl. Najbolje je držati ih daleko od očiju djece ako nismo posve sigurni u njih.

3. Treba postaviti zaštitnu prepreku za svaki izvor vatre, kao što su šporeti, peći i drugi kućanski aparati, ukoliko postoji mogućnost da do njih dijete može doći. U protivnom, nesreće su neminovne. Takvi slučajevi se, nažalost, stalno događaju, naročito u kuhinjama i banjama.

Ne smije se djeci dozvoliti da se igraju sa zapaljivim stvarima kao što su šibica i upaljač. Moramo ih držati na visočijim mjestima da ih ne mogu uzimati.

Suđe u kojemu se sprema čaj, kahva i kuha hrana je, također, opasno za djecu. Koliko se puta dogodi da se zbog nemarnosti majke dijete opeče na vrelome suđu, često i sa težim posljedicama i trajnim tjelesnim deformacijama!

Koliko se puta desi da majka stavi džezvu ili bokal sa vrelom kahvom ili čajem na ivicu stola, na tle ili na stolicu i dijete padne na suđe ili se suđe sruči na dijete i tako nastanu teške posljedice po dijete!

Treba obratiti pažnju i na igre sa vatrom u raznim povodima, da se dijete ne bi opeklo.

Treba se čuvati i aparata i kablova uključenih u struju, jer se i tako dijete može povrijediti.

4. Treba ukloniti sve vrste oštrih alatki kao što su makaze, noževi i druge vrste sjekača, hektalice i stakleno suđe kako ne bi došle u ruke djece.

5. Ne smije se dopusti djeci da se igraju opasnih igara kao što su igre konopcem, pogotovu omotavanjem konopca oko vrata ili igranje sa navlačenjem plastičnih kesa na glavu. Sve ove igre mogu dovesti do gušenja djeteta. Dijete ne smije ni trčati dok ima u ustima hranu, niti bacati u zrak razne vrste jezgra kao što su bademi, pistaći i drugo i hvatati ih u usta zbog toga što se može desiti da skrenu u disajne puteve i izazovu gušenje.

6. Majka mora paziti da ne uspavljuje dijete u svojoj postelji ako postoji opasnost od gušenja. Nije rijedak slučaj da se događaju nesreće ove vrste. Majka zaspi prije djeteta a potom zaspi i dijete dojeći majku i zbog blage nagetosti majke na dijete može doći do gušenja djeteta.

7. Moraju se osigurati prozori na gornjim spratovima kuće da dijete ne bi moglo proći kroz prozor. Potrebno je i da balkonska ograda bude na moderan način urađena tako da dijete može gledati kroz nju a da se ne može provući kroz ogradu vani, ili makar da ne postoji strah od opasnosti ukoliko se i provuče. Koliko su se puta desile bolne nesreće u kojima je dijete smrtno stradalo u najljepšem životnom dobu zbog roditeljske nemarnosti u ovome pogledu.

8. Potrebna je i posebna pažnja kod upotrebe mehaničkog alata i električnih aparata, naročito mašina za pranje veša ili suđa, mašina za sječenje i faširanje mesa i dr. Uvlačenje ruku i prstiju djece u ove strojeve nije rijedak slučaj.

9. Mora se voditi računa i o tome da li su ulazna vrata zaključana da dijete ne bi iznenada izašlo vani bez znanja majke i tako izazvalo nesreću.

10. Neophodna je pažnja i kod zatvaranja vrata da dijete ne bi stavilo prste u vrata i tako prouzrokovalo bolno prignječenje prstiju.

Pored ovih postoje i druga sredstva zaštite djece koja su svakome umnom i razboritom poznata.

To bi bila najvažnija sredstva koja je Islam postavio kao načine odgojanja djece u fizičkom, odnosno tjelesnom pogledu. Kao što smo vidjeli, sva ova sredstva su pozitivnog karaktera i kada bi ih odgajatelji, roditelji i učitelji naučili i primjenjivali u procesu odgoja djece, vidjeli bismo ova naša mlada pokoljenja kako se igraju puna zdravlja, uživaju u blagodati snage i idu putem sigurnosti, sreće i stabilnosti.

Zasigurno je jasno da bi islamski narodi, ukoliko bi se koristili zdravim razumom, fizičkom snagom, čvrstom voljom, snažnom odlučnošću, izvanrednom hrabrošću i potpunom sviješću, postali izvanredni i u produktivnosti, prvaci u ostvarivanju civilizacijskih rezultata, slijedili sredstva i puteve ostvarenja pobjede i časti i radili na stvaranju trajne slave za Islam i muslimane. Tada bi se vjernici radovali Allahovoj pomoći. On pomaže kome hoće. On je Silan i Mudar.

Prema tome, dragi odgajatelji: bilo očevi, majke ili učitelji:

Ovo je jedini put života.

Ovo je jedini put snage.

Ovo je jedini put slave.

Ovo je jedini put vječnosti.

Današnja pokoljenja - koja su vama u emanet data - su u velikoj potrebi za prakticiranjem ovih uzvišenih uputa, vječnih principa njihova fizičkog razvoja i formiranja kao zdravih i psihički stabilnih ličnosti, a sa ciljem da bi mogli ponijeti teret obaveza i odgovornosti u promoviranju islamske Objave ovome svijetu, isto onako kako su to činili prije nas ashabi, tabi'ini i generacije poslije njih.

Kako bi lijepo bilo da ova današnja generacija prevede narode iz tmine nevjerstva, moralne propasti i neupućenosti u svjetlost vjere, plemenita morala i islamske upute! To Allahu nije teško.



Četvrto poglavlje

Odgovornost za intelektualni odgoj

Cilj intelektualnog odgoja je formiranje u djetetu ideje u pogledu islamskih nauka, savremene naučne edukacije i idejnog i civilizacijskog prosvjećivanja, kako bi dijete idejno sazrelo, i naučno i kulturno se formiralo.

Ova odgovornost nije ništa manje važna od odgovornosti o kojima smo već govorili (vjerska, moralna, fizička). Tako u ovome kontekstu vjerski odgoj predstavlja osnovu, fizički osposobljavanje i tjelesni razvoj, a moralni stvaranje karaktera i navika. Što se tiče mentalnog odgoja on predstavlja prosvjećivanje, obrazovanje i školovanje.

Očito je da su ove četiri vrste odgovornosti kao i odgovornosti o kojima ćemo kasnije govoriti - u procesu formiranja djeteta kao integralne osobe cjelovitog odgoja - isprepletene, međusobno povezane i jedna na drugu oslonjene, kako bi se dijete razvilo u ispravnu osobu, sposobnu za ispunjavanje obaveza, prakticiranje islamske Objave i vršenje odgovornosti. Kako je dobro kada su vjerovanje i nazor u skladu jedno sa drugim, isto kao što je lijepo kada moral i zdravlje idu jedno sa drugim. Kako je lijepo kada dijete počne sa praktičnim životom a odgajatelji se u potpunosti brinu o njemu, usmjeravaju ga, odgajaju i pripremaju u svakome pogledu.

Ukoliko je neophodno objasniti sve etape kroz koje odgajatelji trebaju proći u svakoj vrsti odgovornosti koju imaju prema djetetu, mislim da se njihova odgovornost u mentalnom razvoju djeteta mora usredotočiti na tri stvari:

1. obaveza obrazovanja,
2. idejno osvješćivanje i
3. mentalno zdravlje.

* * *

1. Odgovornost za obavezno obrazovanje:

Ova vrsta odgovornosti je bez sumnje od dalekosežnog značaja i važnosti sa islamskog stanovišta, zato što je Islam roditeljima i odgajateljima dodijelio najveću odgovornost u pogledu obrazovanja djece i njihova razvijanja na crpljenju kulturnih vrijednosti i nauke od nastavnika koji im to predaju i koncentriranju njihovih umnih sposobnosti na shvaćanje koje uključuje i usvajanje stečenog znanja, zatim čisto prosvjećivanje, uravnoteženo prosuđivanje i zrelo i ispravno razumijavanje. Ovim se razvija nadarenost, ističe sposobnost, sazrijeva razum i pokazuje genijalnost. Znamo da i prvi ajeti objavljeni najvećemu Poslaniku ﷺ ističu ovo:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ(١)خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ(٢)اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ(٣)الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ(٤)عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ(٥)

Čitaj u ime Gospodara tvoga koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna. (El-'Alek, 1. - 5.)

I šta ovo znači? Znači veličanje čitanja i nauke, obznanjivanje uzdizanja svjetionika uma i razuma, i širom otvaranje vrata novoj civilizaciji.

I kada bismo htjeli iznijeti kur'anske ajete i vjerovjesničke hadise koji podstiču na nauku i uzdižu položaj učenih ljudi, vidjeli bismo da ih je mnogo i u izobilju i da za njih znaju i djeca i odrasli i da ih navode i učeni i priučeni.

Zato ćemo navesti samo neke od ovih ajeta:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Reci: Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?* (Ez-Zumer, 9.)

وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا *Gospodaru moj, Ti moje znanje proširi!* (Tâhâ, 114.)

يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. (El-Mudžâdele, 11.)

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ *Nun. Tako Mi kalema i onoga što oni pišu.* (El-Kalem, 1. - 2.)

Navest ćemo i nekoliko hadisa koji o ovome govore:

Muslim prenosi u svome *Es-Sahíhu* od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "... Ko bude slijedio put traženja nauke, Allah će mu olakšati put do Dženneta."

Tirmizi prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ovaj svijet je prokletstvo. Prokleto je na njemu sve osim spominjanja Allaha Uzvišenog, pokornosti Njemu, učena čovjeka i onoga koji nauku traži."

Tirmizi prenosi od Ebu Emâme ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Prednost učena čovjeka nad pobožnim čovjekom je kao moja prednost nad najnižim među vama. Allah i Njegovi meleki i svi stanovnici nebesa i Zemlje, čak i mravi u mravinjacima svojim i kit, također, slave učene koji narod poučavaju dobru."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada čovjek umre njegova sva djela prestaju osim troga: milostinja od koje ne prestaje korist (trajna sadaka), nauka kojom se koristi i dobro dijete koje se za roditelje moli."

Polazeći od ove kur'anske preporuke i vjerovjesničkog upućivanja, muslimani su se u vrijeme Objave i u kasnijim stoljećima revno predali izučavanju svih nauka, a izučavanje svake korisne nauke su smatrali farzom i vadžibom. Koristili su se i civilizacijama drugih naroda u svijetu, koje su inovirali, prihvatili i dali im poseban pečat Islama. Tako je svijet stoljećima crpio znanje iz njihovih nauka i koristio se njihovim civilizacijskim tekovinama. Materijalna civilizacijska dostignuća savremenog doba - i na Zapadu i na Istoku - postignuta su zahvaljujući preuzimanju civilizacijskih i naučnih ostvarenja od muslimanskih naroda preko Sicilije, Andalusa i krstaških ratova. Islamska država toga doba bila je učitelj i predvodnik izgubljenom svijetu i cijelome čovječanstvu od kojega nije bilo nikakve koristi.

U prilog ovoj tvrdnji navest ćemo svjedočanstva nepristrasnih zapadnih filozofa koji veličaju naučnu i civilizacijsku slavu koju su postigli muslimani kroz dugi period historije.

- Šeristi govoreći o islamskoj umjetnosti ističe: "Evropa je otprilike hiljadu godina gledala u islamsku umjetnost kao u jedno nečuveno čudo."

- Holandski orijentalista Dozi kaže: "Dok u Andalusu nije bilo nepismena čovjeka, u Evropi su samo svećenici prvoga reda imali osnovno obrazovanje, znajući čitati i pisati."

- Lin Pol u djelu *Arapi i Španija*[1] navodi: "Dok je nepismena Evropa obilovala neznanjem i svakovrsnom neimaštinom, Španija je držala vodstvo u nauci i nosila zastavu kulture."

- Brifolt u svome djelu *Stvaranje humanizma*[2] kaže: "Nauka je nešto najveće što je arapska civilizacija podarila savremenom svijetu. Ne postoji ni jedna oblast evropskog razvoja a da se u njoj ne primjećuje islamski kulturni utjecaj. Štaviše, najveći i najznačajniji je onaj koji je proizveo energiju koja formira trajno vidljivi faktor razvoja savremenog svijeta i najviši izvor njegova trijumfa, a to je prirodna nauka i naučni duh. Suština ovih činjenica nam pokazuje da je Islam vjera civilizacijske izgradnje.

- Ebu Šebeka u svojoj knjizi pod nazivom *Idejne i duhovne veze između Arapa i Zapada ističe*[3]: "Nestanak arapske civilizacije je za Španiju i Evropu bila nesreća. Španija je jedino u okrilju Arapa znala šta je blagostanje. Čim su otišli Arapi, mjesto bogatstva, ljepote i izobilja zamijenila je destrukcija."

- H. R. Džop u svojoj knjizi *Savremeni pravci u Islamu*[4] izlažući empirijski pravac na kojemu počiva cijela Evropa, a koji je u stvari originalno islamsko naslijeđe, kaže: "Smatram da postoji opća saglasnost da su precizna i analitička zapažanja koja su muslimanski istraživači naznačili, pomogla u napredovanju naučne spoznaje na materijalno opipljiv način, i da je putem ovih napomena u Evropu stigla empirijska metoda u srednjemu vijeku."

- Viktor Robinson u svom dugačkom govoru, upoređujući islamsku civilizaciju u Španiji sa evropskom u srednjemu vijeku, ističe: "Dok se evropski plemići nisu mogli ni potpisati, muslimanska djeca u Kordobi su pohađala škole. Dok su evropski kaluđeri griješili u čitanju crkvenih knjiga, kordobanski učitelji su imali biblioteku po veličini sličnu velikoj Aleksandrijskoj biblioteci..."

Ovi navodi kao i mnogi drugi jasno potvrđuju kakvu je u sebi snagu imao Islam u podsticanju na stvaranje ovakve civilizacije i osvjetljavanju naučnih istina u srednjemu vijeku, u vrijeme dok su evropski naučnici javno ubijani po trgovima zbog svoje naučne i misaone hrabrosti.

* * *

[1] U arapskom prijevodu *El-'Areb ve Esbânija*. (nap. prevodioca)
[2] U arapskom prijevodu *Tekvînu-l-insânijje* (prim. prevodioca)
[3] U arapskom prijevodu *Revâbitu-l-fikr ve-r-rûh bejne-l-'Areb ve-l-Ferendža* (prim. prev).
[4] U arapskom prijevodu *El-Ittihâdžât fi-l-Islâm*. (nap. prevodioca)

Međutim, gdje leži tajna poticaja na ovako velika civilizacijska ostvarenja i osvjetljavanje naučnih istina?

Tajna se, dakako, krije u trajno važećim načelima koja u sebi sadrži Islam.

a) Zato što je Islam i duh i materija, i vjera i ovaj svijet, i u propisima o izvršavanju vjerskih obreda, uređenju međuljudskih odnosa, socijalnom zakonodavstvu i ovosvjetskim propisima, u svemu tome su jasni tragovi i pretpostavke za stvaranje ljudske civilizacije, što ističu i sljedeći kur'anski ajeti:

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا

I nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovome svijetu. (El-Kasas, 77.)

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ

A kad se molitva obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite. (El-Džum'a, 10.)

b) Zato što Islam poziva na pravdu i humanost, da u izgradnji ljudske civilizacije učestvuje svako ko traži utočišta pod zastavom Islama bez obzira na rasu, boju kože i jezik, a što ističe i sljedeći kur'anski ajet:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ *Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji.* (El-Hudžurât, 13.)

c) Zato što je to vjera otvorenosti i međusobnog upoznavanja među svim nacijama i narodima, što ističe i sljedeći kur'anski ajet:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. (El-Hudžurât, 13.)

U skladu sa ovim pozivom muslimani su se otvorili naspram drugih, preuzeli sve što je vrijedno iz drugih civilizacija, tako da su stekli široka iskustva na različitim poljima u tehnologiji, trgovini, poljoprivredi i umjetnosti, koja su izmiješali u loncu Islama iz koga je nastala civilizacija prepoznatljiva po vlastitim karakteristikama i poznata po svojoj granici.

d) Zato što je vjera kontinuiteta i inoviranja na najvišim mogućim sistemima, načelima i principima. Dovoljno je Islamu za čast i vječnost to što je on Objava Gospodara svjetova i zakon Najboljega Suca. Ova vjera udovoljava potrebama čovječanstva u svakom vremenu i na svakom mjestu, i opskrbljuje ga savršenim, naprednim i životnim zakonodavstvom sve dok Allah ne naslijedi Zemlju i ono što je na njoj. Ovo ističe i sljedeći kur'anski ajet:

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ *A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?* (El-Mâ'ida, 50.)

Dovoljno je za ponos i besmrtnost Islamu to što zapadni velikani potvrđuju njegovu veličinu i životnost njegova zakonodavstva. Kao ilustraciju navest ćemo šta kaže poznati filozof Bernard Šo: "S obzirom da u sebi sadrži izvanrednu vitalnost, Muhammedova vjera zaslužuje izuzetno poštovanje. To je jedinstvena vjera koja se odlikuje sposobnošću adaptiranja na najrazličitije oblike života. Zbog toga smatram potrebnim da se Muhammed nazove izbaviteljem čovječanstva. Kada bi neko njegova formata preuzeo vodstvo savremenog svijeta, sigurno bi uspio u rješavanju njegovih problema."

Dr. Izuku Insabatu navodi: "Islamsko zakonodavstvo velikim svojim dijelom prevazilazi evropska zakonodavstva. Ono čak svijetu nudi najstabilnije zakonodavstvo."

Naučnik Šprol, dekan Pravnog fakulteta u Beču na Konferenciji o pravima 1927. godine iznosi: "Čovječanstvo treba biti ponosno na to što čovjek kao što je Muhammed pripada njegovoj vrsti. On je uprkos svojoj nepismenosti uspio prije deset i više stoljeća donijeti takvo zakonodavstvo da ćemo mi Evropljani biti sretni ukoliko ostvarimo takav cilj i za dvije hiljade godina!"

Dolazili su vjerovjesnici sa ajetima koji nestaše
Ti nam donese nove koji zanavijek ostaše

Ajeti novi koji traju u beskonačnosti
Ukrašeni ljepotom čistote i bespočetne vječnosti

e) Zato što je vjera koja je obrazovanje od malih nogu propisala obaveznim i besplatnim, bez pravljenja razlike između vjerskih i svjetovnih nauka, rukovodeći se isključivo potrebama, nadarenošću i stručnošću.

Da je obrazovanje obavezno i besplatno vidi se iz sljedećih hadisa:

Ibn Mâdže prenosi od Enesa b. Mâlika ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Baviti se naukom je obaveza svakog muslimana." Pod izrazom musliman podrazumijeva se jednako i muško i žensko.

Ibn Mâdže prenosi od Ebu Se'ida el-Hudrija ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko bude skrivao nauku koju je Allah učinio da u vjerskim stvarima koristi ljudima, Allah će takvoga na Sudnjemu danu žigosati vatrenim žigom."

Ako je izučavanje nauke obaveza muslimana i muslimanke, ako se onome ko izbjegava bavljenje naukom sa pravnog aspekta prijeti kaznom, ako će onaj ko krije korisnu nauku biti žigosan vatrenim žigom na Sudnjem danu, zar onda sve ovo ne dokazuje da je Islam vjera koja je izučavanje nauke i poučavanje drugih učinila obligatnom obavezom?!

Stavovi koje je iskazao Vjerovjesnik ﷺ u vezi s besplatnim školovanjem i njegova žestokog upozorenja ashabima zbog uzimanja nadoknade za poučavanje drugih, jasan su dokaz da je Islam vjera koja je školovanje u svim naučnim granama utvrdila besplatnim.

Historijski je dokazano da Poslanik ﷺ nije tražio nikakvu materijalnu nadoknadu za svoje pozivanje u vjeru i poučavanje drugih. Njegov princip kao i princip drugih poslanika proizilazio je iz riječi Uzvišenog:

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ *Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi.* (Eš-Šu'arâ', 109.)

Historijski je, također, potvrđeno da Mus'ab b. Umejr kojega je Poslanik ﷺ poslao u Medinu da poziva u Allahovu vjeru i da druge poučava, zatim Mu'az b. Džebel kojega je poslao u Jemen, pa Džafer b. Ebu Tâlib kojega je poslao u Abesiniju, i desetine drugih nikada ni od koga nisu tražili nadoknadu za ono što su radili.

Kao upozorenje za uzimanje materijalne nadoknade imamo primjer koji prenosi Ebu Dâvud od Ebu Šejbe, da je 'Ubade b. Sâmit ؓ kazivao: "Poučavao sam pisanju i učenju u Kur'anu ljude Es-Suffe pa mi je jedan od njih poklonio luk. Tada sam pomislio: 'Ovo nije novac. Njime mogu gađati na Allahovom putu. Otići ću kod Allahova Poslanika ﷺ pa ću ga upitati. I otišao sam i rekao mu: - Allahov Poslaniče, čovjek kojega sam poučavao pisanju i učenju u Kur'anu poklonio mi je luk a ne novac. Njime mogu gađati na Allahovom putu.' On mi je na to rekao: 'Ako voliš da bude vatreni obruč ti ga primi.'"

Historijski je, također, utvrđeno da ni djeca imama i muderrisa nisu za obrazovanje koje su stjecali plaćali ništa, nego su u nekim periodima studirali na račun države. Učenjaci iz zlatnog perioda naše historije upozoravali su one koji su za poučavanje i obrazovanje tražili da im se plati. Imam Gazali - Allah mu se smilovao - je u vezi s tim rekao: "Što se tiče nauke treba slijediti Poslanika ﷺ. Nema traženja plaće za poučavanje, čak ne treba očekivati ni nagradu, pa ni zahvalu, nego poučavati samo radi Allahova zadovoljstva i traženja Njegove blizine." Uzvišeni kroz usta jednog od vjerovjesnika ističe:

وَيَاقَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ *O narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi.* (Hûd, 29.)

Iz navedenog zaključujemo da Islam propisuje besplatno školovanje bez razlike da li se radi u sferi državnog ili privatnog obrazovanja, smatrajući da poučavanje kao posao treba biti besplatno i isključivo radi približavanja Allahu i postizanja Njegova zadovoljstva. Rezultat ovakvoga stava je bio da su se muslimani dali na nauku i obrazovanje na način kojemu nema premca u ljudskoj historiji. Jedan mislilac ističe: "Islamska država je pretekla cijeli svijet u besplatnom širenju nauke među svim svojim građanima bez pravljenja ikakve razlike ili favoriziranja. Škole su bile širom otvorene za svakoga u džamijama, naučnim kružocima i javnim mjestima, u svim zemljama u koje je dopro Islam. Tako je, kao primjer slobodnog i javnog obrazovanja, bilo besplatno studiranje na univerzitetu "el-Azher", zatim na univerzitetu "Dâru-l-'ulûm" i svim šerijatskim školama. Studentima je na ovim univerzitetima čak dodjeljivana i materijalna pomoć radi ishrane, što danas pokušavaju primijeniti mnoge države."[1]

Međutim, ostaje pitanje učitelja koji se posvetio isključivo poučavanju drugih, a da nema drugog izvora zarade niti materijalnih primanja. Da li je njemu dozvoljeno naplaćivati za poučavanje drugih?

Učitelju koji se posvetio nauci i obrazovanju a okolnosti mu ne omogućuju sticanje zarade na drugi način, pogotovu kada ni država kao ni društvo nisu zainteresirani da mu osiguraju plaću, njemu je u tom slučaju, radi očuvanja ličnog dostojanstva i osiguranja materijalne egzistencije, dozvoljeno uzimati materijalnu nadoknadu za obrazovanje onih koji traže nauku. Na ovo ukazuje i imam Gazali u svome djelu *El-Ihjâ'*: "Nastavniku je dozvoljeno uzimati onoliko koliko mu je

[1] Mahmud Mehdi Istalbuli: *Et-Terbijje el-Islâmijje*, *Et-Temeddun el-Islâmijj*, str. 422.

potrebno za život, da bi se mogao posvetiti isključivo širenju nauke. Cilj ovoga posla mora biti širenje nauke i nagrada na drugome svijetu, a uzimanje materijalne nadoknade treba biti onoliko koliko je potrebno da bi se ostvario ovaj cilj."

Ebu Hasan, kako prenosi Kâbisi, ističe: "Čuo sam za priču o Ibn Vehbu da je kazivao: 'Jednom sam sjedio kod Mâlika kada mu je prišao učitelj pisara i rekao mu: - O Ebu Abdullah, ja sam učitelj i nešto sam dobijao za to, ali pošto se ne volim pogađati oko plaće, narod mi se počeo opirati i nisu mi davali onoliko koliko su u početku davali. Međutim, ja sam zbog porodice svoje prisiljen na to, jer nemam drugog načina za zaradu osim poučavanja'. Malik mu je tada rekao: 'Idi i pogađaj se'. Čovjek je potom otišao a nekoliko drugih koji su sjedili u ovome društvu Mâlika zapitaše: 'O Ebu Abdullah, da li mu to naređuješ da se pogađa?' On im odgovori: 'Da, a ko bi nam djecu u red dotjerivao i odgajao. Da nije učitelja šta bismo mi bili?'"

Vrijeme današnje u kojemu živimo a koje je ispunjeno porocima svih vrsta i u kojemu se imperijalistički planovi udružuju kako bi izbrisali svaki znak Islama, naprijed navedeno samo potvrđuje. Zato je obaveza roditelja i odgajatelja da svim silama nastoje obrazovati svoju djecu, naročito u tevhidu[1] i akaidu[2], učenju Kur'ana i drugim islamskim naukama, jer, sve dok ne urade ono što im je obaveza, to ne prestaje biti obaveznim. Ukoliko svojoj djeci ne izaberu učitelja, pa makar i za plaću, njihova će djeca rasti i formirati se na nevjerstvu, neznanju, raspuštenosti i slobodoumnosti.

Davno je, kako prenosi Ibn Sahnun od Sufjana Sevrija, Ibn Mes'ud ﷺ rekao: "Tri vrste ljudi moraju biti među narodom: vladar koji će im suditi, jer kad ne bi bilo toga jedni druge bi uništili; zatim, kupoprodaja Mushafa, jer kada ne bi bilo toga nestalo bi Allahove Knjige; i učitelj koji će djecu učiti i za to plaću uzimati, jer kad ne bi bilo toga, svijet bi bio nepismen."

Ovome bih dodao još nešto što je u skladu sa vremenom u kojemu živimo. Među narodom mora biti učitelj koji će djecu poučavati u pitanjima vjere, načelima morala, historijskim događajima i učenju Kur'ana - svejedno bilo ovo obrazovanje sa plaćanjem ili bez plaćanja - jer kada ne bi bilo toga, djeca bi nam bila zalutali nevjernici.

---

[1] U učenju o Allahovoj jednoti. (nap. prevodioca).

[2] U islamskom doktrinarnom učenju. (nap. prevodioca)

Plaćanje učitelja kao nužnu popratnu pojavu obrazovanja, potvrđuje i jedan slučaj koji se dogodio Poslanikovim ﷺ drugovima na jednom njihovom putovanju. Kada su došli u jedno arapsko pleme i zamolili ih za gostoprimstvo ovi su ih odbili. U to vrijeme starješinu plemena je ujela zmija i oni su mu donosili sve što su imali, ali ništa nije koristilo. Potom je jedan između njih rekao: "Kada biste otišli do one grupe što je odsjela, možda kod nekog od njih bude nešto". Oni su otišli do ashaba i rekli im: "Ljudi, našega starješinu je ujela zmija. Činili smo mu sve što smo mogli ali ništa nije pomoglo. Ima li neko od vas nešto?" Jedan između njih reče: "Da, tako mi Allaha, ja liječim *rukjom* ali, Allaha mi, mi smo molili da nas ugostite a vi to niste htjeli učiniti, i ja neću liječiti *rukjom* sve dok nam ne učinite neku naknadu za to." I tada se pogodiše za jedno stado ovaca i ovaj ode te poče puhati nad njim i prouči: "Hvala Allahu, Gospodaru svjetova." (Suretu-l-Fâtiha) - i starješini odjednom bi dobro kao da je iz okova pušten, ustade i poče hodati bez ikakvih znakova bolesti. Oni mu tada platiše kako su se i dogovorili. Jedan od ashaba tada reče: "Podijelite nam to!" - a onaj što je liječio reče: "Ne činite to dok ne dođemo do Allahova Poslanika ﷺ i ne kažemo mu šta se dogodilo i ne vidimo šta će nam on reći." Potom su otišli do Allahova Poslanika ﷺ i rekli mu šta se dogodilo. On im je na to rekao: "Ko ti je rekao da se ona (Suretu-l-Fâtiha) može učiti kao *rukja*?" - a potom je dodao: "Bili ste u pravu, podijelite to, i meni dio dajte." Na to se Vjerovjesnik ﷺ nasmijao. Buhari navodi: "Ibn Abbas je rekao: "Vjerovjesnik ﷺ je kazao: 'Liječenje Allahovom Knjigom je nešto najispravnije za što ste uzeli nagradu.'"[1]

Nedoumice oko dopuštenosti uzimanja naknade koje se navode u ovome hadisu odnose se na nekoliko stvari:

1. Ashabi su na ovome putovanju bili gladni i trebali su hranu, što se zaključuje iz toga da su tražili od dotičnog plemena da ih ugosti, a da su Arapi iz plemena odbili da ih ugoste.

2. Kontekst hadisa ukazuje i na to da Arapi iz ovoga plemena nisu bili muslimani a dokaz za to je što su odbili da ugoste ashabe, a zakoni za nemuslimanske zemlje[2] se razlikuju od zakona u muslimanskoj zemlji.

3. Naknada koju su ugovorili ashabi je nadoknada za ono što su tražili Arapi za izlječenje njihova starješine a ne kao nadoknada za učenje Kur'ana.

---

[1] Ovaj hadis u cijelosti prenosi Buhari.

[2] U neprijateljskoj nemuslimanskoj zemlji dopušteno je uzimanje imetka nevjernika na sve moguće načine pod uvjetom da oni na to pristanu.

Zbog svih ovih okolnosti Allahov Poslanik ﷺ im je i odobrio da mogu uzeti naknadu, ali im je lijepo i uz uvažavanje rekao: "Najbolje zbog čega ste uzeli nagradu jeste liječenje Allahovom Knjigom" - tj. kao da im je rekao: "Najbolje zbog čega ste uzeli nagradu u liječenju od ujeda zmije jeste *rukja* (liječenje) pomoću Knjige Uzvišenog Allaha."

Ono što je jasno iz navedenog jeste da islamsko pravo u osnovi ne dozvoljava uzimanje nadoknade za poučavanje, osim u okolnostima koje prisiljavaju na uzimanje plaće, kao kod učitelja koji se posvetio nauci i nema drugog izvora zarade osim poučavanja. Isti je slučaj i kada situacija sa djecom zahtijeva od njihovih staratelja da im se angažira odgajatelj koji će ih zaštititi od utjecaja nevjerničke ideologije i odgajati ih na načelima Islama i kreposnog odgoja. Zbog ovakvih i sličnih okolnosti Islam dopušta uzimanje plaće kao naknade za poučavanje, bez razlike bilo to obrazovanje u vjerskim ili svjetovnim naukama. Allah, međutim, ovo najbolje zna.

f) Zato što je Islam vjera koja obavezu obrazovanja dijeli na strogu individualnu obavezu svakog muslimana[1] i strogu kolektivnu da se neko među muslimanima mora u određenoj nauci obrazovati[2].

Ovakav se stav Islama objašnjava na sljedeći način:

- Ukoliko određena nauka ima vezu sa formiranjem pojedinca muslimana u duhovnom, mentalnom, fizičkom i moralnom pogledu, onda je stjecanje takve nauke lična obaveza svakog pojedinca u mjeri u kojoj mu je potrebna. U tom smislu postoji razlika kada su u pitanju žena ili muškarac, dijete ili odrasla osoba, obični radnik ili obrazovan službenik i drugi različiti slojevi društva.

Na osnovu ovoga načela poučavanje u učenju Kur'ana, propisima o izvršavanju islamskih obreda, osnovnim principima islamskog morala, pitanjima halala i harama, općim zdravstvenim pravilima i svim drugim stvarima neophodnim u stvarima vjere i ovoga svijeta, sve je to stroga lična obaveza svakog muslimana i muslimanke.

- Ukoliko određena nauka ima vezu sa poljoprivredom, industrijom, trgovinom, medicinom, tehnikom, strujom, fizikom, sredstvima odbrane i drugim sličnim korisnim naukama, onda je stjecanje takve nauke stroga kolektivna obaveza društva. Ako se neko u društvu bavi ovim naukama, drugi koji se ne bave tom naukom nisu grješni. A ako se niko u društvu ne bavi nekom od ovih nauka, onda je cijelo društvo grješno i odgovorno za to.

* * *

[1] Na arapskom: *Ferida 'ajnijje*. (nap. prevodioca)
[2] Na arapskom: *Ferida kifâ'jje*. (nap. prevodioca)

Ovo je nevidljiva civilizacijska i naučna pokretačka snaga u izgradnji ljudske civilizacije i ovo potvrđuje veličinu Islama i njegovu konkurentnost duhu vremena i razvoja i njegovo isticanje odlikama vječnog trajanja, obnavljanja i kontinuiteta.

Što se tiče današnje slabosti u nauci i civilizacijskog zaostajanja, uzroci takvoga stanja leže u nepoznavanju muslimana suštine uzvišenog Islama, odbacivanju Islama u provođenju njegovih rješenja u svim oblastima života, zavjeri neprijatelja Islama u brisanju svih njegovih obilježja, odvajanju vjere od države i svođenju islamskog sistema na stvari obredoslovlja i pitanja morala.

Kada muslimani shvate suštinu Islama, počnu provoditi njegov sistem u cijelosti i u svim oblastima života, obrate pažnju na zavjere koje kuju neprijatelji i njihove sluge, tek tada će naći svoje mjesto pod suncem, vratiti se kao vođe koji idu Pravim putem i ponovo biti najbolji Ummet koji se ikada pojavio.

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

I doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova; - eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili. (El-En'âm, 153.)

* * *

U pogledu obrazovanja kao obaveze, svaki odgajatelj, učitelj i roditelj treba ići za tim da svu svoju pažnju usmjeri ka obrazovanju djece, još dok su u periodu ulaska u pubertet, na prvome mjestu na učenje Kur'ana, izučavanje životopisa Poslanika ﷺ i svega drugog što im je neophodno u pogledu vjerskih nauka, zatim nešto od lijepe poezije i arapskih poslovica. Ovo je u skladu i sa hadisom Allahova Poslanika ﷺ koji prenosi Taberi: "Odgajajte djecu da imaju tri svojstva: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici i ljubav prema učenju Kur'ana, jer će hafizi Kur'ana biti u okrilju Allahova prijestolja na Dan kada drugog okrilja osim Njegova neće biti."

Polazeći od ove vjerovjesničke zapovijedi muslimani su u prvim vremenima svoje historije pohrlili ka obrazovanju djece u osnovnim naukama i drugim nepohodnim stvarima.

Sada ćemo navesti nekoliko njihovih izreka kao primjera energije koja odslikava tu njihovu želju i zainteresiranost za obrazovanje djece.

- Utbe b. Ebu Sufjan savjetuje Abdussameda, odgajatelja svoga djeteta, da ga poučava u Kur'anu, da mu kazuje poeziju koja će ga učiniti kreposnim i hadise koji će ga uzdići.

- Omer b. el-Hattâb ﷺ u pismu koje šalje namjesnicima između ostalog im preporučuje: “Poučavajte djecu plivanju i jahanju, kazujte im poslovice i lijepe primjere poezije.”

- Jednom je prilikom tako Mufeddal b. Zejd vidio sina jedne žene muslimanke iz pustinje koji mu se dopao, pa je upitao da mu kaže nešto o djetetu. Ona mu je rekla: “Kada je napunio pet godina poslala sam ga kod odgajatelja gdje je naučio Kur’an napamet. Uputio ga je i u poeziju koju je kasnije i sâm drugima kazivao. Potom se zainteresirao i za slavna djela svoga naroda. Upoznao se i sa djelima svojih bližih i daljih predaka. Kada je postao punoljetan, nagovorila sam ga da počne jahati konje, što je i učinio i izgledao je kao dobar konjanik. Nosio je i oružje i tako obilazio oko kuća po naselju, osluškujući hoće li neko pozvati u pomoć.”

- Imam Šafi‘i ﷺ je rekao: “Ko nauči Kur’an časni, vrijednost mu poraste. Ko se zanima fikhom, plemenit ugled dostiže. Ko bilježi hadise, jači su mu dokazi. Ko se zanima jezikom, istančanije prirode postaje. Ko se zanima matematikom, rasuđivanje mu se izoštri.”

- Imam Gazali u svoje djelu *El-Ihjâ’* preporučuje “poučavanje djece u Kur’anu časnome, kazivanjima o događajima iz historije, pričama o čestitim ljudima, zatim nekim vjerskim propisima i poeziji koja ne govori o ljubavi i zaljubljenima.”

- Ibn Haldun u svome djelu *El-Mukaddima*, također, ukazuje na važnost poučavanja djece u Kur’anu i njegovu učenju napamet. On objašnjava da je učenje u Kur’anu temelj obrazovanja svih školskih programa u svim islamskim zemljama, jer je to simbol vjere koji vodi ka učvršćivanju islamskog vjerskog ubjeđenja i pravog vjerovanja.

Zanimljiv je slučaj koji bilježi Ibn Kutejbe u knjizi *‘Ujunu-l-ahbâr*: “Jednom je neki čovjek iz plemena Sekif došao kod Velida b. Abdulmelika, da bi ga Velid odmah upitao: ‘Učiš li Kur’an?’

Beduin mu je odgovorio: “Ne, vladaru pravovjernih, ne dâ mi posao i druge stvari.”

Velid ga zatim upita: “A da li poznaješ fikh?”

Beduin mu i na to odgovori: “Ne.”

Velid ga potom upita: “A da li znaš nešto od poezije?”

Beduin mu i na to odgovori: “Ne.”

Velid se zatim okrenu od beduina, a jedan od prisutnih, Abdullah b. Muavija, reče: “O vladaru pravovjernih” - pokazujući na ovoga čovjeka.

Velid tada reče: “Šuti, sa nama nema nikoga.”[1]

---

[1] Ovu priču sam skratio i unekoliko je promijenio.

Iskazom "Šuti, sa nama nema nikoga" Velid je htio reći da onaj ko ne uči Kur'an, ne poznaje fikh, ne zna ništa od poezije i ne uči ništa o vjeri, taj je ništavilo, kao da i ne postoji, i ne treba ga nikako uzimati u obzir, svejedno što kao osoba postoji i što je lično prisutan!

Islam je u propisima o odgoju djece odredio da se počne sa poučavanjem još u ranom djetinjstvu, jer je dijete u tom dobu najčistijeg uma, najbolje pameti i najaktivnije u učenju.

Kako je neko lijepo kazao:

Zaboravio sam što sam naučio u starosti
Jer nisam od onih koji su učili u mladosti

Prava nauka se uči dok si mlad
A snovi se sanjaju kad si star

Da mi učitelj otvori srce dok sam bio mlad
Ostala bi nauka u njemu kao da je uklesana u kamenu sad

Nauka u starosti je samo mučenje
Za slabo srce, sluh i vid nije učenje

Čovjeka čovjekom čine razum i logika
Koga napusti ovo dvoje nema ni čovjeka.

Kakav je udio ženske djece u pogledu obrazovanja?

Svi učenjaci i islamski pravnici, i oni raniji kao i oni kasniji su u potpunosti saglasni da je obrazovanje ženske djece na istom nivou stroge individualne obaveze kao i obrazovanje kod muškaraca, i to iz dva razloga:

Prvo - žena kao i muškarac ima iste vjerske obaveze.

Drugo - i žena će kao i muškarac dobiti zasluženu nagradu ili kaznu na Sudnjemu danu.

Što se tiče vjerskih i drugih obaveza, Islam je propisao ženi kao i čovjeku namaz i post, zekat i hadždž, pobožnost, pravednost i dobročinstvo, zatim vršenje kupoprodajnih poslova, davanje u zalog stvari i nekretnina i zastupanje po ovlašćenju, kao i upućivanje na činjenje dobrih a odvraćanje od loših djela, i još mnoge druge obaveze i odgovornosti. Naravno, u nekim posebnim situacijama žene su oslobođene od ovih obaveza:

- Zbog napora i štetnog utjecaja na zdravlje žena je oslobođena od posta i namaza u danima mjesečnog pranja i nakon poroda.
- Oslobođena je obaveza i poslova koji nisu u skladu sa njenom fizičkom konstitucijom i prirodom njene ženstvenosti, kao što su na primjer učestvovanje u borbama ili posao zidara i kovača.

- Oslobođena je i svih drugih poslova koji nisu u skladu sa njenom prirodnom zadaćom zbog koje je stvorena, a u koje spadaju odgovornosti u porodici, odgoj djece i nadzor nad kućom.
- Oslobođena je i poslova iz kojih bi mogao nastati opasan nered u društvu, kao što su službe i poslovi u kojima se muškarci miješaju sa ženama.

Što se tiče drugih poslova, zaduženja i obaveza, oni su isti u odnosu na ženu kao i na muškarca.

Po mojemu mišljenju kao i mišljenju svakog razumnog i prosvijećenog čovjeka, oslobađanje žene od navedenih poslova je iskazivanje poštovanja i uvažavanja žene, i uzdizanje njene časti i položaja. Osim, ukoliko neko želi da ženu optereti poslovima koji je odvajaju od njenih obaveza naspram muža, kuće i djece.

Neka se Allah smiluje Ševkiju kada ovako lijepo reče:

Nije siroče čiji roditelji zbog briga skončaše
I dijete jadno iza sebe samo ostaviše

Siroče je dijete ono koga živa majka zapusti
I otac pogrešnim stvarima zauzet, lošemu društvu prepusti

Ko od nas želi zadužiti ženu teškim poslovima koji je fizički opterećuju, ubijaju ženstvenost i uzrokuju razne bolesti i stvaraju mahane?

Ko od nas želi ženu utrpati u mješovitu službu koja će biti uzrokom kaljanja njenoga ponosa i blaćenja časti?

Ima li išta vrednije za ženu od ponosa i časti, i kako da se djeca odgoje ako žena zaglibi u poroku i oda se razvratu. Allah se smilovao onome ko ovako reče:

Ne cvjeta cvijeće u cvjetnjaku bujnom
kao što cvjeta u pustinjskom pijesku suhom

Da'l dijete da se nada zrelosti punoj
kad doji iz grudi majke djeteta nedostojnoj

Sada ćemo navesti šta kažu zapadni filozofi u vezi s izlaženjem žene i njenoga posla izvan kuće:

Engleski učenjak Samjuel Smajls u knjizi *Moral*[1] ističe: "Sistem koji traži od žene da radi u radionicama i industriji, ma koliku zaradu donosio, dovodi do uništenja porodičnog života, jer taj sistem napada na glavnu konstrukciju doma, ruši glavne stubove porodice i trga društvene veze.

[1] Prema arapskom prijevodu *El-Ahlâk*. (prim. prevodioca)

Prava služba žene je izvršavanje kućnih obaveza, kao što su uređenje stana, odgoj djece, ekonomisanje sredstvima za život i izvršavanje porodičnih obaveza. Međutim, posao u fabrikama odvaja ženu od svih ovih obaveza, tako da kuća više nije kućom a djeca zanemarena i bačena u stranu rastu bez pravoga odgoja i postaju najvećom žrtvom. U isto vrijeme gasi se i bračna ljubav. Žena izlazi iz svoga finog prirodnog stanja supruge, ljubavlju vezane za muža i postaje mu kolegica na poslu i u napornom radu. Istovremeno se izlaže utjecajima koji najčešće brišu njenu idejnu i moralnu skromnost na kojoj počiva očuvanje uzoritosti."

U časopisu *Šadžara ad-darr* u sedmom broju od prve godine objavljen je članak koji je napisala engleska spisateljica mis. Ani Rod u kojemu se navodi: "Kada bi naše djevojke radile kao služavke po kućama i to je bolje i manje štetno nego da rade u fabrikama gdje se prljaju raznim nečistoćama tako da prljavština postaje dio njihovih sudbina kroz cijeli život. Kamo sreće da je naša zemlja kao što su muslimanske u kojima vlada čednost, čestitost i neporočnost, gdje žena uživa u udobnom životu i zaštiti ponosa i časti.

Sramota je za državu Englesku da od svojih djevojaka njihovom velikom izmiješanošću sa muškarcima pravi primjere razvratnosti. Šta je to sa nama pa ništa ne poduzimamo što će učiniti da djevojke rade onaj posao koji odgovara njihovoj prirodi - kao što to, inače, propisuju sve objavljene vjere - u što prije svega spadaju kućne obaveze, a muške poslove da prepustimo muškarcima, jer jedino u tome leži očuvanje njene časti."

Što se tiče jednake odgovornosti na Sudnjemu danu za žene i muškarce, dovoljno je da prelistamo Uzvišeni Kur'an pa da vidimo obilje ajeta koji ženu izjednačavaju sa muškarcem u pogledu nagrade i kazne. Evo nekoliko takvih ajeta:

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا
وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ

I Gospodar njihov im se odaziva: "Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi - vi ste jedni od drugih. Onima koji se isele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti: - A u Allaha je nagrada najljepša." (Ali 'Imrân, 195.)

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا

... a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, - ući će u Džennet i neće mu se učiniti ni koliko trun jedan nepravda. (En-Nisâ', 124.)

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat, i muškarcima koji poste i ženama koje poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio. (El-Ahzâb, 35.)

Da je žena jednaka muškarcu u pogledu nagrade i kazne i da se u tom pogledu od njega ni u čemu ne razlikuje, potvrđuje hadis koji prenose Abdulbirr i Muslim da je Esma bint Jezid b. es-Seken, radijallahu 'anha, jednom došla Vjerovjesniku ﷺ i rekla mu: "Ja sam izaslanica ispred grupe žena muslimanki. Sve one misle isto što ja sada govorim. Tako ja mislim ovako: Allah te je poslao i muškarcima i ženama, i me te vjerujemo i slijedimo. Međutim, mi smo žene zatvorene u kućama, stubovi domova, dok su muškarci odlikovani džumom, prisustvovanjem dženazi i džihadom. Kada odu u borbu na Allahovm putu, mi im čuvamo njihov imetak i djecu. Da li ćemo sa njima imati udjela u nagradi, Allahov Poslaniče?"

Allahov Poslanik ﷺ se okrenuo prema ashabima i rekao: "Da li čuste što reče žena? Postoji li bolje pitanje o njenoj vjeri?" Ashabi rekoše: "Naravno da smo čuli, Allahov Poslaniče." Allahov Poslanik ﷺ tada reče: "Idi Esma i upoznaj svoje žene da je poslušnost žene mužu, traženje njegova zadovoljstva i činjenje onoga na što je on saglasan, jednako onome o čemu si govorila." Sva ozarena i ponosna Esma ih napusti kličući: *Lâ ilâhe illa Allah*, i učeći tekbire ode da obavijesti svoje žene o onome što joj je Poslanik ﷺ rekao."

Iz hadisa se jasno vidi da je nagrada koju žena dobije za sređivanje svoga stana, pokornost mužu i odgoj djece, jednaka nagradi muškarca koju zaradi u borbi na Allahovom putu i drugim njemu određenim poslovima.

* * *

Da je Islam itekako zainteresiran za obrazovanje ženske djece svjedoče sljedeći sahih hadisi:

Tirmizi i Ebu Dâvud prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko ima tri kćeri ili tri sestre, ili dvije kćeri ili dvije sestre, pa ih odgoji i bude dobar prema njima i uda ih, osiguran mu je Džennet." U drugoj verziji stoji: "Ko god bude imao djevojčicu (tj. robinju ili služavku) pa je obrazuje što može biti bolje i odgoji što može biti bolje, zatim je oslobodi i uda, imat će dvije nagrade."

I Buhari i Muslim u svojim zbirkama tvrde da je Vjerovjesnik ﷺ određivao posebne dane u kojima je poučavao žene onome što je njega Allah poučio. Tako mu je jednom došla jedna žena i rekla: "Allahov Poslaniče, samo muškarci znaju tvoje hadise, daj odredi i za nas dan kada ćemo ti dolaziti da nas poučavaš onome što je tebe Allah poučio." Poslanik ﷺ joj tada reče: "Skupite se tog i tog dana." I one su se skupljale a Allahov Poslanik ﷺ je dolazio i poučavao ih onome što je njega Allah poučio.

Belâzri u djelu *Futuhu-l-buldân* bilježi da je majka pravovjernih Hafsa bint Omer b. el-Hattâb رضي الله عنها naučila pisati još prije Islama od žene pisateljice koja se zvala Šifâ' el-Adevija. I kada se Poslanik ﷺ oženio Hafsom tražio je od Šifâ'e da je nauči lijepom i ukrasnom pisanju kao što ju je naučila pisanju.

Iz navedenih tekstova možemo izvesti da je Islam naredio obrazovanje djevojaka u korisnim i poučnim naukama i kulturi. I kada u prošlosti naiđemo da je neko zabranjivao obrazovanje djece, zabrana se odnosila na učenje poročne poezije, ružan govor, bezvrijednu književnost i štetnu nauku. Što se tiče izučavanja nauka koje korist donose i na ovome i na budućemu svijetu, recitiranja mudre i ozbiljne poezije, jasnog i slavnog govora (Kur'ana), nema toga ko može odvraćati od takve nauke i zabranjivati je.

U uvodu djela *Kitâbu-l-mu'allimín* autor Ibn Sahnûn navodi: "Pobožni kadija 'Ísâ b. Miskín je poučavao svoje kćeri i unuke... 'Ajjâd navodi: Nakon nekog vremena pozvao je svoje dvije kćeri i kćeri svoga brata da ih poučava u Kur'anu i drugim naukama. To je prije njega radio i osvajač Sicilije Esed b. el-Furât sa svojom kćerkom Esmom koja je u nauci dostigla visok stepen znanja... Hueni prenosi da je u dvoru emira Muhammeda b. el-Agleba bio odgajatelj koji je mušku djecu učio danju a žensku noću..."

Historijski je utvrđeno da je žena u okrilju Islama dostizala najviše stepene u nauci i kulturi, i da je postigla najveći udio u odgoju i obrazovanju u prvim stoljećima Islama.

Među ženama muslimankama bilo je spisateljica i pjesnikinja kao što su ‘Ulejja bint el-Mehdi, ‘Aiša bint Ahmed b. Kâdim i Vellâda kći halife el-Mustekfi bi-l-laha ...

Među njima je bilo i liječnica kao što su Zejneb, liječnica Benu Evda koja je bila specijalista za očne bolesti i Ummu Hasan bint el-Kâdi Ebu Dža‘fer et-Tindžali koja je bila poznata i istaknuta liječnica.

Među njima je bilo i žena poznatih u hadiskoj nauci kao što su Kerima el-Mirvezije i Sejjide Nefise bint Muhammed. Hafiz Ibn Asakir - jedan od prenosilaca hadisa - navodi da je među njegovim šejhovima i učiteljima bilo osamdeset i nešto žena.

Mnoge od ovih žena su dostizale visoke položaje u nauci. Među njima je bilo nastavnika i učitelja imama Šafije, imama Buharije, Ibn Halekana, Ibn Hibbana i drugih poznatih islamskih pravnika, učenjaka i književnika. Ovo je najveći dokaz čime se ističe islamski odgoj u pogledu posebne brige za nauku i misaonu darovitost, i raznovrsnu islamsku kulturu.

* * *

Kada se zna da Islam dopušta djevojkama da se obrazuju u korisnim naukama, u pitanjima vjere i ovosvjetskim stvarima, onda je nužno da u toku školovanja budu odvojene od muškaraca, toliko daleko da mogu sačuvati svoje dostojanstvo i čast, da budu uvijek na dobrome glasu, plemenita morala i da zaslužuju veliko poštovanje.

Vjerovatno da je prvi pisac u oblasti odgoja koji je pozivao na razdvajanje spolova na polju obrazovanja i u drugim oblastima bio imam Kâbisi. U raspravi o obrazovanju on ističe “da je dobro mišljenje da se muškarci i žene ne miješaju”. Kada je Ibn Sahnûn upitan o mješovitom obrazovanju mladića i djevojaka, odgovorio je: “Ružno je da djevojke uče zajedno sa muškarcima jer je to za njih loše.” Ibn Sahnûnovo i Kâbisijevo mišljenje o potrebi razdvajanja djevojčica od dječaka iz bojazni od rađanja izopačenosti je stav izveden iz vjerskog propisa a vjerski propis ima prednost nad svakim mišljenjem i stavom u životu i to na temelju riječi Uzvišenoga:

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svome nahođenju postupe. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne posluša, taj je sigurno skrenuo s Pravoga puta. (El-Ahzâb, 36.)

A da je njihovo mišljenje izvedeno iz vjerskog propisa to se vidi iz sljedećeg ajeta:

وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ *A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora.* (El-Ahzâb, 53.)

Pošto se ovaj ajet odnosi na majke vjernika, pouka se izvodi - kako vele pravnici teoretičari - iz njegova općeg značenja a ne posebnog razloga objavljivanja. Ako je majkama vjernika - u čiju neporočnost i čistotu nema nikakve sumnje - bilo naređeno da se pokrivaju i ne pokazuju pred strancima, u tom slučaju je svim drugim muslimankama potrebnije da budu pokrivene i da se ne pokazuju u javnosti. Ovaj je princip među pravnicima praktičarima kao i teoretičarima poznat kao primarno značenje, ili shvaćanje kur'anskog teksta.

Uzvišeni Allah veli:

وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim ... (En-Nûr, 30. - 31.)

Pošto naredba u ovome ajetu obuhvata odvraćanje pogleda, stavljanje vale na glavu i grudi, nepokazivanje nakita i čari svojih, ne pokazuje li ovo da je ženi muslimanki naređeno pokrivanje, stidljivost, čednost i nemiješanje sa strancima!?

Uzvišeni veli:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا

O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastovane biti. A Allah prašta i Samilostan je. (El-Ahzâb, 59.)

Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čim se čovjek osami sa ženom tu je šejtan treći."

Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Čuvajte se ulaska ženama (kada su same u kući)!" - na što je jedan od prisutnih zapitao: "Allahov Poslaniče, a šta ako je brat muža dotične žene?", na što je Poslanik odgovorio: "Brat od muža je poput smrti!"

Navedeni kur'anski tekstovi i vjerovjesnički hadisi nedvojbeno i kategorički, bez imalo sumnje i mogućnosti osporavanja, zabranjuju miješanje ljudi sa ženama.

* * *

Oni koji dopuštaju miješanje muškaraca i žena opravdavajući to društvenim navikama, raznim psihološkim terapijama i nekim vjerskim dokazima, takvi su, ustvari, slabe vjere, zanemaruju prirodni ljudski nagon i ignoriraju gorku stvarnost u koju su sva ljudska društva dovedena.

O onima slabe vjere i njihovim pozivanjima na miješanje mušakaraca i žena bilo je maloprije govora.

Što se tiče onih koji zanemaruju prirodni nagon, njima možemo reći da Uzvišeni Allah, pošto je stvorio čovjeka i ženu, u njima je stvorio i seksualnu želju jednog prema drugome.

فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ *Prirodi Allahovoj, u kojoj je On ljude svorio, - ne treba se mijenjati Allahova vjera.* (Er-Rûm, 30.)

Da li pobornici miješanja i otkrivanja lica žena žele time mijenjati univerzalne zakone, mijenjati ljudsku prirodu i tradicionalne običaje, naročito onda kada se u momentu izmiješanosti i kod čovjeka i kod žene osjeća veća seksualna požuda i moralna slabost, a iskušenje žešće i primamljivost razvrata izraženija i jača.

Ako bi izmiješanost bila još od najranijeg djetinjstva i u svim periodima života, gledanje u ženu bi postalo uobičajena stvar koja ne bi mogla pokrenuti ni kod jednog od bračnih drugova instikt nagona i strasti. Ljubav bi se tako među ovim parovima preokrenula u neprijateljstvo, milost u nasilje, a seksualna veza u hladan odnos, i tako bi se raspala njihova bračna zajednica. Ovo je, ustvari, slika današnjeg stanja.

A što se tiče onih koji ignoriraju gorku stvarnost u koju su sva ljudska društva dovedena, iskušavajući miješanje muškaraca i žene, trebali bi pogledati u društvima zapadnih i istočnih zemalja dokle je

žena kod njih došla u pogledu pada moralnih vrijednosti, poroka, raskalašenosti i razvrata. Treba napomenuti da je kod njih miješanje rasprostranjena pojava u svim slojevima i na svim nivoima društva, na ulici, u školama, prodavnicama, ustanovama, univerzitetima, javnim mjestima, ustvari, na svakome koraku.

Sada ćemo donijeti nešto od njihove stvarnosti, rezultata njihovih iskustava i to u činjenicama i brojevima.

- Sejjid Kutb u djelu *Islam i mir u svijetu*[1] navodi: "Procenat ostajanja u drugom stanju među srednjoškolskim djevojčicama u Americi u nekim gradovima dostiže 48 procenata.

- Libanske novine *El-Ahad* u broju 650 prenose vijest o seksualnim skandalima na američkim univerzitetima i fakultetima u kojoj se navodi:

- "Seksualni skandali na američkim univerzitetima i fakultetima između studenata i studentica se povećavaju svake godine."

- "Studenti organiziraju demonstracije na univerzitetima u Americi na kojima kliču: - Hoćemo djevojaka, hoćemo da uživamo."

- "Provaljivanje noću u spavaće sobe studentica i krađa njihova unutarnjeg veša."

Komentirajući ova događanja rektor univerziteta ističe: "Većina studenata i studentica pate od čudnog seksualnog nagona i nema sumnje da današnji savremeni život najviše utječe na devijantno ponašanje studenata."

- Ove novine dalje navode: "Statistički podaci za prošlu godinu pokazuju da se rodi 120 hiljada vanbračne djece od strane djevojaka čija starosna dob ne prelazi dvadeset godina života. Većina ovih djevojaka su studentice univerziteta i fakulteta."

- Novine dalje iznose: "Policijski izvještaj u državi Rhode Island navodi podatak da su 66 studenata i studentica za vikend prošloga maja privedeni u Providens i nisu se vratili na univerzitet nego su zadržani u policiji jer su bili u sumnjivom stanju, neki od njih su čak uzimali drogu."

- Iste novine prenose razgovor sa socijalnim radnikom Margaret Smit koja kaže: "Studentice razmišljaju samo o svojim osjećajima i načinima kako tim osjećajima udovoljiti. Više od šezdeset procenata njih propada na ispitima i to iz razloga što razmišljaju o seksu više nego o učenju i vlastitoj budućnosti... Samo deset procenata od ovih djevojaka su još starog, konzervativnog shvaćanja u ovome pogledu."

---

[1] U originalu: *El-Islâm we-s-selâmu-l-'âlemijj*.

- Džordž Baluši u knjizi *Seksualna revolucija* podsjeća: "Bivši amerčki predsjednik Kenedi 1962. godine izjavljuje da je budućnost Amerike u opasnosti zbog toga što njihova omladina propada i što se sve više odaje strastima, te zbog toga nije u stanju na svoja pleća prihvatiti odgovornosti koje ih očekuju. Kao ilustraciju on navodi da od svakih sedam regruta koji se prijavljuju u američku vojsku njih šest su nesposobni, a sve zbog toga što su strasti kojima su se odali, uništile njihovu duševnu i tjelesnu sposobnost." Hruščov je, također, slično Kenediju, 1962. godine izjavio da je budućnost Rusije u opasnosti i da se ruskoj omladini ne može povjeriti budućnost Rusije, jer ta omladina propada, sve se više izopačuje i guši u vlastitim strastima.

- Dail Dorant u knjizi *Filozofska metoda*[1] govori:

"Mi se danas ponovo suočavamo sa problemom koji je uznemiravao i Sokratov um, a to je kako da dođemo do prirodnog morala koji bi zauzeo mjesto božanskih zabrana a čiji se trag izgubio u ljudskom ponašanju? Ovim bestidnim porokom mi danas uništavamo naše društveno naslijeđe.

"Pronalaženje sredstava protiv začeća i njihova raširenost su direktan uzrok promjene našega morala. Moralni zakon je u prošlosti seksualni odnos uvjetovao brakom, jer je jedino brak dovodio do očinstva i to dvoje je bilo nerazdvojivo. Otac je bio odgovoran za dijete jedino kroz instituciju braka. Međutim, danas je veza između seksualnog odnosa i potomstva oslabila i stvorila je status koji naši očevi nisu očekivali, jer su svi odnosi između žena i muškaraca zbog ovoga činioca promijenjeni."

"... Međutim, sramotno je da se zadovoljavamo u veselju sa pola miliona američkih djevojaka žrtava razuzdane seksualne slobode, nudeći nam se na pozorišnim predstavama i u općoj književnoj literaturi, pokušavajući doći do zarade koristeći želju za seksom kod ljudi i žena koji nisu u mogućnosti da se pošteno ožene, odnosno udaju i tako sačuvaju svoje zdravlje."

"Svaki čovjek koji odgađa ženidbu, u tom periodu se druži sa djevojkama ulice (uličarkama) zalutalim u javnom bestidnom ponašanju. Na putu zadovoljavanja ličnog seksualnog nagona u periodu odgode ženidbe, muškarac će naići na sistem međunarodnog nivoa, organiziran i opremljen najsavremnijim sredstvima za uljepšavanje i uređen u skladu sa najvišim primjerima naučnog rukovođenja, tako da izgleda kao da svijet pronalazi sve načine kako bi kod ljudi izazvao strasti i onda bio u mogućnosti da takvim strastima udovolji."

---

[1] Naslov preveden prema arapskom prijevodu *Minhâdžu-l-felsefe*. (nap. prevodioca)

"Najveća pretpostavka je da je oživljavanju odavanja uživanjima pomogao više nego što mislimo Darvinov napad na vjerska ubjeđenja, kada mladići i djevojke otkrivaju da je vjera ta koja brani odavanje uživanjima i onda počinju u nauci tražiti hiljadu i jedan razlog da ocrne vjeru."

"I postalo je neizbježnim da se u takvoj situaciji tijelo uzme kao objekt (seksualne) revolucije, a da slabi snaga obuzdavanja strasti kao što je to bilo u davna vremena. Krepost koja je bila vrlina postaje predmetom poruge, stid koji je ljepotu činio ljepotom nestaje, ljudi se počinju ponositi svojim mahanama, žene traže da zajedno sa muškarcima učestvuju u svim poslovima i avanturama. Bez obzira na rizik i odnos prije braka postaje uobičajenim. I u ovakvoj situaciji zbog konkurencije strasti, prostituisanje zbog nagona strasti potiskuje prostituciju sa ulice u smislu prostituisanja za novac, što policija nije u stanju kontrolirati."[1]

- Kairske dnevne novine *El-Ahbâr* od 24. 04. 1965. godine donose vijest: "Žene Šveđanke su izašle na ulice organizirajući opće demonstracije u svim dijelovima zemlje, protestirajući zbog opće seksualne slobode u Švedskoj. U ovim demonstracijama je učestvovalo stotinu hiljada žena."

Iste novine u mjesecu aprilu 1964. godine prenose i vijest koja je izazvala veliku galamu kada su 140 uglednih ljekara uputili pismenu notu Kralju i Parlamentu u kojoj traže poduzimanje procedure za ograničenje seksualne anarhije koja uistinu prijeti opstanku naroda i njegovu zdravlju. Ljekari su tražili donošenje zakona koji će suzbiti seksualnu raskalašenost.

- Sudac Ben Londsi u svojoj knjizi *Novi revolt omladine*[2] piše: "Djevojčice u Amerci prijevremeno sazrijevaju tako da veoma rano u njima počinju jačati seksualni osjećaji." Ovaj sudac je proveo ogledno istraživanje na slučajevima 312 djevojčica i došao do toga da su 255 djevojčica prošle pubertet između jedanaeste i trinaeste godine života. Ustanovio je i to da u njima već postoje znaci seksualnog nagona i tjelesne promjene koje se obično pojavljuju na djevojkama od osamnaeste godine pa naviše."

- Dr. Edis Hoker u knjizi *Seksualni zakoni*[3] ističe: "Nije neobično niti čudno, čak ni u obrazovanim sredinama, da djevojčice od sedam ili osam godina života imaju ljubavne odnose a može biti i da se odaju prostituciji." Kao potvrdu toga on navodi više primjera.

---

[1] Dail Dorant : *Minhâdžu-l-felsefe*, I, str. 6. - 134.
[2] Prema arapskom prijevodu *Temerrud an-neši-l-džedid*. (prim. prevodioca)
[3] Prema arapskom prijevodu *El-Kavânîn el-džinsijje*. (prim. prevodioca)

- Britanske novine su prenijele i vijest da je jedna nastavnica starosti od dvadeset pet godina na praktičan način poučavala grupu đaka u pubertetu prakticiranju seksa, skidajući dio po dio odjeće pred đacima sve dok nije završila sa ovim razvratnim i bestidnim činom.

- Londonske novine *Eš-Šerku-l-ewsat* od 15. 07. 1979. godine su objavile da u braku 75 procenata muževa u Evropi varaju svoje žene a da je taj procenat kod žena manji. U većini slučajeva muževi znaju da ih žene varaju, kao i obratno. I bez obzira na to bračni odnosi i dalje traju u formalnom smislu a da nikome na um ne pada da ih prekida.

- Što se tiče odnosa prije braka 80 - 85 procenata punoljetnih muškaraca imaju po jednu ljubavnicu. Što se tiče neoženjenih muškaraca koji nemaju ljubavnice oni idu od jedne do druge žene zadovoljavajući tako svoje nagone i potrebe.

- Američke novine *Herald Tribune* od 29. 06. 1979. godine donose skraćeno istraživanje što su ga uradili grupa američkih stručnjaka u vezi sa nevjerovatnom pojavom koja se počela širiti u svim zapadnim društvima uopće a u američkom posebno, a to je pojava razvratnog bluda među najbližim srodnicima, kao što su otac i kćerka te brat i sestra.

U izvještaju se navodi: "Ova se pojava ne smatra rijetkom jer je već dostigla takav stepen raširenosti da je teško utvrditi potpunu istinu u vezi s tim. Skoro u svakoj desetoj porodici se prakticira ova nastranost."

Ovo je slučaj kada su u pitanju najbliži srodnici a da ne govorimo kakva je situacija kada se na studijama ili na poslu susretnu mladić i djevojka koji nisu ni u kakvom srodstvu. Nema sumnje da je kod njih činjenje bluda na prvome mjestu.

Ove događaje koje smo naveli kao ilustraciju stanja zapadnih nacija i njihova iskustva u vezi sa miješanjem spolova su zrno pijeska ili kap u moru seksualnih i moralnih devijacija u što su sva društva u svijetu zapala kao bolna posljedica prokletog pokazivanja draži, otkrivanja lica i miješanja spolova u vremenima izopačenja i razvrata. Treba znati da miješanje spolova i na Zapadu i na Istoku počinje još od vrtića preko osnovne, srednje škole i fakulteta. Miješanje je kod njih, kao što smo istakli, rašireno i prakticira se u svim sferama društvenog života.

Može li sada iko pametan, nakon svega što smo naprijed objasnili, tvrditi da miješanje spolova, kao što zastupnici ovoga miješanja tvrde, ograničava izazivanje nagona i smanjuje uzbuđenost strasti, i učiniti susretanje muškaraca i žena najobičnijom stvari.

Među zanimljivim stvarima koje spominje šejh Zâhid el-Kevseri - Allah mu se smilovao - u jednome svome radu je i slučaj osmanskog ambasadora u Engleskoj. Naime, "kada se jednom ambasador osmanske države u Engleskoj susreo sa zvaničnicima britanske države bio je upitan od strane jednog od prisutnih zvaničnika: 'Zašto ste vi na Istoku uporni u tome da vam žena muslimanka bude zaostala, izolirana od muškaraca i zaklonjena od svjetlosti?' Osmanski ambasador mu je na to odgovorio: 'Zato što naše žene na Istoku žele rađati samo djecu svojih muževa.' Čovjek se na to zastidio, nemajući dostojnog komentara na ovakav odgovor."

U koju ideju nakon svega ovoga oni vjeruju?

* * *

Govoreći o miješanju spolova i posljedicama takvoga miješanja želio bih roditeljima i odgajateljima predočiti sljedeću činjenicu. Cionističko-imperijalistički planovi i liberalno-materijalističke škole, prvo što imaju u svojim planovima je kvarenje muslimanskog društva, rušenje njegove naravi i kidanje veza među muslimanima. To se postiže razaranjem moralnih vrijednosti i razumijevanja vjere među omladinom, i širenjem nestabilnosti i razuzdanosti u svim porama muslimanskog društva. Žena je u tom smislu prvi cilj na poprištu lukavog propagiranja raspuštenosti. Njena krhkost i osjetljivost su pogodan elemenat za izvršenje njihova plana o propagiranju raskalašenosti i provođenju imperijalističke taktike.

- Jedan od imperijalističkih prvaka je tim povodom rekao: "Čaša i pjevačica mogu učiniti na rušenju muhamedanskog naroda više nego hiljade topova. Stoga ih treba uvući u ljubav za materijom i strastima."

- Jedan od vodećih masona, pokvarenjaka ističe: "Moramo pridobiti ženu. Čim nam pruži priliku učinimo blud sa njom, i pobornici vjere će se raspršiti na sve strane."

- U Protokolima cionističkih mudraca stoji napisano: "Moramo raditi na svakome koraku da im uništimo moral jer će nam to olakšati da postignemo prevlast nad njima. Frojd je na našoj strani i on će nastaviti izlagati o seksualnim odnosima u takvome svjetlu da u očima omladine neće ostati ništa sveto. Najveća njihova briga postat će zadovoljavanje vlastitih seksualnih nagona i njihov moral je tada gotov."

Oni koji pozivaju na miješanje žena i muškaraca u islamskim zemljama, želeći da se to raširi i prakticira u svim porama njihova društva, predstavljaju oruđe propagande i provođenja planova

neprijatelja Islama, pristalica liberalnih i ateističko-materijalističkih učenja, i propagatora imperijalističko-cionističkih i masonskih ideja, bez obzira da li to oni znali ili ne, i bili svjesni toga što rade ili ne.

Da bi se djevojčice razvijale na principima kreposti i poštenja, društvo se spasilo poroka i razuzdanosti, mladići i djevojke stekli psihičku i zdravstvenu sposobnost, roditelji i odgajatelji prije svega, a zatim i svi odgovorni moraju razdvajati djevojke od dječaka u toku školovanja kao i mimo toga. Islamski narod bi se time oslobodio i planova neprijatelja Islama u kvarenju žene muslimanke.

* * *

2. Odgovornost za idejno osvješćivanje:

Idejno osvješćivanje djece je jedna od najvećih odgovornosti i roditelja i odgajatelja i to od rane mladosti pa sve do punoljetstva i potpune zrelosti. Idejno osvješćivanje djeteta podrazumijeva njegovu vezu sa:

a) Islamom u pogledu života na ovome svijetu i odnosa prema državi u kojoj živi,
b) Uzvišenim Kur'anom u sistemskom i zakonodavnom pogledu,
c) Historijom Islama u pogledu njene moći i slave,
d) Općom islamskom kulturom u duhovnom i idejnom pogledu i
e) Aktivnim povezivanjem sa pozivanjem u Allahovu vjeru spontano i zanosno.

Odgajatelji zato moraju djecu upoznati od momenta počinjanja shvaćanja i rasuđivanja sa sljedećim činjenicama:

a) Da je Islam vječan, da vrijedi za svako vrijeme i svako mjesto i da se zato odlikuje svojim univerzalnim, vječnim, obnoviteljskim i kontinuiranim vrijednostima;
b) Da su naši preci dostigli slavu i moć i stvorili veliku civilizaciju zahvaljujući isključivo pridržavanju ovakvoga Islama i provođenjem u djelo kur'anskih propisa.
c) Ukazivanjem djeci na planove koje imaju neprijatelji Islama, a to su:
   - lukavi cionistički planovi,
   - prikriveni imperijalistički planovi,
   - ateističko-komunistički planovi i
   - zlobni krstaški planovi.

Svi ovi planovi u cijelosti teže ka brisanju islamske vjere sa Zemlje i sijanju sjemena nevjerstva među muslimanskim pokoljenjima, zatim širenju nestabilnosti i raspuštenosti u muslimanskoj porodici i islamskom društvu. Cilj je u bližoj ili daljoj perspektivi gušenje duha otpora i borbe na Allahovu putu kod muslimanske omladine, zatim iskorišćavanje materijalnih bogatstava islamskih zemalja za svoje interese i, na kraju, uništenje islamskih simbola u svim društvima čiji članovi pripadaju Islamu.

d) Otkrivanje istine o islamskoj civilizaciji iz čijeg se vrela napajao cijeli svijet u jednom historijskom periodu.

e) I na kraju dijete treba znati "da smo mi Ummet koji u historiju nije ušao putem Ebu Džehla, Ebu Leheba i Ubeja b. Halefa, nego smo ušli preko Allahova Poslanika ﷺ, Ebu Bekra, Omera i drugih slavnih ličnosti.

Treba da zna i da nismo ratovali na način kako su vođeni ratovi Besus, Dahis i Gabrâ', nego da smo pobjeđivali u borbama na Bedru, Kâdisiji, Jermuku i drugim mjestima.

Treba znati da mi nismo osvojili svijet sa *sedam mu'allaka*[1] nego Kur'anom slavnim.

Treba znati da mi nismo svijetu prenijeli objavu Lata i Uzzâa, nego smo svijetu prenijeli Objavu Islama i načela Kur'ana."[2]

Osnova ovakvoga idejnog osvješćivanja se nalazi u *merfu'* hadisu kojeg prenosi Taberani od Alije ؓ!: "Odgajajte djecu na tri stvari: ljubavi prema vašemu Vjerovjesniku, ljubavi prema njegovoj porodici i ljubavi prema učenju Kur'ana ..."

Naši slavni prethodnici bili se izuzetno zainteresirani za ovu vrstu osvješćivanja i držali su obaveznim poučavanje djece još od malehna učenju Kur'ana, vojnim pohodima Poslanika ﷺ i slavnim djelima predaka.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera iz kojih možemo vidjeti šta su u vezi sa ovakvim osvješćivanjem govorili i savjetovali drugima:

- Sa'd b. Ebu Vekas ؓ je rekao: "Poučavali smo našu djecu slavnim pohodima Allahova Poslanika kao što smo ih poučavali surama iz Kur'ana."

- Imam Gazali u djelu *El-Ihjâ'* preporučuje "poučavanje djece u Kur'anu časnome, kazivanjima o događajima iz historije, pričama o čestitim ljudima, zatim nekim vjerskim propisima..."

---

[1] Sedam poznatih pjesama iz predislamskog perioda. (nap. prevodioca)

[2] Ovo je dio hutbe prof. Isama el-Attara.

- Ibn Haldun u svome djelu *El-Mukaddima*, također, ukazuje na važnost poučavanja djece u Kur'anu i njegovu učenju napamet. On objašnjava da je učenje u Kur'anu temelj obrazovanja svih školskih programa u svim islamskim zemljama, jer je to simbol vjere koji vodi ka učvršćivanju pravog vjerovanja.
- Hišam b. Abdulmelik je odgajatelju svoga sina preporučio da ga pouči Kur'anu, dobroj poeziji, govorništvu, historijskim junačkim epopejama, da se pozabavi njegovim moralnim odgojem i lijepom ponašanju u društvu.

Navedeni primjeri kao i drugi pružaju nam pravu sliku potpunog osvješćenja u kojemu je živjelo u cijelosti islamsko društvo u prošlosti, i vladari i podanici, i učenjaci i običan svijet, i učitelji i učenici.

Međutim, koji put vodi do ovoga osvješćenja?

1. svjesno podučavanje,
2. svjestan primjer,
3. svjesno učenje i
4. svjesno društvo.

- **Pod svjesnim podučavanjem** se podrazumijeva podučavanje djeteta od strane roditelja ili odgajatelja istinskom Islamu i svemu onome što Islam u sebi sadrži od načela, zakonodavstva i propisa. Islam je jedina vjera koja ima svojstva vječnosti, trajne vrijednosti i prirodnu kontinuiranost sve dok nam Allah daje Zemlju u nasljedstvo i sve ono što se na njoj nalazi. Na odgajateljima, naročito roditeljima, je da djecu urazume da bez Allaha nema moći i da bez izučavanja Kur'ana nema pobjede, a bez Poslanikova ﷺ zakona nema snage, civilizacije niti preporoda. Oni moraju ukazati djeci i na sve cionističke, imperijalističke, komunističke i krstaške planove koji teže ka uništenju Islama i iskrivljavanju njegovih jasnih činjenica i svijetlih putokaza. Djeca moraju znati da ovi planovi teže ka iskorijenjivanju duha otpora i borbe na Allahovom putu iz muslimanskih duša i odgajanju djece na nevjerstvu, zabludama i razvratu.

Oni moraju djecu poučiti blistavoj islamskoj civilizaciji koja je trajala stotinama godina i među čovječanstvom širila svjetlost Istine, kulture i znanja, civilizaciji sa čijeg se vrela Evropa stoljećima napajala i išla putem koji je ova civilizacija obasjavala i osvjetljavala.

Tako će dijete zahvaljujući ovako svjesnom i kontinuiranom poučavanju za Islam se vezati u pogledu života na ovome svijetu i odnosa prema državi u kojoj živi, za Kur'an Uzvišeni u pogledu

sistema i zakonodavstva koje je Allah u Kur'anu uspostavio, za historiju Islama u pogledu njene moći i slave, i za aktivno djelovanje i borbu na Allahovom putu spontano i odvažno.

Sada vidimo koliko su nam danas djeca potrebna ovakvome uzvišenom usmjeravanju, svjesnom poučavanju i ciljanom odgoju!

- **Pod svjesnim primjerom** se podrazumijeva obavezno vezanje djeteta za iskrenog i svjesnog učitelja koji Islam na ispravan način razumije, Islamu i borbi na njegovu putu se sav predaje, prakticira njegove propise i Allahu ništa ne prigovara.

Nesreća je da današnji učitelji, osim rijetkih kojima se Allah smilovao, svojim učenicima i sljedbenicima nude iskrivljenu sliku Islama.

Među njima su oni koji svoju koncentraciju i pažnju usmjeravaju na popravljanje duše i njeno pročišćenje, a zanemaruju obavezu upućivanja na činjenje dobrih a odvraćanje od loših djela, savjetovanje onih koji vlast imaju i ustajanje protiv nepravde i onih koji nepravdu čine.

Među njima su i oni koji pokazuju veliki interes samo na vanjske oblike manifestiranja vjere koje Islam, također, naređuje kao što su brada, dugačke i široke haljine, pokrivanje glave i slično, a zanamaruju aktivnu i praktičnu stranu vjere i islamsko okupljanje na uspostavljanju Allahova zakona na Zemlji.

Među njima su i oni koji posvećuju pažnju samo na vjersku nauku, a zanemaruju pozivanje u Allahovu vjeru i aktivnu borbu na Allahovom putu. Takvi misle da će Islam sâm po sebi pobijediti, a takvih je izuzetno mnogo.

Među njima su i oni koji pokazuju veliki interes za završnu projekciju ili pisanje pobožne pjesme. Među njima ima onih koji lažu i izvrću Istinu radi interesa da'we (isl. misije). Među njima ima i onih koji plivanje i fudbal smatraju jednom od vrsta džihada na Allahovom putu. U tu svrhu se održavaju kursevi i tribine, a o terminima se obavještava preko oglasa na džamijskim vratima.

Među njima su i oni koji svu svoju pažnju posvećuju izborima, parlamentima, organizacijama i klubovima. Među njima ima i onih koji jutro dočekuju u društvu tuđih žena i prostitutki sve zbog pozivanja u Allahovu vjeru! Neki od njih se bore i ubijaju prave pozivaoce u Allahovu vjeru tvrdeći da su oni prepreka na putu poziva u Islam.

Nekima od njih je jedina briga kako skupiti ljude i nešto organizovati, a da pri tome ne poznaju ni Allahove propise, niti prave razliku između širka i tewhida (politeizma i monoteizma) niti između sunneta i novotarije.

Neka je Allah na pomoći.

Treba znati da je Islam cjelina koja se ne može dijeliti, tako da je nedopustivo da učitelji, učeni i drugi koje narod uzima za primjer taje bilo koju obavezu koju je Allah naredio da se čini i ne posvećuju pažnju odvraćanju od činjenja loših djela koja je Allah zabranio. Allah o ovome na uopćen način u Kur'anu govori:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ
وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ(١٥٩) إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ(١٦٠)

Oni koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo da proklinju; oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv. (El-Bekare, 159. - 160.)

Radi upozorenja navest ćemo hadis koji prenosi Ibn Mâdže od Ebu Se'ida el-Hudrija ﷺ u kojemu i Vjerovjesnik ﷺ potvrđuje gore navedeno: "Ko bude skrivao nauku koju je Allah učinio da u vjerskim stvarima koristi ljudima, Allah će takvoga na Sudnjemu danu žigosati vatrenim žigom."

Jedno od obilježja skretanja nekih koji se danas bave poučavanjem je da čistotu od grijeha dodjeljuju samima sebi, vezuju Istinu za osobe slabe i ravnodušne ne pridajući nikakvu pažnju onome za što im Islam propisuje nagradu, odnosno kaznu. Oni misle da su dostigli takav stepen koji ih brani od činjenja grijeha i da su na takvome položaju koji im onemogućuje zapadanje u bilo kakve greške, i da niko nema prava kritizirati ih ukoliko počine neku grešku. Ni učenicima nije dozvoljeno preispitivati njihove naredbe, zbog toga što su dostigli stepen zaštite i čistote od griješenja. Međutim, treba znati da je čistota od grijeha osobina Vjerovjesnika ﷺ. Tako je jednom prilikom imam Malik stao ispred kabura Poslanika ﷺ i pokazujući na njegov kabur rekao: "Od svakoga se od nas može i prihvatiti i odbaciti osim od stanovnika ovoga kabura."

Zato odgajatelji obrazovanje djece moraju vezati za iskrene, svjesne i obrazovane učitelje - vođe koji će ih Islamu poučavati kao općoj i univerzalnoj metodi, svejedno da li se radi o islamskom učenju i islamskim propisima, vjeri i državi, zekatu i borbi na Allahovom putu, ili se tiče obredoslovlja i politike.

Takvi će ih učitelji na besprijekoran i svjestan način poučavati i u odgoju i duhovnom preporodu, vezujući ih za vjeru i upute slavnih predaka, a ne za svoju prolaznu i grješnu ličnost.

Nema sumnje da će djeca koja se vežu za svjesne primjere i odgajaju na bogobojaznosti i borbi na Allahovom putu, razvijati se na pokornosti Allahu, hrabrosti u Istini, postepenom navikavanju na služenje Allahu i na borbu protiv neprijatelja na bojištu. I tada će biti primjer ljudi o kojima i pjesnik pjeva:

Omladina puteve časti savlađuje
Jer drugu vjeru osim Islama ne priznaje

Brinimo se da porastu kao biljke plemenite
Da po svijetu šire grane svoje uznosite

Kao vitezovi u borbi oni učestvuju
Bunkere i utvrđenja hrabro razvaljuju

Čim se spusti noć ne vidiš ih više
Zbog samilosti koju na sedždi osjetiše

Tako je Islam izbavio narod moj
Omladinu iskrenu, slobodnu i sigurnu

Naučio ih je plemenitost kako se stiče
I zboga toga da budu svezani i poniženi odbiše

Budu li ovakvi kakvim ih pjesnik predstavlja, slavu, pobjedu i premoć Islamu i muslimanima zasigurno će ostvariti.

- **Pod svjesnim učenjem** se podrazumijeva da odgajatelj djetetu još od malehna, prije nego i za školu prispije, dadne da čita islamske priče o muslimanskim herojima, pobožnim i čestitim ljudima.

Djetetu se treba ponuditi i ideološka literatura koja govori o islamskim učenjima u oblasti vjerovanja, morala, ekonomije i politike.

Djeca moraju čitati i literaturu koja razjašnjava sve vrste cionističkih, masonističkih, komunističkih i krstaških zavjera te materijalističkih učenja što prijete Islamu i muslimanima.

U ovoj literaturi moraju biti i svjesni islamski časopisi koji tretiraju islamske teme, prenose vijesti, raspravljaju o raznim problemima i pišu o najraznovrsnijim temama na zanimljiv i privlačan način.

Odgajatelj mora paziti da djetetu odabere knjige, časopise i priče koje odgovaraju njegovu uzrastu i mentalnom nivou, kako bi od toga bila što veća korist i dobio se što kvalitetniji i što bolji plod. Na ovo ukazuje i Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Buhari od Alije ﷺ!: "Govorite ljudima shodno njihovom znanju (nivou)." i hadisu koji prenose Dejlemí i Hasan b. Sufjan od Ibn Abbasa ﷺ: "Naređeno mi je da ljudima govorim tako da me mogu razumjeti."

Nema sumnje da će odgajatelji - ukoliko budu u odgoju djece slijedili ovu metodu i išli ovim putem - imati djecu odgojenu u cjelovitoj islamskoj kulturi, i da će njihova svijest polahko i na ispravan način sazrijevati.

- **Pod svjesnim društvom** se podrazumijeva da odgajatelji svojoj djeci odaberu čestite drugove, vjernike koji se svojim ispravnim razumijevanjem Islama, idejno prosvijećenom sviješću i univerzalnom islamskom kulturom, ističu u odnosu na druge.

Nema sumnje da će dijete, ukoliko se bude družilo sa glupavom djecom u intelektualnom i idejnom pogledu, od njih naslijediti takvu istu glupavost. Ukoliko se, međutim, bude miješalo sa djecom usmjerenom na shvaćanje i razumijevanje Islama i njegova pogleda u cijelosti na svijet, život i čovjeka, ono će, naravno, naslijediti od njih ova i ovakva usmjerenja.

Međutim, nije dovoljno da dijete ima pobožnog i čestitog druga koji uz to još obavlja sve namaze, kao ni kulturnog, oštroumnog i inteligentnog prijatelja, nego je nužno da se sa vrlinama čestitosti i pobožnosti nađu i osobine zrelog razuma, razvijene društvene svijesti i islamskog shvaćanja. Tek tada će imati pravog druga, zrelog i pobožnog prijatelja.

Neko je davno rekao: "S kim si onakav si."

Pristalice nauke o spoznaji kažu: "Ne pitaj me ko sam, nego me pitaj s kim se družim, pa ćeš saznati ko sam."

Što je lijepo pjesnik rekao:

Ne pitaj o čovjeku ništa, već
za druga mu pitaj
Jer svaki drug se za drugom
svojim povodi

Kako je lijepo rekao Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Tirmizi: "Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda sa kim prijateljuje."

Zbog toga odgajatelji moraju svojoj djeci osigurati - još dok su u dobu punoljetstva - svjesno i čestito društvo koje će ih upoznati sa stvarnim Islamom, poučiti ih njegovim univerzalnim načelima, trajno važećim učenjem, i pružiti im pravu sliku ove vjere čiju zastavu su nosili časni junaci i naši slavni preci.

I na kraju bih želio podsjetiti odgajatelje, staratelje i roditelje na još jednu činjenicu.

Zar nije žalosno i bolno da naša omladina dostigne i punoljetstvo a da ne znaju da je Islam i vjera i država, i knjiga i sablja, i obredoslovlje i politika, da je jedina vjera koja ima karakteristike univerzalnosti, vječnosti, bitisanja u svakome vremenu i dinamičnosti života.

Zar nije žalosno i bolno da naša djeca uče u školama sve o poznatim ličnostima na Zapadu, istočnim filozofima, njihovim idejama i učenjima, životu i djelima, a da, osim malo spomena, ne znaju ništa više o životu naših znamenitih ličnosti, historijskih velikana i vojskovođa, osvajača.

Zar nije sramota i bruka da nam djeca završavaju škole u kojima ih zapadna kultura i zapadni i istočni principi života u potpunosti izmijene tako da mnogi od njih postanu i neprijatelji svoje vlastite vjere, historije i civilizacije.

Kako da ne kida srce i jetru kada vidite grupe naše vjerničke omladine kako slijede takozvane pobornike upute koji im uništavaju njihove ideje, odvajaju ih od svjesne islamske kulture i odvraćaju od svakoga iskrenog i obrazovanog učitelja koji bi im objasnio pravi Islam i njegov potpuni i cjeloviti pogled na život.

I na koncu, zar nije tužno i žalosno da ova naša pokoljenja pribavljaju i čitaju nevjerničku literaturu, pornografske časopise i ljubavne priče, a da niko od njih nema ni najmanjeg interesa za idejnom literaturom koja tumači islamske sisteme, daje odgovore na tobožnje dokaze neprijatelja i upoznaje ih sa njihovom slavnom historijom.

Zato odgajateljima i roditeljima ne preostaje drugo doli da počnu sa izvršavanjem svojih obaveza i odgovornosti naspram svoje djece, da se posvete ispravljanju njihovih nazora i ideja, ukoliko su pomiješane sa tuđim idejama i lažnim nazorima. Dužni su, također, da ih i jutrom i večeri poučavaju odgovorima na spletke nevjernika i misionara, i izmišljotine materijalista i orijentalista.

U svakome slučaju, nužno je osvješćivanje njihovih nazora i očuvanje vjerskoga ubjeđenja kao brane od utjecaja tendencioznih intriga, rušilačkih principa i devijantnih uvjerenja.

Postupanje na ovakav način i slijeđenje ovoga puta jača našu djecu u njihovoj vjeri, pobuđuje u njima ponos na slavne pretke i historiju. To ih dovodi i do uvjerenja da im je Islam ubjeđenje i zakon, knjiga i mač, vjera i država, i obredoslovlje i politika.

* * *

3. Mentalno zdravlje:

Jedna od odgovornosti koju je Allah povjerio roditeljima i odgajateljima zajedno je briga za mentalno zdravlje djece i učenika. Da bi djeca imala zdrave ideje, jaku moć pamćenja, čiste misli i zrelo rasuđivanje, mentalno zdravlje se mora uvažavati i čuvati što je moguće više.

Međutim, postavlja se i pitanje granica odgovornosti roditelja i odgajatelja za mentalno zdravlje njihove djece.

Odgovornost se svakako mora koncentrirati na njihovu odvraćanju od raširenih poroka u društvu koji mogu imati velikog utjecaja na razum, pamćenje i ljudski organizam uopće.

O tome smo opširno govorili u poglavlju o odgovornosti za fizički odgoj djece, pa ćemo sada samo ukratko o tome nešto kazati i skrenuti pažnju na to kako bi bili uputa i podsjećanje svakome ko na svojim plećima nosi obavezu odgoja djece.

Liječnici i stručnjaci u zdravstvu su u potpunosti složni da poroci koji utječu na razum, pamćenje, ravnodušnost, blokiranje razmišljanja i izazivaju dalekosežne fizičke teškoće i probleme na tijelu su:

1. Alkohol u svim oblicima i vrstama: Pored toga što uništava zdravlje, izaziva i ludilo.
2. Onanija: Odavanje ovome poroku izaziva tuberkulozu, slabi pamćenje, uzrokuje ravnodušnost i rasijanost.
3. Pušenje: Utjecaj ovoga poroka na razum se očituje na nervnoj uznemirenosti, slabom pamćenju i slabljenju sposobnosti umne koncentracije.
4. Seksualna uzbuđivanja koja izazivaju gledanje pornografskih filmova, bestidnih pozorišnih predstava i golih fotografija: Odavanje ovome poroku, pored nemarnosti i gubljenja dragocjenog vremena, oštećuje funkciju razuma, izaziva rasijanost i uništava sposobnost prisjećanja.

Dr. Aleks Karlil u svojoj knjizi *Čovjek, ta nepoznanica*[1] piše: "Kada se u čovjeku pokrene seksualni nagon, žlijezde počinju izlučivati jednu vrstu materije koja putem krvi dospijeva do mozga i omamljuje ga zbog čega čovjek gubi sposobnost na zdravorazumsko razmišljanje."

Pored navedenih postoje i drugi veoma štetni i opasni poroci koji utječu štetno na razum kod djece, i izazivaju razne bolesti i izlažu djecu mnogim opasnostima.

---

[1] Naslov naveden prema arapskom prijevodu *El-Insân zâlike-l-medžhûl*. (prim. prevodioca)

* * *

Iz navedenog u ovome poglavlju može se zaključiti da:

- obaveza obrazovanja,
- idejnog osvješćivanja i
- čuvanja mentalnog zdravlja

jesu najistaknutije odgovornosti u pogledu mentalnog odgoja djece. Zato ukoliko roditelji, odgajatelji i učitelji budu nehajni u izvršavanju svojih obaveza i nemarni prema navedenim odgovornostima, Allahu Uzvišenom će za tu nemarnost sigurno račun polagati i On će ih za posljedice toga nehaja pitati. O, kako će se samo pred Allahom stidjeti zbog nemarnosti prema obavezi koju su imali!

O, teško njima za prizor na Dan suđenja kada pred Gospodarom svjetova ovim riječima budu odgovarali:

رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا (٦٧) رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا

"Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravoga puta odveli; Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!" (El-Ahzâb, 67. - 68.)

Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Ibn Hibban: "Allah će svakoga pitati za povjerenu mu stvar - da li je sačuvao ili je izgubio."

Allahu naš, učini nas od onih koji se Allahu i Njegovu Poslaniku pokoravaju, i od onih koji će svijetla obraza na Dan polaganja računa biti, kao i od onih koji su odgovornost za svoju djecu i porodicu izvršili na najbolji način. Ti si najbolja nada i najplemenitiji Upravitelj.

◊◊◊

Peto poglavlje

Odgovornost za psihički odgoj

Pod psihičkim odgojem djece podrazumijeva se odgajanje djeteta još od vremena kada počinje intelektualno sazrijevati na odvažnosti, iskrenosti, hrabrosti, osjećaju savršenstva, želji dobra drugima, prisebnosti kod srditosti i ukrašavanje svim psihomoralnim vrlinama.

Cilj ovakvoga odgoja jeste formiranje cjelovite i uravnotežene ličnosti djeteta, takve da je, kada dostigne godine punoljetstva, u stanju da izvršava obaveze kojima se zadužuje na najbolji način i u pravome smislu te riječi.

I ako se dijete od samoga rođenja povjerava u ruke odgajatelja, Islam mu naređuje i u obavezu stavlja da u njemu zasađuje, čim oči otvori, osnove duševnog zdravlja koje mu osigurava da bude zdravorazumska osoba, osoba ispravnog razmišljanja, odmjerena ponašanja i visokih ideala.

Na odgajateljima je, također, da dijete oslobađaju svih faktora koji ga mogu lišiti časti i poštovanja, uništiti njegovu narav i ličnost, i učiniti da na život gleda sa mržnjom, odvratnošću i pesimizmom.

Smatram da su sljedeće pojave najznačajniji faktori od kojih bi odgajatelji morali oslobađati svoju djecu i učenike:

1. sramežljivost,
2. strah,
3. kompleks manje vrijednosti,
4. zavist i
5. srditost

U ovome dijelu ćemo, ako Bog da, objasniti svaku od ovih pojava posebno i detaljno, zatim ćemo nastojati u svjetlu islamskog učenja doći do lijeka i terapije za svaku od njih. Na kraju ćemo ukazati na druge, kreposne pojave koje bi trebale nadomjestiti gore navedene. Međutim, Allah Jedini dariva uspjeh i od Njega se jedino pomoć traži.

1. Sramežljivost:

Poznato je da je sramežljivost prirodna dječija pojava "čiji se znaci najčešće počinju javljati od četvrtog mjeseca života. Poslije toga znaci sramežljivosti kod djece postaju sve vidljiviji, kada počinju okretati glavu, zatvarati oči ili pokrivati lice rukama ukoliko im se obraća njima nepoznata osoba."[1]

"Već u trećoj godini dijete osjeća sramežljivost kada ulazi u nepoznatu kuću, sjedeći cijelo vrijeme mirno u krilu majke ili pored nje, i ni riječi ne progovara."[2]

Nasljedstvo igra važnu ulogu u stepenu sramežljivosti kod djece, a ne negira se ni veliki utjecaj okoline u povećanju ili ublažavanju sramežljivosti. Djeca koja se više miješaju i druže sa drugima, manje su sramežljiva od djece koja to ne čine.

Oslobađanje od sramežljivosti se postiže uglavnom navikavanjem djece da se sastaju sa svijetom bilo da im se prijatelji češće dovode kući ili da oni prate roditelje prilikom posjeta prijateljima i rodbini, ili insistiranjem kod djece da sama traže društvo i da međusobno razgovoraju, bez obzira bili im sagovornici starije ili mlađe osobe.

Ovakvo privikavanje će bez sumnje u djeci oslabiti sramežljivost i ona će steći samopouzdanje, i to će ih podsticati da uvijek govore Istinu i da se ne plaše nikakva prigovora.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera iz historije i Poslanikovih hadisa u kojima se odgajateljima nude časni primjeri uzoritih predaka u odgajanju djece kako bi bila smjela i odvažna, kao i načini njihova oslobađanja od sramežljivosti:

a) Buhari i još neki prenose od Abdullaha b. Omera ﷺ - dok još nije bio punoljetan - da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Među drvećem ima jedno stablo sa kojega ne opada list. Ono je slično muslimanu. Recite mi, koje je to stablo?" Ljudi počeše razmišljati o pustinjskom drveću. Abdullah je tada rekao: "Ja sam pomislio da je palma, ali me je bilo stid (reći)." Prisutni potom upitaše: "Koje je to stablo, Allahov Poslaniče?" On odgovori: "To je palma."

U drugoj predaji se navodi: "Htio sam reći: 'To je palma.', ali sam bio najmlađi među prisutnim."

---

[1] dr. Nebih el-Gabera: *El-Muškilâtu-s-sulûkijje* (Problemi ponašanja), str. 153.

[2] Isto, str. 153.

U još drugačijoj verziji se navodi: "Vidio sam da Ebu Bekr i Omer ništa ne govore, pa ni ja nisam htio ništa reći. Pošto smo ustali rekao sam ocu (Omeru) šta mi je palo na um, a on mi je rekao: 'Da si to rekao bilo bi mi draže od krda najbolje stoke.'"

b) Buhari i Muslim prenose od Sehla b. Sa'da es-Sâ'idija ﷺ da je Allahovu Poslaniku ﷺ ponuđeno nešto da popije. Pošto je popio, s obzirom da je desno od njega bio dječak a lijevo stariji ljudi, obratio se dječaku pitajući ga: "Mogu li prvo dati ovim starijim ljudima da popiju?"

Dječak mu je odgovorio: "Ne, tako mi Allaha, ne prepuštam svoj dio od tebe nikome drugome."

c) Buhari prenosi od Ibn Abbasa ﷺ - dok još nije bio punoljetan - da je kazivao: "Omer je - u vrijeme dok je bio halifa - prakticirao da me (radi savjetovanja) uključuje u društvo sa učesnicima Bitke na Bedru. Nekima od njih se to nije svidjelo (bilo im je krivo), pa su Omeru govorili: 'Zašto ovaj sjedi sa nama kada i mi imamo sinove slične njemu?'

Omer im je odgovorio: 'Zato što vi znate njegov položaj (njegovo poznavanje vjere)!'"[1]

Jednom me je Omer pozvao i dao da sjednem sa ovim ljudima. Pomislio sam da me pozvao samo zato da im pokaže (moje poznavanje vjere).

Omer ih je zatim upitao: "Šta možete da kažete u vezi tumačenja riječi Uzvišenog:

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ *Kada Allahova pomoć i osvojenje dođu ...* (En-Nasr, 1.)

Neki od njih rekoše: "Naredio nam je da Allahu zahvalu upućujemo i da od Njega oprost tražimo kada nam Allahova pomoć i osvojenje (Mekke) dođu." Drugi su šutjeli i ni riječi nisu progovarali.

Zatim Omer mene upita: "Da li i ti isto veliš, Ibn Abbase?"

Rekoh: "Ne."

On tada reče: "Pa šta ti onda veliš?"

Ja sam odgovorio: "Ovo je znak kraja života Allahova Poslanika ﷺ, o čemu (Allah) obavještava riječima: *Kada (ti) Allahova pomoć (protiv tvojih neprijatelja) i osvojenje (Mekke) dođu ...* - što je znak kraja tvojega života -

[1] Zato što je Allahov Poslanik ﷺ molio Uzvišenog za njega: "Moj Allahu, pouči ga u vjeri i nauči ga tumačenju vjere."

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

... Ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprosti, On je uvijek pokajanje primao. (En-Nasr, 3.)

Na to je Omer ؓ rekao: "Ni ja drugo ništa o tome ne znam osim toga što si ti rekao!"

d) Jednom je vladar pravovjernih Omer b. el-Hattâb ؓ prolazio putem u Medini dok su se na putu igrala djeca. Među njima je kao dijete bio i igrao se i Abdullah b. Zubejr. Kada su ugledala Omera, plašeći ga se, djeca su se sva razbježala. Jedino je Ibn Zubejr ostao šuteći i ne bježeći. Kada mu se primakao, Omer ga je zapitao: "Zašto i ti nisi pobjegao sa djecom?" On mu je odmah odgovorio: "Nisam ništa pogriješio da bih bježao, a ni put nije uzak da bih ti se sklanjao."

Ovo je bio odvažan i ispravan odgovor.

e) Jednom kada je Omer b. Abdulaziz ؓ na Bajram pogledao u svoje dijete obučeno u iznošenoj odjeći, oči su mu zasuzile. To je dijete vidjelo pa je upitalo oca: "Zašto plačeš, vladaru pravovjernih?"

On mu je odgovorio: "Sine moj, bojim se da ti srce ne pukne kada te druga djeca vide tako obučena u iznošenoj odjeći:"

Dijete mu je na to reklo: "Vladaru pravovjernih, srce će pući onome kome je Allah uskratio Svoje zadovoljstvo, ili onome ko ne sluša majku i oca svoga. Ja, međutim, želim da Allah bude sa mnom zadovoljan zbog tvog zadovoljstva sa mnom."

f) Kada je došao na prijestolje halife Omer b. Abdulaziz ؓ počele su mu dolaziti na čestitanje delegacije sa svih strana. Tako je ispred delegacije Hidžaza sa govorom pristupio dječak koji nije imao ni jedanaest godina.

Omer mu je tada rekao: "Ti se vrati, neka pristupi neko stariji od tebe!"

Dječak mu je na to odgovorio: "Neka Allah pomogne vladara pravovjernih. Kada Allah robu Svome sa najmlađim srcem i jezikom podari rječit jezik i čisto srce, on zaslužuje da govori. Kada bi, ô vladaru pravovjernih, godine bile mjerilo stvari, neko bi drugi od naroda imao više prava od tebe da sjedi na ovome tvome mjestu."

Ove su riječi Omera mnogo iznenadile pa je tom prilikom izrekao sljedeće stihove:

Uči, jer se niko naučen
rodio nije
Kao što ni učenom neznalac
ravan nije

Čak i stariji čovjek a bez
nauke bio
Mali je ako je u nauci
poražen bio

g) U literaturi je zabilježeno da je izvjesni dječak halifi Me'munu dao izvanredan odgovor na njegovo pitanje.

Tako kada ga je Me'mun upitao: "Čiji si sin?" - on mu je odgovorio: "Ja sam, vladaru pravovjernih, sin dobroga odgoja." Me'mun mu je na to samo rekao: "Dobra li roda!" i tim povodom izrekao sljedeće stihove:

Budi sin čiji hoćeš al'
odgojen budi
Hvaljen odgoj nadomjestit
će ti rod

Mladić je onaj što veli:
Evo, to sam ja!
Dok mladić nije onaj što veli:
Moj otac je taj i taj

h) Jednom je Me'mun zatekao u dvoru mlađega dječaka a za uhom mu olovka, pa ga je upitao: "Ko si ti?" Dječak mu je odgovorio: "Ja sam onaj što je odrastao u državi tvojoj, uživalac u milosti tvojoj i onaj što se nada službi tvojoj, ja sam Hasan b. Redžâ'."

Me'munu se dopao ovako dobar odgovor pa je tim povodom rekao: "Mudrost se iskazuje u pronicljivom, bez premišljanja lijepom reagiranju. Dajte ovome dječaku položaj veći od onoga koji bi mu, inače, pripadao."

i) U vrijeme Hišama b. Abdulmelika beduine u pustinji je bila zadesila velika suša. Arapi su zbog toga došli kod njega tražiti pomoć, ali su se bojali da mu to kažu. Međutim, među njima je bio izvjesni dječak Dirvas b. Habib, što je Hišam primijetio pa se zbog toga obratio svome komorniku riječima: "Izgleda da kod mene može ući ko god zaželi, čak i djeca."

Dječak se nakon ove primjedbe obrati Hišamu: "Vladaru pravovjernih, evo tri godine nas pogađaju nesreće. Prve godine nestalo nam loja. Druge godine pojelo se meso. Treće godine prebrale se kosti, a u vašim rukama i previše bogatstva. Ako ono pripada Allahu, razdijelite ga Allahovim robovima. Ukoliko pripada Allahovim robovima, zašto im ga oduzimaš? A ako pripada vama, podijelite ga kao milostinju ovome narodu, jer Allah nagrađuje one koji dijele milostinju. Nagrada dobročinitelja ne može propasti."

Hišam tada reče: "Dijete je u sva tri slučaja u pravu." Potom je naredio da se beduinima podijeli po sto dinara, a Dirvasu samom sto hiljada dirhema.

Dječak na to reče: "Pridodaj to poklonu koji si dao Arapima, jer se bojim da im je to nedovoljno."

Hišam ga tada upita: "Pa šta onda ti hoćeš?"

Dječak mu odgovori: "Hoću samo ono što je i drugim muslimanima potrebno."

Tako dijete bî najplemenitije i najčasnije među prisutnim narodom.

Iz navedenih primjera vidimo da su naši slavni preci odgajali svoju djecu na njihovu potpunom oslobađanju od sramežljivosti, i povlačenja i zatvaranja u sebe. To su činili da bi djecu navikli na odvažnost i hrabrost, da mogu u društvu sa roditeljima prisustvovati javnim skupovima i posjećivati prijatelje. Ovakvim odgojem djeca se podstiču i na govor pred starijim osobama, iz njih se oslobađa inteligencija i rječitost da se mogu obraćati čak halifama i vladarima. Od ovakve djece se mogu tražiti i savjeti u općim stvarima kao i naučnim pitanjima na skupovima mislećih i učenih ljudi.

Ovakav način odgoja kod djece razvija i odvažnost u njihovu uljudnom načinu ponašanja i vladanja, u njihovim dušama usađuje najplemenitije osobine pronicljivosti i svijesti, podstiče ih na postepeno razvijanje u postizanju savršenstva i stvaranja ličnosti, i idejne i društvene zrelosti.

Tako današnjim odgajateljima, očevima posebno, ne preostaje ništa drugo do prihvaćanje navedenih pravila uzorita odgajanja, da bi im djeca rasla i razvijala se u potpunoj otvorenosti i odvažnosti ali u granicama pristojnosti i poštovanja, čuvanja osjećanja drugih i stavljanjem čovjeka na rang koji mu pripada. Inače će se odvažnost pretvoriti u drskost i bestidnost a otvorenost u pomanjkanje lijepog ponašanja naspram drugih.

* * *

Moramo u ovome slučaju razlikovati stid od sramežljivosti jer je razlika između njih jasna.

Sramežljivost je, kao što smo vidjeli, povlačenje i zatvaranje djeteta u sebe i suzdržavanje od uspostavljanja kontakata sa drugima.

Stid je, međutim, dužnost djeteta da slijedi put uzoritosti i islamskog vladanja.

Nema nikakve sramote u tome da dijete od njegove najranije mladosti počnemo navikavati na stid od činjenja pokuđenih djela i grijeha.

Nema nikakve sramote ni u tome kada dijete navikavamo da poštuje starije, da se kloni zabranjenih stvari, da se suzdržava od odavanja tajni i otkrivanja skrivenih stvari.

Nema nikakve sramote ni u tome kada ga navikavamo da jezik čuva od ulaska u svakakav govor, da se ne navikava da jede zabranjena jela, da vrijeme provodi u pokornosti Allahu i da teži za Njegovim zadovoljstvom.

Na pravo značenje stida ukazao je i Allahov Poslanik ﷺ kada je, kako prenosi Tirmizi, rekao: "Stidite se Allaha na pravi način." Mi smo tada rekli: "Mi se, hvala Allahu, stidimo Allaha, Allahov Poslaniče." On je na to rekao: "Nije to tako. Pravi stid prema Allahu je da čuvate glavu i ono što je u njoj, stomak i ono što se u njemu nalazi i da spominjete smrt i nestanak. Ko želi budući svijet ostavit će ukrase ovoga svijeta i više će voljeti budući od ovoga svijeta. Ko bude ovako činio, taj se Allaha uistinu stidi."

Prenosi imam Mâlik da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svaka vjera ima svoju vrlinu, a vrlina Islama je stid."

2. Strah:

Strah je pojava koja se događa i mlađima i starijima, i muškarcima i ženama. Ova je pojava preporučljiva kod djece ukoliko se manifestira u prirodnim granicama, jer biva sredstvom zaštite djeteta od raznih nesretnih slučajeva i udaljuje ga od mogućih opasnosti.

Ukoliko se strah, međutim, povećava iznad uobičajenog stupnja i prelazi prirodne granice, onda on kod djece izaziva duševnu uznemirenost i postaje psihički problem koji se mora uzeti u obzir i liječiti.

Dječiji psiholozi navode da se kod djece u prvoj godini života znaci straha javljaju kod iznenadnog vriska ili pada nečega i sličnog. Djeca se već od šestog mjeseca života počinju bojati nepoznatih osoba. A u trećoj godini se počinju plašiti mnogih stvari kao što su razne životinje, auta, visina, voda i mnogih drugih stvari.

Uopćeno govoreći, ženske osobe se više plaše od muškaraca. Jačina straha, također, zavisi od veličine dječije mašte. Tako se kod djece sa razvijenijom maštom i strah više ispoljava.[1]

---

[1] Navedeno prema: dr. Nebih el-Gabera *El-Muškilâtu-s-sulûkijje* (Problemi ponašanja), str. 150.

Najznačajniji činioci i uzroci javljanja straha kod djece su:

- zastrašivanje majke djeteta raznim avetima, mrakom i čudnim stvorenjima,
- pretjerano vikanje majke, povećana uznemirenost i preosjetljivost,
- odgajanje djeteta u izolaciji i povučenosti i čuvanje među zidovima doma,
- kazivanje djeci nestvarnih priča o demonima i đavolima.

Pored navedenih postoje i drugi činioci i uzroci koji mogu proizvesti strah kod djece.

Kod liječenja ove pojave kod djece, mora se voditi računa o sljedećim stvarima:

1. Odgajanje djeteta od malih nogu u vjerovanju u Allaha, klanjanja samo Njemu i predanosti Uzvišenome u svemu što nas zadesi, bilo loše ili dobro. Nema sumnje, kada se dijete odgaja na ovakvim imanskim pojmovima i kada se privikava na ovakav duhovno-tjelesni ibadet, takvo se dijete neće plašiti bilo šta da ga zadesi, niti će se bojati bilo šta da ga pogodi. Na ovo upućuje i Kur'an časni kada kaže:

إِنَّ الْإِنسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا(١٩)إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا(٢٠)وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا(٢١)إِلَّا الْمُصَلِّينَ(٢٢)الَّذِينَ
هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ(٢٣)

Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan: kada ga nevolja snađe - brižan je, a kada mu je dobro - nepristupačan je, osim vjernika, koji molitve svoje budu na vrijeme obavljali. (El-Me'âridž, 19. - 23.)

2. Davanje djetetu slobode u ponašanju, preuzimanju odgovornosti, prakticiranju stvari prema njegovu uzrastu i etapama razvoja, a sve u skladu sa općim značenje hadisa Allahova Poslanika ﷺ: "Svi ste vi pastiri i svaki će od vas biti pitan za svoje stado."

3. Neprepadanje djeteta - naročito kada plače - raznim čudovištima, divljim životinjama, razbojnicima, demonima i đavolima, kako bi se dijete oslobodilo aveti straha i raslo odgajajući se da bude hrabro i odvažno, što potpada pod opće značenje hadisa Vjerovjesnika ﷺ: "Jak vjernik je Allahu draži od vjernika slabića..."

4. Omogućavanje djetetu od momenta kada počinje sazrijevati da se u praktičnom smislu druži sa drugima i ostavljanje mu prostora za susrete i upoznavanje sa svojim društvom. Dijete tako počinje osjećati

u dubini svoje duše da postaje predmetom naklonosti, ljubavi i poštovanja zajedno sa svima drugima sa kojima se druži i sa kojima sklapa poznanstva. Time će biti i dio onih na koje se odnose riječi Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Hâkim i Bejheki: "Pravi vjernik se druži i pravi društvo drugima. Nema dobra nikakva kod onoga koji se ne druži niti prima u društvo druge. Najbolji su oni od kojih drugi imaju koristi."

Psiholozi i pedagozi preporučuju kao dobro da se dijete što više upozna sa stvarima koje kod njega izazivaju strah. Tako, ukoliko se plaši mraka dobro bi bilo sa njim se malo igrati gašenja i palenja svjetla. Ako se, npr. boji vode dobro je dopustiti mu da se malo poigra i sa vodom u manjoj posudi ili nečem sličnom. Ukoliko se plaši električnih aparata kao što je usisivač npr. ne bi bilo loše dati mu za početak neki njegov dio da se poigra sa njim a kasnije sa kompletnim usisivačem itd...[1]

5. Da bi se okitili svojstvima velike hrabrosti, rijetkog junaštva, ljubavi za borbom na Allahovom putu i uzdizanju Njegove riječi, djecu treba poučavati vojnim pohodima Allahova Poslanika ﷺ i junačkim držanjem slavnih predaka, zatim ih odgajati na principima morala koji su krasili velike vojskovođe, osvajače i njihove sljedbenike.

Pogledajmo šta o tome kaže Sa'd b. Ebi Vekas ﷺ: "Poučavali smo svoju djecu vojnim pohodima Allahova Poslanika ﷺ kao što smo ih poučavali poglavljima Kur'ana."

Naprijed smo naveli i preporuku Omera b. el-Hattâba ﷺ roditeljima da djecu poučavaju viteštvu i jahanju, ratnim vještinama i borbi na Allahovom putu: "Učite djecu streljaštvu i plivanju, i podstičite ih da jašu konje."

Naveli smo, također, u Poglavlju o odgovornosti za vjerski odgoj djeteta i hadis koji prenosi Taberani: "Odgajajte djecu da imaju tri svojstva: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici i ljubav prema učenju Kur'ana..." Navedene upute Allahova Poslanika ﷺ i njegovih časnih drugova su jasan dokaz zainteresiranosti Islama za odgajanje djece na načelima hrabrosti i odvažnosti, kako bi u budućnosti bili generacija muslimana koja se uzdiže u podizanju gorde, visoko uzdignute zgrade Islama i uzdizanju svjetionika snage Islama.

* * *

[1] Navedeno prema: dr. Nebih el-Gabera *El-Muškilâtu-s-sulûkijje* (Problemi ponašanja), str. 152.

Ovom ćemo prilikom odabrati nekoliko besmrtnih primjera junačkog držanja iz života potomaka časnih ashaba koji u historiji imaju svoje mjesto a kroz generacije se uzimaju kao primjer. Priče o njihovu junaštvu i danas se mogu uzimati za uzor, životopisi njihovi služiti za ponos, a držanje smatrati čudom historije:

a) Kada su muslimani izašli na Uhud da se susprotstave višebošcima, Vjerovjesnik ﷺ je izašao pred vojsku i među njima je primijetio da ima i maloljetne djece koja se skupila zajedno sa odraslima da bi kao mudžahidi učestvovali u uzdizanju Allahove riječi, te je zbog toga izrazio svoju brigu za njih i najmlađe među njima vratio. Među vraćenim su bili Râfi' b. Hadidž i Semure b. Džundub. Kasnije je dopustio Râfi'u pošto mu je rečeno da je izvrstan strijelac.

Pošto je za ovo saznao, Semure je zaplakao i požalio se svome očuhu: "Allahov Poslanik ﷺ je dopustio Râfi'u a mene je vratio, mada sam ja jači od njega u hrvanju." Kako je za ovo saznao Allahov Poslanik ﷺ naredio im je da se pohrvu i pošto je Semure pobijedio i njemu je dozvolio da ide u borbu.

b) Kada su Vjerovjesnik ﷺ i njegov drug Ebu Bekr napustili Mekku i krenuli putem za Medinu, ostali su na brdu Sevr (kod Mekke) tri dana. Aiša i Esma, kćerke Ebu Bekrove, su im spremale putnu opskrbu. Esma bi otkinula dio od svojega pojasa i njime vezala posudu sa hranom koju im je nosila. Zbog toga je dobila i nadimak *Zâtu an-nitâkajni* (žena sa dva pojasa). Abdullah b. Ebu Bekr ؓ je prenosio vijesti. Sve što bi čuo od Kurejšija da im planiraju učiniti, on ؓ bi to zapamtio i navečer ih o tome obavijestio, ostajući kod njih izvjesno vrijeme. Zatim bi od njih u osvit zore odlazio i u Mekki se pojavljivao među Kurejšijama kao da je sa njima noć prespavao. Poznato je da su Aiša, radijallahu 'anha, i Abdullah ؓ u to vrijeme još bili maloljetni.

Ovakva hrabrost je zaista rijetka i mnogi muškarci ne bi bili u stanju tako nešto učiniti.

c) Buhari i Muslim prenose od Abdurrahmana b. Avfa ؓ koji kazuje: "Stajao sam na dan Bitke na Bedru u stroju dok su sa moje desne i lijeve strane stajala dva veoma mlada dječaka. Jedan od njih me dotakao i upitao: 'Amidža, poznaješ li Ebu Džehla?' Rekoh mu: 'Poznajem. A što ti on treba?' On mi odgovori: 'Čuo sam da vrijeđa Allahova Poslanika ﷺ. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, samo ako ga vidim jedan se od drugog nećemo rastaviti dok ne umre jedan od nas.' Tome sam se mnogo začudio. Zatim me je dotakao i drugi i on me isto upitao, tako da sam bez oklijevanja pogledao u Ebu Džehla

koji je među svijetom hodao naokolo i obojicu ih upitao: 'Zar ga ne vidite? Ovo vam je taj za koga me pitate.' Odmah su sabljama svojim potrčali prema njemu i udarali ga dok ga nisu ubili. Zatim su se uputili prema Vjerovjesniku ﷺ da ga o tome obavijeste. On ih je upitao: 'Koji ga je od vas dvojice ubio?' Svako od njih dvojice odgovoriše: 'Ja sam ga ubio.' On ih zatim upita: 'Jeste li sablje obrisali?' Oni rekoše: 'Nismo.' Vjerovjesnik ﷺ tada pogleda u obje sablje i reče: 'Obojica ste ga ubili.'"

Zatim je tražio da im se oprema ubijenog kao plijen dadne. A to su bili Muaz b. Amr b. el-Džemuh i Muaz b. 'Afrâ' ﷺ.

d) Ibn Sa'd navodi u svome djelu *Et-Tabekât*, zatim Bezzar i Ibn Esír u djelu *El-Isâba* od Sa'da b. Ebu Vekasa ﷺ koji kazuje: "Vidio sam na dan Bitke na Bedru moga brata Umejra b. Ebu Vekasa kako se skriva prije nego nas je Allahov Poslanik ﷺ postrojio za smotru. Zato sam ga upitao: 'Šta ti je brate?' - a on mi odgovori: 'Bojim se da me vidi Allahov Poslanik ﷺ pa me vrati, a ja bih volio ići u bitku, možda me Allah počasti da budem šehid.' Pošto ga je vidio, Allahov Poslanik ﷺ ga je zbog mladosti i vratio. On je, međutim, počeo plakati pa mu je Poslanik ﷺ na kraju dozvolio."

Sa'd ﷺ je kasnije pričao: "Zatim sam mu ja privezao remenove sablje zbog toga što je bio tako mlad. I poginuo je, a imao je šesnaest godina - neka je Allah sa njim zadovoljan."

Iz vječno aktuelnih navedenih primjera iz historije, kao i drugih ovdje nespomenutih, jasno se vidi da su djeca ashaba ﷺ posjedovala izvanredno veliku hrabrost, rijetko junaštvo i neustrašivost u borbi na Allahovom putu. To su mogli postići jedino zahvaljujući ispravnom odgoju koji su primili prolazeći kroz vjerovjesničku školu, muslimansku kuću i hrabro vjerničko društvo, društvo hrabro u borbi na Allahovom putu. Svaka bi majka u to vrijeme svoje dijete slala na poprište žrtvovanja i borbe na Allahovom putu. A kada bi im stigla vijest o njihovoj smrti kao šehida, govorile bi: "Hvala Allahu koji me počastio njegovom pogibijom i molim Ga da nas na Dan sudnji sastavi u okrilju Njegove milosti."

Očevi su u to vrijeme odgajali svoje sinove još od malehna da jašu, budu hrabri, pravi muškarci i neustrašivi i smjeli kada bi se našli u opasnostima i teškoćama. Tako su, čim bi ušli u doba pojačane aktivnosti i slobode, a prije dostizanja potpune zrelosti, ulazili u redove oslobodilačke vojske i redove onih koji se bore na Allahovom putu, i iskazivali želju za stjecanjem životne opskrbe kao iskreni pozivaoci u Allahovu vjeru, hrabri borci na Allahovom putu i radnici, tragači za poštenom zaradom.

Ovako su ova jedinstvena pokoljenja, bez premca u historiji, rasla na navedenim odlikama i napredovala na ovakvim plemenitim djelima, samo zato:

jer su od malih nogu odgajana i obučavana u streljaštvu, plivanju i jahanju konja;

jer nisu odgajana u pretjeranoj razmaženosti i ubilačkoj povučenosti u sebe;

jer su osjećali vlastitu odgovornost i povjerenje u same sebe;

jer su se navikli na surovost, bavljenje konjičkim sportovima i putovanje raznim prijevoznim sredstvima;

jer su odgajani da se druže sa svojim vršnjacima u bližoj i daljoj rodbini,

jer su učili životopise velikih junaka i hrabrih boraca, kao i događaje vezane za poznate osvajače i vojskovođe

i zbog mnogih drugih plemenitih djela kojima su zadajani i ispravnog odgoja koji su primali.

Onda kada roditelji i odgajatelji budu slijedili ovu veličanstvenu metodu koju su slijedili naši hrabri i slavni preci, kada budu odgajali našu djecu na ovim svojstvima i plemenitim djelima, kada prihvate ispravna pravila odgoja djece u cilju njihova oslobađanja od straha, bojažljivosti i slabosti i onda kada sve ovo skupa budu činili, nova će pokoljenja nemir zamijeniti sigurnošću, strah hrabrošću, slabost čvrstinom a poniznost i pokornost snagom i čašću.

Navedeno potvrđuje i sljedeći ajet:

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernikâ, ali licemjeri neće da znaju. (El-Munâfikûn, 8.)

* * *

3. Kompleks manje vrijednosti:

Osjećaj niže vrijednosti je psihičko stanje koje djecu obuzima iz više razloga koji mogu biti: prirodna konstitucija djeteta, bolest, zatim neki od odgojnih faktora ili ekonomska situacija.

Ova pojava je jedna od najopasnijih psiholoških pojava koja dovodi do komplikacija kod djeteta, devijantnih pojava i skretanja u život poroka, nesreće i kriminala.

Ukoliko bismo željeli istraživati i u svijetlu Islama liječiti svaki od navedenih uzroka ove pojave, morali bismo zbog njene važnosti, opasnosti i utjecaja, podrobno objasniti ovu pojavu sa aspekta uzroka koji do nje dovode i načina njenoga liječenja.

Roditelji i odgajatelji bi skupa trebali posvetiti punu pažnju preduzimanju zaštitnih mjera kao i načina tretmana radi oslobađanja djeteta od svih kompleksa niže vrijednosti, kako bi osigurali ispravan psihički odgoj i formiranje zdravog karaktera kod djece.

Činioci koji najčešće izazivaju pojavu kompleksa niže vrijednosti u životu djeteta su:

- omalovažavanje i preziranje,
- pretjerana razmaženost,
- pravljenje razlike među djecom,
- fizički nedostaci,
- sirotost i
- siromaštvo.

Sada ćemo, ako Bog da, svaki od ovih činilaca objasniti u nekoliko riječi, zatim se zadržati na navođenju načina njihova liječenja u svjetlu Islama, mada je Allah Jedini od Koga treba tražiti pomoć, podršku i ispravan put.

Što se tiče omalovažavanja i preziranja, ovo je najodvratniji činilac koji utječe na psihičku devijantnost djeteta. Ustvari, ovo je i najveći faktor stvaranja pojave niže vrijednosti kod djece. Koliko puta smo čuli da majka ili otac "izlažu ruglu dijete kada prvi put učini nešto loše u pogledu ponašanja ili nečeg drugog. Ako jednom slaže, stalno ga nazivamo lažovom. Ako udari šakom mlađega brata samo jednom, nazivamo ga nitkovom. Ako na prijevaru od mlađe sestre uzme jabuku, nazivamo ga varalicom. Ako iz očeva džepa uzme olovku, nazivamo ga kradljivcem. Ako zatražimo da nam donese čašu vode a on to odbije, nazivamo ga lijenčinom. I tako zbog prve greške koju načini uvijek ga izlažemo ruglu pred braćom, sestrama i ostalom familijom ..."[1]

Među pojavama omalovažavanja i preziranja djece u našoj sredini je i loš običaj da se u prisustvu ostale braće i rodbine djeca dozivaju veoma ružnim riječima i ogavnim frazama, a u nekim slučajevima i u prisustvu prijatelja djece ili čak nepoznatih osoba sa kojima su se

[1] Dr. Mustafâ as-Sibâ'î *Ahlâkunâ el-idžtimâ'ijja* (Naš društveni moral), str.159.

jednom vidjeli ili susreli. Nema sumnje da se na dijete na ovakav način utječe tako da i ono na sebe počne gledati sa omalovažavanjem kao prezrenu osobu i otpadnika bez ikakve vrijednosti i poštovanja. Ovo kod djece proizvodi i psihičke komplekse koji ga tjeraju da na druge gleda sa mržnjom i odvratnošću, da se povlači u sebe, bježeći od života, od životnih obaveza i odgovornosti.

I sada znamo kakav grijeh činimo prema našim sinovima i kćerima kada ih guramo u život na ovakav loš način odgajanja, prepun grešaka i okrutnog odnosa prema njima.

Kako možemo od djece tražiti pokornost i činjenje dobrih djela, dostojanstvo i poštovanje, ravnomjernost i čestitost, kada još dok su u najranijoj mladosti u njima zasađujemo sjemenje stranputice, neposlušnosti i nepokornosti?

Tako je jednom prilikom došao neki čovjek kod Omera b. el-Hattâba ﷺ da mu se požali da ga sin ne sluša. Omer je, međutim, tražio da mu se dovede i sin da bi ga potom upozorio na njegovu nepokornost i zapostavljanje obaveza prema ocu. Sin je na to upitao: "O vladaru pravovjernih, zar nema i roditelj obaveza prema djetetu?" On mu je odgovorio: "Svakako da ima." Zatim je dijete dalje pitalo: "A koje su to obaveze, vladaru pravovjernih?" Omer mu je odgovorio: "Da mu izabere majku, dâ lijepo ime i nauči ga Knjizi." Dijete na to reče: "Vladaru pravovjernih, moj otac od toga ništa nije učinio za mene. Što se tiče majke, ona je crnkinja i pripadala je obožavateljima vatre. Drugo, ime mi je dao Džu'al[1], i treće, nije me ni slova jednoga u Kur'anu naučio."

Omer se na to okrenu čovjeku i reče mu: "Došao si mi da se požališ na sina da te ne sluša. Međutim, ti nisi njega slušao prije nego je on otkazao svoju poslušnost prema tebi. Prije si ti, dakle, prema njemu loše postupio nego je on to učinio prema tebi!?"

Bez sumnje, ružne i odvratne riječi koje se omaknu od oca prema djetetu, odvode od ispravnog odgoja zbog velikog ili malog grijeha koji tako čini i koji iz njega makar i nehotice izbija.

Međutim, liječenje od činjenja ovoga grijeha ne postiže se u stanju srditosti niti surovim metodama koje ostavljaju opasne posljedice u psihologiji djeteta i njegovu ličnom ponašanju. Ustvari, one od njega čine osobu koja se služi psovačkim i uvredljivim jezikom i ponaša se na devijantan i naprasit način. Ovakvim nemilosrdnim ponašanjem

---

[1] Znači: *balegar, kotrljan*, odnosno vrsta kukca koji od izmetina pravi kuglice i kotrlja ih u svoje podzemne nastambe za prehranu ličinki. (nap. prevodioca)

prema djetetu činimo grijeh, slabimo ga u psihičkom i moralnom pogledu - svejedno bilo iz znanja ili iz neznanja - umjesto da ga pripremamo za skladnu, razumnu i zdravu osobu koja će ići putem života osvjetljenim razumom, uravnoteženošću, poštenjem i jasnom istinom.

Međutim, kako Islam liječi djecu od ovakvih grešaka u koje padaju ili ih čine?

Ispravan način liječenja je da dijete upozorimo na njegove greške na blag i prijatan način, da ga uvjerimo nepobitnim dokazima da ono što čini nije prihvatljivo za razumnu, oštroumnu, razboritu, pametnu i ozbiljnu osobu.

Ukoliko shvati i prihvati naše savjete, ispravit ćemo njegove greške i izliječiti devijantno ponašanje, i tako postići željeni cilj. U suprotnom, moramo pristupiti liječenju drugim metodama o čemu će, ako Bog da, biti govora u Poglavlju o odgoju pomoću kažnjavanja, u trećem dijelu ove knjige.

Odgajanje na ovakav blag i nježan način je metoda Allahova Poslanika ﷺ.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera njegova blagog ponašanja i njegovih vrijednih uputa:

a) Imam Ahmed prenosi sa dobrim lancem prenosilaca od Ebu Umâme kako je jednom došao neki mladić kod Vjerovjesnika ﷺ i obratio mu se riječima: "O Allahov Vjerovjesniče, možeš li mi odobriti da činim blud?" Na to su ljudi na njega povikali, a Vjerovjesnik ﷺ je rekao: "Pustite ga neka priđe" - i pošto je prišao, sjeo je pred Vjerovjesnika ﷺ koji ga je upitao: "Da li bi to isto želio i svojoj majci?" On mu je odgovorio: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!" Vjerovjesnik ﷺ tada reče: "I drugi to ne žele svojim majkama. A da li bi to isto želio svojoj kćerci?" On reče: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!" Vjerovjesnik ﷺ tada reče: "I drugi to ne žele svojim kćerkama. A da li bi to isto želio svojoj sestri?" On reče: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!" Vjerovjesnik ﷺ tada reče: "I drugi to ne žele svojim sestrama." Zatim mu je isto spomenuo i za tetke po ocu i majci, a on je svaki put odgovarao: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!"

Zatim je Allahov Poslanik ﷺ stavio ruku na njegove grudi i izgovorio: "O moj Allahu, očisti njegovo srce, oprosti mu grijehe i zaštiti njegovo stidno mjesto!" On tada ustade pred Allahovim Poslanikom, a od bluda mu nije ništa bilo mrže.

b) Muslim u svojoj zbirci *Es-Sahíh* prenosi od Mu'avije b. el-Hakema es-Sulemija ﷺ koji kazuje: "Dok sam klanjao namaz sa Allahovim Poslanikom ﷺ neko je kihnuo i ja sam rekao: 'Allah ti se smilovao.' Ljudi tada pogledaše mene a ja rekoh: 'Žalosna mi majka! Šta vam je, što me gledate?' Oni su se, međutim, počeli udarati po stegnima i pošto sam vidio da me ušutkuju i ja sam zašutio. Nakon što je Vjerovjesnik ﷺ završio namaz, zovnuo me. I oca i majku bih za njega žrtvovao, nisam vidio nikada do tada a ni kasnije učitelja boljega od njega. Tako mi Allaha, nije me ni zaružio, a ni udario niti izgrdio. Samo mi je rekao: 'U namazu nije dopušten običan ljudski govor. Namaz je slavljenje i veličanje Allaha, i učenje Kur'ana.'"

c) Buhari prenosi da je Ebu Hurejre kazivao: "Jednom se jedan beduin pomokrio u džamiji pa se ljudi digli i navalili na njega, ali je Vjerovjesnik ﷺ rekao: 'Pustite ga da završi, a na njegovu mokraću prospite sud vode! Poslani ste da olakšavate, a ne da otežavate.'"

A što se tiče Poslanikove ﷺ preporuke za blago i ljubazno postupanje, Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah je blag i u svemu voli blagost."

Muslim prenosi od Aiše, također, da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Pri kojoj god stvari se nađe blagost krasi je, a pri čemu je nema pokvari se."

Muslim prenosi od Džerira b. Abdullaha koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Kome je uskraćena blagost, uskraćeno mu je svako dobro!"

Iz naprijed izloženog možemo zaključiti da je neprestano omalovažavanje i ruženje djeteta, naročito u prisustvu drugih, jedan od najvećih činilaca stvaranja osjećaja niže vrijednosti i najznačajnijih uzroka psihičkih i moralnih devijacija kod djece. Najbolji način liječenja ove pojave jeste na blag i nježan način upozoriti dijete na učinjenu grešku uz podastiranje argumenata koji će dijete uvjeriti da prihvati da to više ne čini. Ukoliko odgajatelj želi dijete naružiti i ukoriti, to ne smije raditi u prisustvu drugih, isto kao što treba zajedno sa djetetom na lijep način od početka raditi na njegovu preobražavanju i ispravljanju nastale deformacije. Ovo je, ustvari, metoda Allahova Poslanika ﷺ u preobražavanju, odgoju i ispravljanju deformacija.

* * *

Što se tiče pretjerane razmaženosti i ona je jedan od opasnih faktora koji utječu na psihičko i moralno posrtanje djeteta, što najčešće dovodi do stvaranja kompleksa niže vrijednosti i gledanja na život sa prijezirom.

Posljedice ovoga kompleksa su obično stidljivost, poniznost, gubljenje muževnosti i hrabrosti, slabo samopouzdanje, postepeno gubljenje stabilnosti i zaostajanje za vršnjacima.

Što se tiče pretjerane razmaženosti koja u duši djeteta rađa osjećaj manje vrijednosti i prijezir prema životu, to kod djece stvara takva shvaćanja da dijete misli:

- da drugi idu naprijed, a da je ono na repu događaja,
- da su drugi odvažni i hrabri, a da je ono strašljivo i bojažljivo,
- da su drugi u stalnom pokretu, stisci i borbi, a ono u tišini, mirovanju i pasivnosti,
- da se drugi susreću i druže, a da je ono u samoći i povučenosti,
- da se drugi sa osmijehom bore sa teškoćama, a ono plače i ništa ne poduzima kada ga i najmanji problem spopadne.

Da li je ovakvo dijete zdravo i da li može biti koristan član društva? Da li je njegov pogled na život, pogled sa nadom i optimizmom? Da li je neovisna, samouvjerena i samopouzdana ličnost?

Ukoliko je odgovor negativan, zašto onda roditelji pretjeruju u maženju djece? Zašto kvare djecu na ovakav način? Zašto se odaju tome preko mjere? Ovo se posebno odnosi na majku, jer, ukoliko je tačno da majka obično pretjerano posvećuje pažnju i brigu prema djetetu, šta je to što je tjera da pretjeruje u grljenju i maženju svoga djeteta na način koji izlazi izvan uobičajenosti i prelazi granice umjerenosti.

Ova pojava koju vidimo kod mnogih majki koje ne poznaju pravila islamskog odgoja djece je veoma opasna za odgoj djeteta:

- Među pojavama ovakvoga pogrešnog odgoja kod majki je nedopuštanje djetetu da radi one poslove koje je u stanju raditi, vjerujući da takvim ponašanjem iskazuju brižljivost i milost prema djetetu.
- Među pojavama ovakvoga pogrešnog odgoja je i stalno grljenje djeteta, ne dopuštajući sebi ni trenutka ukoliko je slobodna da ga pusti, svejedno da li to grljenje ima ili nema svoje opravdanje.
- Među pojavama ovakvoga pogrešnog odgoja je i to da ga ne pušta sa očiju nijednoga trenutka, bojeći se da mu se što loše ne dogodi.
- Među ovakvim pojavama je i to da djetetu ne uzima za loše ni kada ošteti kućni namještaj, penje se po stolu ili šara olovkom po zidu.

Pretjerana razmaženost se povećava još više kod oba roditelja kada nakon više godina dobiju dijete, kada se rodi nakon više pobačaja, kada se poslije nekoliko ženske djece rodi muško dijete, ili kada se dijete izliječi od teške i po život opasne bolesti.

Međutim, Islam i za smanjenje pretjeranosti ove pojave ima lijek.

1. **Jačanje vjere u Allahovo određenje kod roditelja** kada su im djeca zdrava i kada ih pogodi bolest, kada im se ukaže blagodat i kada se izlože teškoćama, kada im Allah odredi plodnost kao i neplodnost, kada ih stavi na kušnju bogatstvom kao i siromaštvom. Uvijek trebaju vjerovati da se sve to događa po volji Uzvišenog Allaha i Njegovu određenju.

Uzvišeni Allah Kaže:

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ
(٢٢) لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ(٢٣)

Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi - to je Allahu, uistinu, lahko - da ne biste tugovali za onim što vam je promaklo, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On dade. Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce. (El-Hadíd, 22. - 23.)

Isto tako Uzvišeni veli:

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ(٤٩)أَوْ
يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ(٥٠)

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! On poklanja žensku djecu kome hoće, kome hoće - mušku, ili im daje i mušku i žensku, koga hoće, učini bez poroda; On, uistinu, sve zna i sve može. (Eš-Šûrâ, 49. - 50.)

Uzvišeni veli i to:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ(١٥٥)الَّذِينَ
إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ(١٥٦)أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ
هُمُ الْمُهْتَدُونَ(١٥٧)

Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanja, i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: «Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!« Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravome putu! (El-Bekare, 155. - 157.)

2. Postepenost u odgajanju djece. Ukoliko koristi upućivanje i savjetovanje djeteta, odgajatelj nema potrebe prekidati odnose sa djetetom. Ukoliko prekidanje koristi, onda nema potrebe pribjegavati batinjanju. A ukoliko odgajatelj ne uspije u preobražavanju djeteta i ispravljanju deformacija, nakon što je poduzeo sva pedagoška sredstva koja uključuju i ukoravanje, onda pribjegava blagom batinjanju.

O ovome ćemo, ako Bog da, mnogo više govoriti u odjeljku o odgajanju pomoću kažnjavanja u trećem dijelu u poglavlju u kojemu se govori o efikasnim pedagoškim sredstvima odgoja djece.

3. Odgajanje djeteta od ranog djetinjstva na principima podnošenja surovosti, samopouzdanja, preuzimanja odgovornosti i pristojne odvažnosti, tako da dijete na vrijeme počne osjećati svoju ulogu i svoje postojanje, kao i obaveze i odgovornosti.

- Što se tiče odgajanja djeteta na principu podnošenja surova načina života o tome govori *merfu'* hadis koji prenose imam Ahmed i Ebu Nu'ajm od Mu'aza b. Džebela ﷺ: "Čuvajte se raskošna života, jer Allahovi robovi nisu oni koji raskošno žive."

- Što se tiče odgajanja djeteta na principu samopouzdanja i preuzimanja odgovornosti, o tome uopćeno govori hadis koji smo prije naveli: "Svi ste vi pastiri i svi ćete biti pitani za svoje stado." Ovo se odnosi i na dijete i na odraslog, na ženu i na muškarca, i na vladara i na podanika.

Upute radi navest ćemo riječi Omera ﷺ koje prenosi Bejheki: "Učite djecu plivanju i streljaštvu i podstičite ih da jašu konje." Posve je jasno da će dijete - dok je još malehno - kada nauči plivati, gađati i jahati konje, sigurno imati više samopouzdanja, više osjećati svoje postojanje i svoju ličnost i tako početi postepeno preuzimati na sebe i teže poslove i odgovornosti.

- A što se tiče odgajanja djeteta na pristojnoj odvažnosti, o tome govori hadis koji prenosi 'Ubade b. Sâmit ﷺ: "Zavjetovali smo se na vjernost Allahovu Poslaniku, da ćemo mu biti pokorni i kada (nam) je drago i kada (nam) je neprijatno, i kada je teško i kada je lahko ... i da ćemo govoriti Istinu ma gdje bili, i da se na Allahovom putu nećemo bojati ničijeg prijekora." Nema sumnje da se ova obaveza odnosi i na djecu i na odrasle, i na žene i na muškarce.

Kada smo naprijed govorili o odgovornosti za fizički razvoj djece, naveli smo najznačajnije savjete Allahova Poslanika ﷺ i najistaknutije islamske preporuke u vezi s fizičkim razvojem djece. Sve one bez sumnje pomažu u stjecanju samopuzdanja, prihvaćanja povjerenja i odgovornosti i pokazuju svakome pojedinačno da je osoba koja posjeduje vlastitu ličnost, dostojanstvo i osobenost.

4. Slijeđenje Allahova Poslanika ﷺ tokom cijeloga njegova života, od djetinjstva pa do momačkih dana pa sve dok ga Allah nije poslao kao vjerovjesnika, zato što ga je Allah odgojio na najbolji način, ukazao mu Svoju punu pažnju i izgradio ga pod nadzorom Svojim.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera iz svakog perioda njegova života, naročito iz doba djetinjstva i mladalačkih dana, da bi odgajateljima poslužili kao uputa i svjetiljka, a vjerničkim pokoljenjima primjer i uzor:

- Dok je bio dijete Poslanik ﷺ je čuvao stado brava. Kako prenosi Buhari, Vjerovjesnik ﷺ je o sebi govorio: "Allah nije poslao ni jednog poslanika a da nije bio pastir. Da, i ja sam ih čuvao Mekkelijama za *kirate*."[1]

- Allahov Poslanik ﷺ se bavio i izgradnjom. Buhari i Muslim prenose: "Za vrijeme dok je bio mladić kada se gradila Ka'ba, Allahov Poslanik ﷺ je sa uglednim Kurejšijama išao da prenosi kamenje za njenu gradnju. Abbas je tom prilikom rekao Allahovu Poslaniku ﷺ: 'Stavi ogrtač na leđa (da bi se zaštitio od kamenja). To je i učinio ali je pao na zemlju, na leđa, govoreći: 'Moj ogrtač, moj ogrtač!' Zatim je privezao oko sebe ogrtač govoreći: 'Zabranjeno mi je hodati go.'" I ovo je dokaz da je Poslanik i u mladosti bio sačuvan od ružnih stvari i predislamskog nemorala.

- Allahov Poslanik ﷺ je i putovao radi trgovine. Utvrđeno je da je dva puta odlazio na put. Jednom je to bilo prije punoljetstva sa amidžom Ebu Talibom, a drugi put nakon što je postao punoljetan, kada ga je uputila na put Hatidža ﵂.

- Bio je i oštrouman i zdravog rasuđivanja. Ljudi su mu se obraćali radi presuđivanja još dok je bio mladić. Kao što navode biografije Kurejšije su od njega tražili da im presudi u vezi sa postavljanjem Crnog kamena. Svojim mišljenjem, presudama i zdravorazumskim rasuđivanjem izazivao je divljenje.

Dovoljno je za ponos i čast da je kao dijete siroče odgojen na takav način da se niko kao on nije okitio tako plemenitim osobinama, hvalevrijednim svojstvima i lijepim navikama. Nije se klanjao kipovima, nije sa paganima učestvovao u njihovim porocima, niti je ikada okusio komadića mesa njihovih žrtava.

Zbog toga nije ni čudo što se to pripisuje Gospodaru koji ga je okružio Svojom pažnjom, formirao pod nadzorom Svojim i na Sebe

---

[1] Novčana jedinica koja čini dio dirhema.

preuzeo njegov odgoj. Zato je Allahov Poslanik ﷺ i rekao: "Mene je odgajao moj Gospodar, pa me je lijepo odgojio."[1]

Ovaj letimičan pogled na život Poslanika ﷺ u djetinjstvu, njegova čistota i njegov moral u mladosti su svjetiljke upute u objašnjavanju odgojne metode koju bi trebali slijediti odgajatelji prema svojoj djeci. Nema sumnje da je Vjerovjesnik ﷺ najbolji primjer pravoga djetinjstva, mladosti, muževnosti i sredovječnosti. Zato upute onih koje Allah uputi treba slijediti.

Iz naprijed navedenog dolazimo do zaključka da je pretjerana razmaženost jedan od najvećih činilaca koji dovode do psihičkih devijacija kod djece, jer u većini slučajeva dovodi do stvaranja kompleksa niže vrijednosti kod djece još u djetinjstvu što ostaje i kasnije.

Prema tome, na odgajateljima je, majkama naročito, da u odgoju djece slijede metode koje je Islam utvrdio.

Među njima su umjerenost u ljubavi i vezanosti prema djetetu, te predanost Allahu u svemu što se dogodi, bilo loše ili dobro.

Među njima je i odgoj u toku sazrijevanja djeteta metodama koje su od koristi u cilju njegova odgajanja, uključujući i kažnjavanje.

Među njima je i odgajanje utemeljeno na načelima navikavanja na surovost života, oslanjanje na samoga sebe, preuzimanje odgovornosti i razvijanje odvažnosti u granicama pristojnosti.

Među njima je i ugledanje na ličnost Vjerovjesnika ﷺ kao djeteta, s obzirom da je on primjer za uzor i prije poslanstva kao i u toku primanja Objave.

Kada odgajatelji i svi oni na kojima je obaveza odgoja djece budu slijedili ove metode i budu se držali ovih pravila, oslobodit će djecu od činilaca koji dovode do uništenja ličnosti i rušenja ljudskog dostojanstva. Psihički, moralni i mentalni nivo djeteta će se podići do mjere koja će osigurati ispravan način življenja.

* * *

Pravljenje razlike među djecom može, također, biti jedan od velikih činilaca psihičkih devijacija djece, bilo da se radi u pravljenju razlika prilikom darivanja djece, odnosu prema njima ili iskazivanju ljubavi.

Ova pojava ima veoma loše posljedice po psihičko i moralno ponašanje djeteta zato što kod djece rađa zavist i mržnju, prouzrokuje

[1] Hadis prenosi El-Askeri

strah i stidljivost, povučenost i plač, proizvodi želju za osvetom, svađu i neposlušnost, i dovodi do noćne more, nervnih problema i kompleksa niže vrijednosti.

Koliko je Prvi Odgajatelj ﷺ bio mudar i veliki odgajatelj kada je roditeljima naređivao da se Allaha boje i budu pravedni prema djeci!

Taberani i drugi prenose: "Jednako postupajte kod darivanja djece."

Buhari i Muslim prenose od Nu'mana b. Beširа ؓ da ga je njegov otac doveo kod Allahova Poslanika ﷺ i rekao: "Ovome svome sinu poklonio sam roba." Allahov Poslanik ﷺ ga je zatim upitao: "A jesi li i drugoj svojoj djeci to isto poklonio?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Onda ga vrati."

U drugoj verziji Allahov Poslanik ﷺ je upitao: "A da li si to isto učinio i drugoj svojoj djeci?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Bojte se Allaha i pravedno postupajte prema svojoj djeci."

Moj otac se onda vratio kući i vratio ovaj poklon.

U drugoj predaji Allahov Poslanik ﷺ je upitao: "O Beširе, imaš li ti osim ovoga još neko dijete?"

On mu je odgovorio: "Imam."

Allahov Poslanik ﷺ ga je onda upitao: "A da li si svakome poklonio isto kao i ovome?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je na to rekao: "Onda me ne uzimaj za svjedoka, jer ja ne svjedočim za nepravdu." Poslanik ﷺ ga je još zapitao: "A da li bi ti bilo drago da su svi prema tebi jednako dobri."

Moj otac je na to odgovorio: "Svakako."

Vjerovjesnik ﷺ je samo na to rekao: "E, pa onda, ne čini tako."

Iz navedenih vjerovjesničkih uputa lahko se može vidjeti načelo prakticiranja pravednosti, jednakosti i ljubavi među djecom, bez težnje za pravljenjem razlike i odvajanja među njima.

Uzroci neiskazivanja ljubavi i pažnje prema djetetu mogu biti iz više razloga. Nekada zbog toga što je dijete ženskog spola, koje se ponekad zbog gluposti i neznanja ne želi. Nekada zbog pomanjkanja ljepote i oštroumnosti djeteta. Nekada zbog vidljivih fizičkih mahana djeteta te zbog još mnogih drugih razloga.

Međutim, nijedan od ovih fizičkih ili mentalnih razloga ne mogu se sa stanovišta vjere smatrati opravdanjem za pokazivanje averzije prema djetetu i davanjem prednosti drugoj djeci u odnosu na njega.

Koliko, nažalost, ima roditelja koji postupaju nasilnički i nepravedno slijedeći prema djeci ovu veoma lošu metodu odgoja, ponašajući se prema njima na veoma okrutan način.

Koji je grijeh djeteta što je rođeno kao muško ili žensko?

Koji je njegov grijeh ako je ružnoga izgleda?

Koji je njegov grijeh ako nije više oštroumno?

Kakav je to njegov grijeh ako je po prirodi više nestašno i nemirno?

Kakva je njegova odgovornost ako ga u djetinjstvu pogodi kakva nesreća sa vidljivim tjelesnim posljedicama?

Ukoliko su odgajatelji odlučni u očuvanju svoje djece od psihičkih kompleksa, kompleksa niže vrijednosti i bolesti mržnje, zavisti i poroka koje se nalaze u dubini njihovih srdaca, drugoga puta nemaju do potpune primjene Poslanikove ﷺ naredbe: "Bojte se Allaha i pravedno postupajte prema svojoj djeci." Roditelji moraju biti zadovoljni sa djecom, odnosno i sinovima i kćerima, koju im je Allah podario. Da bi uživali u okrilju potpune pravednosti, milostiva pogleda, iskrenog saosjećanja i pravednog odnosa, na odgajateljima je da ulažu napore u usađivanju ljubavi, bratstva, tolerancije i jednakosti kod sve djece.

* * *

Što se tiče fizičkih nedostataka i oni, također, spadaju među velike činioce koji utječu na psihičke poremećaje kod djece što često dovodi do osjećaja niže vrijednosti i mržnje prema životu.

Kada dijete u djetinjstvu pogodi neka nesreća fizičkog karaktera kao što je gubljenje vida, sluha, slaboumnost, zamuckivanje, nemogućnost govora i dr., svi koji žive u okruženju ovakvoga djeteta; otac, majka, braća i sestre, rodbina, komšije, prijatelji i svi drugi, dužni su prema njemu pokazivati punu pažnju, saosjećanje i ljubav, velikodušnost, prijatno raspoloženje i naklonost. Tako ćemo u djelo sprovesti i riječi Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Tirmizi i Ebu Dâvud: "Onima koji iskazuju milost i Milostivi će podariti Svoju milost. Zato budite milostivi prema onima na Zemlji pa će i Onaj na nebesima biti milostiv prema vama." Tirmizi i Ibn Hibban prenose i ove riječi Allahova Poslanika ﷺ: "Vjernik najpotpunijeg imana je onaj koji je najboljega morala."

Međutim, šta kada nekoga sa slabim vidom dozivamo riječima: "Ćoro!" ili drugoga sa slabim sluhom: "Gluhi!", a slaboumnog: "Tupoglavče!", ili nekoga ko ne može govoriti: "Nijemi!"?

Nije nikakvo čudo da se u takvom slučaju i kod svjesnog i posebno inteligentnog djeteta rode kompleks niže vrijednosti i razni psihički problemi. Nije neobično da vidimo i takvo dijete u stanju psihičke borbe, asocijalnog ponašanja i pesimističkog gledanja na život.

Zbog toga odgajatelji moraju pristupiti liječenju problema fizičkih nedostataka kod svoje djece na mudar način, primjerenim odgajanjem, ponašanjem ispunjenim milošću i potpunom kontrolom, držeći se principa da je vrijednost čovjeka u njegovoj vjeri i moralu a ne u njegovoj fizičkoj konstituciji i izgledu.

- Prvi koraci u liječenju ovih nedostataka bi trebali biti u gledanju na ovakvo dijete pogledom ispunjenim ljubavlju i milošću, posvećivanju posebne pažnje i zaštite, i razvijanju osjećanja kod djeteta kako se ono ističe od druge djece oštroumnošću, posebnom nadarenošću, znanjem, iskustvom, aktivnošću i elanom. Ovakvo gledanje na ovu djecu i razvijanje ovih osjećanja kod njih otklanja sve navedene psihičke bolesti i iz njih proizašle komplekse. Takva se djeca onda u potpunosti i sa punim elanom, samopouzdanjem i sigurnošću predaju stvaralačkom i plodonosnom radu i stvaranju.

- Sljedeći koraci u liječenju ovih nedostataka bi bili obavezno upućivanje preporuka i upozorenja od strane odgajatelja svima koji su sa ovakvom djecom u kontaktu i nalaze se u njegovoj bližoj ili daljoj okolini. Odgajatelji su ih dužni upozoriti na posljedice gledanja sa prijezirom i omalovažavanjem na ovakvu djecu, kao i ruganja i ismijavanja, skrećući im posebnu pažnju na loš utjecaj koji bi ostavilo ovakvo ponašanje na djecu uz dodatno uvećavanje bola u dubinama njihovih osjećanja.

Odgajatelji su dužni, kada upućuju preporuke i savjete svakome ko se sastaje sa djecom pogođenom nekim problemom ove vrste, skrenuti pažnju na metodu Prvoga Odgajatelja ﷺ, metodu njegova pozivanja na čvrsto i jako društveno jedinstvo čiji temelji počivaju na iskrenosti i ljubavi, a načela na usredsređivanju na ljudsko dostojanstvo i uvažavanje.

Principi Poslanikove ﷺ metode o upozoravanju se odnose na sve ono što se dotiče ljudskog dostojanstva, što ruši islamsku ličnost i razdire čvrstinu društvenog zajedništva.

- Među njegovim upozorenjima su i zlo koje nanosi jezik, o čemu se govori u hadisu koji prenosi Buhari: "Čovjek izgovori riječ kojoj ne pridaje pažnju, a zbog nje padne u Džehennem." ili "Čovjek izgovori nerazjašnjenu riječ, zbog koje propadne u Džehennem dublje nego što je razdaljina između Istoka i Zapada."

- Vjerovjesnik ﷺ upozorava na iskazivanje prijezira i samom gestikulacijom, upozoravajući na to Aišu ﵂ u hadisu koji prenose Ebu Dâvud i Tirmizi. O tome Aiša, radijallahu 'anha, kazuje: "Jednom sam rekla Vjerovjesniku: 'Dosta ti je što je Safija takva i takva (pokazujući da je niskog rasta).' On ﷺ mi je na to rekao: 'Izgovorila si riječ koja bi, kada bi se pomiješala sa morem, zamutila ga.'"[1]

Sva ova upozorenja potpadaju pod riječi Uzvišenog:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ
خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ

O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju - sami sebi čine nepravdu. (El-Hudžurât, 11.)

- Treći korak u liječenju navedenih nedostataka je osiguranje djeci, pogođenoj ovim nedostacima, lijepo odgojenog društva. Ova bi se djeca sa njima mogla družiti, igrati i prijatno razgovarati i tako u dubini svojoj početi osjećati ljubav, zainteresiranost i naklonost drugih prema njima. Ibn Sîna, govoreći o razvoju dječije ličnosti i zadovoljavanju nagona želje ka društvu, ističe "da sa djetetom u školi trebaju biti djeca lijepo odgojena i pohvalnih navika, jer dijete od djeteta uči i prihvaća, i jedno prema drugom osjećaju naklonost".

Naprijed navedeno mogli bismo sažeti u konstataciju da odgajatelj ne smije propuštati niti jedno sredstvo liječenja problema fizičkih nedostataka kod djece, bilo da se radi o pogledu ispunjenom ljubavlju i milošću, posvećivanju posebne pažnje i zaštite, upozoravanju okoline sa kojom živi da ih ne ismijavaju niti na njih gledaju sa prijezirom i omalovažavanjem, ili osiguranju primjerenog društva u kojemu se mogu kretati i sa njima sastajati. Na ovaj način je jedino moguće otkloniti iz njih kompleks osjećaja niže vrijednosti i pripremiti ih da budu korisni članovi društva čijim će se rukama izgrađivati civilizacija i uz njihovu pomoć uzdizati slava njihova naroda i budućnost njihove domovine.

* * *

[1] To jest od žestine svoje ogavnosti promijenila bi cijelom moru i ukus i miris.

Što se tiče **faktora sirotosti**, on je jedan od veoma opasnih činilaca koji utječu na psihičke poremećaje kod djeteta, naročito ako se dijete nalazi u društvu koje ne vodi računa o siročadima, ne nastoji ublažiti njihovu tugu, niti na njih gleda očima saosjećanja, samilosti i ljubavi.

Islam je izuzetno zainteresiran za problem sirotosti i to sa aspekta odgoja, ponašanja i osiguranja egzistencije siročadi, da bi se razvili i formirali kao korisni članovi društva, obavljali svoje obaveze, nosili odgovornosti i na najbolji način i u najboljem smislu izvršavali sve svoje obaveze i koristili prava.

I Kur'an časni je, također, zainteresiran za pitanje siročadi i u tom smisli zabranjuje nasilje nad njima i poniženje i degradaciju njihova dostojanstva.

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ *Zato siroče ne ucvili.* (Ed-Duhâ, 9.)

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ (١) فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ (٢)

Znaš li ti onoga koji onaj svijet poriče? Pa to je onaj koji grubo odbija siroče. (El-Mâ'ûn, 1. - 2.)

I Allahov Poslanik ﷺ se zanima za pitanje siročadi i zato podstiče na osiguravanje njihove egzistencije, naređuje obaveznost njihove zaštite i određivanje staratelja koji će - ukoliko budu dobri - sa Poslanikom ﷺ biti u Džennetu.

- Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ja i staratelj siročeta ćemo biti u Džennetu ovako." - pokazujući kažiprstom i srednjakom.

- Imam Ahmed i Ibn Hibban prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko iz milosti pomiluje rukom siroče po glavi, Allah će takvome za svaku dlaku koju je dotakla njegova ruka upisati dobro djelo."

- Nesâ'í preko *džejjid* (dobrog) lanca prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "O moj Allahu, upiši kao grijeh svakome ko zakine pravo dviju slabih osoba: siročeta i žene."

Zaštita siročadi i osiguranje njihove egzistencije je u osnovi obaveza najbližih krvnih srodnika i druge rodbine. Oni su, ukoliko žele liječiti njihovo mentalno i fizičko stanje, dužni posvetiti im više samilosti, naklonosti i pažnje, da kao prema svojoj djeci razvijaju i prema njima ljubav, uspostavlju kontakt i iskazuju ljubaznost.

Ukoliko ne postoje krvni srodnici niti bliža rodbina, onda je islamska država dužna preuzeti brigu i starateljstvo nad njima, nadzirati njihov odgoj i usmjeravanje u životu, i osigurati im egzistenciju i dostojanstvo.

Tako je Allahov Poslanik ﷺ, s obzirom da je u Medini bio prvi pretpostavljeni u tadašnjoj medinskoj islamskoj državi, prema siročadi pokazivao više naklonosti, ophođenja i samilosti.

Država je, također, dužna brinuti se i o osobama u nevolji, da radi na osiguranju njihove egzistencije kao što je to činio Omer b. el-Hattâb ﷺ kada je čovjeku koji mu je doveo jednog nevoljnika rekao: "Naša je obaveza da ga izdržavamo ako je slobodan čovjek."

Zahvaljujući ovako lijepom odnosu koji Islam prakticira u ponašanju prema nevoljnicima i siročadi, islamsko društvo čine uzoriti članovi koji izvršavaju svoje obaveze, koji su u stanju nositi svoje odgovornosti i koji ne osjećaju nikakav kompleks niti upadaju u bilo kakve bojazni, strahove i iskrivljene misli i predodžbe.

* * *

Što se tiče **siromaštva** i ono je jedan od velikih faktora psihičkih poremećaja kod djece. Ovaj poremećaj se pojačava kada se dijete probudi ujutru, otvori oči i ugleda svoga oca u teškoj situaciji a porodicu u bijedi i neimaštini. Situacija se još više pogoršava kada vidi svoje bližnje, komšijsku djecu ili drugove u školi da su svi boljega stanja, bogatiji i da svega više imaju, a ono sjetno i tužno nema ni zalogaja hrane da pojede, niti komada odjeće da obuče.

I šta možemo od djeteta u ovakvome stanju očekivati? Ono će definitivno na društvo gledati sa mržnjom i odvratnošću. Sigurno će ga pogoditi i kompleks niže vrijednosti i razne druge psihičke bolesti i poremećaji. Nadu u ovome slučaju zamjenjuje očaj, a optimizam ustupa mjesto pesimizmu. Vjerovjesnik ﷺ čak u dovi moli za spas od siromaštva. Nesâ'í i Ibn Hibban prenose od Se'ida el-Hudrija ﷺ, u *merfu'* hadisu, da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "O moj Allahu, sačuvaj me od nevjerstva i siromaštva!"

Islam liječi od siromaštva na dva osnovna načina:

Prvo, poštivanjem ljudskog dostojanstva.

Drugo, propisivanjem načela socijalnog osiguranja.

Što se tiče poštivanja i uvažavanja ljudskog dostojanstva, ono je jednako prema svakome čovjeku, bez obzira na rasu, boju ili društveni sloj. A ako treba praviti neku razliku među ljudima, ona se pravi na

osnovu bogobojaznosti, produktivnosti i činjenja dobrih djela. Princip koji je Islam postavio za sva vremena, sve do Sudnjega dana su riječi Uzvišenog:

يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji. (El-Hudžurât, 13.)

Ovo je zato što Allah ne gleda kako neko izgleda i kako je građen, nego gleda u srca i djela ljudi. Muslim u *Es-Sahíhu* prenosi od Ebu Hurejre: "Allah ne gleda u vaše likove i vaša tijela, nego gleda u vaša srca i vaša djela."

Da bi podigao dostojanstvo slabima i siromašnima, Allah srditost i preziranje slabih i siromašnih smatra srditošću prema Gospodaru Uzvišenom. Muslim prenosi da je Ebu Sufjan jednom naišao na grupu u kojoj su bili Selman, Suhejb i Bilal i da je čuo kako govore: "Allahove sablje još nisu uzele što su trebale od vratova Allahovih neprijatelja." Ebu Bekr ih je na to upitao: "Da li vi to govorite za starješinu Kurejšija?" U tom je došao Vjerovjesnik ﷺ i on ga je o tome obavijestio, na što je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ebu Bekre, možda si ih naljutio. Ako si ih naljutio, naljutio si Gospodara svoga." Zatim je Ebu Bekr otišao do njih i upitao ih: "Braćo, jesam li vas naljutio?" Oni mu odgovoriše: "Nisi, Allah neka ti oprosti, brate!"

Princip socijalnog osiguranja što ga je propisao Islam radi rješavanja problema siromaštva smatra se najnaprednijom i najuzvišenijom stvari do koje je ljudski trud došao u savremenom dobu.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera liječenja problema siromaštva na islamski način.

- Islam je propisao osnivanje fonda (*Bejtu-l-mâl*) koji se formira ubiranjem zekata a kojim upravlja država. Iz ovoga fonda se pomažu siromasi, nevoljnici, putnici, prezadužene osobe, oslobađaju robovi i dr.

Uzvišeni Allah veli:

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga sakupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovom putu, i putniku-namjerniku. Allah je odredio tako! - A Allah sve zna i mudar je. (Et-Tevba, 60.)

- Musliman se ne može smatrati pravim muslimanom ako zaspi sit, a zna da je njegov najbliži komšija gladan. Bezzar i Taberani prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "U mene na pravi način ne vjeruje ko zaspi sit, a zna da je njegov najbliži komšija gladan." Pomaganje i unošenje radosti kod ovakvoga komšije smatra se među najboljim i najvrednijim djelima. Taberani u djelu *El-Evsat* prenosi od Omera ؓ *merfu'* hadis: "Najvrednije djelo je obradovati vjernika: bilo da mu pokriješ njegovu sramotu, nahraniš ga ako je gladan ili mu ispuniš neku njegovu potrebu."

- Pomoći gladnome i siromašnome u nevolji, jedna je od najvažnijih obaveza. Buhari prenosi od Abdurrahmana b. Ebu Bekra es-Siddika ؓ da su ljudi sa Soffe bili siromašni i da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko ima hrane za dvojicu neka povede trojicu, a ko ima za četvericu neka povede petericu ili šestericu."

Muslim prenosi od Se'ida el-Hudrija ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko ima viška jahalicu, neka je dâ onome ko je nema, a ko ima viška opskrbe, neka je dâ onome ko nema opskrbe." Zatim je Allahov Poslanik ﷺ naveo vrste imetka na koje se ovo odnosi, tako da smo vidjeli da niko od nas nema prava na ovaj višak."

- Dužnost je vlasti da osigura posao svakome ko je sposoban raditi. Ebu Dâvud, Nesa'i i Tirmizi prenose "da je jednom neki čovjek od ensarija došao do Vjerovjesnika ﷺ i tražio milostinju. Međutim, Poslanik ﷺ ga je upitao: "Imaš li ti išta u svojoj kući?" On mu je odgovorio: "Naravno, Allahov Poslaniče, jedan pokrovac čijim se jednim dijelom pokrivamo a drugi prostiremo, i jednu zdjelu iz koje pijemo vodu." Poslanik ﷺ mu tada reče: "Donesi mi ih oboje." On mu ih je donio, a Allahov Poslanik ﷺ ih je uzeo u svoje ruke i upitao: "Ko će od mene kupiti ovo dvoje?" Neki čovjek reče: "Ja ću ih uzeti za dva dirhema." I on mu ih dade a uze dirheme i njih dade ensariji, i reče mu: "Za jedan kupi hrane i daj je porodici, a za drugi kupi sjekiricu i donesi mi je". Pošto mu je došao sa sjekiricom, Poslanik ﷺ mu čvrsto stegnu ruke za držač sjekirice i reče: "Idi, skupljaj drva i prodaji ih, i ne pokazuj mi se petnaest dana" - što je ovaj i učinio. Kada je došao (nakon petnaest dana) već je bio zaradio deset dirhema, pa je kupio nešto hrane. Allahov Poslanik ﷺ mu je tada rekao: "Ovako je bolje nego da dolaziš (i prosiš). Prosjačenje će biti jedna mrlja na tvom licu na Sudnjem danu."

- Propisivanje zakona o porodičnoj naknadi za svako novorođenče rođeno u Islamu, bez razlike da li je dijete vladara, službenika, radnika ili običnog čovjeka. Ebu Ubejde u djelu *El-Emvâl*

navodi da je Omer b. el-Hattâb ﷺ naredio da se za svako novorođenče njegovom ocu dâ stotinu dirhema i da se kako dijete raste povećava i naknada. Poslije njega ovo su slijedili Osman, Alija i druge halife.

Pored ove brige tu je i briga za duševnim odgojem djece, što Islam nastoji ukorijeniti u srcima muslimana, njihovim osjećanjima i u njihove duše, da bi se iz vlastite želje, osobnog uvjerenja, lične pobude i vlastitog izbora posvetili međusobnoj saradnji, solidarnosti i nesebičnosti.

Historijska stvarnost je najveći svjedok ovoga što iznosimo, pa ćemo zato navesti nekoliko primjera solidarnosti, međusobnog razumijevanja, samilosti i saradnje u islamskom društvu.

1. Muhammed b. Ishak navodi: "Mnogi ljudi u Medini su živjeli a da nisu znali odakle žive i ko ih namirnicama snabdijeva. Međutim, kada je Zejnulabidin b. el-Husejn umro, to im je prestalo dolaziti i tek tada su saznali ko im je to noću donosio. Tada su i na njegovim leđima i ramenima pronašli tragove nošenja vreća u kuće udovica i nevoljnika."

2. Lejs b. Sa'd je imao godišnji prihod od sedamdeset hiljada dinara što bi sve kao milostinju podijelio, tako da se priča kako nije imao na što ni zekat dati. Tako je jednom prilikom kupio kuću na javnoj prodaji. Kada je njegov zastupnik otišao da preuzme kuću, u njoj je našao malu siročad. Djeca su ga pitala da im ostavi tu kuću i kada je zastupnik o tome obavijestio Lejsa, on im je poručio da je kuća njihova i uz to da svaki dan imaju sve što im je potrebno.

3. Abdullah b. Mubarek je bio čuveni imam i muhaddis i uz to je bio poznat po tome što je mnogo dijelio milostinju koja je godišnje prelazila stotinu hiljada dinara. Tako je jednom sa svojim prijateljima krenuo da obavi hadždž. Prolazeći kroz mnoge krajeve u jednome mjestu su naišli na umrlu pticu. Zastali su i on je naredio da se ptica baci na tamošnje smetljište. Pošto su mu saputnici išli naprijed a on iza njih, prolazeći pored navedenog smetljišta vidio je kako je iz obližnje kuće izašla žena i uzela mrtvu pticu sa smetljišta. On je upitao zašto to čini a ona mu je odgovorila da su ona i njen brat siromašni i da za njih niko ne zna a da sami ne mogu ništa naći. Ibn Mubarek je odmah naredio da se tovari sa putnom opskrbom vrate a svojega snabdjevača je upitao: "Koliko imaš novaca?" On mu je odgovorio da ima hiljadu dinara. Ibn Mubarek mu je onda naredio: "Uzmi dvadeset dinara što nam može biti do Merva, a ostalo daj njima. Ovo je vrednije od našega hadždža za ovu godinu." Tako su se vratili a da hadždž nisu obavili.

Onoga dana kada se napori države, društva i pojedinaca udruže radi rješavanja problema siromaštva, u muslimanskom društvu neće biti siromaha i bijednika. Muslimanski narodi će uživati u okrilju sigurnosti, blagostanja, solidarnosti i stabilnosti. Društvo će biti slobodno od svih činilaca koji izazivaju kriminal i probleme duševne naravi. Svojim očima ćemo moći gledati kako se zastava islamske moći vihori na jarbolu slave i ugleda, a muslimani raduju Allahovoj pomoći.

* * *

4. Zavist:

Zavist je želja za nestankom blagodati kod druge osobe. Ona je opasna društvena pojava koja, ukoliko je odgajatelji ne liječe, kod djece neminovno dovodi do veoma loših posljedica i izuzetno opasnih rezultata.

U početku porodica jasno i ne primjećuje ovu pojavu kod djece, misleći da su njihova djeca takva da od njih ne mogu očekivati ispoljavanje, osjećanje niti zapadanje u bilo kakvu zavist. Zbog toga svako ko se bavi odgajanjem djece mora pristupiti ovome poslu sa punom odgovornošću i zavist kod djece liječiti oprezno i mudro, jer ispravno odgajanje ne dovodi do težih problema, opasnih posljedica ili pogoršanja psihičkih oboljenja.

Prije nego što izložimo načine zaštite i iskorijenjivanja ove pojave, dobro bi bilo ukazati na uzroke koji raspiruju vatru ljubomore i zavisti u djeci.

Smatram da se ovi uzroci nalaze u sljedećim stvarima:

- Strah djeteta da će kod porodice izgubiti povlastice koje ima kao što su ljubav, naklonost i status osobe koja je poželjna. Ovo se naročito ispoljava pred dobijanje novorođenčeta kada dijete počinje umišljati sebi da će mu ono biti konkurencija.
- Pogrešno upoređivanje među djecom govoreći jednom da je pametno a drugome da je glupo.
- Ispoljavanje pažnje prema jednome djetetu na račun drugoga, kao kada naprimjer jedno dijete nosimo, igramo se sa njim i donosimo mu poklone, a drugo ružimo, zanemarujemo i uskraćujemo mu poklone.
- Popuštanje i toleriranje djetetu koje se više voli za nanesenu štetu ili loše ponašanje, a drugo dijete kažnjavamo za iste stvari.
- Kada se jako siromašno dijete koje živi u veoma lošoj situaciji nađe u izuzetno bogatoj i raskošnoj sredini.

Pored navedenih postoji još uzroka koji mogu dovesti do veoma lošeg utjecaja na ličnost djeteta, izazvati u njemu kompleks niže vrijednosti, opasnu sebičnost ili mržnju prema društvu, a da ne govorimo o izazivanju raznih psihičkih trauma kao što su uznemirenost, revolt i gubljenje samopouzdanja.

Islam zavist kod djece liječi pomoću veoma mudrih principa odgoja koji bi, kada bi ih se odgajatelji pridržavali, današnjoj djeci osigurali rast u međusobno prijateljskim odnosima, nesebičnosti, ljubavi i iskrenosti.

Smatram da se ovi pedagoški principi liječenja zavisti nalaze u sljedećim stvarima:

1. Pokazivanje ljubavi prema djetetu:

Ovo je i Allahov Poslanik ﷺ činio, naređivao svojim drugovima da to isto rade, podsticao ih na to i s vremena na vrijeme nadgledao da li to čine.

Sada ćemo navesti nekoliko takvih primjera:

- Tirmizi i još neki prenose od Abdullaha b. Burejde koji prenosi od svog oca ؓ koji je kazivao: "Vidio sam Vjerovjesnika ﷺ kako drži hutbu kad naiđoše Hasan i Husejn idući i spotičući se u crvenim košuljama. Vjerovjesnik ﷺ siđe i uze ih obojicu, stavi sebi u naručje i reče: "Istinu je rekao Uzvišeni: *I neka znate da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje* ... (El-Anfāl, 28.), pogledah u ovo dvoje djece kako se spotičući idu i ne mogoh se strpiti nego prekidoh svoj govor da bih ih podigao."

- Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi da je Aiša, radijallahu 'anha, kazivala: "Jednom je Vjerovjesniku ﷺ došao neki beduin i upitao ga: 'Da li vi ljubite svoju djecu? Mi svoju ne ljubimo.' Vjerovjesnik ﷺ mu je na to rekao: 'A šta ja mogu kad ti je Allah oduzeo milost iz srca?'"

Buhari prenosi od Enesa b. Mâlika: "Jednom je jedna žena došla kod Aiše, radijallahu 'anha, i ona joj je dala tri hurme. Žena je po jednu hurmu dala svakome od svoje dvoje djece, a jednu je zadržala za sebe. Pošto su djeca pojela hurme, pogledali su majku koja je raspolovila i svoju hurmu, i dala im po jednu polovinu. Kada je došao Vjerovjesnik ﷺ Aiša ga je o tome obavijestila, a on je na to dodao: 'Šta te tu začudilo? Allah joj se smilovao milošću koju je ona pokazala prema svojoj djeci!'"

Ne smije se gubiti iz vida neophodnost opreza u cilju sprečavanja pojačavanja zavisti kod dobijanja novorođenčeta o čemu najviše moraju voditi računa roditelji, naročito majka.

Ova predostrožnost mora početi nekoliko mjeseci prije rođenja, kao što je zamjena kreveta starijeg djeteta ili njegovo slanje u dječiji vrtić. Nije loše dopustiti starijem djetetu da pomaže oko novorođenčeta prilikom njegova presvlačenja, kupanja i hranjenja. Dobro je, također, dozvoliti mu da se sa njim igra i zabavlja ga, ali uz oprez da mu što loše ne učini. Isto tako, kada majka doji dijete, dobro bi bilo da se otac poigra sa starijim djetetom, kazuje mu priče ili ga mazi da bi dijete osjetilo ljubav, saosjećajnost i pažnju.

Opći cilj je pokazati starijem djetetu da se i ono voli, da je drago i da i za njega ima mjesta za saosjećanje i pažnju jednako kao i za malu bebu.

Na ovo upozorava i Najveći Odgajatelj ﷺ u ranije spomenutim hadisima.

Prema tome, ukoliko odgajatelji žele formiranje ličnosti svojega djeteta u ljubavi, međusobnoj saradnji i nesebičnosti, a oslobođenu mržnje, sebičnosti i samoljublja, onda moraju slijediti put Allahova Poslanika ﷺ u pokazivanju ljubavi prema djeci.

2. Pravedno postupanje prema djeci:

Razumljivo je i očevidno da kada odgajatelji jednako postupaju prema djeci, kada su pravični kada im poklone dijele, onda zavist u njima nestaje, a pakost i mržnja napušta njihova srca. Takva djeca međusobno kao i sa svojim roditeljima kao odgajateljima, žive u potpunom razumijevanju i međusobnoj ljubavi. Nad takvom se kućom nadvijaju krila ljubavi, iskrenosti i sreće.

Zato i nije čudo kada vidimo da i Prvi Učitelj i Najveći Odgajatelj ﷺ podstiče i roditelje i odgajatelje da budu dosljedni u provođenju principa pravičnosti među djecom. On čak žestoko osuđuje one koji ne provode pravednost i ne pokazuju samilost među svojom djecom, koji im jednako ne dijele i ne daju poklone. Kao ilustraciju spomenutog, navest ćemo primjer Poslanikove ﷺ upute i osude da bi ko želi znao koliko je Poslanik ﷺ težio ka ispravnom odgoju i uzoritom društvu.

Buhari i Muslim prenose od Nu'mana b. Beširа ﵁ da ga je njegov otac doveo kod Allahova Poslanika ﷺ i rekao: "Ovome svome sinu poklonio sam roba." Allahov Poslanik ﷺ ga je zatim upitao: "A jesi li i drugoj svojoj djeci to isto poklonio?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Onda ga vrati."

U drugoj verziji Allahov Poslanik ﷺ je upitao: "O Bešire, imaš li ti osim ovoga još neko dijete?"

On mu je odgovorio: "Imam."

Allahov Poslanik ﷺ ga je onda upitao: "A da li si svakome poklonio isto kao i ovome?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je na to rekao: "Onda me ne uzimaj za svjedoka, jer ja ne svjedočim za nepravdu." Poslanik ﷺ ga je još zapitao: "A da li bi ti bilo drago da svi prema tebi budu jednako dobri."

Moj otac je na to odgovorio: "Svakako."

Vjerovjesnik ﷺ je samo na to rekao: "E, pa onda, ne čini tako."

3. Otklanjanje uzroka koji dovode do zavisti:

Odgajatelj mora biti mudar kod odgajanja djece i koristiti najdjelotvornija sredstva za otklanjanje zavisti kod njih.

Ukoliko dijete počne osjećati da dolaskom novorođenčeta gubi ljubav i naklonost roditelja, oni su dužni uložiti napor da mu pokažu da je njihova ljubav prema njemu trajna.

Međutim, ukoliko mu roditelji budu prebacivali glupost i uvredljive riječi, to će u njemu rasplamsati vatru mržnje i zavisti. Roditelji se moraju sustegnuti od vrijeđanja i uvredljivih riječi.

Pravljenje razlike među djecom u ponašanju i darivanju, kod djeteta prema kojemu se lošije postupa, izaziva mržnju i zavist, zato roditelji moraju među djecom biti pravedni i nepristrasni.

Odgajatelji i roditelji moraju biti obazrivi da dijete ne izlažu ovim duševnim bolestima - na prvome mjestu zavisti - nego moraju uložiti napor kako bi ličnost djeteta dostigla potpunu zrelost razvijajući se kao ispravna osoba pod okriljem uzorita odgoja.

S obzirom da zavist proizvodi razne psihičke traume i ostavlja socijalne ožiljke, i Allahov Poslanik ﷺ upozorava na ovaj problem kako bi se među ljudima zavist eliminirala.

- Ebu Dâvud prenosi od Ebu Hurejre u *merfu'* hadisu da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Klonite se zavisti, jer ona guta dobra djela kao što vatra guta drva."[1]

[1] Hadis je da'if. El-Albani *Ed-Da'ife*, 1902

- Taberani prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ljudi će biti na dobru sve dok jedni drugima ne počnu zavidjeti."

Nema sumnje da su ovi pedagoški principi u liječenju od zavisti kod djece najpotrebniji roditeljima i odgajateljima, i ako ih oni prihvate i počnu sprovoditi, djeca će zasigurno rasti u blagodatima iskrenosti i sreće.

* * *

S. Srditost:

Srditost je psihičko stanje i emocionalna pojava koju dijete počne osjećati još u prvim danima svoga života i prati ga tokom cijeloga života.

S obzirom da je srditost, kao pojava, vrsta ljudske naravi ukorijenjena u čovjeku od njegova rođenja, pogrešno je smatrati je prezrenom pojavom i lošim emocionalnim stanjem, zato što je Uzvišeni Allah čovjeka stvorio sa svim njegovim nagonima, sklonostima i osjećajima, zašto postoje dalekosežni motivi i jasan društveni interes.

Korist od srditosti:

Korist od srditosti je višestruka kao što su zaštita samoga sebe, vjere, časti, domovine od pakosti neprijatelja i imperijalističke zavjere.

Da ne postoji ova pojava koju je Allah stvorio u čovjeku, musliman se ne bi mogao uzrujati i rasrditi zbog skrnavljenja Allahovih svetinja, ponižavanja Njegove vjere, ili kada mu neprijatelj pokuša zemlju preoteti i zavladati njegovom domovinom.

Tako je bez ikakve sumnje pohvaljena ona srditost koju je pokazivao Allahov Poslanik ﷺ kao reakciju na pojedine situacije.

Utvrđeno je da se Allahov Poslanik ﷺ rasrdio kada mu je došao jedan čovjek, zauzimajući se za nekoga koga je slijedila Allahova propisana kazna. Na licu su mu se tada pokazali znaci srditosti i tada je izgovorio svoje neprolazne riječi: "Ono što je uništilo narode prije vas je to da kada bi neko ugledan među njima ukrao, oni bi mu oprostili, a kada bi siromah to učinio, oni bi ga kaznili. Tako mi Allaha, kada bi Fatima, kćerka Muhammedova, ukrala, odsjekao bih joj ruku."

Taberani prenosi od Enesa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nisam vidio Allahova Poslanika ﷺ da bi se svetio za nešto osim za skrnavljenje Allahovih svetinja. Kada bi neko oskrnavio Allahove

svetinje, tada bi bivao najljući. Uvijek, kada bi se nalazio pred dvije stvari, birao bi lakšu na koju se Allah neće naljutiti. Ukoliko bi u tome bilo Allahove ljutnje, izbjegavao bi je više od svih drugih."

Međutim, mnogi sociolozi i pedagozi srditost smatraju ružnim djelom i pokuđenom navikom. Ono što oni tretiraju pokuđenom srditošću su emocije i srditost koja je izazvana sebičnošću, nastaje iz ličnih interesa i kao takva dovodi do veoma lošeg utjecaja i izuzetno teških posljedica. Jasno je da ovakva srditost razdire jedinstvo i razdvaja zajednicu, iskorjenjuje smisao bratstva, ljubavi i sreće.

Nije zbog toga čudo što je Allahov Poslanik ﷺ zainteresiran za pojavu srditosti i da hvali one koji se suzdržavaju od gnjeva i vladaju sobom kada se rasrde.

- Buhari prenosi da je neki čovjek rekao Vjerovjesniku ﷺ: "Posavjetuj me" - a on mu odgovorio: "Ne srdi se." I tako mu je više puta ponavljao a on mu je uvijek odgovarao: "Ne srdi se."

- Imam Ahmed u svome *Musnedu* navodi od Ibn Omera ؓ koji je upitao Allahova Poslanika ﷺ: "Šta je to što me može udaljiti od srdžbe Allaha Uzvišenog?" - a on mu na to odgovorio: "Ne srdi se."

- Buhari prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko se suzdrži od srdžbe, a mogao je da je ispolji, Allah će ga na Sudnjemu danu pred ljudima pozvati da ga pita koju džennetsku huriju želi."

- Buhari i Muslim prenose od Ibn Mes'uda ؓ koji kaže da je Allahov Poslanik ﷺ prisutne ashabe upitao: "Koga smatrate najjačim među vama?" Oni su mu odgovorili: "Onoga koga drugi ne mogu oboriti na tle." On im je odgovorio: "Ne, nego onoga koji se savlada pri srdžbi."

Nije neobično ni što časni Kur'an naređuje vjernicima i vjernicama suzdržavanje od gnjeva, na zlo uzvraćanje dobrim, i udaljavanje od bestidnika, kako bi se u društvu ostvarila ljubav a među muslimanima upotpunila međusobna povezanost.

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrâti, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prijatelj postati. (Fussilet, 34.)

وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama." (El-Furkân, 63.)

الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Za one koji, kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savladuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine. (Âli 'Imrân, 134.)

وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ *Kada ih ko rasrdi, opraštaju.* (Eš-Šûrâ, 37.)

* * *

S obzirom da srdžba kao pokuđena pojava loše utječe na ličnost čovjeka, njegov razum i uravnoteženost, iz čega proizilaze loše posljedice po jedinstvo društva, njegovu povezanost i čvrstinu, odgajatelji su se obavezni posvetiti liječenju ove pojave kod djece od najranijeg djetinjstva pa sve do punoljetstva i ulaska u pubertet.

Najbolji način liječenja od ove pojave kod djece je, ustvari, preventivno čuvanje djeteta od razloga i uzroka koji izazivaju srdžbu, kako mu ne bi postala osobinom i navikom. Lijepo i tačno neko reče: "Dirhem za preventivu je bolji od kantara za lijek."

- Ako je glad razlog i uzrok srdžbe, odgajatelj je dužan nastojati nahraniti dijete u određeno vrijeme, jer zanemarivanje hranjenja djeteta dovodi do raznih fizičkih bolesti i psihičkih uzbuđenja. Koliko odgajatelji griješe zanemarujući ishranu djece?! Ebu Dâvud i drugi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čovjeku je dovoljno grijeha da zapostavi one za čiju je opskrbu zadužen."

- Ako je bolest razlog i uzrok srdžbe, odgajatelj je dužan nastojati izliječiti dijete medicinskim sredstvima i brinuti se o njegovu zdravlju. Na ovo upućuje i Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Muslim i Ahmed: "Za svaku bolest ima lijek. Pa kada nekoga bolest pogodi, uz pomoć lijeka i dozvolu Uzvišenog Allaha ozdravit će."

- Ako su bez potrebe grđenje i omalovažavanje djeteta razlog i uzrok srdžbe, odgajatelj svoj jezik mora sačuvati od ružnih i omalovažavajućih riječi, kako se u djetetu ne bi učvrstile razne psihičke bolesti i osjećaj gnjeva. Nema sumnje da je ovakav način odgoja dobar i pomoć u dobrom pravcu. Ibn Mâdže prenosi od Ibn Abbasa ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Plemenito postupajte prema svojoj djeci i dobro ih odgajajte." U hadisu koji prenosi Ibn Hibban, Allahov Poslanik ﷺ veli: "Allah će biti milostiv prema roditelju koji pomaže svome djetetu da mu čini dobročinstvo."

- Ako je oponašanje roditelja u ispoljavanju srdžbe razlog i uzrok dječije srdžbe, roditelji su dužni djetetu dati lijep primjer blagosti, strpljivosti i samosavladavanja u srdžbi, i to rukovodeći se riječima Uzvšenog:

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

... koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine. (Âli 'Imrân, 134.)

i savjetom Allahova Poslanika koji je izrekao u prije navedenom hadisu: "nego je jak onaj koji se savlada pri srdžbi."

- Ako su pretjerana nježnost i blagost razlog i uzrok srdžbe kod djeteta, roditelji onda moraju biti umjereni u ispoljavanju ljubavi prema djeci i prirodno se ponašati u pokazivanju milosti prema njima i trošenju novca na njih, rukovodeći se izrekom koja se pripisuje Aliji ﷺ: "Voli prijatelja svojega umjereno, jer ti može biti neprijatelj jednoga dana. Isto tako, neprijatelja svoga mrzi umjereno, jer ti može biti prijatelj jednoga dana." I Allahov Poslanik ﷺ na ovo upozorava u hadisu koji prenosi imam Ahmed: "Čuvajte se raskošna života jer Allahovi robovi nisu oni koji raskošno žive."

- Ako su ruganje, ismijavanje i vrijeđanje davanjem ružnih nadimaka razlog i uzrok srdžbe, odgajatelji se moraju kloniti ovih stvari kako se srdžba u dječijoj duši ne bi ukorijenila.

Koliko je samo veličanstven kur'anski odgoj kada u suri *El-Hudžurât* zabranjuje ismijavanje, loše mišljenje, špijuniranje i vrijeđanje davanjem ružnih nadimaka:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ
خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ

O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju - sami sebi čine nepravdu.

Uspješan lijek u liječenju od srdžbe kod djece jeste njihovo privikavanje na Vjerovjesnikov ﷺ metod smirivanja srdžbe.

Sada ćemo navesti etape ovoga metoda:

1. Promjena situacije u kojoj se javlja srdžba:

Imam Ahmed i drugi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako nekoga od vas spopadne srdžba dok stoji, neka sjedne. Ako ga ni tada ne prođe, neka legne na bok."

2. Pribjegavanje uzimanju abdesta u situciji kada spopadne srdžba:

Ebu Dâvud bilježi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Srdžba je od šejtana. Pošto je šejtan stvoren od vatre, a vatra se gasi vodom, kada nekoga od vas spopadne srdžba, neka uzme abdest."[1]

3. Pribjegavanje šutnji u situciji kada čovjeka spopadne srdžba:

Imam Ahmed prenosi od Allahova Poslanika ﷺ da je rekao: "Kada nekoga od vas spopadne srdžba, neka šuti."

4. Traženje utočišta kod Allaha od prokletog šejtana:

U obje zbirke hadisa pod naslovom *Es-Sahíh* se navodi da su se dva čovjeka pred Vjerovjesnikom ﷺ posvađali i da je jedan od njih drugoga u srdžbi toliko vrijeđao da mu se lice zacrvenjelo. Vjerovjesnik ﷺ je tada rekao: "Ja znam riječi koje kada bi izgovorio nestalo bi od njega ono što se sad pri njemu nalazi: 'Utječem se Allahu od prokletog šejtana'."

Ovo su najznačajniji savjeti koje je uputio Allahov Poslanik ﷺ u vezi sa smirivanjem srdžbe i ublažavanja njene žestine.

Odgajateljima preostaje jedino da svoju djecu i svoje učenike odgajaju prema ovim preporukama, kako bi se navikli na blagost, strpljivost i samosavladavanje kod srdžbe.

Na kraju, odgajatelji moraju kod djece razvijati osjećaj odvratnosti prema srdžbi tako što će praktično pokazati kako izgleda čovjek u stanju srdžbe, kako mu se šire oči, vratne žile iskaču, izraz lica mijenja, obrazi crvene, glas podiže i dr. Nema sumnje da će praktično pokazivanje kod djeteta izazvati suzbijanje srdžbe i uzimanje pouke.

Odgajatelji moraju, također, upozoriti djecu na sve probleme, dalekosežne opasnosti i teške posljedice od ispoljavanja srdžbe.

Izazivanjem odvratnosti, praktičnim prikazivanjem i upozoravanjem na pojavu srdžbe, put je kojim je išao i Allahov Poslanik ﷺ u odgajanju društva i liječenju duša.

---

[1] Hadis je da'if. El-Albani *Ed-Da'ife*, 582

Iz naprijed izloženog možemo zaključiti da odgajatelji - kada udalje svoju djecu još od malih nogu od povoda i uzroka koji dovode do srdžbe, kada kod liječenja srdžbe i njenoga smirivanja prihvate vjerovjesničku metodu, kada na prijemčiv način i uz upozoravanje kod djece razviju odvratnost prema ovoj pojavi - tada će djeca, zasigurno, rasti u blagosti, strpljivosti, umnoj uravnoteženosti i samosavladavanju. Istovremeno će nam pokazati pravu sliku islamskog morala i ispravnog vladanja u životu.

* * *

I kada odgajatelji svoju djecu, svoje učenike i sve druge prema kojima imaju obavezu odgajanja, oslobode od:

sramežljivosti i

straha,

kompleksa manje vrijednosti,

zavisti i

srditosti,

u njihovim dušama će zasaditi plemenita duhovna načela koja se ostvaruju:

nepokolebljivošću i pristojnom odvažnošću,

hrabrošću i neustrašivošću,

osjećanjem obaveze i savršenstva,

nesebičnošću i ljubavlju, i

blagošću i strpljivošću.

Tako će čišćenjem od negativnih svojstava i ukrašavanjem njima suprotnim, pozitivnim vrlinama pripremiti djecu da budu omladina sutrašnjice i ljudi budućnosti koji će se sa životom suočiti sa osmijehom optimizma, ogromnom snagom, čvrstom odlučnošću i plemenitim i uzvišenim moralom.

Nama su danas potrebni odgajatelji koji poznaju islamski način duševnog odgoja djece i metodu Poslanika ﷺ u uspostavljanju sreće i blagostanja, kako bi ova naša djeca preuzela na sebe obaveze i odgovornosti. Može biti i da nađemo sinove među ovim pokoljenjima koji su navedenim svojstvima ukrasili svoju ličnost, uredili dušu svoju, uzdigli moral svoj i oslobodili se psihičkih trauma u dušama i srcima svojim. Allahu to nije teško kada se na Njegovom putu bore oni koji dobra djela čine i izvršavaju povjerene im odgovornosti odgajatelja.

◊◊◊

Šesto poglavlje

Odgovornost za društveni odgoj

Pod pojmom društveni odgoj podrazumijeva se odgajanje djeteta od najranijeg djetinjstva na prihvaćanju kreposnih normi društvenog ponašanja i plemenitih duhovnih načela koja izviru iz vječnog islamskog uvjerenja (*akide*) i dubokih vjerskih osjećaja, kako bi se dijete moglo predstaviti u društvu lijepim odnosom prema drugima, primjerenim i uravnoteženim vladanjem, zrelim razumom i mudrim ponašanjem.

Ovo je, bez sumnje, jedna od najvećih odgovornosti kod pripremanja djeteta za život. Ustvari, to je rezultat svih aspekata odgoja koje smo prije tretirali, i vjerskog, i moralnog i mentalnog, koji se manifestiraju u ispoljavanju praktičnog i emocionalnog ponašanja djeteta koje se odgaja na načelu prava i dužnosti, propisanog načina ponašanja, društvene kontrole, mentalne uravnoteženosti i lijepog rukovođenja i ponašanja prema drugim osobama.

Na temelju iskustva i same stvarnosti je dokazano da besprijekornost društva i snaga njegove monolitnosti i kompaktnosti zavisi od besprijekornosti i pripremljenosti pojedinaca koji čine društvo. Iz tih razloga i jeste zainteresiranost Islama za odgoj djeteta u društvenom kontekstu kao i za njegovo ponašanje kao pojedinca. Djeca se jedino na takav način mogu odgajati, formirati i živjeti na pozornici života, pružajući sliku discipliniranog, uravnoteženog, razumnog i mudrog čovjeka.

Na odgajateljima je jedino da ozbiljno i odlučno zasuču rukave i počnu sa vršenjem velike odgovornosti društvenog odgoja djece na pravilan način, kako bi, oslanjajući se na ispravno vjerovanje, krepostan moral, uzorit društveni odgoj i visoke islamske vrijednosti, dali doprinosa razvoju islamskog društva, a Allahu to nije teško.

Ako za svaku vrstu odgoja postoje sredstva kojima se odgajatelji služe, da vidimo onda koja su to praktična sredstva koja dovode do uzorita društvenog odgoja.

Ova se sredstva, po mojemu mišljenju, koncentriraju u sljedećim stvarima:

1. usađivanje plemenitih duhovnih principa,
2. izvršavanje dužnosti prema drugima,
3. neophodnost pridržavanja općih normi društvenog ponašanja i
4. društvena kontrola i kritika.

* * *

1. Usađivanje plemenitih duhovnih principa:

Islam je čvrstim i plemenitim duhovnim načelima i neprolaznim pedagoškim pravilima, uspostavio pravila uzoritog odgoja u dušama pojedinaca, jednako djece i odraslih, muškaraca i žena, starih i mladih. Formiranje islamske ličnosti je moguće isključivo na ovim načelima, a dalje usavršavanje njihovom potpunom primjenom. Navedena načela islamskog društvenog odgoja istovremeno predstavljaju trajne i univerzalne ljudske vrijednosti. Radi usađivanja navedenih duhovnih načela u duše pojedinaca i zajednice, Islam je objavio autentične smjernice i mudre upute, kako bi se društveni odgoj izvršio u najplemenitijem značenju riječi i dostigao vrhunac savršenstva, a društvo se razvijalo na plodonosnoj međusobnoj saradnji, čvrstoj povezanosti, prefinjenom ponašanju, uzajamnoj ljubavi i konstruktivnoj samokritici.

Sada ćemo navesti najvažnija načela koja Islam teži usaditi u dušu svakog pojedinca.

1. Bogobojaznost:

Bogobojaznost je konačni rezultat i prirodna posljedica dubokog vjerskog osjećanja povezanog sa uvjerenjem u stalni Allahov nadzor, bojazan i strah od Njegove srdžbe i kazne, i nadom u Njegov oprost i nagradu. Bogobojaznost je, kako je definiraju neki naučnici, da te Allah ne vidi onamo gdje ti je zabranio da budeš, a da te vidi onamo gdje ti je naredio da budeš, ili kako neki kažu: "Čuvanje od kazne Uzvišenoga Allaha pomoću dobrih djela i strahopoštovanje prema Allahu i tajno i javno..."

Iz tih razloga je zainteresiranost i Kur'ana časnoga za bogobojaznost kao vrlinu i traženje od ljudi da budu bogobojazni. Koliko Kur'an podstiče na bogobojaznost vidimo iz činjenice da ne možemo proći nijednu stranicu učeći Kur'an a da ne naiđemo na riječ bogobojaznost[1] spomenutu raznim povodima.

---

[1] U originalu: *takvā.* (nap. prevodioca)

Iz istih razloga je i zainteresiranost časnih ashaba i uzoritih predaka za bogobojaznost, njeno ozbiljno shavaćanje, zalaganje i raspitivanje. Tako se spominje da je Omer b. el-Hattâb ﷺ pitao Ubejja b. Ka'ba o bogobojaznosti, a on mu je rekao: "Zar nisi išao trnovitim putem?" On mu je odgovorio: "Svakako!" - da bi ga potom upitao: "A šta si radio?" On mu je odgovorio: "Išao marljivo i trudio se da izbjegnem trnje." On mu je tada rekao: "Eto, to je bogobojaznost."

"Bogobojaznost je sposobnost unutarnjeg čulnog zapažanja, duboko osjećanje, neprestani strah, stalni oprez i čuvanje od trnja na putu, putu života na kojemu svako sebi vuče; trnje želja i strasti, čežnji i žudnji, strahova i bojazni, lažnih nadanja, strahova koji niti koriste niti štetu nanose i desetine drugog bodljikavog trnja ..."[1]

Pored toga što ispunjava srce vjernika strahom od Allaha i Njegova nadzora, bogobojaznost je izvor svih društvenih vrijednosti, jedinstven put očuvanja od poroka, zlih djela, grijeha i svakoga drugog bodljikavog trnja isprije čenog na životnoj stazi. Ona je prvo sredstvo zaštite čovjeka koje postoji u pojedincu, njegova savršena svijest o društvu kojemu pripada i svakome drugome sa kime se u životu susreće.

Možda i tri puta ponavljane riječi Allahova Poslanika ﷺ: "Bogobojaznost je tu (pokazujući na srce)." - kao što ćemo vidjeti - potvrđuju važnost ovoga duhovnog principa društvenog odgoja, naročito kod sprečavanja udaranja na čast i nanošenja štete ljudima.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera utjecaja bogobojaznosti na ponašanje pojedinca i njegov odnos prema drugima:

a) Gazali u svome djelu *Ihjâ'u-l-'ulumi-d-dín* navodi primjer trgovca Junusa b. Ubejda koji je imao kod sebe odijela različitih cijena: između ostalih odijela od četiri stotine i dvije stotine dirhema. Tako je jednom prilikom kada je otišao na namaz u dućanu ostao njegov bratić. U međuvremenu je naišao jedan beduin i tražio da kupi odijelo od četiri stotine dirhema. On mu je, međutim, pokazao odijela od dvije stotine koja su mu se svidjela, tako da je kupio jedno takvo, platívši ga četiri stotine dirhema. Nakon što je izašao držeći kupljeno odijelo na ruci, u putu ga susretne Junus i prepozna svoje odijelo, pa ga upita za cijenu. Pošto mu je rekao da ga je platio četiri stotine dirhema, Junus mu reče da ne vrijedi više od dvije stotine dirhema i da ga treba vratiti. Beduin mu reče da kod njih u njihovu kraju ovo odijelo vrijedi pet stotina dirhema i da je on zadovoljan njime. Junus mu tada reče:

---

[1] Sejjid Kutb; *Fi zilâli-l-Kur'ân* (U okrilju Kur'ana), I, str. 40.

"Vrati se sa mnom. Poštenje u vjeri je bolje od svega na svijetu." Zatim ga je vratio u dućan i vratio mu dvije stotine dirhema, a sa svojim se bratićem zbog toga posvađao, govoreći mu: "Zar te nije stid? Zar se Allaha ne bojiš? Zarađuješ na cijeni a poštenje ostavljaš drugim muslimanima." On mu je na to odgovorio: "Tako mi Allaha, uzeo ga je sa zadovoljstvom." Junus mu je na to samo rekao: "A da li želiš njemu isto što i sebi?"

b) Abdullah b. Dínar kazuje: "Išao sam jednom sa Omerom b. el-Hattâbom ﷺ u Mekku. Kada smo se u putu odmarali naišao je pastir koji je sa brda sišao sa svojim stadom. Omer ga je provjeravajući zapitao: 'Čobanine, prodaj mi jednu ovcu'? On mu je odgovorio: 'Ja sam samo sluga'. Omer mu potom reče (iskušavajući ga): 'Pa reci svome gospodaru da je vuk pojeo'. Čobanin mu na to odgovori pitanjem: 'A gdje je Allah'?

Omer ﷺ tada zaplaka i ode zajedno sa pastirom, otkupi ga od njegova vlasnika, odmah ga oslobodi i reče mu: 'Oslobodila te spomenuta riječ na ovome svijetu. Daj Bože da te oslobodi i na Ahiretu'."

c) Mnogi znaju priču o majci i kćerki kada je majka tražila od kćerke da iz pohlepe za većom zaradom doda u mlijeko vode, a kćerka, prava vjernica, upozorila je na zabranu vladara pravovjernih. Majka joj je na to rekla: "Gdje smo mi sada a gdje je vladar pravovjernih? On nas ne vidi." Kćerka joj je na to dala uvjerljiv odgovor: "Ako nas ne vidi vladar pravovjernih, vidi nas Gospodar vladara pravovjernih!"

Nužno je, dakle, da na vrijednostima bogobojaznosti i Allahova nadzora odgajamo našu djecu!!

2. Bratstvo:

Bratstvo je psihička veza koja ostavlja dubok osjećaj naklonosti, ljubavi i poštovanja prema svakome koga povezuju islamsko vjerovanje i korijeni imana i bogobojaznosti. Ovaj iskreni bratski osjećaj u duši čovjeka rađa najiskrenija plemenita saosjećanja kod zauzimanja pozitivnog stava u vezi sa međusobnom saradnjom, nesebičnosti, samilosti i praštanjem kada je to moguće, kao i zauzimanja negativnog stava u vezi sa udaljavanjem od svakoga onoga koji nanosi štetu ljudima; svejedno odnosilo se na njih same, njihove imetke, ugled i čast. Islam u mnogim kur'anskim ajetima i vjerovjesničkim hadisima podstiče na bratstvo radi Allaha i objašnjava njegov smisao kao i obaveze koje iz njega proizilaze.

Uzvišeni veli:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ *Samo su vjernici braća.* (El-Hudžurât, 10.)

Isto tako kaže:

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا

I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, braća. (Âli 'Imrân, 103.)

Allahov Poslanik ﷺ kako prenosi Muslim, kaže: "Musliman je muslimanu brat; ne smije mu činiti nepravdu, ne smije ga izdati i bez pomoći ostaviti, ne smije ga ponižavati i prezirati. Dovoljno je čovjeku zla da prezire svoga brata muslimana. Svakom muslimanu su zabranjeni krv, čast i imetak drugog muslimana. Bogobojaznost je ovdje (Tri puta je to izgovorio pokazujući na svoje grudi).

Buhari i Muslim navode: "Nije pravi vjernik ko ne želi svome bratu što i sebi želi."

Muslim i Ahmed navode: "Primjer pravih vjernika u njihovoj međusobnoj ljubavi, saosjećanju i samilosti je kao primjer tijela. Kada ga zaboli jedan organ cijelo tijelo pati zbog nesanice i groznice."

Muslim u svojoj zbirci *Es-Sahíh* prenosi: "Uzvišeni Allah će na Sudnjem danu reći: 'Gdje su oni što su se u ime Moje Uzvišenosti međusobno voljeli? Danas ću ih, na Dan kada drugog hlada osim Moga nema, staviti u Moj hlad.'"

Ovakvo bratstvo i ljubav u ime Allaha, stoljećima su kroz historiju dovodili do saradnje među pjedincima, grupama i narodima u muslimanskom ummetu na najbolji način na koji mogu sarađivati ljudi međusobno se pomažući i nesebično se solidarišući.

Navest ćemo nekoliko takvih primjera:

a) Hâkim u svojemu djelu *El-Mustedrek* prenosi da je Mu'avija b. Ebu Sufjan ؓ jednoga dana, baš kada je postila i na sebi imala iznošenu odjeću, poslao Aiši, radijallahu 'anha, osamdeset hiljada dirhema. Ona je, međutim, sav novac istoga časa razdijelila siromasima i nevoljnicima tako da njoj nije ostalo ništa. Kada joj je sluškinja rekla: "Majko, zar nisi mogla kupiti mesa za jedan dirhem da iftariš." - ona joj je na to rekla: "Kćeri, da si me podsjetila ja bih to učinila."

b) Taberani u svojemu djelu *El-Kebír* prenosi da je jednom Omer b. el-Hattâb ﷺ četiri stotine dinara stavio u kesu i naredio svome slugi: "Nosi ovu kesu Ebu Ubejdi b. el-Džerrahu i zabavi se nečim jedan sahat u kući da vidiš šta će učiniti." Sluga je uzeo kesu i odnio je Ebu Ubejdi. Kada je došao rekao mu je: "Vladar pravovjernih ti poručuje: Uzmi ovo da podmiriš neke svoje potrebe." Ebu Ubejde je na to rekao: "Neka Allah Omera obaspe blagodatima i neka mu se smiluje." Zatim je pozvao sluškinju i rekao joj: "Nosi ovih sedam tome, ovih pet onome, ovih pet onome drugom ..." I tako je nastavio dok kesu nije ispraznio. Sluga se potom vratio Omeru i obavijestio ga šta se dogodilo. Zatim je slično uradio i Mu'azu b. Džebełu, rekavši slugi: "Nosi ovu kesu Mu'azu b. Džebelu i zabavi se nečim jedan sahat u kući da vidiš šta će učiniti." Sluga je uzeo kesu i odnio je. Kada je došao rekao je Mu'azu: "Vladar pravovjernih ti poručuje da uzmeš ovo da podmiriš neke svoje potrebe." Mu'az je na to rekao: "Neka Allah Omera obaspe blagodatima i neka mu se smiluje." Zatim je pozvao sluškinju i rekao joj: "Nosi ovo kući toga. Nosi ovo kući toga ..." Potom je došla Mu'azova žena i rekla: "I mi smo, tako mi Allaha, slabog stanja. Daj i nama!" Međutim, u kesi su ostala samo dva dinara, i on joj ih je bacio. Sluga se potom vratio Omeru i obavijestio ga šta se dogodilo. Omer se obradovao i rekao: "Oni su, uistinu, braća koji su jedan drugom jednaki."

c) U vrijeme Omera ﷺ narod je pogodila suša i oskudica. Tako se jedna karavana od hiljadu deva natovarenih hranom i odjećom koja je dolazila iz Sirije zaustavila kod Osmana ﷺ. I tada se trgovci počeše utrkivati moleći ga da im proda ovu karavanu. On im je na to rekao: "Koliko mi dajete procenata zarade?" Oni mu rekoše da mu daju pet procenata, a on im potom reče: "Našao sam jednog koji će mi dati više." Oni mu zatim rekoše: Mi ne poznajemo trgovca koji bi dao više od ovoga procenta." Osman im tada reče: "Našao sam ko će mi dati na jedan dinar sedam stotina i više. Našao sam Allaha koji kaže:

مَّثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu sliče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. - A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjerno dobar i sve zna. (El-Bekare, 261.)

Svjedočim vam, o trgovci, da je ova karavana koja nosi pšenicu, brašno, ulje, maslo i drugo, poklon siromasima Medine. Ona je sadaka muslimanima."

Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ibn Omera ﷺ: "Došlo je vrijeme da niko nema većeg prava u nečijem dinaru i dirhemu od njegova brata muslimana."

Dakle, na vrlini bratstva i ljubavi moramo odgajati našu djecu.

3. Milost:

To je milosrdnost u srcu, unutarnja čulnost i tanahnost osjećaja koji teže ka ispoljavanju samilosti prema drugome, osjećanju bola drugoga, odanost prema drugome i brisanje suza tuge i boli drugih. Ona je poziv vjerniku da bježi od nanošenja nepravde i da se kloni činjenja zlodjela. Ona je izvor blagostanja, dobročinstva i spasa za sve ljude.

Poslanik Islama ﷺ je ljudsku samilost jednih prema drugima učinio preduvjetom iskazivanja Allahove milosti prema njima. Tirmizi, Ebu Dâvud i Ahmed navode da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Onima koji iskazuju milost i Milostivi će podariti Svoju milost. Zato budite milostivi prema onima na Zemlji, pa će i Onaj na nebesima biti milostiv prema vama."

Allahov Poslanik ﷺ je osudio one koji nemaju milosti, rekavši da su nesretnici. Tirmizi, Ebu Dâvud i drugi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Milost ne pokazuju samo nesretnici."

Milost vjernika se ne ograničava samo na brata vjernika. Milost je izvor vode koja se razlijeva na sve ljude. Taberani prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ svojim drugovima jednom rekao: "Nećete biti pravi vjernici dok ne budete milostivi." Oni su mu na to rekli: "Allahov Poslaniče, svi smo mi milostivi." On im je potom uzvratio: "Nije milost biti milostiv samo prema svome drugu, nego je milost biti milostiv prema svima."

Ona, čak, prevazilazi ljudska bića koja govore i prelazi i na životinje, bića koja ne govore.

Jedino vjernik osjeća milost prema drugome i Allaha se boji. On jedino zna da će Allahu Uzvišenom račun polagati i da će biti pitan ako bude nemaran prema drugome i ako mu bude kakvu štetu prouzročio. Vjerovjesnik ﷺ je izjavio da će se vrata Dženneta otvoriti i bludnici koja je napojila psa pa joj Allah oprostio grijehe, a da će Džehennem otvoriti svoja vrata ženi koja je držala zatvorenu mačku, a da je nije hranila niti puštala napolje da sama potraži hranu, dok nije umrla.

Jednom je Omer ﷺ vidio čovjeka kako ovcu vuče za noge da je zakolje, pa mu je zbog toga rekao: "Teško tebi, povedi je lijepo prema smrti."

Sada ćemo navesti nekoliko primjera pokazivanja milosti u islamskom društvu.

a) Historičari bilježe da je u vrijeme osvajanja Egipta na šator Amra b. el-Âsa sletio golub i na vrhu šatora napravio gnijezdo. Međutim, kada je Amr namjeravao ići dalje primijetio je ovoga goluba i nije ga želio rasklapanjem šatora uznemiravati nego ga je ostavio i tako se oko šatora počelo širiti naselje. Iz ovoga naselja je tako kasnije nastao grad al-Fustat[1].

b) Poznato je da je Omer b. el-Hattâb u predislamskom dobu bio stroga i surova osoba. Međutim, nakon što je Islam učinio da iz njegova srca buknu izvori milosti, shvatio je da je pred Allahom odgovoran i za mazgu koja se nađe na najudaljenijem neprohodnom obronku ako joj nije prokrčio put.

c) Ispraćajući vojsku pod komandom Usame b. Zejda, Ebu Bekr savjetuje vojnike: "Ne ubijajte žene, starce i djecu, i ne sijecite palme i drugo plodno voće. Naići ćete na ljude osamljene u svojim nastambama. Ostavite ih na miru i pustite ih onome čemu su se posvetili ..."

4. Nesebičnost (davanje prednosti drugima):

Ovo je psihički osjećaj koji proizilazi iz davanja prednosti drugima u odnosu na sebe samoga u pogledu dobara, ličnih interesa i koristi.

Nesebičnost je plemenito svojstvo ukoliko se njime teži Uzvišenom Allahu i jedno je od prvih duhovnih načela iskrenosti imana i čistote savjesti i duše. U isto vrijeme to je jedan od jasnih temelja socijalne sigurnosti i ostvarenje činjenja dobra prema ljudima.

Dovoljno nam je za primjer to što Kur'an časni pripisuje ensarijama koji u to vrijeme čine većinu islamskog društva ova prefinjena svojstva bratstva, potpomaganja, nesebičnosti, plemenitosti, saosjećanja i dr.

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا
وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

i onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lakomosti, oni će sigurno uspjeti. (El-Hašr, 9.)

[1] Riječ *fustât* u arapskom jeziku znači: (veliki) šator, (vojni) logor, paviljon. (prim. prevodioca)

Ova dobrovoljna nesebičnost, društvena solidarnost koja dolazi do izražaja u prirodi ensarija nema sebi sličnoga primjera u ljudskoj historiji niti kod jednog drugoga naroda.

Ensarije su se pridružili svojoj braći muhadžirima koji su bili proganjani zbog svoje vjere, istjerani iz svojih domova, žrtvovali sve što su imali od životnih potreba i nakita. Postupali su prema njima i pomagali ih kao braća i nesebično sa njima dijelili sve što su imali u životu. Čak su jedan drugoga poslije smrti i nasljeđivali.

Sada ćemo dati nekoliko primjera iskazane nesebičnosti u prvome islamskom društvu:

a) Gazali u djelu *Ihyâ'u-l-'ulum* navodi primjer Ibn Omera ؓ koji je kazivao: "Neko je jednom od drugova Allahova Poslanika ﷺ poklonio ovčiju glavu, da bi on na to rekao: 'Ima jedan čovjek koji je potrebniji od mene.' Potom mu je poslao, da bi je ovaj poslao drugome tvrdeći da je on potrebniji od njega. To se tako nastavilo da je nakon kruženja između sedam ashaba glava ponovo došla do onoga prvoga."

b) Ovo je priča o Zejneb bint Džahš el-Asadijja, majci pravovjernih,[1] koja je zbog svoje nesebičnosti i pomaganja drugih dobila nadimak "Ummu-l-masâkín" (Majka nevoljnika):

Ibn Sa'd u djelu *Et-Tabekât* prenosi da je Berza bint Bâti' pričala da je nakon što joj je ponestalo otprije darovanog novca, Omer b. el-Hattâb ؓ od sebe poslao dio. Nakon što joj je ušao donosilac novca, ona mu je rekla: "Neka Allah oprosti grijehe Omeru! Druge moje sestre su više potrebne ovome od mene." Kada su joj rekli: "Ovo je sve za tebe." - ona im je odgovorila: "Neka je slavljen Allah!" - i pokrila se haljinom. Zatim je rekla: "Saberite to i pokrijte haljinčetom."

Berza bint Bâti', žena koja prenosi ovaj događaj, dalje nastavlja: Zatim mi je rekla: "Zavuci ruku i zagrabi jednu šaku, pa odnesi sinovima tog i tog, i sinovima tog, koji su bili njena rodbina, a i siročad. I tako je dijelila dok je još nešto ostalo pod haljinčetom. Tada joj je Berza bint Bâti' rekla: "Neka ti Allah grijehe oprosti, majko pravovjernih, ali i mi, tako mi Allaha, imamo pravo na ovo." Ona joj je na to rekla: "Vama je to što ima pod haljinčetom." Berza dalje nastavlja: "Podigle smo haljinče i našle osamdeset pet dirhema."

---

[1] Sedma po redu žena Allahova Poslanika ﷺ. (prim. prevodioca)

Malo prije smo naveli primjer Aiše, radijallahu 'anha, koja je podijelila svoj dar koji je iznosio osamdeset hiljada dirhema sirotinji i nevoljnicima a da sebi nije ostavila ni dirhem da bi mogla iftariti jer je sluškinja nije podsjetila na to - što bi, inače, uradila da je podsjetila - a ona je od sreće što može usrećiti druge zaboravila na to.

c) Kako prenosi Kurtubi, nevjerovatan primjer nesebičnosti navodi 'Adevi koji kazuje: "Na dan Bitke na Jermuku, imao sam sa sobom nešto vode, pa sam izašao da potražim svoga amidžića, misleći ako bude u oskudici sa vodom napojit ću ga. I kada sam ga pronašao, ponudio sam mu da ga napojim i on mi je klimnuo glavom da hoće. U to vrijeme čovjek pored nas uzdahnu i amidžić mi pokaza na njega da dam njemu. A to je, ustvari, bio Hišam b. el-'Âs. Onda ponudih vodu njemu i on pokaza da hoće, ali kad to ču drugi i on uzdahnu, i Hišam mi pokaza na njega da dam njemu. Međutim, čovjek odmah izdahnu i ja se vratih Hišamu, kad i on mrtav. Zatim se vratih do amidžića koji je, također, već bio umro." I tako se zbog nesebičnosti druga prema drugu nijedan ne napiše vode.

Dakle, na ovim plemenitim osobinama nesebičnosti, žrtvovanja i samoodricanja moramo uzdizati našu djecu.

5. Opraštanje:

Opraštanje je plemenit duševni osjećaj koji proizilazi iz popustljivosti i odustajanja od svojega prava ma koliko tiranin bio okrutan i nepravedan, ali pod uvjetom da je onaj na kome se nasilje sprovodi sposoban osvetiti se i kazniti tiranina, i da nasilje koje čini nije protiv časti vjere i islamskih svetinja. Inače, oprost bi u ovome slučaju bio poniznost, omalovažavanje, predaja i pokornost. Međutim, opraštanje u navedenom značenju i pod navedenim uvjetima je prava moralna osobina koja pokazuje čvrstinu imana i prefinjenost islamskog odgoja. Zbog toga nije čudno što vidimo da Kur'an časni naređuje opraštanje i podstiče na to u više ajeta:

وَأَن تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَلَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ

... a da oprostite, to je bliže bogobojaznosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete ... (El-Bekare, 237.)

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvarati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. (Fussilet, 34.)

وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!" (El-Furkân, 63.)

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

... koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine. (Âli 'Imrân, 134.)

Samo po sebi je poznato da kada se duhovna priroda vjernika formira na osobinama blagosti, praštanja i popustljivosti, onda je on primjer ljubaznosti, plemenitosti karaktera, pomirljivosti i dobroga društva. Takav vjernik uzdignuto, čista lica i vedra čela po Zemlji hodi.

Sada ćemo navesti iz historije nekoliko primjera blagosti, praštanja i popustljivosti iz životopisa naših slavnih predaka:

a) Abdullah b. Tâhir kazuje: "Jednom sam se zadesio kod Me'muna kada je pozvao slugu: "O momče!" Pošto se niko nije odazvao, ponovo je jačim glasom povikao: "O momče!" Potom je ušao mladić, Turčin, govoreći: "E pa, mora li momak jesti i piti? Samo što izađemo od tebe ti zavičeš: O momče! O momče! Do kada će biti: O momče!?" Me'mun potom zadugo obori glavu. Nisam uopće sumnjao da će mi narediti da ga ubijem. Zatim me je pogledao i rekao: "Moj Abdullahu, ako je čovjek lijepe naravi, onda su mu sluge loše naravi. Ali mi ne smijemo biti loše naravi da bi nam sluge bile lijepe naravi ...!!"

b) Priča se kako je Zejnu-l-Abidin b. el-Husejn ﵁ jednom pozvao svoga slugu. I drugi puta ga je pozvao ali mu se nije odazvao. Zatim ga je Zejnu-l-Abidin upitao: "Jesi li me čuo?" On mu je odgovorio: "Jesam, čuo sam te." Onda ga je upitao: "Pa šta te onda spriječilo da se ne javiš?" Sluga mu odgovori: "Ne bojim te se i znam koliko si krepostan čovjek, pa sam se zato ulijenio." Zejnu-l-Abidin na to samo reče: "Hvala Allahu koji je dao da me se sluga ne boji."

Za njega se, također, priča da ga je jednom prilikom dok je išao u džamiju neki čovjek počeo vrijeđati, našto su sluge njegove počeli biti toga čovjeka. Zejnu-l-Abidin ih je spriječio govoreći: "Nosite svoje ruke od njega." Zatim se okrenuo tom čovjeku i rekao mu: "O čovječe, ja sam više od toga što govoriš. Ne znaš ti o meni više nego što ja znam. Ako ti treba, ja ću ti to reći." Čovjek se na to od stida

zacrveni, a Zejnu-l-Abidin raskopča košulju i dade mu hiljadu dirhema. Čovjek odlazeći samo reče: "Siguran sam da je ovo sin Allahova Poslanika ﷺ."

Za njega se priča i to kako mu je sluga prolio vodu iz zemljanog ibrika kada je ibrik pao na njegovu nogu i povrijedio ga. Sluga je odmah, čim je ovo uradio rekao: "Gospodaru, Uzvišeni Allah veli: *'koji srdžbu savlađuju.*" Zejnu-l-Abidin je na to rekao: "Već sam srdžbu savladao." Sluga je potom dodao: *"i ljudima praštaju"*. Zejnu-l-Abidin je na to rekao: "Već sam ti oprostio." Sluga je opet dodao: *'Allah voli one koji dobra djela čine'*. Zejnu-l-Abidin je na to rekao: "Ti si Allaha radi slobodan."

c) Ibn Abbas prenosi: "Nakon što je 'Ujejne b. Husajn stigao, svratio je kod svoga bratića Hurra b. Kajsa koji je bio jedan od onih koje je Omer držao blizu sebe, jer su učači Kur'ana bili njegovi savjetnici, svejedno bili stariji ili mlađi. 'Ujejne reče svome bratiću: 'Da li bi mi mogao osigurati dozvolu da uđem kod vladara pravovjernih?' On mu je osigurao dozvolu i pošto je 'Ujejne ušao kod Omera, rekao je: 'Pazi, sine Hattâbov, tako mi Allaha, ne daješ nam dovoljno opskrbe, a i ne sudiš po pravdi među nama.' Omer se rasrdio toliko da je htio nasrnuti na njega ali Hurr tada reče: 'Vladaru pravovjernih, Allah Svome Vjerovjesniku kaže:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

"Ti sa svakim - lijepo! i traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!" (El-A'râf, 199.)

a ovaj (tj. 'Ujejne) je jedan od neznalica." Tako mi Allaha, Omer nije prekršio ovaj ajet kada mu ga je Hurr proučio. On se (inače) striktno držao Knjige Allaha Uzvišenog."[1]

c) U povodima Objave navodi se da je Ebu Bekr imao rođaka Mistaha koji je živio od dobročinstva Ebu Bekra i bio pod njegovom zaštitom. Međutim, kada su mušrici potvorili Aišu ﵂ slagavši na nju, ni on se nije sustegao od udara na njeno dostojanstvo, zaboravivši pri tome islamske obaveze i obaveze prema bližnjemu i onome pod čijom se zaštitom nalazi. To je izazvalo srdžbu kod Ebu Bekra i on se zakune da će ovoga svoga rođaka ostaviti i više ga neće pomagati. Tim povodom su objavljene ove riječi Uzvišenog:

[1] Hadis prenosi Buhari.

وَلَا يَأْتَلِ أُوْلُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُوْلِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا
وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake i siromahe, i one koji su na Allahovom putu rodni kraj svoj napustili; neka im oproste i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti? A Allah prašta i samilostan je. (En-Nûr, 22.)

Nakon toga Ebu Bekr ؓ mu je oprostio i počeo davati kao i prije rekavši: "Volio bih da i Allah meni oprosti."

Ovaj veličanstveni karakter opraštanja, popustljivosti i blagosti mogli su postići jedino zahvaljujući tome što su ga preuzeli kao primjer od Prvoga Pozivaoca (daije) ﷺ Allahovoj vjeri i zahvaljujući tome što su slijedili njegove časne upute, i tako svoje moralne osobine uzdigli iznad morala običnog svijeta i robova, čime se njihova plemenitost isticala u odnosu na plemenitost svih ostalih.

Ebu Dâvud prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko se suzdrži od srdžbe a mogao je da je iskaže, Allah će ga na Sudnjem danu pred ljudima pozvati da ga pita koju džennetsku huriju želi."

Dakle, na ovakvim vrijednostima kao što su blagost, popustljivost i praštanje moramo podizati našu djecu.

6. Odvažnost:

Odvažnost je veličanstvena duhovna snaga koju vjernik crpi iz vjere u Jednog Jedinoga u Kojega čvrsto vjeruje, iz Istine koje se čvrsto drži, iz vječnosti u koju je čvrsto uvjeren, iz sudbine kojoj se predaje, iz odgovornosti koju osjeća i iz odgoja u kojemu je uzrastao.

Shodno jačini vjere vjernika u nepobjedivog Allaha, zatim vjere u Istinu u koju nema sumnje, u sudbinu koja se ne može promijeniti, u odgovornost od koje se ne može umoriti, u odgoj koji ne može dosaditi, shodno svemu tome bit će i jačina njegove hrabrosti i odvažnosti, i govorenje riječi Istine.

Sve ove osobine imana se ističu u ličnosti Ebu Bekra ؓ koji je bio najčvršćeg imana poslije Allahova Poslanika ﷺ. Njegov iman se vidi i u stavovima koje iznosi Omer, jak i odlučan čovjek, koji za njega kaže: "Tako mi Allaha, kada bi se iman Ebu Bekra mogao mjeriti sa imanom ovoga Ummeta, pretegao bi iman Ebu Bekra ..."

Primjer čvrstine njegova imana se pokazao na dan smrti Allahova Poslanika ﷺ, kada su se muslimani na vijest o njegovj smrti zapanjili i njegov ih gubitak izbacio iz svjesnog i razumnog ponašanja.Tako se prenosi da je Omer rekao: "Ko kaže da je Muhammed umro ovom ću mu sabljom glavu odrubiti!" Tu se nalazio i Ebu Bekr koji se visokim glasom narodu obratio: "Ko se klanjao Muhammedu neka zna da je Muhammed umro, a ko se klanjao Allahu neka zna da je Allah živ i da je besmrtan." Zatim je naveo riječi Uzvišenoga:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِين مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar biste se stopama svojim vratili? Onaj ko se stopama svojim vrati neće Allahu nimalo nauditi, a Allah će zahvalne sigurno nagraditi. (Âli 'Imrân, 144.)

Drugi primjer čvrstine njegova imana došao je do izražaja, također, nakon smrti Allahova Poslanika ﷺ kada su se muslimani počeli kolebati da li da pošalju vojsku koju je trebao predvoditi Usame a koju je Vjerovjesnik opremio za Siriju prije svoje smrtne bolesti. Tako su tražili od Ebu Bekra da zaustavi odlazak ove vojske jer bi sutrašnji dan mogao biti ispunjen raznim događajima. Niko ne zna šta će Arapi u svojim plemenima i selima činiti kada saznaju da je Vjerovjesnik ﷺ umro. Međutim, Ebu Bekr im je na to odlučnom riješenošću odgovorio: "Tako mi Onoga u čijoj je ruci duša Ebu Bekra, kada bih znao da će me istoga trenutka zvijer rastrgati, ja bih opet izvršio slanje Usame onako kako je naredio Allahov Poslanik ﷺ i ne bih razvezivao čvor koji je svezao Allahov Poslanik svojom rukom. Kada bi u selima ostao samo ja, ja bih to izvršio ..."

Primjer čvrstine njegova imana pokazao se i u slučaju rata sa otpadnicima od vjere i onima koji su odbili da daju zekat u vrijeme kada se pojavilo doba paganske predislamske nervoze koje kao da je ličilo vremenu šejtanskom. Muslimani su poslije smrti Poslanika ﷺ bili kao ovce noću raspršene - kako ih je opisala Âiša ﵂. Tako su neki muslimani govorili Ebu Bekru: "O halifa Allahova Poslanika, ti nemaš snage da se boriš protiv svih Arapa. Čuvaj svoju kuću, zaključaj vrata i Allahu se klanjaj dok ti ne dođe smrt." Međutim, ovaj čovjek skrušen i lahke suze, blag kao povjetarac, nježan poput svile, milostiv poput srca majke, u jednom trenutku se pretvorio u čovjeka uzburkana poput mora, srdita poput lava, vičući pravo u lice Omera: "Je li silniče u

paganstvu, a slabiću u Islamu? Objava je završena i upotpunjena ... Zar da se vjera krnji a ja živ? Tako mi Allaha, ako mi odbiju dati devče koje su davali Allahovu Poslaniku ﷺ ja ću sa njima zaratovati. Boriću se sa njima dok je sablje u mojoj ruci." Omeru ﷺ nije preostalo ništa drugo osim da izjavi: "Allah je otvorio dušu Ebu Bekra za borbu i sada znam da je u pravu."[1]

Otuda slijedi da odvažnost u Istini spada među najveću borbu na Allahovom putu kao što navode i Ebu Dâvud, Tirmizi i Ibn Mâdže da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Najbolji (džihad) vid borbe na Allahovom putu je reći Istinu pred vladarom tiraninom."

Otuda slijedi i to da je onaj koji izgubi život u borbi za Istinu prvi među šehidima, kao što se prenosi od Hâkima da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Prvak šehida je Hamza b. Abdulmuttallib i čovjek koji dođe nepravednom vladaru pa mu naredi dobro i zabrani mu zlo, pa ga vladar ubije."

Otuda je i Allahov Poslanik ﷺ tražio od svojih drugova da se obavežu da će govoriti Istinu ma gdje da se budu nalazili.

Muslim prenosi u svojoj zbirci *Es-Sahîh* od 'Ubade b. Sâmita ﷺ koji je rekao: "Zavjetovali smo se na vjernost Allahovu Poslaniku da ćemo ga slušati i pokorni mu biti i kada je teško i kada je lahko, i kada (nam) je drago i kada (nam) je neprijatno, i kada nam se bude naše pravo uskraćivalo, i da se nećemo protiv vladara boriti, osim kada vidimo javno nevjerstvo kod njega za koje imamo dokaz od Allaha, i da ćemo govoriti Istinu ma gdje bili, i da se na Allahovom putu nećemo bojati ničijeg prijekora."

Otuda i pohvala Uzvišenog Allaha za one koji dostavljaju Objave Gospodara svoga i ne boje se nikog drugog osim Allaha. Uzvišeni Allah kaže:

ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا

... za one koji su Allahove Objave dostavljali i od Njega strahovali, i koji se nikoga, osim Allaha, nisu bojali. - A dovoljno je to što će se pred Allahom račun polagati. (El-Ahzâb, 39.)

Kada bismo prelistali knjigu poznatih ličnosti Islama u historiji, vidjeli bismo da je prepuna slave i junaštva ukrašena pristojnom odvažnošću na putu Istine i Islama.

[1] Navedeno prema: Jûsuf el-Kardâwí, *El-Ímân ve-l-Hajât* (Vjerovanje i život), str. 274.

Sada ćemo navesti nekoliko živih primjera hrabrosti:

a) Od stavova 'Izza b. Abdusselama je da je jednom prilikom rekao vladaru Egipta Nedžmuddinu Ejjubu dok su bili na sijelu prepunom državnih službenika: "O Ejjube, kako bi se opravdao kod Allaha kada bi ti rekao: "Zar ti nisam dao vlast nad Egiptom, a ti dozvoljavaš alkohol? Vladar ga zatim upita: "A je li se to dogodilo?" On mu reče: "Jeste, ima jedna krčma u kojoj se prodaje alkohol i dozvoljava da se u njoj čine zabranjena djela, dok ti uživaš u blagodatima ove zemlje." Vladar mu na to reče: "Znam za to, ali to traje od vremena moga oca." 'Izz b. Abdusselam mu onda reče:

"Ti si onda od onih koji govore:

إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ

Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopama. (Ez-Zuhruf, 23.)"

Vladar je potom naredio da prestane raditi ova krčma i da se zatvori.

b) Seleme b. Dínar zvani Ebu Hâzim ulazeći kod Mu'avije pozdravio ga je ovako: "Es-selâmu 'alejke, najamniče, slugo." Prisutni su pokušali da ga navedu da kaže: "Es-selâmu 'alejke, vladaru", međutim, on je to odbio, zatim se okrenuo Mu'aviji i rekao mu: "Ti si, uistinu, sluga ovoga Ummeta, iznajmljen od Gospodara svoga da se brineš o njemu."

c) Sada ćemo navesti dijalog koji se vodio između gore spomenutog Ebu Hâzima i Sulejmana b. Abdulmelika:

Sulejman ga je upitao: "Ebu Hazime, šta nam je pa ne volimo smrt?"

On mu je odgovorio: "Zato što ste razrušili vaš budući svijet a izgradili ovaj svijet i ne volite prelaziti iz izgrađenog u porušeno."

Sulejman ga je dalje upitao: "Pa kako ćemo sutra pred Allaha?"

On mu je odgovorio: "Onaj koji je dobra djela činio doći će kao kad se neko dugo odsutan vraća svojoj porodici, a onaj koji je loša djela činio kao odbjegli rob kada se vraća svome gospodaru."

Sulejman ga je zatim upitao: "Koja je riječ najpravednija?"

On mu je odgovorio: "Istina pred nekim od koga strahuješ i od koga se dobru nadaš."

Sulejman ga je onda upitao: "Koji je vjernik najpametniji?"

On mu je odgovorio: "Čovjek koji radi u pokornosti Allahu i druge na to upućuje."

Sulejman ga je dalje pitao: "A koji je vjernik najgluplji?"

On mu je odgovorio: "Čovjek koji zavoli svoga brata nasilnika i proda svoj budući svijet za dunjaluk nekoga drugog."

Sulejman ga dalje pita: "Da li nam možeš, Ebu Hazime, biti drug, pa da imamo koristi i mi od tebe a i ti od nas?"

On mu je odgovorio: "Utječem se Allahu ...!"

Sulejman ga zato upita: "A zašto tako?"

On mu odgovori: "Plašim se da se malo ne oslonim na vas pa da mi Allah dadne da iskusim dvostruku muku u životu i dvostruku patnju poslije smrti."

Ustajući da ide Sulejman mu na kraju reče: "Daj mi savjeta, Ebu Hazime!"

On mu na to reče: "Dat ću ti savjet i bit ću kratak: Veličaj svoga Gospodara i ne dozvoli da te vidi ondje gdje ti je zabranio da budeš, i da te ne nađe onamo gdje ti je naredio da budeš."

Dakle, na vrijednostima čvrstine i odvažnosti, kada je u pitanju Istina, moramo podizati našu djecu.

* * *

To bi bila najvažnija duhovna načela kojima Islam teži, nastojeći ih zasaditi u dušu vjernika. Sva ona su isprepletena u procesu formiranja islamske ličnosti i sva pokazuju da Islam u realizaciji društvenog odgoja pojedinaca mora početi od izgradnje pojedinca na ispravan način. Bilo kakav odgoj ili formiranje ličnosti koje se ne uspostavlja na duhovnim načelima čije je temelje postavio Islam, osuđen je na propast i veza između pojedinca i društva je u tom slučaju slabija od kuće paukove.

Zbog toga je obaveza roditelja i odgajatelja zajedno, majki posebno, da u dušama svoje djece učvršćuju iman i bogobojaznost, vrijednosti bratstva i ljubavi, smisao milosrđa, nesebičnosti i blagosti, smjelosti i odvažnosti kada je u pitanju Istina, i sve druge plemenite duhovne vrijednosti. Tako kada postanu momci i djevojke i dostignu doba za ženidbu i udaju i uplove u more života, da mogu izvršavati dužnosti i odgovornosti koje im pripadaju, bez oslanjanja na druge ili kolebanja i padanja u očaj. Istovremeno da su u stanju izvršavati sve svoje obaveze prema drugima, bez zanemarivanja prava ili reduciranja

dužnosti koje proizilaze iz tih obaveza. Naprotiv, njihovi međusobni odnosi, ponašanje i društveni moral moraju biti na najboljemu nivou što ga čovjek može zamisliti i na najuzvišenijem stepenu koji mašta može pretpostaviti.

Bilo koji sistem odgoja koji ne počiva na ovim duhovnim načelima i pedagoškim principima je kao onaj koji kada vidi stablo drveta koje počinje obuzimati žutilo i uvehlost i takvo počne liječiti od listova, a ne osvrće se na oporavljanje korijena koji treba oporaviti da bi se i stablo oporavilo.

Ili na jasniji način kazano, oni u čijim rukama je odgovornost za društveni odgoj, ukoliko svoj odgoj ne grade na ovim stabilnim psihičkim načelima, bit će kao da pišu po vodi ili pušu u pepeo ili uzaludno, bez ikakve koristi, dozivaju u dolini.

* * *

2. Izvršavanje dužnosti prema drugima:

Da bi se društveni odgoj pojedinca ostvario u najboljem smislu i dostigao najviši stepen, a društvo se izgradilo na plodonosnoj međusobnoj saradnji, čvrstoj povezanosti, prefinjenom ponašanju, uzajamnoj ljubavi i konstruktivnoj samokritici, Islam je, kao što smo u poglavlju "Usađivanje duhovnih načela" naveli, postavio temelje uzoritog odgoja na duhovnim načelima povezanim sa dubokim vjerskim ubjeđenjem i bogobojaznošću.

U kratkim crtama smo ukazali da najistaknutija načela na kojima moraju počivati društveni odnosi su vjersko ubjeđenje i bogobojaznost, bratstvo i ljubav, principi milosrđa, nesebičnosti i blagosti te neustrašivost i odvažnost kada je u pitanju Istina.

Ustvrdili smo, također, da svi odgajatelji moraju učvrstiti ova duhovna načela kod svoje djece još od najranijeg djetinjstva, inače će bez ikakve sumnje krenuti pogrešnim i krivim putem. U tom slučaju postat će sredstvom uništavanja, kriminalizacije i razaranja postojanosti društva i razbijanja njegove čvrstine. Ukoliko budu odrastali na poroku i stranputici pomoći im neće ni Uputa, ni odgoj niti ikakva preobrazba.

Nakon ovoga kratkog uvoda dolazimo do toga da je izvršavanje dužnosti prema drugima narazdvojivo povezano sa plemenitim duhovnim načelima, čak jasnije kazano, duhovna načela su ideja a izvršavanje dužnosti prema drugima očitovanje takve ideje. Ukoliko

neko želi može reći i da je prvo duša a drugo tijelo. Prema tome, odvajanje prvoga od drugoga nije moguće ni u kojemu slučaju, ili će u suprotnom nastati poremećaji, neredi i nemiri u društvu.

Međutim, da vidimo koje su to najvažnije društvene dužnosti kojima moramo poučavati djecu, uzdizati ih na njima i naređivati im da ih poštuju kako bi se navikli na njih i izvršavali ih na najbolji način:

1. dužnosti prema roditeljima,
2. dužnosti prema krvnim srodnicima,
3. dužnosti prema komšijama,
4. dužnosti prema učiteljima,
5. dužnosti prema prijateljima i
6. dužnosti prema starijima.

Morat ćemo govoriti o svakoj od ovih vrsta dužnosti opširnije kako bi ih odgajatelji mogli usaditi i učvrstiti u djetetu još od njihove rane mladosti. Međutim, i pored toga, na Allaha se moramo osloniti i od Njega pomoć tražiti.

1. Dužnosti prema roditeljima:

Među najvažnije stvari kojima svaki odgajatelj mora težiti jeste upoznavanje djeteta sa njegovim dužnostima i obavezama prema roditeljima koje se sastoje u dobročinstvu, poslušnosti, lijepom postupanju i služenju roditeljima, zatim pažnji kada ostare, nepodizanju glasa iznad njihova glasa, učenje dove za njih kada umru, i još mnoge dužnosti i obaveze koje se odnose na ponašanje djece prema roditeljima.

Evo nekoliko poslaničkih uputa o činjenju dobročinstva prema roditeljima. Na roditeljima i odgajateljima je da njima poduče svoju djecu još od djetinjstva, kako bi ih prihvatili i postupali po njima.

a) Traženje Allahova zadovoljstva u zadovoljstvu roditelja:

U djelu *Subulu-s-selâm* se prenosi od Abdullaha b. Amra b. el-Âsa ﷺ koji prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Allah je zadovoljan kada su roditelji zadovoljni (djecom) a Allah je ljut kada su roditelji ljuti."

b) Dobročinstvo prema roditeljima je preče od borbe na Allahovom putu: Buhari prenosi od Abdullaha b. Omera ﷺ koji kazuje: "Neki čovjek je rekao Vjerovjesniku ﷺ: 'Želim ići u borbu na Allahovom putu.' On ga upita: 'Imaš li roditelje?' Čovjek je odgovorio: 'Imam.' On mu onda reče: 'Tvoja borba na Allahovom putu je da njima dobro činiš.'"

- Ahmed i Nesa'i prenose od Mu'avije b. Džâhima es-Sulemija da je Džâhime ؓ došao kod Vjerovjesnika ﷺ i rekao mu: "Allahov Poslaniče, želio bih poći u boj pa sam došao da od tebe savjet zatražim." On ga onda upita: "Imaš li majku?" Džâhime mu reče: "Imam." Poslanik ﷺ mu onda reče: "Drži se nje, jer je Džennet kod njenih nogu."

- Muslim u svojoj zbirci *Es-Sahíh* prenosi od Abdullaha b. Amra el-Âsa ؓ koji kazuje: "Jednom je neki čovjek prišao Vjerovjesniku ﷺ i rekao mu: 'Zavjetujem ti se za *hidžru* i borbu na Allahovom putu da bih zaradio nagradu od Allaha.' On ga zatim upita: 'Imaš li i jednog roditelja živog?' Čovjek odgovori: 'Imam, oba.' Poslanik mu na to reče: 'I želiš nagradu od Allaha?' Čovjek reče: 'Želim.' Poslanik ﷺ mu onda reče: 'Vrati se svojim roditeljima i budi dobar prema njima.'"

c) Jedan od načina dobročinstva je i dova za roditelje nakon njihove smrti i poštivanje njihovih prijatelja. S tim u vezi Uzvišeni Allah kaže:

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

Budi prema njima pažljiv i ponizan, i reci: "Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!" (El-Isrâ', 24.)

- Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje: "Mrtvome se nakon smrti počne podizati deredža. Upitat će: "O Gospodaru moj! Šta je ovo?" Tada mu se kaže: "Tvoje dijete moli za oprost grijeha tvojih."

- Ebu Dâvud, Ibn Mâdže i Hâkim prenose od Mâlika b. Rebí'e koji kazuje: "Dok smo jednom bili kod Allahova Poslanika ﷺ došao mu je jedan čovjek iz plemena Benu Seleme i upitao: "Allahov Poslaniče, ima li išta što bih mogao dobro učiniti za roditelje nakon njihove smrti?" On mu reče: "Ima. Da im klanjaš dženazu, traženje oprosta za njih, izvršenje njihovih preuzetih obaveza, poštivanje njihovih prijatelja i čuvanje rodbinskih veza koje su oni održavali."

- Abdullah b. Omer b. el-Hattâb ؓ pruža nam lijep primjer dobrog i čestitog djeteta. O tome nam priča Abdullah b. Dínar što prenosi Muslim u svojoj zbirci *Es-Sahíh*. Abdullah b. Omer je na putu za Mekku susreo jednoga čovjeka i nazvao mu selam. Zatim ga je natjerao da uzjaše magarca na kome je on jahao i uz to mu je dao

svoj turban sa glave. Ibn Dínar dalje veli: “Mi smo mu na to rekli: ‘Allah ti dao svako dobro, ali ovo su beduini. Oni se zadovolje i sa sitnom stvari’. Abdullah na to reče: “Otac ovoga čovjeka je bio dobar prijatelj sa Omerom b. el-Hattâbom, a čuo sam Allahova Poslanika ﷺ kako veli: ‘Najbolje dobročinstvo je održavanje veze sa onima koje je volio otac.’”

d) Prednost majke nad ocem u pokazivanju dobročinstva: Buhari prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje: “Jednom je jedan čovjek došao kod Allahova Poslanika ﷺ i upitao ga: ‘Allahov Poslaniče, prema kome sam najviše obavezan lijepo postupati?’ On mu je odgovorio: ‘Prema majci.’ ‘A poslije?’ ‘Prema majci.’ ‘A poslije?’ ‘Prema majci.’ ‘A poslije?’ ‘Prema ocu.’”

Bilježi se predaja (*mevkuf*) od Ibn Omera ؓ da je Ebu Burde prisustvovao tavafu sa Ibn Omerom i jednim čovjekom iz Jemena koji je nosio svoju majku na leđima. Taj čovjek je upitao Ibn Omera: “Jesam li joj se odužio?” On mu je odgovorio: “Ne, nisi ni za jedan njen uzdisaj.”[1] Ibn Omer je zatim obavio tavaf, klanjao dva rekata kod Mekami Ibrahima a potom rekao: “Ibn Ebi Musa, svaka dva rekata koja čovjek klanja brišu (male) grijehe koji slijede iza njih.”[2]

Islam iz dva razloga daje prednost majci nad ocem u dobročinstvu:

Prvo, majka noseći dijete u trudnoći, rađajući ga, dojeći, brinući se o njemu i odgajajući ga mnogo više podnosi od oca. O tome i Uzvišeni jasno govori:

وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ
إِلَيَّ الْمَصِيرُ

Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan prema roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. (Lukmân, 14.)

Maloprije smo naveli slučaj čovjeka koji je upitao Ibn Omera ؓ: “Nosio sam majku na leđima ... pa jesam li joj se time odužio?” Čuli smo i odgovor Ibn Omera ؓ: “Nisi ni za jedan njen uzdisaj.”

---

[1] Misli se na uzdisaj od bola koji majka osjeća dok nosi dijete i prilikom rađanja.

[2] El-Albani u djelu *Sahihu-l-Edebu-l-mufred*, str. 36-9/11.

Među rijetkim stvarima koje se spominju u vezi sa ovim je beduin koji je noseći majku na tavafu govorio:

Ja sam joj životinja jahaća što se preplašiti ne može	*Za ono što me u sebi nosila i dojila neka joj umnogostruči*
Ja ne bježim, kao što deve jahaće kada se poplaše razbježe	*Allah, moj Gospodar Uzvišeni i Najveći*

Zatim se okrenuo Ibn Abbasu i rekao mu: "Jesam li izvršio svoju obavezu prema njoj?"

On mu je odgovorio: "Nisi, tako mi Allaha, ni za jedan porođajni bol."

Drugo, majka je po prirodi svojoj sklona saosjećanju, ljubavi i nježnosti i zbog toga pokazuje više milosrđa, pažnje i brige od oca. Djeca su, međutim, uglavnom nemarna u obavezama koje imaju prema majci i ne obraćaju pažnju na saosjećanje, milosrđe i nježnost koju im ona pokazuje. Zbog toga plemeniti Šerijat preporučuje djeci da budu više privržena i pokorna majci, da ne zanemaruju njena prava i da posvećuju više pažnje iskazivanju dobročinstva, poštovanja i darežljivosti prema majci.

Veliku nježnost i brižljivost majke prema djetetu potvrđuje i to što dijete ma koliko bilo neposlušno prema majci, podrugljivo i opiralo joj se, majka sve to zaboravlja kada mu se nešto dogodi ili ga zadesi kakva nesreća.

Prenosi se od Urveta ﷺ i drugih da je jedne prilike Ebu Hurejre ﷺ vidio dva čovjeka pa je jednog upitao: "Šta ti je ovaj?" Čovjek odgovori: "Moj otac." Ebu Hurejre mu reče: "Ne zovi ga njegovim imenom, ne idi ispred njega i ne sjedaj prije njega."[1]

Pa, neka znaju odgajatelji ovo i neka vrše svoju veliku zadaću u poučavanju djece o privrženosti i saosjećanju, pažnji i izvršavanju obaveza prema majci.

e) Pravila dobročinstva prema roditeljima: Odgajatelji su dužni upućivati djecu u pravila lijepog ponašanja prema roditeljima koja se sastoje iz sljedećeg: da ne idu ispred roditelja, da ih ne zovu imenom, da ne sjedaju ispred njih, da ne pokazuju dosadu zbog savjeta koja im daju, da ne jedu pred njima, da se ne penju na mjesto iznad njih i da im se ne suprotstavljaju kada o nečemu razgovaraju.

---

[1] El-Albani u djelu *Sahihu-l-Edebu-l-mufred*, str. 46-32/44.

Izvor ovih pravila ponašanja se nalazi u riječima Uzvišenog:

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا
أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا(٢٣)وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا
كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kada jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: "Uh!" - i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: "Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kada sam bio dijete, njegovali!" (El-Isrâ', 23. - 24.)

Sada ćemo navesti nekoliko primjera slavnih predaka u vezi s pridržavanjem pravila ponašanja prema roditeljima:

- U djelu *'Ujun el-ahbâr* se navodi sljedeći slučaj: Neko je upitao Omera b. Zejda: "Kako se ponaša tvoj sin prema tebi?" On je odgovorio: "Nikada danju nisam išao a da nije bio iza mene, a noću ispred mene, niti se penjao naviše da bih ja bio ispod njega."
- U djelu *Medžmu'u-z-zevâ'id* se navodi ova priča: Od Ebu Gassana ed-Dabbija se prenosi da je kazivao: "Izašao sam sa ocem da prošetam van grada kada nas je susreo Ebu Hurejre i upitao me: 'Ko je ovo?' Rekoh: 'Otac moj.' On mi tada reče: 'Ne idi ispred oca, nego iza ili pored njega. Ne daj da iko prolazi između vas. Ne hodaj po površini iznad oca i ne jedi meso sa kosti u prisustvu oca, jer može ga želja za tim uzeti.'"
- U djelu *'Ujun el-ahbâr* se navodi sljedeće: "Me'mun ﷺ je kazivao: 'Nisam vidio većeg dobročinitelja prema svome ocu od Fadla b. Jahja. Njegovo dobročinstvo je dosezalo dotle da mu je otac Jahja dok su bili u zatvoru uzimao abdest samo toplom vodom. Međutim, tamničar ih je spriječio da donose drva tokom hladnih noći. Fadl bi, dok mu je otac ležao u postelji, ustajao i u bakraču grijao vodu. Napunio bi ga vodom i onda ga primakao plamenu svjetiljke i tako ostao do svanuća držeći je u ruci. Sve ovo je činio samo iz dobročinstva prema svome ocu da bi mogao uzeti abdest toplom vodom."
- Jednom je Sâlih el-Abbasi prisustvovao Mensurovom sijelu i dok je govorio često je izgovarao: "Moj otac, Allah mu se smilovao." Na to mu je njegov komornik Rebí' rekao: "Ne govori to tako često pred vladarom pravovjernih." On mu je na to rekao: "Ne bih želio da ti prigovaram, ali ti nisi okusio roditeljsku slast." Mensur se na to samo nasmijao i rekao: "Ovo je kazna onome ko dirne u Hašimovića."

- Ibn Hibban u svome djelu *Es-Sahíh* prenosi: "Neki čovjek je došao kod Derdâ'a i rekao mu: 'Otac mi je otkako me je oženio, sa mnom, ali sada traži da se razvedem od žene.' Derda' mu je rekao: 'Ja nisam onaj koji ti je naredio da ne slušaš roditelje a ni onaj koji ti je naredio da pustiš ženu. Međutim, ako hoćeš reći ću ti što sam čuo od Allahova Poslanika ﷺ, a čuo sam ga kako veli: 'Otac je srednja vrata džennetska. Pa, čuvaj ova vrata, ako hoćeš ili ih ostavi.'"

- Ibn Mâdže i Ibn Hibban prenose od Ibn Omera ﵁ da je rekao: "Imao sam ženu koju sam volio. Međutim, Omer je mrzio pa mi je rekao: 'Pusti je.' Ja sam to, međutim, odbio. Omer je onda otišao kod Poslanika ﷺ i upoznao ga o tome. I, Allahov Poslanik ﷺ mi je rekao: 'Pusti je.'"

f) Upozorenje na neposlušnost: Neposlušnost znači opiranje, suprotstavljanje, neizvršavanje obaveza i sl. U neposlušnost spada i kada se dijete naljuti pa poprijeko gleda u roditelje ili jednog od njih, kao i kada smatra sebe ravnim ocu ili majci.

U neposlušnost spada i kada se dijete uznosi i ne ljubi roditelje u ruku, ili ne ustaje pred njih iz poštovanja i uvažavanja.

U neposlušnost spada i kada dijete obuzme oholost pa se zastidi da predstavi svoga oca, posebno kada se dijete nalazi u centru uglednog društva.

U neposlušnost spada i kada dijete ne izdržava svoje siromašne roditelje i prisiljava ih da putem suda traže opskrbu za sebe.

U najveću vrstu neposlušnosti spada da dijete gunđa na roditelje, da se ozlojeđuje i da podiže glas na njih, da im se ruga riječima koje boli nanose i vrijeđaju, da ih omalovažava i da ih psuje.

Nije ni čudo onda što i Allahov Poslanik ﷺ upozorava na neposlušnost i pojašnjava kakav grijeh, zločin i loše djelo čine neposlušna djeca, i kakva ih kazna, prije ili kasnije, čeka.

- Buhari i Muslim prenose od Ebu Bekra koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Hoćete li da vam kažem koja su tri najveća grijeha?' Mi rekosmo: 'Svakako, Allahov Poslaniče.' On onda reče: 'Pripisivanje Allahu druga, neposlušnost roditeljima' - i pošto bijaše naslonjen uspravio se i nastavio - 'i laž i lažno svjedočenje.' I to je neprestano ponavljao dok nismo (iz milosti i sažaljenja) rekli: 'Da hoće prestati.'"

- Ahmed, Nesa'i, Bezzar i Hâkim prenose od Abdullaha b. Amra b. el-Asa ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Trima vrstama ljudi Uzvišeni Allah je zabranio ulazak u Džennet: notornom pijanici, onome ko je neposlušan roditeljima, i čovjeku bestidniku kome ne smeta blud u njegovoj porodici."

- Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Amra b. el-Asa ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Među velike grijehe spada psovanje roditelja." Abdullah je zatim upitao: "Allahov Poslaniče, zar čovjek može psovati svoje roditelje?" On na to reče: "Da, opsuje oca drugoga čovjeka pa on opsuje njegovog, opsuje majku drugog čovjeka pa on opsuje njegovu."

- Ahmed i drugi prenose od Mu'aza b. Džebela ﷺ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ me posavjetovao sa deset riječi: Ne pripisuj Allahu ništa, ni pod cijenu da te ubiju ili zapale. Ne odbijaj poslušnost roditeljima pa makar ti naređivali da napustiš porodicu svoju i imetak."

Već smo naveli hadis u slučaju Alkame kada smo govorili o prednosti majke nad ocem u pružanju dobročinstva. Iz ovoga hadisa moramo, također, izvući pouku o posljedicama neposlušnosti prema roditeljima.

- Asbehani i drugi prenose od Ebu Abbasa el-Asamma koji prenosi od Avvama b. Havšeba ﷺ koji kazuje: "Jednom sam svratio u jedno naselje. Pored toga naselja bilo je groblje. Nakon ikindije jedan kabur se otvorio i iz njega se pomolio čovjek sa magarećom glavom dok je ostali dio tijela bio ljudskog oblika. Zatim je tri puta zarevao i kabur se potom zatvorio. Tu je bila jedna starica koja je plela kosu ili vunu. Jedna žena me tada upita: 'Vidiš li onu staricu?' Ja upitah: 'A, šta joj je?' Ona mi reče: 'To je majka onoga.' Ja opet upitah: 'A, šta je sa njim bilo?' Ona tada poče kazivati: 'Pio je alkohol i kada se jednom prilikom veselio, majka mu je rekla: 'Sine moj, boj se Allaha, do kada ćeš piti taj alkohol?' On joj je odgovarao: 'Ti reveš kao što magarac reve.' Žena je dalje nastavila: 'I poslije ikindije je umro i zato svaki dan poslije ikindije on se pomoli iz kabura, zareve tri puta i kabur se potom zatvori.'"

* * *

Ovo bi bili najvažniji principi na kojima bi odgajatelj trebao uzdizati svoje dijete i poučavati ga njima kako bi postepeno dostiglo stepen dobročinitelja i od najranijeg djetinjstva shvatilo obaveze prema roditeljima.

Ako dijete od malehna bude izvršavalo ove obaveze na ispravan način koji od njega traži Islam, onda će i izvršavanje drugih obaveza prema krvnim srodnicima, komšijama i učiteljima biti prihvatljivije i čvršće. Vrlina dobročinstva prema roditeljima je izvor svih drugih društvenih vrlina, tako da će se dijete koje se odgoji na dobročinstvu i poštivanju roditelja veoma lahko odgojiti i na poštivanje komšije, starije osobe, učitelja i svih drugih ljudi.

Iz tih razloga se i moje istraživanje koncentrira na roditelje više nego na društvene obaveze o kojima će kasnije biti riječi, zbog toga što je vrlina dobročinstva prema roditeljima temelj svih drugih vrlina. Ona je, čak, polazište svake druge obaveze na ovome svijetu.

Tako, izvođenjem zaključaka iz naprijed izloženog, mogli bismo odgajateljima postaviti najvažnije preporuke kojima bi trebali poučiti djecu:

1. Pokornost ocu i majci u svemu što traže od djeteta izuzev onoga što je grijeh.
2. Razgovaranje sa njima na prijatan i pristojan način.
3. Ustajanje pred roditeljima kada se pomole.
4. Ljubiti ih u ruke jutrom, večerom i u posebnim prilikama.
5. Čuvanje njihova ugleda, časti i imetka.
6. Darivati im i davati sve što zatraže.
7. Savjetovati se sa njima u svim poslovima i svim stvarima.
8. Često dovu upućivati za njihovu dušu i moliti za oprost grijeha.
9. Kada imaju gosta, sjediti pored vrata i motriti na njih da ne bi što kriomice zatražili.
10. Činiti im ono što ih veseli bez obzira da li to tražili.
11. Ne dizati glas pred njima.
12. Ne prekidati ih dok govore.
13. Ne izlaziti iz kuće bez njihove dozvole.
14. Ne uznemiravati ih dok spavaju.
15. Ne davati prednost ženi i djeci nad njima.
16. Ne prekorijevati ih ako urade nešto što se nama ne dopada.
17. Ne smijati se u njihovu prisustvu ukoliko ne postoji razlog za smijeh.
18. Ne jesti hranu ispred njih.
19. Ne počinjati jesti prije njih.
20. Ne spavati i lijegati dok oni sjede, osim uz njihovu dozvolu.
21. Ne pružati noge pred njima.
22. Ne ulaziti prije njih ili ići ispred njih.
23. Odazivati im se na poziv odmah čim pozovu.

24. Ugošćavanje njihovih prijatelja dok su oni živi kao i poslije smrti.
25. Ne družiti se sa osobama koje nisu dobre prema njegovim roditeljima.
26. Upućivanje dove za njih, naročito poslije smrti jer im to može koristiti, i često izgovarati riječi Uzvišenog:

رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا *Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!* (El-Isrâ', 34.)

2. Dužnosti prema krvnim srodnicima:

Krvni srodnici su one osobe sa kojima smo povezani rodbinski i porijeklom. Oni redom izgledaju ovako: majka i otac, djedovi i nane, braća i sestre, amidže i tetke po ocu, djeca od braće, djeca od sestara, dajdže i tetke po majci, i poslije kako ko iza njih slijedi.

Ova se rodbina sa stanovišta šerijatskog prava naziva krvnim srodnicima iz dva razloga:

Prvo, riječ koja označava krvnu rodbinsku vezu (*rahim*) je izvedena iz istog korijena kao i riječ *er-rahmân*. Ovo potvrđuje i Vjerovjesnik ﷺ u hadisu koji prenose Ebu Dâvud i Tirmizi od Abdurrahmana b. Avfa ﵁ koji je čuo da Allahov Poslanik ﷺ govori: "da Uzvišeni Allah kaže: 'Ja sam Allah i Ja sam Milostivi (*er-Rahmân*). Stvorio sam matericu (*rahim*) i dao sam joj ime iz Moga imena. Ko bude održavao vezu na osnovu nje i Ja ću se vezati s njim, a ko bude prekidao ovu vezu i Ja ću s njim prekinuti."

Jasno je da se u izvođenju ove riječi nalazi poticaj na milost i izazivanje saosjećanja i čežnje među onima koji se vezuju na temelju rodbinskih veza i porijekla.

Drugo, zbog potjecanja rodbinskih veza iz korijena iz kojih čovjek vuče svoje porijeklo. Zbog ovoga se i Vjerovjesnik ﷺ u svojim časnim preporukama zanima za nužnost održavanja veza među rodbinom i upozorava na opasnost prekidanja tih veza.

Iz tih razloga se u dubini samoga čovjeka pokreću osjećanja rodbinske pripadnosti, što među ljudima izaziva osjećaje bratstva u najuzvišenijem smislu riječi.

Odgajateljima stoga, nakon pojašnjavanja ovih činjenica, ne preostaje ništa drugo do da se ozbiljno prihvate posla kako bi dijete, čim mu se svijest počne razvijati i približavati punoljetstvu, upoznali sa njegovim dužnostima prema rodbini i krvnim srodnicima i razvili u

njemu osjećaj društvenosti. U njemu se time učvršćuje rodbinska veza i razvija ljubav ka povezivanju sa rodbinom. Kada dostigne doba punoljetstva i potpune mentalne zrelosti, ono je spremno i za preuzimanje obaveze održavanja ove veze i činjenja dobrih djela prema svojoj rodbini, zatim poštivanje starijih isto kao i mlađih rođaka, iskazivanje lične tuge i žalosti u nesreći koja ih pogodi, i pružanju ruke pomoći i dobročinstva ožalošćenim i siromašnim među njima. Ovakav odgoj djeteta moguće je ostvariti jedino na ovim osobinama i njegovim stalnim navikavanjem na pokazivanje kreposnih vrlina i činjenje plemenitih djela.

Zato i nije čudo što veoma često u Knjizi Uzvišenoga Allaha nailazimo na ajete koji podstiču na održavanje ove veze i činjenje dobrih djela prema rodbini.

وَٱتَّقُوا ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

I Allaha se bojte - s imenom čijim jedni druge molite - i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi. (En-Nisâ', 1.)

وَآتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا

Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku-namjerniku, ali ne rasipaj mnogo. (El-Isrâ', 26.)

وَٱعْبُدُوا ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِۦ شَيْـًٔا وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا وَبِذِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِي ٱلْقُرْبَىٰ

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama, bližnjim ... (En-Nisâ', 36.)

Kur'an časni i zbog toga upozorava i na kidanje rodbinskih veza, smatrajući prekidanje grijehom i neredom na Zemlji, za što oni koji to čine zaslužuju prokletstvo i najgore prebivalište. Uzvišeni u vezi sa tim veli:

وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي ٱلْأَرْضِ أُولَٰٓئِكَ
لَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ

A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na Zemlji - njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište. (Er-Ra'd, 25.)

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ (٢٢) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ (٢٣)

Zar i vi ne biste, kada biste se vlasti dočepali, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali! To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio. (Muhammed, 22. - 23.)

I, ako je ovo krajni cilj i sudbina onoga ko stoji na ovakvome nasilnom i krivom stanovištu u vezi sa prekidanjem rodbinskih odnosa, odgajatelji moraju objasniti onim koji imaju obavezu odgajanja djece posljedice kidanja ovih veza, kao i sve drugo što proizilazi iz toga, za što slijedi nezahvalna kazna na Sudnjem danu. Dužni su isto tako ukazati im i na plodove koji se ubiru od očuvanja rodbinskih veza i izvršavanja dužnosti prema rodbini.

Sada ćemo navesti najbolje primjere plodova koji se mogu ubrati očuvanjem rodbinskih veza, a na koje upućuje Prvi Odgajatelj ﷺ, da bismo tome poučili našu djecu i sve druge koji imaju obavezu poučavanja:

- Očuvanje rodbinskih veza je znak čvrstine vjere u Allaha i Sudnji dan: Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka lijepo dočeka svoga gosta. Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka čuve veze sa svojom rodbinom. Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka govori samo dobro ili neka šuti."

- Očuvanje rodbinskih veza produžava život i povećava opskrbu: Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko želi da mu se opskrba poveća i život produlji, neka čuva vezu sa rodbinom."

- Očuvanjem rodbinskih veza opraštaju se grijesi: Ibn Hibban i Hâkim prenose od Omera ؓ koji kazuje: "Kod Vjerovjesnika ﷺ je došao jedan čovjek i upitao ga: 'Učinio sam veliki grijeh i šta da uradim na ime pokajanja?' Vjerovjesnik ﷺ ga je upitao: 'Imaš li majku?' On mu je odgovorio: 'Nemam.' Onda ga je upitao: 'A imaš li tetku po majci?' On mu je odgovorio: 'Imam.' Vjerovjesnik ﷺ mu je potom rekao: 'Budi dobar prema njoj (čini joj dobročinstvo).'"

- Očuvanje rodbinskih veza olakšava polaganje računa na Sudnjem danu i uvodi u Džennet: Buhari i Muslim prenose od Džubejra b. Mut'ima ؓ koji prenosi da je čuo Vjerovjesnika ﷺ kako govori: "U Džennet neće ući onaj ko prekida rodbinske veze."

- Očuvanje rodbinskih veza uzdiže na visoka mjesta na Sudnjem danu: Bezzar i Taberani prenose od 'Ubade b. Sâmita ﷺ koji kaže: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Hoćete li da vas obavijestim zbog kojih djela Allah uzdiže položaj?' Prisutni rekoše: 'Svakako, Allahov Poslaniče.' On tada nastavi: 'Da budeš blag prema onome ko se prema tebi neučtivo ponaša, da opraštaš onome ko ti nepravdu nanosi, da daješ onome ko tebi uskraćuje i da odnose uspostavljaš sa onim ko ih sa tobom prekida.'"

I kada odgajatelj u dijete usadi sve ove vrline u kojima uživa svako ko je milostiv, nema sumnje da će se takvo dijete svim svojim bićem predati pružanju ljubavi prema svojoj rodbini i očuvanju rodbinskih veza. Svojoj će rodbini zahvalan biti za njihovo dobročinstvo i izvršavat će svoje dužnosti prema njima, sa njima će sudjelovati u njihovoj žalosti i radosti, i pružat će utjehu ožalošćenim i siromašnim među njima. Tako bi se jedino ostvario cilj dobročinstva i dostigao najviši stupanj održavanja rodbinskih veza.

Dakle, koliko su nam potrebni odgajatelji koji će nam djecu naučiti ovim činjenicama i ukazivati im na navedena plemenita djela i svojstva!

3. Dužnosti prema komšijama:

Među dužnostima o kojima odgajatelji moraju voditi računa jesu i dužnosti prema komšijama. Međutim, ko se smatra komšijom? Komšija je svako ko nas okružuje sa desne i sa lijeve strane, i sa gornje i sa donje strane, i to sve do četrdeset kuća. Svi oni se smatraju komšijama i prema njima postoje određene dužnosti, kao što i oni imaju prema nama takve dužnosti. Ovakva definicija komšije izvedena je iz hadisa u kojem se prenosi da je upitan Hasan ﷺ o komšiji, pa je rekao: "Komšiluk je četrdeset kuća ispred, četrdeset iza, četrdeset s desne i četrdeset kuća s lijeve strane."[1]

Vjerovjesnik ﷺ je rekao: "Ko vjeruje u Allaha i u Sudnji dan neka ne uznemirava svoga komšiju." (Hadis prenose Buhari i Muslim)

Dužnosti prema komšijama, prema Islamu, se temelje na četiri osnovna načela: Neuznemiravanje komšije, zaštita od lošeg postupanja drugih prema njemu, međusobni odnosi utemeljeni na dobročinstvu i prihvaćanje njegova grubog ponašanja sa ljubaznošću i opraštanjem.

---

[1] El-Albani u djelu *Sahihu-l-Edebu-l-mufred*, str. 66-50/109 (sa dobrim senedom).

a) Neuznemiravanje komšije:

Uznemiravanje može biti na više načina: blud, krađa, psovka, vrijeđanje, bacanje smeća itd. Najopsanije su blud, krađa i atak na čast i ugled. Ovo potvrđuje i Allahov Poslanik ﷺ kada svojim drugovima ukazuje na najplemenitije osobine a odvraća od najodvratnijih djela. Imam Ahmed i Taberani prenose od Mikdada b. el-Esveda ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Šta mislite o bludu?' Oni mu odgovoriše: 'To je haram što ga je zabranio Allah i Njegov Poslanik, i haram je do Sudnjega dana.' Allahov Poslanik ﷺ tada reče: 'Manji je grijeh učiniti blud sa deset žena od bluda sa komšijinom ženom.' On ih poslije upita: 'A šta mislite o krađi?' Oni mu odgovoriše: 'To je haram što ga je zabranio Allah i Njegov Poslanik, i haram je do Sudnjega dana.' On im na to reče: 'Manji je grijeh pokrasti deset drugih kuća od krađe komšije.'"

Što se tiče nanošenja uvrede rukom i jezikom o tome govori hadis Allahova Poslanika ﷺ koji prenose Buhari i Muslim: "Tako mi Allaha, nije vjernik! Tako mi Allaha, nije vjernik! Tako mi Allaha, nije vjernik!" - "Ko, Allahov Poslaniče?" - upitaše ashabi. On im na to odgovori: "Od čije opakosti nije miran njegov komšija."

b) Zaštita komšije:

Zaštita komšije i sprečavanje nanošenja nepravde drugih prema njemu su znaci čistote duše, čak sa islamskog stanovišta jedno od najplemenitijih moralnih svojstava čovjeka. Spremnost čovjeka za izbavljenjem komšije iz nesreće koja mu se dogodila ili nevolje koja ga je zadesila je nešto što pokazuje veličinu odlučnosti čovjeka.

Zaštititi komšiju znači braniti ga od nepravde koja mu se nanosi i ne ostavljati ga na cjedilu bez ikakve pomoći. O tome prenose i Buhari i Muslim od Omera ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Musliman je brat muslimanu. Jedan drugome ne smije nepravdu nanositi, niti jedan drugoga ostaviti bez pomoći. Ko pomogne svoga brata i Allah će njega pomoći. Ko otkloni brigu od muslimana i Allah će otkloniti od njega brigu na Sudnjemu danu. Ko prikrije (sramotu) muslimana i Allah će njegovu sakriti na Sudnjemu danu."

c) Dobročinstvo prema komšijama:

Nije dovoljno čovjeku da se u okviru dobrosusjedstva suzdržava od nanošenja uvrede komšiji i da svojim rukama brani komšiju i njegovo dostojanstvo od nasilničkih nasrtaja. U dobrosusjedske odnose ulazi i na lijep način saučestvovati u iskazivanju žalosti i pružanju utjehe kod komšijine nesreće, kao i zajedno se sa njim veseliti u njegovim radostima, obilaziti prilikom bolesti, prvi nazivati selam, upućivati ga u nauku od koje ima koristi i savjetovati ga u vjerskim i ovosvjetskim pitanjima. Uopće, družiti se sa komšijom uz pokazivanje međusobnog uvažavanja koliko je god to moguće.

Izvor ovoga dobročinstva se nalazi u hadisu koji prenose Hara'iti i Taberani od Amra b. Šuajba koji prenosi od svoga oca a ovaj od njegova djeda da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko zatvori vrata pred svojim komšijom bojeći se za svoju porodicu i imetak, taj nije pravi vjernik. Nije pravi vjernik ni onaj od čijeg opakog ponašanja njegov komšija nije miran. Znaš li koje su dužnosti prema komšiji?: Kada zatraži pomoć da mu je pružiš. Kada zatraži zajam da mu ga daš. Kada osiromaši da se na njega obazreš. Kada se razboli da ga obiđeš. Kada mu se veselje dogodi da mu čestitaš. Kada ga nesreća zadesi da ga utješiš. Kada umre da mu na dženazu odeš. Ne izdiži se nad njim građenjem kuće, osim ako ti on dozvoli, jer mu time zaklanjaš vidik. Ne uznemiruj ga mirisom hrane, osim kada mu daš da jede. Kad kupiš voća i njemu daj, ili unesi u kuću da on ne vidi. Neka djeca ne izlaze sa voćem u rukama da ne bi dražila njegovo dijete."[1]

Navedeni hadis je da'if ali ga pojačavaju sljedeći hadisi: Rekao je Allahov Poslanik ﷺ: "Musliman je prema muslimanu dužan pet stvari: odgovoriti mu na selam, obići ga kada se razboli, otići mu na dženazu, odazvati mu se na poziv (veselje) i odgovoriti mu kada kihne (pa kaže *elhamdulillah*, reći mu *jerhamukellah*). (Hadis prenose Buhari i Muslim)

Prenosi se od Ibn Omera ؓ da je rekao: "Mi smo živjeli u takvom vremenu da je najveće pravo na naše dinare i dirheme imao brat musliman. A danas je došlo takvo vrijeme da su nam dinari i dirhemi draži od brata muslimana. Ja sam čuo Vjerovjesnika ﷺ da kaže: 'Koliko će se komšija na Sudnjemu danu objesiti oko vrata svome komšiji i govoriti: - Gospodaru, ovaj je ispred mene vrata zatvorio i svoje dobro mi uskratio.'"[2]

---

[1] Hadis je da'if. Ibn Redžeb u djelu *Džami'u-l-ulum ve-l-hikem*, 1/388.

[2] *Sahihu-l-Edebu-l-mufred*, str. 67-81/111.

Allahov Poslanik ﷺ poštivanje komšije smatra svojstvom imana kako prenose Buhari i Muslim, pa zato kaže: "Ko vjeruje Allaha i Ahiret neka poštuje komšiju."

وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ

A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljnim, i saputnicima, i putnicima - namjernicima ... (En-Nisâ', 36.)

Što se tiče dužnosti prema bližim i daljim komšijama o tome govori hadis u kojem se prenosi da je Aiša, radijallahu 'anha, rekla: "Allahov Poslaniče, ja imam dvojicu komšija pa kome ću od njih dati hediju?" Allahov Poslanik ﷺ reče: "Onome ko ti je bliži vratima." (Hadis prenosi Buhari)[1]

Mudžahid kazuje: "Bio sam kod Abdullaha b. Omera dok mu je sluga gulio ovcu a Abdullah mu veli: 'Mladiću, kada je oguliš počni od komšije nam Jevrejina' - da bi to ponovio nekoliko puta - 'jer sam slušao Allahova Poslanika ﷺ kako govori': 'Toliko mi je Džibril govorio o obavezama prema komšiji da sam pomislio da će ga odrediti nasljednikom.'" (Hadis prenose Buhari i Muslim)

Muslimani odgojeni na kur'anskim načelima odgoja brinu o dužnostima prema komšijama na osnovu prava na zaštitu koju imaju komšije.

U dobročinstvo prema komšijama spada udovoljavanje njihovim molbama kada traže nešto kao što su svjetlo, so, voda, ili mole na pozajmicu stvari od pokućstva i kućnih potrepština koje se obično pozajmljuju kao što su lonac, tanjir, nož, sjekirica, sito i sl. Mnogi tumači Kur'ana riječ *el-mâ'un* (kućna potrepština, posuda, i sl., ali i dobročinstvo) u kur'anskom iskazu وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ *i nikome ništa u naruč ne daju*, (El-Mâ'ûn, 7.) - dovode u vezu sa značenjem ovih i sličnih potrepština, zato što je zabranjivanje toga znak nevaljalosti naravi i niskosti duše.

Kada bi Arapi htjeli navesti primjer dobrosusjedstva, spomenuli bi Ebu Du'ada, a to je bio Ka'b b. Umame. Tako kažu: "Komšija poput komšije Ebu Du'ada." Ebu Du'ad je bio takav komšija da bi kada komšiji strada deva ili ovca, on mu ih namirivao. Ukoliko bi komšija umro, porodici bi davao protuvrijednost u novcu.

---

[1] *Sahihu-l-Edebu-l-mufred*, str. 66-77/107.

Havarizmi u djelu *Mufidu-l-'ulum* navodi: "Abdullah b. el-Mubarek je imao komšiju Jevrejina koji je htio prodati kuću. Kada ga je kupac upitao za cijenu, odgovorio je: "Dvije hiljade." Kupac mu je na to rekao da ne vrijedi više od hiljade. On mu je odgovorio: "U pravu si, ali, jedna hiljada je za kuću a druga za komšiluk Abdullaha b. el-Mubareka." Kada je o tome obaviješten Ibn Mubarek, pozvao je Jevrejina i dao mu novaca koliko vrijedi kuća, i rekao mu: "Ne prodaji je." Da Jevrejin nije naišao na lijepu narav i plemenit odnos Ibn Mubareka ne bi imao ovakav stav u vezi sa prodajom kuće.

d) Podnošenje komšijskih uvreda:

Čovjekova vrlina je da spriječi nanošenje uvrede komšiji, vrlina je da ga brani od nevaljale ruke, ili da mu čini dobro. Postoji i četvrta vrlina, a to je da može da pređe preko komšijskih grješaka, da se ne obazire na njegove propuste i da mu za mnoge uvrede oprosti i prema njemu zbog toga blago postupi, naročito za one nenamjerne i za koje se pokaje i traži oprost.

Nema sumnje da onaj ko blago postupa prema onome ko se prema njemu nerazumno ponaša, ko dobro čini onome ko njemu čini zlo, ko oprašta za nanesene uvrede, taj je na najvišem stepenu plemenitosti i najuzvišenijem stupnju sreće sve do Sudnjega dana. Bezzar i Taberani prenose od 'Ubade b. Sâmita ﵁ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'Hoćete li da vas obavijestim zbog kojih djela Allah uzdiže položaje?' Prisutni rekoše: 'Svakako, Allahov Poslaniče.' On tada nastavi: 'Da budeš blag prema onome ko se prema tebi neučtivo ponaša, da oprostiš onome ko ti nepravdu nanese, da daješ onome ko tebi uskraćuje i da odnose uspostavljaš sa onim ko ih sa tobom prekida.'"

Veoma često prelaženje preko počinjenih grešaka i opraštanje za nanesene uvrede su lijek za loše ponašanje i način vraćanja sa stranputice i padanja u ponor. Na taj način surovost prelazi u prisnost, međusobna borba u međusobno uspostavljeni mir i mržnja u ljubav. Istinu govori Uzvišeni Allah kada u Svojoj Mudroj Knjizi ističe:

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. (Fussilet, 34.)

Općeprihvaćeno je kod pedagoga i etičara da brzina u uzvraćanju istom mjerom na učinjenu nepravdu ili u još jačoj mjeri, bez sagledavanja lošeg utjecaja i opasnih posljedica koje mogu iz takvoga

čina proisteći, jeste jasan dokaz uskogrudnosti i nedostatak suzdržljivosti od hirovitosti i mržnje. Ljudi su u ponašanju i vođstvu bolji jedni od drugih shodno mogućnosti predviđanja posljedica i rezultata, te smirivanja navale emocija. Zbog toga je onaj ko vlada sobom prilikom srdžbe, prema Vjerovjesniku ﷺ,[1] jedan od najjačih i najvećih junaka.

Ovo su najvažnija načela u dužnostima prema komšijama i najistaknutiji principi o uređenju odnosa među njima. Na odgajateljima je samo da ulože truda u formiranju djeteta - još od trenutka kada bude u stanju rasuđivati - na odlikama dobrosusjedstva i vođenja računa o dužnostima prema komšijama. Ova obaveza prema djetetu ne prestaje sve do dostizanja punoljetstva kako bi kao odrastao čovjek bio sposoban sarađivati sa drugima, živjeti sa njima u susjedstvu, suzdržavati se od uvreda, štititi ih od svih vrsta nepravde i neprijateljstava, a živjeti sa njima u prijateljskim odnosima i činiti im dobro i otklanjati od njih uvredu i nepravdu kada ih pogodi.

Formiranje djeteta na ova četiri načela u dužnostima prema komšijama izvršavaju se na dva načina:

Prvo, usmeno poučavanje bilo u posebnim prilikama ili u svakodnevnom životu.

Drugo, njihova praktična primjena u odnosu prema njegovim komšijama vršnjacima.

Nema sumnje da će se u djetetu kada se formira na ovim plemenitim svojstvima još od ranog djetinjstva razvijati težnja i želja ka druženju sa drugima i da će u pravom smislu riječi postati društveno biće, a da će iz njegove duše nestati bolesti kao što su usamljenost, povučenost i uvučenost u sebe. Njegova postojanost gdje god da bio bit će čvrsta i stabilna a ličnost istaknuta. A to se može postići isključivo zahvaljujući društvenom odgoju na kojemu se dijete formira, postepeno razvija i slijedi sredstva i metode ovoga odgoja.

Zato neka obrate pažnju odgajatelji na principe na kojima se razvija ličnost djeteta i čine od njega slavne i uzorite ljude!

---

[1] Hadis: "Nije jak ko druge obori na tle, nego onaj koji se savlada pri srdžbi."

4. Dužnosti prema učiteljima:

Među važne društvene dužnosti na koje odgajatelji moraju obratiti pažnju, podsjećati na njih i istrajavati na njima kod odgajanja djeteta, jesu poštovanje i uvažavanje učitelja, njegova dostojanstva i izvršavanje dužnosti prema njemu. Tako će se dijete odgojiti na prefinjenom društvenom ponašanju naspram onih koji imaju prema njemu obavezu obrazovanja, poučavanja i odgajanja, a naročito ukoliko se učitelj odlikuje uzoritošću i bogobojaznošću i ističe plemenitim moralom.

Vjerovjesnik ﷺ je, također, odgajateljima ostavio plemenite savjete i uzvišene upute u vezi sa poštivanjem učenih ljudi i uvažavanjem učitelja, kako bi svijet znao cijeniti njihovu učenost a učenici, koji imaju čast da od njih uče, izvršavali svoje obaveze prema njima i na pristojan način se odnosili naspram njih.

Sada ćemo navesti nekoliko takvih izvanrednih savjeta i uputa:

Ahmed, Taberani i Hâkim prenose od 'Ubade b. Sâmita da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Mome Ummetu ne pripada ko ne uvažava starije među nama, ne pokazuje milosti prema djeci i ne priznaje pravo učenih."

Buhari prenosi od Džabira ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ "sastavljao po dva poginula borca na Uhudu (u jedan mezar), a potom bi upitao: 'Koji je od njih dvojice više učio Kur'an?' I kada bi mu se pokazalo na jednog od njih, on bi ga stavio u usjek mezara."

Iz navedenih uputa možemo izvesti sljedeće:

- Učenik se prema učitelju treba ponašati skrušeno i ne izlaziti izvan njegova mišljenja i njegovih uputstava. Naprotiv, prema njemu se treba odnositi kao bolesnik prema sposobnom liječniku. Treba se sa njim savjetovati u svemu što misli raditi i tražiti njegovu saglasnost za ono što čini. Treba znati da je njegova poniznost učitelju veličina, pokornost i ponos a skrušenost ga uzdiže.

Priča se da je imamu Šâfi'íji ؓ jednom prebačeno zbog njegove skrušenosti prema učenim osobama a da je na to odgovorio:

Prezrenu im svoju dušu dajem
a oni je oplemene
Ako im prezrenu dušu ne dadneš, plemenitu
primiti nećeš

Ibn Abbas je tako jednom prilikom, pored velikog ugleda i visokog položaja koje je imao, uzeo da povede jahalicu Zejda b. Sâbita el-Ensarija, govoreći: "Ovako nam je naređeno da postupamo prema učenim ljudima među nama."

Imam Ahmed b. Hanbel je jednom prilikom rekao Halefu el-Ahmeru: "Sjest ću samo preda te, jer nam je naređeno da budemo skrušeni prema onima od kojih učimo."

Imam Gazali je rekao: "Nauka se postiže isključivo skrušenošću i slušanjem ..."

- Učenik mora gledati svoga učitelja sa uvažavanjem i uvjerenjem da mu učitelj posjeduje određeni stepen savršenstva, jer će tako lakše od njega učiti i više koristi imati.

Imam Šâfi' - Allah mu se smilovao - kaže: "Nježno bih prevrtao rukama tanke listove pred Mâlikom, bojeći se da se ne čuje kako padaju."

Rebí' kaže: "Tako mi Allaha, nisam se usuđivao napiti vode ako Šâfi' gleda u mene iz strahopoštovanja prema njemu."

Jedan od sinova halife Mehdija je jednom prilikom bio prisutan kod Šurejka i naslonjen na zid upitao ga za jedan hadis. Međutim, Šurejk nije obratio pažnju na to pa je halifin sin ponovio pitanje. Međutim, Šurejk je isto postupio, da bi mu tada halifin sin rekao: "Znači, na takav način omalovažavaš halifinu djecu?" Šurejk mu je odgovorio: "Ne, nauka je toliko uzvišena kod Allaha da je ne bih želio degradirati."[1]

- Učitelja ne smijemo oslovljavati njegovim imenom, nego ga trebamo zvati riječima kao što su: Gospodine! Učitelju! Profesore! i slično. Isto tako, ime učitelja u njegovu odsustvu moramo spominjati uz dodate riječi iz kojih će sagovornik osjetiti njegovu visost i dostojanstvo, kao npr.: "Naš uzoriti učitelj ..." ili "Naš profesor ..." ili "Naš upućivač ..."

- Učenik mora znati svoje dužnosti prema učitelju i ne smije nikada zaboraviti njegove zasluge. Šu'be o tome kaže: "Od čovjeka od kojega kada bih čuo hadis, bio bih mu za života rob." Ili: "Od koga god bih nešto naučio veću bih mu uslugu učinio."

---

[1] Zbog nepristojnog oslanjanja na zid u društvu u kojem se učila nauka.

Neka se Allah Ševkiju smiluje kada kaže:

Pred učiteljom ustani i počast mu pruži	*Tako ja pokazujem počast i slavu*
Jer učitelj samo što poslanik nije	*Onom što formira i odgaja ljude*

- Učenik treba tokom cijeloga života dovu upućivati za svoga učitelja, brinuti se nakon njegove smrti o njegovom potomstvu, rodbini i iskrenim prijateljima, posjećivati njegov kabur, moliti za oprost grijeha i dijeliti sadaku za njega u svakoj zgodnoj prilici, držati se njegova običaja u nauci, vjeri i moralu, slijediti ga u njegovim postupcima - ponašati se kako se on ponašao rukovodeći se principom lijepog i uzoritog primjera.

- Učenik mora biti strpljiv prema lošoj naravi i grubosti svoga učitelja. To ga ne smije sprečavati od obaveze slušanja njegovih predavanja. Kada se učitelj grubo ponaša ili naljuti, učenik treba tražiti izvinjenje i oprost za ono što se kao posljedica takvoga stanja učitelju dogodilo, kao i za razlog koji je doveo do ljutnje i prijekora učitelja. Time će učiteljevu naklonost steći, sačuvati ga od dalje ljutnje, a učenik će imati koristi u vjerskom pogledu kao i na ovome i budućem svijetu.

Poznat je poučan primjer naših slavnih predaka koji glasi: "Ko nije strpljiv u učenju, život mu prolazi u sljepilu neznanja, dok onoga ko bude strpljiv to dovodi do slave ovoga i budućeg svijeta."

Ibn Abbas ﷺ je rekao: "Bio sam ponizan kao učenik a poštovan kao učitelj."

Šâfi' ﷺ prenosi: "Sufjanu b. Ujejnetu je neko jednom rekao: 'Narod ti dolazi iz raznih krajeva a ti se srdiš na njih, tako samo što nisu otišli i ostavili te.' On mu je na to odgovorio: 'Oni su glupaci ako odu i ostave ono što će im koristiti, zbog moje loše naravi.'"

- Učenik treba na pristojan način, mirno, skrušeno i s uvažavanjem sjediti prema svome učitelju, pažljivo ga slušati, gledati pravo u njega, u cijelosti se posvetiti njemu, ne gledati desno-lijevo ili gore-dolje bez neke potrebe.

Učenik se u prisustvu učitelja mora kloniti svega što bi moglo naškoditi njegovu renomeu i što je nespojivo sa pristojnim ponašanjem i stidom. Nije potrebno gledati u njega, ne komešati se praveći žamor da bi gao čuo, ili se okretati, naročito u toku predavanja. Ne smije se igrati rukama, nogama niti bilo čim drugim. Ne smije se čeprkati rukom po nosu, otvarati usta, škripati zubima, udarati po tlu nogama ili

prstima šarati, zatim ruke prekrstiti ili se odjećom igrati, bez potrebe mnogo govoriti, niti pričati što izaziva smijeh, niti se ičemu smijati. U slučaju da smijeh, ipak, obuzme, nasmiješiti se bez puštanja glasa. Ne treba bez potrebe mnogo ni kašljati, pljuvati niti se usecati. U slučaju potrebe obavezno upotrijebiti maramicu ili list papira. U slučaju potrebe za kihanjem spustiti glas koliko se može tiše i pokriti lice maramicom ili nečim drugim. U slučaju zijevanja prekriti usta rukom ukoliko se zijevanju ne može oduprijeti. O svemu tome govori i Alija - Allah bio sa njim zadovoljan - kada objašnjava obaveze učenika prema učitelju:

"Dužnost je selamom pozdraviti svakoga, učena čovjeka posebno. Prema njemu trebaš sjesti, pred njim rukama ne mahati, očima ne žmirkati, niti govoriti da je neko drugi rekao suprotno onome što on govori. Pred njim nikoga ne ogovaraj, niti njegove grješke istražuj. Ako pogriješi oprosti mu. Radi Allaha ga uvažavaj. Ako mu nešto zatreba požuri da ga ti prije drugih uslužiš. Ni s kim se ne došaptavaj u njegovu društvu. Ne trči za njim i ne vuci ga za odjeću. Ne budi uporan ako je dokon. Ne oduljuj u društvu s njim. On je kao palma koja se čeka kada će sa nje na tebe pasti nešto ..."

Ovo što je u ovim savjetima Alija ﷺ skupio je dovoljno i zadovoljava potrebu za definiranjem odnosa učenika prema učitelju.

- Učenik ne smije ulaziti u razred, kuću ili neko drugo mjesto svoga učitelja, osim uz njegovu dozvolu, svejedno da li je učitelj sâm ili u društvu sa nekim. I kada zatraži dozvolu da uđe a učitelj ga odbije, treba se odmah vratiti i ne tražiti ponovo da ga pusti. Ako posumnja da ga učitelj nije čuo, ne smije kucati na vrata više od tri puta, i to lagahno, prstima i na lijep način, zatim halkom i na kraju zvoncetom ali kratko. Ukoliko traži dozvolu sa udaljenog mjesta od vrata, nije loše u slučaju potrebe malo podignuti glas da bi ga učitelj čuo.

Kod učitelja treba dolaziti neopterećen drugim mislima i čiste duše bez ikakvih psihičkih problema, da bi bio svjestan šta govori i sposoban da prihvaća ono što čuje. Ako ne nađe učitelja pričekat će ga, da ne bi propustio predavanje, ali ga neće zvati da dođe. Ako slučajno bude spavao, strpit će se dok se ne probudi ili će otići pa se ponovo vratiti.

Prenosi se da je Ibn Abbas ﷺ tako jednom prilikom u potrazi za naukom sjedio pored vrata Zejda b. Sâbita dok se nije probudio. Tada mu je neko rekao: "Da ti ga probudimo?" On je odgovorio: "Ne, možda je dugo sijelio i izlazak sunca dočekao." Ovako su naši slavni preci radili.

- Kada od učitelja čuje dokaz za neki propis ili neobičnu napomenu ili mu ispriča neku priču ili izrecitira poeziju koje on otprije zna, učenik treba to saslušati veoma pažljivo, pokazujući radoznalost i radost što to čuje kao da to nikad prije nije znao.

'Ata' veli: "Slušam hadis od čovjeka, a meni je bolje poznat nego njemu i pretvaram se kao da mi uopće nije poznat." Ili drugo: "Mladić navodi hadis a ja ga slušam kao da ga nikada prije nisam čuo, a čuo sam ga prije nego se on i rodio."

Ovo se smatra poželjnim u odnosima među iskrenim prijateljima a pogotovu u odnosu prema učitelju.

Učenik ne treba pitati za ono što već zna niti tražiti objašnjenje za ono što mu je jasno, jer se na tome gubi vrijeme a može ozlovoljiti i učitelja. Ez-Zuhri veli: "Ponavljanje govora je teže od nošenja stijene."

Ne smije se biti nepažljiv prilikom slušanja predavanja ili se nečim drugim zabaviti pa onda od učitelja tražiti da ponovi to što govori, jer je to znak lošeg odgoja. Mora se slušati predavanje i biti spremno za njegovo usvajanje u prvome mahu.

Ukoliko se ne čuje predavanje zbog daljine ili se ne shvaća i pored pažljivog slušanja, učenik može uz izvinjenje i na lijep način zamoliti učitelja da to ponovi i podrobnije objasni.

* * *

Ovo bi bila najvažnija načela lijepog vladanja koje dijete treba naučiti od svojega učitelja i odgajatelja.

Jasno je da će dijete, ako bude od rođenja poučavano ovakvome vladanju i od malih nogu odgajano na izvršavanju ovih dužnosti, takvo dijete bez ikakve sumnje provoditi sve svoje obaveze u pogledu obrazovanja, odgoja, morala, formiranja ličnosti itd.

Ono oko čega nema diskusije je da usredsređivanje odgajanja djeteta u moralnom pogledu mora prethoditi njegovu formiranju u naučnom i kulturnom pogledu, jer ukrašavanje plemenitošću - kako se kaže - prethodi učenošću.

Zbog toga su naši slavni i uzoriti preci - neka je Allah sa njima zadovoljan - bili više zainteresirani za odgoj svoje djece i učenika nego za njihov naučni i kulturni razvoj.

Habib b. Šehid je govorio svome sinu: "Sine moj, druži se sa pravnicima (fakihima) i učenjacima, uči od njih i ugledaj se na njihovo vladanje. To mi je draže od obrazovanja u hadisu."

Muhalled b. el-Husejn je govorio Ibnu-l-Mubareku: "Mi imamo veću potrebu za lijepim odgojem nego za mnogim hadisima."

Neki naši slavni preci su govorili svojim sinovima: "Sine moj, draže mi je da naučiš jednu oblast u odgoju nego sedamdeset oblasti u nauci."

Sufjan b. Ujejne veli: "Allahov Poslanik ﷺ je najveći uzor i na njega se treba ugledati, na njegov moral, njegov život i njegovo vladanje. Sve što je s tim u skladu, to je istina, a sve što je suprotno tome, to je laž."

Ibn Sirin veli: "Učili su uputu i odgoj kao što su učili nauku."[1]

Potrebno je upozoriti da navedena načela lijepog vladanja kojih se mora pridržavati, jesu obaveza učitelja ali i drugih u duši svojoj bogobojaznih i vjeri svojoj odanih, onih koji veličaju Allaha, vjeruju u Islam u njegovu doktrinarnom i u praktičnom pogledu, i vjeruju u Kur'an kao uputu i zakon. Takvi su dužni naučiti dijete da ih poštuje, da im priznaje njihovu učenost, i da izvršava svoje dužnosti prema njima, i to sve dotle dok se drže Upute i slijede Pravi put.

A što se tiče učitelja nevjernika i odgajatelja bezvjeraca, u njihovim srcima nema uzvišenosti niti u duši poštovanja, zato što su bezbožnošću uništili svoju ljudskost a nevjerstom i zalutalošću srušili uvažavanje i dostojanstvo.

Zato čim otac sazna da mu učitelj nevjernik uči dijete načelima nevjerstva i pojmovima zablude i bezboštva, neka traži zaštitu od Allaha. Dužan je uzbuniti čak i čitav svijet da bi među njegovim potomstvom proključao zanos Islama naspram ovih nasilničkih skupina, i plaćeničkog i izdajničkog izroda, kako bi ove ljudske klice nestale u svojim jazbinama i izgubile se u svojim pribježištima, i nikada više ne podigli svoje glave niti im se čuo glas.

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ

Nego Istinom suzbijamo laž, Istina je uguši i laži nestane; a teško vama zbog onoga što o Njemu iznosite! (El-Enbijâ', 18.)

Nije dovoljno da otac traži zaštitu od Allaha stojeći pred učiteljom bezbožnikom i odgajateljom, izdajnikom zalutalim. Dužan je da u djetetu svojemu usađuje svojstvo pristojne odvažnosti da može Istinu jasno reći, i da ga odgaja na principima suprotstavljanja neprijateljima Islama, ma koliku moć, vlast i utjecaj imali.

---

[1] Misli se na vladanje Muhammeda ﷺ i životopise naših slavnih predaka.

Istoga momenta kada neprijatelji Allaha i Islama, bili to učitelji ili neki drugi, vide da je Ummet oprezan i da se čuva, i da osuđivanje i suprotstavljanje njihovim djelima i riječima izvire iz svih njih, i starih i mladih, pitanje je:

Hoće li se iko usuditi otvoreno ispoljavati bezbožništvo?

Hoće li moći ijedan od tih zlikovaca nasrnuti na Islam?

Hoćemo li čuti ili vidjeti ijednog neprijatelja da vrijeđa Allahovo biće ili ponižava ličnost Poslanika ﷺ? Odgovor je kategoričan: Ne!

Dakle, roditelji moraju shvatiti ovu činjenicu i poduzeti ono što su dužni, a to je da traže da se čine dobra djela a odvraćaju od činjenja loših djela, da stanu u lice svakom plaćeniku izdajici, da djecu formiraju na svojstvima odvažnosti i suprotstavljanja, kako plaćenici ne bi ustrajali u svojoj nakani, a neprijatelji i kukavice počeli izlaziti iz svojih jazbina, i kako bi, na kraju, slava vječno pripadala Allahu, Njegovu Poslaniku i muslimanima.

I Allah je milostiv prema čovjeku koji pokazuje snagu, u borbi na Allahovom putu moć, a u odvažnosti svojoj, riječ istinitu.

5. Dužnosti prema prijateljima:

Među važnim pitanjima o kojima odgajatelji moraju voditi računa jeste izbor druga i prijatelja za svoje dijete. On mora biti uzorit vjernik, budući da ima velikog utjecaja na pravilno formiranje djeteta, njegovu čestitost i uspostavljanje njegovih moralnih nazora. Istinu je kazao ko reče: "S kim si onakav si." Istinu je rekao i ko donese ovaj primjer: "Ne pitaj me ko sam, nego me pitaj s kim se družim, pa ćeš saznati ko sam."

Neka se Allah smiluje pjesniku koji reče:

Ne pitaj o čovjeku ništa, već za druga mu pitaj | *Jer svaki drug se za drugom svojim povodi*

Da sada vidimo kako Prvi Odgajatelj ﷺ preporučuje roditeljima i odgajateljima da izaberu dobro društvo za svoju djecu, i čija je obaveza njihova odgoja.

Buhari i Muslim prenose od Ebu Mûsa el-Eš'arija ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Primjer dobrog prijatelja i lošeg prijatelja je kao primjer onoga ko nosi miris i onoga koji puše u kovački mijeh. Onaj ko nosi miris ili će ti ga dati ili ćeš ga od njega kupiti ili ćeš ga pomirisati. A što se tiče čovjeka koji puše u kovački mijeh ili će ti odjeću zapaliti ili ćeš od njega smrdljiv miris osjetiti."

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Samo se sa vjernikom druži i neka tvoju hranu jede samo bogobojazni."

Ibn 'Asâkir prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čuvaj se lošeg prijatelja, jer po njemu se prepoznaješ."

Tirmizi i Ebu Dâvud prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda s kim prijateljuje."

Iz navedenog proizilazi da je obaveza odgajatelja da djetetu - posebno kada počne ulaziti u punoljetstvo - izabere primjereno društvo njegovih vršnjaka sa kojima će se družiti, igrati, učiti, posjećivati, obilaziti ih kada se razbole, davati im poklone u povodu uspjeha, opominjati ih za propuste kada se zaborave, pomagati im kada pomoć zatraže i drugo. Nema sumnje da će se kod takvoga djeteta razviti osobina društvenosti koju će tokom vremena potpuno usvojiti i koja će od njega u budućnosti učiniti uravnoteženu i skladnu osobu koja će, onako kako to od njega traži Islam, izvršavati svoje obaveze prema društvu na način sa kojim će i Uzvišeni Allah biti zadovoljan.

Međutim, koje su to dužnosti društvenosti koje bi odgajatelji trebali kod djece razvijati i učvršćivati?

Te dužnosti bi bile sljedeće:

a) Nazivanje selama prijatelju:[1]

Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Amra b. el-Âsa ؓ da je neki čovjek upitao Allahova Poslanika ﷺ: "Koji je Islam najbolji?" On mu je rekao: "Da dijeliš hranu i nazivaš selam onome koga poznaješ i onome koga ne poznaješ."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne budete voljeli. Hoćete li da vas uputim na nešto što ako budete radili bit će ljubavi među vama? Širite selam među sobom."

b) Obilaženje prijatelja kada se razboli:

Buhari prenosi od Ebu Mûsâa koji prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Obilazite bolesnog, nahranite gladnog i oslobodite zarobljenog."

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Musliman prema muslimanu ima pet obaveza: odgovoriti mu na selam, obići ga bolesnog, prisustvovati njegovoj dženazi, odazvati mu se na poziv i onome ko kihne reći: 'Allah ti se smilovao.'"

---

[1] O selamu će biti više riječi kada budemo govorili o društvenom ponašanju.

c) Kad prijatelj kihne reći: "Allah ti se smilovao."

Buhari prenosi od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada neko od vas kihne neka rekne: 'Hvala Allahu'[1] a njegov brat ili prijatelj da mu na to kaže: 'Allah ti se smilovao.'[2] Kada mu se rekne: 'Allah ti se smilovao' neka on kaže: 'Allah vas uputio Pravim putem i stanje vam popravio'"[3]

d) Posjećivanje prijatelja Allaha radi:

Ibn Mâdže i Tirmizi prenose od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko obiđe bolesnog ili posjeti brata Allaha radi, za njega će se uzvikivati (na Sudnjem danu): "Dobročinstvo si učinio i tvoji koraci su dobročinstvo i u Džennetu si dom dobio."

Muslim prenosi od Vjerovjesnika ﷺ: "Jednom je neki čovjek Allaha radi pošao da posjeti svojega brata u drugome selu. Uzvišeni Allah mu je, međutim, na putu postavio meleka koji ga je upitao: 'Gdje ćeš?' On mu je odgovorio: 'Želim posjetiti brata svoga u ovome selu.' On ga je onda upitao: 'A imaš li neki poseban interes što to činiš?' On mu odgovori: 'Ne, ja ga samo radi Allaha Uzvišenog volim.' Ovaj mu onda reče: 'I mene je Allah zato tebi poslao (da ti kažem) da te Allah voli kao što ti radi Allaha svoga brata voliš'."

e) Pomaganje prijatelju u teškim situacijama:

Buhari i Muslim prenose od Ibn Omera ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Musliman je brat muslimanu. Jedan drugome nepravdu ne smije nanositi, niti jedan drugoga ostaviti bez pomoći. Ko pomogne svoga brata i Allah će njega pomoći. Ko otkloni brigu od muslimana i Allah će otkloniti od njega brigu na Sudnjem danu. Ko prikrije (sramotu) muslimana i Allah će njegovu sakriti na Sudnjemu danu."

f) Odazvati se na poziv prijatelja:

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Musliman prema muslimanu ima pet obaveza: odgovoriti mu na selam, obići bolesnog, prisustvovati dženazi, odazvati mu se na poziv i onome ko kihne reći: 'Allah ti se smilovao.'"

g) Čestitanje blagdana i drugih prilika uobičajenih među narodom:

Autor djela *El-Makâsid* prenosi od Hâlida b. Ma'da da je sreo Vâsila b. el-Eskâ'a na Bajram i da mu je rekao: "Da Allah primi od nas i od tebe" - a on mu je isto odgovorio."

---

[1] *El-Hamdulillah.*
[2] *Jerhamukellah.*
[3] *Jehdîkumullah ve juslihu bâlekum.*

Buhari i Muslim navode da je Talha ustao Ka'bu b. Mâliku i čestitao mu oprost od Allaha.

Autor djela *El-Džamiu-l-kebir* prenosi od Amra b. Šuajba koji prenosi od svog oca a ovaj od djeda *merfu'* hadis, da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Znate li koje su dužnosti komšije (uključivši i prijatelja)? Kada zatraži pomoć da mu je pružiš. Kada zatraži zajam da mu ga daš. Kada mu se veselje dogodi da mu čestitaš. Kada ga nesreća zadesi da ga utješiš..."

h) Izmjenjivanje poklona u vrijeme blagdana i drugih prilika:

Taberani u djelu *El-Evsat* prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Dajite poklone jedni drugima pa ćete se međusobno voljeti." Buhari i Muslim prenose od Âiše, radijallahu 'anha, da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "O žene vjernika, dajite poklone jedne drugima pa makar to bio i papak od ovce."

Dužnosti koje imamo prema stalnim prijateljima su i dužnosti prema privremenim prijateljima kao što su prijatelji na putovanju, studiranju ili na poslu. O njima govori Kur'an kada kaže: وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ *i saputnicima* ... (En-Nisâ', 36.). Ovakvi prijatelji zaslužuju iste dužnosti kao i oni koji nas stalno okružuju: saosjećajnost, zaštitu i uvažavanje, međusobnu saradnju i nesebičnost, i popustljivost i plemenitu narav. Za ovo nam je Allahov Poslanik ﷺ najbolji uzor, svome Ummetu je ostavio najljepši primjer ljubaznosti prema prijateljima na putu kao i onim stalnim, zatim u miru i u ratu, i u svemu što radimo.

Rebi'a b. Ebu Abdurrahman veli: "Na putovanju se pokazuje čestitost kao što se pokazuje i u mjestu stalnog življenja. Što se tiče čestitosti na putovanju, ona se ogleda u žrtvovanju putne opskrbe za saputnika, izbjegavanju prepirke i prakticiranju više šale bez izazivanja Allahove srdžbe. Čestitost u mjestu stalnog življenja se ogleda u ustrajnosti odlaženja u džamiju, učenju Kur'ana i velikom broju prijatelja radi postizanja zadovoljstva Uzvišenoga Allaha."

* * *

Ovo bi bili najvažniji principi i pravila o poučavanju djeteta, još od njegova rođenja, dužnostima i poštovanju iskrenih prijatelja. Ovo je jedan od najvećih činilaca u razvijanju osjećaja društvenosti i jačanja iskazivanja ljubavi kod djece u ime Allaha. Kada ova težnja za društvenošću počiva na principima ljubavi i iskrenosti, vjernosti i nesebičnosti, požrtvovanosti i međusobne saradnje, onda se stubovi solidarnosti, mira i sigurnosti, učvršćuju u muslimanskom društvu. Onda se i načela pravednosti, bratstva i jednakosti šire po svim

dijelovima Zemlje gdje god ima ljudskoga života. Zašto? Zato što musliman kao jedinka pruža svakome pametnom živi primjer Islama u pogledu njegova vladanja, morala, ljubaznosti i načina uspostavljanja odnosa prema drugima.

Koliko su uzoriti odgajatelji i plemeniti roditelji potrebni islamskom društvu, da u svoju djecu od njihova rođenja usađuju principe uzoritog odgoja i pravilnog morala, kako bi im se djeca razvijala na plemenitim svojstvima i rasla na svojstvima čestitosti bez i najmanje sebičnosti.

6. Dužnosti prema starijima:

Stariji je onaj ko je stariji po godinama od onoga s kim se upoređuje. Stariji je i onaj više obrazovan, više bogobojazan i veći vjernik, onaj većega ugleda, plemenitijeg vladanja i višeg položaja. Svima ovim, ukoliko su iskreni vjernici i čvrsto se drže islamskih propisa, ljudi trebaju priznavati njihovo preimućstvo, izvršavati propisane dužnosti prema njima i iskazivati im svoje poštovanje. Time se istovremeno pokoravamo i naređenju Vjerovjesnika ﷺ koji je upoznao društvo o njegovim prednostima i obavezao ljude dužnostima jednih prema drugima.

Sada ćemo navesti nekoliko časnih uputa o iskazivanju uvažavanja prema starijima.

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Amra b. Šuajba koji prenosi od svoga oca a ovaj od djeda ؓ: “Nama ne pripada ko nije milostiv prema djeci i ne zna dužnosti prema starijim.”

Ebu Dâvud prenosi od Ebu Mûsaa ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: “U veličanje Uzvišenog Allaha spada iskazivanje poštovanja prema starcu muslimanu, neuznositom hafizu Kur’ana koji ga uvijek čuva i pravednom vladaru.”

Muslim prenosi od Ibn Amra ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: “Sanjao sam da perem zube misvakom i dođoše mi dva čovjeka, jedan stariji od drugoga. I ja dadoh misvak mlađemu kad mi neko reče da dam starijem i ja odmah dadoh misvak starijem.”

Iz navedenih sahih hadisa možemo zaključiti sljedeće:

a) Davanje mjesta starijem koje mu dolikuje:

U ovo spada tražiti od starijeg savjet u vezi određenih stvari, dati mu da predvodi sastanke i razna zasjedanja, od njega počinjati sa gošćenjem, sprovodeći tako u djelo riječi Allahova Poslanika ﷺ: “Ukazujte ljudima mjesta koja im pripadaju.” Ovo potvrđuje i hadis

koji prenosi imam Ahmed preko sahih lanca od Šihaba b. Ubade koji prenosi da je čuo od jednog dijela izaslanstva plemena Abdulkajs da kazuju: "Došli smo kod Allahova Poslanika ﷺ i oni su nam se mnogo obradovali. Čim smo došli među ljude, napravili su nam mjesta pa smo posjedali. Dobrodošlicu nam je uputio Vjerovjesnik ﷺ. Zatim nas je pozvao, pogledao u nas i upitao: 'Ko vam je starješina i vođa?' Svi smo pokazali na Munzira b. 'Âida. Pošto mu je Munzir prišao, ljudi su mu napravili mjesto tako da je došao do Vjerovjesnika ﷺ... Sjeo je sa desne strane Allahova Poslanika ﷺ i on mu je izrazio dobrodošlicu, ljubazno mu se obratio i pitao ga o njihovom kraju itd ..."

Općepoznato je da su ashabi počinjali sa gošćenjem od Allahova Poslanika ﷺ, zatim ko se nalazio sa njegove desne strane. Ovo je postalo sunnetom koji se kasnije slijedio kao uputa od Vjerovjesnika ﷺ.

b) Počinjanje od starijeg u svim stvarima:

Stariji prethodi mlađemu u namazima u džema'atu, u obraćanju narodu, u međusobnim poslovima itd. Muslim prenosi od Ebu Mes'uda koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ bi nas tapšao po ramenima prije namaza i govorio: 'Izravnajte se i ne razmimoilazite se, da vam se srca ne bi međusobno razmimoilazila. Neka iza mene slijede zreli i pametni među vama, zatim oni koji dolaze iza njih, pa opet oni drugi iza njih.'"

Buhari i Muslim prenose od Ebu Jahjaa el-Ensarije koji kazuje: "Abdullah b. Sehl i Muhajjisa b. Mes'ud su krenuli u Hajber, tada mjesto sklapanja mira. Kada su došli razišli su se da bi kasnije Muhejjisa pronašao Abdullaha mrtvog i oblivenog krvlju. Kada je došao u Medinu, otišli su on, Abdurrahman b. Sehl, Muhejjisa b. Mes'ud i Huvejjisa b. Mesud kod Allahova Poslanika ﷺ. I kada su došli počeo je da govori Abdurrahman koji je bio najmlađi među njima, ali ga je Vjerovjesnik ﷺ prekinuo riječima: 'Neka govori najstariji!'" - itd. Maloprije smo naveli hadis u vezi sa misvakom koji govori o istoj temi, kada je Allahov Poslanik sanjao da ga dâ najstarijem čovjeku.

c) Prijetnja mlađima da ne omalovažavaju starije:

Omalovažavanje starijih može biti ruganjem, ismijavanjem, upućivanjem ružnih riječi, lošim ponašanjem u njihovu prisustvu, upućivanjem prijekora u lice i sl. Taberani u djelu *El-Kebir* prenosi od Ebu Umame ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Trojicu ljudi može omalovažavati samo munafik: starca koji je ostario u Islamu, učenog čovjeka i pravednog vođu."

Iz ovih ideja o uvažavanju starijih osoba proizilaze mnoge društvene i vjerske vrline koje su u vezi sa iskazivanjem poštovanja i uvažavanja, tako da su odgajatelji dužni odgajati svoju djecu na njima i naređivati im da ih se drže:

Stid:

Stid je vrlina koja podstiče na napuštanje odvratnih stvari, onemogućava uskraćivanje dužnosti prema starijima i navodi na davanje svakome onoga prava koje mu pripada.

Zbog toga "je svaki stid dobar", kako od Imrana b. Husajna prenose Buhari i Muslim.

Ibn Mâdže i Tirmizi prenose od Enesa ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Gdje god se pojavi razvrat obeščašćuje, dok gdje postoji stid on krasi."

Mâlik i Ibn Mâdže prenose od Zejda b. Talhe b. Rekane u *merfu'* hadisu da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svaka vjera ima svoj moral, a moral Islama je stid."

Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Stid je dio vjere."

Nije čudo da su se djeca ashaba nakon ovakvih vjerovjesničkih uputa o vrlini stida formirala na ovome prefinjenom svojstvu i u punome sjaju pokazivala prema starijim po godinama, uzdižući ih na mjesto koje im pripada.

Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida ﷺ koji kazuje: "Bio sam u vrijeme Allahova Poslanika ﷺ dječak, pa sam ga pratio i nije mi branio da pričam, osim u društvu u kojemu je bilo po godinama starijih ljudi od mene."

Ustajanje pred pridošlim:

Ustajanje pred pridošlim kao što su gost, putnik, učen čovjek ili starija osoba je lijepo društveno ponašanje na koje se mora privikavati i na njemu formirati dijete, i to iz slijedećih razloga:

a) Buhari, Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Nisam vidjela nikog sličnog Allahovu Poslaniku ﷺ u lijepom ponašanju i načinu vladanja - kako ustaje i kako sjeda - od Fatime, kćerke Allahova Poslanika ﷺ. Kada bi ulazila Vjerovjesniku ﷺ on bi ustao pred nju, poljubio je i dao joj da sjedne na njegovo mjesto. Kada bi, opet, on ulazio kod nje, ona bi ustajala sa svoga mjesta, poljubila ga i dala mu da sjedne na njeno mjesto."

b) Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ, pošto je vidio da se Sa‘d b. Mu‘az primiče džamiji, rekao ensarijama: “Ustanite pred svojim starješinama ili najboljim među vama.”

c) Među potvrđenim sahih hadisima koji ukazuju na dozvoljenost ustajanja je i hadis Ibn Mâlika koji je muttefekun alejhi, a u kojemu on govori o svome izostanku sa Bitke na Tebuku: “Ja sam krenuo Allahovu Poslaniku ﷺ ali su me presretale grupe ljudi čestitajući mi na pokajanju i govoreći: ‘Čestitamo ti što je Allah primio tvoje pokajanje!’ Kada sam ušao u džamiju vidio sam Allahova Poslanika ﷺ i oko njega mnogo ljudi. U tome času Talha b. Ubejdullah رضي الله عنه je brzo ustao preda me, sa mnom se rukovao i čestitao mi.”

Učenjaci su iz ovih hadisa izveli zaključak da je dozvoljeno da se ustane pred učenim i čestitim ljudima u povodu blagdana i drugih posebnih prilika.

Što se tiče slučajeva kada je Allahov Poslanik ﷺ zabranio ustajanje, to se odnosi na ustajanje lično radi određene osobe iskazujući mu čast i dižući mu tako ugled. To se odnosi i na poseban način ustajanja u kojemu se izražava oholost i uznositost, a što su uveli stranci radi veličanja jedan drugoga, tako što slavljenik pozira uvažavan i cijenjen a drugi svijet oko njega stoji.

Ljubljenje ruke starijem:

Među lijepa društvena ponašanja na koja djecu treba navikavati, a odgajatelji težiti za poučavanjem i formiranjem djece na njima, jeste i ljubljenje ruke starijim. Ovaj način lijepog ponašanja ima velikog utjecaja na poučavanje djeteta na skrušenost, poštivanje, skromnost i stavljanje čovjeka na mjesto koje mu pripada.

Na ovo ukazuju hadisi Allahova Poslanika ﷺ, praksa ashaba i pravna rješenja imama mudžtehida.

a) Imam Ahmed, Buhari u djelu *El-Edebu-s-sagir*, Ebu Dâvud i Ibn el-A‘râbi navode hadis od Zari‘a koji je bio u izaslanstvu plemena Abdulkajs koji kazuje: “Pošto smo stigli u Medinu žurno smo silazili sa naših jahaćih životinja da ljubimo ruku i nogu Vjerovjesnika ﷺ.”

b) Buhari prenosi u djelu *El-Edebu-l-mufred* od Vâzi‘a b. Amira koji kazuje: “Pošto smo stigli rečeno nam je da je to Allahov Poslanik ﷺ, pa smo počeli da ga ljubimo u ruku i noge.”

c) Ibn Asakir prenosi od Ebu Ammara da je Zejdu b. Sâbitu dovedena jahaća životinja da je uzjaše, a Ibn Abbas je uzeo za njene uzde, našto mu je Zejd rekao: “Ostavi to, sine amidže Allahova

Poslanika ﷺ." On mu je na to rekao: "Ovako nam je naređeno da činimo sa starijima i učenim među nama." Zejd mu onda reče: "Pokaži mi svoju ruku!" On izvadi ruku a (Zejd) je poljubi i reče: "Ovako nam je naređeno da postupamo prema porodici našega Vjerovjesnika!"

d) Buhari prenosi u *El-Edebu-l-mufred* od Suhejba koji kazuje: "Vidio sam Aliju kako ljubi ruku i noge Ibn Abbasa."

e) Hâfiz Ebu Bekr el-Mekarri prenosi od Ebu Mâlika el-Ešdže'ija: "Rekoh Ibn Ebu Evfi: 'Pruži mi ruku kojom si se zavjetovao Allahovom Poslaniku ﷺ.' On mi je pokaza i ja je poljubih."

Ovo je samo mali dio od onoga što potvrđuje preporučljivost ljubljenja ruke učenih i uzoritih ljudi. Da bi im djeca rasla u neizmjernoj skrušenosti i sa izvanredno lijepim moralnim osobinama koje uključuju i uvažavanje starijih, cijenjenje učenih i lijep odnos prema drugima, odgajateljima ne preostaje drugo do da navikavaju djecu i na ovaj plemenit običaj i prefinjeno ponašanje.

* * *

Ovo bi bili najvažniji principi koje je ustanovio Islam u pogledu izvršavanja dužnosti prema drugima. Odgajateljima preostaje jedino da odgajaju djecu na ovim principima, da ih njima poučavaju i na njih upućuju, kako bi dijete postepeno napredovalo u poštivanju i uvažavanju starijih, od najranijeg doba znalo svoje dužnosti prema starijem i kako se ponašati prema učenijem, uzoritijem i po položaju od sebe višem.

Nema sumnje da će dijete u koje odgajatelj usadi pravila poštivanja drugih, lijepog ponašanja i činjenja dobra drugima, zasigurno se svim svojim bićem predati uvažavanju onih koji posjeduju uzorita svojstva i poštivanju starijih od sebe, što i jeste glavna svrha lijepog ponašanja, poštivanja i uvažavanja ljudskog dostojanstva. Koliko su nam, dakle, potrebni cijenjeni odgajatelji i poštovani učitelji koji ispravno razumiju smisao odgoja u Islamu, da bi ozbiljno i odlučno krenuli ka privikavanju ovoga pokoljenja navedenim plemenitim svojstvima, formiranju na navedenim odlikama i odgajanju na spomenutim vrlinama!

Ako krenu ovim putem i budu ustrajni u sprovođenju ove metode, islamski ummet će zasigurno dostići vrh plemenitog društvenog morala i prefinjenog islamskog odgoja. Vjernici će se tada radovati generaciji koja stasava, uzoritome društvu i željenoj sigurnosti.

3. Neophodnost pridržavanja općih normi društvenog ponašanja

Među pravilima koja je Islam postavio u vezi odgajanja djeteta u društvenom pogledu jeste njegovo privikavanje još od najranijeg djetinjstva na pridržavanje općih normi društvenog ponašanja i razvijanje na načelima islamskog odgoja. Tako će kada počne shvaćati stvari oko sebe, razvijati se kroz djetinjstvo i kada uđe u mladalačko doba, biti u stanju da sa drugima oko sebe uspostavlja odnose na principima dobročinstva i činjenja dobrih djela a ponašanje će mu biti na najvišem stepenu ljubavi, učtivosti i plemenitosti naravi.

Norme društvenog ponašanja o kojima ćemo govoriti u ovome poglavlju povezane su i sa sadržajem poglavlja "Usađivanje duhovnih načela" o čemu smo govorili na početku ovoga dijela knjige. Kada društveni odnosi i pridržavanje normi društvenog ponašanja počivaju na vjerskom ubjeđenju i bogobojaznosti, na načelima bratstva i samilosti, plemenite nesebičnosti i dobrodušnosti, odgoj djeteta kao društvene jedinke dostići će visoke norme ponašanja i najviše primjere uzoritosti. Takvo će dijete svojim vladanjem, moralom i ponašanjem u društvu predstavljati na najbolji način primjer zdrave osobe, inteligentnog, oštroumnog, mudrog i uravnoteženog čovjeka.

Ovo i jeste cilj prema kojemu teži Islam kada postavlja pedagoške metode formiranja djeteta kao visoko moralne i društvene osobe.

Ukoliko u istraživanjima društvenog odgoja postavimo opće okvire u kojima se odgajateljima objašnjava način i osvjetljava put kretanja, onda bi ovaj okvir sadržavao sljedeće teme:

1. ponašanje prilikom jela i pića,
2. ponašanje prilikom pozdravljanja,
3. ponašanje prilikom traženja dozvole,
4. ponašanje prilikom sjedenja u društvu,
5. ponašanje prilikom vođenja razgovora,
6. ponašanje prilikom izvođenja šale,
7. ponašanje prilikom čestitanja,
8. ponašanje prilikom posjete bolesniku,
9. ponašanje prilikom iskazivanja saučešća i
10. ponašanje prilikom kihanja i zijevanja.

Sada ćemo, ako Bog da, opširnije govoriti o ponašanju u svakoj od navedenih situacija u društvu, da bi ih odgajatelj mogao uspješnije usaditi u dušu i srce djeteta, oslanjajući se pri tome na Allaha i tražeći pomoć od Njega.

1. Ponašanje prilikom jela i pića:

Postoje posebne norme ponašanja kod jela kojima svaki odgajatelj mora naučiti svoje dijete, uputiti ih u njih i naučiti načinu njihove primjene:

a) Pranje ruku prije[1] i poslije jela:

Od Ebu Hurejre ﷻ se prenosi da je rekao: "Jedan čovjek od ensarija, stanovnika Kubâa je pozvao Allahovog Poslanika ﷺ (na jelo), pa smo i mi krenuli sa njim. Nakon što je završio sa jelom Allahov Poslanik ﷺ je oprao ruku ili ruke, a zatim je proučio dovu: 'Hvala Allahu koji hrani a Njega niko ne hrani... (Hakim u El-Mustedreku 1/546)

b) Proučiti *Bismilu* prije a *hamdalu* poslije jela:

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada neko od vas jede neka spomene ime Uzvišenog Allaha. Ako zaboravi da na početku spomene ime Uzvišenog Allaha neka kaže: *Bismillah evvelehu ve âhirehu.*"[2]

Imam Ahmed i drugi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ kada bi jeo ili pio rekao: "Hvala Allahu koji nas nahrani i napoji, i koji nas je učinio muslimanima."[3]

c) Ne tražiti mahanu ponuđenom jelu:

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷻ: "Allahov Poslanik ﷺ nikada nije tražio mahanu nikakvom jelu. Ako mu se sviđalo jeo je, a ako nije, ostavio bi ga."

---

[1] Iako nema vjerodostojnog hadisa o pranju ruku prije jela, to je lijep običaj koji muslimani trebaju prakticirati. Spominje se u djelu *Tehzibu-s-sunen*, 5/298 od Ebu Bekra el-Mirvezija da je rekao: "Vidio sam Ahmeda ibn Hanbela da pere ruke i prije i poslije jela, iako je imao abdest." Kaže Ahmed Šakir, rahimehullah: "Ovo je ispravno bez sumnje, jer ruke su u dodiru sa raznim nečistoćama, prljavštinom i prašinom što može ogaditi hranu i nauditi onome ko jede... El-Begavi *Šerhu-s-sunne*, 11/283

[2] *Bismillah* i na početku i na kraju.

[3] U originalu: *El-Hamdu li-llahi-llezi at'amenâ ve sekânâ ve dže'alenâ muslimine*.

d) Jesti desnom rukom i ono što je ispred:

Muslim prenose od Omera b. Ebi Seleme ﵁ koji kaže: "Kao dijete bio sam pod starateljstvom Allahova Poslanika ﷺ. (Kada smo jednom jeli), rukama sam čeprkao po cijeloj posudi. Allahov Poslanik ﷺ mi je na to skrenuo pažnju riječima: «Dijete, Allaha spomeni, desnom rukom jedi i jedi ispred sebe."

e) Ne jesti naslonjen:

Jesti naslonjen je štetno po zdravlje i jedan je od znakova oholosti. Buhari prenosi od Ebu Džuhajfe Vehba b. Abdullaha da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ja ne jedem naslonjen."

Muslim prenosi od Enesa ﵁: "Vidio sam Allahova Poslanika ﷺ kako sjedi skupljenih nogu i jede hurme."

f) Pohvalno je pričati dok se jede:

Muslim prenosi od Džâbira ﵁ "da je Vjerovjesnik ﷺ od svojih ukućana zatražio sok i da su mu rekli: 'Imamo samo sirćeta.' Na to je zatražio da mu se donese i jeo je govoreći: 'Divan li je sok sirće, divan li je sok sirće.'" I drugi vjerodostojni hadisi upućuju da je Allahov Poslanik u više slučajeva pričao sa svojim drugovima dok je bio za sofrom.

g) Pohvalno je nakon jela dovom zamoliti za blagoslov domaćinu:

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Enesa ﵁ da je Vjerovjesnik ﷺ došao jednom kod Sa'da b. Ubade i da je donio hljeba i suhog grožđa pa je to jeo. Zatim je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "(Allah vam dao) kod vas uvijek iftarili postači, vašu hranu jeli dobri ljudi i meleci na vas salavate donosili."

h) Ne počinjati jesti ako ima neko stariji:

Muslim prenosi u djelu *Sahih* od Huzejfe ﵁: "Kada bismo prispjeli za sofru sa Allahovim Poslanikom ﷺ, ne bismo počinjali dok Allahov Poslanik ﷺ ne počne."

i) Ne ponižavati blagodat hrane:

Muslim prenosi od Enesa ﵁: "Kada bi jeo Allahov Poslanik ﷺ bi oblizao tri prsta (kojima jede). Tada bi rekao: 'Ako vam ispadne zalogaj uzmite ga, uklonite sa njega ako nešto štetno bude i pojedite ga, ne ostavljajte ga šejtanu.' Naredio nam je i da sastružemo čanak (posudu) govoreći: 'Vi ne znate u kojoj je hrani blagodat.'"

Norme ponašanja kod pića su:

a) Preporučljivost *bismile* i *hamdale* i piti na tri puta:

Tirmizi prenosi od Ibn Abbasa ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ne pijte naiskap kao deva, nego pijte na dva i tri puta, i prije pića proučite *bismilu* a kada završite zahvalite Allahu."

b) Pokuđenost pijenja iz mješine:[1]

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﵁: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio da se pije iz mješine direktno" - zbog nespojivosti ovakvoga pijenja sa društvenim ponašanjem i zbog straha da se u mješini ne bi nalazilo nešto štetno po zdravlje.

c) Pokuđenost puhanja u vodu:

Tirmizi prenosi od Ibn Abbasa ﵁ "da je Vjerovjesnik ﷺ zabranio da se diše i puše u sud sa vodom." Nije nepoznato kakva je šteta po zdravlje disati i puhati u vodu i koliko je to oprečno lijepom ponašanju u društvu.

d) Preporučljivost pijenja i jedenja u sjedećem polažaju:

Muslim prenosi od Enesa ﵁ "da je Vjerovjesnik ﷺ zabranio da se pije stojeći. Katade dalje prenosi: "Pitali smo Enesa šta je sa jedenjem (stojeći) i on nam je odgovorio: 'To je gore.' U predaji Ebu Hurejre ﵁ koju, također, prenosi Muslim, Vjerovjesnik ﷺ je rekao: 'Neka niko od vas ne pije stojeći, a ako zaboravi (pa popije) neka povrati.'"

U nekim vjerodostojnim hadisima se prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ pio stojeći, i to je činio da bi pokazao da je to dozvoljeno, jer ima situacija kada je bolje piti stojeći, kao što je Allahov Poslanik ﷺ pio Zemzem vodu. Kur'ansko načelo je: يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ *Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.* (El-Bekare, 185.)

e) Zabrana pijenja iz zlatnih i srebrnih posuda:

Buhari i Muslim prenose od Ummu Seleme ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko pije iz srebrne posude u njegovoj utrobi će pucketati džehennemska vatra." U Muslimovoj predaji stoji: "Ko bude pio iz zlata ili srebra u njegovoj utrobi će pucketati džehennemska vatra." To je zbog toga što je upotrebe ovih posuda znak oholosti i uznositosti, i povreda časti siromaha."

---

[1] I svakog drugog većeg zatvorenog suda.

f) Zabrana pretrpavanja stomaka hranom i vodom:

Imam Ahmed, Tirmizi i drugi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čovjek nije napunio goru posudu od svoga stomaka. Čovjeku je dovoljno nekoliko zalogaja da kičmu održi uspravnom. A kada mora jesti, neka onda trećina stomaka bude za hranu, trećina za piće i trećina za disanje."

Odgajatelji su se dužni pridržavati ovih normi ponašanja i djecu poučavati njima, da bi se privikla na njih u društvenom životu i u odnosima sa drugim ljudima.

2. Ponašanje prilikom pozdravljanja:

I kod pozdravljanja postoje norme ponašanja koje je odgajatelj dužan učvrstiti u djetetu i privići ga na njih, a one su sljedeće:

a) Poučiti dijete da Islam naređuje pozdravljanje selamom:

Allah naređuje pozdravljanje u Svome Kur'anu kada kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا

O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite. (En-Nûr, 27.)

فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً

A kad ulazite u kuće, vi ukućane njene pozdravite pozdravom od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim. (En-Nûr, 61.)

Allahov Poslanik ﷺ je naređivao pozdravljanje kao jedan od aspekata odgoja svoga Ummeta. Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Amra b. el-Âsa ؓ da je neki čovjek upitao Allahova Poslanika ﷺ: "Koji je Islam najbolji?" On mu je rekao: "Da dijeliš hranu i nazivaš selam onome koga poznaješ i onome koga ne poznaješ."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok ne budete jedni druge voljeli. Hoćete li da vas uputim na jednu stvar koju ako budete radili voljet će te se? Širite selam među sobom!"

b) Poučiti dijete kako se pozdravlja:

Pozdravlja se tako što se kaže: *Es-Selâmu 'alejkum ve rahmetullahi ve berekâtuhu.*[1] Na pozdrav se odgovara oblikom množine: *Ve 'alejkum-s-selâm ve rahmetullahi ve berekâtuhu*[2] - makar se i jednoj osobi na pozdrav odgovaralo.

Ovaj način pozdravljanja izveden je iz sahih hadisa koji prenose Ebu Dâvud i Tirmizi od 'Imrana b. el-Husajna ﷺ koji kazuje: "Jednom je jedan čovjek došao Vjerovjesniku ﷺ i rekao mu: 'Es-Selâmu 'alejkum.' On mu je na njegov pozdrav odgovorio i potom sjeo. Zatim je rekao: 'Deset.' Poslije mu je došao drugi čovjek i rekao: 'Es-Selâmu 'alejkum ve rahmetullahi.' On mu je na njegov pozdrav odgovorio i potom sjeo. Zatim je rekao: 'Dvadeset.' Poslije mu je došao treći čovjek i rekao: 'Es-Selâmu 'alejkum ve rahmetullahi ve berekâtu.' On mu je na njegov pozdrav odgovorio i potom sjeo. Zatim je rekao: 'Trideset.'"

Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ mi je rekao: 'Ovo je Džibril koji te selamom pozdravlja.' Ona je onda njemu odgovorila: 'Ve 'alejhi es-selâm ve rahmetullahi ve berekâtu.'"

c) Poučiti dijete lijepom postupku prilikom pozdravljanja:

Selam naziva jahač pješaku, pješak onome koji sjedi, manja grupa većoj grupi i mlađi starijem. Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Selam naziva jahač pješaku, pješak onome koji sjedi i manja grupa većoj grupi." U Buharijevoj predaji i: "Selam naziva mlađi starijem."

d) Zabraniti djetetu pozdravljanje pozdravima karakterističnim za nemuslimane:

Kako prenosi Tirmizi od Amra b. Šuajba koji prenosi od svoga oca a ovaj od njegova djeda da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nama ne pripada ko oponaša druge. Ne oponašajte Jevreje niti kršćane. Jevreji se pozdravljaju pokazujući prstima a kršćani pokazujući dlanovima." Ovom zabranom se žele istaći osobenosti muslimanskog ummeta u odnosu na pripadnike drugih vjera u društvenom ponašanju i njegovim odlikama u vladanju i moralu.

---

[1] To znači: "Neka je na vas Allahov spas, milost i blagoslov."

[2] To znači: "Neka je i na vas Allahov spas, milost i blagoslov."

e) Odgajatelj je obavezan prvi djecu pozdraviti:

Ovo je potrebno da bi ih naučio i navikao na pozdravljanje slijedeći Prvoga Odgajatelja ﷺ koji je pozdravljao djecu kada bi pored njih nailazio. Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ koji je prolazeći pored djece pozdravio ih i potom rekao: "Ovo je i Vjerovjesnik ﷺ radio." U Muslimovoj predaji se navodi: "Kada bi Allahov Poslanik ﷺ nailazio pored djece pozdravio bi ih." U Ebu Dâvudovoj predaji se navodi: "Kada bi Vjerovjesnik ﷺ naišao pored djece koja se igraju, pozdravio bi ih." U Ibn Sunnijevoj predaji se navodi da bi im rekao: "*Es-Selâmu 'alejkum*, djeco!"

f) Dijete treba poučiti da na pozdrav nemuslimana odgovara sa: "*Ve 'alejkum.*"

Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada vam nazovu selam pripadnici Knjige odgovorite: *Ve 'alejkum.*" Dijete, također, treba poučiti da ne naziva prvi selam nevjernicima prema hadisu koji navodi Muslim: "Ne nazivajte prvi selam Jevrejima i kršćanima."

g) Dijete treba znati da je nazvati selam sunnet a na selam odgovoriti *vadžib*:

Prema hadisu koji prenosi Ibn Sunni Vjerovjesnik ﷺ je rekao: "Ko odgovori na selam njemu pripada (korist od toga), a onaj koji ne odgovori ne pripada nama.."

Tirmizi prenosi od Ebu Umame: "Neko je rekao: 'Allahov Poslaniče, kada se dva čovjeka susretnu ko će početi sa selamom?' On je odgovorio: 'Onaj koji je odaniji Allahu.' U Ebu Dâvudovoj predaji se navodi: "Najodaniji Allahu je ko prvi naziva selam."

Odgajatelj treba dijete poučiti i tome da postoje određene situacije kada je pokuđeno nekome selam nazivati, kao onome ko abdest uzima, ko se u banji nalazi, ko jede, ko se bori, ko uči Kur'an, ko spominje Allaha (zikr čini), ko telbijju na hadžu obavlja, hatibu na džumi, vaizu u džamiji, fakihu dok fikh proučava, predavaču dok drži predavanje, naučnom istraživaču dok istražuje, mujezinu ili ko poziva na namaz, ko nuždu obavlja, zauzetom suđenjem ili nečim drugim sličnim. Kome se, međutim, nazove selam u situaciji kada nije preporučljivo selam nazivati, nije mu se obavezno na selam odgovoriti.

Odgajatelji su dužni pridržavati se propisa vezanih za pozdravljanje i djecu njima poučavati, kako bi se u svom društvenom životu u odnosima sa drugima na to navikla.

3. Ponašanje prilikom traženja dozvole:

Traženje dozvole ima svoja pravila tako da je na odgajateljima da ih kod djece učvrste i pouče njima rukovodeći se riječima Blagoslovljenog i Uzvišenog:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ
صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا
عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (
٥٨) وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i oni koji još nisu polno zreli: prije jutarnje molitve i kada u podne odložite odjeću svoju, i poslije obavljanja noćne molitve. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh, ta vi jedni drugima morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i mudar je. A kada djeca vaša dostignu polnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih. (En-Nûr, 58. - 59.)

U ovome kur'anskom tekstu Allah - Kome svaka slava pripada - odgajateljima naređuje da svoju djecu koja nisu dostigla doba punoljetstva, upute na to da traže dozvolu od svojih ukućana u tri slučaja:

Prvo, prije sabahskog namaza, jer u to vrijeme ukućani još spavaju u svojim posteljama.

Drugo, u vrijeme podnevnog odmora, jer u to vrijeme čovjek odloži odjeću sa svojom suprugom.

Treće, poslije jacijskog namaza, jer je to vrijeme spavanja i odmora.

Obaveznost traženja dozvole za ulazak u ova tri slučaja je određen iz straha da čovjeka ili ženu neko od njihove djece ne bi vidio u situaciji u kojoj to oni ne bi željeli da se desi.

Što se tiče punoljetne i zrele djece, ona su obavezna tražiti dozvolu za ulazak u svim slučajevima i to na temelju riječi Uzvišenog i Blagoslovljenog:

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

A kada djeca vaša dostignu polnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih. (En-Nûr, 59.)

Jasno je da se ovim kur'anskim pogledima ističe zainteresiranost Islama za društveni odgoj djeteta i njegovo formiranje u pogledu vladanja i morala, da bi kada odraste bilo živi primjer savršenstva ljudskoga odgoja i morala, kao i ponašanja i uravnoteženosti, odnosno umjerenosti.

Međutim, kod traženja dozvole postoje i druga pravila ponašanja:

a) Prvo pozdraviti pa onda dozvolu tražiti:

Kao što prenosi Ebu Dâvud neki je čovjek iz plemena Benu Amir tražio dozvolu da uđe kod Vjerovjesnika ﷺ u njegovu kuću riječima: "Mogu li ući?" Allahov Poslanik ﷺ je tada svome slugi rekao: "Izađi i pouči ovoga kako se traži dozvola (za ulazak). Reci mu da kaže: '*Es-Selâmu 'alejkum*. Mogu li ući?" Čovjek na vratima je ovo čuo i odmah rekao: "*Es-Selâmu 'alejkum*. Mogu li ući?" Vjerovjesnik ﷺ mu je dozvolio i on je ušao.

b) Da se predstavi imenom, prezimenom ili nadimkom:

U obje zbirke *Sahíh* u poznatom hadisu o *Isrâ'u* i *Miradžu* se navodi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Zatim se Džibril popeo do prvoga neba iznad Zemlje i zamolio da se otvori (pokucao na vrata). Zatim je bio upitan: 'Ko je?' On je odgovorio: 'Džibril.' A onda je upitan: 'A ko je s tobom?' Rekao je: 'Muhammed.' Zatim se popeo na drugo, treće i ostala nebesa, i na vratima svakoga neba je bio upitan: 'Ko je?' , pa je odgovarao: 'Džibril.'"

U obje zbirke *Sahíh* se prenosi od Ebu Mûsaa da je došao Ebu Bekr kod Vjerovjesnika ﷺ dok je sjedio pored bunara u vrtu i zatražio dozvolu (da mu se pridruži). Ebu Mûsa je tada upitao: "Ko je?" On mu je odgovorio: "Ebu Bekr." Zatim je došao Omer pa je i on zatražio dozvolu i pošto je upitan: "Ko je?" - odgovorio je: "Omer." Zatim se isto dogodilo i sa Osmanom.

U obje zbirke *Sahíh* se prenosi od Džabira ؓ koji kazuje: "Došao sam kod Vjerovjesnika ﷺ i pokucao na vrata. On je upitao: 'Ko je?' Ja sam odgovorio: 'Ja.' Vjerovjesnik ﷺ je na to rekao: 'Ja, ja?' - kao da je prezirao takav način predstavljanja."

c) Tri puta tražiti dozvolu:

U obje zbirke *Sahih* se prenosi od Ebu Mûsaa el-Eš'arije ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Traženje dozvole je tri puta. Ako je ne dobiješ, vrati se."

Dobro je da između prvoga i drugoga traženja dozvole protekne vremena koliko se može klanjati namaz od četiri rekata, pretpostavljajući da se domaćin nalazi u namazu ili izvršava neku drugu potrebu.

d) Ne kucati na vrata jako:

Ovo se posebno odnosi na slučaj kada je domaćin otac, učitelj ili neka uvažena osoba. Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Enesa ؓ "da je se na vrata Allahova Poslanika ﷺ kucalo prstima". Naši slavni preci su na vrata svojih učitelja kucali noktima, što pokazuje na iskazivanje poštovanja i lijep odgoj. Ovo je dobro kada su avlijska vrata blizu kuće. Međutim, kada su dalje od kuće onda treba kucati koliko je dovoljno da čuje onaj kome se kuca. Ukoliko se na vratima nalazi zvonce, kao što je danas slučaj, onda se dozvola traži nježnim i slabim pritiskom na zvonce da bi se pokazala prefinjenost, plemenita narav i lijep odnos onoga ko traži dozvolu.

e) Nakon traženja dozvole udaljiti se od vrata:

Moguće je da se za vrijeme otvaranja vrata pojavi žena nepoznata, a traženje dozvole je radi čuvanja pogleda i propisano. Na ovo je i Vjerovjesnik ﷺ mislio kada je svojim drugovima tvrdio, kao što prenose Buhari i Muslim, govoreći: "Traženje dozvole je propisano radi (čuvanja) pogleda."

Taberani prenosi od Abdullaha b. Busra ؓ koji prenosi da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Ne prilazite kućama pravo na vrata, nego sa strane, i onda tražite dozvolu za ulazak. Ako vam se dozvoli, vi uđite, a u suprotnom se vratite." Ebu Dâvud prenosi: "Kada bi Poslanik ﷺ prilazio nečijoj kući, ne bi dolazio pravo na vrata, nego na desnu ili lijevu stranu govoreći: 'Es-selâmu 'alejkum. Es-selâmu 'alejkum.'"

U obje zbirke *Sahih* se prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko zaviruje u tuđu kuću (bez dozvole), dopušteno je (ukućanima) da mu oko iskopaju." U Nesâ'ijevoj predaji se kaže da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko viri u tuđu kuću (bez dozvole) pa mu (ukućani) oko iskopaju, za to nema krvarine niti odmazde."

f) Ako domaćin ne dozvoli ulazak, treba se vratiti:

U vezi sa tim Uzvišeni i Onaj Kome svaka slava pripada kaže:

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ وَتُسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
(٢٧) فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرْجِعُوا۟ فَٱرْجِعُوا۟ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ

O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite; to vam je bolje, poučite se! A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti; a ako vam se rekne: "Vratite se!" - vi se vratite, bolje vam je. (En-Nûr, 27. - 28.)

Onaj ko traži dozvolu ne treba u tome nalaziti ništa loše, niti neko poniženje, ako slijedi zapovijed Onoga Kome pripada sva slava, a Koji naređuje vraćanje u slučaju nedobijanja dozvole.

Katade kazuje: "Neko od muhadžira je rekao: 'Cijeli svoj život sam studirao ovaj ajet, ali ga nisam mogao shvatiti, da ja od svog brata tražim dozvolu i da mi on kaže: 'Vrati se!' - i ja se sav sretan vratim."

Ovo bi bila najvažnija islamska pravila u vezi sa traženjem dozvole, tako da odgajateljima ne preostaje drugo nego da ih se pridržavaju, da njima svoju djecu poučavaju i da ih u njihovom društvenom životu i u odnosima sa drugim ljudima na njih navikavaju.

4. Ponašanje prilikom sjedenja u društvu:

I sjedenje u društvu ima svoja pravila kojima odgajatelji djecu moraju poučiti, u njih ih uputiti i nadgledati kako ih sprovode, a to su:

a) Rukovati se sa svima prilikom pristupanja društvu:

Kako prenose Ibn Sunni i Ebu Dâvud, Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Kada se susretnu dva muslimana, pa se rukuju, upute zahvalu Uzvišenom Allahu i zatraže oprost, Moćni i Uzvišeni Allah će im oprostiti."

Tirmizi, Ibn Mâdže i drugi prenose od Berâ'a رضي الله عنه koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada se dvojica muslimana susretnu i rukuju, Allah im oprosti grijehe prije nego se i rastanu."

U djelu *El-Muvetta'* imam Mâlik prenosi od 'Atâ'a el-Horasanija koji kazuje: "Allahov Poslanika ﷺ mi je rekao: 'Rukujte se i mržnja će nestati. Dajite poklone jedan drugom, pa ćete se međusobno voljeti i neprijateljstvo će nestati.'"

b) Sjesti na mjesto koje mu odredi domaćin:

Ovo je zato što domaćin kuće najbolje zna mjesto gdje treba sjesti njegov gost. On jedino ima pravo na to. Davno je rečeno: "Mekkelije najbolje znaju puteljke svoje." Danas se kaže: "Domaćin kuće najbolje zna šta se u njoj nalazi." Ovo je u saglasnosti i sa riječima Blagoslovljenog i Uzvišenog:

فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ

A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti; a ako vam se rekne: "Vratite se!" - vi se vratite, bolje vam je. (En-Nûr, 28.)

Gost je - kako i ajet navodi - ovisan o svome domaćinu u svakome pogledu, pa čak i vraćanju nazad.

c) Sjesti pored ljudi a ne između njih:

Ovo je lijep način ponašanja u društvu, jer ako bi sjeo u sredinu okrenuo bi leđa nekima od njih što bi ih moglo povrijediti pa da počnu vrijeđati i proklinjati ovoga čovjeka.

Ovo je u slučaju ukoliko društvo sjedi u velikom prostoru. Ukoliko se, međutim, nalazi u tijesnom prostoru pa su ljudi prisiljeni sjedati u sredinu, tada nema nikakva grijeha niti teškoće, na što se odnose i riječi Blagoslovljenog i Uzvišenog: وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ *I u vjeri vam nije ništa teško propisao.* (El-Hadždž, 78.)

d) Ne sjedati između dvojice osim sa njihovom dozvolom:

Kako prenose Tirmizi i Ebu Dâvud od Amra b. Šuajba koji prenosi od svoga oca a ovaj od njegova djeda, Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Nije dopušteno čovjeku razdvajati dvojicu osim uz njihovu dozvolu." U Ebu Dâvudovoj predaji se navodi: "Ne sjeda se između dvojice ljudi osim sa njihovom dozvolom."

e) Onaj koji dolazi sjeda na mjesto koje mu slijedi:

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Džâbira b. Semure ؓ koji kazuje: "Kada bismo dolazili kod Vjerovjesnika ﷺ svaki od nas bi sjedao na kraj."

Ovo je u slučaju ukoliko se radi o običnom čovjeku. Međutim, kada se radi o učenom ili uglednom čovjeku, dobro je po prisutne da domaćin ovakvoga čovjeka postavi na njemu odgovarajuće mjesto. Naprijed smo spomenuli[1] i slučaj izaslanstva plemena Abdlukajs kada su došli kod Vjerovjesnika ﷺ, kako ih je primio, napravio im mjesto, a njihovog vođu Munzira b. 'Âida, nakon što im je zaželio dobrodošlicu i ljubazno ih primio, pozvao sebi i napravio mu mjesto sa svoje desne strane.

f) Dvojica se ne smiju sašaptavati u prisustvu trećeg:

Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Mesuda ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako vas je u društvu trojica, neka se dvojica ne sašaptavaju pored trećeg zbog toga što će ga to ražalostiti." Razlog ove zabrane leži u tome što bi treći mogao nešto posumnjati i zbog njihove nezainteresiranosti za njim se ražalostiti. Međutim, ako se dvojica došaptavaju pored druge dvojice ili više njih, to je dopušteno, ukoliko ne izaziva sumnju.

[1] Pogl. poglavlje "Dužnosti prema starijim."

g) Ko napusti društvo radi neke potrebe ima se pravo ponovo vratiti na svoje mjesto:

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako neko od vas ustane iz društva pa se vrati ima, najveće pravo da ponovo sjedne na to mjesto."

h) Treba tražiti dozvolu za napuštanje društva:

Ovo je prema riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Buhari i Muslim: "Traženje dozvole je propisano radi pogleda." Ovo se odnosi i na traženje dozvole prilikom ulaska i odlaska. Cilj ovoga je težnja Allahova Poslanika ﷺ za očuvanjem svetosti kuće, i za zaštitom i nepovredivošću ljudskog dostojanstva.

i) Proučiti dovu nakon završetka sijela:

Hâkim prenosi od Ebu Berze ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ kada je jednom ustao iz društva rekao: "Neka je svaka slava i zahvala Tebi, moj Allahu. Svjedočim da drugog boga osim Tebe nema. Od Tebe oprost tražim i Tebi se kajem."[1] Jedan od prisutnih je upitao: "Allahov Poslaniče, govoriš nešto što prije nisi govorio." On na to reče: "To je iskup za ono što se desilo na skupu."

Ovo bi bila najvažnija pravila koja je ustanovio Islam u vezi sa ponašanjem prilikom sjedenja u društvu. Na odgajateljima je da ih slijede i da ih se pridržavaju, i da djecu njima pouče kako bi se na njih navikla u svom društvenom životu i u odnosima sa drugim ljudima.

5. *Ponašanje prilikom vođenja razgovora:*

Među važne norme ponašanja u društvu na koje odgajatelji trebaju obratiti pažnju jeste navikavanje djeteta još od ranog djetinjstva na lijepo ponašanje prilikom razgovora, stil govora i temelje vođenja dijaloga.

Navest ćemo nekoliko osnovnih normi ponašanja prilikom vođenja razgovora, da bi odgajateljima poslužile kao pouka i podsjetnik:

a) Polagahnost govorenja za vrijeme razgovora:

U lijep način govora spada polagahnost u govoru da bi ga slušalac mogao shvatiti a drugi koji se nalaze u društvu razumjeti o čemu se govori i o tome raspravljati. Ovako je radio i Vjerovjesnik ﷺ da bi

[1] Na arapskom u originalu: *Subhâneke Allahumme ve bi hamdike. Ešhedu en lâ ilâhe illa Ente. Estagfiruke ve etûbu Ilejke.*

pružio pouku drugima. Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu ‘anha,: “Allahov Poslanik ﷺ nikada nije govorio tako brzo i nejasno kao što vi činite, nego je govorio jasno da bi, ako bi neko želio izbrojati njegove riječi, mogao to učiniti.” Isma‘ali u svojoj predaji još dodaje: “Govor Allahova Poslanika ﷺ je bio tako razumljiv da su ga srca mogla razumjeti.”

Ebu Dâvud prenosi od Aiše, radijallahu ‘anha, koja kazuje: “Njegov ﷺ govor je bio tako razgovijetan da ga je mogao razumjeti svako ko bi ga slušao.”

b) Zabrana usiljenog govora:

U lijep način govora spada i izbjegavanje cjepidlačenja u govoru i pretjerivanje u čistoti jezika. Kako prenose Ebu Dâvud i Tirmizi preko *džejjid* lanca od Ibn Omera ؓ, Allahov Poslanik ﷺ je rekao: “Svemoćni i Uzvišeni Allah mrzi ljude koji pretjeruju u govoru: koji uvrću svojim jezikom kao što krava uvrće svojim.”[1]

Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ “kada bi izgovorio riječ, ponovio bi je tri puta dok ne bi bila jasna. A kada bi prilazio ljudima, nazvao bi im selam ... i govorio bi razgovjetno bez dodavanja ili oduzimanja. Mrzio je brbljanje i usiljenost u govoru.”

c) Obraćanje prema mogućnosti razumijevanja:

U lijep način govora spada i to da se govornik obraća slušaocima stilom koji odgovara njihovom obrazovanju, intelektu, razumu i životnoj dobi, a što je u saglasnosti i sa riječima Allahova Poslanika ﷺ: “Naređeno nam je, svim vjerovjesnicima, da narodu govorimo tako da nas mogu razumjeti.”[2]

Buhari u djelu *Sahíh* prenosi od Alije *mevkuf* hadis: “Govorite ljudima ono što razumiju. Da li želite da se Allah i Njegov Poslanik potvore?”

U uvodu Muslimova djela *Sahíh* prenosi se od Ibn Mes‘uda ؓ: “Ako se ljudima budeš obraćao govorom koji njihov razum ne shvaća, to će za neke od njih biti smutnja.”

---

[1] Na kraju se navodi: “To je onaj koji naduto govori, uznosi se svojim jezikom i pušta ga kao krava u travu.”

[2] Hadis prenosi Dejlemi preko *da'íf* (slab) lanca ali za njega postoje mnogi drugi hadisi koji hadis dižu do nivoa *hasen* (dobar). Pogledaj El-Adžluni *Kešfu-l-hafâ*, 1/196.

d) Govoriti o onome što je jasno i što ne izaziva dosadu:

U lijep način govora spada i mjera u dužini govora bez skraćivanja koje dovodi do neshvaćanja i oduljivanja koje izaziva dosadu da bi imao djelotvorniji učinak i izavao veću pažnju kod slušalaca. Muslim prenosi od Džabira b. Semure ؓ koji kazuje: "Klanjao sam sa Vjerovjesnikom ﷺ i namaz mu je bio umjeren kao i hutba (govor)." Imam Ahmed i Ebu Dâvud prenose od Hakima b. Hizama ؓ koji kazuje: "Prisustvovao sam džuma-namazu Allahova Poslanika ﷺ. Stajao je oslonjen na štap - ili luk - i blagoslovljenim, lijepim i lagahnim riječima uputio zahvalu Allahu."

U obje zbirke hadisa *Sahih* se navodi: "Ibn Mes'ud nas je poučavao svakog četvrtka. Jednom mu je jedan čovjek rekao: 'O Ebu Abdurrahmane, volio bih, zaista, kada bi nas poučavao svaki dan.' On mu je odgovorio: 'Od toga me odvraća to što ne volim da vam dosađujem. Ja vam držim predavanje onako kao što je Allahov Poslanik ﷺ držao nama, bojeći se da nam ne pređe u dosadu.'"

U govoru nije loše poslužiti se i primjerima iz poezije i zanimljivim mudrim izrekama, rukovodeći se riječima Alije b. Ebu Tâliba ؓ: "I srca se dosađuju poput tijela. Zato mu dajte zanimljivih mudrih izreka."

e) Potpuno obraćanje pažnje prema govorniku:

U lijep način govora spada i potpuno obraćanje pažnje prema govorniku da bi slušalac razumio govor i usvojio ono o čemu se govori. Ashabi bi tako Vjerovjesnika ﷺ kada bi im govorio slušali sa takvom pažnjom i poštovanjem, kao da im na glavama ptice stoje.

Zato je i Vjerovjesnik ﷺ ljubazno i u potpunosti obraćao punu pažnju na ono što su njemu drugi govorili ili ga za nešto pitali.

f) Obraćanje govornika prema svakome ko sjedi u društvu:

U lijep način govora spada i obraćanje govornika pogledom i svojim usmjerenjem prema svakome ko sjedi u društvu, tako da svako od njih osjeća kao da njemu govori i da se to na njega odnosi.

g) Biti vesela lica za vrijeme i nakon razgovora:

U lijep način govora spada i biti vesela lica za vrijeme i nakon razgovora, tako da drugi ne osjećaju dosadu u toku govora.

Imam Ahmed prenosi od Ummu Derdâ' ؓ: "Kada bi govorio, Ebu Derdâ' bi se osmjehivao, pa sam mu rekla: 'Ne čini to, svijet će reći da si glup (zbog toga što se osmjehuješ dok govoriš).' On mi je rekao:

'Nikada nisam vidio niti čuo Allahova Poslanika ﷺ da je govorio a da se nije smiješio.' Zbog toga se i Ebu Derdâ', slijedeći Allahova Poslanika ﷺ, smiješio dok je govorio."

Muslim prenosi od Semmaka b. Harba koji kazuje da je jednom upitao Džâbira b. Semuru: "Jesi li ikada sjedio sa Allahovim Poslanikom ﷺ?" On je odgovorio: "Jesam, često. Allahov Poslanik ﷺ nije ustajao sa mjesta gdje bi klanjao sabah-namaz sve dok Sunce ne bi izašlo. Kada bi izašlo i on bi ustao. Tu bi - dok je Poslanik još sjedio - razgovarali pa i o stvarima iz predislamskog doba i smijali se. I Vjerovjesnik ﷺ bi se tada smiješio."

Ovo bi bila najvažnija pravila koja je Islam utvrdio u vezi sa načinom vođenja razgovora, tako da odgajateljima ne preostaje nego da ih prihvate i njima pouče svoju djecu, kako bi se navikla na njih u svome društvenom životu i u odnosima sa drugim ljudima.

6. Ponašanje prilikom šale:

Ima li ljepšeg i otmjenijeg muslimana kada se sa ozbiljnošću kojoj teži, u njemu nađu još i živahnost duha, dosjetljivost u govoru, logička oštroumnost i neobična mudrost!?

Ima li boljeg i časnijeg čovjeka kada srca osvaja privlačnošću govora i duše svoje gali nježnim osjećanjima i plemenitim šalama!? A to je zato što Islam svojim uzvišenim načelima naređuje muslimanima da budu prisni, nasmijani, vedri i karakterni, plemenitih osobina, hvalevrijednih djela i druželjubivi. Tako kada se nađu u društvu sa drugima ili sa njima se sastaju, oni bivaju poželjni, privlačni i oko sebe druge okupljaju, što i jeste cilj kojemu teži Islam u odgajanju pojedinca, formiranju zajednica i upućivanja ljudi Pravim putem.

Međutim, da li se musliman može veseliti, zabavljati i šaliti koliko želi i kada on hoće, ili postoje norme i pravila i za ovaj vid ponašanja čovjeka?

Naravno da postoje i ona su sljedeća:

a) Ne često i ne pretjerano se šaliti:

Česta šala, pretjerivanje u iskazivanju radosti i veselja odvraćaju muslimana od njegove osnovne zadaće radi koje je stvoren; klanjanja Allahu, uspostavljanja Allahova zakona na Zemlji i formiranja uzoritog društva. Drugovi Allahova Poslanika ﷺ koji su odgajani u vjerovjesničkoj školi, šalili su se među sobom, međutim, kada je trebalo biti ozbiljan, oni su bili pravi ljudi. Buhari u svome djelu *El-Edebu-l-mufred* navodi: "Drugovi Allahova Poslanika ﷺ su se gađali lubenicama, ali su u stvarnome životu bili pravi muškarci."

Učestalo šaljenje umrtvljuje srce, izaziva neprijateljstvo i ohrabruje mlađe protiv starijih. Omer ؓ je rekao: "Ko se pretjerano smije ruši mu se dostojanstvo, a ko se šali biva omalovažavan."

b) Drugoga šalom ne vrijeđati i ništa mu loše činiti:

Šala je u porodici, među rodbinom, braćom i prijateljima preporučljiva ukoliko nikoga ne vrijeđa, omalovažava ili žalosti.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera i uputa Allahova Poslanika ﷺ u kojima svojim drugovima zabranjuje šalu koja u sebi ima išta lošeg:

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Abdullaha b. Sâ'iba koji prenosi od svoga oca a on od njegova djeda, da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako veli: "Neka niko od vas ne uzima od svoga brata nikakvu stvar ni u igri ni u zbilji. A ako uzme i štap neka mu to odmah vrati."

Ebu Dâvud prenosi od Abdurrahmana b. Ebi Lejle koji kazuje: "Pričali su nam drugovi Muhammeda ﷺ da su putovali sa Vjerovjesnikom ﷺ i jedan od njih je bio zaspao a nekoliko njih su ga užetom svezali pa se čovjek prepao. Allahov Poslanik ﷺ je tada rekao: 'Muslimanu nije dozvoljeno da prepada muslimana.'"

Na dan Bitke na Hendeku Zejd b. Sabit ؓ bijaše prenosio zemlju sa ostalim muslimanima i u tome je malo zakunjao pa mu se privukao 'Amare b. Hazm i uzeo mu oružje da on nije osjetio. Međutim, Allahov Poslanik ﷺ mu je to zabranio.

A šta je sa onim ko se šaleći ruga, drugoga ogovara, mržnju izaziva, vjerske svetosti obeščašćuje? Takav je grješnik i haram čini, znao to ili ne znao.

c) Izbjegavanje laži i klevete:

Mnogi koji predsjedavaju raznim sjednicama i zasjedanjima izvode šale pričajući izmišljene, smiješne i uzbudljive priče da bi izazvali smijeh kod prisutnih, oraspoložili ih i razveselili. Ove su izmišljene priče, bez ikakve sumnje, laž i kleveta, i Islam ih zabranjuje. Poslanik ﷺ prijeti onima koji to čine. Ebu Dâvud, Tirmizi, Nesa'i i Bejheki prenose od Buhza b. Hakima koji prenosi od svoga oca a ovaj od njegova djeda ؓ koji kazuje da je slušao Allahova Poslanika ﷺ kako veli: "Teško onima koji priče izmišljaju da njima svijet nasmijavaju. Teško njima, teško njima."

Među raširenim novotarijama u našoj zemlji je i veoma rasprostranjena i uobičajena novotarija, među narodom poznata kao aprilska "laž". Ovo je odvratna, omražena i pokuđena novotarija, preuzeta sa Zapada i ne pripada našemu islamskom moralu, našoj uzoritoj tradiciji i bez sumnje je haram, očita kleveta i ružna šala.

S obzirom da je Allahov Poslanik ﷺ u svemu bio uzor čestitosti, s toga ćemo navesti nekoliko primjera njegovih ﷺ šala, da bismo znali kako se on šalio govoreći samo istinu.

Tirmizi prenosi od Enesa ﷺ da je jednom jedan čovjek iz pustinje po imenu Zâhir donio Vjerovjesniku ﷺ poklon iz pustinje. I Vjerovjesnik ﷺ je njega spremio (za puta) kada je želio da krene u pustinju. Allahov Poslanik ﷺ mu je tada rekao: "Zâhir je naš nomad a mi njegovi građani."[1] Zâhir je bio omalehan čovjek i Vjerovjesnik ga bijaše volio. Vjerovjesnik ﷺ mu je jednom prilikom prišao dok je on prodavao svoju robu i zagrlio ga iza leđa tako da ga Zâhir nije vidio, pa je upitao: "Ko je? Pusti me." Kada se okrenuo i vidio da je Vjerovjesnik ﷺ, nije želio da odvaja svoja leđa od Vjerovjesnikovih ﷺ grudi. Vjerovjesnik ﷺ je tada upitao: "Hoće li neko kupiti ovoga roba?" On mu je na to odgovorio: "Allahov Poslaniče, ja sam ti bezvrijedan." Vjerovjesnik ﷺ je tada rekao: "Kod Allaha nisi bezvrijedan." - ili prema drugoj predaji - "Ti si kod Allaha skupocjen."

Tirmizi i Ahmed prenose od Enesa ﷺ da je jednom neki čovjek došao kod Vjerovjesnika ﷺ da traži od njega jahaću životinju. Vjerovjesnik ﷺ mu reče: "Dat ću ti da jašeš mladunče deve." Čovjek mu tada reče: "Allahov Poslaniče, šta da radim sa mladunčetom deve?" On mu na to odgovori: "Pa, da li deva rađa nešto drugo nego deve?"

Ibn Bekkar prenosi od Zejda b. Eslema da je žena koja se zvala Ummu Ejmen el-Habešijje jednom došla kod Allahova Poslanika ﷺ i rekla mu: "Moj te muž poziva." On je upitao: "Ko je on? Je li to onaj što ima bjelilo na očima?" Ona ga je upitala: "Kakvo bjelilo na očima?" On joj je odgovorio: "Da, da, bjelilo na očima." Ona je tada rekla: "Ne, tako mi Allaha." On joj je tada rekao: "Svaki čovjek ima bjelilo na očima." Vjerovjesnik ﷺ je mislio na bjelilo oko rožnjače.

Odgajateljima, dakle, ne preostaje ništa drugo do da se drže upute Allahova Poslanika ﷺ u pogledu načina ponašanja kada je u pitanju šala i da tome pouče svoju djecu, da bi se na to i ona navikla u svome društvenom životu i odnosima sa drugima oko sebe.

---

[1] Zâhir nama predstavlja pustinju a mi njemu urbanost (nap. prevodioca).

7. Ponašanje prilikom čestitanja:

Među normama društvenog ponašanja, kojih se treba pridržavati u toku odgoja djece i njihova formiranja kao društvenih ličnosti, je i njihovo navikavanje na posebne norme ponašanja prilikom upućivanja čestitki i poučavanje u suštinu i osnove samoga čestitanja. Cilj ovakvoga odgoja djeteta je da se u njegovoj ličnosti razvije želja ka iskazivanju ljubavi prema druženju i zajedništvu, učvrste veze ljubavi i bratstva sa onima sa kojima se u nekome odnosu nalazi, sa kojima se susreće i sa kojima uspostavlja veze. Ukoliko postoji više prilika, sretnih i radosnih događaja na kojima se ljudi susreću radi upućivanja čestitki, odgajatelji uopće, a roditelji posebno bi trebali svoje učenike i djecu voditi na ovakve susrete da bi kod djece u njihovim srcima i uspomenama ostali utisci sa ovih čestitanja i tokom vremena ovakva čestitanja postala kod djece njihova narav i običaj.

Ako postoji i jedan čestit posao koji musliman mora u životu raditi i od čega ubire plodove a kod Allaha nagradu stiče, to je na učtiv način čestitati muslimanu na radosnom događaju ili postignutom uspjehu i sa njim u tome radost podijeliti. To spada među najveća dobra djela sa islamskog stanovišta i Allahu poslije farzova najdraža djela, čak djela zbog kojih se opraštaju grijesi i put kojim se ide u Džennet.

Kod obavljanja čestitanja postoje određene norme ponašanja od kojih su najvažnije:

a) Pokazivanje radosti i zainteresiranosti prilikom čestitanja:

Buhari i Muslim prenose događaj koji se zbio prilikom pokajanja Ka‘ba b. Mâlika ﷺ zbog izostajanja iz Bitke na Tebuku. Ka‘b o tome kazuje: “Čuo sam kako neko glasno visokim glasom govori: ‘O Ka‘b b. Mâlik, budi sretan (zbog radosne vijesti).’ Svijet je tada počeo izlaziti da nam čestita. Ja sam krenuo Allahovu Poslaniku ﷺ ali su me presretale grupe ljudi čestitajući mi na pokajanju i govoreći: ‘Čestitamo ti što je Allah primio tvoje pokajanje!’ Kada sam ušao u džamiju, vidio sam Allahova Poslanika ﷺ i oko njega mnogo ljudi. U tome času Talha b. Ubejdullah ﷺ je brzo ustao preda me, sa mnom se rukovao i čestitao mi. Ka‘b ovo nije nikada zaboravio Talhi. Ka‘b dalje nastavlja: “Kada sam pozdravio Poslanika ﷺ - lice mu je sijalo od radosti - rekao je: ‘Raduj se najboljem danu u tvom životu kojeg nisi imao otkako te majka rodila.’”[1]

[1] Događaj koji se zbio u vezi sa Ka‘bom odnosi se na njegovo izostajanje iz Bitke na Tebuku bez opravdanog razloga. Zbog toga je Allahov Poslanik ﷺ naredio da se sa njim prekine svaka veza pedeset dana. Nakon pedeset dana objavljen je ajet u kojemu se prima pokajanje njegovo i druga njegova. Zbog toga su nastupila gore navedena čestitanja. O ovome slučaju se opširno govori u djelu *Rijadu-s-salihln* u poglavlju "Pokajanje".

b) Čestitanje pristojnim riječima i vjerodostojnim dovama:

Vjerovjesnikov sunnet nas upućuje na učtive i prijatne riječi, i na nježne, blage i zanimljive rečenice kojima se izražava čestitanje a koje muslimani trebaju naučiti i u životu na lijep način i u odgovarajućim situacijama provoditi. Zato je dobro da navedemo nekoliko vanredno lijepih primjera izražavanja čestitanja na koje upućuje Vjerovjesnik ﷺ a koje nam prenose njegovi časni drugovi i naši uzoriti preci:

1. Čestitanje na novorođenčetu:

Preporučljivo je da se iskaže riječima: "Neka ti je blagoslovljen dar, zahvalan bio Darovatelju i dijete ti bilo poslušno i odraslo da Bog dâ!"[1]

Na ovakvu čestitku se odgovara: "Allah tebe blagoslovio i tebi istoga podario!"[2]

Ove se izreke prenose od Hasana b. Alije i imama Hasana el-Basrija ؓ.

2. Čestitanje na povratku sa putovanja:

Preporučljivo je da se kaže: "Hvala Allahu koji te čuvao, u Svojemu okrilju štitio i lijepim dolaskom počastio."[3]

Ovo se prenosi od časnih predaka.

3. Čestitanje na povratku iz borbe na Allahovom putu (džihada):

Preporučljivo je da se kaže: "Hvala Allahu koji te pomagao, učinio ponosnim i lijepim dolaskom počastio." Muslim, Nesâ'i i drugi prenose od Aiše, radijallahu 'anha: "Kada bi se Allahov Poslanik ﷺ vraćao iz borbe primila bih ga tako što bih ga uzela za ruku i rekla: "Hvala Allahu koji te pomagao, ponosnim učinio i lijepim dolaskom počastio."[4] Nije loše da se povratniku iz borbe kaže i ovo: "Hvala Allahu koji te čuvao, u Svojemu okrilju štitio i lijepim dolaskom počastio."

4. Čestitanje na sklapanju braka:

Preporučljivo je da se oboma mladenaca ponaosob kaže: "Allah ti dao blagoslov u svemu, blagoslovio te i spojio vas u dobru."[5] Ebu Dâvud, Tirmizi i drugi prenose od Ebu Hurejre ؓ da bi Vjerovjesnik ﷺ kada bi se neko oženio rekao mu: "Allah ti dao blagoslov u svemu, blagoslovio te i spojio vas u dobru."

[1] U originalu: *Bûrike leke bi-l-mevhûb, ve šekerte-l-vâhibe, ve ruzikte birrehu, ve belega ešuddehu!*

[2] U originalu: *Bâreke-l-lâhu leke, ve bâreke alejke, ve rezekake-l-lâhu mislehu!*

[3] U originalu: *El-Hamdu li-llâhillezi sellemeke ve džemea eššemle bike ve ekremeke!*

[4] U originalu: *El-Hamdu li-llâhillezi nesareke ve eazzeke ve ekremeke!*

[5] U originalu: *Bareke-l-lâhu leke ve bâreke alejke ve džemea bejnekuma fî hajrin!*

Pokuđeno je reći: "Sa slogom i djecom!", jer je to džahilijjetski način čestitanja. Ahmed, Nesâ'i i drugi prenose od Akila b. Ebu Tâliba koji se oženio od Džušema. Narod mu je počeo prilaziti i čestitati riječima: "Sa slogom i djecom!" On im je rekao: "Ne činite to tako, jer je Allahov Poslanik ﷺ to zabranio." Oni ga tada upitaše: "Pa šta da kažemo, Ebu Zejde?" On im reče: "Recite: 'Allah vas blagoslovio!' Nama je tako bilo naređeno."

5. Čestitanje Bajrama:

Preporučljivo je da musliman muslimanu nakon namaza kaže: "Da Allah primi i od nas i od tebe!"[1]

6. Čestitanje kao zahvala za učinjenu uslugu:

Preporučljivo je da se onome ko nekome učini uslugu kaže: "Allah te blagoslovio u porodici i imetku tvojemu, i svakim dobrom te nagradio!" Nesâ'i i Ibn Mâdže prenose od Abdullaha b. Ebu Rebí'e: "Vjerovjesnik ﷺ je posudio od mene četrdeset hiljada i kada mu je pristigao imetak vratio mi je rekavši: 'Allah te blagoslovio u porodici i imetku tvojemu! Nagrada za onoga ko pozajmi je zahvala.'"

Tirmizi prenosi od Usame b. Zejda ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kome se učini usluga pa učinitelju kaže: 'Allah te svakim dobrom nagradio!' to mu je zahvala za učinjenu uslugu."

Kod čestitanja najbolje se držati Poslanikove tradicije. Ukoliko neko želi da još nešto doda, onda to trebaju biti fraze u kojima ima blagosti, ljubaznosti i dove, pod uvjetom da nisu stranog porijekla i preuzete iz džahilijjetskog perioda, da odslikavaju čvrsto vjersko ubjeđenje i da se odlikuju islamskom originalnošću.

a) Preporučljivost davanja poklona prilikom čestitanja:

Među preporučljive stvari kod čestitanja je davanje poklona porodice u kojoj se rodilo dijete, pristiglom s puta, mladoženji i mladi kao i u drugim prilikama. Na ovo podstiču i hadisi Allahova Poslanika ﷺ:

- Taberani u djelu *El-Evsat* prenosi od Âiše, radijallahu 'anha: "Allahov Poslanik ﷺ je rekao: 'O žene vjernika, dajite poklone jedne drugima pa makar to bio i papak od ovce.'"
- Dejlemi prenosi od Enesa *merfu'* hadis: "Dajite jedni drugima poklone, jer oni izazivaju ljubav i otklanjaju pakost."
- Taberani u djelu *El-Evsat* prenosi od Aiše *merfu'* hadis: "Dajite poklone jedni drugima pa ćete se voljeti."

---

[1] U originalu: *Tekabbele-l-lâhu minna ve minke!*

Kada ovi hadisi podstiču na međusobno davanje poklona bez određenih povoda, onda je sigurno da je davanje poklona u povodu čestitanja i veselja očitije i izražajnije. Međusobno razmjenjivanje poklona ima dalekosežnog utjecaja na kompaktnost društva, jedinstvo zajednice, zasijavanje sjemena ljubavi, bratimljenja i iskrenosti u odgajanju muslimanskog društva i vjerničkog naroda.

Na odgajateljima je samo da usade norme pozdravljanja u svojim porodicama i kod svoje djece kako bi se na njih navikli u svojemu društvenom životu i u odnosima sa drugima.

8. Ponašanje prilikom posjete bolesniku:

Među važne društvene norme ponašanja kojima odgajatelji moraju posvetiti pažnju i navikavati djecu na njih, jeste način ponašanja prilikom posjete bolesnika kako bi se kod djeteta od najranijeg djetinjstva učvrstila pojava ispoljavanja emocionalnih osjećanja jednih prema drugima i osjećanja za bol i tugu drugih. Kada se ova pojava razvije i ukorijeni u dušama djece u dobi kada počinju rasti i razvijati se, onda se kod njih počinje javljati i ljubav, nesebičnost i međusobna saosjećajnost. Ove ideje u njihovim dušama postaju njihovim karakterom i običajem, tako da ne pokazuju nemarnost u izvršavanju svojih dužnosti niti izbjegavaju obaveze, nego sa drugim članovima društva učestvuju zajedno u njihovoj sreći kao i nesreći, saosjećaju sa njihovin nadama i bolovima, i sa njima dijele i radosti i žalosti. Ovo je cilj kojemu teži Islam u stvaranju društva i odgoju pojedinca na osnovama dobra i načelima uzoritosti i morala.

Zbog svega ovoga Islam naređuje posjećivanje bolesnika i utvrđuje ovo kao obavezu muslimana prema muslimanu.

Buhari i Muslim prenose od Berâ'a b. 'Âziba ﷺ: "Allahov Poslanik nam je naredio obilazak bolesnog, prisustvovanje dženazi, onome ko kihne reći: 'Allah ti se smilovao', pomaganje drugome da izvrši zakletvu, pomaganje onome kome je učinjena nepravda, odazivanje na poziv i širenje selama."

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Musliman prema muslimanu ima pet obaveza: odgovoriti na selam, obići bolesnog, prisustvovati dženazi, odazvati se na poziv i onome ko kihne reći: 'Allah ti se smilovao'."

Radi ovoga su se ashabi natjecali u činjenju dobrih djela među kojima je i posjećivanje bolesnika, kako bi zaradili Džennet na mjestu na kome će biti zadovoljni kod Vladara Svemogućeg. Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je jednom Allahov

Poslanik ﷺ upitao: "Ko je od vas jutros osvanuo kao postač?" Ebu Bekr je odgovorio: "Ja." Onda je upitao: "Ko je od vas danas obišao bolesnika?" Ebu Bekr je odgovorio: "Ja." Onda je upitao: "Ko je od vas danas prisustvovao dženazi?" Ebu Bekr je odgovorio: "Ja." Onda je upitao: "Ko je od vas danas nahranio nevoljnika?" Ebu Bekr je odgovorio: "Ja." Jedan drugi prenosilac (Mervan) ovoga hadisa kaže: "Čuo sam da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: 'Kod koga se nađu ova svojstva ući će u Džennet.'"

U vezi sa obilaskom bolesnika postoje određena pravila:

a) Požuriti sa obilaskom:

Ovo se vidi iz riječi Allahova Poslanika ﷺ: "Čim se neko razboli, odmah ga obiđi."

Postoje, međutim, hadisi koji upućuju na to da se bolesnik obilazi tri dana nakon što se razboli:

Taberani u djelu *El-Evsat* prenosi od Ibn Abbasa ؓ: "Obilaženje (bolesnika) nakon tri (dana) je sunnet."

Od A'meša se prenosi sljedeće: "Ako nam se u društvu ne bi pojavio neko tri dana, onda bismo pitali za njega i ako bi bio bolestan, obišli bismo ga." U cilju usaglašavanja ovih hadisa može se reći sljedeće: Ukoliko je bolesnik teško bolestan potrebno je ga posjetiti što prije, dok u slučaju lakše bolesti nakon tri dana, kao što je i navedeno.

b) Kraća ili duža posjeta zavisno od bolesnika:

Ukoliko je bolesnik teško bolestan i potrebno mu je da se neko stalno o njemu brine i da mu bude pri ruci, naročito žena, onda posjeta treba biti što kraća. Ukoliko je bolesnik takav da mu treba neko da sjedi pored njega i sa njim se druži i razgovara, onda nije loše ostati malo duže. Ako je bolesnik dobro, bolje je obilaziti ga rjeđe. Ovo se temelji na hadisu koji prenose Bezzar, Bejheki, Taberani i Hâkim da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Posjećuj s vremena na vrijeme, povećat ćeš ljubav."

c) Dova za bolesnika prilikom ulaska kod njega:

Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, da je Vjerovjesnik ﷺ imao običaj pogladiti desnom rukom svoje žene (preko mjesta bola) i reći: "O moj Allahu, Gospodaru ljudi, otkloni bolest, izliječi bolesnog, jer Ti si Onaj koji lijek daje i nema lijeka do Tvoga lijeka. Izliječi da se više bolest ne vraća."

Ebu Dâvud, Tirmizi, i Hâkim prenose od Ibn Abbasa ﵄ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko obiđe bolesnika kome nije došao smrtni čas i kod njega sedam puta kaže: 'Molim Uzvišenog Allaha, Gospodara Velikog prijestolja, da te izliječi' - Allah će ga izliječiti od ove bolesti."

d) Podsjećanje bolesnika na stavljanje ruke na mjesto bola i učenje Poslanikove dove:

Muslim prenosi od Ebu Abdullaha Osmana b. Ebu el-Asa da se ovaj požalio Allahovu Poslaniku ﷺ na bol koji osjeća u tijelu i Allahov Poslanik ﷺ mu je rekao: "Stavi ruku na mjesto gdje te boli i reci: 'U ime Allaha - tri puta - a sedam puta: 'Utječem se Allahovom silom i moći od zla onoga što me je pogodilo i od kojeg strahujem.'"

e) Preporučljivost pitanja porodice za zdravlje bolesnika:

Buhari prenosi od Ibn Abbasa ﵄ da je Alija b. Ebu Tâlib ﵁ jednom izašao od Allahova Poslanika ﷺ u vrijeme bolesti od koje je i umro. Ljudi su ga upitali: "O Ebu Hasane, kako je Allahov Poslanik?" On im je odgovorio: 'Zahvaljujući Allahu, ozdravio je'."

f) Preporučljivost sjedanja pored glave bolesnika:

Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ibn Abbasa ﵄: "Kada bi obilazio bolesnika Vjerovjesnik ﷺ bi sjeo pored njegove glave i zatim sedam puta rekao: 'Molim Uzvišenog Allaha, Gospodara Velikog prijestolja, da te izliječi.' I ukoliko mu nije bila propisana smrt tada, ozdravio bi."

g) Podsjećanje bolesnika na riječi: *Lâ ilâhe illa Allah*[1] ukoliko je na samrti:

Muslim prenosi od Ebu Se'ida el-Hudrija ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Podsjećajte vaše na samrti na izgovaranje: *Lâ ilâhe illa Allah.*"

Ebu Dâvud i Hâkim prenose od Muaza b. Džebela ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čije posljednje riječi budu: *Lâ ilâhe illa Allah* ući će u Džennet."

Ovo su najvažnije norme ponašanja koje je Islam propisao prilikom obilaska bolesnika. Na odgajateljima je samo da ih izvršavaju i njima svoju djecu poučavaju kako bi se navikla na njih u svome društvenom životu i odnosima sa drugima.

---

[1] Na bosanskom: Nema drugog boga osim Allaha. (nap. prevodioca)

9. Ponašanje prilikom iskazivanja saučešća:

U norme društvenog ponašanja koje se odgajatelja tiču i na koje trebaju obratiti pažnju je ponašanje prilikom iskazivanja saučešća onome kome je neko umro ili ko je izgubio dragog prijatelja. Saučešće znači porodicu umrlog uputiti na strpljivo podnošenje gubitka i biranim riječima ili tradicionalnim iskazima utješiti ih, olakšati im tugu i umanjiti gubitak. Iskazivanje saučešća je preporučljivo pa makar se radilo i o *zimmiji.*[1] Ibn Mâdže i Bejheki prenose od Amra b. Hazma ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Vjernika koji iskazuje saučešće svome bratu na gubitku koji ga je zadesio, Svemoćni i Uzvišeni Allah će obući časnom odjećom."

Saučešće se treba iskazati svim članovima porodice i rodbini umrlog, i odraslima i djeci, i muškarcima i ženama,[2] a može se uputiti prije dženaze i do tri dana poslije dženaze.[3] Odsutni mogu iskazati svoje saučešće i nakon isteka tri dana od dženaze.

Najvažnije norme ponašanja kod saučešća su:

a) Ukoliko je moguće iskazati ga tradicionalnim izrazima iz sunneta Allahova Poslanika ﷺ:

Imam Nevevi u svome djelu *El-Ezkar* navodi da je najbolje iskazati saučešće na način kako se navodi u zbirkama hadisa *Sahih* a koji prenose Buhari i Muslim od Usâme b. Zejda ﷺ: "Jedna od kćeri Vjerovjesnika ﷺ poslala je po Allahova Poslanika ﷺ, pozivajući ga i obavještavajući da joj je dijete umrlo. Vjerovjesnik ﷺ je izaslaniku rekao: 'Vrati se i reci joj: - Allahu pripada sve što uzima i što daje. Svaka stvar kod Njega je do određenog vremena. - Traži od nje da bude strpljiva i suzdržana'."

Imam Nevevi dalje veli: "U izražavanju saučešća nema ograničenja. Bilo kojim riječima da se uputi odgovara. Međutim, preporučljivo je da se saučešće muslimanu za umrlog muslimana iskaže riječima: "Allah ti nagradu uvećao, najbolju ti utjehu dao a tvome umrlom grijehe oprostio,"[4] muslimanu za umrlog nevjernika: "Allah ti nagradu

[1] Slobodan nemusliman u muslimanskoj državi. (nap. prevodioca)

[2] Učenjaci izuzimaju djevojke, tvrdeći da njima saučešće mogu iskazati samo oni sa kojima se zbog srodstva ne može vjenčati.

[3] Postoji jedan broj učenjaka koji su dozvolili iskazivanje saučešća porodici umrlog nakon tri dana i to samo radi smirivanja porodice. Što se tiče iskazivanja saučešća prema djevojci, to će učiniti njena rodbina. (El-Medžmu'u, Nevevi, 5/277)

[4] U originalu: *A'zame-l-lâhu edžreke ve ahsene azâeke ve gafere li mejjitike!*

uvećao i najbolju ti utjehu dao" i nevjerniku za umrlog muslimana: "Allah ti najbolju utjehu dao a tvome umrlom grijehe oprostio," i nevjerniku za umrlog nevjernika: "Allah te drugim nadomjestio!"

b) Preporučljivost spremanja hrane za porodicu umrlog:

S obzirom da su zauzeti oko dženaze i u žalosti zbog gubitka, prema islamskim propisima preporučljivo je da drugi spremaju hranu za porodicu umrlog jer je to jedan od vidova dobročinstava, činjenja dobrih djela i jačanja društvenih veza. Ebu Dâvud, Ibn Mâdže i Tirmizi prenose od Abdullaha b. Džafera koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Spremite hranu Džaferovoj porodici,[1] jer im se nešto dogodilo što ih je zauzelo." Svi imami, učenjaci su složni u tome da je pokuđeno da porodica u kojoj se dogodio smrtni slučaj sprema hranu za svijet koji dolazi. Ovo mišljenje oni temelje na hadisu koji prenosi Džerir: "Dolazak u grupama u kuću žalosti i spremanje hrane nakon pokopavanja, smatrali smo oplakivanjem i naricanjem."[2]

A što se tiče onoga što danas pojedinci čine spremajući hranu i priređujući gozbe za vrijeme iskazivanja saučešća, to spada u veoma loše novotarije za koje je Allah odredio tešku kaznu. Onaj kome se za vrijeme iskazivanja saučešća ponudi hrana treba je odbiti, s obzirom da je to u suprotnosti s vjerovjesničkom uputom i islamskim načinom ponašanja.

c) Izražavanje žaljenja onima kojima se iskazuje saučešće:

To se postiže poniznošću slušajući Kur'an časni, zatim razgovorom koji je prikladan događaju i iskazivanjem tradicionalnih riječi utjehe, koje se prenose od naših slavnih predaka i sve drugo što je u saglasnosti sa tužnom prilikom i što ima veze sa pružanjem utjehe.

Osmjehivanje, otvoreni smijeh, besmislen i prazan govor, zalaženje u razgovor koji ne odgovara situaciji ili pričanje smiješnih anegdota, sve je to znak lošeg odgoja i vodi u grijeh svejedno bilo iz znanja ili iz neznanja.

Pokazivanje sažaljenja i tuge za umrlim i često iskazivanje tradicionalnih izraza utjehe su najbolji način da se utješe ukućani. Ovako su radili i naši slavni preci i na ovakav način su se tješili i saosjećali u žalosti.

---

[1] Vjerovjesnik ﷺ je ovo naredio pošto je Džaferova porodica saznala za pogibiju Džafera b. Ebu Tâliba u Bici na Mu'ti.

[2] Pravnici iz ovoga izuzimaju one koji su došli iz udaljenijih mjesta da iskažu svoje saučešće u žalosti, tako da ožalošćena porodica nema drugo do da ih ugosti.

d) Upućivanje lijepog savjeta ako se vidi neko zlo:

Onaj koji je došao izraziti svoje saučešće moguće je da primijeti neke novotarije ili pokuđene stvari na mjestu gdje se iskazuje saučešće. To može biti istaknuta fotografija umrle osobe, pušenje svijeta dok se uči Kur'an, sviranje pogrebne muzike, služenje svijeta došlog da iskaže svoje saučešće ili neke druge pokuđene stvari koje vjera zabranjuje. I kakav je islamski stav prema ovome, odnosno, šta je potrebno činiti prema onome što Islam propisuje u ovakvim slučajevima?

Potrebno je biti odlučan u odnosu na Istinu, a to je savjetovati činjenje dobrih djela, da se na Allahovom putu ne osvrće ni na čiji prijekor, ne dozvoliti da težina situacije spriječi da se istina kaže i traži da se čine dobra djela a odvraća od nevaljalih djela, i da se zbog straha od svijeta savjet uputi, prigovori, naredi ili zabrani. Jedino se Allaha, Kome svaka slava pripada, mora bojati.

Kada je Vjerovjesnik ﷺ tražio od svojih drugova da mu se obavežu na nešto, tražio je da se obavežu na poslušnost, pokornost i upućivanje savjeta svakome muslimanu. Buhari i Muslim prenose od Džerira ؓ da je rekao: “Obavezao sam se Vjerovjesniku na poslušnost, pokornost i upućivanje savjeta svakome muslimanu.”

Vjerovjesnik ﷺ je upozorio Allahovom kaznom još za života sve one koji su u stanju ukloniti pokuđenu stvar a to ne učine. Ebu Dâvud prenosi od Džerira b. Abdullaha ؓ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ da kaže: “One koji mogu spriječiti čovjeka koji grijehe čini među jednim narodom a to ne učine, Allah će kazniti prije nego što umru.”

Nema sumnje da traženje da se čine dobra djela mora biti činjeno na prijateljski i blag način, lijepim savjetom i na prilici odgovarajuće mudar način, kako bi se srce otvorilo za prihvaćanje savjeta i u duši ljudskoj ostavilo traga. Blaga, prijateljska, mudra i iskrena riječ može slušaoca preokrenuti u drugog čovjeka, tako da uđe u društvo vjernika, uzoritih Allahovih robova. Istinu je rekao Uzvišeni Allah govoreći: ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ *Na putu Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj!* (En-Nahl, 125.)

Ovo su najvažnija pravila koja je Islam postavio u vezi sa ponašanjem kod iskazivanja saučešća. Odgajateljima preostaje jedino da u njih upućuju svoju djecu kako bi se navikla na njih u svom društvenom životu i uspostavljanju odnosa sa drugima.

10. Ponašanje prilikom kihanja i zijevanja:

Među pravilima ponašanja koja je Islam naredio i na koja podstiče su ponašanje prilikom kihanja i zijevanja. Odgajatelji su, prema tome, dužni da na prakticiranje ovih pravila privikavaju svoju djecu i da im na njih skreću pažnju kako bi - pridržavajući se ovih pravila i prakticiranjem takvoga ponašanja - u društvu izgledala primjereno i dostojanstveno.

Međutim, koja su to pravila ponašanja kod kihanja?

a) ograničavanje na riječi zahvale, milosti i upute kako je to utvrđeno sunnetom:

Buhari prenosi od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada neko od vas kihne neka rekne: 'Hvala Allahu' a njegov brat ili prijatelj da mu na to kaže: 'Allah ti se smilovao.' Kada mu se rekne: 'Allah ti se smilovao' neka on kaže: 'Allah vas uputio Pravim putem i stanje vam popravio'." U predaji koju prenose Ebu Dâvud i Tirmizi se navodi: "Neka kaže: Da Allah oprosti nama i vama."

Iz ovih hadisa proizilazi sljedeće:

Onaj koji kihne kaže: "Hvala Allahu" ili "Hvala Allahu, Gospodaru svjetova" ili "Hvala Allahu na svakome stanju"[1] Njegov drug tada kaže: "Allah ti se smilovao".

Onaj koji je kihnuo tada kaže: "Allah vas uputio Pravim putem i stanje vam popravio" ili "Da Allah oprosti nama i vama."

Musliman je dužan pridržavati se ovih riječi jer su od sunneta Vjerovjesnika ﷺ.

b) Onome koji kihne ne treba reći: «Allah ti se smilovao« ako se nije zahvalio Allahu:

Muslim prenosi od Ebu Mûsaa ؓ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Kada neko od vas kihne pa zahvali Allahu recite mu: 'Allah ti se smilovao', a ako ne zahvali Allahu onda mu to ne govorite."

Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ: "Jednom su dvojica ljudi kihnula pred Vjerovjesnikom ﷺ i jedan od njih je zahvalio Allahu a drugi nije. Onome što je zahvalio rekao je: 'Allah ti se smilovao' a

[1] Ovako se navodi u nekim predajama od Vjerovjesnika ﷺ. Pogl. En-Neveví, *El-Ezkar*; poglavlje: *"Tašmít al'âtis ve hukm et-taiâ'ub"* (Ko kihne reći: "Allah ti se smilovao" i propis vezan za zijevanje).

drugome nije. Tada mu je onaj što mu nije rekao: Allah ti se smilovao rekao: "Ovaj je kihnuo i rekao si mu: 'Allah ti se smilovao' a meni nisi iako sam i ja kihnuo?' Vjerovjesnik ﷺ mu je rekao: 'Ovaj se zahvalio Allahu, a ti nisi'."

Nije loše da neko drugi od prisutnih zahvali Allahu kako bi upozorio onoga što je kihnuo da to i on treba učiniti.

c) Staviti ruku ili maramicu na usta i smanjiti glas koliko je to moguće:

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Ebu Hurejre ؓ: "Kada bi Allahov Poslanik ﷺ kihnuo, stavio bi ruku ili dio odjeće na usta da bi umanjio glasnost kihanja."

d) Reći: "Allah ti se smilovao" do tri puta:

Ukoliko se kihanje uzastopno ponovi više puta sunnet je reći: "Allah ti se smilovao" do tri puta. Muslim, Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Seleme b. el-Ekve'a ؓ: "Jedan je čovjek u mom prisustvu kihnuo pred Allahovim Poslanikom ﷺ i Allahov Poslanik ﷺ mu je rekao: 'Allah ti se smilovao'. Zatim je kihnuo drugi ili treći put i Allahov Poslanik ﷺ mu je rekao: 'Allah ti se smilovao. Ovaj čovjek je prehlađen'."

Više od tri puta se ne govori: "Allah ti se smilovao". Ibn Sunni prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Kada neko od vas kihne neka mu sagovornik kaže: 'Allah ti se smilovao'. Ako kihne više od tri puta, znači da je prehlađen i ne treba mu nakon trećeg puta govoriti: 'Allah ti se smilovao'."

Mnogi učenjaci preporučuju sagovorniku da takvome nakon trećeg kihanja poželi izlječenje i zdravlje, ali to ne spada u ovo poglavlje.

e) Nemuslimanu kada kihne rekne se: "Allah te uputio":

Ebu Dâvud i Tirmizi prenose od Ebu Mûsâa el-Eš'arije ؓ: "Kada bi Jevreji kihnuli pred Allahovim Poslanikom ﷺ željeli su da im rekne: 'Allah vam se smilovao' ali bi im on rekao: 'Allah vas uputio Pravim putem i stanje vam popravio'."

f) Ne treba reći mladoj ženi s kojom nismo u rodu: "Allah ti se smilovao":

Većina učenjaka i mudžtehida smatra "da je zabranjeno čovjeku da ženi tuđinki kada kihne kaže: 'Allah ti se smilovao', osim ako je starica."

Ovo se zabranjuje mladoj ženi radi izbjegavanja bilo kakvoga povoda za kontakt i presijecanja bilo kakve osnove za smutnju.

Ibn Dževzi ističe: "Prenosi se od Ahmeda b. Hanbela ﵁ "da je kod njega bio pobožnjak i kada je jednom žena imama Ahmeda kihnula on joj je rekao: 'Allah ti se smilovao'. Imam Ahmed je tada rekao: 'Pobožnjak, neznalica' aludirajući na to da ne zna da je tuđoj ženi pokuđeno reći: 'Allah ti se smilovao'."

Pravila ponašanja kod zijevanja su sljedeća:

a) Suzdržati se koliko je moguće:

Buhari prenosi od Ebu Hurejre ﵁ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah voli kihanje a ne voli zijevanje. Kada neko od vas kihne i zahvali Uzvišenom Allahu dužnost je svakog muslimana koji to čuje da kaže: 'Allah ti se smilovao'. A što se tiče zijevanja to je od šejtana. Pa kada se nekome od vas bude zijevalo, neka se suzdrži koliko je moguće. Kada neko od vas zijevne, šejtan se tome nasmije."

b) Staviti ruku na usta kada nas uhvati zijevanje:

Muslim prenosi od Ebu Se'ida el-Hudrija ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada neko od vas bude zijevao neka drži ruku na ustima da šejtan ne uđe." Veliki broj učenjaka smatra preporučljivim staviti ruku na usta u namazu i izvan namaza.

c) Pokuđeno je puštanje glasa kod zijevanja:

Muslim, Ahmed i Tirmizi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah voli kihanje a ne voli zijevanje. Kada neko od vas bude zijevao neka ne govori: hâ hâ, jer se tome šejtan smije."

Ovo su najvažnija pravila koja je Islam uspostavio u vezi sa ponašanjem kod kihanja i zijevanja. Odgajateljima preostaje jedino da teže ka njihovim provođenjem u porodici, među djecom i familijom, kako bi se navikli na njih u svome društvenom životu i odnosima sa drugim.

* * *

To bi bila najjasnija pravila, principi društvenog ponašanja i temelji za uspostavljanje odnosa među ljudima. Koliko musliman zaslužuje poštovanja, uvažavanja i respektiranja kada u praksi provodi ova pravila, ponaša se u društvu sukladno njima i prema njima se vlada!

Koliki stepen uzoritosti i morala dostiže musliman kada se zna ponašati za jelom uključujući i piće, zatim prilikom pozdravljanja, traženja dozvole, u društvu i razgovoru, neobičnim situacijama i izvođenju šale, prilikom čestitanja i upućivanja saučešća, i prilikom kihanja i zijevanja. To su pravila kojima je Islam obavezao i dijete i odraslog, i ženu i muškarca, i sudiju i suđenog, i vladara i podanike, i

učenog i neobrazovanog, samo da bi se u ljudskom bitisanju pokazala obilježja uzoritog društva otjelovljenog u muslimanima bez obzira na nacionalne razlike, jezik, boju kože i kulturu.

Pravila ovakvoga ponašanja su u praksi bila otjelovljena u jednom vremenskom periodu, u vrijeme kada su muslimani imali državu i svoju stabilnost, vlast i vladara, kada je vladar musliman obavezivao na ovakvo ponašanje i pratio ko sprovodi a ko krši ova pravila, kada je muslimansko društvo bilo solidarno i međusobno se pomagalo, upozoravajući jedan drugoga i savjetujući se međusobno, kontrolirajući jedan drugoga, kritizirajući društvo i tražeći da se čine dobra djela a odvraćajući od činjenja nevaljalih djela. Ljudi su u ovo vrijeme primali Islam u grupama i kao cijele zajednice, samo zato što su kada bi gledali muslimane vidjeli Islam otjelovljen u njihovu vladanju i moralu, predstavljen u njihovu ponašanju i međusobnim odnosima, prakticiran u međusobnim odnosima, pa je zato i bilo prirodno da prihvate islamsku pravdu, da vjeruju u njegovu misiju i to na temelju dobrovoljnosti i vlastitog izbora.

Prema tome, niko drugi neće dovesti u red ovaj Ummet do on sâm sebe. Na odgajateljima je, dakle, danas da sve svoje ambicije usmjere, snagu skupe i aktivnosti i moć svoju pokrenu ka odgoju ovoga rastućeg muslimanskog pokoljenja na navedenim uzoritim normama društvenog ponašanja, i da od malehna sa njima počnu raditi kako bi plodovi bili što izvrsniji a rezultati što bolji. A i Allah - Kojemu pripada svaka slava - će ih, ukoliko budu svoje odgovornosti provodili i obaveze izvršavali, dobrom darivati i na Sudnjemu danu im nagradu obilnu dati, a Allah nagrađuje iskrene i privržene radnike i ne propušta nagraditi one koji dobra djela čine.

I na kraju bih želio istaknuti dva veoma važna pitanja:

a) Za norme društvenog ponašanja o kojima smo naprijed govorili nijedna vjera, ideologija ili društvo se ne zanima kao što to čine Islam i muslimani.

b) Ove norme društvenog ponašanja dokazuju da je Islam društvena vjera, koja je došla da reformira (popravi) ljudska društva, a ne vjera pojedinca ili obredoslovni zakonik, a nije ni samo tinta na papiru niti knjiga na polici.

هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

To je Allahovo djelo; a pokažite Mi šta su drugi, mimo Njega stvorili? Ništa! Mnogobošci su u pravoj zabludi. (Lukmân, 11.)

4. Društvena kontrola i kritika

Među važne društvene principe formiranja djeteta u pogledu njegova vladanja i društvenog odgoja je i navikavanje djeteta još od ranog djetinjstva na kontrolu društva i konstruktivnu društvenu kritiku svakoga ko u njegovoj okolini živi, kome po porijeklu pripada, sa kime se susreće, i svakoga drugoga ko kod sebe primjećuje neke devijacije i posrtanja u ponašanju.

Ukratko kazano, navikavanje djeteta još od malih nogu na dužnost traženja da se čine dobra djela a odvraćanja od činjenja nevaljalih djela, je jedno od osnovnih islamskih pravila u zaštiti slobode iznošenja javnog mišljenja, borbe protiv izopačenosti i stranputice, i očuvanja vrijednosti islamskog ummeta, njegovih ideala i morala.

Koliko su nam, dakle, potrebni ozbiljni i savjesni odgajatelji koji će u dijete čim se rodi početi usađivati osobine odvažnosti, hrabrosti i govorenja Istine, tako da kada dostigne doba zrelosti bude sposobno kritizirati, savjete davati i da se može reći da izvršava obavezu davanja savjeta i odgovornost kritiziranja na najbolji način. I ne samo to, nego da se upusti i u pozivanje Allahovoj vjeri i širenju islamske objave kao i ispravljanju deformacija i skretanja sa Pravoga puta, a da se na Allahovom putu ne osvrće ni na čiji prijekor, niti da ga od govorenja Istine može odvratiti bilo kakav despot ili tiranin.

Međutim, koje su to osnove i etape u formiranju djeteta na principu društvene kritike i zaštite slobode javnog mišljenja?

Sada ćemo odgajateljima predočiti najvažnije osnove i etape ove kritike kako bi mogli izvršavati odgovornosti obaveze odgajanja, osposobljavanja i formiranja djeteta.

1. Zaštita slobode iskazivanja javnog mišljenja kao društvena obaveza:

Islam je propisao zaštitu slobode javnog mišljenja predstavljenu u traženju da se čine dobra djela a odvraćanju od činjenja nevaljalih djela na cijelo društvo, bez obzira na razlike u slojevima i vrstama. Ova se obaveza odnosi i na vladare i na učenjake, ugledne ljude i obični narod, žene i muškarce, odrasle i omladinu, djecu i starce, službenike i obične radnike, dakle, na sve podjednako. Ovo se smatra društvenom obavezom od koje nije oslobođen niko, svako prema situaciji u kojoj se nalazi, mogućnostima kojima raspolaže i imanu koji posjeduje.

Izvor ovakvoga stava su riječi Uzvišenog i Slavljenog:

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćate, i u Allaha vjerujete. (Âli 'Imrân, 110.)

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati. - Allah je, doista, silan i mudar. (Et-Tewba, 71.)

I Vjerovjesnik ﷺ je od svojih drugova i od svih drugih koji pripadaju muslimanskoj zajednici uzeo prisegu na vjernost. Vjerovjesnik ﷺ je od njih tražio da se obavežu na poslušnost i pokornost, i kada je teško i kada je lahko, i kada je milo i kada je neprijatno, kao i na to da će uvijek govoriti Istinu gdje god bili i da se neće bojati ničijeg prijekora.

Buhari i Muslim prenose od 'Ubade b. Sâmita ؓ koji je rekao: "Zavjetovali smo se na vjernost Allahovu Poslaniku, da ćemo ga slušati i pokorni mu biti i kada je teško i kada je lahko, i kada (nam) je drago i kada (nam) je neprijatno, i da nećemo sebični biti, i da se nećemo protiv vladara boriti osim kada vidimo javno nevjerstvo kod njega, za koje imamo jasan dokaz od Allaha, i da ćemo govoriti Istinu ma gdje bili, i da se na Allahovom putu nećemo bojati ničijeg prijekora."

Allahov Poslanik ﷺ je za kontrolu društva nad pojedincem kao i pojedinca nad društvom naveo primjer broda, da bi se svakome muslimanu utvrdila njegova društvena služba u kontroliranju, društvenoj kritici i prigovaranju nasilniku, da bi se narodu spasila njegova vjerska ubjeđenja i moral, ostvarila egzistencija i stabilnost, i da bi uvijek bio siguran od bilo kakvog omalovažavanja i samovolje okrutnih tiranina. Buhari i Tirmizi prenose od Nu'mana b. Beširа ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Onaj ko izvršava Allahove propise i onaj ko ih krši sliče ljudima koji su bacali kocku na lađi, pa je nekim od njih dopao gornji, a nekim donji dio. Pa kada su oni u donjem dijelu trebali vode, morali su proći pored onih iznad sebe, pa su rekli: 'Ako bismo

napravili otvor u našem dijelu lađe (i uzeli vode), da ne uznemiravamo one iznad nas.' Ako bi ih (ovi odozgo) pustili da urade to što predlažu svi bi na brodu propali, ali ako bi ih spriječili svi bi se (iz oba dijela broda) spasili."

Obavezu traženja da se čine dobra djela a odvraćanja od činjenja loših djela od strane svih članova islamskog ummeta kao društvene zadaće svakoga pojedinca, potvrđuje primjer Izraelićana koji su zaslužili Allahovo prokletstvo zbog neodvraćanja od činjenja nevaljalih djela. A čovjek zaslužuje Allahovo prokletstvo ako napusti ono što mu se naređuje kao lična obaveza. Ajet: لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن بَنِي إِسْرَائِيلَ *Prokleti su oni od sinova Isrâilovih koji nisu vjerovali.* (El-Mâ'ida, 78.) - ukazuje na obavezu traženja da se čine dobra djela a odvraćanja od činjenja loših djela od strane svih muslimana, ljudi i žena, odraslih i mladih, i djece i starih.

Ovu obavezu potvrđuju potpuna propast svakoga ko za Istinu Islama i ispravno i uzorito društvo ne bude mario i ne bude se borio protiv podrugljivaca i smutljivaca. Buhari i Muslim prenose od Zejnebe, kćerke Džahšove, radijallahu 'anha, "da je Vjerovjesnik ﷺ jednoga dan kod nas prestrašen ušao govoreći: 'Nema drugog boga osim Allaha. Teško Arapima zbog zla koje im se približilo. Danas se rupa na brani Je'džudža i Me'džudža ovako otvorila - pokazujući prstima: palcem i kažiprstom.' Ja sam ga zatim upitala: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li biti uništeni iako među nama ima uzoritih ljudi?' On mi je rekao: 'Da, ukoliko prevlada nemoral i griješenje'."

Ovu obavezu potvrđuje i to što se Allah - Kome pripada svaka slava - neće odazvati na dovu nikoga, čak ni dobrih ljudi među narodom koji zanemaruje obavezu borbe protiv zalutalih i otpor tlačiteljima. Tirmizi prenosi od Huzejfe ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, ili ćete naređivati dobro a odvraćati od zla, ili će vam Allah ubrzo kaznu poslati, pa ćete Ga moliti, ali vam se On neće odazivati."

A što se tiče hadisa Vjerovjesnika ﷺ koji prenosi Muslim: "... Ko od vas vidi neko zlo neka ga rukom spriječi. Ako to ne mogne rukom učiniti, neka učini jezikom. Ako ne mogne ni jezikom, neka učini srcem, ali je to najslabiji iman." - i tvrdnje nekih da traženje da se čine dobra djela rukom jeste obaveza onoga ko ima vlast, jezikom obaveza učenih ljudi, a srcem običnog svijeta, mora se reći da ovakvo dokazivanje ne dovodi do dokaza, niti se zasniva na argumentima, jer riječ "Ko" u Vjerovjesnikovim ﷺ riječima: "Ko od vas vidi ..." je izraz koji ima opće značenje i odnosi se na svakoga ko je u stanju lošu stvar rukom ili

jezikom ukloniti ili je u srcu prezirati, svejedno bio to neko ko ima vlast, učenjak ili obični čovjek, ukoliko shvaćaju opasnost koja iz toga proizilazi a to je širenje loših djela. Međutim, općenitost na koju ukazuje prethodni hadis i općenitost riječi "ummet" koja se spominje u ajetu: وَلْتَكُنْ مِنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ *I neka među vama bude zajednica koja će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvraćati, - oni će šta žele postići.* (Âli 'Imrân, 104.) ukazuju na "zajednicu"[1] koja obuhvaća zajednicu u cijelosti, bez obzira na društvene slojeve i nivoe, svejedno bili to vlastodršci, učenjaci ili obični svijet. U suprotnom, kako je jednoj zajednici moguće osmatrati i pratiti one koji zavjeru kuju protiv njene vjere i morala, i omalovažavaju njena vjerska ubjeđenja i njene svetinje, Zemlju nasiljem i pokvarenošću pustoše, i žele ugasiti svjetlo Allahovo ustima svojim? Kako da ostvare za sebe opstanak ako se svi u cijelosti ne povežu u otporu lošim djelima i stanu u jedan red pred podrugljivcima i nasilnicima!?

Pa zar da odgajatelji ne usade u duše omladine sjeme pristojne odvažnosti i duhovne hrabrosti, i riječju i djelom, kako bi kao djeca još od rane mladosti rasla sa sviješću o obavezi zaštite slobode iznošenja javnog mišljenja, traženja da se čine dobra djela a odvraćanja od činjenja loših djela, i mudroj konstruktivnoj društvenoj kritici svakoga čovjeka.

2. Općeprihvaćene osnove ove zaštite:

Za traženje da se čine dobra djela a odvraća od činjenja loših djela postoje općeprihvaćene osnove i neophodni uvjeti. Na odgajateljima je samo da ih prihvate i njima djecu nauče, kako bi razumjela ove osnove i vladala se prema njihovim pravilima. Ako bude pozivao Allahu i tražio od drugih da čine dobra djela a klone se loših djela, odziv će biti veći a sam poziv će imati veći efekat.

Općeprihvaćene osnove, kako ih vidi većina učenjaka i pozivalaca u Allahovu vjeru, su:

a) Da djela prate riječi:

Jer Uzvišeni i Onaj Kojemu sva naša slava pripada veli:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣)

O vjernici, zašto jedno govorite a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate. (Es-Saff, 2.- 3.)

---

[1] U originalu "ummet". (prim. prevodioca)

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete? (El-Bekare, 44.)

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji Buhari i Muslim prenose od Usame veli: "Na Sudnjem danu će biti doveden čovjek i bačen u vatru. Bit će upitan: 'Čovječe, šta je s tobom? Zar nisi tražio da se čine dobra djela a odvraćao od činjenja loših djela?' On će reći: 'Jesam, tražio sam da se čine dobra djela, ali ih sâm nisam činio, a i odvraćao sam od činjenja loših djela, ali sam ih ja činio.'"

Isto se može zaključiti i iz riječi Allahova Poslanika ﷺ koje prenosi Bejheki: "U noći *Isrâ'a* došao sam kod ljudi kojima se vatrenim kliještima usta sijeku, pa sam upitao: 'Ko su ovi Džibrile?' On mi je odgovorio: 'To su hatibi tvoga Ummeta koji su govorili ono što sami nisu radili i Allahovu Knjigu učili a po njoj nisu radili.'"

Naši slavni preci su izbjegavali pozivati Allahovoj vjeri i poučavanju drugih prije nego bi sami sebe, svoju djecu i porodicu preispitali, a onda počeli tražiti od drugih da čine dobročinstvo, budu bogobojazni i rade dobra djela.

Tako bi Omer b. el-Hattâb ؓ prije nego što bi ljudima nešto naredio ili im nešto zabranio, skupio svoje ukućane i rekao im: "Ja ću ljude pozvati da to i to čine a zabraniti im to i to. Ako saznam i za koga od vas da je učinio što sam ja zabranio narodu ili nije uradio ono što sam narodu naredio, Velikim Allahom se kunem, žestoko ću ga primjera radi kazniti." Zatim bi izašao i pozvao narod da čini ono što je želio i niko ne bi izbjegavao da bude poslušan i da se pokori.

Pa zar da se ne okite pozivaoci Allahovoj vjeri ovim uzvišenim islamskim odgojem, da bi svijet prihvaćao njihove riječi i odazivao se njihovim savjetima i uputama!

b) Da u vezi pokuđenosti djela od kojeg se odvraća postoji opća saglasnost:

Stvar oko koje nema dvojbe među naučnicima i reformatorima je da pokuđenost djela od čijeg se činjenja musliman odvraća mora biti priznata od strane svih islamskih pravnika, imama i mudžtehida. Ukoliko među pouzdanim mudžtehidima postoje različita mišljenja u vezi sa nekim djelom, ono se ne smatra pokuđenim. Zato nije dopušteno onome ko slijedi, naprimjer, pravac imama Ahmeda u fikhu osporavati nešto onome ko slijedi pravac imama Mâlika, osim ako su

se učenjaci složili da je dotični imam u dotičnim pitanju pogriješio, zato što je svaki od ovih imama uložio ogroman napor da bi došao do ispravnog rješenja na temelju vlastitih dokaza. Svaki od oviha imama je formirao svoj pravac crpeći dokaze iz priznatih izvora: Kur'ana, Sunneta, *kijasa* (analogije) i *idžmâ'a* (opće saglasnosti). Zbog čega onda osporavati slijeđenje i ugledanje na jednog imama, velikana u nauci, primjera uzoritosti i pobožnosti, uzora oštroumnosti, razboritosti i darovitosti? Davno je rečeno: "Ko slijedi učenog susrest će spašen Allaha."

A što se tiče onih koji osporavaju drugima slijeđenje imama pod izlikom da su oni mudžtehidi ovoga vremena, oni ovim svojim zbunjujućim stavom cijepaju jedinstvo zajednice i sprečavaju tok islamske zajednice prema dostizanju snage i pobjede.

Naš je savjet ovima da korigiraju svoj stav i smanje svoju pretjeranost i oštricu, da sagledaju opasnu i tešku situaciju u kojoj se nalaze muslimani i bolne opasnosti kojima su okruženi, i da se drže načela koje kaže: "Radimo ono oko čega smo svi složni i savjetujmo jedan drugoga u stvarima u kojima se razlikujemo." Ukoliko uzmu u obzir ovu preporuku, bit će oni koji učestvuju u stvaranju i jačanju jedinstva muslimanske zajednice. Postat će, čak, potporom i osloncem njenoga napredovanja ka pobjedi i objedinjujući svoje napore sa svim iskrenim borcima ka uspostavljanju islamske države, a to Allahu nije teško.

c) Da se postupno radi na odvraćanju od vršenja loših djela:

Otklanjanje loših djela mora biti etapno. Prvo se počinje sa upoznavanjem o vršenju loših djela, ali ne putem uhođenja, zatim upoznavanjem onoga ko vrši ova djela, a potom odvraćanjem od njihova vršenja pomoću savjeta, upute, preporuke i strašenjem Allahom Velikim, zatim oštrijim prijekorom koristeći grublje riječi prema onome kome ne koristi savjet i uputa, zatim prijetnjom i zastrašivanjem riječima da će se to i to učiniti ukoliko se ne prestane sa činjenjem lošeg djela. Zatim dolazi uklanjanje rukom. Poslije dolazi grupno ili na neke druge načine uklanjanje loših djela, ali bez upotrebe oružja. Ovo je dozvoljeno prema pojedincima uz ograničenje na onoliko koliko je nužno da se zlo ukloni a da se ne prouzroči zavada među ljudima. Potom dolazi do masovnog uklanjanja loših djela, odnosno oružanog ustanka naroda ili jednog njegova dijela. U ovom slučaju se ne smije pojedinačno djelovati, s obzirom da to vodi do povećanja zavade, pojave izopačenosti i uništenja države.[1]

---

[1] Gazâli: *Ihjâ'u-l-'ulûmi-d-din*, II, str. 292 uz neke izmjene.

Općeprihvaćeni princip kod uklanjanja loših djela - kako islamski pravnici navode - jeste da se ne dopušta pribjegavanje strožijim metodama ukoliko koriste blaže. Tako, ako onaj što čini loša djela, nakon opomene i savjeta prestane ih činiti, nije dopušteno pribjegavanje oštrijem prijekoru koristeći pri tome grublje riječi, ili u drugome slučaju, ako koristi oštriji prijekor, nije dozvoljeno pribjegavanje otklanjanju rukom itd.

Kod sprečavanja vršenja loših djela treba biti mudar i poznavati općeprihvaćene osnove kod odvraćanja od činjenja takvih djela, tako da se ne bi zapalo u grješke koje mogu dovesti do neželjenih posljedica. "Kome je data mudrost dato mu je svako dobro."

d) Onaj što odvraća treba biti ljubazan, blag i lijepog morala:

Onaj što se posvećuje pozivanju svijeta na činjenje dobra i odvraćanju od činjenja loših djela mora se okititi plemenitim svojstvima kao što su blagost i lijepa narav, da bi utjecaj bio dalekosežniji i odziv na savjet jači. Ova svojstva ljubaznosti, samilosti i blagosti bi trebala biti najistaknutija i da se najočitije manifestiraju kod onoga što poziva na preobrazbu i Allahovu vjeru. Allahov Poslanik ﷺ, također naređuje to isto svojim drugovima i u tome pogledu biva im primjerom.

Muslim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Gdje god se nađe blagost, ona krasi, a gdje je nestane, šteta nastane."

Muslim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Allah je blag i voli blagost i za blagost daje što ne daje za surovost, niti za bilo šta drugo kao za nju."

Primjer blagosti i samilosti Allahova Poslanika ﷺ vidi se u sljedećem primjeru:

Buhari prenosi da je Ebu Hurejre kazivao: "Jednom se jedan beduin pomokrio u džamiji pa se ljudi digli i navalili na njega, ali je Vjerovjesnik ﷺ rekao: 'Pustite ga da završi, a na njegovu mokraću prospite sud vode! Poslani ste da olakšavate, a ne da otežavate.'"

Imam Ahmed prenosi preko *džejjid* lanca prenosilaca od Ebu Umâme ؓ kako je jednom došao neki mladić kod Vjerovjesnika ﷺ i obratio mu se riječima: "O Allahov Vjerovjesniče, možeš li mi odobriti da učinim blud?" Na to su ljudi na njega povikali, a Vjerovjesnik ﷺ je rekao: "Pustite ga neka priđe" - i pošto je prišao, sjeo je pred Vjerovjesnika ﷺ koji ga je upitao: "Da li bi to isto želio i za svoju majku?" On mu je odgovorio: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!" Vjerovjesnik ﷺ tada reče: "I drugi to ne žele svojim majkama. A da li bi to isto želio za svoju kćerku?" On reče: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe

žrtvujem!" Vjerovjesnik ﷺ tada reče: "I drugi to ne žele svojim kćerkama. A da li bi to isto želio za svoju sestru?" On reče: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!" Vjerovjesnik ﷺ tada reče: "I drugi to ne žele svojim sestrama." Zatim mu je, kako prenosi Ibn 'Avf, isto tako spomenuo i za tetke po ocu i majci, a on je svaki put odgovarao: "Ne, neka Allah dadne da se za tebe žrtvujem!" - a Allahov Poslanik ﷺ bi na to rekao: "I drugi to ne žele." Zatim je Allahov Poslanik ﷺ stavio ruku na njegove grudi i izgovorio: "O moj Allahu, očisti njegovo srce, oprosti mu grijehe i zaštiti njegov spolni organ!" I od tada ovaj mladić od bluda ništa više nije mrzio.

Muslim prenosi od Muavije b. el-Hakema es-Sulemija da je jednog dana pričao: "Dok sam klanjao namaz sa Allahovim Poslanikom ﷺ neko je kihnuo i ja sam rekao: 'Allah ti se smilovao.' Ljudi tada baciše poglede na mene a ja rekoh: 'Žalosna mi majka! Šta vam je, što me gledate?' Oni su se, međutim, počeli udarati po stegnima i pošto sam vidio da me ušutkuju i ja sam zašutio. Nakon što je Vjerovjesnik ﷺ završio sa namazom, i oca i majku bih za njega žrtvovao, nisam vidio nikada do tada a ni kasnije učitelja boljega od njega, tako mi Allaha, nije me ni zaružio, a ni udario, niti izgrdio. Samo mi je rekao: 'U namazu nije dopušten običan ljudski govor. Namaz je slavljenje i veličanje Allaha, i učenje Kur'ana.'"

Jednom je jedan vaiz ušao kod Džafera el-Mensura i počeo se istresati na njega. Ebu Džafer mu na to reče: "Hej ti, budi blaži prema meni! Allah, Kome pripada svaka slava, je poslao boljega od tebe nekome ko je lošiji od mene. Poslao je Mûsâa faraonu i rekao mu: فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ *pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojao!* (Tâ-hâ, 44.)

I čovjek se odmah zastidio zbog gnjeva koji je iz njega izbio, jer je znao da on nije bolji od Mûsâa عليه السلام, a da ni Ebu Džafer nije lošiji od faraona. Istinu je kazao Veliki Allah kada je odgajao Svoga Vjerovjesnika ﷺ ovim riječima:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ
وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im opraštaj i moli se da im bude oprošteno i dogovaraj se s njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega. (Âli 'Imrân, 159.)

e) Strpljivo podnošenje uvrede:

Nesporno je da će kritičari društva ili pozivaoci Allahovoj vjeri biti izloženi raznim vrstama uvreda i nanošenja boli za ono što kažu od strane oholih, neukih i podrugljivih. Ovako se, međutim, događalo i vjerovjesnicima, pozivaocima i obnoviteljima u svim vremenima i u svim mjestima.

الم(١) أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا آمنا وهم لا يفتنون(٢) ولقد فتنا الذين من قبلهم فليعلمن الله
الذين صدقوا وليعلمن الكاذبين(٣)

Elif-lâm-mím. Misle li ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: "Mi vjerujemo!" i da u iskušenje neće biti dovedeni? A Mi smo u iskušenje dovodili i one prije njih, da bi Allah sigurno ukazao na one koji govore Istinu i na one koji lažu. (El-'Ankebût, 1.-3.)

أم حسبتم أن تدخلوا الجنة ولما يأتكم مثل الذين خلوا من قبلكم مستهم البأساء والضراء وزلزلوا حتى
يقول الرسول والذين آمنوا معه متى نصر الله ألا إن نصر الله قريب

Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale neimaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i Poslanik, i oni koji su s njim vjerovali - uzvikivali: "Kada će već jednom Allahova pomoć!?" Eto, Allahova pomoć je zaista blizu. (El-Bekare, 214.)

Zbog toga i Lukman savjetuje svoga sina:

يا بني أقم الصلاة وأمر بالمعروف وانه عن المنكر واصبر على ما أصابك إن ذلك من عزم الأمور

O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi - dužnost je tako postupati. (Lukmân, 17.)

Zbog toga je kušnja na Allahovom putu put u Džennet i opraštanje za prošle grijehe:

فالذين هاجروا وأخرجوا من ديارهم وأوذوا في سبيلي وقاتلوا وقتلوا لأكفرن عنهم سيئاتهم ولأدخلنهم
جنات تجري من تحتها الأنهار ثوابا من عند الله والله عنده حسن الثواب

Onima koji se isele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. - A u Allaha je nagrada najljepša. (Âli 'Imrân, 195.)

Tirmizi, Ibn Mâdže, Ibn Hibban i Hâkim prenose od Sa'da b. Ebi Vekkasa: "Jednom smo upitali: 'O Allahov Poslaniče, koji su ljudi na najvećem iskušenju?' On nam je odgovorio: 'Vjerovjesnici, zatim najuzoritiji pa opet najuzoritiji. Čovjek biva na iskušenju srazmjeno njegovoj vjeri. Ako mu je vjera čvršća, iskušenje mu je veće. Ako mu je vjera slabija, Allah ga iskušava srazmjeno njegovoj vjeri. Iskušenje ne napušta čovjeka sve dok ga ne ostavi da hoda po Zemlji bez ijednog grijeha.'"

Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Džennet je okružen neprijatnostima, a Džehennem prohtjevima." Savjetodavac i pozivalac Allahovoj vjeri i borac kritičar loših društvenih pojava, treba se ugledati u Glavnoga Pozivaoca ﷺ koga su pogađale razne uvrede, neprijatnosti i optužbe, kakve prije a ni poslije njega nikoga nisu pogađale. Mnogobošci su ga pokušavali zavođenjem, raznim obmanama i iskušenjima odvratiti od širenja poziva Allahovoj vjeri, ali se on nije predavao niti pokoravao. Stavljali su ga i u potpunu izolaciju, i njega i sve druge koji su ga pomagali, samo da bi ga odvratili od širenja poziva Allahovoj vjeri ali se on opet nije predavao niti pokoravao. Allahov Poslanik ﷺ je, međutim, ostao ustrajan na putu pozivanja u Allahovu vjeru, podnoseći stoički, čvrsto i nepokolebljivo razne vrste uvreda, sve dok nije došla Allahova pomoć i pobjeda.

Zbog toga je na onima koji u svojim rukama nose zastavu islamske Objave, koji teže uspostavljanju Allahova zakona na Zemlji da se privikavaju na strpljivost, podnoseći razne teškoće i uvrede u borbi na Allahovom putu, ako žele siguran uspjeh jednoga dana, i izvjesnu i realnu pobjedu u budućnosti.

Ovdje se, međutim, postavlja pitanje: Da li je dozvoljeno onome ko se bori protiv hrđavih djela uklanjati takva djela ako se plaši nevolje u koju bi mogao zapasti, pa zbog toga ne želi da se takvo djelo ukloni?

Jasno je da je dozvoljeno takvome mijenjanje hrđavih djela što se vidi i iz riječi mudroga Lukmana:

وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

Traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi - dužnost je tako postupiti. (Lukmân, 17.)

Kur'anski tekst božansku naredbu uklanjanja zla nije ograničio ljudskim strahom ili nadom da će zlo biti uklonjeno. Ukoliko je namjera čista i u ime Allaha, musliman se smjelo upušta u uklanjanje loših djela, ne razmišljajući šta se može dogoditi, jer smjelost i odvažnost su pitanje odlučnosti i izraz čvrstog vjerovanja.

Komentirajući stav učenjaka: "Onaj koji ima iskrenu namjeru pa se upusti u uklanjanje loših djela, ne obazirući se na to šta će se dogoditi,"[1] Ebu Bekr b. el-'Arebi ističe: "Ko želi ukloniti ružno djelo, rizikujući da bi zbog njegova uklanjanja mogao dobiti batine ili čak biti ubijen, dozvoljeno mu je, prema većini učenjaka, upustiti se u ovo uklanjanje bez obzira na posljedice. Uostalom, ako ne želi njegovo uklanjanje, kakva je onda korist od toga?"

U djelu *Šerh šir'ati-l-Islam* od 'Ali Zâde se navodi: "Ljudi ne vole da im se laska, ne treba se bojati ukora, niti grdnje, niti udaranja, pa čak ni smrti. Naši slavni preci ukazivali su na loša djela i narodu i vladarima i svakome drugome, uopće se ne obazirući ni na što."

Pored svih ovih osobina nužno je da se okiti i znanjem koje je potrebno svakome ko traži da se čine dobra djela a odvraća od činjenja hrđavih djela, kako bi njegova kritika, savjet, naredba i zabrana bili u skladu sa islamskim propisima i njegovim općim univerzalnim načelima.

To bi bile najvažnije općeprihvaćene osnove zaštite slobode javnog mišljenja i samokritike pojedinaca u društvu, tako da je na odgajateljima da ih, prvo, kod sebe formiraju i onda svoju djecu njima pouče, kako bi prihvatila ove osnove kao svoju obavezu u školi života i upustila se u bitku sa životom, izvršavajući obaveze i odgovornosti koje im život nameće.

3. Stalno podsjećanje na stavove prvih generacija:

Među činiocima koji u muslimanu učvršćuju svojstva hrabrosti i odvažnosti, i ulivaju poštovanje u zaštiti slobode iznošenja javnog mišljenja i preduzimanju odlučnih stavova u traženju da se čine dobra djela i odvraćanju od činjenja hrđavih djela, je izlaganje stavova koje su kroz historiju imali naši uzoriti, po dobru poznati ljudi u vezi sa uklanjanjem hrđavih djela i ispravljanjem društvenih deformacija. Nema sumnje da, ako se na najbolji način izlože, ovi primjeri mogu imati najjačeg utjecaja u dušama pokoljenja koja rastu i razvijanja odlučnosti kod omladine. To ih podstiče na neustrašivo i odvažno suprotstavljanje onima koji su na stranputici, odani poroku i bezbožništvu, onima koji Islamu ne priznaju svetost niti uzoritom ponašanju značaj i vrijednost. A koliko je takvih danas u vremenu u kojemu živimo i čiji smo svjedoci!

---

[1] 'Ali Zâde: *Šerh Šir'ati-l-Islam*, 498. Ebu Bekr b. el-'Arebi pripada mâlikijskoj pravnoj školi.

Sada ćemo omladini pouke i podsjećanja radi navesti nekoliko takvih odlučnih stavova:

a) Priča se da je Ebu Gijas ez-Zâhid stanovao u grobljima Buhare. Jednom je došao u grad da bi posjetio svoga brata. I u gradu je vidio vladarove (Nasra b. Ahmeda) sinove kako izlaze iz njegove kuće sa pjevačima i zabavljačima. To je, inače, bio dan kada vladar prima goste. Čim ih je Zâhid vidio, rekao je sebi: "O dušo, stvar se dogodila. Ako budeš šutjela i ti si saučesnik." Zatim je podigao glavu prema nebu i zatražio pomoć od Allaha. Potom je uzeo štap i po njima udario. A oni razbijeni i poniženi vratiše se vladaru i ispričaše mu šta im se dogodilo. Vladar pozva Zâhida sebi i kada mu dođe upita ga: "Zar nisi znao da ko se digne protiv vladara ruča u zatvoru?" Ebu Gijas mu na to reče: "A zar ti nisi znao da onaj ko se digne protiv Milostivog večera u Džehennemu?" Vladar ga potom upita: "A ko te je ovlastio da tražiš da se čine dobra djela a odvraćaš od hrđavih djela?" Zâhid mu na to odgovori: "Onaj što je tebe ovlastio da vladaš." Vladar mu tada reče: "Mene je ovlastio halifa." Ebu Gijas mu onda reče: "A mene je ovlastio Gospodar halife." Vladar tada reče: "Ja sam te ovlastio da tražiš da se čine dobra djela a odvraćaš od hrđavih djela u Semerkandu." Zâhid na to reče: "Sâm sam sebe otpustio." Vladar tada reče: "Čudan je tvoj slučaj, naređuješ dobro a zabranjuješ zlo kada se od tebe ne traži, a sustežeš se od toga kada se traži." Zâhid mu na to reče: "Zato što ako me ti postaviš i otpustit ćeš me. A kada me ovlasti moj Gospodar, niko me ne može otpustiti." Vladar ga tada upita: "Traži šta hoćeš." On mu na to reče: "Hoću da mi vratiš moju mladost." Vladar tada reče: "To ne mogu. Imaš li drugu želju?" On mu reče: "Da napišeš pismo Gospodaru čuvara Džehennema da me vatrom ne muči." Vladar mu i tada reče: "Ni to ne mogu. Imaš li neku drugu želju?" On mu reče: "Da napišeš svoju saglasnost čuvaru džennetskih vrtova da me u Džennet uvede." Vladar mu i tada reče: "Ni to, također, ne mogu." Ebu Gijas tada reče: "A sve to može Gospodar koji može ispuniti sve želje. Kada god sam od Njega nešto tražio, On mi je to dao." Vladar ga je zatim pustio.

b) Gazali u svome djelu *Ihja'u-l-'ulumi-d-din* navodi da Esme'i prenosi: "Jednom je 'Ata' b. Ebi Rebah ušao kod Abdulmelika b. Mervana dok je ovaj sjedio na svojoj sofi a oko njega uglednici iz svih ogranaka plemena. To se dogodilo u Mekki u vrijeme Abdulmelikova obavljanja hadždža, dok je bio halifa. Pošto ga je ugledao, ustao je pred njim i dao mu da sjedne na sofu a on sjeo ispred njega i upitao ga: 'Muhammede, šta trebaš?' On mu odgovori:

'Vladaru pravovjernih, Allaha se boj u pogledu onoga što su zabranili Allah i Njegov Poslanik. Boj se Allaha i u pogledu muhadžirske i ensarijske djece. Ti si u ime njih zaposjeo ovaj prijesto. Boj se Allaha i u pogledu onih koji čuvaju granice, jer su oni tvrđava muslimana. Istražuj potrebe muslimana jer, ti ćeš jedini biti odgovoran za to. Boj se Allaha i za one koji ti pokucaju na vrata. Ne zanemaruj ih i ne zatvaraj vrata pred njima.' Halifa tada reče: 'Tako je. Ja to radim.' Zatim se 'Ata' podigao i stao. Tada ga Abdulmelik zgrabi i reče: 'O Ebu Muhammede, ti nam govoriš o potrebama drugih koje mi izvršavamo, a kakva je tvoja potreba?' On na to reče: 'Ja nemam potrebe kod stvorenja.' Zatim je izašao, a Abdulmelik je rekao: 'Ovo je, Boga mi, ponos.'"

c) U djelu *Eš-šekaik en-Nu'manije liulemai-d-devleti el-'Usmanije* se navodi da je sultan Selim Hân naredio da se pogubi 150 čuvara državnog trezora. Za to je saznao učeni muftija Alauddin Ali b. Ahmed el-Muftí pa se zaputio na Visoku portu, mada nije bio običaj da muftije odlaze na Visoku portu osim u slučaju nekog velikog događaja, pa su se zbog toga i službenici na Porti uzvrtjeli. Pošto je ušao na Portu, poselamio je vezire. Oni su ga primili i dali mu da sjedne u pročelju. Zatim ga upitaše: "Zbog čega naš gost dolazi na Visoku portu?" On im odgovori: "Želim ući kod sultana. Imam nešto sa njim popričati." Prenijeśe to sultanu Selim Hânu i on mu dozvoli da uđe sâm. Nakon što je ušao, pozdravio je sultana i sjeo. Zatim je počeo: "Dužnost muftija je da se brinu i o budućem svijetu sultana. Čuo sam da si naredio da se pogubi 150 ljudi, što po islamskom zakonu nije dozvoljeno. Trebaš ih pomilovati." Sultan se zbog toga žestoko naljuti, a inače je bio oštar i muftiji reče: "Ti se suprotstavljaš sultanovom naređenju, to nije tvoj posao." Muftija mu na to reče: "Ne, ja se brinem o tvome budućem svijetu, što je moja zadaća. Ako im oprostiš bit ćeš spašen, dok te u suprotnom čeka velika kazna." U tom momentu sultanova uzrujanost je pala pa je svima oprostio. Poslije toga je sa muftijom razgovarao sahat vremena. Kada je muftija htio ustati, reče sultanu: "Razgovarali smo o tvom budućem svijetu, ali nismo razgovarali o velikodušnosti." Sultan ga zatim zapita: "A što je to?" Muftija mu na to reče: "To su sultanove sluge. Da li odgovara ugledu države da ljudi prose?" Sultan na to reče: "Ne." Muftija mu onda reče: "Pa riješi onda njihov položaj." Sultan to prihvati i dodade: "A mogu li ih kazniti ukoliko u potpunosti ne izvršavaju svoje obaveze?" Muftija mu na to reče: "To je dozvoljeno, jer je sultan ovlašćen da kažnjava." Muftija se zatim pozdravi sa njim i zadovoljan ode od sultana.

Ovakvi primjeri slavnih predaka su mnogi, i svi upućuju na dužnost svih da ustanu i traže činjenje dobrih djela a odvraćaju od činjenja loših djela, štiteći društvo da se u njega ne uvuku pokvarenost i nered, a učvršćujući povezanost i kompaktnost društva. Šta su pojedinci u društvu do njegove cigle. Zbog toga su i dužni javno govoriti o onome što je od interesa i što otklanja ono što ne valja. Dužni su sarađivati sa svijetom na uspostavljanju društva na temeljima čistog islamskog vjerovanja, zatim kreposnih moralnih načela i izricanju Istine bez osvrtanja na ičije prigovore. Islam svojim plemenitim uputstvima muslimane čini samim svojim kontrolorom kao i kontrolorom drugih, da bi tako izvršili svoju veliku ulogu i časnu obavezu u izgradnji i uređenju društva, kao i preporučivanju strpljivosti. Veliki Allah istinu govori kada u Svojoj Knjizi objavljuje:

وَالْعَصْرِ(١)إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ(٢)إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ(٣)

Tako mi vremena! Čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i oni koji jedni drugima preporučuju Istinu, i koji jedni drugima preporučuju strpljenje. (El-'Asr)

* * *

Ovo bi bili najvažniji principi koje je Islam postavio u vezi sa društvenom kritikom, nadziranjem nad društvenim pojavama i zaštitom slobode iskazivanja javnog mišljenja otjelovljenog u traženju da se čine dobra djela i odvraćanju od činjenja loših djela.

Ovdje bih dodao jednu stvar odgajateljima na koju bi trebali obratiti posebnu pažnju, stalno se podsjećati i usredsrediti se na nju, a to je korigiranje razumijevanja ideje o univerzalnosti Islama u izgradnji sistema života. To je univerzalnost koja usklađuje potrebe pojedinca i interese zajednice i osigurava vlast naroda i mir u svijetu; univerzalnost koja spaja vjeru i ovaj svijet, duh i materiju, knjigu i sablju, i izvršavanje obreda i borbu na Allahovom putu; univerzalnost koja se otjelovljuje u vjerskom učenju i u vjerovanju, u bogobojaznosti i u činjenju dobrih djela, u namazu i u postu, u dobru i u čestitosti, u strpljivosti i u nevolji, u iskrenosti i u poštenju, u ljubavi i u bratstvu, u žrtvovanju i u darežljivosti, u obavezivanju i u obećavanju, u odlučnosti i u namjeri, u ratu i u miru, i u kažnjavanju i u poravnanju.

Kur'anski ajeti koji slijede izriču Istinu, korigiraju razumijevanje ideje i upućuju na posebna svojstva univerzalnosti i općenitosti:

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي
الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ
الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ(١٧٧) يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي
الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ
بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ(١٧٨)وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ
حَيَاةٌ يَاأُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ(١٧٩)

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u Knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone. O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan - za slobodnog, i rob - za roba, i žena - za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka. U odmazdi vam je - opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili. (El-Bekare, 177.-179.)

Koliki je musliman neznalica kada misli da je Islam vjera izvršavanja obreda, a da nije vjera borbe na Allahovom putu?!

Koliko je čovjek nesposoban kada pretpostavlja da Islam ne poziva na uspostavljanje sistema zakona i ne uređuje životne stvari?!

أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ

Kako to da u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi odbacujete?! Onoga od vas koji čini tako stići će na ovome svijetu poniženje, a na Sudnjem danu bit će stavljen na muke najteže. (El-Bekare, 85.)

Na kraju, želim skrenuti pažnju odgajateljima na to da se dijete ne odgaja na kontroli i društvenoj kritici samo da bismo kod njega izliječili stidljivost i strah. O tome smo govorili u temi o odgovornosti za duševni odgoj gdje se može upoznati sa islamskim načinom odgoja djeteta na razvijanju u njemu odvažnosti i hrabrosti te oslobađanju od stidljivosti, straha i povučenosti. Međutim, Allah najbolje zna naše namjere.



Sedmo poglavlje

Odgovornost za seksualni odgoj

Cilj seksualnog odgoja je poučiti, osvijestiti i jasno pokazati djetetu - još od vremena kada počne razumijevati stvari oko sebe - pitanja koja se odnose na njegov seksualni razvoj, ljudski nagon i brak, tako da je, kada dostigne mladalačko doba i počne se razvijati, u stanju razumijevati život, da zna šta mu je dozvoljeno a šta zabranjeno i da mu osebujno islamsko vladanje postane dio njegove prirode i njegova svakodnevna navika. U tom slučaju se neće povoditi za strastima niti tumarati putem koji vodi u nastranost.

Seksualni odgoj za koji odgajatelji moraju biti zainteresirani i na njega se usredsrediti, počiva na sljedećim etapama razvoja djeteta:

- U dobu djetinjstva (između 7. i 10. godine života) dijete se poučava pravilima traženja dozvole ulaska kod roditelja i pravilima pogleda.
- U dobu puberteta (između 10. i 14. godine života) dijete treba čuvati od svega što bi moglo izazvati njegovu seksualnu znatiželju.
- U dobu ulaska u punoljetstvo (između 14. i 16. godine) dijete se poučava ponašanju kod spolnog odnosa ukoliko je spremno za brak.
- U mladalačkom dobu nakon stjecanja punoljetstva dijete se poučava kako da se suzdrži od seksualnog nagona ukoliko nije u mogućnosti da se oženi.
- I na kraju, postavlja se pitanje da li je dozvoljeno još dok je u dobu djetinjstva dijete na jasan način poučavati seksualnom životu?

Da bismo znali kako da postupamo sa djecom i kako da ih usmjeravamo u svakome od tih perioda, o svakome navedenom periodu ćemo govoriti posebno. Istovremeno ćemo vidjeti da uzvišeni Islam nije ostavio po strani niti jednu vrstu odgoja, nego je za svaku dao uputstva odgajateljima i ukazao na njen značaj, a sve kako bismo u potpunosti vršili povjerene nam odgovornosti naspram onoga čime nas je Allah zadužio u pogledu odgoja i usmjeravanja djece.

Sada slijedi istraživanje svakog od navedenih perioda, a Allah upućuje na Pravi put.

1. Pravila traženja dozvole:

O pravilima traženja dozvole za ulazak u roditeljsku sobu smo govorili u prethodnom poglavlju. Sada ćemo govoriti samo o potrebi navikavanja djece na osnovne principe traženja dozvole za ulazak u roditeljsku sobu u vrijeme kada se čovjek i žena mogu naći u situaciji u kojoj ne vole da ih djeca vide.

Kur'an časni opširno razlaže i objašnjava ovaj porodični odgoj kada ističe:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِن قَبْلِ
صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا
عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (
٥٨) وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i oni koji još nisu polno zreli: prije jutarnje molitve i kada u podne odložite odjeću svoju, i poslije obavljanja noćne molitve. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh, ta vi jedni drugima morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i mudar je. A kada djeca vaša dostignu polnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih. (En-Nûr, 58., 59.)

Uzvišeni Allah ovim tekstom odgajatelje upućuje u osnove kućnog odgoja u pitanju traženja dozvole od strane djece za ulazak u roditeljsku sobu prije njihova punoljetstva.

Ova dozvola se traži u tri slučaja:

Prvo, prije sabahskog namaza, jer se svijet u to vrijeme nalazi na spavanju u postelji.

Drugo, u vrijeme popodnevnog odmora kada čovjek odlaže odjeću radi odmaranja zajedno sa suprugom.

Treće, poslije jacijskog namaza, jer je to vrijeme spavanja i odmora.

Obaveznost traženja dozvole za ulazak u ova tri slučaja spada u poučavanje djeteta osnovama ponašanja u porodici i određena je iz straha da oca ili majku neko od njihove djece ne bi vidio u situaciji u kojoj im ne bi bilo drago da ih vide.

Što se tiče punoljetne i zrele djece, odgajatelji su obavezni da ih pouče da su obavezni da traže dozvolu za ulazak u svim slučajevima i to na temelju riječi Uzvišenog i Blagoslovljenog:

وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَالُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ

A kada djeca vaša dostignu polnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji prije njih. (En-Nûr, 59.)

Svima kojima su poznate osnove i pravila islamskoga odgoja jasno je da se ovim kur'anskim pogledima ističe velika zainteresiranost Islama za odgoj djeteta na principima stida kao pohvalnog djela, zatim plemenitog društvenog ponašanja i prefinjenog islamskog vladanja, i to od vremena kada počne razumijevati, da bi kada dostigne mladalačko doba bilo živi primjer savršenstva ljudskoga morala i hvalevrijednog ponašanja.

Kolika bi bila sramota kada bi dijete iznenada ušlo u spavaću sobu i vidjelo roditelje u spolnom odnosu, zatim izašlo i pričalo drugovima šta je vidjelo? Koliko bi bilo začuđeno i zbunjeno svaki puta kada mu se vrati takva slika u sjećanje i u mislima predoči takva scena?

Kako će lahko takvo dijete krenuti u stranputicu kada osjeti seksualni nagon prema drugome spolu, a već zna šta je to spolni odnos i kako se zadovoljava požuda.

Odgajateljima, prema tome, ukoliko za svoju djecu žele uzorit odgoj, osebujnu islamsku ličnost i plemenito društveno ponašanje, ne preostaje drugo do da slijede kur'ansku metodu odgoja, upućujući djecu na traženje dozvole prije ulaska u roditeljsku sobu odmah od vremena čim budu u stanju razumijevati stvari oko sebe.

2. Pravila u vezi sa pogledom:

Među važna pitanja na koja se odgajatelji trebaju usredsrediti i za koja moraju pokazati zainteresiranost je da privikavaju djecu na pravila pogleda kako bi djeca saznala šta je dozvoljeno (*halal*) a šta zabranjeno (*haram*) gledati. U ovome se ogleda njihova valjanost i moralna čestitost u vrijeme kada se približe punoljetstvu i preuzimanju na sebe obaveza koje im Islam stavlja u dužnosti.

Pravila koja se odnose na pogled a koja djeca trebaju naučiti i na njih se priviknuti, se dijele kako slijedi:

a) Način gledanja na one osobe sa kojima je zabranjeno sklapati brak:

Svaka žena koja je trajno zabranjena muškarcu za sklapanje braka se zove njegovim mahremom, odnosno trajno zabranjenom.

Svaki čovjek koji je trajno zabranjen ženi u pogledu sklapanja braka se zove njenim mahremom, odnosno trajno zabranjenim.

Među osobe koje su zabranjene za sklapanje braka spadaju:

- Žene u krvnom srodstvu kojih ima sedam vrsta i koje Uzvišeni Allah spominje u Kur'anu:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ

Zabranjuju vam se matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše, i sestre očeva vaših, i sestre matera vaših, i bratične vaše, i sestrične vaše. (En-Nisa', 23.)

- Žene u tazbinskom odnosu kojih ima četiri vrste:

1. Očeva supruga na osnovu riječi Uzvišenog:

وَلَا تَنكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُم مِّنَ النِّسَاءِ *I ne ženite se ženama kojima su se ženili očevi vaši.* (En-Nisâ', 22.)

2. Supruga rođenog sina.

وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ *I žene vaših rođenih sinova.* (En-Nisâ', 23.)

3. Punica na osnovu kur'anskog teksta: وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ *I majke žena vaših.* (En-Nisâ', 23.)

4. Pastorka na temelju riječi Uzvišenog:

وَرَبَائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

I pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojima ste imali bračne odnose, - ali ako vi s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh. (En-Nisâ', 23.)

- Žene u srodstvu po mlijeku[1] na osnovu riječi Uzvišenog:

[1] Prema hanefijskom mezhebu makar to bio i jedan gutljaj. Prema šafijskom mezhebu potrebno je pet dojenja.

(Pet gutljaja koji zasite dijete je dovoljno da bi ono postalo srodnik po mlijeku. Dokaz za to je hadis koji prenosi Aiša, radijallahu 'anha: "U početku je objavljeno da deset gutljaja dojenja čine srodstvo po mlijeku. Zatim je to derogirano sa pet. Poslanik je umro a u Kur'anu je ostalo pet.") (Muslim, 10/29) (nap. recenzenta prijevoda)

وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ *I pomajke vaše koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku.* (En-Nisâ', 23.)

Muslim i autori zbirki *Sunen* navode da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Sve što je zabranjeno po krvnom srodstvu zabranjeno je i po mlijeku."

Dakle, sve što je zabranjeno po krvnom srodstvu: majka, kćerka, sestra, tetka po ocu, tetka po majci, bratična, sestrična, analogno tome zabranjeno je i po mlijeku: majka po mlijeku, kćerka po mlijeku, sestra po mlijeku itd.

Muškarcu koji je u jednom od navedenih načina u srodstvu sa ženom, dozvoljeno je kod nje gledati u one dijelove tijela koji su najčešće otkriveni kao što su vrat, glava, šake ruku, lice, uši, stopala nogu i tome slično. Nije mu dopušteno gledati u one dijelove tijela koji su najčešće pokriveni kao što su grudi, leđa, stomak i slično.

Kur'an časni o tome veli:

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ

Neka ukrase[1] *svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih...* (En-Nûr, 31.)

U ajetu se izuzimaju *el-ba'ûla*, odnosno bračni drugovi, što znači da je mužu, odnosno supruzi - kao što ćemo kasnije vidjeti - dozvoljeno da mogu gledati sve dijelove tijela jedno drugog, bilo iz strasti ili bez strasti, i to na temelju teksta koji ćemo navesti kada budemo govorili o pravilima gledanja žene-supruge.

Što se tiče odnosa Sunneta prema ovome pitanju Ebu Davud i drugi prenose da je Sehla bint Suhejl jednom prilikom rekla: "Allahov Poslaniče, smatrali smo Salima djetetom. Noćivao je u jednoj kući, zajedno sa mnom i Ebu Hurejrom, i gledao me je u odjeći bez hidžaba, a ti znaš šta je u vezi sa njima (štićenicima) objavljeno, pa šta misliš o ovome?" Vjerovjesnik ﷺ joj je na to rekao: "Daj mu da podoji pet puta." Nakon dojenja Salim je bio kao

[1] Pod pojmom "ukrasi" (*ez-zîna*) misli se na one dijelove tijela kod žena koji su najčešće otkriveni kao što su vrat, glava, šake ruku, stopala nogu i tome slično.

da joj je rođeno dijete. Ovo dokazuje da je nakon što je odrastao mogao da gleda u one dijelove njenoga tijela koji su najčešće otkriveni kao što su glava, vrat, šake ruku i stopala nogu, i tome slično.

Islam ne dozvoljava kod osoba sa kojima je zabranjeno sklapanje braka, gledanje onih dijelova tijela koji su najčešće pokriveni, jer nema potrebe koja bi opravdavala takvo gledanje, a nema ni sigurnosti da se takvim pogledom neće izazvati požuda. To nije u skladu ni sa muškom uljudnošću niti odgovara ženskoj čednosti. Dakle, to se smatra branom od smutnje i preventivnom mjerom, jer ko obilazi oko zabranjenog malo mu nedostaje da u njega padne.

Muškarcu je - naročito poslije ulaska u pubertet - zabranjeno gledati u žene sa kojima mu je zabranjen brak, kada su obučene u kratku odjeću, kraću od koljena i otkrivenih bedara i butina, ili kada su obučene u takvu odjeću da im se ocrtavaju ili mogu vidjeti ispod odjeće stidni dijelovi tijela koji su, inače, zabranjeni za gledanje. Tako je djevojci kao i ženi zabranjeno da gleda u tijelo između pupka i koljena muškarca sa kojim joj je zabranjen brak pa makar joj to bio sin, brat ili otac, čak i kada ne postoji strah od iskušenja, izazivanja požude ili kada se ovi dijelovi tijela otkrivaju radi pranja ili masiranja u banji.

تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su. (El-Bekara, 229.)

b) Pravila gledanja u vjerenicu:

Islamski propisi dozvoljavaju vjereniku da može pogledati svoju vjerenicu isto kao što vjerenica može pogledati svoga vjerenika da bi oboma bile stvari jasne u vezi sa izborom životnog saputnika. Dokaz ove dozvole su riječi Vjerovjesnika ﷺ koje prenosi Muslim od el-Mugire b. Šu'be: "Pogledaj je, jer pogled može biti poticaj na trajnu ljubav i prisnost među vama."

Muslim i en-Nesa'i prenose da je neki čovjek jednom došao kod Vjerovjesnika ﷺ obavijestivši ga da se oženio od ensarija i da ga je Allahov Poslanik ﷺ potom upitao: "Da li si je vidio?" Čovjek mu je na to odgovorio da nije a on mu je na to rekao: "Pogledaj je! U očima ensarija ima nešto." Međutim, za ovakav pogled zaručnika postoje pravila kojih se treba pridržavati.

1. Zaručnik može pogledati samo lice i šake ruku nakon što se odluči ženiti dotičnom djevojkom.

2. Dozvoljeno je i ponoviti pogled ako je to potrebno da bi se slika urezala u sjećanju.

3. Zaručnici mogu i međusobno razgovarati u vrijeme obavljanja zaruke i gledanja.

4. Nije dozvoljeno rukovanje sa zaručnicom ni u kojem slučaju, jer je ona za zaručnika tuđinka sve dok se ne sklopi brak. Rukovanje sa tuđinkom je zabranjeno na temelju hadisa koji prenosi Buhari od Aiše koja kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allahov Poslanik ﷺ nikada kod davanja prisege svojom rukom nije dotakao ruku neke žene. Prisega je davana samo riječima."

5. Sastajanje zaručnika sa zaručnicom je dozvoljeno samo u prisustvu jedne od osoba sa kojom je zaručnici zabranjen brak, jer Islam zabranjuje osamljivanje sa tuđinkom. U tom smislu Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Žena sa čovjekom se ne smije osamljivati, a putovati može samo sa osobom sa kojom joj je zabranjen brak."

Ovdje je potrebno ukazati danas raširenu pojavu u nemoralnim sredinama, gdje se zaručnik druži sa zaručnicom bez ikakvih granica i ograničenja pod izlikom upoznavanja morala jedno drugog, Islam odbacuje i bori se protiv nje. Odbacuje je zato što protivrječi najjednostavnijim načelima uzoritosti i morala. Osim toga, ovakvo miješanje dovodi do lošeg glasa zaručnice, više nego zaručnika. Ne dođe li do braka djevojka se izlaže raznim optužbama i sumnjičenjima, što većinu svijeta odbija od stupanja u brak sa takvom djevojkom i ona tako postaje usidjelica među djevojkama koja se teško udaje. S druge strane, ovakvo nemoralno druženje neće ostvariti svoje ciljeve zbog očiglednog pretvaranja koje pokazuju jedno prema drugom. Koliko smo puta čuli od ljudi i žena da su zaručeni ostajali godinama i nakon kratkog perioda braka došlo je do razdora i na kraju razvoda. Gdje je ovdje, dakle, upoznavanje sa moralom putem druženja? Pa, zar se pametni neće opametiti!

c) Pravila gledanja u ženu-suprugu:

Mužu je dozvoljeno da može sve što želi gledati kod svoje žene, bilo iz strasti ili bez strasti. Pošto mu je dozvoljen dodir i spolni odnos, dozvoljeno mu je i sve ostalo pa i pogled na sve dijelove njenog tijela.[1] Dokaz za dopuštenje gledanja svega se nalazi u hadisu koji prenose

[1] Od Aiše, radijallahu 'anha, se prenosi da je rekla: "Ja i Poslanik ﷺ smo se kupali iz jedne posude. On bi uzimao prije mene a ja bih govorila: 'Pusti meni, pusti meni'." Prema tome, dozvoljeno je gledati u stidno mjesto svoje supruge i obrnuto. (nap. recenzenta prijevoda)

Davud, Tirmizi i en-Nesa'i od Muavije b. Hajde koji kazuje da je Allahova Poslanika ﷺ jednom upitao: "Šta da skrivamo, a šta da ne skrivamo od naših stidnih mjesta?" On mu je odgovorio: "Čuvaj svoja stidna mjesta od svih, osim žene i robinje svoje."

Uzvišeni Allah veli:

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ (٥) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ (٦)

I koji stidna mjesta svoja čuvaju, - osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju. (El-Mu'minûn, 5.-6.)

d) Pravila gledanja u ženu tuđinku:

Punoljetnu čovjeku nije dozvoljeno gledati u ženu tuđinku pa makar i ne osjećao požudu. Međutim, postavlja se i pitanje, ko je žena tuđinka a ko čovjek tuđinac?

Čovjek tuđinac ženi je onaj kome je dozvoljeno da se može njome ženiti (muž od sestre ili muž od tetične).

Žena tuđinka čovjeku je ona koja se može za njega udati kao što je: supruga od brata, supruga od amidže, supruga od dajdže, sestra od supruge, njena tetka po ocu ili tetka po majci.

Kao čovjek tuđinac tretira se i dijete u pubertetu ili još mlađe, ukoliko pravi razliku između strasti i običnog osjećaja. Takvome djetetu nije dozvoljeno da gleda ženu tuđinku.

Zabrana gledanja se nalazi u riječima Blagoslovljenog i Uzvišenog:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (٣٠) وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim... (En-Nûr, 30.- 31.)

I Vjerovjesnikovi hadisi o ovome govore:

Ahmed, Ibn Hibban u svome *Sahíhu* i Hakim prenose od 'Ubade b. es-Samita ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Jamčite mi za šestero i ja ću vama jamčiti da ćete ući u Džennet: Budite iskreni kada govorite, ispunite kada obećate, izvršite ono što vam je povjereno, čuvajte svoja stidna mjesta, oborite svoje poglede i čuvajte svoje ruke."

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Čovjeku je propisan udio u bludu što će on neizbježno učiniti. Dva oka čine blud gledajući, dva uha čine blud slušajući, jezik čini blud pričajući, ruka čini blud dodirom, noga čini blud koračanjem, a srce žudi i želi što spolni organ potvrđuje ili opovrgava."

Muslim i Tirmizi prenose od Džerira ﷺ koji kazuje da je upitao Allahova Poslanika ﷺ o nenadnom pogledu na što mu je on odgovorio: "Sklanjaj svoj pogled."

Navedeni tekstovi nedvosmisleno potvrđuju da je pogled čovjeka na ženu tuđinku zabranjen (*haram*) isto kao što je i pogled žene na čovjeka tuđinca zabranjen kada se nađu u jednom društvu, jer ovakav pogled dovodi čovjeka u iskušenje.

Nema sumnje da je cilj Islama u vezi sa obaranjem pogleda - kao što se navodi i u djelu *Fí zilali-l-Kur'an* (U okrilju Kur'ana) - uspostavljanje čistog društva u kome se neće pobuđivati strasti svakog trenutka niti izazivati nagoni.

Neprestano izazivanje nagona vodi čovjeka u neutoljivu i neugasivu žeđ za strastima, ka vjerolomnom pogledu, upotrebi nadražujućih sredstava, dotjerivanju radi isticanja draži i pokazivanju golog tijela. Sve se ovo čini samo da bi se podsticala ova luda žeđ za strašću, dok je jedna od islamskih metoda izgradnje zdravog društva, onemogućavanje ovakvoga nadraživanja i uspostavljanje duboko prirodnog odbrambenog mehanizma među spolovima, zasnovanog na zdravim i prirodno snažnim osnovama, bez vještačkog izazivanja požude.

Međutim, jedno vrijeme je bilo zavladalo mišljenje da su nevin pogled, vedar razgovor, lagano druženje, vesela zabava među spolovima i upoznavanje sa skrivenim mjestima kušnje, samo načini relaksiranja i odmaranja, kao i načini oslobađanja prigušenih želja u čovjeku, i istovremeno zaštita od spolnog zahlađenja, stvaranja psihičkog kompleksa, smanjenja žestine seksualnog pritiska i svih drugih neobuzdanih strasti koje se kriju iza toga. Međutim, zaboravljaju svi ti koji se drže ovih teorija i mišljenja, da je prirodni nagon između čovjeka i žene duboko ukorijenjen u njima, jer je Uzvišeni Allah za njega vezao produžavanje života i ostvarenje principa čovjekova namjesnikovanja na Zemlji. On je trajan, samo što se u čovjeku javlja s vremena na vrijeme. Kada bi bio stalno aktivan, njegova silovitost bi se neprestano povećavala i čovjeka gurala u trku za postizanjem materije kako bi udovoljio strastima. Ne postigne li ovo, nadraženi nervi bi se do te mjere od umora napregli da bi ovo postalo neprestano mučenje čovjeka.

Jasno je da pogled uzbuđuje. Uzbuđuju i pokreti, smijeh, propaganda, isto kao što uzbuđuje i intonacija kojom se izražava ovaj nagon. Siguran put zaštite od ovoga je umanjivanje navedenih uzbuđujućih situacija, kako bi ljudski nagon ostao u svojim prirodnim granicama i da bi na kraju prirodan odgovor na takav nagon bio legalan brak.

Ovo je metod koji je odabrao Islam i sa kojim je zadovoljan da bude put ljudskom rodu koji će mu osigurati duševni mir, umnu ravnotežu, nervnu relaksaciju i zdrav odnos među ljudima.

O uzbuđujućem pogledu i pjesnici govore:

Svaka nesreća od pogleda počinje
A najviše vatre od male žeravice nastaje

Koliko je puta pogled srca ranio
bez strijela, bez luka i njegova hvatišta

Sve dok čovjek oči svoje upire
U mladu ženu, na ivici je opasnosti

e) Pravila gledanja muškarca u drugoga muškarca:

Muškarcu nije dozvoljeno da gleda tijelo drugoga muškarca između pupka i koljena, svejedno da li muškarac u kojega se gleda bio blizu ili daleko, i da li je musliman ili nevjernik.

Ukoliko nema opasnosti za izazivanje požude, dozvoljeno je gledanje u stomak, leđa i grudi. Dokaz za navedenu zabranu nalazi se u hadisu koji prenosi Muslim u kojem Vjerovjesnik ﷺ kaže: "Čovjek muškarac ne smije gledati stidna mjesta drugoga muškarca, kao ni žena stidna mjesta druge žene."

Ahmed i autori djela *Sunen* prenose: "Čuvaj svoja stidna mjesta od svih, osim žene i robinje svoje."

Hakim prenosi hadis Allahova Poslanika ﷺ: "Sve što je između pupka i koljena spada u stidna mjesta."

Hakim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ jednom vidio nekog čovjeka otkrivenog bedra i da mu je kao preporuku i uputu rekao: "Pokrij bedro jer je bedro stidno mjesto." U Tirmizijevom predanju se navodi: "Bedro je stidno mjesto."

Iz navedenih tekstova jasno se razaznaje sljedeće:

Čovjeku nije dozvoljeno da otkriva dio tijela od pupka do koljena, čak ni radi sporta, plivanja, treniranja niti kupanja u banji, ni kada je siguran da neće izazvati strasti. Ukoliko mu neko naredi da otkrije ovaj dio tijela, znači da se ne pokorava hadisu: "Nema pokornosti stvorenju ako se time griješi prema Stvoritelju."

Stav da su stidna mjesta samo dva sramotna mjesta, što se pripisuje malikijskoj školi, i da je sve drugo dozvoljeno otkriti, je pogrešna tvrdnja, ustvari, neznanje i zabluda.

Stidna mjesta se kod malikija dijele na dvije vrste:

1. Stidna mjesta kada je u pitanju obavljanje namaza i
2. Stidna mjesta kada je u pitanju gledanje.

Stidna mjesta u toku obavljanja namaza se dijele na dvije vrste:

Teža stidna mjesta: sramotna mjesta (spolni organ i zadnjica) i

Lakša stidna mjesta: dio tijela između pupka i koljena.

- Ukoliko se otkrije teže stidno mjesto u namazu, namaz se mora ponoviti, svejedno da li je prošlo ili nije namasko vrijeme.
- Ukoliko se otkrije lakše stidno mjesto u namazu, namaz se ponavlja samo ukoliko nije prošlo dotično namasko vrijeme. Ukoliko u međuvremenu prođe namasko vrijeme, namaz se ne ponavlja.

Kada su u pitanju stidna mjesta za gledanje, njihovo otkrivanje je zabranjeno bez obzira da li su u pitanju teža ili lakša stidna mjesta.

- Stidna mjesta kod muškarca naspram drugog muškarca su između pupka i koljena.
- Stidna mjesta kod žene u odnosu na drugu ženu, ukoliko su obje muslimanke, su između pupka i koljena.
- Stidna mjesta žene muslimanke naspram žene nevjernice je sve izuzev lica i šaka ruku, prema jednom mišljenju, dok je prema drugome cijelo tijelo.
- Stidna mjesta žene prema muškarcu sa kojim joj je zabranjen brak je sve osim lica, ruku, glave, vrata i gornje strane stopala nogu. Sve drugo se smatra stidnim mjestom i ne može se gledati.[1]

[1] Ovo je malikijski stav. Preuzeto u skraćenom obliku iz djela: *Hašijetu-d-Dusuki ale-š-šerhi-l-kebir.*

Iz navedenog malikijskog fikhskog teksta se razaznaje da su sva četiri imama رضي الله عنهم složni u tome da su stidna mjesta kod muškarca prema drugome muškarcu između pupka i koljena. Prema tome, muškarcu je zabranjeno da gleda ovaj dio tijela kod drugog muškarca, dok je gledanje drugih dijelova dopušteno.[1]

f) Pravila gledanja žene u ženu:

Ženi nije dozvoljeno da gleda tijelo druge žene između pupka i koljena, svejedno da li žena u koju se gleda bila blizu ili daleko, i da li je muslimanka ili nevjernica.

Osnova za ovakav stav je hadis koji smo prije naveli: "Muškarac ne smije gledati stidna mjesta drugoga muškarca, kao ni žena stidna mjesta druge žene." - kao i hadis koji prenosi Hakim: "Sve što je između pupka i koljena spada u stidna mjesta." - i hadis: "Bedro je stidno mjesto."

---

[1] U obje zbirke hadisa *Sahih* kako prenosi Enes b. Malik رضي الله عنه se tvrdi da je Allahov Poslanik ﷺ učestvovao u Bici na Hajberu. Enes o tome kazuje sljedeće: "Klanjali smo namaz u osvit zore pred Hajberom. Allahov Vjerovjesnik ﷺ je jahao kao i Ebu Talha sa kojim sam ja pozadi njega jašio. Allahov Vjerovjesnik ﷺ je zašao u jednu ulicu u Hajberu. Koljenom sam dotakao bedro Allahova Vjerovjesnika ﷺ tako da se ogrtač pomjerio sa bedra Allahova Vjerovjesnika ﷺ i ja sam ugledao bjelinu njegova bedra." Ovaj Enesov hadis je, kako u svome komentaru Muslima ističe imam en-Nevevi, prihvatljiv. (Bedro Allahova Poslanika ﷺ se pokazalo mimo njegove volje, zbog napada i žurbe. On nije, dakle, namjerno držao otkriveno bedro pored mogućnosti da ga pokrije. Moguće je da je i Enes vidio njegovo bedro, odnosno da mu je oko palo na njega nenadno pošto ga je slijedio.) Ibn Hazm ez-Zahiri Enesov hadis navodi kao argument da bedro čovjeka muškarca nije stidno mjesto, dok islamski pravnici na to odgovaraju na više načina:

1. Na osnovu više hadisa je utvrđeno da je bedro muškarca stidno mjesto, a najjači je onaj koji prenose Malik, Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi a spominje ga i Buhari u svome *Sahíhu* bilježi muallek hadis od Džerheda: "Pored mene je prolazio Allahov Poslanik ﷺ a na sebi sam imao ogrtač. Bedra sam bio otkrio i on mi je rekao: 'Pokrij bedra jer je bedro stidno mjesto'."
2. Metodičari islamskog prava navode: Kada su dva hadisa međusobno oprečna, ukoliko je moguće treba ih međusobno usaglasiti. Tako je en-Nevevi naglasio Enesov hadis i hadis koji prenosi Džerhed time što je Enesov hadis doveo u vezu sa otkrivanjem bedra od strane Vjerovjesnika ﷺ bez svoje volje a zbog napada na Jevreje u Hajberu, kao što je naprijed navedeno.
3. Pod pretpostavkom da je nemoguće pomiriti dva međusobno oprečna hadisa naučnici u usulu-l-fikhu navode da u tom slučaju hadis kojim se nešto zabranjuje preteže nad hadisom kojim se isto dopušta. Na temelju ovoga pravila prihvaćenog kod naučnika usulu-l-fikha učenjaci su stali na stranu zabrane otkrivanja bedara, ukoliko to nije neophodno ili nužno.
4. U obje zbirke hadisa *Sahih* je uvrđeno da je Uzvišeni Allah sačuvao Svoga Vjerovjesnika ﷺ od otkrivanja stidnih mjesta još prije poslanstva dok je bio čak i dijete. Prema tome, logično je pitanje kako nakon poslanstva da namjerno i slobodno otkriva svoja bedra?
5. Imami mudžtehidi (učenjaci koji samostalno odlučuju o nekom pravnom pitanju) su jednoglasni da se bedro čovjeka muškarca smatra stidnim mjestom a gledanje u njega zabranjenim. U vezi sa ovim jedino se zahirije i njihovi sljedbenici izdvajaju. Istaknuti imami, kao što smo vidjeli, odbacuju njihove tvrdnje i njihova mišljenja drže pogrešnim.
6. Otkrivanje bedara bez nužde nije u saglasnosti ni sa zdravim osjećajem, naprotiv, u suprotnosti je sa lijepim islamskim stidom i moralom.

Iz ovih tekstova jasno se razaznaje da je zabranjeno ženi da gleda u bedra svoje kćerke, sestre, majke, komšinice ili prijateljice, ni u banji niti na nekome drugom mjestu.

Cilj ove zabrane je zaštita žene od izazivanja i potpaljivanja nagona pred uzbuđujućim prizorom ili scenom u kojoj može pasti u iskušenje. Ovakve uzbuđujuće scene ženu vode u lezbejstvo, što će vremenom dovesti do gašenja izazvanog nagona i umirivanja njegove silovitosti.

Revnosne žene, prema tome, treba da se klone pogleda na stidna mjesta drugih žena, bez obzira da li to bilo prilikom svlačenja radi kupanja, masiranja u banji ili na svadbenim veseljima koja su postala mjesta proste razgolićenosti i odvratne otkrivenosti na kojima graške znoja izbijaju po čelu od stida.

Revnosni muškarci zato ne bi smjeli svojim ženama i kćerima dozvoljavati odlazak u javna kupališta, jer su to mjesta otkrivenosti, razgolićenosti i drugih ružnih djela, što je, nažalost, danas u našoj društvenoj sredini rašireno.

Poslanik ﷺ ovo, također, zabranjuje:

- En-Nesa'i, Tirmizi i Hakim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Žena onoga ko vjeruje u Allaha i Sudnji neće ići na javna kupališta."

- Taberani prenosi da su žene Homsa ili Šama jednom došle kod Aiše, radijallahu 'anha, i da ih je ona upitala: "Vi ste one što posjećujete javna kupališta. Čula sam Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Kada žena skine svoju odjeću izvan kuće svoga muža, nestaje zastora između nje i njenog Gospodara."

g) Pravila gledanja žene nevjernice u ženu muslimanku:

Ženi muslimanki je zabranjeno da otkriva išta od svojih čari pred ženom krivovjerkom, osim onih dijelova tijela koji su otkriveni prilikom rada, tj. ruku, lica i nogu. Ovo se temelji na riječima Uzvišenog: وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ ... أَوْ نِسَائِهِنَّ ... *Neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim... ili prijateljicama svojim...* (En-Nûr, 31.)

Iz riječi أَوْ نِسَائِهِنَّ *ili prijateljicama svojim* se razumije da je ženi muslimanki dozvoljeno da svoje ukrase pokazuje samo među ženama - vrlim muslimankama, dok u društvu žena nemuslimanki i razvratnih muslimanki to joj nije dozvoljeno.

Smisao ove zabrane se nalazi u djelu *Hašijetu-d-Dusuki*: "Slobodna muslimanka pred slobodnom nemuslimankom može pokazati samo lice i ruke. Ovo je zbog toga da je ne bi mogla opisivati svome mužu nevjerniku. Zabrana je, dakle, zbog spoljnog faktora a ne zbog toga što su to stidna mjesta."

Ženi muslimanki je zabranjeno da pokazuje svoje čari pred muslimankom razvratnicom, također, i to zbog toga da je ne bi opisivala među muškarcima. U djelu *El-Hedijje el-Âlaijje* se navodi: "Uzoritu ženu ne smije gledati razvratnica da je ne bi opisivala među muškarcima. Zbog toga neka ne skida ogrtač i veo sa sebe."

Uvaženi i učeni šejh Ebu-l-A'ala el-Mevdudi ima posebno shvaćanje riječi Uzvišenog: أَوْ نِسَائِهِنَّ *ili prijateljicama svojim.* O tome on govori u svome djelu *Tefsír súre en-Nur*: "Smisao riječi أَوْ نِسَائِهِنَّ *ili prijateljicama svojim* je sljedeći: Ženama je svojstvena druželjubivost, služenje i međusobno upoznavanje, kako muslimankama tako i nemuslimankama. Cilj navedenog ajeta je odvraćanje od kruga strankinja o čijem se moralu, odgoju i običajima ne zna ništa, ili čije je javno ponašanje sumnjivo i u koje se ne može vjerovati. Značenje u ovoj stvari, dakle, nije pitanje vjerske nego moralne razlike. Žene muslimanke svoje ukrase pokazuju bez vela i nema zapreke da odlaze kod čestitih žena iz kuća poznatih po moralu svojih ukućana, bile one muslimanke ili nemuslimanke.

Što se tiče griješnica, makar bile i muslimanke, koje nemaju stida i na čiji se moral i odgoj ne može osloniti, od njih se svaka uzorita vjernica treba čuvati, jer druženje sa njima ništa manje ne šteti od druženja sa muškarcima."

Međutim, gdje su čestite i moralne žene nemuslimanke u današnje vrijeme? Prema mojemu mišljenju one se nalaze samo u ograničenim sredinama. Žena muslimanka mora biti oprezna prema vjeri i ugledu takvih žena zbog mogućeg utjecaja njihova nemuslimanskog morala isto kao i morala razuzdanih muslimanki koje nemaju ni časti ni poštenja.

h) Pravila gledanja u golobrada mladića:

Golobrad mladić (*el-emned*) je onaj kome nije izrasla brada a starosti je između 10 i 15 godina.

Pogled na ovakvoga mladića je dozvoljen ako je u pitanju kupoprodaja, primopredaja, liječenje, poučavanje i druge slične nužne situacije.

Međutim, gledanje za ovakvim mladićem radi naslađivanja u njegovoj ljepoti je zabranjeno, jer izaziva požudu koja vodi u iskušenje.[1]

[1] Ovakvi strastveni pogledi u savremenom dobu i društvu su doveli do čestih seksualnih zlostavljanja djece od strane odraslih. (nap. recenzenta)

Dokaz ove zabrane su riječi Uzvišenog: قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ *Reci vjernicima neka obore poglede svoje.* (En-Nûr, 30.)

Naši slavni preci su ulagali velike napore u odvraćanju pogleda od lijepih mladića i sjedenja u njihovu društvu:

- El-Hasan b. Zekvan ističe: "Ne sjedite u društvu sa sinovima bogataša, jer izgledaju kao slike lijepih djevica i opasniji su od žena u pogledu iskušenja."

- Sa Sufjanom es-Sevrijem je u kupatilo jednom ušao lijep dječak pa je zato rekao: "Vodite ga od mene. Po mom mišljenju, sa svakom ženom je jedan šejtan a sa golobradim dječakom je sedamnaest šejtana."

- Jednom je kod imama Ahmeda došao jedan čovjek sa lijepim dječakom pa ga je on upitao: "Ko je ovo s tobom?" Čovjek mu je odgovorio: "Sestrić." Imam mu je tad rekao: "Više nam sa njim ne dolazi, niti se zapućuj sa njim da ne bi neko ko vas ne poznaje o tebi pomislio nešto loše."

- Se'id b. el-Musejjib ističe: "Kada vidite čovjeka da je uperio pogled u golobrada mladića, slobodno ga optužite."

Mudrost zabrane pogleda u golobrada mladića bez posebne nužde se nalazi u strahu od padanja u razvrat i sprečavanju eventualne kušnje i nemorala. Bogobojazan i oprezan musliman je onaj koji uvijek pazi na svoju vjeru, moral i ugled, i oprezno se čuva od klevete drugih.

i) Pravila gledanja žene u čovjeka tuđina:

Ženama je dopušteno da gledaju ljude kad idu putem, kada se igraju dozvoljenih igara ili bave kupoprodajnim i drugim sličnim poslovima. Dokaz ove dozvole je hadis koji se nalazi u obje zbirke *Sahîh* u kome se navodi da je Allahov Poslanik ﷺ dozvolio gledanje Etiopljana kako se na Bajram kopljima igraju u džamiji. Istovremeno je Aiša, radijallahu 'anha, stojeći iza njega u njegovu zaklonu, gledala u njih sve dok joj nije dosadilo i otišla. To se dogodilo sedme godine po Hidžri.

A što se tiče hadisa: "Pokrijte se zbog njega ... A jeste li vas dvije slijepe, zar vi ne vidite njega!?" - ovo se odnosi na susret Ummu Seleme i Mejmune sa Ibn Ummu Mektumom na jednom sijelu i njihovo zagledanje u njega pravo licem u lice.

Učeni šejh Ebu-l-A'ala el-Mevdudi u svome djelu *El-Hidžâb* (Pokrivanje) navodi: "Postoji velika razlika od pogleda žena u čovjeka i pogleda čovjeka u ženu sa aspekta unutarnjih osjećaja ovih dviju

vrsta ljudi. Čovjek je po svojoj prirodi preduzimljiviji tako da kada nešto poželi on nastoji da to osvoji i dobije. Međutim, žena je po svojoj prirodi suzdržana i povučena zbog svog stida. Sve dok je u prirodi svojoj i ne mijenja je, u njoj nema odvažnosti, drskosti i hrabrosti sa kojom bi krenula prema onome što želi i što joj se dopada. Vjerovjesnik ﷺ kao zakonodavac je uzeo u obzir ovu razliku između dviju vrsta prirode i zato nije bio strog u zabrani gledanja žene na muškarca tuđina, kao što je bio u zabrani gledanja muškarca u ženu tuđinku. Poznat je u tom pogledu hadis Aiše, radijallahu 'anha, kada je Allahov Poslanik ﷺ vidio da posmatra Etiopljane kako se u džamiji igraju svojim kopljima. To nam pokazuje da u gledanju žena u muškarce nema nikakve zabrane. Međutim, sjedenje u istom društvu žena i muškaraca i upadno gledanje jednih u druge je zabranjeno - zato je i bilo naređeno Ummi Selemi i Mejmuni da se pokriju od Ibn Ummi Mektuma - isto kao što nije dozvoljen ni pogled koji može dovesti u iskušenje.

Učeni Ibn Hadžer el-Askalani u djelu *Šerhu-l-Buharí* navodi: "Iz ovoga hadisa - tj. hadisa o Aišinom, radijallahu 'anha, gledanju Etiopljana - se izvodi dozvola gledanja žene tuđinke muškarca tuđina ali ne i obratno. Dokaz je, također, i u izlasku žena u džamije, na pijace i putovanja pokrivenog lica kako ih muškarci ne bi gledali. Muškarcima, međutim, nije naređeno pokrivanje lica ni u kom slučaju da ih žene ne bi gledale. To pokazuje razliku propisa u vezi sa ove dvije vrste gledanja."

Iz ovoga imam el-Gazali izvodi dozvolu o kojoj kaže: "Mi ne govorimo da je lice muškarca prema ženi stidni dio tijela kao što je lice žene prema muškarcu. Zbog toga je ženi zabranjeno gledanje muškarca ukoliko postoji strah od iskušenja. Ukoliko nema straha onda je dozvoljeno. Zbog toga muškarci ni u jednom vremenskom periodu nisu prestali ići otkrivena lica, dok žene izlaze pokrivena lica. Da je stvar ista i sa muškarcima bilo bi im naređeno pokrivanje lica ili bi im bio zabranjen izlazak iz kuće."

Iz navedenog može se izvesti zaključak da je ženi dozvoljeno da gleda muškarca tuđina pod dva uvjeta:

Prvo, da ne postoji strah da će gledanje dovesti do iskušenja, i drugo, da nema upadnog gledanja jednog u drugo u istome društvu licem u lice.

j) Pravila gledanja u stidna mjesta djece:

Islamski pravnici ističu da dijete, bilo muško ili žensko, nema stidnih mjesta do četvrte godine života. Kada navrši četiri godine života stidna mjesta mu postaju spolni organ i zadnjica, i dio tijela oko njih. Međutim, ako dostigne dob kada se budi strast, njihova stidna mjesta postaju kao stidna mjesta kod punoljetnih osoba i tretiraju se onako kako je naprijed objašnjeno. U svakom slučaju bolje je da se dijete navikne na pokrivanje.

k) Nužne situacije kada je dopušteno gledanje:[1]

Naprijed je navedeno da nije dozvoljeno muškarcu da gleda u ženu tuđinku, čak i kada je ružna i ne može izazvati požudu, i bez razlike da li pogled bio iz strasti ili bez strasti.

Ovo se temelji na riječima Uzvišenog: قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ *Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim.* - kao i na hadisu: "Obori pogled svoj."[2]

Međutim, pravilo u vezi sa ovim pogledom ima izuzetaka kada su u pitanju nužne situacije i vanredni slučajevi:

1. Gledanje s namjerom prosidbe: O ovome je bilo više riječi kada smo govorili o gledanju u vjerenicu.
2. Gledanje s namjerom poučavanja: Dozvoljen je pogled u lice žene tuđinke bez ukrasa a sa namjerom poučavanja, i to pod uvjetom:

- da je nauka koja se predaje vjerski dozvoljena i da iz nje proističe vjerska i ovosvjetska korist,
- da poučavanje ima veze sa njenom specijalnošću, kao što je poučavanje u njegovanju bolesnika ili porađanju,
- da ne postoji opasnost da će gledanje u lice žene dovesti do iskušenja,
- da iz poučavanja ne proiziđe osamljivanje i
- da nema žena koje bi poučavale umjesto muškaraca.

Islam je, bez ikakve sumnje, postavio ove uvjete da bi stvorio čisto i neporočno društvo u kome neće kružiti sumnja niti biti izloženo klevetama i optužbama, u kome će djevojke biti sačuvane i čedne, prema kojima se neće pružati griješne ruke niti ih gledati nevjerne oči.

Istinu je kazao Uzvišeni Allah: ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ *Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastvovane biti.* (El-Ahzab, 59.)

[1] Pogl. Ibn 'Abidin, *Reddu-l-muhtar* I tom, poglavlje *Šurutu-s-salah.*

[2] Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ ovo rekao kada je bio upitan o nenadnom pogledu.

3. Gledanje u cilju liječenja: Dozvoljeno je da liječnik pogleda tuđinku na mjesto koje treba da se liječi. Muslim prenosi od Ummu Seleme, radijallahu 'anha, da je tražila dozvolu od Allahova Poslanika de se liječi puštanjem krvi (*hidžamom*), pa je Vjerovjesnik ﷺ naredio Ebu Tajjibu da je na takav način liječi.

Liječenje žene tuđinke od strane doktora muškarca se dozvoljava pod uvjetima:

- da je liječnik pobožan, povjerljiv, pravedan, stručan i učen,
- da se otkrije samo onaj dio tijela žene koji je neophodan da bi se obavio uvid,
- da nema stručne i učene žene koja bi umjesto liječnika muškarca obavila pregled,
- da se pregled obavlja uz prisustvo muškarca sa kojim žena, inače, ne može sklopiti brak, muža ili žene u koju ima povjerenja kao u rođenu majku, sestru ili komšinicu i
- da liječnik nije krivovjernik ukoliko ima musliman.

Ukoliko se ispune navedeni uvjeti dozvoljava se ljekaru da pogleda ili dotakne stidno mjesto žene, jer je Islam vjera koja od ljudi otklanja teškoću i pruža im korist i olakšicu. Ovaj princip se nalazi u ajetima: وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ *I u vjeri vam nije ništa teško propisao.* (El-Hadždž, 78.) يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ *Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate.* (El-Bekara, 185.)

4. Gledanje radi suđenja i svjedočenja:

Dozvoljeno je sudiji i svjedoku da pogledaju u lice žene i njene šake čak i kada se boje padanja u kušnju, jer je pogled ključan radi utvrđivanja istine a uklanjanja nepravde. Dozvoljeno je sudiji i svjedoku da mogu pogledati pokrivenu i nepoznatu ženu. U tom slučaju otkriva se njeno lice da bi joj se utvrdio identitet, kako ne bi došlo do zabune i gubljenja prava u društvu. Ovo se dozvoljava zato što je Islam vjera stvarnosti i života koja štiti ljudske interese i prava. وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ *A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?* (El-Ma'ida, 50.)

Sada ćemo navesti jednu historijsku priču sa trajnom porukom, kako bi revnosni i časni ljudi i žene vidjeli kako su naši slavni preci izbjegavali otkrivanje lica žene pred drugim ljudima, čak i kada je otkrivanje sa vjerskog aspekta bilo dopušteno.

U mjestima er-Rejj i el-Ehvaz u trećem hidžretskom stoljeću sudija je bio Musa b. Ishak. I, tako pregledajući sudske parnice našao je da u jednom parničnom postupku žena kao stranka tuži muža da joj je dužan 500 dinara mehra, dok muž niječe da joj je dužan išta.

I sudija mu zato na suđenju reče: "Daj svjedoke."

On mu odgovori: "Doveo sam ih."

Sudija pozva jednog od njih i reče mu: "Pogledaj u ženu da bi mogao pokazati na nju u svome svjedočenju." Svjedok zatim ustade i reče ženi: "Ustani!"

Muž od žene na to upita: "Šta želiš sa njom?"

Na to mu sudija reče: "Svjedok mora pogledati tvoju ženu (koja je pokrivena preko lica) da bi se uvjerio da je poznaje."

Čovjeku se, međutim, nije svidjelo da mu žena otkriva lice radi svjedočenja pred svijetom pa je na to izjavio: "Ja svjedočim sudijo da sam mojoj ženi dužan njen mehr za koji me tuži i neka sada ne otkriva svoje lice."

Pošto je ovo čula, žena se zadivila svojim mužem što je spriječio da pred svjedocima otkrije svoje lice, štiteći je od očiju ljudi.

I zato izjavi pred sudijom: "Ja svjedočim da sam mu poklonila svoj mehr i od mene mu halal bilo i na ovome i na drugome svijetu!"

Na to sudija prisutnim reče: "Ovo zapišite kao primjer plemenitog morala."

Na odgajateljima je, dakle, da se prihvate islamskih pravila u pogledu gledanja onoga sa kime se ne može sklopiti brak, gledanja zaručnice, gledanja muža u suprugu, gledanja čovjeka u ženu tuđinku, gledanja čovjeka u čovjeka, gledanja žene u ženu, gledanja žene krivovjernice u ženu muslimanku, gledanja čovjeka u golobrada mladića, gledanja žene u čovjeka tuđina, gledanja u stidna mjesta kod djece, gledanja sa namjerom poučavanja, gledanja sa namjerom liječenja i gledanja radi suđenja i svjedočenja.

U svakome od ovih pravila gledanja, roditelji i odgajatelji trebaju biti praktičnim primjerom, a zatim njima poučavati djecu kako bi ih naučili i u svojoj svijesti prihvatili, ukoliko im žele uzorit moral, osobitu islamsku ličnost, dobro ponašanje u društvu i uzvišeni islamski odgoj, a Uzvišeni Allah im neće okrnjiti od njihovih djela niti umanjiti plaću i nagradu na Dan kada bogatstvo i djeca neće koristiti.

* * *

3. Odvraćanje djeteta od seksualnih uzbuđivanja:

Među velike odgovornosti koje Islam propisuje odgajateljima spada i odvraćanje djeteta od svega što dovodi do seksualnog uzbuđivanja i kvarenja morala. Ovo treba činiti čim dijete pristigne u doba puberteta, a to je period između desete godine života pa do punoljetstva.

Pedagozi i etičari su složni da je period puberteta najopasnije doba u ljudskom životu. Kada odgajatelj zna kako da odgaja dijete, kako da ga izvuče iz kaljuže pokvarenosti i sredine u kojoj propada, kako da ga upućuje na najprimjerniji način, ono će u najviše slučajeva rasti i razvijati se na principima uzoritog morala, prefinjenog ponašanja i uzvišenog islamskog odgoja.

Da Islam naređuje starateljima i odgajateljima da svoju djecu odbijaju od seksualnog uzbuđivanja i izazivanja nagona, pokazuju sljedeći tekstovi.

Uzvišeni Allah u suri En-Nûr veli:

وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ ... أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ

I neka vela svoja spuste na grudi svoje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim ... ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena ... (ajet, 31.)

Iz navedenog teksta se vidi da dijete može ulaziti među žene dok je malo i ne razumije ženska stanja, njihova stidna mjesta i kako požudu kod muškaraca izazivaju. Međutim, dijete u pubertetu ili na ulasku u pubertet - a to je nakon devete godine života - ne može ulaziti kod žena, jer ono već zna razlikovati ružnu od lijepe žene i u njemu se pokreće strast kada ugleda uzbuđujući prizor.

Imam Ibn Kesir tumačeći ajet: أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ *ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena* - ističe da to znači da dijete zbog svoje mladosti ne razumije ženska stanja, njihova stidna mjesta, njihov nježan govor, izazivačko hodanje, pokrete i smirenost. Kada je dijete malo ono to ne razumije i zbog toga nema zapreke da ulazi kod žena. U obje zbirke hadisa *Sahíh* je utvrđeno da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čuvajte se ulaska ženama (kada su same u kući)!" - na što je jedan od prisutnih zapitao: "Allahov Poslaniče, a šta ako je brat muža dotične žene?" - na što je Poslanik odgovorio: "Brat od muža je smrt za ženu!"

- Hakim i Ebu Davûd prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: “Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte u posebne postelje.”

Iz navedenog teksta se razumije da se roditeljima naređuje kao vjerska obaveza da djecu razdvajaju u posebne postelje kada navrše desetu godinu života, jer bi miješajući se u postelji moglo jedno drugom vidjeti stidne dijelove tijela - bilo u snu ili na javi - što može dovesti do seksualnog uzbuđenja i kvarenja morala.

Ovo je jasan dokaz da Islam naređuje starateljima da preduzimaju pozitivne mjere i sredstva zaštite radi odvraćanja djeteta od izazivanja nagona i seksualnog uzbuđivanja. Jedino tako dijete može rasti na principima čestitosti i odgajati se na načelima uzoritosti i kreposnog morala.

Buhari prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ jednom na Kurban-bajram el-Fadla b. el-Abbasa ؓ, koji je bio blizu punoljetnosti, stavio da jaše iza njega. El-Fadl je odjednom počeo da gleda u jednu lijepu ženu iz plemena Has‘am koja je stala da pita Vjerovjesnika ﷺ o nekim vjerskim stvarima. Vjerovjesnik ﷺ je tada uzeo el-Fadla za bradu i okrenuo ga od pogleda na ženu.”

Prema predanju koje navodi Tirmizi, el-Abbas je jednom Poslaniku ﷺ rekao: “Savio si vrat amidžića svoga.” - na što mu je Vjerovjesnik ﷺ odgovorio: “Vidio sam mladića i djevojku, i nisam bio siguran da neće pasti u iskušenje.”

Iz Vjerovjesnikova ﷺ slučaja okretanja el-Fadlova lica od pogleda na ženu i njegovih riječi: “i nisam bio siguran da neće pasti u iskušenje,” vidi se Vjerovjesnikova ﷺ zainteresiranost za pravilno orijentiranje djeteta dok je u pubertetu kao i kasnije u punoljetstvu, i to u svemu u čemu će za njega biti koristi u moralnom pogledu i ovladavanju nagonima, a sve iz straha da ne padne u iskušenje ili se ne surva u provaliju poroka i izopačenosti.

Koliko su, dakle, ovi njegovi reformatorski stavovi i pedagoški nazori vrijedni!

Iz navedenih tekstova se u sažetom obliku može zaključiti da odgajatelji moraju djecu odvraćati od svega što kod njih izaziva nagon i seksualno ih uzbuđuje, kako ne bi pala u klopku razvrata i strmoglavila se u bezdan poroka i valjala se u blatu raspojasanosti i izopačenosti. Odgovornost odgajatelja u odvraćanju djece od seksualnog uzbuđivanja se ostvaruje na dva načina:

Prvo: odgovornost unutarnje kontrole i

Drugo: odgovornost vanjske kontrole.

- Unutarnja kontrola:

Odgajatelj mora slijediti islamska pravila zabrane svega što pokreće nagon u djetetu i seksualno ga uzbuđuje.

- Ulazak djeteta u dobu djetinjstva bez dozvole u roditeljsku sobu dok se roditelji odmaraju i spavaju prije sabahskog namaza, u vrijeme popodnevnog odmora ili poslije jacija - namaza može u njemu izazvati seksualnu požudu, jer se dijete u većini takvih slučajeva iznenada suočava sa situacijom u kojoj može vidjeti kod roditelja otkrivena stidna mjesta koja nije dobro da ih iko od članova porodice vidi a dijete pogotovu.

Zbog toga su odgajatelji dužni poučiti svoju malu djecu traženju dozvole za ulazak roditeljima u navedena tri slučaja.

Punoljetnu djecu odgajatelji moraju poučiti traženju dozvole osim u tri spomenuta slučaja i u svim drugim prilikama.

- Ulazak djeteta u pubertetu kod žena tuđinki dotjeranih ukrasima može u njemu izazvati seksualnu požudu.

Zbog toga su odgajatelji dužni, kao što je to već kazano, braniti djeci u pubertetu ulazak kod žena tuđinki.

- Spavanje djeteta sa sestrom ili bratom u jednoj postelji nakon desete godine života može, također, izazvati seksualni nagon, naročito ako se pokrivaju jednim pokrivačem.

Zbog toga je odgajatelj obavezan, kao što je naprijed istaknuto, da djecu razdvaja u različite postelje.

- Zagledanje djeteta u stidna mjesta kod žene može u njemu izazvati seksualnu strast.

Zato su odgajatelji dužni da djecu poučavaju od malehna pravilima gledanja drugih osoba.

- Ostavljanje mogućnosti djetetu da u kući na televiziji može gledati uzbuđujuće scene, bestidne serije i razvratne reklame, u njemu isto tako budi seksualnu požudu.

Zato je odgajatelj obavezan da kontrolira korišćenje televizije zbog velike opasnosti po čestitost i moral porodice.

- Dopuštanje djetetu da bez pitanja i kontrole može nabavljati gole slike, bestidne časopise, uzbuđujuće ljubavne romane i videokasete sa izazivačkim scenama i pjesmama je, također, jedan od načina izazivanja seksualnog uzbuđenja kod djece.

Zbog toga je na odgajateljima - što je već istaknuto - da kontroliraju svoju djecu, da bace pogled u njihove sobe i biblioteke, da bi znali kako ih upućivati i usmjeravati, posebno ukoliko primijete da posjeduju nešto što je zabranjeno.

- Dozvoljavanje djetetu u pubertetskom dobu da može da se druži sa rodicama ili komšinicama pod izlikom zajedničkog učenja, može kod djeteta, također, izazvati seksualni nagon. Zato je odgajatelj dužan da ni sinu ni kćeri ne ostavlja prostora za sklapanje i jačanje veza sa muškarcima i ženama. Ove su veze veoma opasne po čestitost i moral djece.

Pored ovih postoje i druge prilike i načini izazivanja seksualnih nagona kod djece koji kvare moral djeteta i guraju ga u provaliju izopačenosti, razuzdanosti i propasti. Na odgajateljima je zato da djecu odvraćaju pravilnim usmjeravanjem, razboritim upućivanjem, mudrim znanjem i da ne propuštaju ni jedno sredstvo uzoritog odgoja djece.

- Vanjska kontrola:

Ova kontrola ne zavrjeđuje ništa manje pažnje i značaja od unutarnje kontrole zato što su sredstva kvarenja djeteta u moralnom pogledu tolika da im se broj i ne zna. Zato bih htio da ukažem na ona najopasnija koja kod djece izazivaju seksualnu požudu i nagon, kako bismo u potpunosti vidjeli šta sve izaziva kvarenje djece i baca ih u ponor propadanja.

1. Kino i pozorište kao uzroci iskvarenosti:

S obzirom da se u njima prikazuju ljudske draži, izazivaju strasti i scene poročnosti i razuzdanosti, oni su, nažalost, danas postali sredstvom izopačavanja i mjestom bestidnosti i propadanja. Čak je trgovina ljudskim tijelom i njegovim dostojanstvom kroz kino i pozorište, kod ljudi bijednih ambicija, niskih i prezrenih duša, među Jevrejima i drugima kao i muslimanima koji Islamu pripisuju nasilje i krivovjerstvo, postala načinom stjecanja zarade i arenom natjecanja.

2. Ženska sramotna moda kao uzrok iskvarenosti:

Ova moda privlači poglede pubertetlija i starijih mladića, i niko od njih ne ostaje ravnodušan pred ovim vulgarnim dražima i ovom sramotnom modom. Teško je spriječiti i vid od ovih zavodničkih ljepota i razgolićenog tijela a da ne govorimo o odavanju nagona onome što se krije iza svega ovoga.

I šta da čini pubertetlija ili odrasliji mladić pred ovom kugom koja izaziva pokvarenost?

Sve ovo opterećuje nerve, kvari moral i odvraća od revnosti i konstruktivnog rada.

Ko je izmislio ovu modu?

To je grupica ljudi trgovaca, mahom Jevreja koji žele da svijetom zavlada nered, da se iskorijene načela uzoritog morala u društvima, i da oslabe njihovu moć kako bi lakše ostvarili prevlast nad ovim društvima i preuzeli upravljanje njima.

Oni ne potječu iz našega vjerskog ubjeđenja niti našega morala.

Osjećaji duhovne zavisnosti, kompleksa manje vrijednosti i upadanje u stihiju slijepog oponašanja je ono što nesvjesne žene u našemu društvu nosi da se rukovode svojim osjećanjima i strastima u pogledu ove sramotne mode čiji je cilj iskušenje i zavođenje.

Ne shvaćam kako je moguće da se žena muslimanka povodi za ovim poganim pokretom koji je lišava njenih vrlina i samostojnosti, a pretvara u nakazno čudovište tobože u ime razvoja, civilizacije i napretka. Ono što povećava opasnost je to da pokret kvarenja modom nema granica. On raspaljuje žudnju na sve moguće načine i stremi za svim što skreće pažnju i izaziva uzbuđenje.

Ova se moda skretanjem na stranputicu usavršila u isticanju draži i mamljenja, tako da ne postoje sredstva za kojima ona ne stremi, ma koliko to izgledalo sramotno i neprijatno za gledanje, i ma koliko ponižavalo ljudsko dostojanstvo i pretvaralo ga u stvar manje vrijednu od obične životinje.

Savremena žena je pokorna i ponizna prema svemu što za nju odaberu pokvarenjaci. U njenoj duši se stvara utisak da je zaostajanje za ovom "svjetskom modom", kako je oni opisuju, zaostajanje za civilizacijom i nazadovanje za pokretom kulture i napretka.

Ukoliko žena Evropljanaka i Amerikanka u slijeđenju ovoga pomornog pokreta oličenog u modnom haosu i ne vidi ništa loše, žena muslimanka ga mora tretirati izuzetno lošim.

Mora ga smatrati lošim, s obzirom da kod neoženjenih uništava užitak i vuče ih u seksualni nered i izopačenost. Mora ga smatrati lošim i zato što siromašne i neobrazovane žene gura u prostituciju jer se oblače po ovoj modi da bi skrenule pažnju na sebe i tako došle do materijalnih sredstava za život.

Mora ga smatrati lošim zato što među muževe i supruge unosi svađe i prepirke zbog toga što žena svoju pohlepu i lakomost zadovoljava oblačeći novu odjeću.

Od žene muslimanke se traži da živi u okviru svoga morala, njegovih načela i islamske osobenosti, da pazi na čestitost društva i njegovu sigurnost, da prema pubertetlijama i neoženjenim momcima bude pažljiva u pogledu pokazivanja svoje čednosti i zrelosti tako što će oblačiti duge haljine i pokrivati se. U suprotnom će se smatrati da je skrenula od islamskih principa i da je krenula bespućem griješenja, predala se strastima i pustila zabludi da je ona vodi.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svome nahođenju postupe. (El-Ahzâb, 36.)

3. Javne kuće kao uzrok iskvarenosti:

Pošto su ljudi iz svojih glava izgubili osjećaj ponosa, časti i ljubomore a žene iz svojih duša plemenitost, stid i čednost, oni se skupljaju u ovim razvratnim skrovištima da bi se na trkalištu razuzdanosti raspojasali poput svinja u najgoroj prostoti i niskosti ili životinja prilikom parenja i izazivanja nagona.

One su prostor razuzdanosti i pokvarenosti, mjesta razvrata i bluda koje u svako vrijeme posjećuju oni koji tragaju za tjelesnim uživanjem, kao i oni odani izopačenosti i nemoralu.

To je zaraza koja nas je pogodila a koja svoje korijene vuče iz paganske tradicije zapadne civilizacije, koja ima svoju ljusku a unutra nikakvu sadržinu. Ona je dokaz ubijanja vremena ništavilom i gubljenja smisla života.

Inače, šta znači to što glup čovjek traći svoje vrijeme i svoj novac samo da bi otkrivao i promatrao stidna mjesta, činio grijehe, srljao u razuzdanost i bavio se pokuđenim djelima bez obzira što ni jedno nemaju opravdanja.

Ove javne kuće, bilo koje da su vrste, veliki su izvor izazivanja nagona i seksualne raspojasanosti. One su smdrljiva i prljava okruženja u kojima se razvijaju klice zlodjela i grijeha najrazličitijih boja. U njihovim izazivačkim scenama čovjek gubi vlast nad sobom, krši zapovijedi svoga Gospodara, tako da kada ugleda bludna lica, gola tijela i izazivačke čari, polahko se predaje u ralje razuzdanosti i izopačenosti.

U sjeni alkoholnih pića i opojnih sredstava otvaraju se zaključana vrata, bude uspavana iskušenja, ljudi se od marljivosti, čestitosti i prakticiranja Objave okreću ka najrazličitijim fantazijama, prezrenim zabavama i zabranjenim odnosima.

U nezdravim odnosima čiji korijeni nastaju u ovim pokvarenim sredinama i razvratnim javnim kućama, razbijaju se porodice, ruše domovi, kvare žene, pokopava čovječnost, oskrnavljuje svetost i troši novac.

Opasnost od ovih javnih kuća se ne zaustavlja na ovome mjestu, nego se proteže na veliki broj djevojaka koje odgovarajući na izazov novca, zadovoljavanje potreba i uživanje u prolaznom sladostrašću koje prate nesreće i bolovi, sve više i više klize u ovu bezdan. Da bi čitalac imao očit i jasan uvid u ovaj problem, želio bih da u vezi sa tim čitaocu predočim jasne slike srljanja djevojaka u prezreni ponor pakla:

a) Dok nastavnica fiskulture predaje lekciju učenicama desetog razreda u jednoj srednjoj ženskoj školi, jedna učenica iznenada zbog vrtoglavice pada na tle. Odmah biva prebačena u bolnicu radi ukazivanje prve pomoći ali nakon medicinskog pregleda pokazuje se da je čineći blud ostala u drugome stanju.

Pošto je provedena istraga utvrđeno je da je ova učenica povezana sa jednim od tajnih skloništa prostituiranja u gradu sa još drugih pet svojih vršnjakinja a da porodica i škola o tome nisu ništa znali.

Ovom istragom je utvrđeno i to da se jedna učenica prije upisivanja u školu tajno prostituirala na što je navela njena majka prostitutka. Ona je uspjela da na vješt i zavodljiv način svojim drugaricama bestidan i ružan put prikaže lijepim i krasnim, i tako ih dovede do ovakvog sramotnog ishoda i bolnog kraja.

Odgovorni za ovaj slučaj, međutim, prikrili su ovaj problem a događaj zataškali bojeći se sramote.

Nema sumnje, dakle, da pokvareno društvo ima najveći utjecaj na iskvarenost i zalutalost.

b) Bestidan i izopačen otac nema druge brige do da traga za užitkom i seksom kako bi udovoljio svojoj razvratnoj strasti. Tako ga jednog dana njegova životinjska neobuzdanost dovodi do jednog tajnog skloništa prostituiranja. Nakon što je ušao unutra dočekao ga je čuvar, nadzornik skloništa koji mušterijama pokazuje slike zabludjelih prostitutki. Oči su mu zaslijepile kada je ugledao jednu od svojih obrazovanih kćeri. Zbog važnosti događaja i velikog iznenađenja stao je zaprepašćen ali se pribrao dok se stvar do kraja nije raščistila.

Čuvaru je rekao: "Želio bih ovu na ovoj slici."

On mu je odgovorio: "Uđi u sobu, naći ćeš je spremnu i za tebe pripremljenu."

Kada je ušao vidio je da mu je kćerka spremna za primanje mušterije.

Međutim, djevojku je obuzela panika, snašao strah i zadesio žestok udarac kada je vidjela svoga oca pred sobom. Ništa drugo joj nije preostajalo do da zbog bolnoga straha i velike uzbuđenosti pobjegne prema vratima da bi se oslobodila od svoga oca.

U očevoj glavi u tom trenutku izbi osjećaj gordosti i časti pa mu u venama proključa krv za dostojanstvom i ugledom te bez ikakve svijesti navali na kćerku kao lav razbijač da je zadavi. Međutim, našlo se tu svijeta koji su to brzo spriječili, tako da se ovdje spušta zavjesa i nije poznato kakva je bila dalja sudbina ove djevojke.

Međutim, oni koji znaju nešto više o ovome događaju kažu da je uzrok posrnuća ove djevojke pokvareno društvo. Kćerka komšije koja je sa njom išla u školu navela je na put poroka i prepustila da ide ovim griješnim životnim putem.

Nikome od njene porodice nije naumpalo da im je kćerka školu zamijenila sa skloništem prostitucije, pokopavši u njemu svoju čast i čednost.

Nema sumnje, dakle, da pokvareno društvo ima najveći utjecaj na zalutalost i iskvarenost.

c) Pričao mi je jedan revnosan i iskren nastavnik - kojemu vjerujem - da je jednom prilikom ušao u jednu kafanu u gradu da bi potražio prijatelja. Ulazeći u kafanu primijetio je da u kafanu ulaze studenti i studentice i da se penju na sprat. To ga je zaintrigiralo da sazna zašto to rade i gdje idu.

Pošto je ušao u veliki salon na spratu, ostao je zapanjen od grozote koju je vidio. Studenti i studentice su ispunili salon. Vidio ih je kako se grle, zabavljaju, razvratno smiju i bludno uzbuđuju.

Pitao se kako se ovdje nalaze? Kako se upoznaju? Ko ih dovodi na ovo mjesto?

Lekcije iz razvrata i izopačenosti uče sa televizije, u kinima, iz odvratnih časopisa, uzbuđujućih priča, idiotskih pjesama, na ulici i drugim sličnim mjestima. Rezultat toga je ovako žalostan ishod i bolan kraj. Istovremeno, porodica ne zna ništa šta im rade sinovi i kćeri.

Nema sumnje da okolina ima najveći utjecaj na zalutalost i iskvarenost.

d) Pričalo mi je više direktora i službenika da su radeći administrativne poslove nailazili na veliki broj pisama koja su poštom dolazila u školu a u kojima se piše o zabavljanju, ljubavi i strasti. Koliko su samo pišući ovako kitnjasta pisma učenici i učenice izgubili dragocjenog vremena potrebnog za učenje, a radi čega? Radi pisanja pisma dragoj djevojci, odnosno mladiću. A to se događa samo zbog zanemarivanja kućne kontrole roditelja, zanemarivanja savjesnog odgojnog upućivanja u školi i zbog lošeg društvenog utjecaja koji se posvuda raširio u društvu.

Ako je dijete, bez obzira bilo muško ili žensko, bez čvrstog vjerskog ubjeđenja, bez morala, mrtve svijesti, ako je u opakom društvu bestidnika, onda mora doći do ovakog sramotnog ishoda i bolnoga kraja.

Nema sumnje da pokvarena okolina i bestidno društvo imaju najveći utjecaj na zalutalost i iskvarenost.

4. Razvratni prizori kao uzroci iskvarenosti u društvu:

Kada se mladić ili pubertetlija na ulici ili nekom drugom javnom mjestu okrenu oko sebe, šta mogu vidjeti?

Može vidjeti golišave slike koje ispunjavaju kina, novine, časopise, oglase, ulice, kuće, razna sastajališta i pozorišta.

Može vidjeti polugole žene sa lijepim nakitom i u izazivačkim pozama. Može vidjeti sramotnu žensku modu koja časti ne pridaje nikakvu svetost niti moralu ikakvu važnost.

Može vidjeti učenike i učenice kako se idući u školu ili odlazeći iz škole miješaju i prave gužvu kao da su skakavci. Koliko smo puta čuli odvratne riječi koje bestidni učenici upućuju bestidnim i lahkomislenim učenicama dok idu putem.

Može vidjeti pubertetlije i pubertetke kako se guraju na ulazu u kino i gledaju razvratne i izopačene slike, ili kako pubertetlija zavodi pubertetku plaćajući kartu da bi zajedno gledali film ili pozorišnu predstavu.

Može kao pubertetlija ili mladić u razvoju nažalost sve to ili još više od toga vidjeti.

Nema sumnje da iskvarena okolina ima najveći utjecaj na zalutalost i iskvarenost.

5. Loše društvo kao uzrok iskavarenosti:

U prvoj knjizi u poglavlju "Uzroci devijacija kod djece" o ovome problemu smo naveli sljedeće:

"Među velike činioce koji dijete odvode na stranputicu su loši drugovi i hrđavo društvo, naročito kada je dijete manje inteligentno, slabog vjerskog ubjeđenja i slobodnijeg morala. Dijete veoma brzo pada pod uticaj hrđavog i razvratnog društva, brzo prihvaća njihove najprizemnije navike i najružnije osobine. Sa takvim društvom ono hitrim koracima ide nevaljalim putem sve dok kriminal ne postane dio njegove prirode a stranputica njegova neraskidiva navika. Poslije toga težak je povratak na Pravi put, izbavljenje iz ponora stranputice i izlazak iz provalije nesreće."

Kada smo govorili o javnim kućama kao mjestima iskvarivanja, vidjeli smo koliko je velika opasnost pokvarenog društva u odvlačenju pubertetlija i pubertetki u blud, pokvarenost i izopačenost, samo zato što, kako ističe Allahov Poslanik ﷺ a prenosi Ibn Hibban, drug na druga sliči: "Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda sa kim prijateljuje." Kako prenosi Ibn Asakir, Poslanik ﷺ, također, kaže: "Čuvaj se lošeg druga jer se po njemu poznaješ."

Neka se Allah smiluje onome ko reče:

Ne pitaj o čovjeku ništa već za druga mu pitaj
Jer svaki drug za svojim drugom se povodi

6. Miješanje spolova kao uzrok iskvarenosti:

Miješanje muške i ženske djece dok su u dobu djetinjstva i puberteta od velikog je utjecaja na uzoritost, moral, nauku, umjerenost, tijelo i nerve.

U nekim islamskim sredinama se već počelo sa miješanjem spolova u školama i biroima s izlikom da miješanje spolova kultivira nagon, neutrališe potencijalnu strast i da je, uostalom, druženje žena i muškaraca normalna i uobičajena stvar.

U poglavlju "Odgovornost za mentalni odgoj" smo ponudili uvjerljiv i argumentiran odgovor sa dokazom za sve ono što se navodi kao dokaz tvrdnji da miješanje spolova kultivira nagon, neutralira strast i da je druženje žena i muškaraca prirodna i uobičajena stvar.

Radi dobijanja zadovoljavajućeg odgovora može se vratiti na spomenuto poglavlje na temu "Odgovor zagovornicima miješanja ženske i muške djece".

Ovo bi bili najosnoviji uzroci iskvarivanja i propadanja morala i izazivanja seksualne požude kod djece i ovo su, kao što smo vidjeli, u svojoj suštini rušilačka i uništavajuća sredstva.

Na nama je, dakle, da se u potpunosti prihvatimo odgovornosti u pogledu nadgledanja i praćenja djece, svejedno bila u pitanju unutarnja ili vanjska kontrola.

Međutim, da li sama kontrola donosi korist ili postoje i druga pozitivna sredstva koja odgajatelji trebaju koristiti u odgojnom procesu?

Po mojemu mišljenju postoje tri vrste pozitivnih sredstava koja odgajatelji ako budu prakticirali mogu imati moralno odgojenu i djecu obuzdanih nagona. Mogu imati čistu, primjerenu, moralno odgojenu, produhovljenu i bogobojaznu djecu. Ova se sredstva dijele kako slijedi:

1. sredstva osvješćivanja,
2. sredstva upozoravanja i
3. sredstva vezivanja.

1. Osvješćivanje:

Nema nikakve sumnje da dijete ukoliko od malih nogu nauči da su ova društvena iskvarenost i moralna izopačenost koje su zavladale po svim mjestima u islamskim društvima, ustvari jevrejski, komunistički, krstaški i imperijalistički planovi. U tom slučaju takvo će dijete kada poraste imati u sebi dovoljno zrelosti, razuma i svijesti koji će ga odvratiti od predavanja strastima i odbiti od velikog broja stvari koje draže i iskvaruju. Nema sumnje da su sredstva iskvarivanja seks, kino, pozorište, časopisi, novine, radio i televizijski program, moda, objavljivanje golišavih slika, javne i tajne kuće prostituiranja i mnoga druga slična sredstva. O ovim širokim planovima sa navođenjem primjera će biti riječi kada budemo govorili o temi "Osjećaj za odgovornost."

Ove planove smo osvijetlili na kraju poglavlja "Odgovornost za mentalni odgoj".

Vratimo li se na ove dvije teme naći ćemo u njima zadovoljavajuće odgovore na navedena pitanja. Mislim da bi bilo dobro da sada ukratko izložimo u širokim crtama ove planove da bi nam ostala u sjećanju urezana lukavstva neprijatelja Islama u kvarenju islamskog društva.

- Jevreji i masonstvo:

- Oni prihvaćaju Frojdovo učenje koje ponašanje čovjeka tumači putem seksualnog nagona i slijeđenja strasti i užitka.

- Oni prihvaćaju učenje i Jevrejina Karla Marksa koji je uveliko iskvario njihovo vjersko učenje i moral, koji je dokinuo vjeru i napadao vjersko učenje. Kada je upitan šta je zamjena za vjersko učenje on je odgovorio: "Pozorište. Zaposlite ih pozorištom umjesto vjerskim učenjem."

- Oni prihvaćaju Ničeovo učenje koji dokida moral i dopušta čovjeku sve što dovodi do užitka.

- Oni na svakome mjestu pomoću seksa i žena čine sve samo da unište moral. Njihov kao i stav masona je: "Moramo iskoristiti ženu. Čim nam pruži priliku učinimo blud sa njom, i pobornici vjere će se raspršiti na sve strane."

- Kolonijalizam i križari:

- Jedan od vodećih kolonijalista ističe: "Čaša i pjevačica mogu učiniti na rušenju muhamedanskog ummeta više nego hiljade topova. Stoga ih treba potopiti u ljubavi za materijom i strastima."

- Elkos Zimer na kongresu misionara u Jerusalimu izjavljuje: "Pripremili ste generaciju u muslimanskim zemljama koja ne zna za vezu sa Allahom. Dakle, došla je islamska generacija onakva kakvu imperijalizam želi a koju ne zanimaju velike stvari, koja voli odmaranje i lijenost, koja na ovome svijetu obraća pažnju samo na strasti. Kada uče i to je iz strasti, kada skupljaju novac i to je iz strasti, kada zaposjedaju najviše centre opet i radi strasti ništa ne žale ..."

- Komunizam i materijalistička učenja:

O onome što kažu komunisti u svojoj tajnoj povelji može se naći opširno opisano u poglavlju "Osjećaj za odgovornost". Ovdje ćemo se zadovoljiti samo riječima koje su povezane sa našom temom:

"Uspjeli smo srušiti vjeru populariziranjem književne literature, pozorišnih komada, predavanja, novina, časopisa i literature koja širi i propagira ateizam, ismijava vjeru i ljude vjerski obrazovane, a poziva na samu nauku i pravi od nje gospodara."

Iz navedenih stavova i planova se razaznaje da su judaizam, masonstvo, komunizam, križarstvo, misionarstvo i imperijalizam sinonimi koji se razumiju i međusobno ispomažu u kvarenju islamskog

društva pomoću alkohola, bluda, pozorišta, časopisa, novina, radio-televizijskog programa, objavljivanjem ateističkih knjiga i književne literature, i širenjem nemoralnih priča i pozorišnih komada.

Nažalost, ostvarili su svoj prljavi cilj i svoje loše namjere. Tako danas vidimo naše mladiće i djevojke, govore našim jezikom, pripadaju našem Islamu, a odane nagonima i požudama kako klize u izopačenost, propadanje i slijepo oponašanje. Vidimo ih u žalosnom stanju bez ikakve zainteresiranosti i cilja kako se valjaju u blatu poroka i strasti, okreću ka gledanju bestidnih filmova, razvratnih pozorišnih predstava i posjećivanju poročnih drama u salama u kojima se na podijima kolju ponos, čovječnost i čast. Ovako to oni čine...[1]

Odgajateljima ne preostaje drugo do da izvrše svoju ulogu osvješćivanja djece kako bi znali šta im neprijatelji planiraju i zavjerenici spremaju. Treba da znaju da ukoliko se budu valjali u blatu razvrata i krenu ka izopačenosti i razuzdanosti, da će biti izvršioci - svejedno iz znanja ili neznanja - judeističkih, križarskih i komunističkih zavjera, kao i masonskih, misionarskih i imperijalističkih planova na islamskoj zemlji i u muslimanskim državama. Po mojeme mišljenju ovaj poziv za osvješćivanjem igra veliku ulogu u njihovom racionalnom i duhovnom ubjeđivanju, kao i odvraćanju od sramotnih i zabranjenih stvari.

2. Upozoravanje:

Ovo je sredstvo po mojemu mišljenju, ukoliko ga odgajatelji slijede u procesu usmjeravanja i osvješćivanja djece, jedno od najvećih pozitivnih sredstava u odvraćanju djece od zabranjenih djela. Ovo sredstvo predočava djeci stvarne opasnosti koje proizilaze iz predavanja strastima i klizanju u ponor izopačenosti i razuzdanosti.

Iz tih razloga i predstavljamo najbitnije opasnosti koje proizilaze iz bluda i zabranjenog odnosa kao i sumnjivih veza, samo da bi čitaocu slika bila jasnija. Nadamo se da će cijenjeni čitaoci, odnosno roditelji i odgajatelji, vršiti svoju obavezu osvješćivanja i upozoravanja svoje djece, čime će se ona automatski kloniti zabranjenih sramotnih djela i omražene izopačenosti.

Sada ćemo navesti opasnosti od činjenja razvratnih djela:[2]

---

[1] Iz našega djela *Hukmu-l-Islam fi vasa'ile-l-i'lam* (Islamski propis u vezi sa sredstvima informiranja), str. 58. - 59.

[2] Abdulbaki Ramadan, *Hatar el-ihtilat ve-t-teberrudž* (Opasnost miješanja i pokazivanja čari), uz neke izmjene.

a) Opasnost po zdravlje:

- Genoreja ili triper:

Prenosi se bludnim spolnim odnosom. Uzrokuje akutnu ili hroničnu upalu materice i testisa. Dovodi do sterilnosti i upale zglobova. Utječe i na novorođenče, izazivajući upalu očiju koja dovodi do sljepoće.

- Sifilis:

U narodu se zove zapadna bolest zato što se javila u zapadnim društvima u kojima je raširen blud, a raširena je među njihovom razvratnom omladinom.

- Prištevi i bubuljice:

Bolest se prenosi zabranjenim bludnim odnosom i izaziva upale sluznih žlijezda. Dovodi do hroničnih gnojnih oteklina, upale mokraćnih kanala, bolova u zglobovima i oticanja ekstremiteta.

- Otvorene rane:

Prenosi se bludnim odnosom i uzrokuje jak bol u genitalnom sistemu koji se širi i tako dolazi do oticanje kože.

- Rano spolno sazrijevanje:

Pogađa neku djecu zbog prijevremenog buđenja požude i izazivanja nagona prije sazrijevanja spolne žlijezde. Prouzrokuje tjelesnu izobličenost i nervne i duševne bolesti.

Pored navedenih postoje i druge bolesti prouzrokovane bludnim spolnim odnosom.

b) Duševna i moralna opasnost:

Onaj ko se oda strastima poput životinje može biti pogođen sljedećim bolestima:

- Seksualna nastranost (homoseksualizam i lezbejstvo):

Ovo je opasna bolest i znači zadovoljavanje seksualnih nagona čovjeka sa čovjekom i žene sa ženom. Ovom bolesti su pogođena mnoga društva koja sebe nazivaju naprednim i civiliziranim kao što su Amerika i Engleska. Samo u gradu Njujorku ima pola miliona ljudi i žena pogođenih ovom nastranošću koji su općepoznati, o tome javno govore i time se bave.

Što se tiče onih prikrivenih lahkomislenih o njima se i ne govori jer ih ima jako mnogo.

- Seksualna manija:

Bolestan čovjek koji je cijelo vrijeme zaokupljen maštanjima o nagonu strasti kroz brak, ljubljenje, privijanje uza se, grlenje, zamišljanje dijelova tijela žene kao što su lice, oči, vrat, usne, grudi, spolni ud ili bedra. On djeluje odsutno izvan svega, često je zaboravan, nezainteresiran, pravi greške i slabe je pažnje. Izgleda kao da je glup i opijen, potišten i tužan. Ova bolna pojava izaziva fizičku iscrpljenost, slabo pamćenje i duševni nemir.

Moralne opasnosti od bluda u ljudskom društvu uopćeno govoreći su sljedeće:

- zalutala i izgubljena omladina u strasti i opijena u hašišu, alkoholu i drogi,
- banda ubica, pljačkaša i silovatelja,
- izopačena, propala i fizički, mentalno, moralno i duševno bolesna generacija,
- banda krijumčara drogom kao što su opijum i hašiš,
- trgovci strastima i nagonom, prodaje djevojaka i iznajmljivanja bludnica,
- grupe ljekara, advokata, sudaca, zakonodavaca koji rade na pokrivanju zločina, rušenju prava primajući mito u novcu i seksu,
- javni klubovi golotinje u kojima posjetioci skidaju svoju odjeću čestitosti bez ikakva stida i srama,
- legalne javne kuće raširene svuda za iznajmljivanje prostituki,
- grupe bludnica koje se bave postitucjom radi životnog izdržavanja,
- sramne pjesme, uzbuđujuća plesna muzika i nemoralne izazivačke pozorišne predstave,
- erotska literatura, časopisi sa gološavim slikama i kabarei sa plesom i lakrdijanjem,
- grupe groznih razuzdanika sličnih životinjama i hipika sličnih kukcima balegarima,
- grupe neopredijeljenih ljudi zagrizlih u pijanstvo, blud i razvrat, i
- raskalašeni razuzdanici koji niječu svaku uzoritost, dozvoljavaju svaki porok i idu za strastima i porivima.

Pored ovih postoje i još mnoge druge pojave razuzdanosti koje se ne mogu pobrojati.

To je bilo razlogom da je Hruščov 1962. godine izjavio da je budućnost Rusije u opasnosti i da se ruskoj omladini ne može povjeriti budućnost Rusije, jer ta omladina propada, sve se više izopačuje i guši u vlastitim strastima.

U isto vrijeme i Kenedi izjavljuje da je budućnost Amerike u opasnosti zbog toga što njihova omladina propada i što se sve više odaje strastima, te zbog toga nije u stanju na svoja pleća prihvatiti odgovornosti koje ih očekuju. Od svakih sedam regruta koji se prijavljuju u američku vojsku šest je nesposobno, a sve zbog toga što su strasti kojima su se odali uništili njihovu duševnu i tjelesnu sposobnost.

Zaraza ovih razuzdanih talasa u zapadnim i istočnim društvima proširila se i na islamska društva i, nažalost, danas slušamo mnogo o bludu i kućama srama, klubovima hazardnih igara, pozorišnim lakrdijama, skloništima alkohola i hašiša, salonima golotinje i plesa, raširenim na sve strane u velikom broju islamskih zemalja bez obzira što o tome slušaju i sve to gledaju odgovorni ljudi, ljudi koji imaju vlast u svojim rukama. Nema snage ni moći osim u Allaha.

Slušamo - a tuga nam srca para - o trgovcima nagona i strasti koji kupuju djevojke i iznajmljuju bludnice. I ovo se tako na sve strane zemlje širi a da niko ništa o tome ne govori niti piše!

Mnogo naše omladine odalo se ovim nasladama, bludu i alkoholu a da niko ne postavlja o tome pitanje niti vrši kontrolu, mada o ovome svi znaju.

c) Društvena opasnost:

Općeprihvaćena stvar je da odavanje razvratnom životu šteti interesima pojedinca i porodice jednako kao i društva u cjelini.

- Među prvim opasnostima je prijetnja nestanku porodice, jer kada mladić zadovolji svoju životinjsku požudu na zabranjen način on više uopće nije u stanju razmišljati o stvaranju porodice niti rađanju djece. Isto tako i bludnica ne želi trudnoću niti dijete, jer joj trudnoća šteti fizičkom izgledu a i psihički djeluje na nju, zbog čega se po svaku cijenu želi riješiti trudnoće.

- Među društvenim opasnostima je i činjenje nepravde prema novorođenčadima i djeci. Društvo koje bježi od braka i čija se omladina odaje izopačenosti i razuzdanosti prepuno je djece bez osnovnog ljudskog dostojanstva i porodičnog porijekla, u čemu leži velika nepravda prema djeci.

- Kada dijete postane svjesno i počne osjećati da je rođeno iz bluda i sramotnog odnosa, da su ga odgojili dječiji dom i bolnica, kod njega se počinje javljati kompleks manje vrijednosti i moralno posrtanje. U većini slučajeva postaje oruđem kriminala protiv pojedinaca i društva u cjelini. Ono čak postaje opasnim po opću sigurnost i stabilnost.

- U ove opasnosti spada podjednaka nesreća čovjeka i žene zbog toga što ne nalaze sretan i udoban život. Stabilan i dostojan život može se naći samo u okrilju bračnog zajedništva uspostavljenog na ljubavi i razumijevanju. Ovoga je, međutim, lišeno društvo u kojemu nije raširena privrženost braku nego narod u njemu srlja u propast i izopačenost.

- U društvene opasnosti spada i prekidanje rodbinskih veza, zbog toga što neoženjen čovjek ili neudata žena, kada se na upravljanje predaju strastima i nagonima u odavanju užicima i zabranjenim stvarima, oni od strane svoje vrle rodbine bivaju odbačeni. Ovo bez imalo sumnje u njima stvara buntovnički duh, izaziva kidanje veza sa rodbinom i među njima rasplamsava vatru neprijateljstva i mržnje.

Međutim, poslije pripisivanja druga Allahu, nema većeg grijeha u Islamu od kidanja veza sa rodbinom i napuštanja rodbine.

Pored ovih postoje i druge opasnosti koje su svakome pametnom i razumnom vidljive.

d) Ekonomska opasnost:

Sigurno je da oni koji provode vrijeme u prepuštanju užicima i strastima ne žele legalan brak nego se odaju griješnom razvratu. Oni između ostalog prouzrokuju i ekonomsko propadanje društva zbog fizičke slabosti, smanjenja proizvodnje i nezakonite zarade.

- Fizička slabost:

Neoženjen mladić koji se oda užicima i bludnom životu obolijeva mentalno, fizički, moralno i duševno.

Poznato je da bolest izaziva fizičku slabost, upropaštava tijelo i slabi njegovu snagu. Takav čovjek ne može izvršavati odgovornosti na potpun način, niti ispunjavati svoje obaveze onako kako se to od njega traži.

U ovome se, dakle, nalazi ekonomska slabost i propast civilizacije.

- Smanjenje proizvodnje:

Do smanjenja proizvodnje dolazi zbog toga što se novac rasipa na putu koji vodi u propast, odavanje strastima, zadovoljavanje žudnje nagona i bludne požude, a ne na putu proizvodnje i ostvarivanja ekonomskih interesa. Bestidni izopačenik se zbog nepostojanja vjerskih smetnji i moralnih prepreka u svome srcu i duši, ne može prilježno odati svome poslu niti vršiti svoje odgovornosti. Tako i u ovome imamo iskvarivanje morala i udarac na ekonomiju.

- Nezakonito zarađivanje:

Niskome bestidniku koji u sebi kao prepreke nema straha od Allaha, da bi zadovoljio svoju žudnju za materijom, do novaca nastoji doći na svaki mogući način; uzimanjem kamate i kockanjem, zabavom i raskošnošću, mitom i pronevjerom, trgovanjem ugledom, gološavim slikama, bestidnim časopisima, razvratnim filmovima, alkoholnim pićima i drogom, i poročnim knjigama i ljubavnim pričama.

Pored nabrojanih postoje i mnoga druga nezakonita sredstva stjecanja imetka, od čega društvo trpi veliku štetu i gubitak, siromaštvo i nezaposlenost, uništavanje svih vrijednosti i padanje ljudskog morala. Svim ovim sredstvima se troše proizvodne snage, sprečava legalna zarada, društvo živi kao taoc eksploatiranja i lopovluka, zarobljenik sebičnosti i protekcije, i kao rob strasti, užitka i požude.

Sve ovo sprečava napredak Ummeta i slabi njegovu ekonomiju i proizvodnju.

e) Vjerska i ahiretska opasnost:

Na kraju, neoženjen čovjek se ne suzdržava od stvari koje je Allah zabranio i ne pazi se da ne bi skliznuo u strast i iskušenje.

Ahiretska opasnost je ta što bludnik u momentu dok čini blud nije potpuni vjernik. Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ o tome rekao: “Bludnik dok čini blud nema imana.”

U ahiretsku opasnost spada i to što bludniku koji ostane ustrajan u činjenju bluda i ne pokaje se a smrt ga zadesi, Uzvišeni Allah udvostručava kaznu na Sudnjemu danu. O tome Uzvišeni Allah veli:

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا (٦٨) يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا (٦٩)

I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati. (El-Furkan, 68.-69.)

Ovo su najvažnije opasnosti koje proizilaze iz činjenja bluda i vršenja razvratnih djela. One su - kao što smo vidjeli - bolne jer utječu na zdravlje, štete moralu, djeluju na duševno stanje, štetne su po mentalno zdravlje, vjeru, porodicu, društvo i ekonomiju.

Kada se dijete upozorava još od malih nogu na ove opasnosti i kada vidi štetu koju ove opasnosti nanose, takvo će dijete rasti na principima neporočnosti i čestitosti, klonit će se razvrata i zabranjenih djela, i slijedit će put Islama u svome vladanju i moralu. Svojim će nagonima udovoljavati kroz zakonit brak i halal odnos, slijedeći naredbu Vjerovjesnika ﷺ koji je rekao: "Omladino, ko je od vas sposoban za brak neka se ženi." (Hadis prenosi više prenosilaca.)

Odgajatelji i roditelji bi djecu trebali upozoravati na više stvari kao što su otpadništvo od vjere, nevjerstvo, zabranjene igre, slijepo oponašanje, loše društvo, stvari koje kvare moral i uopće na zabranjene stvari i djela.

O svakoj od ovih vrsta upozorenja bit će više riječi u trećem dijelu ove knjige kada budemo govorili, ako Bog da, o načelu upozoravanja.

Jasno je da upozoravanje na otpadništvo od vjere i nevjerstvo udaljavaju dijete od njegova zapadanja u obruč nevjerstva, zablude i razuzdanosti.

Upozoravanje djeteta na zabranjene igre i zabave udaljavaju dijete od padanja u blato strasti i naslada.

Upozoravanje na slijepo oponašanje udaljuje dijete od gubljenja ličnosti i dostojanstva.

Upozoravanje na loše društvo udaljuje dijete od duhovne posmulosti i moralne nastranosti.

Upozoravanje na stvari koje kvare moral udaljuje dijete od prevrtanja u kalu poroka i baruštini razvrata.

Upozoravanje na zabranjene stvari i djela u općemu smislu odvraćaju dijete od izlaganja stvarima koje iskvaruju, i od raznih bolesti i duševnih problema. U ovome se nalazi dobro za dijete, jer mu se time učvršćuje vjersko ubjeđenje, jača moral, snaži fizička sposobnost, razum sazrijeva i uzdiže veličina njegove ličnosti.

Na osnovu navedenog bi uglavnom trebalo djelovati u procesu odgoja djece.

3. Vezivanje:

Ukoliko se dijete još od djetinjstva, kada se intelektualno počinje razvijati pa sve do ulaska u pubertet i izrastanja u mladića, veže za čvrsto vjersko ubjeđenje, ukoliko je u vezi sa duhovnim, idejnim, historijskim, društvenim i sportskim vrijednostima, takvo će dijete bez ikakve sumnje rasti na principima imana i odgajati se na načelu bogobojaznosti. Štaviše, kod takvog djeteta se javlja takva čvrstina vjerskog ubjeđenja sa kojom se izdiže iznad paganstva i biva u stanju savladati strasti i poći putem Istine i Upute.

Da li postoji veća i čvršća veza od vjerske, idejne i duhovne veze?

Da li postoji vrednije društvo od druženja sa Božanskom Uputom?

Da li postoji uzvišenije vladanje od vladanja vjerovjesnika, njihovih drugova i časnih predaka?

Odgajateljima, prema tome, preostaje jedino da svoju djecu vežu za čvrsto vjersko ubjeđenje, vjerske obrede, duhovnog učitelja, vrlo društvo, pozivanje u Islam i one koji pozivaju, zatim džamiju, spominjanje Allaha, kontrolu i Kur'an časni, historiju, slavne događaje i ličnosti iz historije, i biografije vjerovjesnika, njihovih drugova i vrlih ljudi.

Radi detaljnijeg upoznavanja sa disciplinom djece na apsolutno savršen način i na gore navedenim osnovama, treba pogledati poglavlje o načelu vezivanja u trećemu dijelu ove knjige u kojemu se detaljno opisuje ispravna metoda odgoja djece u vjerskom i moralnom pogledu.

Ako obratimo pažnju na navedeno, vidjet ćemo da vjerski odgoj[1] ima velikog utjecaja na uzoritost djeteta, formiranje njegova morala i etike. Vidjet ćemo i to da dijete koje se odgoji na načelu vjere u Uzvišenog Allaha i Njegove kontrole - bilo u tajnosti i u javnosti - zatim strahu od Allaha na svakome mjestu, sigurno će se u tom slučaju razvijati kao pobožan mladić i na kraju postati pravi čovjek. Takvog mladića materija neće opčiniti niti zavesti, niti će strastima robovati a ni šejtan njim neće moći vladati. Takvoga ni stalno šejtansko došaptavanje ne može rastužiti. I kada ga žena izuzetne ljepote i visokog ranga u društvu pozove, on će joj reći: Ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova. A kada mu šejtan došaptava on će njemu reći: Ti nemaš vlasti nadamnom. Kada mu se na putu razvrata i pokuđenosti nakinđuri nešto što je loše, on će reći: Ja ne žudim za neznalicama.

[1] U vezi sa ovim pogl. poglavlje "Odgovornost za vjerski odgoj."

Ovo je islamska metoda preobrazbe i odgoja. Ona polazi od preobražaja pojedinca iz unutrašnjosti ljudske duše a ne njene spoljašnjosti. Preobrazba i odgoj počinju sa čišćenjem duše, korigiranjem savjesti, izoštravanjem osjećaja, postepenim prihvaćanjem kontrole Uzvišenog Allaha - i u tajnosti i u javnosti - razvijanjem osjećaja u dubini duše da Uzvišeni prati i vidi čovjeka, zna njegove tajne i razmišljanja, zna kad ga oko izda i šta skrivaju njegove grudi. Ovo bi trebala biti metoda odgajatelja i da se prema njoj praktično radi.

Iz navedenog možemo zaključiti sljedeće:

Ukoliko svi odgajatelji - roditelji, reformatori i učitelji - prihvate pozitivna islamska sredstva u preobražavanju, odgoju i pripremanju djece što uključuje osvješćivanje, upozoravanje i disciplinu, ona će se kloniti svega što u njima izaziva seksualnu strast i kvari moral. Udaljit će se od uzroka koji dovode do stranputice i razvrata kao i faktora propadanja i posrnuća. Naprotiv, zbog dobrote svoje duše, čistote svoga srca, plemenitog morala, lijepog ophođenja, ljubaznog druženja i očite pobožnosti, u društvu će takva djeca biti mjesec Pravoga puta, sunce preobražaja i meleki koji hodaju po zemlji.

Allahu naš, pomozi svim odgajateljima da se uspješno drže islamske metode odgajanja djece, da na Dan kada ni blago ni djeca neće koristiti uspiju u svojim odgovornostima koje su im u ruke njihove stavljene, da vide islamska pokoljenja kako Islam primjenjuju u potpunosti, kako se pridržavaju kur'anskih načela u cjelosti, kako se stalno nalaze u borbi na Tvome putu i u slavi zbog visokog ugleda koji imaju, i daj da se toga dana muslimani raduju pobjedi koja im je od Allaha došla.

4. Poučavanje djece propisima u vezi sa pubertetom i punoljetstvom:

Među velike odgovornosti kojima je Islam obavezao odgajatelje - bili roditelji, učitelji ili duhovne vođe - je poučavanje djece još od malih nogu islamskim propisima koji se odnose na njihovu sklonost ka nagonima i seksualnu zrelost. Ovo se odnosi i na mušku i na žensku djecu zato što su svi vjerski zaduženi i odgovorni za svoja djela pred Uzvišenim Allahom, pred odgajateljima i pred društvom. Zbog toga su odgajatelji obavezni da muškoj djeci otvoreno govore kada dostignu godine puberteta - period između 12. i 15. godine života, kada počne izlaziti sjeme i počnu osjećati strast - da su postali punoljetni i obavezni izvršavati vjerske dužnosti, da su obavezni preuzimati na sebe sve one odgovornosti i obaveze koje su dužni odrasli muškarci.

Odgajatelji su isto tako dužni otvoreno govoriti i ženskoj djeci kada dostignu devetu godinu života i preko, i kada počnu dobijati menstruaciju, da su postale punoljetne i obavezne izvršavati vjerske dužnosti, da su obavezne preuzimati na sebe sve one odovornosti i obaveze koje su dužne odrasle žene.

Islam drži roditelje isključivo odgovornim da svojoj djeci govore o ovim veoma važnim stvarima, kako bi bila u potpunosti svjesna situacije i u cjelosti razumjela sve što se odnosi na njihov spolni život, njihove nagone kao i vjerske obaveze i propise koji proizilaze iz toga.

Koliko puta smo čuli za djevojke da godinama nečiste hodaju zbog toga što ne znaju propise koji se odnose na ovu vrstu nečistoće!?

Koliko puta smo čuli za mladiće koji su u momačkom dobu a nečisti stalno hodaju zbog toga što ne znaju propise koji se odnose na ovu vrstu nečistoće!?

Može se desiti da mladić ili djevojka klanjaju namaz a da su nečisti ili u stanju opravdanog izostavljanja nekih vjerskih obaveza, a misle da u pokornosti i skrušenosti izvršavaju svoje obaveze prema Allahu?

Na odgovornom je, dakle, da djetetu prije nego se približi godinama zrelosti i punoljetstva počne govoriti o spolnom životu i osvješćivati ga u vezi sa ljudskim nagonom.

Bez sumnje je da su roditelji, zatim nastavnici i duhovni učitelji prvi odgovorni i zaduženi za njihovo obrazovanje i odgoj.

U suprotnom, dijete će biti apsolutno neupućeno u propise koji se odnose na dužnosti prema Gospodaru, prema sebi i svojoj vjeri, a istovremeno će znati da je najljepše stvoreno biće.

A sada ćemo objasniti najvažnije islamske propise koji se odnose na punoljetstvo i zrelost, kako bi odgajatelji mogli poučiti svoju mušku djecu ovim propisima prije nego postanu ljudi a žensku prije nego izrastu u žene.

Ovi propisi su sljedeći:

1. Ukoliko dijete - bez obzira muško ili žensko - zna da je imalo snove u vezi sa spolnim odnosom a na odjeći se ne vidi mokrina poslije buđenja, nije potrebno kupanje. Ahmed i en-Nesa'i prenose od Havle bint Hakim da je pitala Vjerovjesnika ﷺ o ženi koja sanja isto što i muškarac i da joj je on odgovorio: "Nije se dužna kupati sve dok ne ejakulira isto kao što ni muškarac nije se dužan kupati sve dok ne ejakulira."

U en-Nesa'ijevoj verziji stoji: "Pitala je Vjerovjesnika ﷺ o ženi koja sanja spolni odnos i on joj je rekao: 'Ako je vidjela tečnost neka se okupa'."

2. Ukoliko dijete - bez obzira muško ili žensko - nakon buđenja na odjeći nađe mokrinu a ne sjeća se da je sanjalo, treba se okupati. Pet poznatih prenosilaca izuzev en-Nesa'ija prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje da je jednom upitala Allahova Poslanika ﷺ za čovjeka koji je našao mokrinu ali se ne sjeća da je sanjao i da joj je on rekao da se okupa. A kada je upitala za čovjeka koji se sjeća da je sanjao ali nije našao nikakvu mokrinu da joj je rekao: "On ne treba da se kupa." Ummu Sulejm je tad zapitala: "A ako žena isto to vidi, treba li se ona kupati?" On joj je odgovorio: "Treba, žene su partneri muškaraca."

3. Zbog izbacivanja tečnosti iz muškarca ili žene u snu, iz strasti, onaniranja ili drugoga, obavezno je kupanje. Ahmed, Ibn Madže i Tirmizi prenose od Alije ؓ da je rekao: "Bio sam čovjek koji se lahko nadraži pa mi se pojavi mezijj[1], pa sam o tome pitao Vjerovjesnika ﷺ i on mi je rekao: 'Za mezijj se uzima abdest a za onoga ko ispusti sjeme kupanje'."

U Ahmedovoj verziji se navodi: "Ako izbaciš vodu[2] kupaš se kao nečist, a ako ne izbaciš onda se ne kupaš."

Izbacivanje je ispuštanje sjemena iz muškarca usljed izazvane strasti, tako da se u hadisu upozorava da ukoliko izlazi usljed bolesti, ogrtača, udara u leđa ili nošenja teškog tereta a ne strasti, ne treba kupanje.

4. Ukoliko samo glavić muškog spolnog organa (to je iznad mjesta odakle se odsijeca kožica) zamakne sprijeda ili straga oboje se moraju kupati, bez obzira bio snošaj ili ne. Muslim prenosi od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ukoliko se nađe između četiri stvari (tj. dvije ruke i dvije noge) i dotaknu se dva spolna organa, potrebno je kupanje."

Abdullah b. Vehb u svome *Musnedu* navodi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako se dva spolna organa spoje i glavić zamakne, treba kupanje bez obzira izašlo sjeme ili ne."

---

[1] Mezijj je sluzava tečnost koja se pojavljuje kada se čovjek zabavlja sa svojom ženom ili kada vidi nešto kod žene što ga uzbuđuje i izaziva mu strast.

[2] Voda u ovome slučaju znači sjeme.

5. Nakon prestanka menstruacije (*hajz*)[1] i čišćenja nakon porođaja (*nifas*)[2] žena se mora okupati, što se zasniva na riječima Uzvišenog: وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ *I ne prilazite im dok se ne okupaju.* (El-Bekara, 222.) Buhari prenosi od Aiše, radijallahu 'anha, da je Fatima bint Hubejš imala krvarenje nakon menstruacije (*istihāza*)[3] pa je o tome upitala Vjerovjesnika ﷺ a on joj odgovorio: "To je krvarenje iz kapilara a nije menstrualno. Kada ti se pojavi menstruacija, ostavi namaz a kada prestane (menstruacija), okupaj se i klanjaj.

Kupanje nakon čišćenja poslije porođaja je utvrđeno općom saglasnošću islamskih pravnika i analogijom u odnosu na menstruaciju.

6. Očigledno je da dijete nakon što nauči obaveznost kupanja treba da zna i njegove farze, sunnete i način njegova izvršenja. Tako će znati kada se onečisti (odžunupi) kako se treba okupati, da bi bilo čisto. Sada ćemo zbog toga navesti farze kupanja, njegove sunnete i način na koji se kupanje obavlja.

Farzovi kupanja su nijjet (namjera), ispiranje usta i nosa, i pranje cijelog tijela.

Uzvišeni Allah veli: وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا *A ako ste džunubi, onda se okupajte.* (El-Ma'ida, 6.) Što se tiče onih dijelova tijela koje je teško oprati, kao što je unutrašnjost oka, njih nije obaveza prati. Međutim, oni dijelovi čije pranje ne predstavlja poteškoću, kao što je pranje usta i nosa, obavezni su da se operu.

Prema ovim naredbama treba oprati sve dijelove tijela čije pranje ne predstavlja poteškoću kao što su: pupak, vanjski dio ženskog polnog organa, ispod tijesna prstena, površina ušiju, ispod pazuha i sl.

Sunnet i način kupanja izgledaju tako što se nakon nijjeta počinje sa pranjem ruku, zatim spolnog organa, uklanjanjem nečistoće, a potom uzima abdest kao za namaz, izuzev pranja nogu jer se one ostavljaju za pranje na kraju kupanja. Zatim se sapira tijelo tri puta a potom peru noge na mjestu na kome se ne sakuplja voda.

---

[1] Menstrualno čišćenje je odlijevanje krvi kod žene iz materice koje može trajati najmanje tri dana i tri noći a najviše deset dana i deset noći. Najkraći period između dvije menstruacije je petnaest dana. Za najduži period nema granice.

[2] Ovo je krvarenje koje počinje neposredno po rađanju i nema granice za najkraći period a najduži je četrdeset dana.

[3] Ovo je krvarenje koje se može desiti mimo menstrualnog krvarenja (menstrualno krvarenje je između tri i deset dana), ili nakon četrdeset dana od porođaja, odnosno nifasa. (Ovo su propisi hanefijske pravne škole.)

Ovo se temelji na hadisu koji se navodi u šest poznatih hadiskih zbirki a koji prenosi Ibn Abbas ؓ: "Pričala mi je tetka po ocu Mejmuna: 'Prinijela sam Allahovu Poslaniku vodu kojom će se okupati od džunupluka. Prvo je oprao šake dva ili tri puta a zatim rukom zahvatio vode iz posude, saprao spolni organ i oprao ga lijevom rukom. Zatim lijevom rukom udario po zemlji i protrljao je jako (da bi je očistio od prljavštine). Nakon toga je uzeo abdest kao za namaz. Poslije je tri puta sasuo pregršt vode po glavi, svakim zahvatom bi napunio šake. Zatim je oprao ostatak tijela i izmakao se sa mjesta kupanja te oprao noge. Nakon toga sam mu dodala peškir koji mi je vratio'."

Ako čovjek ima pletenice mora ih rasplesti da bi voda zašla do kože. Žena nije obavezna raspletati svoje pletenice nego je dovoljno da voda dopre do korijena kose. O ovome prenosi Ebu Davud kako su od Allahova Poslanika ﷺ u vezi sa ovim tražili mišljenje i da im je on rekao: "Čovjek neka raspe svoju kosu po glavi i opere glavu tako da voda dopre do korijena kose. Žena ne mora svoju razvezivati. Neka samo prospe vode po glavi tri puta u dlanovima dviju šaka." U Muslimovoj verziji se navodi: "Da li da je razveže radi pranja od menstruacije i džunupluka?" On je odgovorio: "Dovoljno ti je da pospeš po glavi tri šake vode a zatim se pospeš vodom, pa ćeš biti čista."

U sunnete kupanja spada počinjati kupanje sa bismillom, zatim oprati zube misvakom (četkicom) pa proći prstima kroz bradu i istrljati tijelo koliko se može.

Ako se ne može naći voda zbog njene udaljenosti, ili se bolesniku povećava opasnost po zdravlje od upotrebe vode, ili ako je hladna a nema mogućnosti da se zagrije, ili postoji opasnost od neprijatelja, ili da neće ostati za piće, u svim ovim slučajevima dozvoljeno je uzeti tejemmum. On se uzima tako što se dva puta rukama dotakne zemlja[1], pijesak ili kamen. Jednom se pređe preko lica a jednom preko šaka. Ovo se zasniva na riječima Uzvišenog Allaha: فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ *A ako ne nađete vode, onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih pređite.* (El-Mâ'ida, 6.) Prenosi se od Hakema da je pitao Abdullaha b. Ebi Evfa o tejemmumu (kako se uzima), pa mu je rekao: "Poslanik ﷺ je naredio Ammaru ؓ da učini ovako; zatim je dotakao objema rukama zemlju, otresao ruke i njima potrao svoje lice i šake."[2]

---

[1] Postoji mišljenje da je dozvoljeno i jedanput dotaknuti zemlju. (nap. recenzenta prijevoda)

[2] *Sahih Sunen Ebi Davud*, 1/177-468.

Za tejemmum je uvjet nijjet, zbog toga što se obavlja ibadet za koji je potrebna čistoća.

Način uzimanja tejemmuma umjesto abdesta i gusula je isti.

7. Jasno da dijete treba da zna i šta mu je zabranjeno činiti dok je u stanju džunupluka, da ne bi učinilo nešto što mu je u ovakvoj situaciji zabranjeno.

Sada ćemo navesti najvažnije zabranjene stvari po Islamu za džunupa i žene koje su nečiste.

- Ženi u menstrualnoj situaciji i čišćenju nakon poroda je zabranjen post i namaz, i to na osnovu opće saglasnosti islamskih pravnika.

Kasnije je dužna napostiti propuštene dane ali nije obavezna naklanjati prošle namaze. U šest poznatih zbirki se prenosi da je Aiša, radijallahu 'anha, kazivala: "To nam se događalo i naređeno nam je da napaštamo a nije naređeno da naklanjavamo."

- Zabranjen im je i ulazak u džamiju. Ebu Davud prenosi: "Ne dozvoljavam ulazak u džamiju džunupu i ženi dok je u menstruaciji."[1]

- Zabranjeno im je obilaženje Kabe (*tavvaf*) jer je to džamija, o čemu govori prethodni hadis.

- Muževima je zabranjeno naslađivanje sa ženama u periodu menstruacije i čišćenja poslije poroda u predjelu što je ispod ogrtača (između pupka i koljena).

Ovo se temelji na riječima Uzvišenog Allaha: فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ *Ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja.* (El-Bekara, 222.)

Ebu Davud prenosi od Abdullaha b. Sa'da koji kazuje da je upitao Allahova Poslanika ﷺ o tome šta je njemu dozvoljeno kod njegove supruge u menstrualnom periodu, pa mu je on odgovorio: "Tvoje je što je iznad donjeg ogrtača (iznad pupka)." A u hadisu oko kojega postoji opća saglasnost: "Allahov Poslanik ﷺ ne bi imao kontakt sa nekom (od svojih žena) dok joj ne bi naredio da obuče donji ogrtač."

- Džunupu, ženi u menstrualnoj situaciji i čišćenju nakon poroda je zabranjeno učenje Kur'ana. Tirmizi i Ibn Madže prenose od Ibn Omera رضي الله عنه koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Neka žena u menstruaciji i čovjek džunup ne uče Kur'an."[2]

[1] Hadis je da'if. En-Nevevi *El-Medžmu'*, 1/67.

[2] Hadis je da'if. Ibn Hadžer *El-Feth*, 1/538.

- Ovo važi ako je učenje Kur'ana sa namjerom učenja gledajući i radi ibadeta. Ako je učenje sa namjerom zikra i zahvaljivanja kao što je reći: *Bismi-l-lahi-r-Rahmani-r-Rahím*, ili: *El-Hamdu li-lahi rabbi-l-alemín*, zatim: *Huval-lahu ehad*, ili ako žena u menstruaciji ili čovjek džunup uče slovo po slovo radi poučavanja, onda to nije zabranjeno i u tome postoji saglasnost a opravdava se izlikom i nuždom.[1]

Postavlja se i pitanje da li je ženi u menstruaciji i u toku pranja nakon poroda dozvoljeno ako je učiteljica ili učenica da uči Kur'an držeći Mushaf?

Prema jednom mišljenju u imam Ahmedovoj pravnoj školi, ženi u menstruaciji i u toku pranja nakon poroda dozvoljeno je učiti Kur'an. Ovo je prihvatio i Ibn Tejmijja u svome djelu *El-Insaf.*

Prema imam Malikovoj pravnoj školi ženi u menstruaciji i u toku pranja nakon poroda dozvoljeno je učiti Kur'an i doticati Mushaf ukoliko je učiteljica ili učenica. Ovo se navodi u glosi *Hašija es-Saví* na ed-Dardírov komentar *Šerhu-s-Sagir* (I, str. 65 I 92.-93.). U ovome je velika olakšica za učenice i učiteljice.

Kod Malika je, također, džunupu - a naročito ženama u menstruaciji i čišćenju nakon poroda - dozvoljeno kratko učenje Kur'ana pred spavanje radi traženja pomoći protiv šejtana, straha, radi sreće, liječenja ili izvršavanja vjerskih propisa.[2]

- Bez abdesta, džunupu i ženi u menstrualnoj situaciji i čišćenju nakon poroda zabranjeno je doticanje Mushafa osim ako se nalazi u odvojenim koricama (omotu). O tome sam Kur'an veli: لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ *Dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti.* (El-Vaki'a, 79.) Buhari navodi od Ebu Vaila da je poslao svoju sluškinju dok je bila u menstruaciji Ebu Rezinu da mu donese Mushaf i ona ga je držala za ručku kese u kojoj se nalazio Mushaf. Ebu Vail i Ebu Rezin spadaju među starije savremenike (tabi'ine) drugova Allahova Poslanika ﷺ.

- Džunupu je zabranjeno klanjati namaz zbog toga što se u namazu uči Kur'an, o čemu je naprijed bilo riječi. Zabranjeno mu je i ulaziti u džamiju, obilaziti Kabu, i to na osnovu gore spomenutog hadisa: "Ne dozvoljavam ulazak u džamiju džunupu i ženi dok je u menstruaciji." Post džunupa je ispravan, međutim, griješan je ako zbog džunupluka odgađa namaz.

[1] Jedan dio pravnika smatra da je ženi koja strahuje da će zaboraviti Kur'an dozvoljeno učiti ga u menstruaciji pod uvjetom da ga ne dodiruje. (*Fethu-l-Bari*, 1/536)

[2] Pogl.: Eš-Šejh 'Abdulfettah Ebu Gudda, obrada djela *Feth bab el-'Inaja* što je komentar djela *En-Nikaja*, I, str. 217. - 218.

- Ako neko u snu doživi ejekulaciju, pa kada se probudi vidi na odjeći sjeme ako je odjeća mokra mora se oprati, a ako je suha može se istrljati. Ed-Darekutni u svome *Sunenu* i el-Bezzar u *Musnedu* prenose da je Aiša, radijallahu 'anha, kazivala: "Sa odjeće Allahova Poslanika ﷺ sam trljala sjeme ako bi bilo suho, a prala ako je bilo vlažno." U drugoj verziji stoji: "Izlazio bi na namaz, a na njegovoj odjeći bi bili tragovi od vode."

Odgajatelji trebaju biti uporni u poučavanju djece ovim propisima još dok su u dobu djetinjstva i u početku intelektualnog sazrijevanja, pa sve do punoljetstva kada im izvršavanje islamskih obreda postaje stroga obaveza. Djecu treba poučavati onome što je dozvoljeno kao i onome što je zabranjeno. Treba da znaju kakav je islamski stav u vezi sa svim što se odnosi na ljudski nagon i punoljetstvo. Treba da su svjesni koristi od ispravnog razumijevanja vjere i da su sretni zbog čestitosti nauke i učenja. Istinu je Allahov Poslanik ﷺ kazao kada je, kako prenose Buhari i Muslim, rekao: "Kome Allah želi dobro pouči ga u vjeri."

* * *

5. Brak I spolni odnos:

Uzvišeni Allah je stvorio čovjeka i u njemu stvorio više sklonosti i nagona a sve radi očuvanja i produžavanja njegove vrste. Istovremeno je objavio zakone i propise koji udovoljavaju potrebama koje proizilaze iz ovih sklonosti i nagona, i osiguravaju im vječnost, razvijanje i opstanak.

Brak koji je propisao Islam nije ništa drugo do udovoljavanje ljudskoj strasti prema drugome spolu, kako bi čovjek u potpunom skladu, podudarnosti i harmoniji funkcionirao sa svojom seksualnom prirodom i nagonom a ne da pada u životna iskušenja i izazov nagona prirodne strasti. Sada bih želio izložiti činjenice koje se odnose na seksualni nagon a povezane su sa brakom. Ove su činjenice povezane sa dvije stvari:

a) Stav Islama prema seksualnom životu i

b) Zašto Allah propisuje brak?

1. Stav Islama prema seksualnom životu se temelji na shvaćanju ljudske prirode i ide za udovoljavanjem njegovim strastima i sklonostima tako da ni jedan pojedinac ne pređe granicu svoje prirode niti slijedi put nastranosti koji je u sukobu sa njegovim nagonom. Naprotiv, takav čovjek slijedi vjerodostojni i autentični put koji je zacrtao Islam, a to je brak. Istinu je kazao Uzvišeni u Svojoj Mudroj Knjizi:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

Jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost. (Er-Rûm, 21.)

Treba znati i to da Islam zabranjuje izbjegavanje braka i isposništvo u braku sa namjerom predavanja ibadetu i približavanja Allahu, naročito kada je musliman sposoban za brak, što mu omogućavaju njegova sredstva za život i ugled u društvu. Naprotiv, Islam svim silama i nemilosrdno napada svaki poziv na mrsko monaštvo i pokuđeno neženstvo zbog toga što se protive ljudskoj prirodi i što se sukobljava sa ljudskim nagonima i sklonostima.

Bejheki u hadisu Sa'da b. Ebi Vekasa رضي الله عنه prenosi: "Allah nam je umjesto monaštva dao uzvišeni Islam."

U Poslanikove ﷺ stavove o odgoju društva i liječenju duševnih devijacija spada i sljedeći stav: Buhari i Muslim prenose od Enesa رضي الله عنه: "Jednom su došla trojica ljudi kućama žena Allahova Vjerovjesnika ﷺ, pitajući za njegovo izvršavanje vjerskih obreda. Pošto su o tome obaviješteni, pomislili su da je njihovo vršenje vjerskih obreda nedovoljno, pa su se zapitali: 'Gdje smo mi onda u odnosu na Allahova Vjerovjesnika ﷺ? Njemu je sve oprošteno za ono što je učinio ili što će kasnije uraditi.' Jedan od njih reče: 'Što se mene tiče, ja ću cijelu noć obavljati namaz' - dok drugi nastavi: 'Ja ću stalno postiti, a da ni jedan dan neću mrsiti' - a treći dodade: 'Ja ću se sustezati od žena, tako da se nikada neću ženiti.' U međuvremenu je došao Allahov Poslanik ﷺ i na njihove riječi im odgovorio: 'Vi ste rekli to i to? Tako mi Allaha, ja se od svih vas najviše bojim Allaha i najbogobojazniji sam, ali ja opet i postim i mrsim, i klanjam i spavam, i ženim se. Pa, ko se od vas susteže od moga sunneta, taj nije od mene'."

Ovaj stav Allahova Poslanika ﷺ je najveći dokaz da je Islam prirodna vjera, zakon života i vječna Objava sve dok Allah ne naslijedi Zemlju i ono što je na njoj. A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?

2. Među ispravnim islamskim pogledima na spolni odnos je njegovo shvaćanje kao način oslobađanja strasti na dozvoljen način i udovoljavanja nagonu brakom, što spada u dobra djela za koje onaj ko ih čini biva dostojnim Allahova zadovoljstva i zaslužuje nagradu.

Muslim u svojoj zbirci *Sahíh* prenosi od Ebu Zerra ﷺ da su jednom Vjerovjesnikovi drugovi rekli Vjerovjesniku ﷺ: "Bogataši ugrabiše velike nagrade (kod Allaha). Klanjaju kao što i mi klanjamo, poste kao što i mi postimo i dijele milostinju iz obilja svoga imetka." Allahov Poslanik ﷺ im na to reče: "Nije li Allah i vama dao iz čega možete dijeliti milostinju? Svako slavljenje Uzvišenog Allaha je sadaka. Svako veličanje Allaha je sadaka. Svako izgovaranje *La ilah illa-l-lah* je sadaka. Svaka zahvala Allahu je sadaka. Svako traženje da se čine dobra djela a odvraćanje od činjenja loših djela je sadaka. U spolnom odnosu sa svojim suprugama vama je sadaka."

Na to prisutni upitaše: "Da li ćemo dobiti nagradu i za spolni odnos sa suprugom?

Vjerovjesnik ﷺ na to odgovori: "Šta mislite ako bi to neko učinio na zabranjen način je li to grijeh?

Oni odgovoriše: "Svakako."

Poslanik ﷺ im tada reče: "Isto tako ako to uradi na dozvoljen način imat će za to nagradu."

E pa neka oni koji Islam optužuju za seksualno gušenje vide ove činjenice u vezi islamskog stava prema seksualnom životu i njegov stav prema braku.

3. Oženjeni trebaju da znaju da ne smiju hadis "U spolnom odnosu svakog među vama je sadaka", shvatiti kao apsolutnu sklonost ka udovoljavanju strastima i iz toga izvoditi zaključak da ne izlaze iz postelja svojih žena, što ih može odvratiti od obaveza ka pozivanju Allahovoj vjeri, borbe na Allahovom putu i pomoći Islamu. Islam stvara jakog i uravnoteženog čovjeka koji izvršava svoje obaveze prema svakom u životu, bez davanja prednosti jednim pravima i obavezama nad drugim pravima i obavezama. Čak, kada se sukobe interesi Islama, borbe na Allahovom putu i pozivanja Allahovoj vjeri sa interesima životne opskrbe, supruge, djeteta i imetka, musliman bi trebao da interesima borbe na Allahovom putu i pozivanja Allahovoj vjeri dâ prednost nad ovosvjetskim interesima, ličnim koristima, rodbinskim, domovinskim i porodičnim interesima. Uspostavljanje islamskog društva, učvršćivanje stubova muslimanske države, upućivanje zalutalog čovječanstva u Islam, jeste najveći cilj, najuzvišenija namjera i želja u Islamu. Ovo se na veoma dobar način očituje u stavu Reb'ia b. Amira kada je stao pred Rustema u Bici na el-Kadisijji da bi mu rekao: "Allah nas je poslao da izbavimo svijet iz ropstva ljudima u ropstvo Allahu, zatim iz tjeskobe ovoga svijeta u njegovu širinu i iz nepravde drugih vjera u pravdu Islama."

Sada ćemo navesti nekoliko primjera slavnih predaka da vidimo kako su kod njih interesi Islama i borbe na Allahovom putu pobjeđivali lične interese, osobne koristi, porodične i rodbinske osjećaje a naročito osjećaje prema porodici i ženama:

a) Drug Allahova Poslanika i iskreni vjernik Hanzala b. Ebi Amir se oženio Džemilom bint Ubejj uoči petka a već ujutro začuo se glas poziva u džihad. Čim je to čuo Hanzala je pripasao sablju, navukao oklop, zajahao konja i krenuo u borbu na Uhud. Pošto je borba započela junački se borio a muslimani preuzeše inicijativu. Hanzala se borio prolazeći između redova mušrika tražeći Ebu Sufjana. Pošto ga je pronašao, napao ga je i Ebu Sufjan je pao. Hanzala je htio da ga zakolje ali je Ebu Sufjan zapomagao tražeći od Kurejšija da ga izbave. Pošto su čuli njegov glas napali su Hanzalu i počeli ga udarati dok ga nisu ubili tako da je pao kao šehid ﷺ.

A Vjerovjesnik ﷺ kojega je Allah poučio nevidljivom svijetu, tad je svojim drugovima rekao: "Vidio sam meleke kako između nebesa i Zemlje kišnom vodom u koritu od srebra kupaju Hanzalu." U tom ashabi potrčaše prema Hanzali da ga vide a niz njegovu glavu su se slijevale kapi vode. Zatim su otišli do njegove žene da je o tome upitaju a ona im je rekla da je čim je čuo poziv za rat odmah kao džunup izašao a da nije stigao da se okupa, pa su ga zato meleki okupali![1] (Hadis prenose Tirmizi i imam Ahmed.)

b) Abdullah b. Ebi Bekr ﷺ se oženio Atikom bint Zejd koja je bila veoma lijepa, izvrsnog morala i prefinjenog odgoja tako da ga je priječila od odlaska u vojne pohode i borbu na Allahovom putu. Zbog toga mu otac es-Siddik ﷺ naredi da je pusti, objašnjavajući mu: "Ona te sprečava da ideš u vojne pohode i zato je pusti." I on je pusti ali otac, prolazeći jednom pored njega, ču kako bolno pjeva:

Niko poput mene takvu pustio ne bi
Jer takva se bez greške ne pušta
Lijepe ćudi, razborita i ugledna
Do starosti svoje, ja ću je voljeti

Kad to ču, otac mu se raznježi i naredi mu da je vrati, što on i učini. Poslije je sa Vjerovjesnikom ﷺ učestvovao u bici u Taifu gdje ga je pogodila jedna strijela da bi kasnije u Medini umro ﷺ.

[1] Ova predaja je slaba (da'if). El-Albani *Da'ifu-l-Džami*, 2087. Međutim, postoji vjerodostojna predaja o ovome slučaju. Vidi *El-Mustedrek* od Hakima, 3/225.

c) Taberani i Ibn Ishak prenose da se jednom Ebu Hajseme vratio sa puta svojoj porodici, nakon što je sa Allahovim Poslanikom ﷺ putovao nekoliko dana. Toga dana je bila velika vrućina. Našao je svoje dvije žene u njihove dvije kuće od pruća u njegovom vrtu. Svaka je prskala svoju kuću i u njoj za njega hladila vodu i spremala hranu. Kada je došao stao je na pragu kuće i pogledao svoje žene i ono što su mu spremile. Zatim je rekao: "Allahov Poslanik ﷺ je sada na suncu, vjetru i vrućini a Ebu Hajseme u lijepom hladu, sa spremljenom hranom i ženom ljepoticom na svome imanju! Je li to pravedno?"

Zatim je nastavio: "Tako mi Allaha neću ući ni jednoj od vas u kuću dok ne nađem Allahova Poslanika ﷺ." One su ga zatim spremile za put. Pošto mu je pripremljena deva uputio se na put sa njom u potragu za Allahovim Poslanikom ﷺ dok ga nije sustigao na Tebuku.

Kada islamski ummet i islamska omladina ljubav prema Uzvišenom Allahu, prema Njegovom Poslaniku ﷺ, prema borbi na Allahovom putu i prema pozivanju u Allahovu vjeru budu pretpostavljali svemu drugome, skupocjenom ili jeftinom u životu, Uzvišeni Allah će zasigurno i njima omogućiti opstanak na Zemlji i strah im zamijeniti sigurnošću a slabost snagom. Ovaj svijet tada će potpasti pod njihovu vlast a cijelo čovječanstvo će slijediti njihove naredbe i zabrane. U suprotnom morat će pričekati dok Allah Svoju odluku ne donese i na njih Svoju osvetu i kaznu spusti. Allah neće uputiti Pravim putem narod koji nije Njemu pokoran i koji se udaljuje od Njegove Upute i Njegova Puta.

Istinu je kazao Uzvišeni Allah objavljujući u Svojoj Knjizi:

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ
كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prođe imati, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah griješnicima neće ukazati na Pravi put.' (Et-Tevba, 24.)

Ne smijemo zanemariti ni ulogu žene u obavezi pozivanja Allahovoj vjeri i borbi na Allahovom putu. Islam i nju zadužuje izlaskom u borbu na Allahovom putu kad god to bude potrebno i neophodno.

Žena muslimanka u prošlosti je stajala zajedno sa Allahovim Poslanikom ﷺ i njegovim drugovima, borila se sa sabljom u ruci, pomagala ranjenim, liječila bolesne, nosila poginule i pripremala hranu.

Sada ćemo navesti nekoliko takvih primjera:

a) Muslim prenosi od er-Rebi'e bint Muavviz koja kazuje: "Vojevale smo sa Allahovim Poslanikom ﷺ i prenosile ranjene i poginule u Medinu." U verziji Ummu Atijje el-Ensarijje se navodi: "Vojevala sam sa Allahovim Poslanikom ﷺ sedam puta, u pozadini spremajući borcima hranu, liječeći ranjenike i bdijući nad bolesnim."

b) Ibn Hišam u svojoj *Biografiji* navodi da je Ummu Sa'd bint Sa'd b. er-Rebí' jednom došla kod Ummu Ammare i pitala je: "Tetka, reci mi šta ima" - tj. o Bici na Uhudu - na što joj je ona rekla: "Izašla sam prvi dan i gledala šta ljudi čine. Sa sobom sam imala posudu sa vodom. Došla sam do Allahova Poslanika ﷺ a on sa svojim drugovima napreduje. Kada su muslimani počeli gubiti krenula sam ka Allahovom Poslaniku ﷺ i pridružila se borbi braneći ga sabljom i gađajući strijelom sve dok nisam rana zapala..."

c) Ibn Hišam navodi da je Safijja bint Abdulmutallib رضي الله عنها kada je vidjela nekog Jevrejina da se šunja oko tvrđave uletjela unutra, uzela kolac, zatim izletjela iz tvrđave, udarila ga i tako ga ubila.

Ovakvih primjera je toliko mnogo da se svi pobrojati ne mogu i toliko velikih da se svi temeljito istražiti ne mogu.

A što se tiče obaveze žene u širenju pozivanja Allahovoj vjeri i traženju da se čine dobra djela i odvraćanja od činjenja loših djela, ona je u istom rangu kao i muškarac, o čemu i Uzvišeni govori:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati. - Allah je, doista, silan i mudar. (Et-Tevba, 71.)

Ovo bi bili najvažniji islamski pogledi koje dijete treba da uči i usvaja još od djetinjstva pa sve do vjeridbe, kako bi kada se oženi znalo da je spolni odnos sredstvo ostvarenja plemenitog cilja a to je uspostavljanje države Islama i da bi nakon ženidbe bilo u stanju uspostaviti ravnotežu među dužnostima i pravima u životu, ne zanemarujući ni jednu odgovornost ili izbjegavajući neku obavezu.

Ovo je pravi Islam u svome stvarnome značenju, sa svojim osobenostima i u svojoj suštini.

Što se tiče pitanja razloga propisivanja braka, o tome smo govorili u prvoj knjizi ovoga djela pod naslovom "Brak kao društveni interes" kao i smislu legalizacije braka. Zato ćemo prvo, podsjećanja i pouke radi, ukratko ukazati na najvažnije koristi koje oženjena osoba postiže brakom.

- Među najvažnijim koristima je zaštita porijekla, o čemu Uzvišeni govori:

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً

Allah za vas stvara žene od vaše vrste, a od žena vaših daje vam sinove i unuke. (En-Nahl, 72.)

- Važna korist od formiranja bračne zajednice je i spašavanje društva od moralne izopačenosti, o čemu govori i Allahov Poslanik ﷺ: "Omladino, ko je od vas sposoban za brak, neka se ženi, jer brak odvraća od pogleda i štiti od bluda..."(Hadis prenosi više prenosilaca.)

- U braku se bračni drugovi ispomažu u izvršavanju porodičnih odgovornosti. O ovome Allahov Poslanik ﷺ kaže: "Čovjek je pastir u svojoj porodici i odgovoran je za svoje stado, a žena je pastirka u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

- Brakom se društvo štiti od raznih bolesti i nedaća o kojima i Vjerovjesnik ﷺ govori: "Nema nanošenja štete niti uzvraćanja štetom." (Hadis prenose Malik i Ibn Madže.)

- Kroz brak se postiže duhovna i psihička smirenost. Uzvišeni o tome veli:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً

Jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost. (Er-Rûm, 21.)

- Brak osigurava uzorito islamsko potomstvo. Prenosi Bejheki (7/78) da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ženite se, jer ja ću se na Sudnjemu danu ponositi vašom brojnošću pred drugim ummetima i ne budite kao kršćanski isposnici!"[1]

Kada dijete shvati ove činjenice o braku i sâmo će svim svojim bićem stremiti ka sklapanju braka i pronalaziti načine da to jednoga dana i ostvari.

Sada bih čitaocima želio ponuditi i ovaj savjet:

Otac bi trebao, ukoliko je u mogućnosti sa materijalne strane, da aktivno učestvuje u olakšavanju osiguranja uvjeta za brak svome djetetu, kako bi ga oslobodio od psihičkih briga i seksualnih razmišljanja koje okupiraju njegov razum i misli, i stoje kao prepreka na putu ostvarivanja njegovih ciljeva i obrazovanja. Time bi ga sačuvao i od moralnog izopačenja koje uništava njegovo zdravlje i šteti ugledu. Ovo se, međutim, može ostvariti jedino olakšavanjem načina ženidbe sa jedne strane i materijalnim podupiranjem sa druge strane. Svako zanemarivanje i ograničavanje ovoga puta izlaže mladoga čovjeka najlošijim rezultatima i najopasnijim posljedicama.

Koliko smo puta slušali o bogatim roditeljima kako škrtare u materijalnom i moralnom pomaganju svoje djece, opravdavajući takav odnos time da su punoljetna i da oni više nisu dužni da ih materijalno potpomažu i obezbjeđuju im opskrbu. Međutim, trebali bi da znaju da je novac koji im daju čamac za spašavanje njihove djece od misaonog košmara, moralnog posrnuća i duševnog nemira koji ih obuzimaju zbog njihove škrtosti i izbjegavanja pružanja maksimalne pomoći i olakšavanja načina ženidbe!

Zašto otac škrtari u pomaganju djeteta i ne olakšava ženidbu svome sinu?

Hoće li vječno živjeti?

Hoće li imetak koji posjeduje sa sobom ponijeti na drugi svijet?

I on će zasigurno kao i svi drugi umrijeti i biti pokopan u jednu malu jamu u kojoj nema namještaja, odjeće i nakita.

Dakle, neka svaki bogat otac uzme dio iz svoga imetka i potroši ga na nasljednika kojega mu je Allah podario, neka počne sa siromašnim, neka svoje napore ulaže na olakšavanje ženidbe svoga djeteta i neka posluša šta o tome veli Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim: "Od dinara koji potrošiš na Allahovom putu, dinara koji

---

[1] El-Albani *Silsile es-sahiha*, 1782.

potrošiš na oslobađanje roba, dinara koji siromahu dadneš kao milostinju i dinara koji potrošiš na svoju porodicu, najveću nagradu ćeš dobiti za dinar koji potrošiš na svoju porodicu."

Uzvišeni Allah neće dopustiti da propadne nagrada onome koji je dobro djelo učinio.

O islamskom načinu izbora bračnog druga pisali smo opširno u prvoj knjizi ovoga djela u poglavlju "Brak kao odabir i sloboda izbora" tako da bi radi detaljnijeg upoznavanja sa ovom temom trebalo pogledati navedeno poglavlje. U njemu ćemo vidjeti da drugoga nema do svome sinu čestitu ženu izabrati koja će ga kada je pogleda razveseliti, kada joj nešto naredi poslušati, kada od kuće ode na njegov imetak i čast njegovu paziti, a kada joj Allah podari dijete on će Mu se sljedećom dovom obratiti: وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا *Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!* (El-Furkan, 74.) Ona će mu u njegovu odgoju i pripremanju za život pomagati kako bi bilo koristan član društva u životu.

A sada ćemo objasniti sve etape kroz koje oženjeni treba da prođe u toku prve bračne noći od vremena kada se sa svojom mladom osami pa do spolnoga odnosa, kako bi svako ko to želi mogao znati da Islam svojim univerzalnim zakonodavstvom poučava čovjeka svim postupcima koji se provode u toku svadbe i bračnih odnosa.

Ove etape pretpostavljaju slijeđenje sljedećih koraka:

1. Preporučljivo je staviti ruku na glavu mlade, izgovoriti ime Uzvišenoga Allaha i zamoliti za blagoslov mladoj. Buhari, Ebu Davud i drugi bilježe da je Vjerovjesnik ﷺ o tome rekao: "Kada se neko od vas oženi neka mladu dohvati za prednji dio glave iznad čela, zatim spomene ime Uzvišenoga Allah i zamoli za blagoslov rekavši: 'Allahu moj, molim Te da mi podariš svako dobro u njoj kao i dobro u onome u čemu je ona po prirodi svojoj sklona, i utječem Ti se od njenoga zla i zla kome je ona po prirodi svojoj sklona'."[1]

2. Preporučljivo ja da oboje mladenaca klanjaju po dva rekata i poslije namaza da dovu Uzvišenome Allahu upute. Ibn Ebu Šejbe preko *džejjid* lanca od Šekika prenosi: "Jednom je došao neki čovjek, za koga se kaže da je bio Ebu Hariz, i rekao: 'Oženio sam se nevinom djevojkom pa se pribojavam da me neće zamrzjeti.' Abdullah b.

---

[1] U originalu: *Allahumme inni es'eluke min hajriha ve hajri ma džebelteha alejhi, ve e'uzu bike min šerriha ve šerri ma džebelteha alejhi.*

Me'sud ﷺ mu je na to rekao: ' Ljubav je od Allaha a mržnja od šejtana koji želi da vam pokudi ono što vam je Allah dopustio. Pa kada ti mlada dođe, traži od nje da klanja za tobom dva rekata i potom zamoli:-Allahu moj, blagoslovi moju porodicu i blagoslovi mene njima. Allahu moj, sjedini nas u dobru, a ako nas rastavljaš, rastavi nas u dobru'."

3. Preporučljivo je mladoženji da bude ljubazan prema mladoj i da joj ponudi nešto da popije i pojede. Ahmed u svome *Musnedu* navodi da je Esma bint Jezid b. es-Seken kazivala: "Nakitila sam Aišu, radijallahu 'anha, kako bi bila spremna za svoga muža. Zatim je došao Allahov Poslanik ﷺ do nje, donio čašu mlijeka i popio. Zatim je njoj dao a ona je oborila glavu i postidjela se..."

Tirmizi i en-Nesa'i preko *džejjid* lanca prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Najpotpunijeg imana je onaj vjernik koji je najboljega morala i najnježnijeg odnosa prema svojoj porodici."

Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Najbolji među vama su oni koji su najbolji prema svojoj supruzi a ja sam bolji od svih vas prema svojoj supruzi."

Nema sumnje da ljubaznost prema mladoj stvara veću prisnost među mladencima, otklanja njenu bojazan i učvršćuje odnos ljubavi i razumijevanja među njima, jer kao što se kaže "uljez izaziva začuđenost a tuđinac bojazan."

4. U postupke koji spadaju u spolni odnos je i skidanje odjeće oboje mladenaca. Svlačenjem odjeće postiže se veća udobnost tijela i lakše kretanje u krevetu, zatim veći užitak i intimnost prema mladoj.

Najbolje je potpuno svlačenje i pod jednim pokrivačem. Ahmed, Tirmizi i Ebu Davud prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah je stidljiv i skriven i zato voli stidljivost i skrivanje."

Hadis koji prenosi Tirmizi preko slabog lanca potvrđuje vrijednost pokrivanja: "Kada neko od vas ima odnos sa svojom ženom neka se ne skidaju kao dva magarca."

5. Među lijepe postupke kod spolnog odnosa spada i zabavljanje, grljenje i ljubljenje prije odnosa. Ebu Mensur Dejlemi u djelu *Musned el-Firdevs* navodi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Neka niko od vas ne pada po svojoj ženi kao što to čini životinja, neka između njih dvoga bude posrednik." Zatim je neko upitao: "A šta je to posrednik?" Poslanik ﷺ je odgovorio: "Poljubac i priča." Ebu Mensur prenosi, također, da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Postoje tri ružne osobine...

jedna od njih je da čovjek priđe svojoj robinji ili ženi i spopadne je prije nego sa njom popriča, pokaže ljubav prema njoj i legne sa njom, - nego zadovolji svoju potrebu sa njom prije nego ona zadovolji svoju."[1]

Prema navedenom hadisu muž za vrijeme spolnog odnosa treba zajedno sa ženom dostići vrhunac užitka i snošaj.

Imam el-Gazali u svome djelu *El-Ihja'* navodi: "Ako muškarac dostigne vrhunac svoje žudnje neka pričeka da i žena svoj vrhunac dostigne, jer njen snošaj može da kasni tako da će joj time izazvati veću strast. Pustiti je bez zadovoljenja je velika nepravda prema njoj. Razlika u prirodi snošaja može da izazove odbojnost, ma koliko muž imao snošaj prije. Podudarnost snošaja izaziva kod žene veći užitak..."

6. U lijep postupak kod spolnog odnosa sa ženom je da muž prouči dovu koju prenosi Buhari od Ibn Abbasa ؓ koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Kada prilazite ženama recite: 'U ime Allaha. O moj Allahu, udalji šejtana od mene i udalji ga od onoga čime si nas opskrbio.' Ako iz takvoga odnosa dobije dijete šejtan mu nikada neće moći naštetiti."

7. Mužu je dozvoljeno da prilazi ženi na način na koji on želi sve dok je odnos u njen spolni organ. Ovo se zasniva na riječima Slavljenog i Uzvišenog Allaha: نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ *žene su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete.* (El-Bekara, 223.) Znači, općite sa svojim ženama na spolni organ i kako želite sprijeda, otpozada ili sa strane.

Buhari prenosi od Džabira ؓ: "Jevreji su uobičavali reći: 'Kada čovjek priđe ženi otpozada u stidnicu dijete će biti razroko'."

Zatim je objavljen ajet: نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ *žene su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete.* (El-Bekara, 223.) - a Allahov Poslanik ﷺ je tom prilikom rekao: "Od sprijeda i otpozada samo da je spolni organ."

Najbolji položaj spolnog općenja je kada je čovjek na ženi. Ovaj se položaj izvodi iz hadisa Odabranog ﷺ koji prenosi Aiša, radijallahu 'anha, majka pravovjernih, a koji prenosi Muslim od Ebu Musaa el-Eš'arije koji kazuje: "Jednom prilikom se skupina muhadžira i ensarija sporila oko jedne stvari. Ensarije su tvrdile da je potrebno kupanje samo kada se izbaci sperma, dok su muhadžiri tvrdili da je potrebno kupanje i poslije samog spajanja. Ebu Musa je tada rekao: "Ja ću vam to riješiti.

---

[1] Ova dva hadisa, iako imaju određeni vid slabosti u lancu prenosilaca, tačno je ono o čemu govore. Zabavljanje spada u pokazivanje nježnosti prema ženi, izazivanje nagona i psihičko pripremanje za odnos i uživanje u njemu.

Tražio sam dozvolu od Aiše da je upitam pa mi je dozvolila i ja sam je upitao: 'Majko, želio bih da te pitam o nečemu ali se stidim pitati.' Ona mi je na to rekla: 'Ne stidi se da me pitaš kao što bi pitao svoju majku koja te rodila, jer sam i ja tvoja majka.' Zatim sam upitao: 'Zašto je potrebno kupanje?' Ona mi je odgovorila: 'Naišao si na onoga ko zna. Allahov Poslanik ﷺ je rekao': 'Ako se smjesti između njenih ruku i nogu i dotaknu se dva spolna organa, obavezno je kupanje.'"

8. Ukoliko se želi ponoviti odnos preporučljivo je uzeti abdest da bi se bilo raspoloženije. Muslim i Ebu Davud prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Kada neko od vas priđe svojoj ženi pa želi da to ponovi, neka uzme abdest između dva odnosa, bit će raspoloženiji za ponovni odnos."

Međutim, kupanje je bolje. Ebu Davud i en-Nesa'i prenose da je Vjerovjesnik ﷺ jednog dana obilazio svoje žene i kod svake se kupao. Ebu Rafi, prenosilac hadisa, je upitao: "Allahov Poslaniče, a zašto to ne uradiš sa jednim kupanjem?" On mu je odgovorio: "Ovo je bolje, prijatnije i čistije."

9. Dobro je da se utrkuju koje će se prije okupati. Ukoliko se ulijene preporučljivo je da uzmu abdest prije spavanja. Muslim prenosi od Abdullaha b. Kajsa koji kazuje da je jednom prilikom pitao Aišu, radijallahu 'anha: "Šta je činio Allahov Poslanik ﷺ dok je bivao džunup, da li se kupao prije spavanja ili bi zaspao prije nego bi se okupao?" Ona je odgovorila: "Radio je i jedno i drugo. Nekada bi se okupao pa zaspao a nekada uzeo abdest pa zaspao." Na to je Abdullah rekao: "Hvala Allahu koji je dao mogućnost izbora."

Međutim, kupanje je bolje, jer kada se jedno od njih probudi može odmah da klanja sabah - namaz i bez oklijevanja, bez bojazni da će mu proći vrijeme i bez ikakvih drugih poteškoća. Ovo je posebno važno zimi zbog studeni i prehlade.

10. Supružnicima je dozvoljeno da se mogu okupati zajedno na jednom mjestu. Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Kupala sam se sa Allahovim Poslanikom ﷺ iz jedne posude između nas u kojoj su nam se ruke mimoilazile, tako da bi me često preduhitrio i ja bih mu onda rekla: 'Ostavi i meni, ostavi i meni.'" Rekla je i da su bili džunupi oboje.

Dozvoljeno je i da se kupaju goli jedno sa drugim, mada je bolje biti obučen, kako i hadis navodi: "Allah je preči da Ga se stidi." (Hadis prenose autori zbirki *Sunen* izuzev en-Nesa'ija).

Supružnici moraju obratiti pažnju i na sljedeće zabrane:

1. Zabranjeno je supružnicima da svijetu pričaju šta rade u toku spolnog odnosa, bilo gestikulacijom ili riječima. Muslim i Ebu Davud prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najgori će položaj kod Allaha na Sudnjemu danu imati onaj čovjek koji obljubi svoju ženu kao i ona njega a poslije drugima pričaju intimne stvari."

Ahmed i Ebu Davud prenose od Ebu Hurejre ؓ da je kazivao: "Allahov Poslanik ﷺ bi klanjao sa nama, pa pošto bi završio namaz prišao bi nam govoreći: 'Ostanite na svojim mjestima. Ima li ijedan čovjek među vama koji kada se sastane sa svojom ženom zaključa vrata i spusti zavjese, a zatim kada izađe govori: 'Ja radim sa svojom ženom ovako. Ja radim sa svojom ženom ovako.' Svi su samo šutjeli. Zatim je prišao ženama pitajući: 'Ima li među vama koja ovo priča?' U tome se času jedna mlada djevojka propela na koljena i izdužila da bi je Allahov Poslanik ﷺ vidio i čuo šta govori. Zatim je rekla: 'Ej, tako mi Allaha, i oni i one govore.' Vjerovjesnik ﷺ ih tada upita: 'Znate li čemu sliči ko tako čini? To je isto kao kada se dva šejtana, muški i ženski, susretnu na putu i zadovoljavaju se jedno drugim a to svijet gleda.'"

2. Zabranjeno je mužu da ima odnos sa svojom ženom u čmar. En-Nesa'i i Ibn Hibban preko *džejjid* lanca prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Allah neće ni pogledati čovjeka koji ima odnos sa svojom ženom u čmar."

Ibn Addi, Ebu Davud i Ahmed prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Proklet je ko ima odnos sa ženom u čmar."

Autori zbirki *Sunen* izuzev en-Nesa'ija preko sahih lanca prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko ima spolni odnos sa ženom u menstruaciji, ili u čmar, ili bude otišao vračaru i bude smatrao istinitim ono što govori, zanijekao je ono što je objavljeno Muhammedu."

Nema sumnje da je odnos u čmar štetan po zdravlje i tijelo, da je oprečan načelima uzoritosti i morala, i jedan od znakova nastranosti i posmulosti. O ovoj bestidnoj i prljavoj pojavi smo opširno govorili u poglavlju o odgovornosti za fizički odgoj i ovdje se može naći dovoljno prihvatljivo tumačenje ove nastranosti.

3. Mužu je zabranjeno da prilazi ženi u danima menstrucije i pranja nakon poroda. O tome govore riječi Uzvišenog: فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ *I ne prilazite im dok se ne okupaju.* (El-Bekara, 222.) O ovome se govori u hadisu koji smo naprijed spomenuli: "Ko ima spolni odnos sa ženom u menstruaciji ... kao da je zanijekao ono što je objavljeno Muhammedu."

Zabrana prilaženja ženi u vrijeme pranja nakon poroda (*nifasa*) utvrđena je analogijom sa menstruacijom zbog zajedničkog uzroka i razloga zabrane. Potvrđena je i općom saglasnošću islamskih pravnika (*idžmaom*).

U prethodnom poglavlju smo naveli da je dopušteno mužu da može uživati sa ženom u onome što je iznad donjeg ogrtača između pupka i koljena u vrijeme dok je žena u periodu menstruacije i pranju nakon poroda, dok je ispod ogrtača zabranjeno.[1] Smisao ove zabrane je ograničavanje rasplamsavanja strasti kao signal upozorenja da se ne padne u vjerski zabranjeno a po tijelo zdravstveno štetno. Ko kruži oko zabranjenog rizikuje da i sâm u njega padne. Općeprihvaćeno je da se time preventivno čuva vjera i zdravlje, i stoji na strani bogobojaznosti i čednosti u vladanju, ponašanju i ophođenju.

Medicinski je utvrđeno da odnos u vrijeme menstrualnog perioda i pranja poslije porođaja izaziva sljedeće štetne posljedice:

1. Bolovi ženskih spolnih organa: Može da izazove upalu materice, jajnika ili karlice gdje se javljaju oštećenja sa izuzetno jakim bolovima. Može da dovede i do uništenja jajnika i izazivanja neplodnosti.

2. Ulazak menstrualne nečistoće u muški spolni organ izaziva gnojnu upalu sličnu triperu. Može se proširiti i na mošnice i oštetiti ih što može dovesti do muške neplodnosti. Može se zaraziti i sifilisom ukoliko krv žene bude inficirana bakterijama.

U svakom slučaju prilaženje ženi u ovome stanju izaziva sterilnost i kod muškarca i kod žene i dovodi do upale spolnih organa, slabljenja zdravlja, što je i te kako velika šteta.

Zbog toga se svi savremeni liječnici na svijetu slažu u obaveznom izbjegavanju žene u ovome periodu, što ističe i Kur'an časni:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ

I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: 'To je neprijatnost.' 'Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja.[2] (El-Bekara, 222.)

[1] Čovjek sa svojom ženom, dok je u hajzu ili nifasu, može raditi sve osim direktnog spolnog odnosa, a dokaz za to su riječi Poslanika ﷺ: "Činite sve što želite osim direktnog spolnog odnosa." (Hadis prenose svi autori zbirki osim Buharije.)

[2] Pogl. *Tefsiru-l-Meredži*, tumačenje navedenog ajeta. Eš-Šejh el-Meredží ove štetne posljedice navodi prema mišljenju poznatih savremenih liječnika.

Ko učini odnos sa ženom dok je u menstrualnom periodu ili čišćenju poslije poroda neka se pokaje za učinjeni grijeh iskrenom tevbom i zatraži oprost od Uzvišenog Allaha uz pokajanje za ono što je činio. Ovo je mišljenje većine islamskih pravnika. Međutim, prema mišljenju Ibn Abbasa, Katade i el-Evza'ija, Ishaka, Ahmeda u drugoj predaji i eš-Šafije prema njegovom prvobitnom mišljenju, za ovaj grijeh treba podijeliti sadaku u vrijednosti od jedan dinar ili pola dinara,[1] prema materijalnom stanju i prema krvi kod žene, da li je crvena ili žuta. U hadisu kojeg prenose autori zbirki *Sunen* i Taberani od Ibn Abbasa ﷺ, za onoga ko ima odnos sa ženom u menstrualnom periodu Vjerovjesnik ﷺ je rekao: “Neka podijeli sadaku od jedan dinar ili pola dinara.” U Tirmizijevoj verziji je rekao: “Ako je krv crvena neka dadne dinar, a ako je žuta pola dinara.”

Šta savjetuju ljekari, naučnici i stručnjaci:

1. Da se bude umjereno u udovoljavanju strastima i požudi, i da bude u prosjeku dva puta sedmično, s tim da može biti i rjeđe zavisno od potreba oboje supružnika i njihove čednosti i neporočnosti. U svakome slučaju, ne smije se pretjerivati jer pretjeranost dovodi do štetnih posljedica po tjelesno zdravlje, opadanja intelektualne sposobnosti, besposličarenja i zanemarivanja islamskih odgovornosti.

2. Prvo zabavljanje pa onda udovoljavanje strastima, o čemu je naprijed bilo riječi.

3. Muž treba paziti da izabere odgovarajuće vrijeme za spolni odnos, pošto je žena veoma osjetljive prirode. Ne treba joj prilaziti u vrijeme u kojemu nije raspoložena i kada je bolesna ili umorna. Insistiranje na odnosu u ovo vrijeme može dovesti do osjećaja odvratnosti, sijanja mržnje, prijezira a ponekad i razvoda.

4. Muž mora voditi računa da i žena, udovoljavajući svojoj strasti, osjeti zadovoljstvo spolnim odnosom, o čemu smo naprijed govorili.

5. Obavljanje spolnog odnosa je dozvoljeno u svako vrijeme noći i dana, osim u vrijeme u kojemu je Islam zabranio spolni odnos, kada se posti kao farz propisani post i kada je žena u menstrualnom periodu ili čišćenju nakon poroda.

Međutim, sunnet je imati spolni odnos uoči petka ili petkom u toku dana. Ovo se temelji na hadisu koji prenosi Buhari u kojemu Poslanik ﷺ veli: “Ko se okupa u petak kao što se kupa poslije spolnog odnosa, a

[1] Jedan dinar ima vrijednost tri grama srebra.

zatim krene da klanja (u prvom jutarnjem satu, tj. rano) kao da je žrtvovao devu, a ko krene u drugom satu kao da je žrtvovao kravu, a ko krene u trećem satu kao da je žrvovao rogatog ovna, a ko krene u četvrtom satu kao da je žrtvovao kokoš, a ko krene u petom satu kao da je žrtvovao jaje. Kada imam izađe (na minber) meleki pristupe i slušaju hutbu."

U hadisu koji prenose Ebu Davud i en-Nesa'i se navodi: "Ko imadne odnos sa ženom u petak pa se okupa i poslije rano ustane i ranije ode pješice na namaz, približi se imamu i pomno bude pratio hutbu, imat će nagradu kao da je tokom cijele godine postio i klanjao."

6. Žena mora voditi računa o naravi svoga muža i njegovim željama za dotjerivanjem, nježnošću i spolnim odnosom u posebnim vremenima. Nije joj dozvoljeno da stoji na putu njegovim željama ili da posti bez njegove dozvole. Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Kada čovjek pozove svoju ženu u krevet a ona odbije da mu dođe i on zaspi ljut na nju, meleki je proklinju sve dok ne svane." U drugoj verziji stoji: "sve dok se ne odljuti."

Buhari prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ženi nije dozvoljeno da posti (nafilu) dok je muž kod kuće, osim sa njegovim dopuštenjem."

Ovo bi bili najvažniji pogledi na seksualni život sa islamskog stanovišta i iz islamskog ugla gledanja najistaknutija pravila u vezi sa spolnim odnosom i načinom obavljanja ženidbe.

Molim Allaha da našoj omladini osigura kreposne žene, da kada muž pogleda svoju ženu da ga razveseli, kada joj nešto naredi da ga posluša, kada od kuće ode da na njegov imetak i čast pazi. Allahu moj, uslišaj!

* * *

6. I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene

U tome da je novac osnov sreće i temelj života nema sporenja. Kada ga ima čovjek rješava svaki problem, na putu uklanja svaku zapreku i dovodi ga do njegova cilja.

Neko može biti učen i moralan čovjek ali da živi u uobraženoj društvenoj sredini koja smatra da je novac sve pa zbog njegova siromaštva ne obraća pažnju niti se osvrće na njega, makar to bio i imam dvaju harema ili posebno učen čovjek.

Novac je, dakle, kao što se vidi, žila kucavica sigurnosti života. On je osnovno sredstvo ostvarenja bilo kojega cilja. Kod neznalica i zalutalih on je na prvome mjestu!

Međutim, šta da rade mladići kada se žele ženiti, a nemaju dovoljno novca? Šta da čine kada vide da se niko sa kojima žive ne solidariše niti saosjeća sa njima?

Oni žele da se brakom zaštite od poročnosti ali ne nalaze načina da to ostvare.

Oni žele da blagoslovljenom vezom odgovore izazovu nagona ali im se isprječuju prepreke i prepreke.

Oni žele da se odazovu Poslanikovom ﷺ pozivu omladini da se žene ali ne nalaze novca za to, niti bratsku i ljudsku solidarnost u sredinu u kojoj žive.

Prema tome, na koji način da očuvaju svoju neporočnost i obuzdaju nemir svojih strastvenih nagona?

Jedini način da to ostvare je da se odazovu Kur'anu časnom u čuvanju kreposti i uzdizanju. Ovo je jedini put ličnog preobražaja, očuvanja od zapadanja u blud i uzdizanja iznad misli koje navode u porok.

Uzvišeni veli:

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ

I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne. (En-Nûr, 33.)

Ovaj kur'anski poziv na čednost predstavlja plemeniti duhovni odgoj koji u dušama omladine jača volju, u srcima njihovim učvršćuje odlučnost, čini od njih ljude-meleke i zanavijek im pruža sigurnost i postojanost.

Međutim, koja je to islamska metoda koja vodi do vrha kreposti i ličnog uzdizanja?

Načela ove metode smo izložili u trećem poglavlju ove knjige pod naslovom "Liječenje od onanije u svjetlu Islama."

A sada ćemo dati osnovne crte načela ove metode sa novim dodacima do kojih smo uspjeli doći radi dopune teme, a Allah zna najbolje svačije namjere.

1. ženidba u ranim godinama,
2. ustrajnost u nafila postu,
3. izbjegavanje svega što izaziva seksualnu strast,
4. ispunjavanje slobodnog vemena korisnim aktivnostima,
5. čestito društvo,
6. zdravstveno obrazovanje i
7. stvaranje osjećaja straha od Uzvišenog i Blagoslovljenog Allaha.

Novi dodaci koji nadopunjuju ovu metodu se koncentriraju na dvije tačke:

Prvo, obaranje pogleda od zabranjenih stvari.

Drugo, jačanje vjerske svijesti.

O obaranju pogleda od zabranjenih stvari smo opširno govorili kada smo obrađivali temu "Pravila pogleda."

Međutim, ja bih čitaocima po drugi put ukratko skrenuo pažnju na opasnost koja proizilazi iz gledanja zabranjenih stvari da bi odgajateljima ovaj problem bio stalno na svijesti i pri pameti.

Nema sporenja da je gledanje u ženu tuđinku jedna od Iblisovih strelica, pa ko je ostavi iz straha prema Allahu, On će mu u zamjenu za to podariti vjeru čiju će slast osjetiti u svome srcu.

Pogled koji slijedi drugi pogled nesumnjivo vodi ka strastvenom zanosu prema ženi ili muškarcu. Ovaj zanos slijedi osmijeh poslije kojeg dolazi pozdrav a nakon njega razgovor iz kojega proizilazi ugovaranje sastanka i na kraju susret. Iz ovakvoga susreta, naposljetku, mogu proisteći samo loše posljedice.

Dovoljno je štete od nevjernog pogleda prema ženi to što u čovjeku blokira čisto razmišljanje i odvraća ga od mnogih obaveza. To društvo vodi u posrnulost i moralnu izopačenost a od omladine pravi izrode i degenerike, koji znaju samo za zabavu i besposličarenje i koji kroz život idu bez ikakva cilja. Oni postaju najveća opasnost za sigurnost i stabilnost, i najštetniji po uzoritost i moral.

Zbog toga Kur'an časni naređuje vjernicima i vjernicama da obore poglede svoje i čuvaju stidna mjesta svoja.

Uzvišeni Allah u poglavlju En-Nûr ističe:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ(٣٠)وَقُلْ
لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim... (ajet, 30.-31.)

Jedini način dostizanja vrha kreposti i ličnog uzdizanja je, prema tome, obaranje pogleda od zabranjenih stvari.

Pa zar oni koji su razumom obdareni neće pouku primiti!?

O jačanju vjerske svijesti smo govorili na više mjesta u ovoj knjizi, posebno kada smo govorili o sredstvima zasađivanja božanske vjere u dušu djeteta, o etapama koje vode ka učvršćivanju vjerskog odgoja u djetetu kada dostigne pubertetsko doba, primakne se punoljetstvu i pređe preko praga momačkog doba a sa ciljem da bi preobrazilo svoje stanje, uzdiglo se u moralnom pogledu i bilo melek koji hoda po Zemlji ili kao pobožni isposnik koji se kreće među svijetom.

Poznato je da vezivanje djeteta za božansku vjeru, odgajanje na vjeri u Allahovu kontrolu i nadzor - i u tajnosti i u javnosti - prisustvovanje sijelima na kojima se govori o nauci ili spominje Allahovo ime, na ustrajnosti u vršenju farzova i nafile namaza, revnosti u učenju Kur'ana, klanjanju noćnih namaza dok ostali svijet spava, prilježnosti u preporučljivom i dobrovoljnom postu, slušanju priča o ashabima i slavnim precima, prisjećanju smrti i zagrobnog života, i druženju sa čestitim i pravovjernim društvom, sve ovo - ukoliko se u životu dosljedno sprovodi - jača u djetetu svijest o vjeri, udaljuje ga od mjesta poroka, pokvarenosti i izopačenosti, i dovodi do vrha kreposti i ličnog uzdizanja.

Sada ćemo omladini navesti dva velika primjera kreposti i ličnog uzdizanja da bi se ugledali i za time poveli.

Prvi primjer: Jûsufa ﵇ u cvijetu mladosti, savršene muževnosti i zrele mladosti - kako Kur'an časni navodi - poziva sebi žena od položaja i izuzetne ljepote a istovremeno sva vrata zaključana i sve druge pogodnosti na raspolaganju.

وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ

I poče na grijeh da ga navodi ona u čijoj je kući bio, pa pozaključa sva vrata i reče: 'Hodi!' (Jûsuf, 23.)

E, pa da li je popustio pa se predao i izdao povjereni mu dar? Ne, nego je rekao:

مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

'Sačuvaj Bože!' - uzviknu on - 'vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjeti.' (Jûsuf, 23.)

Upravnikova žena je pokušavala svojim lukavstvom, spletkarenjem i svim drugim što je imala na raspolaganju od raznovrsnog zavođenja i prijetnji da mu razbije njegovu čvrstinu i uništi uznositost, i o tome je u srdžbi i bijesu obavijestila druge žene:

وَلَقَدْ رَاوَدتُّهُ عَن نَّفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِّنَ الصَّاغِرِينَ

Istina je da sam htjela da ga na grijeh navratim, ali se on odupro. Ako ne učini ono što od njega tražim, bit će sigurno u tamnicu bačen i ponižen. (Jûsuf, 32.)

Međutim, mladić Jusuf ﷺ u cijelosti se okrenuo Allahu, moleći Ga za pomoć i zaštitu:

رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ الْجَاهِلِينَ

Gospodaru moj, draža mi je tamnica od ovoga na šta me one navraćaju! I ako Ti ne odvratiš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti i lahkomislen postati. (Jûsuf, 33.)

Tako je bio u iskušenju s jedne strane između vjerničke svijesti i božanskoga straha, a s druge strane primamljivosti grijeha, ali su na kraju primamljivosti izgubile a iman pobijedio!

Drugi primjer: U vrijeme Omera b. el-Hattâba ؓ neki je čovjek otišao u borbu na Allahovom putu tako da mu je žena ostala dugo sama. Zbog usamljenosti ženu je pritisla tuga, navalile na nju bojazni samoće, a u venama joj se probudila krv ženstvenosti i rasplamsala vatra požude. Od činjenja harama je nije moglo spriječiti ništa osim imana i kontrole Allaha Uzvišenog. Tako je Omer ؓ jedne tamne noći ču kako pjeva:

Oduljila se noć i njena crna ćud
Zarobila me a nema dragog da se sa njim poigram

Da nema Allaha i posljedica kojih se bojim
Neko bi zaljuljao strane kreveta mog

Drugoga dana Omer ؓ je došao do svoje kćerke Hafse, majke pravovjernih, i upitao je: “Koliko žena može strpljivo čekati odsutnog muža?”

Ona mu je odgovorila: “Četiri mjeseca.”

Potom je pravovjerni halifa poslao svojim komandantima stacioniranim po ratnim frontovima naređenje da ne zadržavaju vojnike duže od četiri mjeseca odvojene od svojih porodica.

Tako je ova pravovjerna žena bila obuzeta iskušenjem između straha od Allaha sa jedne strane i poticaja na grijeh i razvrat sa druge strane, ali su se poticaji umirili i pobijedio iman.

* * *

Ovo su najvažnije tačke metode kojom mladić musliman dostiže vrh kreposti i ličnog uzdizanja. Nema sumnje da će mladić koji bude strpljivo slijedio principe ove metode, vladao se ozibljno, čvrsto, ustrajno i sukladno njenim načelima, pobijediti u životu sva šejtanska došaptavanja sa kojima se u sebi bori i nadjačati sve poticaje nagona koji u svakoj pori njegova tijela gore. Takav će mladić, naprotiv, biti poput vjerovjesnika po svojemu moralu, poput meleka po svojoj neporočnosti a po kreposti poput slavnih predaka. Za takvoga mladića će doći dan kada će mu Allah iz obilja Svojega dati i olakšati stjecanje sredstava opskrbe i životnog izdržavanja. Uzvišeni Allah uvijek pobožne i čestite ljude za prijatelje uzima i za svaku njihovu zabrinutost i nevolju izlaz nalazi. Zato On u Svojoj Knjizi veli:

وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا(٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada. (Et-Tallak, 2.-3.)

Isto tako On veli:

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ

I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne. (En-Nûr, 33.)

Ova krepost i lično uzdizanje nisu ni u kojem slučaju prigušivanje nagona - kako neki zamišljaju - jer je prigušivanje nagona prema definiciji psihologa i pedagoga "smatranje nečistim održavanje seksualnih aktivnosti i pripisivanje grijeha onome ko se ovim aktivnostima zanima, pa makar to bilo i kroz brak." Ovo je, opet, monaštvo o čemu smo posebno govorili u poglavlju "Brak i spolni odnos" gdje smo mogli vidjeti kako Islam osuđuje neženjenje i odvraća od monaštva, a propisuje brak kao odziv na prirodu i ljudski nagon. Gdje je, dakle, ovdje gušenje? Ovo je Islam sa svojim načelima i svojom stvarnošću, onakav kakav jeste.

Prema tome, kada mladić osjeti nagon i požudu, on ne mora - prema Islamu - da kod Allaha traži utočište za ovakav svoj osjećaj, jer je Islam vrlo jasno rekao da je ova želja prirodna stvar u kojoj nema nikakve pokuđenosti niti protivrječnosti.

Mladić, dakle, ne mora gušiti u sebi ovu želju kako bi u očima svijeta kao i svojim očima bio čist. Nema potrebe ni da smatra grijehom to što ga obuzima takav osjećaj. Na isti način se odstranjuju i svi drugi nervni i psihički problemi koji proizilaze iz osjećanja činjenja grijeha koji dovodi do prijestupa i nastranosti.

Mi, međutim, znamo da Islam ne dopušta pojedincu da se potčinjava pozivu ovoga nagona, nego je za to pravno odredio granice u okviru kojih je sve dozvoljeno a izvan njih zabranjeno.

Ovo je istina. Ovo i gušenje su, međutim, dvije različite stvari. Zabranjivanje onoga što je izvan ovih granica je, ustvari, objašnjenje kako urediti aktivnosti ali ne i prekidati sa izvorom nagona. Ne zabranjuje se, dakle, osjećanje ljudskog nagona u ma kojemu trenutku između čovjeka i njegove strasti...[1]

Sigurno je da prigušivanja u okrilju islamskog odgoja nema. Ako neoženjenim čovjekom zavlada strast i u njeme ovlada nagon, pa postoji vjerovatnoća da bi mogao pasti u naručje razvrata, takvome je dozvoljeno da pribjegne onaniji kako bi umirio nagon i smanjio žestinu strasti, držeći se temeljnog pravila koje kaže: “Od dvije štete bira se manja šteta a od dva zla manje zlo.”

O ovome islamski pravnici ističu: “Onanija je zabranjena u slučaju kada se njom želi izazvati i zadovoljiti mirujuća strast. Međutim, kada strast nadvlada čovjeka, obuzme njegov um, uznemiri misao, počne navoditi na razvrat, a onanija ostane kao jedini način njenoga smirivanja, onda postaje dopuštenom i dostatna je samoj sebi; izravno spašava onoga ko to čini kao i drugi načini, i za to nema ni nagrade ni kazne, niti se piše kao dobro djelo niti kao grijeh.”[2]

Zbog toga, neka zašute jezici onih koji kažu da je Islam vjera gušenja i monaštva a da na seksualni život Islam gleda sa visine kao na nešto nečisto i odvratno.

Dakle, vidjeli smo da za ovakvu optužbu nema osnove u vječnim načelima Islama.

* * *

Mošus za kraj:

Navest ću jedan zanimljiv esej velikog pisca, profesora Alija et-Tantavija koji odslikava novu vrstu savremene islamske svijesti kod omladine i predstavlja jedinstven model pronicljivog razumijevanja i smirenog ubjeđivanja koji Istini poziva mudrošću i lijepim savjetom.

Profesor et-Tantavi, Allah ga sačuvao, u svojoj raspravi “O sine” piše: “Zašto mi pišeš neodlučno i sa stidom?

Misliš da si ti jedini koji osjećaš žestinu razbuktale strasti u svojim nervima, i da si ti jedini koga se to tiče, kao da drugi niko ne osjeća to isto?

---

[1] Dr. Mustafa ‘Abdulvahid, *El-Islam ve-l-muškila el-džinsijja*.

[2] Prema: Eš-Šejh Muhammed el-Hamid, *Rudud 'ala abatil* (Odgovori na neosnovane tvrdnje), str. 42.

Ne, sine moj, smiri se. Nisi ti jedini koji se žališ na to. Ovo je bolest sve omladine.

Ako ti ovo što čitaš ne dâ da spavaš, a imaš sedamnaest godina, to često i mnogim drugim osim tebe, i mlađim i starijim, ne dâ spavati. I to će sve tako biti dok sa njihovih očiju ne ode slast za igrom, sve dok sa predavanja svojih odlazi učenik, sa posla svoga radnik i iz trgovine svoje trgovac.

I šta da radi mladić ovih godina života, u periodu najžešće rasplamsane strasti i najuzrujanijeg, nemirnog i uzavrelog tijela?

Šta da radi?

Ovo jeste problem!

Sa stanovišta Allahova zakona i ljudske prirode, reći ćeš mu: Ženi se.

Sa stanovišta društvene situacije i naučnih metoda, reći ćeš mu: Izaberi jedno od troje, s tim što su svo troje zlo. Međutim, treba da razmisliš o četvrtom koje je jedino dobro, a to je ženidba.

1. Da se povučeš u sebe, u instikt svoga nagona, u maštu svoje strasti i uporno razmišljaš o njima i hraniš ih razuzdanim pričama, razvratnim filmovima, golišavim slikama sve dok te cijelog ne ispune, prisvoje tvoje uši i oči pa ne vidiš da gledaš samo u slike nježnih i vitkih zavodnica. Tako, čim otvoriš knjigu ili upraviš pogled spram izlazećeg mjeseca samo njih vidiš. Vidiš ih u crvenilu osvita zore, u crnini noći, u snovima i na javi...

Želim da zaboravim uspomenu
na nju jer
Kao da mi predstavlja Lejlu
na svaki način

Tako ti drugog rješenja osim fantaziranja, ludila ili propadanja živaca nema.

2. Da se odaš onome što se zove onanija. O islamskom stavu prema ovome govore islamski pravnici. O tome i pjesnici pjevaju. Ona bi, ako bi se govorilo o najmanjoj šteti od tri navedene, bila sa najmanjom. Međutim, pređu li se granice ona obuzima um, fizički slabi organizam, od mladića pravi sredovječnog, slomljenog, sjetnog i usamljenog čovjeka koji bježi od svijeta i izbjegava susrete sa ljudima, boji se života i bježi od životne odgovornosti. Ovo je, ustvari, smrtna presuda čovjeku još za života.

3. Da kusneš iz blata zabranjene slasti, da slijediš put zablude, da potražiš kuće razvrata, da svoje zdravlje, mladost, budućnost i vjeru žrtvuješ u izloženim nasladama i prolaznim užicima. I ako izgubiš šehadet za kojega se boriš, službu za kojom težiš, nauku u koju polažeš nadu, neće ti ostati od tvoje snage i mladosti ništa čime bi mogao pokucati na vrata mnoštva slobodnog posla.

Ne misli da ćeš da se zasitiš... ne nikako, svaki puta kada jednu ljubavnu vezu ostvariš naslada se hlapljivo povećava, isto kao kada piješ slanu vodu, što je više piješ žeđ se sve više povećava. Kada bi poznavao hiljade žena a zatim vidio neku drugu koja te odbija i izbjegava, poželio bi samo nju, osjećao bi bol zbog toga što je gubiš kao što osjeća neko ko nikada nije upoznao ženu.

Pretpostavimo da si kod njih našao sve što si tražio, da imaš i vlast i bogatstvo. Međutim, da li to uključuje i fizičko zdravlje? Da li je u tako dobrom stanju da može nadvladati strastvene želje?

Ali prije nego se to dogodi znaj da su propali mnogo jači ljudski organizmi. Koliko je bilo izuzetno jakih ljudi, prvaka u atletici, borilačkim vještinama, bacanjima i trčanju, i nakon što su se odali strastima i predali nagonima da ih vode, postali su ruševine.

Koliko je velika Allahova mudrost da je dao da uzoritošću dobijaš dvije nagrade: zdravlje i vitalnost, a poročnošću dvije kazne: slabost i bolest. Pogledaj čovjeka tridesetih godina. Zbog nasilja koje je prema samome sebi učinio izgleda kao da je šezdesetogodišnjak, dok kreposni šezdesetogodišnjak izgleda kao tridesetogodišnjak.

Jedna strana poslovica istinu pokazuje: "Ko sačuva svoju mladost sačuvao je starost."[1]

Kao da te slušam kako govoriš: "Ovo je bolest a kamo lijek?"

Radi lijeka trebaš se obratiti Allahovom zakonu i prirodi stvari koje je Allah takvim učinio. Allah nije ništa zabranio a da to nečim drugim nije nadomjestio. Zabranio je lihvarstvo a dopustio trgovinu. Zabranio je blud a dopustio brak. Dakle, lijek je brak.

Ukoliko, međutim, nisi u mogućnosti brak ostvariti ostaje ti jedino lično uzdizanje. Pišući ovaj odlomak nisam želio, da bi ti bio razumljiv i jasan, upotrebljavati psihologijsku terminologiju, nego sam se radi toga oslanjao na primjere koje ti ovdje navodim.

Pogledaj bokal čaja koji ključa na vatri!?

---

[1] Ova me poslovica podsjeća na riječi jednog našega slavnog pretka: "Ako ove organe sačuvamo u mladosti Allah će njih sačuvati u starosti."

Ako ga poklopiš zatvorio si mu izlaz. Ako zatim potpališ vatru zatvorena para će sama sebi napraviti izlaz. A ako mu ti napraviš izlaz voda će isteći i bokal će izgorjeti. Ako na njega, međutim, priključiš malu cjevčicu slično dimnjaku lokomotive, radionica će početi raditi, odnosno voz se kretati i čuda se događati...

U prvom slučaju ko u sebi prigušuje strasti on o njima stalno razmišlja i njima se predaje.

Drugi je slučaj kad čovjek slijedi put zablude pa potraži mjesta zabranjenih užitaka.

A treći je slučaj ličnog uzdizanja, odnosno suzdržavanja.

Uzdizanje je da sâm od sebe tjeraš brigu duhovnim, umnim, mentalnim ili fizičkim naporom, da crpiš rezervnu i zapretanu snagu traženjem utočišta kod Allaha i predavanjem ibadetu ili prihvaćanjem posla i udubljivanjem u naučno istraživanje, ili posvećivanjem umjetnosti i izražavanju strasti koje ti tvoj nagon predstavlja kroz poeziju, umjetničke slike, zatim fizičkim naporom i bavljenjem sportom, i interesiranjem za vjerski odgoj i sportska takmičenja. Čovjek, sine moj, voli sebe. Ne da nikome na sebe. Stane li pred ogledalo i pogleda zaobljenost ramena, čvrstinu grudi i snagu ruku svojih, dopašće mu se ovako skladno i snažno sportski građeno tijelo, više i od jednog ženskog tijela i nikada neće poželjeti da ga žrtvuje, da ga snaga napusti, da mu mišići oslabe, da mu ostane sama koža na kostima zbog dva crna ili plava djevojačka oka.

Ovo je taj lijek: Ženidba je savršen lijek. Ukoliko je nema onda je uzdizanje privremeno sredstvo umirenja koje veoma jako koristi a da pri tome nikakvu štetu ne nanosi.

A što se tiče priča naivčina i smutljivaca da je lijek za ovaj društveni porok privikavanje spolova na miješanje, kako bi se prihvaćanjem ove navike otupila oštrica strasti, zatim otvaranjem javnih kuća kako bi se suzbila ilegalna prostitucija, sve je to samo prazna priča. Tako bismo, što se tiče javnih kuća, ako bismo ih legalizirali, da bi se zadovoljila sva omladina, morali ih otvoriti na svim mjestima. Dakle, u Kairu bi trebalo biti više od deset hiljada prostitutki jer u njemu živi najmanje sto hiljada mladića.[1]

A šta ako bismo mladićima i dozvolili da posjećuju ovakva mjesta, kako bi se na takav način sustegli od ženidbe, šta da radimo sa djevojkama? Hoćemo li i njima otvarati javne kuće sa muškarcima-prostitutkama? Allaha mi, prazna priča, sine.

---

[1] Ova je statistika stara 35 godina iz vremena kada je autor objavio ovaj svoj esej.

A to što kažeš njihovi umovi, to su njihovi nagoni. Oni ne žele moralnu obnovu, napredak žene, širenje kulture, sportskog duha i akademskog života. To su samo riječi kojima se rugaju i svaki dan izmišljaju nove i nove, samo svijet njima plaše i propagandu šire. Oni žele da im damo naše kćeri i sestre da bi uživali u gledanju njihova otkrivenog i sakrivenog tijela, i da bi se uživajući sa njima narugali halalu i haramu, da bi ih same pratili na putovanjima, sa njima dotjeranim plesali na proslavama, i neke očeve prevarili time što bi žrtvovali svoje dostojanstvo da bi im se reklo kako su civilizirani i kulturni.

Prema tome, trebaš se ženiti, sine, čak ako si i učenik. A ako to ne možeš, drži se straha od Allaha, predavanja ibadetu i posvećivanja umjetnosti i sportu. To je blagodaran lijek..."

Mladići i djevojke,

Ovo je jedino rješenje za vaše seksualne probleme. Čuvajte se slušanja savremene propagande koja vam razvrat i sve drugo što je pokuđeno lijepim prikazuje, govoreći: rješenje problema je kultiviranje nagona miješanjem još od malehna ili njegovo zadovoljavanje haramom. Oni brbljaju o onome što ne shvaćaju i raduju se onome što ne razumiju. Oni su, ustvari, - da li iz znanja ili iz neznanja - izvršioci judejsko-kršćanskih planova i masonsko-komunističkih zavjera, samo da bi mladiće i djevojke u islamskim društvima privukli bestidnom egzistencijalizmu i razuzdanom liberalizmu.

Znate li zašto?

Samo zato da bi islamsku omladinu odvratili od borbe i džihada.

Samo zato da bi pogeli glave pred tiranima i despotama.

Samo zato da bi pljeskali svakom živom i prihvatili vlast ateiste.

Samo zato da bi bili stoka kojom upravlja štap silnika.

Zato omladino čuvajte se ove lažne propagande. Čuvajte se strpljivošću. Vežite svoja srca za Allaha. Okrećite se snazi Islama. Odbacite u cijelosti propagandu svakog razvratnog raspuštenjaka i uznositost svakog egzistencijaliste ateiste. I čujte šta kaže Uzvišeni Allah u Svojoj Mudroj Knjizi: وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ *I ne povodite se za prohtjevima ljudi koji su još davno zalutali, i mnoge u zabludu odveli, i sami s Pravoga puta skrenuli.* (El-Ma'ida, 77.)

* * *

7. Da li je dopušteno sa djetetom otvoreno o seksualnom životu razgovarati?

Mnogi odgajatelji i roditelji se pitaju: Može li odgajatelj djetetu otvoreno govoriti o svemu što mu se može pojaviti kao predznak puberteta i vanjskih manifestacija punoljetstva?

Može li mu govoriti o spolnom organu i njegovoj funkciji, o trudnoći, rađanju i kako do toga dolazi?

Može li mu govoriti o tome kako se obavlja spolni odnos kada se oženi?

Sva ova pitanja u mnogome ostaju bez odgovora zbog kolebanja između dopuštenosti i nedopuštenosti.

Na osnovu vjersko-pravnih dokaza koje ćemo navesti izgleda kao da je dozvoljeno odgajatelju da otvoreno razgovara sa svojim sinom ili kćerkom o pitanjima koja se odnose na seksualni život i požudu. Ponekad je i obaveza ukoliko iz toga proizilazi vjerski propis, o čemu će kasnije biti govora.

Dokazi koji o ovome govore su sljedeći:

1. Mnogi kur'anski ajeti govore o spolnom odnosu, ljudskom moralu i razvratu:

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ(٥) إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ(٦) فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ(٧)

I koji stidna mjesta svoja čuvaju, - osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju. (El-Mu'minūn, 5.-7.)

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ

Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama. (El-Bekara, 187.)

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ

I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: 'To je neprijatnost.' Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio. (El-Bekara, 222.)

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ *Žene su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete.* (El-Bekara, 223.)

وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ

A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili. (El-Bekara, 237.)

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ(١٢)ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ(١٣)

Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili. (El-Mu'minûn, 12.-13.)

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا

Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi. (El-Insan - Ed-Dehr, 2.)

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا

Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka njegova s mukom ga nosi i u mukama ga rađa, nosi ga i doji trideset mjeseci. (El-Ahkaf, 15.)

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَى إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا *I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put.* (El-Isrâ', 32.)

الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnicu ne treba da ženi osim bludnik ili mnogobožac, to je zabranjeno vjernicima. (En-Nûr, 3.)

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ(٨٠)إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ(٨١)

I Lûta - kad reče narodu svome: 'Zašto činite razvrat koji niko prije vas na svijetu nije činio? Vi sa strašću prilazite muškarcima, umjesto ženama. Ta vi ste narod koji sve granice zla prelazi!' (El-'Araf, 80.-81.)

Ovi kur'anski ajeti jasno govore o onome ko čuva svoja stidna mjesta i onome ko ih ne čuva. Zatim govore o spolnom odnosu u noćima dok traje post, mjesečnom pranju i neprilaženju ženama dok ono traje, o mjestu odakle se dijete rađa, puštanju žene prije stupanja u odnos sa njom, sjemenu i njegovu razvoju u materici, stvaranju čovjeka od smjese sjemena čovjeka i žene, nošenju djeteta u utrobi majke i vremenu dojenja, bludu kao ružnom putu, strasti čovjekovoj koju zadovoljava mimo žena, i tako dalje sve u kontekstu seksualnog života i ljudskog nagona.

I kako može dijete u dobu djetinjstva shvatiti i razumjeti tumačenje ovih ajeta sa primjerima, ukoliko mu činjenice u vezi sa tim i ono što se time želi reći ne objasni odgajatelj ili učitelj?

Ne može pronicljiv i razuman čovjek reći: "Učitelj i odgajatelj su dužni izbrisati značenja ovih ajeta pomoću drugih tumačenja pomoću kojih se ne dolazi do željenog značenja, ili da prođu pored njih uz dužno poštovanje ali bez objašnjavanja i tumačenja njihova sadržaja. Ne može zato što je to neispravna metoda koja je oprečna izvornom islamskom odgoju i koja protivrječi pozivu Kur'ana časnog na njegovo razumijevanje i pažljivo razmatranje.

كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِّيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُوْلُوا الْأَلْبَابِ

Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili. (Sad, 29.)

Štaviše, nalazimo da Kur'an časni kori one koji uče Kur'an a ne razmišljaju o njegovim ajetima. Onoga ko čini tako on smatra čovjekom prazna duhom, zatvorena srca i nemilosrdnim.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا *Kako oni ne razmisle o Kur'anu ili su im na srcima katanci!* (Muhammed, 24.)

Sada znamo da Kur'an časni čini jednu cjelinu koja u sebi sadrži besprijekornu seksualnu kulturu koja otvara horizonte i objašnjava putokaze.

Ovu kulturu treba da razumiju i djeca i odrasli, i stariji i mlađi, i žene i muškarci.

Koristi ove kulture su te da musliman zna šta mu je dozvoljeno a šta zabranjeno, da zna šta je spolni odnos a šta obmana kada poželi da zadovolji svoju potrebu i savlada strast.

Koristi od ove kulture su i te da se kod muslimana božanskim stvaranjem povećava zadovoljstvo i iman dok prelazi preko ajeta koji govore o stvaranju čovjeka, njegovu oblikovanju i razvijanju dok je još u majčinoj materici kao sjeme, zatim kao grudica usirene krvi, pa zametak (gruda mesa i krvi) i na kraju kao ispravan čovjek.

Koristi od ove kulture su i te da musliman vjeruje čvrstim imanom iz dana u dan u vrijednosti ovoga Islama i trajnost njegovih univerzalnih načela kroz sva vremena. On je jedinstvena vjera koja udovoljava potrebama ljudske strasti i istovremeno ide kroz razdoblja civilizacije i kulture sve do dana kada će Allah naslijediti Zemlju i ono što je na njoj.

2. Među jake dokaze koji upućuju na to da je otvoreno razgovaranje sa djetetom o spolnim pitanjima neophodno, jeste poučavanje djeteta još dok je u dobu djetinjstva o propisima koji se odnose na punoljetstvo i predznake puberteta, tako da kada se na njemu pokažu ove pojave da zna šta mu je potrebno činiti a šta ne smije raditi. Tako će upoznati šta je halal a što haram.

O ovome smo govorili u poglavlju "Poučavanje djece propisima u vezi sa pubertetom i punoljetstvom" i u njemu se može naći dovoljno za razgaliti dušu.

3. Među jake dokaze koji upućuju na to da je otvoreno razgovaranje sa djetetom o spolnim pitanjima nužno, jeste poučavanje djeteta kada se počne približavati punoljetstvu i bude na pragu ženidbe osnovama spolnog odnosa i pravilima zadovoljavanja požude.

Ova pitanja smo objasnili u prethodnoj raspravi pod naslovom "Brak i spolni odnos," gdje se može naći dovoljno za utoliti duševnu žeđ.

Ovo su najočitiji dokazi dozvole otvorenog razgovaranja sa djetetom o seksualnim pitanjima i problemima nagona još dok je u dobu djetinjstva.

Poslije ovoga na odgajatelju je da vrši obavezu seksualnog osvješćivanja svoje djece, jer ga islamski zakon obavezuje da im objašnjava ove činjenice kako ne bi pali u klopku neznanja, opasnost činjenja grijeha i bespuće nereda.

Međutim, ovdje bih želio odgajatelje podsjetiti na dvije stvari:

1. Za svaki period života prilagoditi odgovarajući nivo obrazovanja. Nije logično da se, naprimjer, djetetu govori o osnovama spolnog odnosa od desete godine, zanemarujući propise koji se odnose na doba puberteta i punoljetstva.

2. Bolje je da majka vodi računa o poučavanju kćerke u ovim pitanjima, jer majka ima više utjecaja na kćerku i od nje će lakše i bolje prihvatiti i zapamtiti. U slučaju da nema majke ovo može uraditi bilo koja druga žena upućena u ove stvari.

* * *

Ovo su najvažniji koraci koje je Islam odredio u vezi sa seksualnim odgojem djeteta, izgrađivanjem ponašanja i ovladavanjem nagonima.

Sada vidimo koliko je potrebno da se oni koji se bave naukom, odgojem i reformom prihvate islamske metode odgoja i da slijede kur'ansku uputu u ovladavanju ljudskim nagonima. Možda i dobijemo islamsko pokoljenje među omladinom koji će svoju ličnost usavršiti, postelju urediti, moral izgraditi i osloboditi duše i srca svoja od duševnih bolesti i poroka. U tom će slučaju biti u stanju da nose Objavu, vrše odgovornosti i visoko uzdignu zastavu Allahove jednote (*tevhida*) i obilježja Islama.

Želio bih da svako pametan i razuman shvati da, kada veliki Islam liječi ljudske probleme i bolesti društva da to čini potpuno sa svih strana i bdijući nad svim oblastima života, jer je Islam vjekovima Allahov zakon koji je Uzvišeni Allah objavio da svim svjetovima bude Uputa, radosna vijest i opomena. Pa ko po njemu bude sudio bit će pravedan, ko ga bude slijedio bit će sretan, i ko bude njenu pozivao bit će na Pravome putu.

Svijet se može osloboditi od nereda koji izaziva nasrnula požuda i moralnog padanja jedino prihvaćanjem islamskog gledanja na seksualni život zato što Islam stavlja svaku stvar na svoje mjesto i što pruža čovjeku uravnotežen i cjelovit život koji ostvaruje smisao ljudskosti i udovoljava ljudskim čežnjama.

Nadamo se da će muslimani shvatiti svoju vjeru i početi živjeti sigurni i smireni u njenome okrilju. Nadamo se da će povratiti i mjesto koje im je nekada pripadalo u ljudskoj povijesti među narodima, kao i čast koju su uživali pod Suncem, a to Allahu nije teško.

Odgajatelji,

Da li ste znali obim teške i naporne odgovornosti koja je pala na vaša pleća?

Da li ste znali da je odgovornost za vjerski odgoj osnovni stub kojemu trebate usmjeriti vašu pažnju?

Da li ste znali da je odgovornost za moralni odgoj jedna od veoma važnih odgovornosti kojoj trebate pokloniti vašu pažnju i brigu?

Da li ste znali da je odgovornost za fizički odgoj jedno od sredstava jačanja snage na što trebate koncentrirati vaše napore i moć?

Da li ste znali da je odgovornost za mentalni odgoj jedan od stubova slave, kulture i civilizacije vašega naroda i vaše domovine?

Da li ste znali da je odgovornost za psihički odgoj temelj zrelosti i uravnoteženosti u pripremanju vaše djece?

Da li ste znali da je odgovornost za društveni odgoj jedna od najistaknutijih odgovornosti o kojoj trebate poučavati svoju djecu?

Da li ste znali da je odgovornost za seksualni odgoj jedno od važnih i velikih pitanja na čijim načelima trebate odgajati one prema kojima imate obavezu odgajanja?

Ako sve ovo znate onda ste dužni da se bez oklijevanja i oslanjanja na druge date na oblast odgajanja i nošenja odgovornosti, sve dok cvijeće svoga života i plodove svoga srca ne vidite čedne kao meleke, odlučne kao ashabe, hrabre kao robove i svijetle i blistave kao Mjesec.

Prema onome koliko im ponudite, koliko truda uložite, koliku odlučnost pokažete i odgovornost koju osjećate, toliko će biti dobra vašemu narodu, čestitosti vašoj djeci i primjerenog odgoja vašemu potomstvu i cijelom pokoljenju.

Da li znaju odgajatelji kako ovo ostvariti? Kako dostići vrh čestitog odgoja?

Prema mojemu mišljenju to se može ostvariti pomoću dvije važne i osnovne stvari:

Prvo: izvanjska kontrola i nadgledanje.

Drugo: korišćenje slobodnog vremena.

Kontrolom i nadgledanjem dijete se odgaja u vjerskom pogledu, moralno formira, fizički jača, mentalno i intelektualno sazrijeva, i psihološko-socijalno usavršava.

Kontrolom i nadgledanjem dijete se spašava od loših drugova, poročnog druženja, iskušenja i posrtanja.

Kontrolom i nadgledanjem dijete se oslobađa svih činilaca koji dovode do posrtanja i nevolja. Oslobađa se posjećivanja kina, gledanja ljubavnih i porno filmova na televiziji, policijsko-kriminalističkih televizijskih serija i tendenciozno-bestidnih predstava. Oslobađa se i čitanja izazivačko-pornografskih časopisa, seksualno-uzbuđujućih priča, loših nemoralnih pozorišnih predstava koje uništavaju uzoritost i ruše islamski moral u korijenu.

Kontrolom i nadgledanjem dijete dostiže vrh uzoritog islamskog odgoja, duhovno, mentalno, moralno i intelektualno se usavršava i drugima pruža dobar primjer morala i lijep uzor u ponašanju. Štaviše, bit će poput Mjesečeve svjetlosti na nebu i kao da melek hoda po Zemlji.

Korišćenje slobodnog vremena podrazumijeva koncentriranje na ulaganje napora i usmjeravanje energije odgajatelja u vrijeme kada pristigne kući i sjedi sa svojom ženom i djecom. Za korišćenje ovoga slobodnog vremena odgajatelj treba imati pripremljen odgovarajući program za osposobljavanje djece u intelektualnom pogledu, za učvršćivanje vjerskog ubjeđenja i za moralno usmjeravanje.

Dobroga li oca i lijepe majke kada za večernja sijela sa svojom djecom organiziraju ciljani program poučavanja svoje djece! Roditelji koji sjede sa svojom djecom i slušaju lekciju koju djeca uče, ili razumijevanje problema o kojemu pišu, ili izlaganje priče koju uče, ili usvajanje vrline u koju se usmjeravaju, ili poboljšavanje učenja Kur'ana kojega uče, ili izazivanje pristojne igre, ili relaksirajuće šale kojoj se vesele i smiju, takvi će roditelji imati kod Uzvišenog i Svemoćnog Allaha najveće nagrade.

Ovo je put Istine koji djetetu nudi svako dobro, pomoću kojega se uzdiže ka visokim položajima i lijepom moralu. Štaviše, od njega pravi pravog i mudrog čovjeka, i plemenitog i vrlog muslimana.

Ovo je uistinu put primjernog islamskog odgoja radi pripremanja djeteta za život, osposobljavanja da bude čvrst i solidan prilog izgradnji vrlog društva i stvaranja uzoritog vjerničkog pokoljenja. Koliko su otac, majka ili odgajatelj nepravedni prema djetetu, nemarni u svojim dužnostima prema njemu i ubice njegove čovječnosti dok provode slobodno vrijeme u besposlenu sijelu sa svojim prijateljima, ili u kafani besposličareći sa svojim nemarnim i besposlenim komšijama, ili u bestidnom i nemoralnom pozorištu sa svojim posrnulim i razuzdanim prijateljima i kolegama?

Ko će drugi brinuti o odgoju djeteta na načelima istinskog imana, i čvrstog i ispravnog vjerskog učenja ako neće otac i majka?

Ko će drugi brinuti o odgoju djeteta na principima kreposnog morala i prefinjenog vladanja ako neće otac i majka?

Ko će drugi brinuti o odgoju djeteta na zdravom razumu, zdravom tijelu i čvrstoj fizičkoj snazi ako neće otac i majka?

Ko će drugi brinuti o odgoju djeteta u stjecanju nauke i korisne kulture ako neće otac i majka?

Ko će drugi brinuti o odgoju djeteta na psihičkim načelima i principima razboritosti i uravnoteženosti ako neće otac i majka?

Ko će drugi brinuti o odgoju djeteta u uvažavanju prava drugih i držanja etičkih pravila u društvu ako neće otac i majka?

Ko će drugi odgajati dijete na ovim osobinama i usaditi u njegovo srce ove vrline ako mu je otac nemaran a majka besposličarka?

Neka se Allah smiluje Ševkiju kad reče:

Nije siroče čiji roditelji zbog briga skončaše
I dijete jadno iza sebe samo ostaviše

Siroče je dijete ono koga živa majka zapusti
I otac pogrešnim stvarima zauzet, lošemu društvu prepusti

Roditelji su, dakle, odgovorni za odgoj djeteta u imanu i moralu, njegovu formiranju na mentalnoj zrelosti i psihičkoj uravnoteženosti, i usmjeravanju ka stjecanju korisne nauke i raznovrsnih kulturnih vrijednosti.

Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ: "Čovjek je pastir u svojoj porodici i odgovoran je za svoje stado, a žena je pastirka u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

Isto tako je rekao: "Allahu će svako odgovarati za ono što mu je povjereno na čuvanje, bilo da ga je sačuvao ili izgubio." (Hadis prenosi Ibn Hibban.)

Također je rekao: "Otac djetetu ne može ništa bolje darovati od lijepoga odgoja." (Hadis prenosi Tirmizi)

Roditelji moraju osjećati svoju potpunu odgovornost i da koriste slobodno vrijeme za obavljanje ovih obaveza i izvršavanje navedenih odgovornosti.

Trebaju da znaju da ih zanemarivanje bilo koje odgovornosti, o kojima je naprijed bilo riječi, izlaže kazni Uzvišenog Allaha na Dan kada neće pomoći ni imetak ni sinovi, nego samo čisto srce.

Roditelji treba samo da usmjere svoje oči na riječi Blagoslovljenog i Uzvišenog:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti. (Et-Tahrím, 6.)

Nema sumnje da će, ako se budu prisjećali ovoga ajeta i u sebi samima budu osjećali Allahovu kontrolu, njihova predanost odgoju biti jača a obavljanje ovih odgovornosti veće. Neka odgajatelji znaju svoje obaveze, neka iskoriste svoje slobodno vrijeme u odgajanje svoje djece. Treba da znaju da je vrijeme kao sablja. Ako oni njom ne sijeku ona će njih pokositi, a obaveza uvijek ima više od vremena na raspolaganju. Život veoma brzo prolazi. Ako ne izvrše na svoja pleća preuzeti emanet i ako ne budu vodili računa o svojim odgovornostima na pravi način, smrt će ih iznenaditi tako što će im veoma brzo doći a da za njen dolazak neće znati. Štaviše, stići će ih nenadna kazna i spasa im neće biti. Istinu je kazao Uzvišeni Allah u Svojoj Mudroj Knjizi:

وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ(٥٤)وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ(٥٥)

I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe, - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti. I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati. (Ez-Zumer, 54.-55.)

Na kraju, želim skrenuti pažnju svim odgajateljima na razlike u stepenima odgovornosti, naročito kod roditelja, kao i na to da su metode odgoja koje sam predstavio, naročito društvenog, prikladne za sve, za odrasle i za djecu, za stare i za mlade, i za muškarce i za žene.

Zbog toga apelujem na odgajatelje da prije nego počnu odgajati svoju djecu, islamsku metodu odgoja primijene nad samim sobom, da bi bili dobar primjer onima čiju odgovornost odgoja nose na svojim plećima. Zatim da ulože napore u obrazovanje i pravilno orijentiranje svoje djece, kako bi se razvijala i rasla na ispravnom vjerskom učenju, savršenom Islamu i uzvišenom moralu. Tako će ih pripremiti za

zalaženje u more života, da sa svojim pravovjernim srcima, strpljivošću u težnjama, nedužnim i neporočnim dušama, zrelim i uravnoteženim razumom, i fizičkom snagom, nose i najteže odgovornosti.

Braćo odgajatelji, ne žalite truda, skupite snage i krenite uz Allahov blagoslov, pa će vas Allahove oči paziti a buduće generacije za vaš trud i vaša djela blagosiljati. A i Allah će vas za to nagraditi i dobru vam plaću na Sudnjemu danu osigurati.

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

I reci: 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti.' (Et-Tevba, 105.)

I na kraju, naša dova je: Hvala Allahu, Gospodaru svjetova.



Treći dio

Ovaj dio sadrži tri poglavlja:

- *Prvo poglavlje: Djelotvorna pedagoška sredstva*
- *Drugo poglavlje: Osnovna pravila odgoja djeteta*
- *Treće poglavlje: Neophodni pedagoški prijedlozi*

Prvo poglavlje

Djelotvorna pedagoška sredstva

U prvoj knjizi smo govorili o velikim odgovornostima odgajatelja za odgoj djece u vjerskoj i moralnoj, mentalnoj i fizičkoj, psihičkoj i društvenoj sferi odgoja. Sve ove odgovornosti o kojima smo opširno govorili spadaju među najveće odgovornosti u oblasti odgoja i pripremanja djeteta za život. Koliko su roditelji sretni a odgajatelji radosni kada u budućnosti ubiru plodove svojih napora i odmaraju se u hladu koji su sami napravili?!

Koliko im je duša mirna a oči vesele kada vide da im djeca kao meleki po Zemlji hodaju i kao živi mushafi među svijetom se kreću?!

Pitanje je, međutim, je li dovoljno samo izvršavati ove odgovornosti i ispunjavati navedene obaveze? Da li se time izvršila obaveza, obavila zadaća i sve što je bilo moguće učinjeno, ili je potrebno iznalaženje dodatnih sredstava i traganje za savršenijim i boljim metodama odgoja?

Savjestan i pravedan odgajatelj neprestano traga za novim sredstvima i djelotvornim pedagoškim pravilima za pripremanje djeteta u vjerskom i moralnom smislu, i njegovu formiranju u naučnom, psihičkom i društvenom pogledu, samo da bi dijete dostiglo najuzvišenije znakove savršenstva, najviše okrilje zrelosti i najrazvijenije ispoljavanje razboritosti i uravnoteženosti.

Međutim, koja su to nova sredstva i djelotvorna pedagoška pravila za formiranje djeteta i njegovo pripremanje za život?

Prema mojemu mišljenju ona se koncentriraju u pet stvari:

1. odgajanje pomoću ličnog primjera,
2. odgajanje pomoću okoline,
3. odgajanje pomoću savjeta,
4. odgajanje pomoću nadgledanja i
5. odgajanje pomoću kažnjavanja.

1. Odgajanje pomoću ličnog primjera

Lični primjer ili uzor u pedagogiji predstavlja jedno od nauspješnijih i najefikasnijih sredstava u moralnom odgajanju djeteta i njegovu formiranju u psihičkom i društvenom pogledu. Odgajatelj za dijete predstavlja idealnog čovjeka i u njegovim očima on je najbolji uzor. On se zbog toga ugleda na njega u vladanju, i svjesno ili nesvjesno ga oponaša u njegovu moralu. Štaviše, u njemu i u njegovim osjećanjima, da li svjesno ili nesvjesno, ostaje utisnuta odgajateljova slika dok govori, radi, osjeća i misli.

Zato je lični primjer veliki činilac odgajanja djeteta, kako u pozitivnom tako i u negativnom pravcu. Ukoliko je odgajatelj iskrena, poštena, plemenita i kreposna osoba, dijete koje takav odgajatelj odgaja će se razvijati na iskrenosti, poštenju, plemenitom moralu, hrabrosti i kreposti. Ako je odgajatelj lažac, vjeroloman, izopa[illegible]er, škrtica, kukavica ili prostak, i dijete koje on odgaja će rasti na [illegible], vjerolomnosti, izopačenosti, škrtosti, kukavičluku i prostakluku.

Koliko god dijete bilo spremno za velika djela, koliko god bilo čiste i neporočne prirode, ono se neće okrenuti načelima dobra i osnovama uzoritog odgoja sve dok ne vidi da mu je odgajatelj na visini moralnosti, vrhuncu ljudskih vrijednosti i ideal čovjeka. Lahko je poučiti dijete određenoj metodi odgoja, ali je teško da dijete istovremeno i prihvati tu metodu, kada vidi da onaj ko bdije nad njegovim odgojem i usmjerava ga, i sâm ne prakticira ovu metodu i ne izvršava njene temeljne principe i osnovna načela.

Uzvišeni Allah - koji je Svojim robovima ustanovio čudesnu nebesku metodu - je znao da se Poslanik poslan od Njega da narodu dostavi nebesku Objavu mora odlikovati najvišim mentalnim, moralnim i psihičkim svojstvima savršenstva, da bi svijet od njega prihvaćao, slijedio ga, učio od njega, odazivao mu se i slijedio njegov put u plemenitosti, uzoritosti i visokom moralu.

Zbog toga poslanstvo spada u kategoriju zaduženja, odnosno zapovijedi a nije stečeno, jer je Uzvišeni Allah znao kome će povjeriti Svoju Objavu. On je dobro znao koga da među čovječanstvom odabere da budu Njegovi poslanici, donosioci radosne vijesti i opominjači.

Zato je Allah poslao Muhammeda ﷺ da muslimanima kroz cijelu historiju služi kao dobar uzor i da čovječanstvu kroz sva vremena i sva mjesta bude svjetiljka koja neprestano svijetli i mjesec koji put pokazuje.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ *Vi u Allahovu Poslaniku imate divan uzor.* (El-Ahzâb, 21.)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا(٤٥)وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا(٤٦)

O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, da - po Njegovom naređenju - pozivaš k Allahu, i kao svjetiljku koja sija. (El-Ahzâb, 45.-46.)

Uzvišeni Allah je u ličnosti Muhammeda ﷺ dao potpunu sliku islamske metode koja potonjim generacijama treba biti živa i trajna slika savršenstva njegova morala i sveobuhvatnosti njegove veličine.

Kada je jednom Aiša, radijallahu ‘anha, bila upitana o moralu Allahova Poslanika ﷺ odgovorila je: “Njegov moral je Kur’an.”

Ona je tako u preciznom, kratkom i sveobuhvatnom odgovoru sjedinila značenje univerzalne kur’anske metode i načela uzoritog morala. I, uistinu, Vjerovjesnik ﷺ je bio živi tumač kur’anskih vrijednosti i pokretna slika njegovih trajno važećih preporuka.

Ko onda može kružiti oko nečega zabranjenoga ili doći do ivice velikog mora?

Dovoljno je za čast, ugled i besmrtnost poruke Allahova Poslanika ﷺ to što obznanjuje za sebe da ga je Uzvišeni Allah odgojio na najbolji način da bi trajno bio lijek za tijelo, sunce za vasionu i blistavi mjesec u moru mraka.

El-Askeri i Ibn es-Sem’ani prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: “Mene je odgojio moj Gospodar i lijep odgoj mi podario.”[1]

Da ga je Allah odgojio dokazuje to što je ﷺ okružen Allahovom pažnjom, što se odlikovao osnovnim poslaničkim svojstvima i prije i nakon poslanstva.

Pouzdano je poznato da nije činio džahilijjetske grijehe nego je bio poznat po čistoj neporočnosti.

Zbog njegove iskrenosti i poštenja u džahilijjetsko doba su ga nazivali Iskrenim i Povjerljivim.[2] On je taj kome je među velikim brojem svijeta rečeno: “Od tebe nismo laži čuli.”

---

[1] Ovaj hadis je slabog lanca prenosilaca ali je ispravnog značenja.

[2] Es-Sadik el-Emin. (nap. prevodioca)

U pogledu oštroumnosti i pronicljivosti niko mu nije ni blizu bio. Dovoljno je za njegovu ﷺ čast, ugled i besmrtnost poruke to što je zahvaljujući svojoj smišljenosti i mudrosti bio u stanju narodu ponuditi prihvatljivo rješenje u pogledu postavljanja Crnog kamena i tako ga spasiti od žestokog i rušilačkog rata čiji je kranji ishod samo Allah znao.

A što se tiče dostavljanja Objave narodu, san mu njegov nije prijao, jelo mu nije bilo ukusno, niti mu se duša veselila, sve dok nije vidio da se narod odaziva pozivu u Islam i da ulazi u Allahovu vjeru. Mnogi ajeti su objavljeni da podstaknu Vjerovjesnika ﷺ na to da olakša sebi brigu i tugu, i da umiri svoje djelovanje i dostavljanje Objave kako od žalosti ne bi svisnuo i fizičkoj propasti se izložio. U takve spadaju sljedeći ajeti:

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا

Pa zar ćeš ti za njima od tuge svisnuti, ako oni u govor ovaj neće da povjeruju? (El-Kehf, 6.)

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ

Ti, doista, ne možeš uputiti na pravi put onoga koga ti želiš da uputiš, Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće. (El-Kasas, 56.)

فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ *Pa ne izgaraj od žalosti za njima.* (Fatir, 8.)

I pored svega ovoga Allahov Poslanik ﷺ je bio primjer ustrajnosti, čvrstine, strpljivosti, izdržljivosti, upornosti i borbenosti. Ovako su se odlučni poslanici trudili i borili dok nisu vidjeli svoj narod kako u grupama ulazi u Allahovu vjeru.

* * *

I u pogledu davanja ličnog primjera u izvršavanju vjerskih obreda i morala, Vjerovjesnik ﷺ je dostigao najviše stupnjeve. Kako je vrijeme teklo i smjenjivala se stoljeća svijet je u Vjerovjesnikovom ﷺ ibadetu i njegovu sveobuhvatnom moralu stalno pronalazio izvanredan uzor i pravi putokaz.

O tome kako treba izvršavati vjerske obrede prenose Buhari i Muslim od el-Mugire b. Šu'be ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ bi noću na kijamu tako dugo stajao da bi mu noge otjecale. A kada bi mu neko rekao: 'Zar tebi nisu svi grijesi, i učinjeni i oni koje ćeš učiniti, oprošteni?' - on bi tada odgovorio: 'Zar da ne budem zahvalni rob?'"

Buhari i Muslim prenose od Alkame ﷺ koji kazuje da je jednom upitao Aišu, radijallahu 'anha: "Da li je Allahov Poslanik ﷺ nekim danima nešto posebno radio (ciljajući na pojačan ibadet)?" Ona mu je tada odgovorila: "Ne. Njegovo vršenje (ibadeta) je uvijek jednako i konstantno. Ko od vas može učiniti ono što čini Allahov Poslanik ﷺ..." Ovako je Vjerovjesnikovo ﷺ srce, ispunjeno strasnom ljubavlju za ibadetom i namazom u tišini, bilo u vezi sa Allahom. Noć je provodio u ibadetu kao i dio dana. U ibadetu je nalazio utjehu i radost. Svojim drugovima je, međutim, branio da ga oponašaju i da se na njega ugledaju u tome jer oni nemaju snage za to.

Aiša, radijallahu 'anha, kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ bi nekada ostavljao posao koji je, inače, morao raditi, plašeći se - ako bi ostali svijet radio po tome - da bi im se to moglo propisati kao obaveza."

Enes prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ postio i dan i noć bez prekida po dva ili tri dana koncem ramazana. Nakon što je i ostali svijet to počeo činiti i o tome on bio obaviješten, rekao je: "Da nam je produžen mjesec nastavili bismo postiti toliko da bi oni koji pretjeruju ostavili svoje pretjerivanje. Ja nisam kao vi. Mene moj Gospodar hrani i poji (tj. pomaže mi i jača me)."

Pa, kako da Allahov Poslanik ﷺ ne bude na najvišem stepenu ibadeta, kada je izvršavao sve što mu je Allah naredio u pogledu noćnih namaza, drugih vjerskih obreda, slavljenja i spominjanja Allahova imena i upućivanja dova Allahu.

يَاأَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ(١)قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا(٢)نِصْفَهُ أَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا(٣)أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا(٤)إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا(٥)إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا(٦)

O ti, umotani! Probdij noć, osim malog dijela; - polovinu njezinu ili malo manje od nje; ili malo više od nje, i izgovaraj Kur'an pažljivo, Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati - tä ustajanje noću, zaista, jače djeluje i izgovara se jasnije. (El-Muzzemmil, 1.-6.)

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا

I probdij dio noći u molitvi, - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onome svijetu hvale dostojno mjesto darovati. (El-Isrâ', 79.)

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا(٢٥)وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا(٢٦)

I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predveče, i u jednom dijelu noći radi njega molitvu obavljaj, i dugo Ga noću hvali. (El-Insan - Ed-Dehr, 25.- 26.)

O uzoru u pogledu kreposnog morala dovoljno će biti da spomenemo makar po jedan primjer koji se odnosi na njegov časni moral i njegovu sveobuhvatnu veličinu u svakome pogledu, svejedno da li je u pitanju plemenitost i odricanje od uživanja, skromnost i blagost, snaga i hrabrost ili izvanredna političnost i čvrstina u pridržavanju utvrđenih principa.

U pogledu plemenitosti Allahov Poslanik ﷺ je toliko dijelio kao da se uopće nije bojao siromaštva. Bio je u činjenju dobra darežljiviji od vjetra koji korist donosi a najdarežljiviji je bio u mjesecu ramazanu.

El-Hafiz Ebu eš-Šejh prenosi od Enesa b. Malika ؓ koji kazuje: “Nikada od Allahova Poslanika ﷺ nije nešto traženo u ime Islama a da to nije dao. Tako mu je jednom došao neki čovjek i tražio od njega da mu nešto dâ i on mu je dao veliko stado brava. Kada se vratio svome narodu čovjek im je savjetovao: “Primite Islam, Muhammed toliko daje kao neko ko se ne boji siromaštva.”

Enes prenosi i to: “Od Allahova Poslanika ﷺ nije nikada nešto traženo da je rekao: ‘Ne.’”

O uzoru u odricanju od uživanja, Abdullah b. Mesud navodi: “Jednom sam ušao kod Poslanika ﷺ dok je ležao na hasuri a na boku mu žuljevi (od hasure). Zato mu rekoh: ‘Allahov Poslaniče, kada bismo ti uzeli dušek da ga prostreš po hasuri, to bi te zaštitilo!’ On mi na to reče: ‘Šta ja imam sa ovim svijetom! Ja sam na ovome svijetu kao prolaznik koji se sklonio u hlad drveta, a zatim otišao i drvo ostavio.’ Zatim je dodao: ‘O Allahu moj, daj Muhammedovoj porodici opskrbe onoliko koliko je dovoljno.’”

Ibn Džerir prenosi od Aiše, radijallahu ‘anha, koja kazuje: “Allahov Poslanik ﷺ se nije najeo pšeničnog hljeba tri dana uzastopno otkako je stigao u Medinu dok nije preselio (umro).”

Ahmed navodi da je Enes ؓ kazivao: “Kada je jednom Fatima, radijallahu ‘anha, dala Vjerovjesniku ﷺ krišku ječmena hljeba on joj je rekao: ‘Ovo je prvo jelo tvoga oca u zadnja tri dana.’”

I kako da ne bude Allahov Poslanik ﷺ na najvećem stepenu odricanja od uživanja kada je samo izvršavao ono što je od njega želio Allah i kada mu se On obratio riječima:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

I nikako ne gledaj dugo ljepote ovoga svijeta koje Mi kao užitak raznim sortama nevjernika pružamo, da ih time na kušnju stavimo, ta nagrada Gospodara tvoga je bolja i vječna. (Ta ha, 131.)

Ovo ne smijemo razumijevati kao da se Allahov Poslanik ﷺ suzdržavao od uživanja zbog siromaštva, škrtosti ili oskudice u hrani. Da je Vjerovjesnik ﷺ žudio za radostima života, izobiljem lijepih stvari i uživanju u sjaju ovosvjetskog života, ovaj svijet bi mu sav pokorno, smjerno i ponizno na raspolaganju bio. Međutim, Allahov Poslanik ﷺ svojim odricanjem od uživanja i skromnim načinom života je žudio za drugim stvarima od kojih ćemo navesti one najočitije i najvažnije:

- Želio je da muslimanska pokoljenja pomoću njegova odricanja od uživanja spoznaju vrijednost međusobnog pomaganja, žrtvovanja i nesebičnosti.

Bejheki penosi da je Aiša, radijallahu 'anha, kazivala: "Allahov Poslanik ﷺ ne bi jeo po tri dana uzastopno i kada bismo htjeli da jedemo on je opet više volio nama nego li sebi." Već smo naveli kako je dijelio kao neko ko se uopće ne plaši siromaštva.

- Želio je da muslimanskim pokoljenjima uzor u životu budu umjerenost i zadovoljavanje sa onoliko koliko je dovoljno za život, bojeći se da ih sjaj ovosvjetskog života i razna iskušenja ne udalje od obaveze pozivanja u Islam i uzdizanja Allahove riječi, kao i da ne dadnu prednost ovome svijetu i on ih uništi kao što je uništio narode prije njih.

- Želio je staviti do znanja licemjerima, neprijateljima i krivovjernicima da od pozivanja ljudi Allahovoj vjeri ne želi stjecanje i gomilanje imetka, prolazne uspone, ovaj kratkotrajani svijet, blagostanje, raskoš, niti juriti za ovim svijetom u ime vjere, - nego želi moliti za nagradu samo Allaha i susret sa Njim koji kod sebe nema nikakvih prolaznih ovosvjetskih dobara. Njegov moto je bio moto prijašnjih poslanika:

وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ

O moj narode! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. (Hûd, 29.)

Što se tiče uzora u skromnosti, svi koji su živjeli u njegovo doba i sa njim se susretali jedinstveni su u tome da je prvi svojim drugovima nazivao selam, da se u cijelosti predavao onome ko mu se obraćao - bilo to dijete ili odrasla osoba - i da je zadnji povlačio ruku kod rukovanja. Kada bi se pojavljivao u društvu sjedao bi na kraju reda. Kada bi išao na pijacu nosio bi svoju robu i govorio: "Najpodesnije je

da je ja nosim." Nije se ustručavao da radi kao obični radnik, bilo kada se gradila njegova džamija ili kopali rovovi. Odazivao se na poziv slobodna čovjeka kao i roba i običnog naroda, primao izvinjenja, krpio svoju odjeću i popravljao obuću, pomagao u kućnim poslovima, sam vezao svoju devu, jeo sa svojim slugom, udovoljavao potrebama slabih i bijednih, sjedio na zemlji itd. itd.

I kako da ne bude Allahov Poslanik ﷺ bogat ovakvom neizmjernom skromnošću kada mu je Allah objavio sljedeće riječi:

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ... *i budi ponizan prema vjernicima koji te slijede!* (Eš-Šu'ara', 215.)

Što se tiče uzora u blagosti, Allahov Poslanik ﷺ je pokazivao najviši stupanj blagosti, bilo kod susreta sa grubim beduinima ili odnosa prema drskim neprijateljima nakon pobjede.

Kada je u pitanju blagost koju je pokazivao u susretu sa grubim beduinima dovoljno će biti da navedemo jedan od mnogobrojnih primjera iz njegove biografije. Buhari i Muslim navode da je Enes ﵁ kazivao: "Jednom sam išao sa Allahovim Poslanikom ﷺ. Na sebi je imao nedžranijski ogrtač debelog poruba. Sustigavši ga, jedan beduin ga toliko jako povuče za ogrtač da sam vidio od siline povlačenja trag na njegovom vratu. Beduin mu tada reče: 'Muhammede, daj mi nešto od Allahova bogatstva koje se nalazi kod tebe.' Poslanik ﷺ se okrenu prema njemu, nasmiješi se i naredi da mu se dadne."

Kada je u pitanju blagost prema neprijateljima nakon pobjede, dovoljno će biti da pogledamo kako se odnosio prema Mekelijama koji su ga vrijeđali preko svake mjere, daleko otišli u njegovu zlostavljanju, protjerali ga iz njegova grada, pravili zavjeru da ga ubiju i ogovarali najružnijim potvorama i raznim klevetama. Velikodušno im opraštajući za sve učinjeno, njegova plemenita ličnost se svakome ko hoće da to vidi u potpunosti prikazuje u svome pravome svjetlu. "Pogledajte ga dok pobjeđuje veliku vojsku kakvu Arapski poluotok nije vidio koja pustoši Mekku i svojom ohološću je tlači... Pogledajte ga dok je grad u njegovoj milosti i ispunjen oprostom a starješine i vođe koji su do jučer oholo hodali po zemlji, kako radeći sa Poslanikom ﷺ uzvraćaju dobročinstvom i vršenjem dobrih djela i sami međusobno jedan drugome na lijep način opraštaju."[1] Allahov Poslanik ﷺ ih je samo sakupio, pružio im riječi

[1] Abdurrahman 'Azzam, *Betalu-l-ebtal*, str. 55.

utjehe i zagarantirao zaštitu. Tada im je izgovorio i neprolazne riječi: "Šta mislite kako ću sa vama postupiti?" Oni su mu odgovorili: "Kao plemenit brat i sin plemenitog brata." On im je tada rekao: "Idite, slobodni ste."[1]

I kako da ne bude Allahov Poslanik ﷺ na ovako visokom stupnju blagosti kada mu se u Mudroj Knjizi objavljuje:

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ

Ti sa svakim - lijepo! i traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni! (El-'Araf, 199.)

فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ *Zato ti velikodušno oprosti.* (El-Hidžr, 85.)

Što se tiče uzora u pokazivanju fizičke snage, Allahov Poslanik ﷺ je toliko puta demonstrirajući svoju snagu, hrabrost i energičnost pružao najbolji primjer neustrašivim borcima i čvrsto odlučnim pojedincima.

Kako da ne bude primjer kada tri puta obara najboljega hrvača na tle i on mu nakon trećeg obaranja priznaje: "Svjedočim da si Allahov Poslanik!?"

Kako da ne bude primjer kada se suprostavlja Ubej b. Halefu u Bici na Uhudu ispravivši koplje nad njegovim grudima koji nakon pada sa konja boreći se sa bolom govori: "Da je Muhammed ﷺ pljunuo na mene on bi me ubio!?" Kako da ne bude primjer kada mu drugovi ﵃ kopajući šanac dolaze tražeći od njega pomoć radi razbijanja velikog kamena kojemu nisu mogli rukama niti sjekirama ništa učiniti!?

Kako da ne bude primjer kada njegovi drugovi ﵃ kod njega traže utočište znajući za njegovu nepokolebljivost, fizičku snagu i pshičku stabilnost!?

Kako da Allahov Poslanik ﷺ ne bude na najvišem stupnju fizičke snage kada sâm kaže: "Jak vjernik je bolji i Allahu draži od vjernika slabića..." (Hadis prenosi Muslim)

Kako da Vjerovjesnik ﷺ ne bude drugima primjer fizičke snage i odvažnosti kada Allah objavljuje u ajetu:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.)

[1] Predaja je slaba (da'if). El-Albani *Fikhu-s-sire*, str. 415.

Što se tiče uzora u pokazivanju hrabrosti, u tome mu niko nije ravan. Navest ćemo ovom prilikom dva slučaja koji prema meni predstavljaju najveći primjer ratničkog junaštva:

a) Medinlije se jedne noći uplašiše. Ljudi pohrliše u pravcu glasa koji se čuo. U putu se susretoše sa Allahovim Poslanikom ﷺ koji ih je preduhitrio i otišao da provjeri o čemu se radi. Bio je na Ebu Talhinom neosedlanom konju, a sablja mu je bila oko vrata. Govorio je: "Ne plašite se."

b) U Bici na Hunejnu Allahov Poslanik ﷺ je na svojoj mazgi stajao dok je svijet od njega bježao a on im je govorio:

Ja sam vjerovjesnik, nisam lažac

Ja sam sin Abdulmutallibov.

Toga dana nije viđen niko čvršći niti neprijatelju bliži od njega.

Izabrali smo ova dva slučaja iz duge historije zato što u prvome Allahov Poslanik ﷺ hita ka opasnom mjestu a u drugome čvrsto stoji na takvome mjestu, dok drugi ljudi bježe, znajući da je u pitanju borba i što se u oba slučaja iskušava hrabrost i dolazi do izražaja junaštvo. Čovjeku nije teško kada njime zavlada bojazan i u njemu nadvlada strah da nehotice padne u opasnost i da ne pokaže izdržljivost u takvoj situaciji.

Kako Allahov Poslanik ﷺ da ne bude hrabar i neustrašiv, i u najopasnijim situacijama kada mu se u Mudroj Knjizi objavljuje:

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ

Zato se bori na Allahovom putu, pa makar sâm bio, a podstiči i vjernike. (En-Nisa', 84.)

أَتَخْشَوْنَهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ *Zar ih se bojite? Preče je da se Allaha bojite, ako ste vjernici.* (Et-Tevba, 13.)

Što se tiče uzora u izvanrednom vođenju politike, Allahov Poslanik ﷺ i u ovome pogledu služi kao primjer svim ljudima: mlađim i starijim, pravovjernim i krivovjernim, običnom svijetu kao i posebnim kategorijama ljudi. Allahov Poslanik ﷺ je uspijevao u svakoj stvari, s obzirom da je po prirodi bio plemenita morala i što je bio nadaren izvanrednim osjećajem za vođenje politike i postavljanjem svake stvari na svoje mjesto.

Ovom prilikom ćemo navesti jedan izvanredan primjer koji bilježi historija, kako bismo spoznali mudru politiku koja je bila prirođena Poslanikovoj prirodi i njegovom uzvišenom moralu:

- Pošto je Vjerovjesnik ﷺ nakon Bitke na Hunejnu darovao Kurejšije i neka druga arapska plemena, a ensarijama nije ništa dao, među njima je počelo govorkanje o tome dok neki nisu počeli govoriti: "Boga mi, Poslanik dade svome narodu!" Vjerovjesnik ﷺ ih potom skupi i obrati im se: "Skupino ensarija, do mene su došle neke priče i srdžba koja vas je spopala. Zar niste bili zalutali pa vas je Allah uputio na Pravi put, zatim bili siromašni pa vas Allah učinio bogatim i međusobno bili zavađeni pa vam Allah srca vaša sjedinio?" Oni mu na to rekoše: "Dakako, Allah i Njegov Poslanik su najdarežljiviji i najzaslužniji." On im zatim reče: "Zar nećete odgovoriti, ensarije?" Oni na to upitaše: "Na što da odgovorimo? Allahu i Njegovu Poslaniku pripada svako dobročinstvo i svaka zasluga!" On im tada reče: "Tako mi Allaha, da ste htjeli vi biste istinu govoreći i (meni) rekli: 'Došao si nam smatran da govoriš laž a mi ti vjerovasmo da istinu govoriš, zatim napušten pa te mi pomogosmo, te prognan pa ti mi utočište dadosmo i siromašan pa te mi potpomogosmo.' Jeste li se to, ensarije, naljutili zbog neznatne ovosvjetske stvari koju sam dao narodu da bi ih pridobio i da bi Islam primili, a vas sam ostavio vašoj vjeri Islamu? Zar ne želite da ovaj narod dobije ovce i deve a da se vi vratite sa Allahovim Poslanikom svojim kućama?! Tako mi onoga u čijoj je ruci duša Muhammedova, da nije bilo Hidžre ja bih bio jedan od ensarija, kada bi ljudi krenuli jednim putem a ensarije drugim, i ja bih slijedio put ensarija. O moj Allahu, smiluj se ensarijama, njihovim sinovima i unucima!" Narod tada poče plakati tako da suzama brade svoje namočiše i uglas rekoše: "Zadovoljni smo kako je Allahov Poslanik podijelio i koji je dio kome dao!"

Ove istinite i iskrene riječi koje su iz srca Allahova Poslanika ﷺ izbile, ujedinile su ensarije i uzdigle ih do stepena meleka. Istovremeno je razdor u temelju svojemu sasječen i duše njihove se usmjerile ka spoznavanju Istine i tumačenju Objave. Ove nam riječi kazuju kako je Allahov Poslanik ﷺ okupljao narod oko najvišeg interesa i cilja Islama, postizanja njegove pobjede i slave, kao i sjedinjavanja muslimanskih srdaca kako bi pod okriljem vjerovanja u jednoga Allaha i zastavom Islama, muslimani ostvarili svoje najveće jedinstvo.

Da se Vjerovjesnik ﷺ nije odlikovao ovim uzoritim svojstvima i da ga Allah nije nadario ovakvom pronicljivošću i izvanrednim političkim sluhom, zasigurno ne bi mogao u Medini uspostaviti islamsku državu i ne bi mu se Arabijsko poluostrvo drage volje i s ljubavlju pokorilo.

Pa kako onda da Allahov Poslanik ﷺ ne bude dobar uzor u dobrom vođenju politike i lijepom uspostavljanju odnosa među ljudima. On je u politici koju je slijedio i uspostavljanju odnosa među ljudima - po čemu se odlikovao - bio isključivo pokoran Gospodaru

Pogledajmo samo na što ga njegov Gospoda svome.r upozorava i šta mu govori:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ
وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbjegli bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli se da im bude oprošteno i dogovaraj se sa njima. A kada se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega. (Ali 'Imran, 159.)

Što se tiče uzora u pridržavanju utvrđenih principa, to je jedno od istaknutih svojstava Allahova Poslanika ﷺ i prirodna karakteristika njegova morala. Dovoljno će biti da spomenemo njegov čuveni stav prema svome amidži Ebu Talibu kada je pomislio da ga ovaj izdaje, napušta i otkazuje mu svoju pomoć. Zastat ćemo za trenutak da čujemo riječi Istine, riječi čvrstog imana i odlučnosti u pridržavanju principa koje izlaze iz usta čovjeka kome je povjereno da čovječanstvu dostavi Allahovu Objavu, da vidimo kako pokazuje ovome svijetu šta znači čvrsto ubjeđenje i privrženost takvome uvjerenju, šta znači žrtva i potpuna odanost, i kako se Allahu upućuje dova: "Tako mi Allaha, moj amidža, kada bi mi na dlan desne ruke stavili Sunce a Mjesec na dlan lijeve ruke, samo da se prođem ovoga što činim, ne bih to uradio sve dok Allah ovu vjeru ne uzdigne ili dok ja ne stradam." Zatim je Allahov Poslanik ﷺ suznih očiju i plačući ustao a njegov amidža, pošto je vidio njegovu iskrenu odlučnost i čvrstu nepokolebljivost u hodu putem pozivanja Allahovoj vjeri ne osvrćući se ni na koga, čak ne mareći ni za čovjekom, pozvao ga i rekao mu: "Idi, bratiću moj, govori što želiš. Tako mi Allaha, nikada te ni u čemu neću napustiti." Zatim je izrecitirao sljedeće stihove:

Tako mi Allaha, neće do tebe
stići svi da se skupe
Dok u zemlju ne budem
pokopan ja

Ti javno obznani kakvo poniženje
ti prave
Raduj se zbog toga i veseo budi

Zovnuo si me, a ja pomislih da
me posavjetovati želiš

Ti istinu govoriš i zato si pouzdan

Vjeru koju nam nudiš zasigurno
Od nje bolje na svijetu nema

Da prijekora i upozorenja na
uvredu ne bi
Bio bih prema njima posve blag[1]

[1] Predaja je slaba (da'if). El-Albani Ed-Da'ife, 909.

Ima li dakle, u pogledu čvrstine vjerskog ubjeđenja i pridržavanja principa veće nepokolebljivosti od ove i većeg ispita u imanu od ovoga ispita? Da nam je naš Vjerovjesnik ﷺ ostavio samo ovaj stav, to bi bilo dovoljno za sva vremena da služi na ponos, čast i besmrtnost svim sljedećim pokoljenjima.

I kako da se Allahov Poslanik ﷺ ne odlikuje ovim istaknutim i osebujnim svojstvima čvrstine i nepokolebljivosti kada mu i Allah u Svojoj Mudroj Knjizi objavljuje:

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ *Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici.* (El-Ahkaf, 35.)

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ

Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale nemaština i bolest, i toliko su bili uznemirivani da bi i poslanik, i oni koji su s njim vjerovali - uzvikivali: 'Kada će već jednom Allahova pomoć!?' Eto, Allahova pomoć je zaista blizu. (El-Bekara, 214.)

Međutim, sve ovo što smo naveli o kreposnom moralu Vjerovjesnika ﷺ i njegovim svojstvima je samo kap vode u moru njegove veličine ﷺ i sitan djelić iz obilja njegova savršenstva.

Može li zato iko nabrojati sve vrline ovoga Velikog Vjerovjesnika i pokazati sve njegove plemenite strane bolje nego ga je opisao Uzvišeni Allah ovim izvanrednim svojstvom i označio ovim neprolaznim atributom: إِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ *... jer ti si, zaista, najljepše ćudi.* (El-Kalem, 4.)

* * *

Ako je Uzvišeni Allah odlikovao Svoga Vjerovjesnika ﷺ ovim veličanstvenim moralom i odredio da bude uzor, prirodno je da on srca ljudi sebi privlači, da ga ljudi oponašaju, da u njegovoj ličnosti nalaze primjer savršenstva i ideal za svoj vjerski, ovosvjetski i društveni život. Štaviše, bilo je i onih koji su svojim očima gledajući Vjerovjesnika ﷺ i sa njim se družeći, svoja srca toliko ispunili imanom i ljubavlju da bi ih zbog žestine osjećanja i ljubavi koje su imali prema njemu, strpljenje izdalo kada ne bi vidjeli njegovo lice, niti bi im se duše lijepo osjećale kada im oči ne bi imale zadovoljstvo

da ga gledaju. Imam el-Begavi prenosi od Sevbana, oslobođenog roba Allahova Poslanika ﷺ, koji je strastveno volio Vjerovjesnika ﷺ i gubio strpljenje kada ga duže ne bi vidio, da je Allahov Poslanik jednom kod njega došao i primijetio da je boju lica promijenio, pa ga je zato upitao: "Zašto si boju promijenio?" On mu je odgovorio: "Allahov Poslaniče, nisam bolestan niti osjećam bilo kakve bolove, nego se mnogo uplašim kada te dugo ne vidim. Sjetio sam se zatim Sudnjeg dana pa sam se prepao da te ni tamo neću vidjeti jer ćeš ti biti na višemu mjestu sa drugim vjerovjesnicima a ja, i ako uđem u Džennet, bit ću na mjestu nižem od tvoga. A ako ne uđem u Džennet, onda te neću nikada vidjeti." Nakon ovoga slučaja objavljen je ajet:

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti! (En-Nisâ', 69.)

Rezultat ove iz srca iskrene ljubavi prema Vjerovjesniku ﷺ je bio taj da je ova ljubav utjecala i na njihovu međusobnu ljubav, o čemu svjedoči kazivanje o Zejdu b. ed-Desini koje prenosi Bejheki od Urveta: "Pošto su višebožci iz Harema izveli Zejda b. ed-Desinu koji je bio u društvu Hubejba b. 'Addijja el-Ensarije da ga ubiju kod Ten'ima, oni se složiše da izdrže i pokažu čvrstinu ma kakvo im se zlo nanijelo. Ebu Sufjan - još uvijek višebožac - Zejdu b. ed-Desini tada reče: "Zaklinjem te Allahom Zejde: Da li bi volio da je sada na tvom mjestu Muhammed i da mu se odrubi glava a da si ti među svojom porodicom?" Zejd mu na to odgovori: "Tako mi Allaha, ne bih volio da je Muhammed sada ni na mjestu gdje ga trn može ubosti a da ja sjedim u svojoj kući!" Ebu Sufjan na to reče: "Nisam vidio nikoga da nekoga toliko voli kao što Muhammedovi drugovi vole njega!"

Zejd je, dakle, više volio da njega ubiju a da se Allahovu Poslaniku ﷺ ne dogodi ni najmanja neprijatnost.

Hafiz ez-Zerkani ističe da se u drugoj verziji ovoga događaja navodi da su i od Hubejba tražili da se izjasni i da je on rekao: "Tako mi Allaha, ne bih volio da se Allahov Poslanik ﷺ za mene žrtvuje ni ubodom trna u nogu!"

S tim u vezi Bejheki i Ishak prenose da su jednoj ensarijskoj ženi na Uhudu kao šehidi poginuli otac, brat i muž, i da je, nakon što je o tome obaviještena, brinući se za Vjerovjesnika ﷺ, upitala: "A je li se šta desilo Allahovu Poslaniku ﷺ?" Kada joj je rečeno: "On je dobro zahvaljujući Allahu kao što i sama želiš." - rekla je: "Pokažite mi da ga vidim." Nakon što ga je vidjela, rekla je: "Svaka nesreća osim tvoje je beznačajna." (tj. kada si ti dobro sve se drugo lahko podnosi).

Zahvaljujući ovakvome osjećanju ljubavi, odanosti i privrženosti, ashabi su oponašali Allahova Poslanika ﷺ jer su u njemu našli najviši ideal pokornosti Allahu i kreposnog ponašanja, kao i najbolji uzor ljubaznosti prema drugima i primjer održavanja odnosa među ljudima. Ovako djeluje dobar primjer na druge ljude i utječe na formiranje, odgoj i razvoj čovjeka.

Ko, prema tome, želi da nešto sazna o ugledanju drugova Allahova Poslanika ﷺ na svoga Vjerovjesnika ﷺ, o njegovu utjecaju na njih i o promjenama koje je proizveo u njihovu životu, neka samo zaviri u historiju pa će vidjeti mnogo slavnih djela i lijepih vrlina kojima su se okitili. Da li je ovaj svijet imao plemenitijih, milostivijih, samilosnijih, slavnijih, većih, naprednijih i učenijih od njih?

Dovoljno je za čast, ponos i vječnost njihova morala da navedemo samo šta Uzvišeni Kur'an kaže za njih:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ

Muhammed je Allahov Poslanik, a njegovi sljedbenici su strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom. (El-Feth, 29.)

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ(١٧)وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ(١٨)

... noću su samo malo spavali, i u praskozorje oprost od grijeha molili. (Ez-Zârijât, 17.-18.)

تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ

... vidiš ih kako se klanjaju i licem na tle padaju želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo, - na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tle. (El-Feth, 29.)

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا
وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

... i onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom prave vjere još prije njih je učinili; oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi mada im je i samima potrebno. (El-Hašr, 9.)

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli i ima ih koji to očekuju - nisu ništa izmijenili. (El-Ahzâb, 23.)

Ovo je samo mali dio od obilja što je objavljeno o njihovim slavnim i hvalevrijednim djelima pomoću kojih se ostvarilo uspostavljanje uzoritog društva koje je, inače, san i želja umnih ljudi od davnina. A kako i ne bi kada je sudija sjedio i po dvije godine a da mu niko nije dolazio radi tužbe. A zašto bi se i tužili kada su među sobom imali Kur'an? Zašto bi se međusobno sporili kada su svoju braću voljeli kao što sebe same vole? Zašto bi se, opet, mrzili kada im Poslanik ﷺ naređuje ljubav i bratstvo, i podstiče na međusobnu saosjećajnost i nesebičnost?

Navest ćemo šta kaže slavni drug Allahova Poslanika ﷺ Abdullah b. Mes'ud ؓ o mnoštvu njihovih hvalevrijednih djela i vrlina, i potrebi ugledanja na ova njihova djela i njihov lijepi moral: "Ko traži uzora sebi neka se ugleda na drugove Allahova Poslanika ﷺ jer su oni najpobožniji, najučeniji, sa najmanje usiljenosti, najispravnijeg vladanja i najboljega statusa. Allah ih je odabrao da čine društvo Njegovu Vjerovjesniku ﷺ i da uspostave Njegovu vjeru. Zato se upoznajte sa njihovim vrlinama i slijedite ih u njihovim djelima jer su oni bili na Pravome putu."

Islamska pokoljenja neprestano u svim vremenima i na svim mjestima, u drugovima Allahova Poslanika ﷺ vide dobar primjer pokornosti Allahu i kreposna morala, hrabrosti i nepokolebljivosti, odlučnosti i energičnosti, saosjećajnosti i nesebičnosti, borbe na Allahovom putu i očitovanja imana. Još i danas se omladina napaja sa izvora njihovih vrlina, prosvjetljava svjetlom njihovih plemenitih djela, slijedi njihov način odgoja i ide njihovim putem dostizanja slave, kako bi bili najbolja pokoljenja po vladanju i najdostojnije vrijeme za uzor.[1]

---

[1] Preuzeto sa malim izmjenama iz uvoda ovoga djela.

Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Bejheki i Dejlemi: "Moji drugovi su kao zvijezde. Kojega god budeš slijedio ići ćeš Pravim putem."[1]

* * *

Zbog postojanja dobroga uzora koji se otjelovio u drugovima Allahova Poslanika ﷺ i svima koji su njih slijedili u činjenju dobrih djela, Islam se proširio na mnoge razvijene države, mnoga udaljena prostranstva i na Istoku i na Zapadu.

Tako historija s puno ponosa i divljenja bilježi da je Islam stigao do juga Indije i na Cejlon, Lakdivska ostrva i Maldive u Atlanskom okeanu, Tibet i obale Kine, Filipine, ostrva Indonezije, Malajsko poluostrvo, zatim Srednju Afriku, Senegal, Nigeriju, Somaliju, Tanzaniju, Madagaskar, Zanzibar i mnoga druga mjesta.

Islam je na sva ova mjesta došao preko muslimana trgovaca i iskrenih misionara Islama koji su nudili pravu sliku Islama kroz svoje vladanje i poštenje, i svoju iskrenost i povjerljivost. Vladanje su pratile prijatne riječi i lijepi savjeti. Svijet je u grupama prihvaćao Islam i prihvaćao novu vjeru iz zadovoljstva, uvjerenja i sopstvene želje. Da se ovi trgovci propovijednici nisu isticali svojim moralom, da tim narodima svojom iskrenošću i poštenjem nisu davali lični primjer, i prema njima se odnosili na ljubazan i lijep način, ne bi milioni ljudi prihvatili Islam, krenuli njegovim putem i ušli u okrilje njegove milosti.

Iz navedenoga možemo zaključiti da je isticanje morala kao dobroga uzora jedan od najvećih činilaca utjecaja na srca i duše ljudi, i da je jedan od navećih razloga širenja Islama u dalekim zemljama i drugim naseljenim prostranstvima, i upućivanja ljudi na put ispravnog vjerovanja i put Islama.

I ono što je potrebno danas spomenuti, i ljudima i ženama, i starcima i omladini, i odraslima i djeci, jeste da shvate ovu činjenicu, da drugima budu dobar primjer u čestitom moralu, uspostavljanju dobrih odnosa sa drugim ljudima i isticanju plemenitih islamskih svojstava, da svijetu budu mjesec koji obasjava i sunce koje pokazuje Pravi put i da pozivaju na činjenje dobrih djela i prihvaćanje Istine, i da budu sredstvo širenja i prostiranja vječne islamske Objave.

Dakle, uvjet uspješnog odgoja i širenja ideje je dobar primjer.

---

[1] I pored slabosti u lancu prenosilaca ovoga hadisa, njegovo je značenje tačno jer su ashabi, prema svim učenjacima, bili čestiti tako da koga god musliman uzme za primjer bit će na Pravome putu.

Nužan je uzvišen uzor u kojega će oči netremice gledati i čija će ljepota plijeniti.

Neophodan je krepostan moral iz kojega će se u društvu širiti dobro i generaciji koja slijedi ostaviti u naslijeđe najbolje djelo.

Zbog toga Vjerovjesnik insistira da se odgajatelj pred djetetom o čijemu se odgoju stara očituje ličnim primjerom u svakoj stvari odgoja, tako da dijete od malehna počne da poprima dobre osobine i da se od malih nogu formira na uzoritim i plemenitim svojstvima.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera kako je Allahov Poslanik ﷺ upozoravao odgajatelje na dobar primjer:

- Davud i Bejheki prenose od Abdullaha b. Amira ؓ koji kazuje: "Jednoga dana zovnula me majka rekavši mi: 'Dođi, dat ću ti nešto!' U to vrijeme sjedio je kod nas u kući Allahov Poslanik ﷺ, pa je upitao: 'A, šta ćeš mu to dati?' Ona mu reče: 'Dat ću mu hurmu'. Allahov Poslanik ﷺ joj tada reče: 'Ako mu ništa ne dadneš pisat će ti se da si slagala.'"

- Ahmed i još neki prenose da je Allahov Poslanik ﷺ u vezi sa ovim rekao i sljedeće: "Ko djetetu kaže: 'Evo ti!' a ne dadne mu ništa, i to je laž."

Ne pokazuje li ova Poslanikova uputa na Vjerovjesnikovu težnju ﷺ da odgajatelj pred djetetom za čiji je odgoj zadužen mora pokazivati iskrenost da bi mu u tome bio uzor.

- Buhari i Muslim prenose od en-Nu'mana b. Bešira ؓ da ga je njegov otac doveo kod Allahova Poslanika ﷺ i rekao: "Ovome svome sinu poklonio sam roba." Allahov Poslanik ﷺ ga zatim upita: "A jesi li i drugoj svojoj djeci to isto poklonio?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Onda ga vrati."

U drugoj verziji Allahov Poslanik ﷺ je upitao: "A da li si to isto učinio i drugoj svojoj djeci?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Bojte se Allaha i pravedno postupajte prema svojoj djeci."

Moj otac se onda vratio kući i vratio ovaj poklon.

U opet drugoj predaji Allahov Poslanik ﷺ je upitao: "O Bešire, imaš li ti osim ovoga još neko dijete?"

On mu je odgovorio: "Imam."

Allahov Poslanik ﷺ ga je onda upitao: "A da li si svakome poklonio isto kao i ovome?"

On mu je odgovorio: "Nisam."

Allahov Poslanik ﷺ mu je na to rekao: "Onda ne uzimaj mene za svjedoka, jer ja ne svjedočim za nepravdu."

Prema drugoj predaji: "Traži za svjedoka drugog mimo mene."

Poslanik ﷺ ga je još zapitao: "A da li bi ti bilo drago da svi prema tebi budu jednako dobri."

Moj otac je na to odgovorio: "Svakako."

Vjerovjesnik ﷺ je samo na to rekao: "E, pa onda, ne može tako."

Ne pokazuje li ovaj poslanički metod na Vjerovjesnikovu težnju da odgajatelj pred djetetom za čiji je odgoj zadužen mora pokazivati pravednost, da bi mu u tome bio uzor.

- Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, da je kazivala: "Jednom dok je kod Allahova Poslanika ﷺ sjedio Akre' b. Habis et-Temími, Allahov Poslanik ﷺ je poljubio Hasana i Husejna, sinove Alije ؓ, a Akre' mu je na to rekao: 'Ja imam desetero djece i nikada ni jedno nisam poljubio.' Allahov Poslanik ﷺ ga je pogledao i na to mu rekao: 'Ko prema drugome ne osjeća samilost, ni njemu milost neće biti ukazana'."

- Buhari i Muslim prenose da je Aiša, radijallahu 'anha, kazivala: "Jednom je Vjerovjesniku ﷺ došao neki beduin i rekao mu: "Vi ljubite svoju djecu? Mi svoju ne ljubimo." Vjerovjesnik ﷺ mu je na to rekao: "Šta ja mogu kad ti je Allah oduzeo milost iz tvog srca!?"

Ne pokazuje li ovaj poslanički metod na Vjerovjesnikovu težnju ﷺ da odgajatelj pred djetetom za čiji je odgoj zadužen mora pokazivati samilost da bi mu u tome bio uzor.

Ukoliko u srcu odgajatelja nema samilosti, ima li koristi od odgoja i da li koriste djelotvorna pedagoška sredstva? Da li se prima savjet i raste li dijete okićeno plemenitim svojstvima?

Odgovor je definitivan: Ne.

Ne preostaje odgajateljima, dakle, drugo nego da slijede put samilosnog ponašanja prema svojoj djeci, da u svakodnevnom životu i izvršavanju obaveza pozivanja Allahovoj vjeri i odgajanja djece budu milostivi, da im dijete raste na principima kreposnog morala, da se odgaja podsticanjem na plemenitost i da doji iz grudi okićenih slavom i junaštvom.

Vjerovjesnik Islama ﷺ usredsređuje svojstvo samilosti prema djeci da bi islamskim pokoljenjima u svakome vremenu i na svakome mjestu pružio primjer, kako bi se na njega mogli ugledati oni koji pozivaju Allahovoj vjeri, roditelji i odgajatelji ma gdje se nalazili i u ma kojemu vremenu živjeli.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera njegove samilosti prema djeci:

a) Tirmizi i još neki prenose od Abdullaha b. Burejde koji prenosi od svog oca ﵁ koji je kazivao: "Vidio sam Vjerovjesnika ﷺ kako drži hutbu kad naiđoše Hasan i Husejn ﵃ idući i spotičući se u crvenim košuljama. Vjerovjesnik ﷺ siđe i uze obojicu, stavi sebi u naručje i reče: "Istinu je rekao Uzvišeni.": أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ *I neka znate da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje...* (El-Enfal, 28.), pogledah u ovo dvoje djece kako se spotičući idu i ne mogoh se strpiti nego prekidoh svoj govor da bih ih podigao."

b) En-Nesa'i i Hakim prenose: "Jednom je Allahov Poslanik ﷺ klanjao sa ljudima. U tome mu je došao Husejn i dok je on bio na sedždi zajašio ga je oko vrata pa je zbog toga oduljio sa sedždom, tako da su ljudi pomislili da mu se nešto desilo. Kada je završio sa namazom upitali su ga: "Allahov Poslaniče, pomislili smo da se nešto dogodilo." On im je rekao: "Unuk me uzjahao pa mi je bilo žao da ga prekidam dok ne obavi što je naumio."

c) U djelu *El-Isaba* se navodi da se Allahov Poslanik ﷺ igrao sa Hasanom i Husejnom ﵃ hodajući na rukama i koljenima a oni bi se za njega zakačili sa strana. I tako bi išao i govorio: "Divna li je vaša jahalica i divni li ste vršnjaci vas dvojica!"

d) Buhari i Muslim prenose od Enesa ﵁ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Počeo sam klanjati namaz i želio da dulje klanjam kad začuh plač djeteta i skratih namaz, pošto znam kako majka saosjeća kada joj dijete plače."

e) Buhari i Muslim prenose od Enesa ﵁ da je jednom prošao pored djece i nazvao im selam. Zatim je dodao: "Ovo je i Vjerovjesnik ﷺ radio."

f) Muslim prenosi da bi ljudi kada bi ugledali prve plodove donosili ih Allahovu Poslaniku ﷺ. Kada bi ih uzeo rekao bi: "Allahu naš, podari nam bereket u našim plodovima, podari nam bereket u našemu gradu, podari nam bereket u našemu sa'u i podari nam bereket u našemu muddu[1]." Zatim bi pozvao najmanje dijete i dao mu ove plodove.

[1] *Mudd* je jedan pregršt čovjeka srednjih ruku a *sa'a* je četiri mudda (pregršta).

g) Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Omera ﷺ da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako kazuje: "Jednom su prije vas tri osobe krenule na put. U putu se skloniše u pećinu da prenoće. Pošto su ušli unutra, kamen se otisnu sa brda i zatvori im pećinu. Tada rekoše: 'Ne možete se drugačije spasiti od ovoga kamena nego da uputite Allahu dovu, pozivajući se na dobra djela koja ste nekada učinili.'

Jedan od njih tada reče: 'O moj Allahu, imao sam stare roditelje. Prije njih nikome nisam dao večernji napitak, ni čeljadi ni stoki. Jednog dana u potrazi za drvima otišao sam daleko, tako da im se nisam vratio prije nego su zaspali. Međutim, nisam želio da ih budim niti prije njih da dam čeljadi i stoki da piju. I tako sam sa čašom u rukama ostao do zore čekajući da se probude, dok su djeca pored mojih nogu plakala od gladi. I kada su se probudili popili su svoj napitak.

Allahu moj, ako sam ovo učinio želeći postići Tvoje zadovoljstvo otvori nam ovo gdje se nalazimo.' I kamen se malo pomače ali opet nisu mogli izaći.[1]

Ne ukazuje li ova poslanička metoda na Vjerovjesnikovu težnju ﷺ da odgajatelj pred djetetom za čiji je odgoj zadužen mora pokazivati dobročinstvo prema roditeljima da bi mu u tome bio uzor.

Šta znači da djeca plaču od gladi a čaša u njegovim rukama? Ne znači li to da otac pruža primjer dobročinstva prema svojim roditeljima pred svojom djecom!?

h) Muslim prenosi od Sehla b. Sa'da es-Sa'idija ﷺ da je Allahovu Poslaniku ﷺ jednom ponuđeno nešto da popije. Pošto je popio, s obzirom da je desno od njega bio dječak a lijevo stariji ljudi, obratio se dječaku pitajući ga: "Mogu li prvo dati ovim starijim ljudima da popiju?" Dječak mu je odgovorio: "Ne, tako mi Allaha, ne prepuštam svoj dio od tebe nikome drugome."

Ne pokazuje li ova poslanička metoda da je Vjerovjesnik ﷺ lično davao primjer lijepog odnošenja prema djeci i pridržavanja islamskog načina ponašanja prilikom pijenja, samo da bi islamska pokoljenja slijedila njegovu uputu.

Ovako je Allahov Poslanik ﷺ one za čiji je odgoj bio zadužen lijepim primjerom u svemu poučavao, kako bi to prihvatili i u tome ga slijedili i kako bi na njih utjecao dobrim djelima, djelotvornim savjetima, pametnim primjedbama i cjelovitim i mudrim odgojem.

---

[1] Druga se osoba sustegla od bluda a treća od bespravnog otuđivanja plaće od sluge. Zahvaljujući dobrim djelima ove trojice ljudi Allah je uklonio ovaj kamen pa su izašli i nastavili da idu. Cjelovit hadis se nalazi u djelu *Rijadu-s-Salihin*, Pogl. o *Ihlasu* (iskrenoj namjeri).

* * *

Iz prethodno navedenog možemo zaključiti da je praktičan primjer sa islamskog stanovišta najbolje pedagoško sredstvo u pogledu njegova utjecaja na dijete i usađivanja u njemu.

Kada dijete u bilo čemu kod roditelja i odgajatelja vidi dobar primjer, i ono samo počinje da upija u sebe principe dobra i počinje da se navikava na islamski moral.

Kada roditelji žele da im dijete počne prihvaćati svojstva iskrenosti, poštenja, kreposti, samilosti i ostavljanja besposlice, prvo su oni dužni da mu u napredovanju ka uzvišenim stvarima i uzdizanju iznad gluposti, ličnim primjerom pokažu kako se čini dobro a izbjegava zlo, kako se krasi vrlinama a napuštaju poroci, i kako se slijedi Istina a ostavlja besposlica.

Kada dijete vidi da mu roditelji lažu, nikada se ne može naučiti da govori istinu.

Kada vidi da mu roditelji varaju i izdaju povjerene im stvari, ni ono se ne može naučiti poštenju. Kada vidi da mu roditelji propadaju odajući se strastima, ni ono se ne može naučiti vrilinama. Kada od roditelja sluša riječi nevjerstva, psovke i ogovaranja, ni ono se ne može naučiti lijepim riječima. Kada vidi da iz roditelja izbija ljutnja, nervoza i pesimizam, ni ono se ne može naučiti uravnoteženosti. Kada vidi kod roditelja grubost i mržnju, ni ono se ne može naučiti na samilost i ljubav.

Ovako se dijete razvija čineći dobra djela i odgaja na vrlinama i kreposnom moralu, ukoliko u roditeljima nađe dobar uzor. Ako u roditeljima, međutim, nađe loš primjer, i ono će skrenuti na stranputicu i poći putem nevjerstva, pokvarenosti i neposlušnosti.

Međutim, nije dovoljno da roditelji dajući djeci svojim ponašanjem dobar primjer, misle da su time izvršili svoju obavezu i učinili ono što se od njih traži. Potrebno je još da dijete upoznaju i sa Allahovim Poslanikom ﷺ kao uzorom kojemu moraju težiti, da ga pouče njegovim vojnim pohodima, njegovu besprijekornom životopisu i plemenitom moralu, i tako u praksi ostvare riječi Vjerovjesnika ﷺ koje prenosi Taberani: "Razvijajte kod djece tri osobine među kojima su: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici ..."

Sa'd b. Ebi Vekas ؓ kazuje: "Poučavali smo našu djecu vojnim pohodima Allahova Poslanika ﷺ kao što smo ih poučavali suri iz Kur'ana." Ovo su činili da bi djeca prihvaćala plemenite osobine i odrastala na svojstvima hrabrosti i odvažnosti, tako da kada sazriju i postanu punoljetni ne znaju za drugoga vođu, drugi uzor i drugi ideal osim Muhammeda ﷺ.

Roditelji su dužni da kao uzorom na koji se treba ugledati upoznaju djecu i sa prvom grupom drugova Allahova Poslanika ﷺ, časnim precima kao i onima koji su ih slijedili u činjenju dobra. Uzvišeni Allah o tome kaže:

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ *Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put.* (El-En'âm, 90.)

I Allahov Poslanik ﷺ, u hadisu koji prenosi Bejheki, na ovo ukazuje: "Moji drugovi su kao zvijezde. Kojega god budeš slijedio ići ćeš Pravim putem."

Naprijed smo naveli i riječi Abdullaha b. Me'suda ؓ koji kaže: "Ko traži uzora sebi neka se ugleda na drugove Allahova Poslanika ﷺ..."

Dijete se treba formirati na moralu ove najodabranije grupe "koja je bila najpobožnija, najučenija, sa najmanje usiljenosti u sebi, najispravnijeg vladanja i najboljega statusa" da bi se upoznali sa njihovim dobročinstvom, slijedili njihova djela i u svojim srcima gajili ljubav prema njima.

Roditelji su osim toga dužni da svojoj djeci odaberu dobru školu, uzorite prijatelje i dobro društvo, kako bi im se djeca dobro odgojila u vjerskom, moralnom, fizičkom, psihičkom i mentalnom pogledu. Teško je shvatiti da dijete koje raste u ovakvoj atmosferi može skrenuti u vjerskom pogledu, moralno se iskvariti, imati psihičkih problema, fizički oslabiti i u mentalnom pogledu zaostati. Nasuprot tome, ono će dostići vrh savršenstva u čvrstini svojega vjerskog ubjeđenja, plemenitosti karaktera, psihičke stabilnosti, tjelesne snage i mentalne zrelosti.

Slažemo se sa roditeljima da je današnje društvo iskvareno i okolina zalutala, i da je teško pronaći mjesto gdje se može organizirati dobra atmosfera za dijete. Ovo je, nažalost, istina. Međutim, ulože li roditelji većega napora i prihvate li se odgovarajućih sredstava odgoja svoga djeteta u vjerskom i moralnom pogledu, i njihova formiranja u idejnom, psihičko-socijalnom pogledu, takvi će roditelji imati ispriku pred Uzvišenim Allahom, ukoliko im djeca budu skrenula i zašla u pustaru grijeha i zablude.

Prema mojemu mišljenju odgoj pomoću ličnog primjera od strane roditelja, dobrih drugova, učitelja ili starijeg brata je najbolji i najutjecajniji činilac dobroga odgoja djeteta, upućivanja na Pravi put i pripremanja za život i za dobroga člana društva. Sve ovo kod svoje djece mogu postići roditelji. Potrebno je samo da im osiguraju odgovarajuću atmosferu ukoliko su riješeni krenuti ka odgoju svoje djece i čvrsto odlučni da im dijete sutra bude melek koji hoda među svijetom.

Roditelji ne smiju smetnuti sa uma da je usredsređivanje na odgajanje najstarijeg djeteta jedan od najutjecajnijih postupaka odgajanja ostale djece, s obzirom da mlađa djeca obično oponašaju najstarije dijete, štaviše u njemu gledaju ideal za svoje ponašanje i prihvaćaju u mnogome njegove osobine i ponašanje u društvu.

Tako je velika nesreća ako dijete u starijemu od sebe vidi raspuštenost i propast, i vidi kako se batrlja po bespuću poroka i razvrata. Nema sumnje da će i druga djeca pasti pod njegov utjecaj, krenuti njegovim putem i prihvatiti njegov način ponašanja.

Zato je nužno da roditelji svoje napore usredsrede na najstarije dijete a zatim i ostalu djecu kako slijede, da bi starija mlađoj bila uzor i primjer u vladanju, a i Allah se o dobrima brine.

Na kraju ove naše rasprave navest ćemo i kur'anski tekst u kojemu se osuđuju oni čija su djela oprečna onome što govore, što se odnosi i na roditelje, odgajatelje i sve druge koji na sebi imaju obavezu odgajanja djece.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣)

O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate. (Es-Saff, 2.-3.)

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete? (El-Bekara, 44.)

Jesmo li vidjeli u kur'anskim ajetima većega prijekora i osuđivanja od navedenog koji se odnosi na one koji drugima, čineći ružna djela, daju loš primjer?

"Koliko je velik stav Omera رضي الله عنه kada skuplja svoju porodicu da im saopći: 'Ja ću narod pozvati da to i to čine a zabraniti im to i to. Ako saznam i za koga od vas da je učinio što sam ja zabranio narodu ili nije uradio ono što sam narodu naredio, Velikim Allahom se kunem, žestoko ću ga primjera radi kazniti.' Zatim bi izašao i pozvao narod da čini dobra djela i niko nije odbio da se pokori, zbog toga što im je on davao primjer svojim djelom prije nego bi im riječima naredio da to čine.

Zbog toga će primjerno kažnjavanje onoga koji traži od drugoga da dobro čini a sâm to ne čini, biti žestoko na Sudnjemu danu. Zbog toga će sramota u Džehennemu pred drugim svjedocima biti ponižavajuća.

Buhari i Muslim prenose da je Usame b. Zejd ﷺ čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Uzet će se čovjek na Sudnjemu danu i bit će bačen u vatru. Iz njega će tada početi izlaziti crijeva i on će se oko njih okretati kao što se magarac okreće oko svoga vrhnja. Stanovnici Džehenema će se okupiti oko njega i pitati: 'Hej ti, šta je s tobom? Zar ti nisi tražio da se čine dobra djela, a odvraćao od činjenja loših djela?' On će im tada reći: 'Tražio sam od vas da činite dobra djela ali sâm ih nisam činio i odvraćao sam vas od činjenja loših djela a sâm sam ih činio.' I čuo sam ga (Vjerovjesnika ﷺ) kako govori: 'U noći Miradža prošao sam pored ljudi kojima se vatrenim kliještima kidaju usne, pa sam upitao: - Džibrile, ko su ovi? On mi na to odgovori: 'Ovo su propovjednici (*hatibi*) iz tvoga naroda koji su govorili ono što sami nisu radili.'"

Što se tiče ponižavajuće sramote pred svjedocima o tome prenose Ahmed i Bejheki od Mensura b. Zazana: "Obaviješten sam da će od nekih ljudi koji budu bačeni u vatru drugi stanovnici Džehennema biti uznemiravani zbog njihova smrada. Takvome će se reći: 'Teško tebi! Šta si to ti radio? Zar nam nije dosta od loših djela koja smo mi činili pa da još i od tebe i tvoga smrdljivog vonja stradamo?' On će im tada reći: 'Bio sam učen čovjek ali se nisam koristio svojim znanjem.'"

Roditelji i odgajatelji trebaju znati da je odgajanje ličnim primjerom temelj ispravljanja devijantnog ponašanja djece. Štaviše, ono predstavlja osnovu za njegovo uzdizanje ka plemenitom društvenom moralu i činjenju dobrih i časnih djela.

Bez ovakvoga primjera ne vrijedi odgajanje djece niti koristi savjet. Odgajatelji se moraju bojati za svoju djecu Uzvišenog Allaha i biti na visini dodijeljene im odgovornosti, da bi sutra svoju djecu vidjeli kao sunce koje pokazuje i mjesec koji obasjava Pravi put. Da drugi članovi društva od njih traže savjet, da ih oponašaju u lijepom moralu i da se napajaju iz njihova vladanja. Istinu je o njima kazao Uzvišeni Allah:

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ فَبِهُدَٰىهُمُ ٱقْتَدِهْ *Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put.* (El-En'am, 90.)

I reci: Radite a Allah, Njegov Poslanik i vjernici će vidjeti ono što činite.

2. Odgajanje pomoću okoline

Među utvrđene stvari u Islamu spada i to da se svako dijete rodi u prirodnoj sklonosti da vjeruje u jednoga Stvoritelja, da pripada pravoj vjeri i da vjeruje u Allaha.

O tome svjedoče riječi Uzvišenog Allaha:

فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Prirodi Allahovoj, u kojoj je On ljude svorio, - ne treba da se mijenja Allahova vjera, jer to je prava vjera, ali većina ljudi to ne zna. (Er-Rûm, 30.)

To potvrđuje i Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Buhari: "Svako dijete se rodi u prirodnoj vjeri..." tj. vjeri u jednoga Stvoritelja i vjeri u Allaha...

Zbog toga i postoji period privikavanja, poučavanja i odgajanja u razvoju djeteta, i njegovo razvijanje na čistoj vjeri u jednoga Stvoritelja, na kreposnim svojstvima, moralnim vrlinama i etičkim pravilima Istinitog Vjerozakona.

Nedvojbeno je da će dijete ukoliko mu budu omogućena dva faktora: faktor uzorita islamskog odgoja i faktor čestite okoline - bez sumnje rasti na vjeri u Istinu, formirati se na načelima islamskog morala i dostići sami vrh moralnih vrednota i lične plemenitosti.

Što se tiče faktora uzorita islamskog odgoja, Allahov Poslanik ﷺ to potvrđuje u više hadisa:

- "Bolje je čovjeku da odgoji dijete nego da dadne sadake jedan *sa'*." (Hadis prenosi Tirmizi.)

- "Ništa bolje otac djetetu ne može dati od dobroga odgoja." (Hadis prenosi Tirmizi.)

- "Učite djecu svoju i čeljad svoju dobro da čine i odgajajte ih." (Hadis prenose Abdurrezak i Se'id b. Mensur.)

- "Odgajajte djecu da imaju tri svojstva: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici i učenju Kur'ana..." (Hadis prenosi Taberani.)

Što se tiče faktora čestite okoline, Allahov Poslanik ﷺ je u više prilika ukazivao na to:

"Svako dijete se rodi u prirodnoj vjeri (Islamu) pa ga roditelji kasnije učine jevrejinom, kršćaninom ili medžusijom..." (Hadis prenosi Buhari.)

Iz navedenog hadisa se razumije da će dijete, ukoliko bude imalo oba roditelja čestita i samo steći načela vjerovanja i Islama, i rasti na njihovu učenju. Ovo je, dakle, značenje koje u sebi sadrži faktor čestite okoline.

"Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda sa kim prijateljuje." (Hadis prenosi Tirmizi.)

Iz ovoga hadisa se razumije da prijatelj od prijatelja, ukoliko je čestit i bogobojazan, stiče čestitost i bogobojaznost. Ovo je značenje koje u sebi sadrži faktor društvene okoline, bila to škola ili lokalna sredina.

Koliko veliki značaj ima faktor čestite okoline u odgoju muslimana kao čestita i bogobojazna čovjeka, i njegovu formiranju na principima vjere u Allaha, islamskog vjerskog ubjeđenja i uzorita morala, govori hadis o čovjeku koji je ubio devedeset i devet osoba a koji nam prenose Buhari i Muslim.

Ebu Se'id b. Sad b. Malik b. Sinan el-Hudri ؓ prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ kazivao: "Nekada prije vas bio je jedan čovjek koji je ubio devedest devet osoba. Zatim je pitao za najučenijeg čovjeka na Zemlji pa je upućen na jednog pobožnjaka. Kada je došao kod njega rečeno mu je: 'Ovaj je ubio devedeset devet osoba. Ima li pravo na pokajanje?' Pobožnjak je odgovorio: 'Nema.' Potom je ovaj ubio i njega i tako namirio stotinu. Zatim je (ponovo) upitao za najučenijeg čovjeka na Zemlji, pa je upućen do jednog učenog čovjeka kome je rečeno: 'Ovaj je ubio stotinu osoba. Ima li pravo na pokajanje?' Čovjek je odgovorio: 'Ima. Ko je taj ko se može ispriječiti između njega i pokajanja? Idi u to i to mjesto. U njemu se narod klanja Uzvišenom Allahu. I ti se sa njima klanjaj Allahu i ne vraćaj se u mjesto tvoga naroda jer je to mjesto u kojemu se čine nevaljala djela.' I čovjek se zaputi ali ga na polovini puta sustiže smrt pa se počeše oko njega meleki samilosti i meleki kažnjavanja sporiti. Meleki samilosti tada rekoše: 'Preselio je iskreno se iz srca kajući Uzvišenome Allahu.' - dok meleki kažnjavanja rekoše: 'On nikakva dobra nije učinio.' U tome se pojavi melek u ljudskome liku i oni od njega zatražiše da presudi. On im tada reče: 'Izmjerite rastojanje između dva mjesta, pa kome mjestu bude bliži tome mjestu i pripada. I utvrdiše da je bliži mjestu u koje se bio zaputio pa ga preuzeše meleki samilosti.'

U drugoj verziji ovoga hadisa se navodi: "I Uzvišeni Allah zatraži da mjesto (iz kojeg dolazi) bude dalje od njega i zatraži da mjesto (u koje se zaputio) bude bliže njemu i onda (meleku) reče: 'Izmjerite rastojanje između dva mjesta.' Pošto su utvrdili da je mjesto u koje se zaputio bliže za jedan pedalj, oprošteno mu je."

Iz navedenih tekstova se može zaključiti da dijete, ukoliko bude raslo pored čestitih roditelja, iskrenih učitelja i ukoliko mu se osigura od strane čestitih prijatelja i drugova iskrenih vjernika, dobra okolina, da će se bez ikakve sumnje takvo dijete odgajati na vrlinama, pravoj vjeri i bogobojaznosti, i steći prefinjeno ponašanje, lijep karakter i plemenite navike.

Na osnovu ovih principa i navedenih načela naši su se uzoriti preci u odabiru odgajatelja za svoju djecu i pripremanju dobre okoline za njihov razvoj, držali onih ukrašenih najboljim ćudoređem i najljepšim osobinama.

- El-Džahiz prenosi da je Ukbe b. Ebu Sufjan pošto je predao svoje dijete odgajatelju rekao: "Neka prvo što ćeš učiniti oko preobrazbe mojih sinova bude preobrazba tebe samoga, jer njihove oči su uprte u tvoje oči. Za njih je lijepo samo ono što je za tebe lijepo, isto kao što je za njih ružno samo ono što ti smatraš da je ružno. Nauči ih ponašanju mudrih i moralu odgojenih ljudi. Prijeti im mnom ali ih odgajaj bez mene. Budi im kao liječnik koji ne počinje sa liječenjem prije nego sazna kakva je bolest. Ne oslanjaj se na to da ću ti oprostiti, jer sam se ja oslonio na tvoju sposobnost.

- Er-Ragib el-Asfehani spominje da je el-Mensur poslao jednog čovjeka da Umejjeviće koji su bili u zatvoru, upita: "Šta vam je najteže što propuštate dok ste u zatvoru"? - oni mu odgovoriše: "To što propuštamo da odgajamo našu djecu."

- Ibn Sína je kod odgoja djece preporučivao "da sa djetetom u školi budu djeca lijepo odgojena i dopadljivih navika, jer dijete od djeteta brzo uči, jedno od drugog uzima i u prisnoj su vezi."

Radi šireg upoznavanja sa stavovima naših uzoritih predaka a u vezi sa odgojem djece i osiguranja dobre atmosfere za njihov odgoj, može se pogledati uvodni dio drugog dijela ovoga našega djela u kojemu čitaoci mogu utoliti svoju žeđ, upoznajući se sa nekim slučajevima naših uzoritih predaka koji se odnose na ovu temu.

* * *

Sramotna je greška što neki zamišljaju da se djeca rađaju dobra ili zla kao što se naprimjer ovce rađaju pitomim a tigrovi grabežljivim, i da je prema tome nemoguće u potpunosti zlo u čovjeku promijeniti kao što je nemoguće promijeniti i ukorijenjeno dobro u njemu.[1]

Ova isprazna tvrdnja je vjerski, razumski i iskustveno pobijena.

U vezi sa vjerskim pobijanjem navest ćemo sljedeće ajete:

وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ... *i dobro i zlo mu objasnili.* (El-Beled, 10.)

Znači kazali smo mu šta je dobro a šta zlo.

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا(٧)فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا(٨)قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا(٩)وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا(١٠)

... i duše i Onoga koji je stvori pa joj put dobra i put zla shvatljivim učini, - uspjet će samo onaj ko je očisti, a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi. (Eš-Šems, 7.-10.)

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

Mi mu na Pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti. (El-Insan - Ed-Dehr, 3.)

Ovu ispraznu tvrdnju pobija i hadis: "Svako dijete se rodi u prirodnoj vjeri (Islamu) pa ga roditelji kasnije učine jevrejinom, kršćaninom ili medžusijom..."

Kada je u pitanju razumsko pobijanje ove tvrdnje, upitajmo se samo zašto je Uzvišeni Allah objavio Knjige i slao poslanike. Zar nije radi dovođenja u red čovjeka i stvaranja sreće i blagostanja čovjeku na ovome i na budućem svijetu? Zašto nadziru otvaranje škola, instituta i fakulteta? Zašto vrše postavljenja nastavnika, pedagoga, etičara i sociologa? Zar nije radi obrazovanja, odgajanja, suzbijanja izopačenosti, stvaranja čestitosti i ispravljanja deformacija, ili možda nečega drugog? Zašto, dakle, objavljivanje Knjiga i slanje poslanika? Zašto utvrđivanje vjerskih propisa i donošenje zakona? Zašto posao odgajatelja? Da nisu možda sav ovaj trud i napor besmisleni i beskorisni? Da i učenje o moralu nije možda samo radi igre i zabave?

[1] Pristalice ovoga mišljenja su njemački filozof Schopenhauer, holandski Spinoza i francuski filozof Levi Strauss. Međutim, većina filozofa etičara, kako na Zapadu tako i na Istoku, odbacuju ovo mišljenje smatrajući ga neispravnim.

Nakon ovih pitanja i dilema posve je jasno da je čovjek stvoren da čini i dobro i zlo zajedno. Ukoliko mu se obezbijedi dobar odgoj i čestita okolina rast će čineći dobro koje proizilazi iz iskrene vjere u Allaha, kreposna morala i ljubavi za čestitošću i činjenjem dobra. U tom slučaju bit će kao član društva čovjek, častan i uzorit vjernik.

Što se tiče dokidanja ove tvrdnje iskustvom i vlastitim osvjedočenjem kroz praksu, to potvrđuju sljedeće stvari:

1. Očigledno je da ukoliko zlo i pokvarenost duže vremena žive u zabludjeloj i izopačenoj okolini prelazeći svaku granicu, takvo društvo osjeća velike posljedice od nesreće zala i grijeha koji se u njemu događaju, i oni mu nikada ne daju mira. Ukoliko, međutim, u takvome društvu postoje čestiti ljudi, utjecajni odgajatelji i iskreni propovjednici Allahove vjere, oni ga mogu prevesti iz ponora iskvarenosti u bašču sreće i iz zle okoline u svijet dobročinstva. I takvo društvo nakon dužeg perioda duboko ukorijenjenog zla postaje društvo uglednih pobožnjaka i istaknutih i sretnih dobročinitelja.

Nažalost, u današnjem našemu svijetu toliko je iskušenja, grijeha, razvrata i ružnih djela da to mogu poricati samo oholi ili oni čije su oči pomućene pa ne vide.

2. Očigledno je da je čovjek kroz sve periode historije uspijevao da mijenja osobine životinja; da ih pripitomi, nepokornost i jogunost u poslušnost i potčinjenost, i nepravilno hodanje i uznemirenost u skladnost i sistematičnost. Tako je naučio konje da plešu, ptice da se međusobno igraju a divlje životinje pripitomio. Pa kada je moguće ovako činiti sa instiktom životinja koje ne mogu govoriti, kako da ne bude moguće sa ljudskim nagonom za koji komparativna psihologija tvrdi da je lakši za potčinjavanje i ukroćivanje zbog međusobne suprotstavljenosti i raznovrsnosti nagona, kao i podložnosti miješanju, dotjerivanju i ispravljanju.

3. Slično je i u biljnome svijetu. Kada zemljoradnik (ratar) posije sjeme u plodnu zemlju, zalijeva ga vodom i đubri, i čuva ga od insekata i parazita, zatim kada iznikne kao biljka dotjeruje je tako što joj sasijeca bodljike i ispravlja grane, takva biljka s Allahovom dozvolom daje hranu i čovjek ubire njene plodove, nalazi pod njenom krošnjom hlada i dugo vremena se koristi njenim blagodatima.

Ukoliko bi se ova biljka zapustila i ne bi se vodilo računa o tome da se stavlja đubrivo oko nje, zalijeva vodom, skidaju bodljike i ispravljaju grane, takva biljka ne bi davala ništa od hrane, ne bi cvjetala niti davala plodove. Štaviše, sasušila bi se i od vjetra polomila.

Isto je i sa ljudskom dušom, odnosno njenim sklonostima i mogućnostima, i prirodom i nadarenošću. Kada je "zalijevamo" kreposnim moralom, "pojimo" sa izvora nauke i kulture, i "darivamo" dobrim djelima, takva će se duša razvijati na dobročinstvu i napredovati ka savršenstvu, a njen nosilac će biti kao melek koji hoda po Zemlji.

Zanemari li se, međutim, i prepusti vremenu tako da je nadvlada neznanje, spopadne gomila ološa i na nju se nagomilaju krhotine ružnih običaja, nema sumnje da će takva duša rasti i razvijati se na zlu i pokvarenosti, i valjati se u bari izopačenosti i razuzdanosti. Njen nosilac će, misleći za sebe da je častan čovjek, biti kao divlja životinja koja hoda među svijetom.

Iz navedenog možemo zaključiti da je tvrdnja koja kaže da ljudska priroda može biti zla ili dobra i da je nemoguće mijenjati ili korigovati je, u stvari bezvrijedna tvrdnja koju obaraju vjerski propisi, odbacuje razum, demantira iskustvo i vlastito osvjedočenje, a odbacuju je i velika većina psihologa, pedagoga i etičara.

Zadovoljit ćemo se ovom prilikom onim što u vezi sa ovom temom kaže el-Gazali u svome djelu *El-Ihja'*, govoreći o razvijanju osobine činjenja dobra kod djeteta, ili elementima odavanja poroku, s obzirom na njegovu sklonost i prirodnu dispoziciju. U tom smislu on ističe: "Dijete je povjerena stvar njegovim roditeljima. Njegovo čisto srce je neprocjenjivi dragulj. Ako se navikne i nauči dobru, tako će i odrasti i bit će sretan i na ovome i na budućem svijetu. Ako se, međutim, nauči poroku i zapusti poput životinja, bit će nesretan i stradat će. Sačuvati se jedino može ukoliko se odgoji, dotjera i pouči lijepom ponašanju..."

Odgajatelj mora razlikovati način dotjerivanja ponašanja pojedinca i ispravljanja njegovih devijantnih osobina, zavisno od njegove životne dobi, isto kao što i privikavanje i odgajanje mora prilagoditi uzrastu dotične osobe.

Za odrasle postoje odgovarajuće metode i postupci koji se razlikuju od metoda i postupaka odgoja djece.

Islamska metoda i način korigiranja ponašanja odraslih - misli se na punoljetne osobe - se temelji na tri osnovne stvari:

1. vezivanje za islamsko vjersko učenje
2. razotkrivanje i ukazivanje na zlo
3. promjena okoline.

- Što se tiče vezivanja djeteta za islamsko vjersko učenje, ono se smatra jednim od najznačajnijih principa koji se odnosi na svijest vjernika o neprestanom njegovu praćenju od strane Uzvišenog Allaha i razvijanju osjećaja Njegove Veličine i straha od Njega u svakome trenutku i u svakoj situaciji. Time se jača psihička snaga i lična volja kod pojedinca, kako ne bi bio rob svojih strasti i zarobljenik svojih požuda i želja, nego se svim svojim bićem predao provođenju božanske metode onako kako je Allah Svome Poslaniku ﷺ objavio, bez imalo oklijevanja ili bilo kakva prigovora. Na to upućuju i sljedeće riječi Slavljenog i Uzvišenog:

وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ *A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?* (El-Mâ'ida, 50.)

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا *Ono što vam Poslanik dâ to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite.* (El-Hašr, 7.)

U zahtjeve pravog islamskog vjerovanja spada prihvaćanje islamskih propisa bez ikakvih prigovora i potpuna predanost islamskom učenju:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore. (En-Nisâ', 65.)

Nema sumnje da obavljanje vjerskih obreda u cijelosti, spominjanje Allaha i obavljanje dobrovoljnih namaza u potpunosti, učenje Časnoga Kur'ana i razmišljanje o njemu u noćno doba i svim dijelovima dana, osjećanje Božije Veličine u svakome trenutku i svakoj situaciji, čvrsto vjerovanje u smrt i život poslije smrti, vjerovanje u kabursku kaznu i ispitivanje meleka, čvrsta ubijeđenost u drugi svijet i strahote Sudnjega dana, sve to kod vjernika rađa svijest o njegovu neprestanom praćenju od strane Uzvišenog Allaha i od njega čini pravog i uravnoteženog čovjeka koji svoju uravnoteženost u životu gradi na ravnoteži između duhovnih i materijalnih potreba, i rada za ovaj i rada za budući svijet. Dakle, dati svakome ono što mu pripada bez imalo zanemarivanja ili uskraćivanja jednome na račun

drugoga. Na to upućuju i riječi Allahova Poslanika ﷺ: "Ti imaš dužnosti prema Allahu, imaš ih i prema sebi i prema svojoj porodici. Zato daj svakome pravo koje mu pripada."

Kada pojedinac vjernik u sebi jača osjećaj neprestane kontrole Uzvišenog Allaha i kada se u njemu rađa lična volja za obuzdavanjem strasti i požuda, onda se zasigurno ovaj pojedinac sâm popravlja iznutra, u svojemu vjerskom ubjeđenju i osjećajima svojim on za sve stvari uspostavlja ravnotežu. Tada nema lutanja, nema griješenja, nema skretanja niti propadanja, samo zato što odlučno vjeruje da ga Allah prati i vidi, da zna sve njegove tajne, i kada ga njegovo oko izda i šta u svojim grudima skriva.

U ovome leži tajna velikog i poštovanja vrijednog stava drugova Allahova Poslanika ﷺ u vezi sa zabranom alkohola, kada su svi uglas rekli: "Prestali smo, Gospodaru naš!"- potom slijedeći ove riječi i u praksi, prolivaju burad sa vinom koja su se mogla vidjeti po ulicama grada.

U ovome leži tajna uspostavljanja sreće i blagostanja u čitavome islamskom društvu, tako da je Omer b. el-Hattâb kao sudija za vrijeme hilafeta Ebu Bekra ؓ mogao pune dvije godine sjediti u sudnici a da mu ne dođe niko u vezi sa podizanjem parnice. Priča se tako da je Omer došao kod halife Ebu Bekra da ga oslobodi od te dužnosti jer je bio bez posla i bez ijedne presude u vezi sa bilo kakvim sporom svih tih godina.

Nema sumnje da je tajna u osjećanju drugova Allahova Poslanika ﷺ da ih Allah prati u svim njihovim poslovima i svim situacijama. Zašto bi se, ustvari, parničili kad u rukama imaju Kur'an!? Zašto bi se sporili kada su im srca i svi drugi dijelovi tijela ispunjenja strahom od Allaha!? Zašto bi skretali sa Pravoga puta kada svakome u životu daju ono što mu pripada!?

Zbog toga neka razboriti uzmu pouku!?

- Što se tiče razotkrivanja zla, ono se smatra jednim od najznačajnijih postupaka ubjeđivanja odraslih na napuštanje činjenja ružnih djela i izbjegavanja poroka i grijeha.

Razotkrivanje zla i raskrinkavanje bezvrijednih stvari je metoda koju slijedi Časni Kur'an u ubjeđivanju pagana da napuste svoju džahilijjetsku tradiciju i običaje, da se kane zla i grijeha koje čine. U tom smislu ćemo navesti jedan primjer. Kada je Islam zabranjivao vino (alkohol), zabrana se odvijala kur'anskim ajetima koji su objavljivani s vremena na vrijeme otkrivajući grijehe koje proizvodi alkohol, loša djela koja čovjek čini pod dejstvom alkohola i štetu koju alkohol donosi po vjerski i društveni moral.

Prvo što je Slavljeni i Uzvišeni u vezi sa ovim objavio bilo je:

وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

... a od plodova palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu. To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju. (En-Nahl, 67.)

Ovdje se upoređuju piće i ukusna hrana da bi oni kod kojih pamet preteže uvidjeli da je vino jedno a ukusna hrana drugo i tako bili upozoreni na zabranu koja će uslijediti.

Zatim je objavljen ajet:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا

Pitaju te o opojnom piću i kocki. Reci: 'Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo što je šteta od njih veća od koristi.' (El-Bekara, 219.)

Tako je pretegao grijeh nad koristi od trgovine alkoholom kako bi se čovjek odmakao od svoje ukorijenjene ljubavi i odvratio od zavladale navike.

Nakon ovoga objavljuje se treći ajet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ

O vjernici, pijani nikako molitvu ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate. (En-Nisâ', 43.)

Ovdje se navodi štetan utjecaj alkohola na razum i zbrka i zamršenost koju proizvodi alkohol, te se stoga zabranjuje uzimanje alkohola u vrijeme obavljanja namaza.

I na kraju se objavljuje četvrti ajet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ(٩٠) إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن
ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ(٩١)

O vjernici, opojno piće i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću opojnog pića i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i obavljanja molitve odvrati. Pa hoćete li se okaniti? (El-Mâ'ida, 90.-91.)

Šta znači da Islam jednako tretira opojna pića, kocku i kumire, i opisuje ih kao odvratne stvari i šejtanovo djelo? Zatim spominje moralnu štetu s obzirom da među ljude unosi neprijateljstvo i mržnju. Zatim navodi štetu po vjeru s obzirom da odvraća od spominjanja Allaha i obavljanja namaza. I, šta sve ovo znači? Zar se ovim primjerom onima koji pameti i razuma imaju ne razotkriva njegova suština, kao i zlo i opasnost koju donosi? I, da li sada - nakon ovoga tumačenja i razotkrivanja - iko može odbaciti zabranu i klonjenje od alkohola? Nema sumnje da će razuman i nepristrasan vjernik reći: "Prestao sam, moj Gospodaru, nakon što si rastumačio, razjasnio i zabranio." Ovako su činili drugovi Allahova Poslanika ﷺ nakon što je izašlo na vidjelo sve ovo o alkoholu i nakon što je uslijedila njegova zabrana.

Ubrzo je kur'anska zabrana sustigla i druga džahilijjetska vjerovanja i loša društvena djela kao što su pridruživanje Allahu druga, blud, zelenaštvo, kocka, ubijanje ljudi, zakopavanje žive ženske djece, jedenje imetka siročadi i dr. Kur'an je sva ova djela zabranio tek nakon što je razotkrio njihovu suštinu, spomenuo mnoge njihove loše strane, pozvao one kod kojih razum preteže da se toga klone i udalje, zato što pojedinca kao i društvo vode do najlošijih posljedica i najsramotnijih opasnosti.

- Što se tiče mijenjanja okoline, njena važnost nije ništa manja od drugih principa ispravljanja pojedinaca, njihova upućivanja na Pravi put, odgajanja i pripremanja za život.

Uostalom, zašto je Uzvišeni Allah dozvolio Svome Poslaniku ﷺ seobu u Medinu? Zašto je Vjerovjesnik ﷺ tražio od svojih drugova da i oni sele?

Zar nije radi formiranja i pripremanja za život u čestitoj okolini, u čijim sastajalištima nije dopušteno činjenje hrđavih djela kao ni po njenim kvartovima činjenje grijeha i zabranjenih djela?

Zar nije radi uspostavljanja države pod okriljem objavljenog zakonodavstva i pod zastavom potpunog jedinstva?

Zar nije radi preobražaja pojedinca muslimana u društvu u kojemu vlada Islam i kojemu se objavljuje Kur'an?

Već smo naveli hadis u kojemu se govori o čovjeku koji je ubio stotinu osoba i potom pitao za najučenijeg na Zemlji da li ima pravo na pokajanje i da mu je odgovoreno: 'Idi u to i to mjesto. U njemu se narod klanja Uzvišenom Allahu. I ti se sa njima klanjaj Allahu i ne vraćaj se u mjesto tvoga naroda jer je to mjesto u kojemu se čine nevaljala djela.'

Ne dokazuje li ovaj hadis da čestita okolina ima veliku moć u dotjerivanju pojedinca, ispravljanju njegova devijantnog ponašanja, oslobađanju od najporočnijih navika i najružnijih osobina?

Naprijed smo, također, naveli hadis Allahova Poslanika ﷺ u kojemu se govori o utjecaju društva u pozitivnom ili negativnom pogledu na pojedinca koji se kreće u tome društvu, s obzirom da je čovjek na vjeri svoga prijatelja i da druženje ima najveći utjecaj na uzorito ili iskvareno ponašanje čojeka.

Sada znamo da je polazna tačka u ispravljanju ponašanja pojedinca - makar to bila i odrasla osoba - promjena iskvarene okoline, odnosno propalog okruženja, hrđavog društva i neupućene porodice.

Iz naprijed navedenog možemo zaključiti sljedeće:

Islamska metoda preobrazbe ponašanja odraslih osoba počiva na tri principa koji imaju najveći utjecaj na korigiranje njihova vladanja i ispravljanje devijantnog ponašanja:

- Vezivanjem za islamsko vjersko učenje kod odraslih osoba se rađa osjećaj kontrole i straha od Allaha, bilo u tajnosti ili javnosti. Kod takvih osoba to jača ličnu volju za sustezanjem od zabranjenih stvari i kićenjem najljepšim ćudima i najplemenitijim osobinama.

- Razotkrivanjem pokuđenih i loših djela odrasla osoba se ubjeđuje na napuštanje činjenja ružnih djela i odlučno ostavljanje poroka, štaviše, time postiže psihičku i mentalnu sigurnost za napuštanje svih grijeha i svih drugih razvratnih stvari.

- Promjenom društvene okoline odrasla osoba se priprema za čestitu sredinu, uzoritu atmosferu i častan i plemenit život. Njeno stanje se počinje iz dana u dan popravljati, a proticanjem vremena njena djela i ponašanje postaju sve bolji i bolji.

Odgajateljima, dakle, ne preostaje drugo do da se prihvate islamske metode u korigiranju ponašanja starijih, žele li pojedincima svoga naroda sigurnost i dobro, a drugim članovima društva mir i stabilnost.

قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Reci: 'Ovo je moj put, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.' (Jûsuf, 108.)

Što se tiče islamske metode korigiranja ponašanja djece, ona se oslanja na dvije stvari:

1. poučavanje i podsjećanje, i
2. navikavanje.

Pod poučavanjem mislimo na teorijsku stranu korigiranja ponašanja i odgoja.

Pod navikavanjem mislimo na praktičnu stranu u formiranju i pripremanju djeteta.

Pošto su dječija spremnost i prirodna sklonost ka poučavanju i navikavanju najpripravnija od bilo kojega drugog životnog doba ili bilo koje druge etape u razvoju čovjeka, odgajatelji su obavezni - bilo da su u pitanju roditelji ili učitelji - da se usredsrede na poučavanje djeteta na činjenje dobrih djela i na navikavanje na životnu stvarnost čim počne razumijevati.

Već smo naveli šta o tome kaže el-Gazali: "Dijete je povjerena stvar njegovim roditeljima. Njegovo čisto srce je neprocjenjivi dragulj. Ako se navikne i nauči dobru, tako će i odrasti i bit će sretan i na ovome i na budućem svijetu..."

Sada bih na ovome mjestu želio da navedem nekoliko primjera u vezi sa poučavanjem i navikavanjem djece na načela dobra, kako bi im bili svjetiljka i uzor.

• Allahov Poslanik ﷺ naređuje odgajateljima da svoju djecu poučavaju riječima: *Lâ ilâhe illa Allah*, kao što prenosi Hakim od Ibn Abbasa ؓ koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Prvo što ponudite svojoj djeci neka budu riječi: *Lâ ilâhe illa Allah.*" Ovo bi bila teorijska strana.

Što se tiče praktične strane ovoga poučavanja, ona se sastoji u pripremanju i navikavanju djeteta da u dubini svoje duše vjeruje da nema drugoga stvoritelja ili tvorca niti drugoga božanstva osim Uzvišenog Allaha. A ovo se može postići jedino putem djela koja dijete vidi kao što vidi cvijet, nebo, zemlju, more, čovjeka i druga stvorenja, kako bi na osnovu svojih umnih sposobnosti moglo izvoditi zaključke a na temelju razuma dolaziti do Stvoritelja ovih stvorenja, odnosno Uzvišenog Allaha.

Dakle, činjenica do koje odgajatelj dolazi sa djetetom je ta da je ovaj kosmos ispunjen stvarima i predmetima koji se nalaze u domenu našega sluha i vida, i da ne mogu postojati sami od sebe, s obzirom da su nepokretni i neživi, i da se ne odlikuju razumom i mišlju, niti znanjem i voljom. Dakle, moraju imati svojega tvorca koji ih je stvorio, a to je Uzvišeni Allah.

Na ovakav način, putem posmatranja i razmišljanja o stvaranju nebesa i Zemlje, odgajatelj može dovesti dijete do vjere u Allaha, Jedinoga Stvoritelja, zatim postepenim kretanjem od osjetilnog ka razumskom, od parcijalnog ka cjelovitom i od jednostavnog ka složenom, sve dok intuitivno i razumski ne bude uvjereno u pogledu vjere u Uzvišenog i Svemoćnog Allaha putem podastrtih argumenata i jasnih dokaza.[1]

- Poslanik ﷺ naređuje odgajateljima da djecu poučavaju namazu već od sedme godine života, o čemu prenose Hakim i Ebu Davud od Ibn Amra b. el-Asa ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte u posebne postelje." Ovo je teorijska strana.

Što se tiče praktične strane, ona se odnosi na poučavanje djeteta propisima namaza, broju rekata, obavljanju namaza, zatim ustrajno i uporno navikavanje na namaz i klanjanje u džamiji u džemaatu, sve dok namaz kao njegova obaveza ne postane običaj i navika.

- Allahov Poslanik ﷺ naređuje odgajateljima da svoju djecu poučavaju propisima halala i harama. Ovo izvode Ibn Džerir i Ibn Munzir iz hadisa koji prenosi Ibn Abbas ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Tražite od svoje djece da se pokoravaju naredbama a udaljavaju od zabrana. To je zaštita i njima i vama od vatre." Ovo je teorijska strana.

Što se tiče praktične strane, ona se odnosi na vježbanje i obučavanje djeteta pokoravanju Allahovim naredbama a udaljavanju od Njegovih zabrana. Ukoliko bi odgajatelj vidio da dijete čini ružna djela ili pravi grijeh, kao što su naprimjer krađa ili psovka, dužan je upozoriti ga i reći mu: Ovo je ružno djelo i ono je zabranjeno.

Kada vidi da radi dobro djelo ili čini dobročinstvo, kao što su naprimjer davanje milostinje ili pomaganje, nagradit će ga i reći mu: Ovo je dobro djelo i ono je dozvoljeno.

- Allahov Poslanik ﷺ naređuje odgajateljima da poučavaju djecu ljubavi prema njihovu Vjerovjesniku, njegovoj porodici i njegovim drugovima, i učenju Kur'ana. Taberani prenosi od Alije ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Razvijajte kod djece tri osobine: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici i ljubav prema učenju Kur'ana..." Ovo je teorijska strana.

---

[1] O pitanju vjere u Allaha smo govorili u poglavlju "Odgovornost za vjerski odgoj" u drugome dijelu ove knjige.

Što se tiče praktične strane, ona se odnosi na to da bi odgajatelj trebao skupljati djecu i kazivati im o vojnim pohodima Allahova Poslanika ﷺ, životopisu njegove porodice, njegovih časnih drugova i istaknutim ličnostima u historiji, i poučavati ih u Kur'anu kako bi se:

- ugledala na junaštvo i borbu na Allahovom putu svojih predaka,
- uspostavila vezu sa historijom Islama kroz njeno poznanje i osjećanje i
- uspostavila vezu sa Časnim Kur'anom kao svojim zakonikom i putem.

Naprijed smo naveli jedan slučaj koji su zabilježile historija i književnost, a govori se o tome da je jednom el-Mufaddal b. Zejd vidio sina neke žene iz pustinje i da se iznenadio njegovim izgledom, pa je upitao dječakovu majku da mu kaže nešto o svome djetetu. Ona mu je rekla: "Kada je napunio pet godina poslala sam ga kod odgajatelja gdje je naučio Kur'an napamet i učio ga. Uputio ga je i u poeziju koju je kasnije i sam kazivao. Potom se zainteresirao i za slavna djela svoga naroda. Upoznao se i sa djelima svojih bližih i daljih predaka. Kada je postao punoljetan nagovorila sam ga da počne jahati konje, što je i učinio i izgledao je kao dobar konjanik. Nosio je i oružje i tako obilazio oko kuća po naselju, osluškujući hoće li neko pozvati u pomoć."

Ovo bi, dakle, bilo poučavanje i navikavanje djeteta u pravome značenju riječi, kako bi sutra od njega postao čovjek islamskog ubjeđenja, rada i borbe na Allahovom putu, a za koje se može reći da u njegovu formiranju, pripremanju za život i odgajanju postoje dvije strane: teorijska i praktična.

Temelje i načela za ovih nekoliko skica i modela poučavanja i navikavanja djece postavio je Allahov Poslanik ﷺ i oni ulaze u opću metodu koju je zacrtao Islam u idejnom formiranju i imanskom pripremanju djeteta. Ukoliko odgajatelj uloži napora i učini sve što je u njegovoj mogućnosti u odgajanje, poučavanje i navikavanje djeteta, ono će bez sumnje u najčešćem slučaju biti vojnik Islama i čovjek čvrstog vjerskog ubjeđenja, čovjek pozivanja Allahovoj vjeri i borbe na Allahovom putu sa kojim će se Ummet ponositi a društvo njegovoj uravnoteženosti i karakteru radovati.

Među važne stvari koje odgajatelj treba znati u pogledu odgajanja djece na dobrim osobinama i njihovu navikavanju na plemenite ćudi jeste da je potrebno ponekad podsticanje lijepom riječi, ponekad darivanjem poklona, katkada buđenjem želje kod djeteta a katkada i plašenjem. Ponekad je odgajatelj prisiljen da pribjegne i prijetnji kažnjavanjem kada vidi da je to u interesu djeteta a radi njegova vraćanja sa stranputice i ispravljanja devijantnog ponašanja.

Sve ove metode imaju koristi kod navikavanja djeteta na moralne vrline, plemenite ćudi i društveno ponašanje, i od djeteta čine uzorita, časna, uravnotežena i poštena čovjeka.

* * *

Na kraju bih želio reći da, ukoliko odgajatelji - uz uvažavanje razlika u formama i situacijama - prihvate islamsku metodu odgajanja pomoću prakse i način formiranja islamskog ubjeđenja i morala kod djece, ona će u većini slučajeva rasti na čvrstom islamskom vjerskom ubjeđenju i prefinjenom kur'anskom moralu. Štaviše, bit će dobar primjer drugima u svome časnome radu i lijepim osobinama.

Odgajateljima, dakle, ne preostaje drugo nego da se ozbiljno dadnu na posao i svojoj djeci u poučavanju, navikavanju i dotjerivanju, i u odgoju dadnu pravo koje im pripada. Učine li to, moći će na sebe preuzeti odgovornosti i izvršavati svoje obaveze, potaknuti brži napredak u odgoju, u društvu učvrstiti stubove sigurnosti i stabilnosti, i na kraju mirne savjesti izaći pred Allaha. U tom slučaju vjernici će se radovati vjerničkom pokoljenju, muslimanskom društvu i čestitom narodu, a to Allahu nije teško.

Prema mojemu mišljenju odgajanje pomoću okoline i kroz obrazovanje je jedan od najjačih stubova odgoja i najčvršćih načina razvijanja imana i ispravljanja karaktera kod djece, jer se zasniva na nadziranju i ustrajnosti, počiva na podsticanju i zaplašivanju, i ima svoje ishodište u upućivanju i usmjeravanju. Koliko su nam, dakle, potrebni odgajatelji koji će svoju obavezu ispunjavati na najbolji način, islamskom odgoju posvetiti odgovarajuću pažnju i aktivnosti koje mu pripadaju, zatim upornost i strpljivost, i poučavanje i obrazovanje, kako bi sutra vidjeli svoju djecu kao propovjednike Allahove vjere, ljude reformatore, omladinu aktivnu na pozivanju Allahovoj vjeri i borce na Allahovom putu.

Nema sumnje da odgajanje djece od malih nogu i ustrajnost u tome poslu daje najbolje rezultate i najbolje plodove, dok je odgajanje u poznim godinama veoma teško, ukoliko se želi ostvariti rezultat i postići savršenstvo.

Neka se Allah smiluje onom ko reče:

Odgajanje ima smisla dok je dijete malo
Kasnije ne koristi ma koliko se pokušalo

Ako grančicu pokušaš ispraviti uspjet ćeš
Ali drvo ispraviti uspjeti nikada nećeš

* * *

3. Odgajanje pomoću savjeta

Odgajanje pomoću savjeta i upozorenja spada među najvažnija sredstva djelotvornog odgajanja u procesu formiranja ispravnog vjerovanja djeteta i njegova pripremanja za život u moralnom i psihosocijalnom pogledu. Savjetovanje i upozoravanje imaju velikog utjecaja u upoznavanju djeteta sa suštinama stvari, podsticanju na činjenje uzvišenih djela, kićenju plemenitim karakterom i buđenjem svijesti o islamskim načelima. Zato nije čudo što vidimo kako Kur'an slijedi ova načela i ljude podstiče na njih, ponavljajući ih u mnogim ajetima, dok se na više mjesta nalaze njegove upute i savjeti.

Sada ćemo navesti nekoliko primjera kur'anskih ajeta u kojima se ponavljaju riječi savjeta i upozorenja, i navodi korist od njihova spominjanja.

Uzvišeni Allah u poglavlju Lukmân ističe:

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَابُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ(١٣)وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ
حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ(١٤)وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى
أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ
إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ(١٥) يَابُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُنْ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ
أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ(١٦)يَابُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ
وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ(١٧)

Kad Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: 'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.' Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan prema roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovome svijetu, velikodušno ponašaj, a slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća; Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti. 'O sinko moj, dobro i zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je sveznajući. O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od rđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi - dužnost je tako postupati.' (ajet, 13.-17.)

U poglavlju Saba', Uzvišeni jezikom Vjerovjesnika veli:

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا
نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ(٤٦)قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ(٤٧)قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ(٤٨)قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ
الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ (٤٩)

Reci: 'Ja vam savjetujem samo jedno: ustanite iskreno prema Allahu, dvojica po dvojica, ili jedan po jedan, pa zatim razmislite da drug vaš nije lud. On vas samo prije teške patnje opominje.' Reci: 'Kakvu god nagradu da zatražim od vas, nek ostane vama, mene će nagraditi Allah, On nad svim bdi.' Reci: 'Gospodar moj pobjeđuje Istinom, On dobro zna i sve ono što je veoma skriveno.' Reci: 'Došla je Istina, a laži je nestalo!' (ajet, 46. - 49.)

Uzvišeni Allah u poglavlju Hûd jezikom Nûha عليه السلام ističe:

قَالُوا يَانُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ(٣٢)قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ
إِنْ شَاءَ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ(٣٣)وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَنْ
يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ(٣٤)

'O Nûhu' - rekoše oni - 'ti si želio da se s nama raspravljaš i dugo si se raspravljao. Daj neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš!' 'To će vam učiniti samo Allah ako bude htio' - reče on - 'i vi nećete moći umaći. A ako Allah hoće da vas ostavi u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem. On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti'. (ajet, 32. - 34.)

Uzvišeni Allah u poglavlju El-'Araf jezikom Hûda عليه السلام veli:

وَإِلَى عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ(٦٥)قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا
مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ(٦٦)قَالَ يَاقَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ
رَبِّ الْعَالَمِينَ(٦٧) أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ(٦٨)

A Adu - njegova brata Hûda. 'O narode moj' - govorio je on - 'Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, zar se ne bojite'? Glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovale, odgovarale su: 'Mi smatramo da si ti doista neznalica i mi mislimo da si zaista lažac'. 'O narode moj' - govorio je on - 'nisam ja neznalica, nego sam Gospodara svjetova poslanik; dostavljam vam poslanice Gospodara svoga, i ja sam vam iskren savjetnik'. (ajet, 65. - 68.)

Stil Kur'ana časnoga kod pozivanja Allahu, podsjećanja na Allaha, pružanju savjeta i upućivanja upozorenja, raznovrstan je. Tako vidimo da se to sve čini jezikom vjerovjesnika ﷺ a odgovori kroz usta propovjednika iz njihove zajednice i njihovih sljedbenika.

Nema spora da će iskren savjet i djelotvorno upozorenje, ukoliko naiđu na čistu dušu, otvoreno srce i mudar i pažljiv razum, brzo odgovoriti na poziv i značajno djelovati na onoga kome se obraća.

Kur'an časni ovo potvrđuje u mnogim svojim ajetima, ponavlja korist od opominjanja i utjecaja lijepe riječi i mudra savjeta:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je. (Kâf, 37.)

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَىٰ تَنفَعُ الْمُؤْمِنِينَ *... i nastavi savjetovati, savjet će vjernicima, doista, koristiti.* (Ez-Zârijât, 55.)

وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ (٣) أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ (٤)

... a šta ti znaš - možda on želi da se očisti, ili pouči pa da mu pouka bude od koristi. ('Abese, 3.-4.)

تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ *... da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se Gospodaru svome obraća.* (Kâf, 8.)

ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ *To je pouka za one koji pouku žele.* (Hûd, 114.)

ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ *To je savjet za onoga koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje.* (Et-Tallâk, 2.)

Časni Kur'an je pun ajeta koji su savjet uzeli za metod pozivanja Allahovoj vjeri i put postizanja preobražaja pojedinca i upućivanja društava. Ko prelista stranice Časnoga Kur'ana naići će na pojavu savjetodavnog karaktera kao realnu činjenicu u mnogim njegovim ajetima. Ponekad se to ogleda u podsjećanju na bogobojaznost, drugi put u opominjanju, treći put u iskazivanju savjeta, četvrti put u podsticanju na upozoravanje, peti put u slijeđenju Pravog puta, šesti put izazivanjem poticaja, sedmi put u upotrebi zastrašivanja kao metode itd. Time se u kur'anskim iskazima i njegovim značenjima može naići na pojavu upućivanja savjeta koji se realiziraju kroz

mnogobrojne modele i raznovrsne stilove. Ovo svakome pametnom i razumnom čovjeku pokazuje da savjet u Časnome Kur'anu ima veliku važnost u odgajanju čovjeka da čini dobro, podsticanju na Istinu i odazivanju na poziv slijeđenja Upute.

Već smo naveli nekoliko kur'anskih dokaza koji jasno, nedvosmisleno i bez imalo sumnje govore, da kada se pred čiste duše, otvorena srca i savjesne i mudre glave iznese Istina odgovarajućim djelotvornim riječima, dubokim savjetom, pravim upozorenjem i iskrenom opomenom, oni na to veoma brzo odgovaraju bez ikakve kolebljivosti i to na njih djeluje bez ikakve zadrške. Štaviše, veoma brzo se pokoravaju Istini i prihvaćaju Uputu koju im šalje Allah.

Ovo se odnosi na starije osobe. Međutim, šta je sa djecom koja se rađaju u prirodnoj vjeri, čista, nevina i neuprljana srca, čiste duše, nezaprljane paganskim izopačenostima i još neokrenute ka putu grijeha i nasilja?

Nema sumnje da je utjecaj savjetom na njih mnogo djelotvorniji i prihvaćanje opomene mnogo jače.

Odgajateljima, prema tome, ukoliko žele svojoj djeci dobro i besprijekornost, moralnu i mentalnu zrelost i uravnoteženost, ne preostaje drugo nego da shvate ovu činjenicu i da slijede kur'ansku metodu u savjetovanju i upućivanju djece prilikom njihova pripremanja za život, i to od prije sedme godine života pa nadalje.

* * *

Neophodno je u ovome domenu rada osvijetliti kur'ansku metodu upućivanja savjeta i upozorenja, kako bi oni koji je žele slijediti a imaju obavezu odgajanja, sa svojom djecom ili učenicima postigli idealan rezultat u pripremanju, formiranju, dotjerivanju i obrazovanju djece.

Prema mojemu mišljenju kur'anska metoda savjetovanja se odlikuje sljedećim postupcima:

1. Obraćanje ubjeđivanjem koje prati pridobijanje naklonosti ili izazivanje odvratnosti prema nečemu:

Ovaj postupak ima djelotvornu sugestiju na osjećaje i jak utjecaj u srcu.

Postupak ubjeđivanja izazivanjem odvratnosti ili pridobijanjem naklonosti je očigledna pojava prilikom obraćanja Kur'ana časnog srcima i razumu ljudi, zavisno od tipa i vrste ljudi, i njihova društvenog sloja, a ostvaruje se jezikom vjerovjesnika i propovjednika.

A sada ćemo navesti nekoliko primjera obraćanja koji se ostvaruju na raznovrsne načine.

- Obraćanje sinovima:

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ

Kad Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: 'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim'. (Lukmân, 13.)

Jezikom Nûha ﷷ:

يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ *'O sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima'.* (Hûd, 42.)

Jezikom Jakuba ﷷ:

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ

'O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj'. (Jûsuf, 5.)

Jezikom Ibrahima i Jakuba ﷷ:

يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

'Sinovi moji, Allah vam je odabrao pravu vjeru, i nipošto ne umirite drukčije nego kao muslimani'! (El-Bekara, 132.)

- Obraćanje ženama:

Jezikom meleka Merjemi ﷷ:

يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ(٤٢)يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ(٤٣)

'O Merjema, tebe je Allah odabrao i čistom stvorio, i boljom od svih žena na svijetu učinio. O Merjema, budi poslušna svome Gospodaru i licem na tle padaj i sa onima koji molitvu obavljaju i ti obavljaj'. (Âli 'Imrân, 42.-43.)

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا

'O žene Vjerovjesnikove, vi niste kao druge žene! Ako se Allaha bojite, na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno, i neusiljeno govorite'! (El-Ahzâb, 32.)

- Obraćanje narodima:

Jezikom Mûsaa عليه السلام:

يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ
بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

'O narode moj, prihvativši tele, vi ste samo sebi nepravdu učinili; zato se Stvoritelju svome pokajte i između vas prestupnike smrću kaznite. To je bolje za vas kod Stvoritelja vašeg, On će vam oprostiti! On prima pokajanje i On je milostiv'. (El-Bekare, 54.)

Jezikom Mûsaa عليه السلام, također:

يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنبِيَاءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا وَآتَاكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ

'O narode moj, sjetite se Allahove blagodati prema vama kada je neke od vas vjerovjesnicima učinio, a mnoge vladarima, i dao vam ono što nijednom narodu nije dao'. (El-Mâ'ida, 20.)

Jezikom propovjednika vjernika iz Mūsaova naroda:

يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِي أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ (٣٨) يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ (٣٩)

'O narode moj, ugledajte se u mene, ja ću vam na pravi put ukazati! O narode moj, život na ovom svijetu samo je prolazno uživanje, a onaj svijet je, zaista, Kuća vječna'. (El-Mu'min, 38.-39.)

وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ (٤١)

'O narode moj, šta je ovo, ja vas pozivam da vas spasim, a vi mene pozivate u vatru'. (El-Mu'min, 41.)

Jezikom džinna propovjednika:

يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ (
٣٠) يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (٣١)

'O narode naš' - govorili su - 'mi smo slušali Knjigu koja se poslije Mûsaa objavljuje, koja potvrđuje da su istinite i one prije nje, i koja ka Istini i na Pravi put upućuje. O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijehe vaše oprostiti i vas od patnje neizdržljive zaštititi'. (El-Ahkâf, 30.-31.)

- Obraćanje vjernicima:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

O vjernici, tražite sebi pomoć u strpljivosti i obavljanju molitve! Allah je doista na strani strpljivih. (El-Bekara, 153.)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani! (Ali 'Imran, 102.)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati. (El-Enfâl, 24.)

- Obraćanje pripadnicima objavljene Knjige:

يَاأَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ

O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da se nikom osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo! Pa ako oni ne pristanu, vi recite: 'Budite svjedoci da smo mi muslimani'. (Âli 'Imrân, 64.)

يَاأَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ

O sljedbenici Knjige, došao vam je poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, i preko mnogo čega će preći. A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna. (El-Mâ'ida, 15.)

- Obraćanje svim ljudima:

يَاأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ(٢١)الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ(٢٢)

O ljudi, klanjajte se Gospodaru svome, koji je stvorio vas i one prije vas, da biste se kazne sačuvali; koji vam je Zemlju učinio posteljom, a nebo zdanjem; koji s neba spušta kišu i čini da s njom rastu plodovi, hrana za vas. Zato ne činite svjesno druge Allahu ravnim. (El-Bekara, 21.-22.)

يَاأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا

O ljudi, dokaz vam je već stigao od Gospodara vašeg i Mi vam objavljujemo jasnu Svjetlost. (En-Nisâ', 174.)

يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ(١)يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ(٢)

O ljudi, Gospodara svoga se bojte! Zaista će potres, kada Smak svijeta nastupi, veliki događaj biti! Na dan kada ga doživite svaka dojilja će ono što doji zaboraviti, svaka trudnica će svoj plod pobaciti, i ti ćeš vidjeti ljude pijane, a oni neće pijani biti, već će tako izgledati zato što će Allahova kazna strašna biti. (El-Hadždž, 1.-2.)

Ovakvih obraćanja je mnogo u Kur'anu časnom.

2. Način kazivanja o događajima koji prati pouka i savjet:

Ovaj postupak psihički utječe i ostavlja utisak u svijesti ljudi i njegovi dokazi su logičke i racionalne naravi. Kur'an ga koristi na više mjesta, naročito kada govori o poslanicima i njihovim narodima. Uzvišeni Allah je pokazujući milost prema Svome Poslaniku ﷺ ispričao mu najljepša kazivanja i objavio vijesti o najljepšim događajima, da bi narodu bili znak i opomena a Poslanika ﷺ učinili odlučnim i čvrstim:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ

Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo. (Jûsuf, 3.)

تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَائِهَا *O tim gradovima Mi ti neke događaje njihove kazujemo.* (El-'Arâf, 101.)

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ

A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. (Hûd, 120.)

فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ *... zato kazuj događaje da bi oni razmislili.* (El-'Arâf, 176.)

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى *Da li je doprla do tebe vijest o Mûsau?* (En-Nazi'ât, 15.)

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ *Da li je doprla do tebe vijest o uvaženim gostima Ibrahimovim?* (Ez-Zârijât, 24.)

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ(١٧)فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ(١٨) *Da li je doprla do tebe vijest o vojskama, o faraonu i Semûdu?* (El-Burûdž, 17.-18.)

Kur'an je pun kazivanja o vjerovjesnicima عليهم السلام i njihovim narodima. Ponekad se kazivanje ponavlja u nekoliko kur'anskih poglavlja, ali svaki put na drugačiji način, razlikujući se od prethodnog, da bi se osjetilo kur'ansko krasnorječje i njegov prefinjen stil i jedinstven način opisivanja, s jedne strane, i s druge strane, pokazala pouka koja se krije u ajetima koja se može vidjeti kroz izraze i značenja koja mogu shvatiti samo temeljito obrazovani i oni koji osjećaju kur'anski stil.

Kao ilustraciju ovoga navest ćemo kazivanje o Mûsau عليه السلام i faraonu koje se spominje više puta u Kur'anu. Za ovu priliku odabrali smo dva kazivanja a zatim ćemo ih uporediti da bi čitalac saznao tajnu ovoga ponavljanja.

Prvo kazivanje je iz poglavlja El-'Arâf:

وَقَالَ مُوسَى يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ(١٠٤)حَقِيقٌ عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ
جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ(١٠٥)قَالَ إِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ
الصَّادِقِينَ(١٠٦)فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ(١٠٧)

I Mûsa reče: 'O faraone, ja sam poslanik Gospodara svjetova! Dužnost mi je da o Allahu samo istinu kažem. Donio sam vam jasan dokaz od Gospodara vašeg, zato pusti da idu sa mnom sinovi Israilovi!' 'Ako si donio kakav dokaz' - reče - 'pokaži ga, ako istinu govoriš'. I on baci štap svoj - kad on prava zmijurina. (ajet, 104.-107.)

Pogledati dalje.

Drugo kazivanje je iz poglavlja En-Nazi'ât:

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ (١٥) إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طُوًى (١٦) اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ (١٧)
فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰ أَن تَزَكَّىٰ (١٨) وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ (١٩) فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ (٢٠) فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ
(٢١) ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ (٢٢) فَحَشَرَ فَنَادَىٰ (٢٣) فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ (٢٤) فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ
(٢٥) إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ (٢٦)

Da li je doprla do tebe vijest o Mûsau, kada ga je Gospodar njegov u svetoj dolini Tuva zovnuo. "Idi faraonu, on se osilio, i reci: 'Da li bi ti da se očistiš, da te o Gospodaru tvome poučim, pa da Ga se bojiš'?" I onda mu je najveće čudo pokazao, ali je on porekao i nije poslušao, već se okrenuo i potrudio i sabrao i povikao: 'Ja sam gospodar vaš najveći!' - on je rekao, i Allah ga je i za ove i za one prijašnje riječi kaznio. To je pouka za onoga koji se bude Allaha bojao. (ajet, 15.-26.)

Iz upoređivanja ova dva kazivanja razaznaju se sljedeće stvari:

1. Prva je opširna i duga, a druga sažeta i kratka.
2. Postoji velika razlika između dva stila koja se očituje u dužini, značenju i konstrukciji, ili obliku zapovijedi i zabrane u ajetima i njihovim dijelovima.

3. Usredsređivanje na pouku u poglavlju El-'Araf obuhvaća:

a) iznošenje dokaza pred faraona,

b) pokazivanje mudžiza koje dokazuju istinitost onoga što Mûsa عليه السلام govori,

c) dijalog koji se vodi između Mûsaa i čarobnjaka,

d) vjerovanje čarobnjaka nakon iznošenja dokaza,

e) prijetnja i zaplašivanje faraona,

f) neobraćanje pažnje čarobnjaka na prijetnje nakon što je iman ušao u njihova srca,

g) kažnjavanje faraonova naroda dugim nizom nerodnih godina i

h) kažnjavanje potapljanjem od strane Allaha.

Usredsređivanje u poglavlju En-Nazi'ât obuhvaća:

a) kažnjavanje faraona zbog prisvajanja božanskih svojstava i

b) uzimanje pouke za one koji se Allaha sjećaju i boje.

Poslije ovih razjašnjenja vidi se velika razlika između ova dva kazivanja, svejedno da li se odnosi na stil ili uzimanje pouke i savjeta. Prema tome, ne možemo u opetovanju ovih kazivanja gledati samo čisto ponavljanje, jer kao što smo vidjeli kod kazivanja koja Kur'an časni ponavlja postoji velika razlika u načinu njihova izlaganja.

3. Kur'ansko usmjeravanje koje prate preporuke i savjeti:

Kur'an je pun ajeta u kojima se nalaze preporuke i tekstova koje prate savjeti radi usmjeravanja čitaoca na ono što je za njega korisno u vjerskom, ovosvjetskom i onosvjetskom pogledu, radi njegova formiranja u duševnom, mentalnom i fizičkom pogledu, i pripremanja kako bi bio čovjek pozivanja Allahovoj vjeri i junak u borbi na Allahovom putu.

Kur'an časni ima veliki utjecaj na duše i srca ljudi. Kada musliman sluša Allahove ajete kada se uče, srce mu se raznježi, duša mu za njima čezne i zbog njihova odzvanjanja pokreće. Uzvišeni Allah obavezuje da se prema njihovim savjetima radi, odgovara na njihove preporuke, potčinjava njihovim naredbama i udaljava od njihovih zabrana, jer su oni Objava od Mudroga i hvale Dostojnoga u kojima se nalazi ljekoviti balzam koji liječi bolesti i preventivni lijek za tjelesne i duševne bolesti.

A sada ćemo navesti nekoliko primjera kur'anskog usmjeravanja:

a)

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ *Kad Lukman reče sinu svome, savjetujući ga...* (Lukmân, 13.)

b)

وَعِبَادُ الرَّحْمَانِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا(٦٣)وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ
لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا(٦٤)وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا(٦٥)إِنَّهَا
سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا(٦٦)وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا(٦٧) وَالَّذِينَ لَا
يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا(
٦٨)يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا(٦٩)إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ
يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا(٧٠)وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ
مَتَابًا(٧١)وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا(٧٢) وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ
يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا(٧٣)وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا
لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا(٧٤)أُوْلَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا (٧٥) خَالِدِينَ فِيهَا
حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا(٧٦)قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا(٧٧)

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: 'Mir vama.' i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tle padajući i stojeći; i oni koji govore: 'Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, propast neminovna, on je ružno prebivalište i boravište'; i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine; i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati. Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova rđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je; a onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio; i oni koji ne svjedoče lažno, i koji, prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno; i oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara svog, ni gluhi ni slijepi ne ostanu; i oni koji govore: 'Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!' (El-Furkân, 63.-74.)

c)

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي
الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ
مُخْتَالًا فَخُورًا(٣٦)الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا(٣٧) وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ
يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا(٣٨)

I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama bližnjim, i komšijama daljim, i drugovima, i putnicima-namjernicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu. One koji škrtare i traže od drugih da budu škrti i koji kriju ono što im je Allah iz obilja Svoga darovao: a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju - i one koji troše imanja svoja da se pred svijetom pokažu, a ni u Allaha ni u onaj svijet ne vjeruju. - A kome je šejtan drug, zao mu je drug! ... (En-Nisa', 36.-38.)

d)

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي
الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ
الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u Knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone. (El-Bekara, 177.)

e)

وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ
لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا(٢٣)وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ
ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا(٢٤)رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ
لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا(٢٥)وَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا(٢٦) إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ
كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا(٢٧)وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ
تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا(٢٨)وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ
مَلُومًا مَحْسُورًا(٢٩)إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا(٣٠)وَلَا
تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا(٣١) وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَى
إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا(٣٢)وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ
جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا (٣٣) وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا(٣٤)وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا
بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا(٣٥)وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ
وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا(٣٦)وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ
تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا(٣٧)كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا (٣٨)

Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: 'Uh!' - i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim. Budi prema njima pažljiv i ponizan, i reci: 'Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!' Gospodar vaš dobro zna šta je u dušama vašim: ako budete poslušni, - pa, Allah će doista oprostiti onima koji se kaju. Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku-namjerniku, ali ne rasipaj mnogo, jer su rasipnici braća šejtanova, a šejtan je Gospodaru svome nezahvalan. A ako moraš da od njih glavu okreneš, jer i sâm od Gospodara svoga milost tražiš i njoj se nadaš, onda im bar koju lijepu riječ reci. Ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu - da ne bi prijekor zaslužio i bez ičega ostao, Gospodar tvoj pruža obilnu opskrbu onome kome hoće, a i ograničava je, jer zna i vidi robove Svoje. Ne ubijajte djecu svoju iz straha od neimaštine, i njih i vas Mi hranimo, jer je ubijati njih doista veliki grijeh. I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put! I ne ubijte nikoga koga je Allah zabranio, osim kad pravda zahtijeva! A ako je neko, ni kriv ni dužan, ubijen, onda njegovom nasljedniku dajemo vlast, ali neka ni on ne prekoračuje granicu u ubijanju, tä njemu je data vlast. A od imetka siročeta - što dalje! Osim ako želite da ga unaprijedite, sve dok ne postane punoljetno. I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu, zaista, odgovarati! Napunite mjeru kad mjerite na litru i pravo mjerite na kantaru! To je bolje i posljedice su ljepše. Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati. Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići. Sve to je ružno, Gospodaru tvome mrsko. (El-Isrâ', 23.-38.)

Pored ovih i drugi Allahovi ajeti obiluju preporukama, savjetima, usmjeravanjima, naredbama i zabranama na koje Slavni Kur'an poziva.

Ova se usmjeravanja dijele na:

a) kur'ansko usmjeravanje praćeno česticama pojačanja, kao npr.:

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ *To su doista dokazi ljudima koji pamet imaju.* (Er-Ra'd, 4.)

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ *To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju.* (Er-Ra'd, 3.)

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ *To su doista dokazi za ljude koji čuju.* (Jûnus, 67.)

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ

U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je. (Kâf, 37.)

b) kur'ansko usmjeravanje praćeno upitno-negacijskim česticama:

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ(٣٠)قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ(٣١)

Zar oni da govore: 'On je pjesnik, sačekaćemo da vidimo šta će mu suđeno biti.'

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهَٰذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ *Da li im to dolazi od pameti njihove ili su oni inadžije tvrdoglave?*

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ(٣٣)فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ(٣٤)

Zar oni da govore: 'Izmišlja ga!' - Ne, nego oni neće da vjeruju; zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore!

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ *Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sâmi sebe stvorili?!*

أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ *Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne, nego oni neće da vjeruju.*

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُسَيْطِرُونَ *Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili, zar oni vladaju?!*

أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ

Zar oni imaju ljestve, pa na njima prisluškuju? Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu.

أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ *Zar da su za Njega - kćeri, a za vas da su - sinovi?!*

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ *Zar ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećni.*

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ *Zar je u njih iskonska Knjiga, pa oni prepisuju?!*

أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ *Zar oni zamke da postavljaju?! Ta u zamku će se uhvatiti baš oni koji ne vjeruju.*

أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ

Zar oni drugog boga osim Allaha da imaju?! Hvaljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju! (Et-Tûr, 30.-43.)

c) kur'ansko usmjeravanje praćeno racionalnim dokazima:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina - po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i zemlje lebde - doista su dokazi za one koji imaju pamet. (El-Bekare, 164.)

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetili bi se. Pa nek' je uzvišen Allah, Gospodar svemira, od onoga što Mu pripisuju! (El-Enbija', 22.)

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ *Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?! (Et-Tûr, 35.)*

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ (٢٠) وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ (٢١)

Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, a i u vama samima - zar ne vidite? (Ez-Zârijât, 20.-21.)

d) kur'ansko usmjeravanje islamskom univerzalnošću:

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u Knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u neimaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone. (El-Bekara, 177.)

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ

Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju. (En-Nahl, 89.)

مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ *...u Knjizi Mi nismo ništa izostavili.* (El-En'âm, 38.)

e) kur'ansko usmjeravanje zakonodavnim propisima:

- sudski princip pravičnosti:

مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ

I kada ljudima sudite da pravično sudite. Uistinu je divan Allahov savjet! - A Allah, doista, sve čuje i vidi. (En-Nisâ', 58.)

- ustavni princip dogovaranja:

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

... i dogovaraj se s njima. A kad se odlučiš, onda se pouzdaj u Allaha, jer Allah zaista voli one koji se uzdaju u Njega. (Âli 'Imrân, 159.)

وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ *... i koji se o poslovima svojim dogovaraju.* (Eš-Šûra, 38.)

- princip jednakosti među ljudima:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ

O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji. (El-Hudžurat, 13.)

Ovo bi bili najvažniji postupci upućivanja opomena i savjeta u Kur'anu časnom. Oni su raznovrsni i imaju izrazitu sugestivnu moć, izvanrednu snagu čulnog utjecaja i žestoku moć djelovanja na srce. Prema tome, jasno je da će djeca, ukoliko odgajatelji slijede navedene postupke u odgajanju i dotjerivanju djece koje je Kur'an časni utvrdio, bez ikakve sumnje, rasti na najbolji mogući način uzorita odgoja, hvalevrijednog morala, ispravnog ponašanja i potpune islamske svijesti.

* * *

I Allahov Poslanik ﷺ je bio zainteresiran za davanje savjeta, tako da je odgajateljima i propovjednicima upućivao savjete, pozivao svakog muslimana da u svome životu na svakom mjestu gdje mu se pruži prilika i u svakoj sredini u kojoj se nađe, poziva Allahovoj vjeri, jer može biti da svojim savjetima i uputama utječe na one koji imaju srca ili slušaju. Može biti da izvrši i obavezu izbavljanja - pozivanjem Allahovoj vjeri i upućivanjem savjeta - ljudi zaglibjelih u kaljuži neznanja, posrnulih na putu izopačenosti i izgubljenih u bespuću opakosti i zabludjelosti.

Sada ćemo navesti najvažnije preporuke koje je opominjući, savjetujući i pozivajući Allahu, upućivao Allahov Poslanik ﷺ:

Muslim prenosi od Temima b. Evsa ed-Darija ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Vjera je savjet." Mi na to upitasmo: "Kome?" On nam odgovori: "Allahu, Njegovoj Knjizi, Njegovu Poslaniku, muslimanskim predvodnicima i svim muslimanima."

Buhari i Muslim prenose od Džerira b. Abdullaha ؓ koji kazuje: "Obavezao sam se Allahovom Poslaniku ﷺ na obavljanje namaza, davanje zekata i upućivanje savjeta svim muslimanima."

Muslim prenosi od Ebu Mesuda el-Ensarije ؓ koji prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko uputi na činjenje dobra djela imat će istu nagradu kao i onaj ko to djelo učini."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko poziva na Pravi put imat će istu nagradu kao i oni koji ga budu slijedili a od njihove se nagrade neće ništa umanjiti."

Buhari i Muslim prenose hadis od Sehla b. Sa'da es-Sa'idija da je Allahov Poslanik ﷺ pred polazak na osvojenje Hajbera rekao Aliji ؓ: "Polahko idi dok ne stigneš na njihov trg. Zatim ih pozovi u Islam i obavijesti ih koje su im dužnosti prema Allahu Uzvišenom. Tako mi Allaha, ako samo jednog od njih Allah uputi na Pravi put zahvaljujući tebi, to će ti biti bolje od krda deva."

Brojni su hadisi koji govore o ovoj temi. Na odgajateljima je samo da se drže njihovih uputa i da rade ono o čemu se u njima govori, naročito ono što se odnosi na njihovu djecu, đake i sljedbenike.

* * *

Naš Prvi Učitelj ﷺ je imao najbolju metodu i idealan način upućivanja savjeta, postupajući uvijek drugačije i izlažući ih na različite načine.

Sada ćemo navesti šta je to važno u njegovoj metodi i postupku.

a) Slijeđenje metode kazivanja priča:

Kao ilustraciju navest ćemo nekoliko priča.

1. Priča o gubavcu, ćelavcu i slijepcu

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako kazuje: "Bila jednom tri Izraelićana: jedan je bio gubav, drugi ćelav a treći slijep. Allah je želio da ih iskuša pa im je poslao meleka.

I melek prvo dođe kod gubavog i upita ga: "Šta bi najviše volio?" Gubavac mu odgovori: "Lijepu boju, lijepu kožu i da sa mene nestane ovo zbog čega me svijet izbjegava." Melek ga dotače i sa njega nesta prljavština i on dobi lijepu boju i lijepu kožu. Melek ga zatim upita: "A šta bi najviše volio od imetka?" Gubavac mu odgovori: "Devu." I on dobi steonu devu. Melek mu tada reče: "Neka ti Allah sa njom podari bereket!"

Melek potom ode do ćelavca i njega upita: "Šta bi najviše volio?" Ćelavac mu odgovori: "Lijepu kosu i da nestane ovo zbog čega me svijet izbjegava." Melek ga dotače i to nestade, i on dobi lijepu kosu. Melek ga zatim upita: "A šta bi najviše volio od imetka?" Ćelavac mu odgovori: "Kravu." I on dobi steonu kravu. Melek mu tada reče: "Neka ti Allah sa njom podari bereket!"

Melek potom ode do slijepca i njega upita: "Šta bi najviše volio?" Slijepac mu odgovori: "Da mi Allah vrati moj vid pa da vidim svijet." I vid mu se povrati. Melek ga zatim upita: "A šta bi najviše volio od imetka?" Slijepac mu odgovori: "Ovcu." I on dobi sjanjnu ovcu.

I ove se životinje razmnožiše tako da je jedan od njih imao punu dolinu deva, drugi punu dolinu krava i treći punu dolinu ovaca.

Zatim je melek prerušen u gubavca otišao do gubavca i rekao mu:

"Ja sam siromah čovjek. Izgubio sam na putu sva sredstva za život i niko mi ne može pomoći osim Allaha a potom tebe. Molim te, tako ti Onoga koji ti je dao tako lijepu boju, lijepu kožu i imetak, da mi

dadneš jednu devu kako bih mogao stići do cilja." Gubavac mu na to reče: "Imam ja mnogo obaveza (tako da ti ne mogu pomoći)." Melek mu tada reče: "Izgleda da ja tebe poznajem. Nisi li ti onaj gubavac što je svijet od tebe bježao i siromah pa ti Allah dao da imaš (sve to)?" Gubavac mu na to reče: "Ja sam ovo bogatstvo naslijedio od svojih predaka!" Melek mu na to reče: "Ako budeš slagao neka te Allah vrati onakvim kakav si bio."

Zatim je melek prerušen u ćelavca otišao do ćelavca i rekao mu:

"Ja sam siromah čovjek. Izgubio sam na putu sva sredstva za život i niko mi ne može pomoći osim Allaha a potom tebe. Molim te, tako ti Onoga koji ti je dao tako lijepu kosu, lijep izgled i imetak, da mi dadneš jednu kravu kako bih mogao stići do cilja." Ćelavac mu na to reče: "Imam ja mnogo obaveza (tako da ti ne mogu pomoći)." Melek mu tada reče: "Izgleda da ja tebe poznajem. Nisi li ti onaj ćelavac što je svijet od tebe bježao i siromah pa ti Allah dao da imaš (sve ovo)?" Ćelavac mu na to reče: "Ja sam ovo bogatstvo naslijedio od svojih predaka!" Melek mu na to reče: "Ako budeš slagao neka te Allah vrati onakvim kakav si bio."

Zatim je melek prerušen u slijepca otišao do slijepca i rekao mu:

"Ja sam siromah čovjek. Izgubio sam na putu sva sredstva za život i niko mi ne može pomoći osim Allaha a potom tebe. Molim te, tako ti Onoga koji ti je vratio vid, da mi dadneš jednu ovcu kako bih mogao stići do cilja." Slijepac mu na to reče: "Bio sam slijep pa mi je Allah vratio moj vid, zato uzmi što god želiš (od mog imetka). Tako mi Allaha, ne bih ti se suprotstavio šta god uzeo od moga imetka u ime Uzvišenog i Svemoćnog Allaha." Melek mu na to reče: "Čuvaj svoj imetak, samo si bio na kušnji. Allah je zadovoljan tobom a srdit je na tvoja dva druga."

2. Priča o neobičnom drvetu:

Buhari prenosi od Ebu Hurejre ﷺ koji prenosi od Allahova Poslanika ﷺ "da je spominjao jednog Izraelićana koji je tražio od drugog Izraelićana da mu posudi hiljadu dinara.

Zajmodavac mu na to reče: "Dovedi mi svjedoke da svjedoče." Potražilac zajma mu na to reče: "Dovoljan je Allah kao svjedok." Zajmodavac mu onda reče: "Dovedi mi jamca." Potražilac zajma i na to odgovori: "Dovoljan je Allah kao jamac." Zajmodavac tad reče: "Istinu si kazao." I dade mu novac do određenog roka. Potom je izašao do mora, obavio svoj posao i počeo tražiti lađu kako bi mogao otići do zajmodavca da bi mu vratio novac u ugovoreno vrijeme.

Međutim, lađu nije mogao naći pa je uzeo jedno drvo, izbušio ga i unutra stavio hiljadu dinara, zatim rupu zatvorio i donio ga do mora i onda se obratio Allahu: "O moj Allahu, Ti znaš da sam ja posudio od čovjeka hiljadu dinara. Znaš i da je tražio da mu dovedem jamca i da sam ja rekao da je Allah dovoljan kao jamac i da je on bio zadovoljan da budeš jamac. Znaš da je tražio i svjedoka i da sam ja rekao da je Allah dovoljan kao svjedok i da je on bio zadovoljan da budeš svjedok. Ja sam nastojao da nađem lađu da bih mu poslao njegov novac ali nisam uspio i sada ga dajem Tebi na čuvanje." I bacio ga je u more i ono je potonulo u vodu. Onda se vratio i nastavio i dalje tražiti lađu dok nije izašao do svoga mjesta. U tome je i čovjek koji mu je posudio novac izašao ne bi li ugledao lađu koja mu je trebala donijeti njegov novac. U tome je došlo drvo u kome se nalazio novac i on ga je uzeo kao ogrevno drvo za kuću. Pošto ga je isjekao našao je u njemu novac i pismo.

Zatim je sa (drugih) hiljadu dinara stigao i onaj kome je on posudio novac i reče: "Tako mi Allaha, još tražim lađu kako bih ti mogao donijeti novac ali je do ovoga trenutka nisam pronašao." Zajmodavac ga zatim upita: "A da li si ga po bilo kome poslao?" Potražilac zajma odgovori: "Kažem ti da nisam našao lađu do ovoga trenutka." Zajmodavac mu na to reče: "Onda je Allah to učinio umjesto tebe poslavši ga u drvetu a ti se sa hiljadu dinara sretno vrati."

3. Priča o Hadžeri i Ismailu:

Buhari prenosi od Ibn Abbasa ﵁ koji kazuje: "Ibrahim ﵇ je doveo Ismailovu majku (Hadžeru) i sina Ismaila kojega je još dojila i ostavio ih na mjestu blizu Kabe, pod jednim drvetom na mjestu Zemzema na najvišem mjestu u haremu. U Mekki u to vrijeme nije bilo nikoga, a nije bilo ni vode. Ostavio ih je tu i ostavio im jednu manju vrećicu sa nešto hurmi i mijeh vode.

Zatim je Ibrahim ﵇ nastavio dalje. Međutim, Ismailova majka pođe za njim govoreći mu: "Ibrahime, gdje si krenuo, a nas ostavljaš u ovoj kotlini u kojoj nema nikoga ko bi nam društvo pravio, niti bilo čega?" To mu je nekoliko puta ponovila ali se on nije osvrtao na nju. Zatim ga Hadžera upita: "Je li ti Allah naredio da činiš tako?" Ibrahim tad odgovori: "Jeste." Hadžera onda reče: "Dakle, On nas neće ostaviti."

Zatim se vratila a Ibrahim ﵇ je produžio. Kada je stigao u mjesto Senijja (dio Mekke) gdje ga nisu mogli vidjeti, okrenuo se prema Kabi, podigao ruke i dovom se obratio Allahu:

ربنا إني أسكنت من ذريتي بواد غير ذي زرع عند بيتك المحرم ربنا ليقيموا الصلاة فاجعل أفئدة من
الناس تهوي إليهم وارزقهم من الثمرات لعلهم يشكرون

Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, molitvu obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili. (Ibrahím, 37.)

Ismailova majka je nastavila da doji Ismaila i da pije vodu koju joj je ostavio Ibrahim. Kada je u mijehu nestalo vode i ona i dijete ožednili, gledala je u Ismaila kako se previja (od patnje). Teško joj je bilo da gleda u njega. Primijetila je da je brdo Safa njoj najbliže brdo i krenula prema njemu, gledajući prema dolini, ne bi li nekoga vidjela. Međutim, nije vidjela nikoga. Zatim se spustila sa Safe i kada je stigla u dolinu zadigla je košulju i potrčala poput premorene osobe dok nije prešla dolinu i stigla na brdo Mervu. Tu je zastala i pogledala ne bi li vidjela koga. Međutim, nije vidjela nikoga. I tako je sedam puta to učinila (trčala između Safe i Merve).

Ibn Abbas prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Zato je (propisano) trčanje između njih (Safe i Merve)."

I kada je stigla na Mervu (posljednji put) čula je glas pa je rekla: 'Pst!' Želeći da bude mirna i da pažljivo čuje. Čula je glas ponovo i onda je rekla: 'O (gdje god da si) Ti što si učinio da čujem tvoj glas, ako imaš išta da mi pomogneš, pomozi mi.' Onda je pogledala i vidjela meleka na mjestu Zemzema kako svojom petom kopa zemlju (ili kako neko kaže svojim krilom) dok nije voda potekla. I ona potom poče da pravi nešto slično vrelu radeći ovako rukama. Onda je počela svojim rukama da puni mijeh vodom tako da je voda preljevala nakon što bi sipala vodu unutra. Zatim se napila i podojila dijete.

Ibn Abbas navodi da je tada Vjerovjesnik ﷺ dodao: "Neka se Allah smiluje majci Ismailovoj, da je ostavila Zemzem (da teče) bio bi rijeka."

Melek joj je tada rekao: "Ne plaši se da ćeš biti ostavljena. Ovdje će biti Kuća (Kaba) koju će sagraditi ovo dijete i njegov otac. Allah nikada ne ostavlja one koji su Mu odani."

Kuća (Kaba) je u to vrijeme bila na uzdignutom mjestu na brežuljku i kada bi bujica naišla poplavila bi je i sa desne i sa lijeve strane.

I tako je potrajalo dok pored njih nije naišla družina iz plemena Džurhum, dolazeći iz mjesta Keda' i odsjela u podnožju Meke. Pošto vidješe pticu koja, inače, živi pored vode rekoše: "Ova ptica leti oko vode! A mi znamo da u ovoj kotlini nema vode." I poslaše jednog izaslanika da provjeri, i pošto nađe vodu, vrati se i obavijesti ih. Potom svi odoše (do vode) i nađoše Ismailovu majku pored vode. Oni je upitaše: "Dozvoljavaš li nam da ostanemo s tobom?" Ona im odgovori: "Dozvoljavam, ali nemate pravo na vodu!" "Uredu", odgovoriše oni."

Ibn Abbas navodi da je tada Vjerovjesnik ﷺ dodao:

"Ismailova majka se obradovala tome jer je voljela društvo."

I oni se tu nastaniše i poslaše po svoje porodice da se nastane sa njima, tako da neke porodice ostaše sa njima za stalno. Dijete (Ismail) poraste i od njih nauči arapski jezik. Pošto je odrastao, zbog njegove kreposti mnogo im se dopade i zavoliše ga tako da ga pošto uđe u pubertet oženiše od njih. Pošto mu umrije majka i nakon što se oženio, Ibrahim عليه السلام dođe da vidi svoju porodicu koju je bio ostavio, ali Ismaila nije našao. Nakon što je upitao njegovu ženu za njega, nevjesta mu odgovori: "Otišao je da nam potraži hrane." Zatim je upitao kako žive i kakvog su stanja, i ona mu žaleći se odgovori: "Živimo loše. Živimo u neimaštini i bijedi." Ibrahim عليه السلام joj na to reče: "Kada ti se vrati muž prenesi mu moj selam i reci mu da promijeni prag (aludirajući na razvod) na svojim vratima." Kada se vratio Ismail je upita: "Je li dolazio neko?" Žena mu odgovori: "Jeste, dolazio je jedan stariji čovjek takav i takav (opisujući ga), i pitao me za tebe. Pošto sam mu rekla (gdje si), upitao me kako živimo i ja sam mu rekla da smo u neimaštini i bijedi." Onda je Ismail upita: "A je li ti šta poručio?" Ona mu odgovori: "Jeste, rekao mi je da ti prenesem selam i da promijeniš prag na svojim vratima." Ismail tada reče: "To je moj otac. Naredio mi je da te pustim i idi svojoj familiji." I on je pusti. Ismail se nakon toga oženi po drugi put od njih (plemena Džurhum).

Potom se Ibrahim عليه السلام zadržao odvojen od njih onoliko dugo koliko je to Allah htio. Zatim je ponovo došao ali Ismaila opet nije našao. Ušao je kod njegove žene i upitao je: "Gdje je Ismail i kako ste?" Nevjesta mu odgovori: "Otišao je da nam potraži hrane, dobro smo i u izobilju. Hoćeš li da sjedneš i pojedeš i popiješ nešto?" Ibrahim je zatim upita: "A šta jedete i pijete?" Nevjesta mu na to odgovori: "Jedemo meso a pijemo vodu." Ibrahim عليه السلام tada reče: "Allahu moj, blagoslovi im njihovu hranu i piće!"

Ebu el-Kasim ﷺ je tada dodao: "Blagoslovljena dova Ibrahimova."

Ibrahim ﷺ tada reče: "Kada ti dođe muž prenesi mu moj selam i reci mu da utvrdi prag na svojim vratima." Kada se Ismail vratio upitao je: "Da li je ko dolazio?" Žena mu odgovori: "Jeste, bio je jedan stariji čovjek lijepa izgleda (hvaleći ga) i upitao me za tebe, pa sam mu rekla da smo dobro." Ismail je tada upita: "A je li ti šta oporučio?" Žena mu odgovori: "Jeste, on te selami i naređuje ti da učvrstiš prag na svojim vratima." Ismail tada reče: "To je moj otac a ti si prag, i naređuje mi da te zadržim."

Potom se Ibrahim ﷺ zadržao odvojen od njih onoliko dugo koliko je to Allah htio. Zatim je ponovo došao i Ismaila je našao pod drvetom blizu Zemzema kako šilji strijele. Pošto ga je vidio, Ismail je ustao prema njemu i učinio što dijete čini prema svome ocu (pozdravili se i zagrlili). Ibrahim ﷺ tad reče: "Ismaile, Allah mi naređuje jednu stvar." Ismail mu reče: "Što ti Allah naređuje, ti to i uradi." Ibrahim tad upita: "A hoćeš li mi pomoći?" On mu odgovori: "Pomoći ću ti." Ibrahim ﷺ tad reče: "Allah mi naređuje da sagradim Kuću ovdje" - pokazujući na brežuljak najviši u okolini.

I tako podigoše temelje Kući (Kabi).

Ismail je donosio kamenje a Ibrahim je zidao. I kada su se uzdigli zidovi Ismail je donio ovaj kamen (el-Mekam) i dao ga Ibrahimu i on je stajao na njemu i tako zidao a Ismail mu je dodavao kamenje, i obojica su govorili: رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ *Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš!* (El-Bekara, 127.)

Slično navedenim postoje još mnoge druge priče.

Sposoban propovjednik, mudar odgajatelj i uspješan pozivalac Allahovoj vjeri mogu prilagoditi izlaganje priče na prikladan način koji odgovara intelektualnoj sposobnosti djeteta, isto kao što mogu i izvući iz priče najvažnija mjesta pouke i opomene kako bi utjecaj bio djelotvorniji i odgovor djeteta jači.

Odgajateljima, dakle, ne preostaje drugo do da iskoriste mogućnost izazivanja osjećanja i skretanje pažnje slušaoca u toku izlaganja priče, tako da kada mu duh njegov dotaknu i razum mu njegov otvore, u njegovim osjećanjima, čulnostima i dubini srca poteče rijeka pouka i pitka voda savjeta.

Ovako odgajatelj propovjednik - zanimljivim stilom i ukazivanjem na mjesta iz kojih se može pouka uzeti - može priču i njenu veličinu osvijetliti i ostaviti traga u dušama slušalaca, prenoseći ih u sferu čistote, produhovljenosti i pokornosti.

b) Slijeđenje metode dijaloga i ispitivanja:

Ovo se postiže upućivanjem pitanja prisutnim da bi se izazvala njihova pozornost, pokrenula inteligencija i pospješilo razmišljanje, i tako se u formi ubjeđivanja i postavljanja zagonetki obogatili djelotvornim savjetima.

U tom smislu ćemo navesti nekoliko primjera:

1. Imam Ahmed u svojoj zbirci *Musned* prenosi od Abdullaha b. Amra b. el-Asa ﷺ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako pita: "Znate li ko je (pravi) musliman?" Prisutni odgovoriše: "Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju." On im tada odgovori: "(Pravi) musliman je onaj od čijeg su jezika i ruku sigurni drugi muslimani." Zatim ih je upitao: "Znate li ko je (pravi) vjernik?" Oni odgovoriše: "Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju." On im tad odgovori: "(Pravi) vjernik je onaj od koga su drugi vjernici sigurni za svoje živote i svoj imetak." Zatim je spomenuo muhadžire i za njih rekao: "Muhadžir je onaj koji je napustio loša djela i od njih se klonio."

2. Muslim u svojoj zbirci *Sahíh* prenosi od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Šta mislite kada bi bila rijeka pred vratima nekog od vas i u njoj se kupao svaki dan po pet puta, da li bi išta od prljavštine (na tijelu) ostalo?" Prisutni odgovoriše: "Ne bi ostalo nikakve prljavštine." On im tada reče: "Tako je i sa pet dnevnih namaza kojima Allah briše grijehe."

3. Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ jednom upitao: "Znate li ko je gubitnik (*muflis*)?" Prisutni odgovoriše: "Gubitnik je onaj koji nema novaca niti drugih sredstava za život." On im tada reče: "Pravi gubitnik je onaj koji dođe na Sudnji dan sa namazom, postom i zekatom (koje je na ovome svijetu obavljao) ali je nekoga uvrijedio, drugoga potvorio, trećega u imetku zakinuo, četvrtom krv prolio a petoga udarao. Kod obračuna i suđenja najprije će se svima njima od njegovih dobrih djela davati. Ako nestane njegovih dobrih djela prije nego što se podmire njegovi dugovi, onda će se uzimati grijesi oštećenih i natovariti na njega, pa će biti bačen u vatru."

c) Upućivanje savjeta počinjati sa zaklinjanjem Uzvišenim Allahom:

Ovo se čini da bi se slušalac upozorio na ozbiljnost onoga o čemu će se govoriti, bilo da se radi o činjenju nečega ili klonjenju od činjenja nečega.

Muslim prenosi u svojoj zbrici *Sahíh* da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne budete međusobno voljeli. Hoćete li da vas uputim na nešto, što ako budete radili voljet će te se? Širite selam među sobom."

Buhari prenosi hadis od Ebu Šurejha ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Tako mi Allaha nije vjernik, tako mi Allaha nije vjernik, tako mi Allaha nije vjernik!" - "Tko, Allahov Poslaniče?" - upitaše ashabi. On im na to odgovori: "Onaj od čije pakosti nije miran njegov komšija." Ovakvih uputa Allahova Poslanika ﷺ je mnogo.

d) Upućivanje savjeta kroz šalu:

Ovo se čini radi pokretanja razuma, uklanjanja dosade i izazivanja zainteresiranosti.

Ebu Davud i Tirmizi prenose od Enesa ؓ da je jednom neki čovjek došao kod Vjerovjesnika ﷺ da traži od njega devu od zekata da na njoj odnese tovar kući. Vjerovjesnik ﷺ mu tada reče: "Ja ću ti dati devino dijete." Čovjek mu tada reče: "Allahov Poslaniče, šta da radim sa djetetom od deve?" On mu na to odgovori: "Pa, da li deva rađa nešto drugo nego deve?"

Allahov Poslanik ﷺ je ovome čovjeku kroz šalu objasnio da deva makar bila i odrasla i nosila teret ona je mladunče druge deve.

Mnogo je sličnih primjera šale Allahova Poslanika ﷺ.

e) Umjerenost u upućivanju savjeta zbog bojazni od dosade:

Muslim prenosi od Džabira b. Semure ؓ koji kazuje: "Klanjao sam sa Vjerovjesnikom ﷺ i namaz mu je bio umjeren (srednje dužine)."

Ebu Davud prenosi od Džabira b. Semure ؓ koji kazuje da Allahov Poslanik nije duljio sa hutbom na džuma-namazu. Uputio bi nekoliko lijepih i lahkih riječi."

Prenosi se da Allahov Poslanik ﷺ kada bi držao hutbu nije puno kratio ali nije ni dosađivao." Ili, također: "Allahov Poslanik ﷺ se, kada bi nam upućivao savjete, bojao dosade."

f) Održavanje pozornosti prisutnih djelotvornim savjetovanjem:

Tirmizi prenosi od el-'Irbada b. Sarije koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ bi nam držao predavanje od kojega bi se koža ježila, suze iz očiju tekle i srca se plašila. Mi bismo tada rekli: 'Ovo predavanje kao da je oproštajno, Allahov Poslaniče. Šta nam oporučuješ?' On bi nam odgovorio: 'Da se Allaha bojite, da moj sunnet slijedite i sunnet mojih halifa koji će vam biti vodilja i uputa u pravu vjeru poslije mene. Grčevito ga (sunneta) se držite, jer je svaka novotarija zabluda.'"

U *Musnedu* se navodi, a što prenosi i Muslim od Ibn Omera ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ jednog dana na minberu proučio sljedeći ajet:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ

Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava Zemlja će na Sudnjem danu u vlasti Njegovoj biti, a nebesa će u moći Njegovoj smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim! (Ez-Zumer, 67.)

Allahov Poslanik ﷺ je to pokazivao svojom rukom: ispružio ju je naprijed pa je povukao nazad i rekao: "Gospodar Sâm Sebe veliča i kaže: 'Ja sam Uzvišeni, Ja sam Gordi, Ja sam Vladar, Ja sam Silni, Ja sam Plemenit'. Zatim se mimber, zajedno sa Poslanikom, potrese, tako da smo pomislili da će pasti s njega i da će se sa njim srušiti."

Predavač-pozivalac u Allahovu vjeru se može isticati mogućnošću održavanja pozornosti i izazivanjem dojma jedino ako je iskrenog nijjeta, nježnog srca, pokorne duše, čiste savjesti i blistavog duha. U suprotnom, velika je odgovornost pred Gospodarom svjetova.

Ibn Ebi Dunja i Bejheki preko *džejjid* lanca prenose od Malika b. Dínara koji prenosi od Hasana ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svako ko bude išta govorio, Allah će ga na Sudnjem danu pitati šta je želio s tim." Malik bi uvijek kada bi govorio ovaj hadis zaplakao. Zatim bi nastavio sa kazivanjem: "Mislite li da se moje oko raduje ovome što vam govorim. Ja znam da će me Allah na Sudnjemu danu za ovo pitati. Reći će: 'Šta si ti želio sa ovim?' A ja ću reći: 'Ti si mi svjedok za moje srce, da nisam znao da Ti ovo voliš ne bih to rekao ni dvojici nikada.'"

Velika je razlika između predavača koji govori uljepšanim jezikom samo da bi opčinio srca ljudi, i predavača, iskrenog vjernika, ranjiva srca za Islamom, koji govori otkucajima svoga srca i osjeća bol, žalost i tugu za Islamom zbog stanja u koje su došli muslimani. Nema sumnje da je djelotvornost drugoga izražajnija, njeno uslišavanje jače i prihvaćanje njegovih riječi veće.

Omer b. Zerr bi upitao svoga oca: "Oče, zašto, kada ti govoriš, rasplačeš svijet, a kada drugi govori ne rasplače ih?" On mu na to odgovori: "Sine moj, nije ista narikača koja je izgubila dijete i ona koja je iznajmljena da nariče."

g) Upućivanje savjeta navođenjem odgovarajućih primjera:

Allahov Poslanik ﷺ bi se prilikom upućivanja savjeta, objašnjavajući ono o čemu govori, pomagao navođenjem odgovarajućih primjera da bi se svijet mogao uvjeriti u ono o čemu govori, da bi to što govori na njih djelovalo i sami to počeli prakticirati. Time bi upućivanje savjeta na ljude jače djelovalo i odlučnije bi to prihvaćali.

En-Nesa'i u svome djelu *Sunen* prenosi od Enesa ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Vjernik koji uči Kur'an je kao cedrat,[1] koji ima lijep miris i ukusan je, dok je vjernik koji ne uči Kur'an kao plod lijepog ukusa ali nema mirisa. Razvratnik koji uči Kur'an je kao hrizantema koja ima lijep miris ali joj je plod gorak, dok je razvratnik koji ne uči Kur'an kao gorka tikvica čiji je plod gorak a nema ni mirisa. Loš drug je kao kovač koji puše u kovački mijeh. Ako te ne zapahne mijeh, zapahnut će te njegov dim."

U navedenim vjerovjesničkim poređenjima se na najjednostavniji način, shvatljiv svakome slušaocu, iskazuje veoma snažno poticanje na činjenje dobrih djela i žestoko upozorenje na klonjenje od činjenja loših djela.

h) Gestikuliranje rukama prilikom upućivanja savjeta:

Allahov Poslanik ﷺ bi, kada bi želio da upozori na nešto posebno važno, nešto za što bi muslimani morali biti zainteresirani i to prakticirali, na to bi gestikulacijom rukama pokazivao koliko je važno.

- Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ؓ koji prenose od Ebu Mûsaa el-Eš'arije ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Vjernik je vjerniku kao zid, jedan drugog učvršćuje - pokazao je to ispreplićući svoje prste."

- Buhari prenosi od Sehla b. Sa'ada es-Sa'idija ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ja i skrbnik siročeta ćemo biti u Džennetu ovako, - pokazujući to kažiprstom i srednjakom."

- Tirmizi u svome djelu *Sunen* prenosi od Sufjana b. Abdullaha el-Bedželija ؓ koji kazuje: "Rekoh: 'Allahov Poslaniče, reci mi nešto čega ću se čvrsto držati' - i on mi reče: 'Reci: - Moj Gospodar je Allah, a zatim ustraj.' Ja mu opet rekoh: 'Allahov Poslaniče, čega se najviše bojiš za mene?' Allahov Poslanik ﷺ se tada uhvati za svoj jezik i reče: 'Ovoga.'"

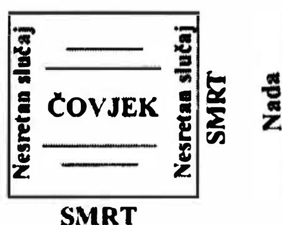
Ovakvih primjera u Poslanikovoj tradiciji je mnogo.

[1] Vrsta vrlo sočnog limuna.

i) Upućivanje savjeta pomoću prikazivanja i objašnjavanja crteža:

Allahov Poslanik ﷺ je prakticirao pred svojim drugovima vući linije da bi im objasnio neke važne pojmove i približio im neke korisne zamisli.

- Buhari u svome djelu *Sahih* prenosi od Abdullaha b. Mesuda ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ nam je jednom nacrtao kvadrat, jednu liniju izvan njega i manje linije u kvadratu sa strane. Zatim je rekao: 'Ovo je čovjek a ovo mu je razdoblje života koje ga okružuje. Ovo izvan mu je nada, dok su ove manje linije događaji i iznenadne nesreće. Ako ga ovo mimoiđe, drugo će ga zadesiti, a ako ga mimoiđe drugo, zadesit će ga treće, a ako ga sve mimoiđe, zadesit će ga oronulost." Ovako je izgledao crtež koji je nacrtao Allahov Poslanika ﷺ:

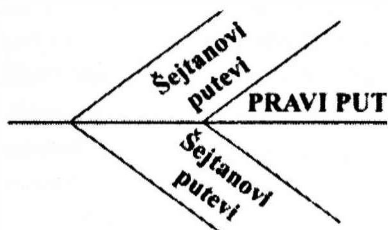


Allahov Poslanik ﷺ ovim crtežom na zemlji svojim drugovima je objasnio kako se između čovjeka i velikih nada isprječuju nenadna smrt ili nesretni slučajevi, ili staračka oronulost i nepokretnost. Ovo je, zaista, lijepo objašnjenje Prvog Učitelja ﷺ.

- Imam Ahmed u svome djelu *Musned* prenosi od Džabira ؓ koji kazuje: "Jednom smo sjedili kod Vjerovjesnika ﷺ i on nam je po zemlji rukom povukao liniju - ovako - i rekao: 'Ovo je Allahov put'. Zatim je povukao sa desne strane dvije linije i sa lijeve strane dvije linije i rekao: 'Ovo su šejtanovi putevi'. Zatim je stavio ruku na srednju liniju i proučio ovaj ajet:

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

I, doista, ovo je Pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova; - eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili. (El-En'âm, 153.)



Allahov Poslanik ﷺ im je crtežom koji je nacrtao na zemlji objasnio da je Islam Pravi put koji dovodi do ponosa i Dženneta, a da su druga načela, sistemi i ideje šejtanovi putevi, i da vode u propast i vatru.

j) Upućivanje savjeta uz praktičnu primjenu:

Allahov Poslanik ﷺ svojim drugovima je živim primjerom pokazao postupak obrazovanja, odgoja i formiranja čovjeka. U tom smislu ćemo navesti nekoliko primjera:

- Buhari u svojoj zbirci *Sahíh* prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ jednom uzeo abdest ispred jedne grupe ljudi a zatim rekao: "Ko uzme abdest ovako kao što sam ja uzeo i zatim klanja dva rekata i dok bude klanjao ni o čemu drugom (osim o dotičnom namazu) ne bude razmišljao, bit će mu oprošteni prijašnji grijesi."

- Buhari prenosi hadis u kojem se spominje da je Allahov Poslanik ﷺ jednom klanjao sa ljudima namaz kao imam klanjajući na minberi da bi ljudi u cijelosti mogli vidjeti njegovo klanjanje, i od njegovih postupaka i posmatranja naučiti kako se klanja... Nakon što je završio sa namazom obratio se svijetu riječima: "O ljudi, ovo sam učinio da biste mene slijedili i naučili kako klanjam."

k) Upućivanje savjeta koristeći za to povode:

Allahov Poslanik ﷺ je često koristio povod koji bi mu se ukazao, da uputi savjet i pouku onome ko to želi, jer se tada postiže najbolji efekat i tada se može najbolje razumjeti i naučiti.

- Muslim prenosi od Džabira ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ jednom prilikom prošao kroz pijacu, ušavši s gornje strane a ljudi su bili oko njega. Prošao je pored jednog mrtvog čulavog jarca. Uzeo ga je za uho i rekao: "Ko želi dati za njega jedan dirhem?" Ljudi mu odgovoriše: "Ne želimo za njega dati ništa. Šta da radimo sa njim?" Vjerovjesnik ﷺ ih tada upita: "Želite li ga da bude vaš?" Prisutni odgovoriše: "Tako nam Allaha, i da je živ ovoga bi čulu bilo sramota imati, a nekamo li mrtvog." Poslanik ﷺ im tada reče: "Tako mi Allaha, sva ovozemaljska dobra Allahu su manje vrijedna nego što je ovo vama!"

- Buhari i Muslim prenose od Omera b. el-Hattâba ؓ koji kazuje: "Jednom je pred Allahova Poslanika ﷺ dovedena jedna žena kao zarobljenik i pred njima je cijedila mlijeko iz svojih grudi. Kada je našla dijete među zarobljenicima, uzela ga je, priljubila sebi na stomak i podojila ga. Allahov Poslanik ﷺ je tada rekao: "Šta mislite da li bi ova žena mogla baciti svoje dijete u vatru, a u stanju je da ga ne baci?" Mi smo odgovorili: "Ne, tako nam Allaha." On na to reče: "Uzvišeni Allah je milostiviji prema Svojim robovima nego ova žena prema svome djetetu."

l) Upućivanje savjeta posvećujući pažnju onome što je najbitnije:

Allahov Poslanik ﷺ bi skretao pažnju sa pitanja na drugo pitanje koje je važnije.

Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ da je jednom jedan beduin upitao Allahova Poslanika ﷺ: "Kada će Sudnji dan, Allahov Poslaniče?" Allahov Poslanik ﷺ mu je na to postavio kontra pitanje: "Šta si spremio za taj Dan?" Beduin mu je odgovorio: "Ljubav prema Allahu i Njegovu Poslaniku." Vjerovjesnik ﷺ mu je na to rekao: "Bit ćeš sa onim koga voliš."

Allahov Poslanik ﷺ mu je sa njegova pitanja o Sudnjem danu - o čemu, inače, samo Allah zna - skrenuo pažnju na drugu stvar koja je za njega bitnija, a to je pripremanje dobrih djela za ovaj Dan, kada će sav svijet stati pred Allaha, Gospodara svjetova.

m) Upućivanje savjeta ističući zabranjenu stvar koje se treba kloniti:

Da bi riječima i javnim pokazivanjem potvrdio zabranu stvari koje se treba kloniti, Allahov Poslanik ﷺ bi je u rukama nosio i one kojima se obraćao o njoj upoznao. To ih je i više odvraćalo od toga i bilo ubjedljiviji dokaz njene zabrane.

Ebu Davud, en-Nesa'i i Ibn Madže u svojim djelima istoga naziva *Sunen* prenose od Alije b. Ebi Taliba ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je jednom uzeo lijevom rukom svilu a desnom zlato, podigao ih u rukama i rekao: 'Ove dvije stvari su zabranjene muškarcima moga Ummeta a dozvoljene ženama.'"

Ovo bi bili najvažniji postupci koje je slijedio Prvi Učitelj ﷺ prilikom usmjeravanja odraslih, poučavanja djece, upućivanja uglednih, pokazivanja Pravoga puta običnom svijetu, utvrđivanja vrlina i ispravljanja deformacija. Kao što smo vidjeli, to se postiže raznovrsnim metodama i različitim sredstvima. Štaviše, Allahov Poslanik ﷺ se nije ograničavao - kao što smo to naprijed osvijetlili - samo na jednu metodu kod upućivanja i ukazivanja svijetu na Pravi put, ili kod preobrazbe i usmjeravanja, nego ih je prevodio sa priče na dijalog i ispitivanje, sa skrušenog utjecanja na lijepu igru, sa pokazivanja primjera na objašnjavanje pomoću crtanja ili gestikulacije rukama, sa upućivanja riječima na podražavanje praktičnim djelom, sa upozoravanja Kur'anom časnim na iznošenje pouke korišćenjem pogodne prilike, prelaženjem sa važnog na važnije pitanje, ili sa zabranjivanja riječima na zabranjivanje javnim očitovanjem.

Nije nepoznato da ovakva raznovrsnost stilova upućivanja savjeta ima velikog utjecaja prilikom usađivanja informacija, pospješivanja shvaćanja i pokretanja razuma, prihvaćanja savjeta, naprezanja prirodne inteligencije i skretanja pažnje kod onih kome se obraća.

Ako se odgajatelj na odgovarajući način koristi ovim postupcima u toku upućivanja savjeta i uputa đacima, djeci i drugim članovima svoje porodice o čijem se odgoju stara, oni će zasigurno naučiti, primjenjivati i prihvaćati to što im odgajatelj nudi, i bit će najbolji pozivaoci Allahovoj vjeri, najbolji predvodnici Upute, vojnici Objave i junaci u borbi na Allahovom putu. Štaviše, bit će čvrst temelj u izgradnji uzoritog društva i uspostavljanja države Islama.

Odgajateljima, dakle, ne preostaje drugo do da se prihvate metoda Allahova Poslanika ﷺ u usmjeravanju i njegovih postupaka u upućivanju savjeta zato što su to najbolje metode i najbolji postupci, jer Allahov Poslanik ﷺ ne govori po svome hiru. Njega je odgojio njegov Gospodar na najbolji način. On je odgojen pod Allahovim nadzorom i stalno je pod Njegovom zaštitom i pažnjom. I kada je stvar takva, onda sve što on kaže, uradi ili odluči, sve je to odredba i uputa za čovječanstvo za sva vremena.

Dovoljno će Vjerovjesniku ﷺ za ponos, čast i vječnost njegove poruke biti što Slavljeni Allah o njemu kaže:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

Vi u Allahovu Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onome svijetu, i koji često Allaha spominje. (El-Ahzâb, 21.)

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ *Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu...* (En-Nisâ', 80.)

* * *

Treba znati, ukoliko odgajatelj ne radi ono o čemu govori i ne primjenjuje savjete koje drugima upućuje, niko od takvoga odgajatelja neće ništa prihvatiti, njegovi savjeti neće ni na kome ostavljati traga i niko se na njegove pozive neće odazivati. Štaviše, bit će podložan općoj kritici, podsmjehivanju uglednih ljudi i osuđivanju običnog svijeta.

Ovo se događa zato što riječ koja ne izlazi iz srca ne stiže do srca i što savjet koji se ne spoji sa dušom ne djeluje na dušu. Maloprije smo vidjeli šta odgovara otac sinu kada ga sin pita kako uspijeva rasplakati svijet kada im govori, dok to drugima ne polazi za rukom, a otac odgovara: "Sine moj, nije ista narikača koja je izgubila dijete i ona koja je iznajmljena da nariče."

To znači da pozivalac Allahovoj vjeri koji izgara za Islam i koji je ubijeđen u pravo islamsko vjerovanje, nije isti kao dvolični propovjednik i lakrdijaš.

Naprijed smo u poglavlju "Odgajanje pomoću ličnog primjera" govorili o onima čija su djela oprečna onome što govore i čiji savjeti protivrječe onome što čine. U ovome poglavlje čitalac može utaliti svoju žeđ u potrazi za tumačenjem ove teme.

* * *

Na kraju, brate odgajatelju,

Nakon što si naučio islamsku metodu predstavljenu u Časnome Kur'anu i besprijekornom Poslanikovom sunnetu, zatim postupke upućivanja savjeta i načine vođenja Pravim putem, drugo ti ne preostaje nego da ojačaš svoju odlučnost i udvostručiš energiju radi prakticiranja usvojene metodologije i provođenja postupaka njene realizacije, da bi tvoje dijete, tvoj učenik ili bilo ko drugi ko te slijedi, otvorili svoja srca za tvoje savjete i u potpunosti se predali pravilima upućivanja i slijeđenja Pravoga puta, i odazvali se pozivu Istine i Islama.

Kako je lijepo kada se otac kao odgajatelj svako veče skupi sa svojom djecom i kad svoje sijelo ispune raznovrsnim zanimljivostima, razgovorom iz raznih oblasti znanja i lijepim savjetima. Nekada to mogu biti priče, ponekad upućivanje savjeta, a katkada i recitiranje poezije. Drugi put može biti slušanje Kur'ana, razgovor o nekoj zanimljivoj temi, takmičenje i sl. Koristeći više načina i imajući više različitih programa, ovakva sijela će postići svoj cilj formiranja djece u duhovnom pogledu i njihovu jačanju u psihičkom i moralnom smislu, s tim da ne zaborave vrijeme određeno za učenje i pisanje zadaće. Jedino ovako odgajatelj može da pomiri ozbiljnost i veselost, da spoji upućivanje savjeta i pričanje o zanimljivim stvarima, i nađe mjeru između ozbiljnosti i zabave kako bi mu srce bilo mirno i savjest čista da mu djeca veliki dio vremena provode baveći se korisnim stvarima.

Ako odgajatelj slijedi ovo polje aktivnosti, malo kad će mu proći duže vrijeme da ne vidi šta mu djeca o kojima se brine rade, da ih nadzire u pripremanju da bi sutra bili predvodnici na Pravome putu i u društvu Allahovih čestitih robova koji imaju zajednička nadanja i koji će svojim rukama ostvariti pobjedu Islama.

Koliko je odgajatelj uspješan kada sa svojom djecom slijedi put Časnoga Kur'ana pokazujući njegov veličanstveni metod! Jedanput podsjeća na bogobojaznost, drugi put naglasak stavlja na upućivanje savjeta s tim što to nekada mogu biti samo pouke, katkada izazivanjem poticaja a drugom prilikom koristi se prijetnjom. I tako on postupke mijenja prema prilikama i potrebama situacije.

Ovo ne isključuje neprestano dozivanje djeteta na početku obraćanja kao: Sine moj! Dijete moje! - što mogu biti veliki činioci pokretanja emocija i izazivanja osjećanja. Koliko puta se samo Kur'an obraća na ovakav način!?

Ovo ne isključuje ni kazivanje priča povezanih sa mjestom i situacijom kada treba pružiti pouku i uputiti savjet. Koliko se samo Kur'an koristi ovim postupkom!?

Ovo ne isključuje ni moralno usmjeravanje praćeno preporukama i savjetima. Koliko ih samo Kur'an navodi!?

Ovo ne isključuje ni islamsko usmjeravanje upotrebom potvrdnih čestica. Koliko ih samo Kur'an ponavlja!?

Ovo ne isključuje ni društveno usmjeravanje upotrebom upitnih i negacijskih čestica. Koliko se samo u Kur'anu spominju!?

Ovo ne isključuje ni ubjeđivačko usmjeravanje poduprto racionalnim dokazima. Koliko ih samo Kur'an navodi!?

Ovo ne isključuje ni sveobuhvatno idejno usmjeravanje povezano sa navođenjem primjera. Koliko ih Kur'an samo ističe!?

Ovo ne isključuje ni metodološko usmjeravanje potkrijepljeno vjerskim propisima. Koliko ih samo Kur'an spominje!?

Pored ovih postoje još mnoga druga raznovrsna usmjeravanja i novouspostavljeni postupci, i svi su izvedeni iz Kur'ana.

Koliko odgajatelj može biti uspješan, također, kada slijedi metodu Najvećeg Poslanika ﷺ u njegovim načinima upućivanja savjeta, postupcima upućivanja pouka i ukazivanja na Pravi put!

Koliko je uspješan i kada nakon kazivanja priče iz nje izvodi pouku i ukazuje na mjesta na kojima se nude savjeti!

Koliko je uspješan i kada sa svojom djecom prakticira postupak vođenja dijaloga i traženja odgovora upućivanjem pitanja i provjeravanjem njihova razumijevanja priče, kako bi se ubjeđivanjem i raspravljanjem napili sa izvora Upute!

Koliko je uspješan i kada je umjeren u upućivanju savjeta na sijelu, kada se iz straha da ne bude dosadan usredsredi na ono što je najvažnije!

Koliko je uspješan i kada radi potvrde onoga što će govoriti, upućivanje savjeta počne sa zaklinjanjem u Allaha, i radi izazivanja interesa i ljubavi za tim u to uklopi i šale!

Koliko je uspješan i kada ulaže truda da svojim savjetima dominira nad djecom kako bi svojom pričom utjecao na sve!

Koliko je uspješan i kada se u objašnjavanju onoga o čemu govori ispomaže upoređivanjem, crtanjem, navođenjem primjera, i svim drugim što ljudi vide svojim očima i osjećaju svojim čulima, samo da bi razumijevanje bilo jasnije i da bi im se to dublje urezalo u sjećanje!

Koliko je uspješan i kada se u poučavanju služi nuđenjem stvarnog modela a u primjeni zornim pokazivanjem!

Koliko je uspješan i kada iskoristi zgodu koja se desi u toku upućivanja savjeta ili postojanjem prilike u samoj pouci da bi djelotvornost bila bolja i prihvaćanje jače!

Koliko je uspješan kada pored navedenih slijedi i druge postupke upućivanja savjeta i načine ukazivanja na Pravi put koje može naći u baščama Kur'ana časnog i razasute po drveću hadisa slavnih.

Odgajateljima, dakle, ne preostaje drugo do da se prihvate iz Kur'ana časnog njegova uzvišenog postupka u obraćanju ljudima i pozivanju na činjenje dobrih djela, jer je to Knjiga kojoj je laž strana, bilo sa koje strane. Ona je Objava od Mudroga i hvale Dostojnoga. Trebaju se, također, ugledati i na Prenosioca Vječne Objave ﷺ i na njegove postupke upućivanja savjeta i načine ukazivanja na Pravi put, jer je on Allahov Poslanik koji ne govori po svome hiru, čije savršenstvo čovjek ne može dostići niti se do njegova stepena uspeti.

Dovoljno je za ponos Allahovu Poslaniku ﷺ za sva vremena to što mu se Uzvišeni Allah obraća ovakvim trajno važećim oslovljavanjem i opisuje ga ovakvim izvanrednim opisom, kada kaže:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ... *jer ti si, zaista najljepše ćudi.* (El-Kalem, 4.)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ... *tebe smo samo kao milost svjetovima poslali.* (El-Enbija', 107.)

Dovoljno mu je za ugled i čast kada sâm za sebe kaže: "Mene je odgojio moj Gospodar i zato je moj odgoj najbolji."

* * *

4. Odgajanje pomoću nadgledanja

Pod odgajanjem pomoću nadgledanja podrazumijeva se praćenje djeteta i nerazdvojivost od njega u toku njegova idejnog i moralnog formiranja, zatim kontroliranje i nadziranje u toku njegova društveno-socijalnog i psihičkog razvijanja, i kontinuirano raspitivanje o njegovom položaju i stanju za vrijeme njegova fizičkog razvoja i obrazovanja.

Nema dvojbe da se ovakav način odgoja smatra jednim od najjačih principa u stvaranju besprijekorno uravnoteženog čovjeka koji u životu daje svakome ono što mu pripada, odgoja koji će ga tjerati da u potpunosti i na najbolji način izvršava svoje odgovornosti i ispunjava svoje obaveze, koji će od njega napraviti pravog muslimana, kamen-temeljac u izgradnji čvrstih islamskih temelja pomoću kojih će se ostvariti slava i moć Islama, oslanjajući se na njega uspostaviti čvrsta i jaka islamska država, na čiju će se civilizaciju, njeno mjesto i narav ugledati drugi narodi.

Islam svojim univerzalnim načelima i svojim neprolaznim propisima podstiče roditelje i odgajatelje da se interesira za svoju djecu u svakoj oblasti života i u svakoj strani njihova odgoja.

Sada ćemo navesti nekoliko tekstova koji podstiču ovakav način odgajanja.

Uzvišeni veli:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti. (Et-Tahrím, 6.)

Kako da odgajatelj sačuva svoju porodicu i svoju djecu ako im ne naređuje, zabranjuje, prati ih i nadgleda?

Alija ؓ o riječima Uzvišenog: *"Čuvajte sebe..."* kaže: "Odgajajte i obrazujte ih." - a Omer ؓ: "Zabranjujte im da čine ono što je vama zabranio Allah, a naređujte da čine ono što je vama naredio Allah, i to će biti (najbolja) zaštita između njih i vatre."

Uzvišeni veli:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا *Naredi čeljadi svojoj da obavljaju molitvu i istraj u tome.* (Tâ-hâ, 132.)

Da li se, dakle, naređuje klanjanje namaza samo kada se izostavlja i zanemaruje obaveza prema Allahu Uzvišenom?

A Uzvišeni veli:

وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva. (El-Bekara, 233.)

I kako otac da hrani i odijeva svoju porodicu i djecu ako ne vodi računa o njihovom fizičkom stanju i zdravlju?

Sada ćemo navesti neke od mnogobrojnih hadisa koji podstiču na praćenje i nerazdvajanje od djeteta:

- Buhari i Muslim prenose od Ibn Omera ؓ: "... a čovjek je pastir u svojoj porodici i odgovoran je za svoje stado, a žena je pastirka u kući svoga muža i odgovorna je za svoje stado..."

- Ebu Davud i Tirmizi prenose od Ebu Misbera ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte."

- Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Bolje je čovjeku da odgoji dijete nego da dadne sadake jedan *sa'* (četiri pregršta)."

- Taberani prenosi od Alije ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Razvijajte kod djece tri osobine: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici i ljubav prema učenju Kur'ana..."

- Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi od Ebu Sulejmana koji prenosi da je Malik b. el-Huvejris rekao: "Došli smo kod Vjerovjesnika ﷺ nas nekoliko mladića vršnjaka i kod njega ostali

dvadeset noći. Misleći da smo poželjeli naše porodice upitao nas je koga imamo od familije. Kada smo mu rekli, a bio je blag i milostiv, rekao nam je: 'Vratite se vašim porodicama, podučavajte ih i naređujte im, klanjajte kako ste vidjeli mene da klanjam. Kada dođe vrijeme namaza neka neko između vas prouči ezan a najstariji među vama neka bude imam.'"

Šta znači "Čovjek je pastir?" Šta znači: "Žena je pastirka?" Šta znači: "Naređujte i silom tjerajte?" Šta znači odgajanje u dva navedena hadisa? Šta znači: "Vratite se svojim porodicama, poučavajte ih i naređujte im?"

Ne znači li sve ovo da odgajatelj treba da nadgleda dijete, da ga prati, da se ne razdvaja od njega dok ga odgaja, da kontrolira kuda se kreće i gdje svraća, sa namjerom da bi čim zanemari neku obavezu mogao da ga na nju uputi, čim izostavi neku dužnost da ga na nju podstakne, kad vidi da čini neko ružno djelo da mu odmah zabrani da to čini, kad radi dobro djelo da ga pohvali za to što radi.

Nema dvojbe da je nadgledanje djeteta i njegova kontrola za odgajatelja jedan od najboljih i najjasnijih principa odgoja. Dijete je u tom slučaju stalni objekt zornog nadziranja i praćenja, s obzirom da odgajatelj usmjerava na njega sve svoje aktivnosti, riječi, djela i pažnju. Kada vidi da čini dobro djelo, on ga pohvali i podstakne da to nastavi činiti. Kada vidi da radi zlo od toga ga odvraća, upozorava na to i objašnjava mu kakve loše i opasne posljedice iz toga proizilaze. Zanemari li i zapusti odgajatelj svoje dijete, ono će neizostavno poželjeti da skrene na stranputicu i uputit će se, bez ikakve sumnje, na krivi put i moralno izopačiti. U tom slučaju njegova propast je sigurna i uništenje neizbježno.

* * *

Naš Prvi Učitelj i naš Časni i Najbesprijekorniji Predvodnik ﷺ svome je narodu ostavio dobar primjer brige za svojim drugovima, njihova posjećivanja, raspitivanja o njima, nadziranja njihova stanja, upozoravanja na propuste, podsticanja na činjenje dobrih djela, saosjećanja sa siromašnim i bijednim, odgajanja njihove djece i obrazovanja neukih...

Sada ćemo navesti nekoliko primjera njegova nadgledanja i posjećivanja.

- Nadgledanje društvenog odgoja: Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida el-Hudrija ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Čuvajte se sjedenja na javnom putu!" Prisutni mu na to rekoše: "Allahov Poslaniče, nama je potrebno da se tu okupljamo i razgovaramo." Allahov Poslanik ﷺ im na to odgovori: "Ako se tu već morate okupljati, dajte onda putu ono što mu pripada." Oni ga potom upitaše: "A šta putu pripada, Allahov Poslaniče?" On im odgovori: "Spuštanje pogleda, suzdržavanje od vrijeđanja, odvraćanje selama, naređivanje činjenja dobrih djela i zabranjivanje činjenja loših djela."

- Nadgledanje radi upozoravanja na zabranjena djela: En-Nevevi prenosi u djelu *Rijadu-s-Salihín* od Ibn Abbasa ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ jednom vidio zlatan prsten na ruci nekog čovjeka i nakon što mu ga je skinuo i bacio, rekao je: "Zar da neko od vas uzme vatrenu žeravicu i stavi je na svoju ruku?" Nakon što je otišao Allahov Poslanik ﷺ neko je rekao ovome čovjeku: "Uzmi svoj prsten i iskoristi ga." On je na to odgovorio: "Ne, tako mi Allaha, neću ga uzeti nikada, jer ga je bacio Allahov Poslanik ﷺ."

- Nadgledanje odgoja djece: Buhari i Muslim prenose od Omera b. Ebi Seleme ﷺ koji kazuje: "Kao dijete bio sam pod starateljstvom Allahova Poslanika ﷺ. (Kada smo jednom jeli), rukama sam čeprkao po cijeloj posudi. Allahov Poslanik ﷺ mi je na to skrenuo pažnju riječima: 'Dijete, Allaha spomeni, desnom rukom jedi i jedi ispred sebe.'"

- Nadgledanje upućivanja odraslih: Ebu Davud i Bejheki prenose od Abdullaha b. Amira ﷺ koji kazuje: "Jednoga dana zovnula me majka rekavši mi: 'Dođi, dat ću ti nešto!' U to vrijeme sjedio je kod nas u kući Allahov Poslanik ﷺ, pa je upitao: 'A, šta ćeš mu dati?' Ona mu reče: 'Dat ću mu hurmu.' Allahov Poslanik ﷺ joj tada reče: 'Ako mu ništa ne dadneš pisaće ti se da si slagala.'"

- Nadgledanje moralnog odgoja: Buhari i Muslim prenose od Ebu Bekra ﷺ da je jednom neki čovjek spomenut i pohvaljen pred Vjerovjesnikom ﷺ. Vjerovjesnik ﷺ je na to rekao: "Teško tebi! Preko vrata si zaklao svoga druga." Zatim je nekoliko puta ovo ponovio, i nastavio: "Ako bi bilo neophodno da neko od vas pohvali drugoga neka kaže: 'Ja mislim tako i tako', ako smatra da je on takav, a Allahu će on položiti račun (Allah zna kakav je on stvarno). Niko ne može garantirati za nekoga pred Allahom."[1]

[1] Hadis se odnosi na pokuđenost hvalenja u lice bojeći se da to ne izazove umišljenost kod čovjeka. A ako se ne boji onda nije loše, pošto je i Allahov Poslanik ﷺ svoje drugove hvalio u lice, kao npr. govoreći Omeru ﷺ: "Kad god te šejtan vidi da ideš jednim putem on skrene drugim putem."

- Nadgledanje duševnog odgoja: Buhari i Muslim prenose od en-Nu'mana b. Bešira ؓ da ga je njegov otac doveo kod Allahova Poslanika ﷺ i rekao: "Ovome svome sinu poklonio sam svoga roba." Allahov Poslanik ﷺ ga je zatim upitao: "A jesi li i drugoj svojoj djeci to isto poklonio?" On mu je odgovorio: "Nisam." Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Onda ga vrati." U drugoj verziji Allahov Poslanik ﷺ je upitao: "A da li si to isto učinio i drugoj svojoj djeci?" On mu je odgovorio: "Nisam." Allahov Poslanik ﷺ mu je onda rekao: "Bojte se Allaha i pravedno postupajte prema svojoj djeci." Moj otac se onda vratio kući i vratio ovaj poklon. U opet drugoj predaji Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Onda ne uzimaj mene za svjedoka, jer ja ne svjedočim za nepravdu."

- Nadgledanje fizičkog razvoja: Kada je Allahov Poslanik ﷺ vidio čovjeka da pije naiskap kao deva, rekao mu je - kako prenosi Tirmizi: "Ne pijte naiskap kao deva, nego pijte na dva i tri puta, i prije pića proučite bismilu a kada završite zahvalite Allahu."

Buhari prenosi u svojoj zbirci *Sahíh* da je Vjerovjesnik ﷺ jednom prolazeći pored svojih drugova dok su oni u grupama gađali, da bi ih ohrabrio u tome, rekao im: "Gađajte i ja sam sa vama svima."

- Nadgledanje odgajanja u načinu pozivanja Allahovoj vjeri i blagosti prema svijetu: Buhari i Muslim navode da je Enes ؓ kazivao: "Jednom sam išao sa Allahovim Poslanikom ﷺ. Na sebi je imao nedžranijski ogrtač debelog poruba. Sustigavši ga jedan beduin ga toliko jako povuče za ogrtač da sam vidio od siline povlačenja trag na njegovu vratu. Beduin mu tada reče: 'Muhammede, daj mi nešto od Allahova bogatstva koje se nalazi kod tebe.' Poslanik ﷺ se okrenu prema njemu, nasmiješi se i naredi da mu se dadne."

Ovo bi bili neki primjeri Vjerovjesnikova ﷺ nadziranja članova društva o čijem se upućivanju i preobrazbi on brinuo. Ovo su živi i stvarni primjeri koji potvrđuju Poslanikovu ﷺ želju za odgojem svijeta, rješavanjem njihovih problema, popravljanjem njihova stanja i podizanjem na viši nivo.

Čitalac je vidio da se ova nadziranja i usmjeravanja nisu ograničavala samo na starije osobe, nego su se odnosila i na mlađe, da se nisu ticala samo jedne određene strane u procesu ispravljanja ljudskog bića, nego su obuhvatala sve aspekte ljudskog života: vjerski, obrazovni, duševni, društveni, fizički, itd.

Sada ćemo navesti primjer njegova nadziranja i usmjeravanja žena radi podizanja na viši nivo i davanju prava koja im pripadaju.

- Buhari prenosi da je žena Sabita b. Kajsa, inače čestita muslimanka, crne puti i omalehna rasta, jednom došla kod Vjerovjesnika ﷺ i rekla mu: "Ne krivim Sabita b. Kajsa zbog njegova karaktera ili vjere, međutim ja ne volim da budem po Islamu nezahvalna i neposlušna prema mužu."[1] Allahov Poslanik ﷺ joj tada reče: "Hoćeš li da mu vratiš njegovu bašču (koju si dobila od njega kao mehr)?" Ona odgovori: "Hoću." Poslanik ﷺ zatim posla po Sabita i reče mu: "Pusti je." I Sabit je pusti.[2]

Ova pojava nadgledanja i nadziranja članova zajednice od strane Vjerovjesnika Islama ﷺ, odgajateljima ocrtava praktičnu metodu odgoja, časni i djelotvorni način poravljanja, i poziva svakoga ko na svome vratu nosi obavezu odgoja i odgovornost usmjeravanja, da uloži krajnje napore i da svoju pažnju usmjeri ka putu usrećivanja djeteta, njegovu preobražavanju i podizanju njegova mentalnog, duševnog i moralnog nivoa odgoja.

Ako je ova pojava nadgledanja i nadziranja časna i korisna u pogledu ispunjavanja obaveze odgoja starijih osoba - kao što smo vidjeli - onda je ona kod djece korisnija i efikasnija, jer dijete posjeduje sklonost prihvaćanja dobra, prirodnu sposobnost, čistu dušu i bezazleno djetinjstvo, a što nemaju stariji. Zato je lahko da se dijete prilično popravi, i da se u vjerskom, moralnom i duševnom pogledu formira ako mu se omogući čestita sredina i uzorit odgoj, bilo školski, kućni ili društveni. Kod ispravljanja starijih odgajatelj, međutim, nailazi na poteškoće i to kakve poteškoće naročito ako su tvrdoglavi i ravnodušni prema grijehu. O njima pjesnik kaže:

Odgajanje ima smisla dok je dijete malo
Kasnije ne koristi ma koliko se pokušalo

Ako grančicu pokušaš ispraviti uspjet ćeš
Ali drvo ispraviti uspjeti nikada nećeš

* * *

Polazeći od načela koje je postavio Allahov Poslanik ﷺ u pogledu nadgledanja pojedinca u društvu, žene u zajednici i djeteta u porodici; odgajatelji - bilo roditelji ili učitelji - su obavezni da pokrenu svoju odlučnost, pojačaju riješenost i udvostruče napore kako bi vršili obavezu nadziranja, nadgledanja i praćenja djece u cilju pripremanja muslimanskog pokoljenja, formiranja uzoritog društva i stvaranja muslimanske države.

---

[1] To je bilo iz razloga što ga je mrzila.

[2] Ovo je sporazumni razvod braka uz ženinu nadoknadu mužu: Žena se odriče dijela svog imetka da bi je muž pustio. Ova vrsta razvoda biva uz dogovor obje strane.

Važno je da odgajatelj zna da se odgajanje pomoću nadgledanja ne ograničava samo na jednu ili dvije strane preobražavanja u postupku formiranja ljudskog bića, nego da treba obuhvaćati sve njegove strane: vjersku, mentalnu, moralnu, fizičku, duševnu, društvenu itd., kako bi ovakav odgoj plodonosno rezultirao stvaranjem muslimana-pojedinca kao ispravne, cjelovite i uravnotežene osobe koja u životu prema svakome izvršava ono što mu pripada.

- Nadgledanje vjerske strane djeteta:

- Odgajatelj je dužan da nadzire šta dijete uči o načelima, nazorima i vjerovanju od onih koji ga usmjeravaju i poučavaju u školi ili izvan škole. Ukoliko nađe da je sve dobro, zahvalit će Allahu. Ukoliko nađe da nije dobro, prihvatit će se svoje velike zadaće usađivanja u dijete načela vjere u Allahovu jednoću i učvršćivanja temelja islamskog vjerovanja da bi se dijete izbavilo iz bezbožničko-ateističkog učenja i opasnog laičkog usmjeravanja.

- Odgajatelj je dužan da nadzire i kakve knjige, časopise i druga izdanja dijete čita. Ako nađe da se u njima nalaze sumnjive ideje, ateistička načela ili propagiranje novotarija, prihvatit će se svoje zadaće oduzimanja takve literature, zatim ubjeđivanja djeteta da ove i druge slične knjige kvare njegovo čisto vjerovanje i njegov uzvišeni Islam.

- Dužan je da zna i ko su mu drugovi sa kojima se druži. Ako utvrdi da mu je društvo nevjerničko, odano sumnjivim poslovima i zalutalo, na odgajatelju je da prekine ovu vezu i da mu nađe čestito i bogobojazno društvo u kojemu će se popraviti, ustabiliti i usrećiti.

- Dužan je da zna i kojim partijama i organizacijama pripada. Ako utvrdi da su partije prema svojim načelima i usmjerenjima ateističke a organizacije prema svojim ciljevima i pravcima nevjerničke, na odgajatelju je da mu odlučno zabrani održavanje veze sa ovakvim partijama i organizacijama. Istovremeno će ga češće kontrolirati i koristiti svaku priliku za ubjeđivanje i pravilno orijentiranje, sve dok ga ne vidi da je doseglo Istinu, vratilo se na Pravi put i da ide tim putem.

- Nadgledanje moralne strane djeteta:

- Odgajatelj mora nadzirati i kontrolirati iskrenost kod djeteta. Ako primijeti da se odaje laganju kad priča ili ne ispunjava obećanja, da se igra izrazima i riječima, da se u društvu pojavljuje u izgledu dvoličnjaka i lažova, na odgajatelju je da stvar preuzme u svoje ruke čim prvi puta slaže i pokaže mu put Istine i Upute, i da podrobno objasni posljedice laži i dvoličnjaštva, i kakav je kraj lažova i dvoličnjaka, da im se više nikada ne bi vratilo. Ispusti li konce iz svojih ruku i zanemari nadgledanje i usmjeravanje, nema sumnje da će se dijete polahko odati laži i među narodom i kod Allaha postati lažac.

- Treba nadzirati i poštenje kod djeteta. Ako primijeti da se dijete odaje krađi, makar to bile i sitne stvari kao nekoliko feninga ili olovka, naprimjer. Na odgajatelju je da to što prije sanira kod djeteta, da mu objasni da je to zabranjeno jer potpada pod bespravno uzimanje tuđeg imetka. Dužan je, također, da u njega zasadi sjeme Allahove kontrole i straha od Allaha, ne bi li se pokajalo, popravilo i ispravilo svoje ponašanje. U suprotnom, dijete će se odati prevari, nepoštenju i krađi. Štaviše, postat će nepokorno, prevarant i kriminalac, i narod i društvo će od njega morati tražiti zaštitu.

- Treba da nadzire šta govori i kako se izražava dijete. Ako primijeti da se koristi uvredljivim riječima, da psuje, da mu preko jezika prelaze pogrdne riječi i sramotan i ružan govor, na odgajatelju je da na mudar način liječi ovu pojavu, da se potrudi i zainteresira da je odstrani, da sazna uzroke koji su doveli do toga da mu dijete bude bestidnog jezika i odvratnog govora, da ga oslobodi toga, da mu na privlačan način objasni svojstva kreposna djeteta, odlike odgojenog čovjeka, ne bi li ga privukle ljudske vrline i plemenita svojstva.

Najvažnija stvar koju odgajatelj radi ispravljanja jezika djeteta treba da uradi jeste udaljiti ga od lošeg društva, jer dijete od društva prihvaća, svojim osobinama društvo na njega utječe i on od društva te osobine stječe.

- Treba da nadzire duševni i voljni karakter djeteta. Ako primijeti da dijete slijepo oponaša druge, da se odaje uživanju i zabavi, sluša muziku i bestidne pjesme, da oponaša suprotni spol, zalazi po sumnjivim mjestima, druži se sa ženama sa kojima mu je zabranjeno miješanje, prisustvuje razuzdanim sjedeljkama, ide u kino, čita pornografske časopise i ljubavne priče, i skuplja porno slike - odgajatelj je dužan, primijeti li išta od ovoga kod djeteta, liječiti ga od

ovakvoga propadanja i izopačenosti, ponekad lijepim savjetom a ponekad i prijetnjom, katkada poticanjem a katkada i kažnjavanjem. Na odgajatelju je da slijedi sve načine njegova oslobađanja i preobražavanja sve dok ne vidi da mu se dijete nalazi među bogobojaznim i dobrostivim, i u društvu čestitih i odličnih.

Koliku mudrost i zainteresiranost za odgoj svoga djeteta otac pokazuje, vidi se i po tome kada iznenada i za dijete neočekivano uđe u njegovu radnu sobu da vidi šta uči, šta piše i šta čita. I kad uđe i vidi da gleda gole slike, lista porno časopise, čita ljubavne priče, piše pismo djevojci u koju se zaljubio ili bilo šta drugo što ne valja činiti.

Koliku mudrost i zainteresiranost za odgoj svoga djeteta otac pokazuje vidi se i po tome što kćerku prati u odlasku i povratku iz škole, i uvjeri se da mu, naprimjer, kćerka ide po nezdravim mjestima gdje se gubi čast i ugled ili da ima vezu sa izopačenim i propalim mladićem.

Koliko smo puta slušali o žalosnim moralnim slučajevima i bolno ružnim vezama koje potresaju i u čovjeku ostavljaju tako žestoko upaljene rane.

Nadgledanje djece je jedan od najznačajnijih načina otkrivanja skrivenih činjenica o djetetu, sklanjanja zavjese sa loših djela i grijeha koje ono čini. Štaviše, ovaj postupak odgajatelju pruža pravu i potpunu sliku o moralu djeteta i njegovu ponašanju u životu.

Nakon svega ovoga odgajatelj može na ozbiljan način i odgovarajući postupak vraćati dijete sa stranputice. Nema sumnje da će na kraju puta stići do pravog pedagoškog rješenja po dobrobit djeteta, njegovo izbavljenje, uravnoteženost i upućivanje Pravim putem.

- Nadgledanje mentalne i obrazovne strane djeteta:

\- Odgajatelj treba da nadzire obrazovanje djeteta i njegov kulturni razvoj, bez obzira da li je u pitanju obrazovanje kao lična obaveza svakog čovjeka ili kao obaveza pojedinaca u društvu. Odgajatelj je dužan da nadzire obrazovanje djeteta u znanju koje je lična dužnost svakog pojedinca kao što su učenje Kur'ana, propisi o obredoslovlju, propisi o halalu i haramu, bitke Allahova Poslanika ﷺ i druga vjerska i svjetovna pitanja, i pravila islamskog ponašanja.

Odgajatelj je odgovoran za obrazovanje djeteta u ovim pitanjima i bit će pitan od strane Uzvišenog Allaha ukoliko ih bude zapostavljao.

Odgajatelju sigurno neće nedostajati sredstva koja dijete dovode do ovakvog vjerskog obrazovanja i islamskog formiranja.

Kada je u pitanju obrazovanje kao obaveza pojedinaca u društvu kao što su npr. medicina ili tehničke nauke, odgajatelj je i u ovome slučaju dužan da nadgleda ustrajnost, napredovanje i sazrijevanje djeteta u ovim oblastima obrazovanja. Trudit će se da islamsko društvo kada mu dijete završi sa obrazovanjem ima koristi od toga i da svojom naukom i talentom uzdigne temelje civilizacije i kulture u muslimanskom društvu.

Odgajatelju su na raspolaganju brojna sredstva koja će dijete učiniti uzorom u nauci, darovitosti i osobenosti. Skrenut ćemo pažnju odgajatelju ovom prilikom da ne potcjenjuje obrazovanje kao ličnu obavezu svakog čovjeka na račun obrazovanja kao društvene obaveze. Naprotiv, potrebno se usredsrediti na prvu a potom obratiti pažnju i na drugu vrstu obrazovanja ili najmanje uspostaviti balans između ove dvije vrste obaveza kako bi se dijete obrazovalo u obje vrste zajedno. U suprotnom, odgovornost je velika.

- Odgajatelj treba da nadzire idejno osvješćivanje djeteta u pogledu njegova odnosa prema Islamu kao vjeri i državi, zatim prema Časnom Kur'anu kao vjeri i zakoniku, prema Poslaniku ﷺ kao predvodniku i uzoru, prema islamskoj historiji uznoseći se i ponoseći njom, prema islamskoj kulturi u duhovnom i idejnom pogledu, i prema aktivnosti pozivanja Allahovoj vjeri u vidu zanosa i oduševljenja. Ovo se, međutim, može postići jedino neodvajanjem od djeteta, njegovim usmjeravanjem i podstrekivanjem na periodično čitanje naučne literature, vjerskih časopisa i drugih islamskih publikacija, zatim usmjeravanjem na slušanje korisnih islamskih predavanja i djelotvornih i emotivnih govora. Nije loše da dijete ima i svoju islamsku biblioteku kako bi se moglo pripremiti da brani islamske stavove i odgovara Allahovim neprijateljima.

Nema sumnje da ova sredstva u djetetu stvaraju sigurnu otpornost prema svemu što pišu propagatori i družine krivovjerstva i bezbožništva. Štaviše, podstiču ga da se odvažno, duboko vjerujući, smjelo i hrabro posveti islamskom radu da bi bilo koristan član u izgradnji muslimanskog društva i uspostavljanju države Islama.

Koliko se srce odgajatelja cijepa od bola kada mu dijete u školi uči biografije zapadnih filozofa, kada zna mnogo o poznatim istočnim naučnicima, njihovim idejama i teorijama, a o historiji muslimana, životu poznatih ličnosti, osvajačima i genijalnim islamskim naučnicima zna vrlo malo.

Koliko se odgajatelj žalosti i osjeća boli kada vidi da su mu strane kulture, zapadne i istočne ideje, i bezbožnički sociološki pravci unakazili dijete i od njega stvorili neprijatelja njegove vjere, historije i slave.

Idejno osvješćivanje ima veliku važnost i dalekosežan utjecaj na učvršćivanje islamskog učenja, u formiranju istinskog muslimana i davanju potpune predstave o Islamu kao vjeri zakona, metodi života, poticaju na stvaranje moći i ideji vodilji ka postizanju slave i snage.

- Odgajatelj nadzire i mentalno zdravlje djeteta. Dužan je da sve što može negativno utjecati na dječiji razum, memoriju i uravnoteženost ličnosti, odbija od njega, da mu to brani i da mu objašnjava neposrednu opasnost po njegovo zdravlje, razum i dušu.

Odgajatelj je dužan da nadzire dijete i u pogledu eventualne upotrebe alkohola i opojnih droga zbog njihove velike štete po fizičko zdravlje i izazivanje histerije i ludila.

Dužan je nadgledati dijete i u vezi sa prakticiranjem onanije zbog toga što izaziva besplodnost, slabi pamćenje, izaziva apatiju, odsutnost duha, nemir, povučenost i strah.

Dobro je da nadzire i pušenje zbog toga što ono razdražuje živce, utječe na pamćenje i slabi koncentraciju i rasuđivanje.

Odgajatelj je dužan da nadzire i gledanje scena u kojima se pojavljuje golotinja kao što su filmovi, dramske predstave i slike zbog toga što to oduzima funkciju koju razum ima i što uništava sposobnost sjećanja i čistog rasuđivanja. Mentalno zdravlje djeteta je među najvažnijim stvarima o kojima odgajatelji moraju voditi računa, moraju biti zainteresirani za to i stalno ga provjeravati, jer je razum ukras čovjeka, ukras njegova mudrog i uravnoteženog ponašanja, jedna od najvidljivijih stvari po kojima se čovjek ističe u odnosu na druga živa bića, a zahvaljujući čemu je moguća briga, nadgledanje i pažnja, i pomoću koje dijete postiže dostojanstvo, razboritost i uravnoteženost.

- Nadgledanje fizičkog razvoja djeteta:

- Odgajatelj je dužan da nadzire trošenje materijalnih sredstava na hranu, stanovanje i oblačenje djeteta, kako se ne bi izložilo bolestima i organizam mu oslabio zbog raznih zaraznih i drugih bolesti.

- Dužan je da vodi računa o islamskim zdravstvenim propisima koji se odnose na jelo, piće i spavanje.

Što se tiče ishrane na odgajatelju je da motri na dijete da se čuva od prejedanja, uzimanja hrane i tečnosti preko mjere i potrebe, i uzimanja hrane na hranu.

Što se tiče pića odgajatelj treba paziti da dijete pije na gutljaje, braniti mu da puše u posudu dok pije i da pije stojeći.

Što se tiče spavanja treba paziti da dijete spava na desnoj strani i da ne spava neposredno nakon jela.

- Odgajatelj - naročito majka - je dužan da bude oprezan kada se neko od djece razboli od zaraznih bolesti. U tom slučaju je dužan izolirati bolesno dijete od ostale djece da se bolest ne bi proširila i veću štetu napravila.

- Dužan je i da poduzme zaštitne mjere u cilju očuvanja zdravlja djece. To može postići upućujući ih da ne jedu nezrelo voće, neoprano povrće, da prije jela peru ruke, da ne pušu u suđe dok jedu i još mnoge druge islamske zdravstvene propise.

- Dužan je i da ih privikava na bavljenje sportom, konjske trke, teške uvjete života, život dostojan čovjeka i neodavanje uživanjima. Tako se kod djece razvija fizička snaga, snažna volja, spremnost i sposobnost.

- Odgajatelj je, na kraju, dužan brinuti se o svim pojavama koje uništavaju ljudski organizam, štete zdravlju i izazivaju razne bolesti. U ove pojave spadaju opojna pića i narkotici, pušenje, onanija, blud i homoseksualizam i dr. Sve one izazivaju razne karcinome, bolesti srca, čireve, propadanje jetre, sterilitet, arteriosklerozu i druge opasne bolesti na koje ukazuju ljekari i upozoravaju stručnjaci.

Čim se primijeti na djetetu neka bolest sa jasnim znacima i simptomima odgajatelj mora požuriti kod ljekara radi preduzimanja liječenja djeteta, rukovodeći se riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenose imam Ahmed i en-Nesa'i:

"O Allahovi robovi, liječite se. Uzvišeni Allah nije stvorio bolest a da za nju nije odredio lijek."

Držeći se ovoga naređenja odgajatelj se drži islamskih propisa o liječenju i traženju lijeka, mjerama predostrožnosti, slijeđenju zdravstvenih i medicinskih uputa. Na ovaj način organizam se štiti od bolesti i biva siguran od svih iznenadnih opasnosti i slučajnih bolesti.

- Nadgledanje psihološke strane djeteta:

- Odgajatelj je dužan da nadgleda javljanje stidljivosti kod djeteta. Ukoliko primijeti u njemu povučenost i usamljenost, i izbjegavanje ljudi i društva, odgajatelj je obavezan da kod takvog djeteta razvija smjelost i ljubav prema druženju, zatim razumijevanje, svijest i idejnu i socijalnu zrelost u najboljem značenju ovih riječi.

- Dužan je da nadgleda i eventualnu pojavu straha kod djeteta. Ukoliko primijeti plašljivost i strah, povlačenje pred događajima i bježanje od nesreća, odgajatelj je dužan da u takvome djetetu razvija

samopouzdanje i čvrstinu, i odvažnost i hrabrost. Jedino se sa ovakvim svojstvima drage volje i vedra čela, dijete može uhvatiti u koštac sa problemima i opasnostima koje život nosi.

- Posebna dužnost majke je da dijete ne prepada raznim prikazama, mrakom i neobičnim stvorenjima, i spominjanjem džinna i demona, da se u dijete ne bi uvukao strah i zapalo u bezizlaznu psihičku situaciju.

- Odgajatelj mora voditi računa i o tome da dijete ne bi steklo osjećaj manje vrijednosti. Ukoliko primijeti neke manifestacije ovoga kompleksa, odgajatelj je dužan da to liječi mudro, pomoću lijepog savjeta i uklanjanjem uzroka koji su doveli do toga.

Ukoliko uzroci leže u omalovažavanju i potcjenjivanju, odgajatelj treba da se djetetu na prijatan način obraća i sa njime lijepo komunicira.

Ukoliko je uzrok sirotost djeteta, odgajatelj će u procesu izgradnje islamske ličnosti kod ovakvoga djeteta nastojati u njegovu dušu udahnuti duh strpljenja, izdržljivosti i oslanjanja na samoga sebe, kako bi prokrčilo put i ostvarilo ono što ostvaruju veliki ljudi.

Ukoliko je uzrok zavist, odgajatelj će nastojati izliječiti ovu pojavu iskazivanjem ljubavi prema djetetu, pravedno postupajući između njega i njegove braće, i uklanjanjem uzroka koji su doveli do zavisti.

- Odgajatelj pazi i na pojavu srditosti kod djeteta. Ukoliko primijeti da se dijete ljuti i iz najbeznačajnijeg razloga pokazuje srditost, pristupit će liječenju toga problema uklanjanjem uzroka koji su doveli do dječije srdžbe.

Ukoliko je uzrok srditosti bolest, odgajatelj će požuriti sa djetetom do ljekara da bi ga podvrgnuo liječenju.

Ukoliko je uzrok srditosti glad, odgajatelj će požuriti da nahrani dijete.

Ukoliko je uzrok srditosti neopravdano grđenje djeteta, odgajatelj će morati sačuvati jezik od ruženja i grdnje djeteta.

Ukoliko su uzrok srditosti razmaženost i pretjerano uživanje, odgajatelj će morati sa djetetom uspostavljati obične odnose i navikavati ga i na teške situacije u životu.

Ukoliko su uzrok srditosti pretjerano ismijavanje i ruganje, odgajatelj mora dijete držati što dalje od svega što izaziva emocije i uzbuđenje.

Na svim odgajateljima je da se drže islamskih pravila u smirivanju srditosti[1] i da svoju djecu poučavaju tome kako će smiriti srdžbu kada se rasrde i umanjiti bijes kada se razljute.

- Nadgledanje društvene strane djeteta:

- Odgajatelj je dužan da nadgleda da li dijete izvršava obaveze prema drugima. Ukoliko primijeti da ne izvršava u potpunosti obaveze prema njemu ili majci, prema braći i rodbini, ili prema komšiji, učitelju ili starijima, na odgajatelju je da djetetu objasni kakve su posljedice neizvršavanja ovih obaveza i do čega dovodi takav odnos prema obavezama koje ima. Možda shvati, posluša i popravi se, pa prekine sa neizvršavanjem obaveza, nemarnim ponašanjem i neizvršavanjem odgovornosti. Nesumnjivo je da potpuno praćenje, nadgledanje i neprestano upozoravanje od djeteta čini opreznog, razboritog, odgojenog i karakternog čovjeka koji marljivo, ne oslanjajući se na drugoga i u potpunosti prema svakome izvršava obaveze koje mu pripadaju u životu.

- Odgajatelj nadzire i ponašanje djeteta u društvu. Ukoliko primijeti da se ne pridržava pravila ponašanja za jelom, kada se šali, prilikom razgovora, kada kihne, u iskazivanju saučešća, ili bilo kojoj drugoj društvenoj situaciji, na odgajatelju je da uloži maksimalne napore i sve što je u njegovoj moći da ga pouči islamskom načinu ponašanja i navikne najboljim navikama i najplemenitijim osobinama.

Nema sumnje da ovakvo neprestano odgajanje i neprekidno navikavanje, od djeteta čini čovjeka koji u cijelosti izvršava obavezu iskazivanja poštovanja prema drugima, uljudno se sa njima ophodi i izvršava svoje obaveze prema njima u cijelosti i bez oslanjanja na druge.

- Odgajatelj nadgleda da li dijete iskazuje plemenita osjećanja prema drugima. Ukoliko kod njega primijeti sebičnost, poučit će ga nesebičnosti. Ukoliko primijeti da pokazuje mržnju prema drugima, nastojat će zasaditi u njemu sjeme ljubavi i srdačnosti. Ukoliko primijeti da krši propise o halalu i haramu - da bi učvrstio u njemu uvjerenje u Allahovu kontrolu i strah od Allaha - tražit će od njega da bude bogobojazno i upozoriće ga na kaznu koja ga čeka na Sudnjemu danu. Kada mu bude nanešena nepravda ili ga zadesi bolest, nastojat će učvrstiti u duši i srcu njegovom prihvaćanje ubjeđenja u Allahovu odredbu i sudbinu. Jedino ovako odgajatelj može u dječijoj duši

[1] Ovu smo pojavu objasnili u raspravi "Srditost" u poglavlju "Odgovornost za psihički odgoj". O tome više pogledati u navedenom poglavlju.

zasaditi duhovna načela ispravnog vjerovanja, bogobojaznosti i Allahove kontrole, i u njegovom čistome srcu zasijati osjećanja nesebičnosti, ljubavi, saosjećanja i srdačnosti tako da kada poraste, razvije se i postane punoljetan, izvršava svoje obaveze prema Allahu, sebi samome i drugima, postane ispravan, razborit i mudar čovjek na koga se prstom upire. Štaviše, u njegovu srcu će biti mjesta samo za poštovanje a u duši za ljubav i uvažavanje!

- Nadgledanje duševne strane djeteta:

- Odgajatelj je dužan da nadgleda ubijeđenost djeteta da ga Uzvišeni Allah neprestano prati, stalno ga podsjećajući da Uzvišeni čuje sve šta ono govori, vidi šta radi, zna njegove tajne i misli, zna kada gleda kriomice i šta se krije u njegovim grudima.

Treba mu ukazivati na to da Uzvišeni Allah zna svaku skrivenu stvar na nebesima i Zemlji, a to može postići jedino upućujući ga da vjeruje Allaha, Njegovu čudesnu moć, veličanstvenu stvaralačku sposobnost i predanost Njegovoj Visosti u svemu što mu se, bilo loše ili dobro, dogodi. U tom slučaju će uvijek, i kada radi i kada razmišlja i kada ćuti, osjećati da ga Allah prati. Štaviše, osjećaj Allahove kontrole postat će nedjeljivi dio njegova bića i osnovna stvar koja vlada njegovim srcem, čuvstvima i osjećanjima. Koliko je potrebno djetetu ovakvo ciljano usmjerenje i koristan imanski odgoj dok je još malo!

- Odgajatelj nadzire i skrušenost, bogobojaznost i predanost Allahu, Gospodaru svjetova, i to otvaranjem vidika djetetu o univerzalnoj Allahovoj Veličini u svemu što postoji, i malom i velikom, i neživom i živom, i biljci koja raste i stablu koje se razvija, u mirisnom cvijeću blistavih boja, i u milionima miliona raznovrsnih prekrasnih i čudesnih stvorenja. I šta da čini srce naspram toga, nego da se pokori Allahovoj Veličini. Šta da čini duša pred ovim, do da osjeti potrebu da se Allaha boji i da Mu se preda. I u takvoj pokornosti dijete nalazi užitak a u predanosti Allahu, Gospodaru svjetova, slast.

Ono što skrušenost u djetetu pojačava a u njegovu biću bogobojaznost kao činjenicu učvršćuje, jeste privikavanje djeteta - još u doba djetinjstva kada počinje intelektualno sazrijevati - na skrušenost u namazu i iskazivanje tuge i plača, ili čak pretvaranje da plače prilikom slušanja kur'anskih ajeta. Ukoliko se bude krasilo ovim svojstvima i postupalo u skladu sa njima, takvo će dijete bez sumnje biti među bogobojaznima koji se ničega ne boje niti za ičim tuguju, i bit će u džennetskom perivoju u društvu uzoritih ljudi. Bit će jedan od onih na koje se odnosi sljedeći ajet:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ(٦٢)الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ(٦٣)

I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici. (Jûnus, 62.)

- Odgajatelj će nadgledati i prakticiranje vjerskih obreda djeteta. U prvome redu tražit će da klanja namaz već od sedme godine života, rukovodeći se riječima Allahova Poslanika ﷺ: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju..." Analogno namazu dijete se od malih nogu počinje privikavati i na post nekoliko dana ramazana, ukoliko to može podnijeti, zatim obavljanje hadždža, ukoliko je odgajatelj u stanju da mu to osigura, zatim navikavanje da troši na Allahovom putu s vremena na vrijeme - makar po nekoliko dinara - da bi se naviklo na obavezu davanja zekata kada u šerijatskom pogledu postane punoljetno a u očima muslimana odgovorno. Uz sve ovo odgajatelj je obavezan da zajedno sa djetetom prisustvuje izvršavanju vjerskih obreda, sjećanju i spominjanju Allaha, zatim kružocima na kojima se razgovara o naučnim temama i fikhu. Dužan mu je osigurati i nekoga ko će ga poučavati učenju i tefsiru Kur'ana časnog. Odgajatelj treba činiti sve ovo kako bi dijete imalo priliku da čuje šta govore pobožni, iskreni i učeni ljudi, da bi se dječija duša ibadetom razvedrila a srce Allahovim spominjanjem očistilo, i pričama znanih i čestitih ljudi razmekšalo, a biografijama prve grupe drugova Allahova Poslanika svijest pokrenula.

Na odgajatelju je da se usredsredi i na psihičke i duhovne napore u djetetu, da ga nadzire bez obzira u kojemu se stanju nalazilo i do kojih granica utjecaja bilo izloženo. Dužan je, također, da uspostavi ravnotežu u procesu odgajanja djeteta između duhovnih napora, s jedne strane i napora na pozivanju Allahovoj vjeri i razumijevanju politike, s druge strane, kako bi se dijete zainteresiralo za borbu protiv nepravde, nasilja i nevjerstva isto kao i za borbu u samome sebi protiv strasti koje ga napadaju. Ukoliko odgajatelj zanemari obavezu pozivanja Allahovoj vjeri, obavezu političke i oružane borbe na Allahovom putu kao i obavezu traženja da se čine dobra djela a odvraćanja od činjenja loših djela, dijete će se zasigurno u takvoj situaciji odgajati tako da će se početi odvajati od svijeta, povlačiti u sebe i na druge sve više oslanjati, miriti sa postojećom situacijom, bježati iz bojnih redova, i pokoravati samovoljnom i nepravednom vladaru.

Ova ravnoteža između lične borbe sa samim sobom i političke borbe koja podstiče dijete da dâ svakome ono što mu pripada u životu, da izvršava svoje obaveze prema Allahu koje se odnose na

Njegov nadzor nad Svojim robovima i izvršavanje vjerskih obreda, kao i islamske dužnosti u uspostavljanju pravde na Zemlji i odbacivanje raskolnika koji se suprostavljaju islamskoj pravdi. U ovome slučaju dijete će u sebi pomiriti knjigu i sablju, vjeru i državu, i izvršavanje vjerskih obreda i politiku. U vezi sa ovim istinu je rekao pjesnik:

Omladina puteve časti savlađuje
Jer drugu vjeru osim islama ne priznaje

Kao vitezovi u borbi oni učestvuju
Bunkere i utvrđenja hrabro razvaljuju

Čim se spusti noć ne vidiš ih više
Osim na sedždi iz strahopoštovanja

Tako je Islam izgradio narod moj
Omladinu iskrenu, slobodnu i sigurnu

- Odgajatelj je, na kraju, dužan da nadzire i učenje tradicionalnih dova[1] djeteta. To postiže tako što dijete nauči napamet najvažnije dove za svakodnevne prilike kao što su jutarnja i večernja dova, dova pred spavanje i poslije buđenja, dova za jelo i piće, dova prilikom ulaska u kuću i izlaska iz kuće, dova prilikom oblačenja i skidanja odjeće, zatim dova pred put, istihare dova, dova za kišu, dova prilikom viđenja mlađaka, dova protiv nesanice, bolesti, žalosti, kao i mnoge druge.

Nema sumnje, ukoliko odgajatelj nauči dijete ovim tradicionalnim dovama, zatim nadzire njihovo održavanje i učenje, u takvome će se djetetu povećati i pojačati strah od Allaha, ojačati pobožnost i odgovornost. Ovo su djelotvorni činioci kod odgajanja djeteta u vjerskom i moralnom pogledu, u njegovu formiranju u duhovnom, psihičkom i socijalnom pogledu. I tada odgajanje kreće pravim putem, njegove riječi i djela se preobrazuju, i dijete postaje kao melek koji neporočan, čist i vedar hoda po Zemlji.

* * *

Ovo je, braćo odgajatelji, islamska metoda odgajanja pomoću nadgledanja, i to je, kao što smo vidjeli, jedino ispravna metoda. Kada bismo prihvatili njene principe i učenja, i slijedili njene upute i pravila, djeca bi nam postala radost, zdrava cigla građevine koja se zove društvo, i važan i koristan član jedinstvene islamske zajednice. Zato,

[1] O ovoj temi pogledati zbirku dova: "Zaštita svakog muslimana."

brate odgajatelju, ustraj u nadgledanju svoga djeteta, budi sa njim gdje god da se zaputilo, budi sa njim duhom, idejom, pažnjom, pratnjom i nadzorom svojim.

Nadgledaj svoje dijete u njegovu vjerovanju, nadgledaj mu dušu njegovu, moral, nauku, ponašanje u društvu, psihičko stanje, nervnu narav i sve drugo, da bi ti dijete bilo čovjek, bogobojazan vjernik, da u srcima ljudi za njega ima poštovanja a u dušama uvažavanja, da među svijetom ima hvalevrijedno mjesto, a to nije tako daleko ukoliko ga dobro odgojiš, budeš se o njemu brinuo i izvršavao dužnosti i odgovornosti koje imaš naspram njega.

* * *

5. Odgajanje pomoću kažnjavanja

Nepatvoreni islamski šerijatski propisi svojom vjerodostojnom pravednošću i univerzalnim načelima štite osnovne potrebe kojih se čovjek ne može odreći i bez njih živjeti. Imami mudžtehidi su odredili koje su to potrebe a učenjaci u usuli-fikhu su ih podijelili na pet vrsta i nazvali ih "pet neophodnih stvari" ili "pet univerzalnih stvari" a one su sljedeće: očuvanje vjere, očuvanje života, očuvanje časti, očuvanje razuma i očuvanje imetka. Oni dalje ističu: "Propisi, načela i zakoni islamskog sistema imaju za cilj održavanje, čuvanje i zaštitu ovih univerzalija."

Islamsko zakonodavstvo je u cilju zaštite ovih univerzalija propisalo rigorozne i bolne kazne za svakoga ko ih krši i ruši njihovu svetost. Ove su kazne u islamskom zakonodavstvu poznate kao *el-hudûd* (Šerijatom strogo precizirana kazna za počinjene velike grijehe) i *et-ta'zírat* (odgojna Šerijatom neprecizirana mjera).

Šerijatom strogo precizirane kazne (*el-hudûd*):

Ovo su Šerijatom precizno određene kazne koje su obavezne prema Allahu Uzvišenom. One se dijele na:

1. Kazna za otpadništvo: Ukoliko neko nakon što je od njega traženo da se pokaje ostane uporan u tome da napusti vjeru ili da se oda bezbožništvu, za takvoga je predviđena smrtna kazna, ne kupa se, ne zamotava se u ćefine, ne klanja mu se dženaza niti se pokopava u muslimansko groblje.

Dokaz za ovu kaznu se nalazi u hadisu kojeg bilježe "šesterica" i imam Ahmed od Ibn Mes'uda ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nije dozvoljena krv čovjeka muslimana osim u tri slučaja:

kada oženjen ili udana počine blud, odmazda za počinjeno ubistvo i ko ostavi vjeru i napusti zajednicu." Ibn Mes'ud, također, prenosi Poslanikove riječi: "Ko zamijeni svoju vjeru, ubijte ga."

2. Kazna za ubistvo: Za hotimično ubistvo je predviđena smrtna kazna. Ona se izvodi iz riječi Uzvišenog Allaha:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَى بِالْأُنثَى

O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan - za slobodna, i rob - za roba, i žena - za ženu... (El-Bekara, 178.)

3. Kazna za krađu: Kradljivcu se osijeca ruka iznad zgloba šake ukoliko je ukrao bez nužde ili potrebe. I ova se kazna izvodi iz riječi Uzvišenog Allaha:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar. (El-Mâ'ida, 38.)

4. Kazna za potvoru: Za potvoru je predviđena kazna od osamdeset udaraca bičem i neprihvaćanje svjedočenja ove osobe. Ova se kazna, također, temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا
وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi. (En-Nûr, 4.)

5. Kazna za blud: Za blud je propisana kazna od stotinu udaraca bičem neoženjena bludnika, a kamenovanje do smrti oženjena bludnika.

O udaranju stotinu udaraca bičem govori sljedeći ajet:

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih. (En-Nûr, 2.)

Prema imamu eš-Šafiji obavezno je i protjerivanje oboje bludnika na period od jednu godinu, pošto je to utvrđeno u sunnetu. Prema mišljenju imama Ebu Hanife protjerivanje na period od jednu godinu nije obaveza (vadžib). Prema njemu, imam će odrediti šta je u datom trenutku pogodno za prestupnika.

Što se tiče kamenovanja do smrti ono se izvodi iz hadisa u kome se navodi da je Allahov Poslanik ﷺ naredio kamenovanje Ma'iza b. Malika koji je bio oženjen i jedne udate žene iz plemena Gamid.

6. Kazna za one koji prave nered na Zemlji: Za ovakvu vrstu prekršaja predviđena je smrtna kazna, razapinjanje, ili odsijecanje unakrst ruke i noge[1], ili progonstvo. Prema većini islamskih pravnika - među njima su eš-Šafija i imam Ahmed - za razbojnike na putu kada ubiju i opljačkaju slijedi smrtna kazna. Oni se ne razapinju. Ukoliko izvrše pljačku a ne ubiju, onda se odsijecaju unakrst ruka i noga. Ukoliko izvrše prepad bez pljačke onda se protjeruju iz zemlje. Slično ovome misli i Ebu Hanife. Neki tvrde da imam može da bira onu kaznu koju smatra dovoljnu kao ukor i koja udovoljava općem interesu. To se temelji na ajetu:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ
وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im poniženje na ovome svijetu, a na onome svijetu čeka ih patnja velika. (El-Mâ'ida, 33.)

7. Kazna za pijenje opojnih pića: Kazna za ovu vrstu prekršaja je od četrdeset do osamdeset udaraca bičem. Kako prenose drugovi Allahova Poslanika ﷺ u njegovo vrijeme je bila određena kazna od četrdeset udaraca. Eš-Ševkani prenosi: "Vjerovjesnik ﷺ je pijanca udarao sa dvije palmine grane oko četrdeset puta." Ebu Se'id el-Hudri prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ za opojna pića udarao četrdeset udaraca.

Što se tiče kazne od osamdeset udaraca bičem to je bio Omerov prijedlog. Kada se posavjetovao sa drugovima Allahova Poslanika ﷺ u vezi sa tim oni su mu predložili da kazna bude osamdeset udaraca

---

[1] Odsijecanje desne ruke i lijeve noge.

pošto su primijetili da su neki pretjerano pili, razalog za to im je bio sljedeći: Iza Alije ﷺ je ostala izreka: "Ko se napije vina opije se, a ko se opije počne govoriti koješta, a ko govori koješta potvara." Zbog toga su pijenje opojnih pića analogijom doveli u vezu sa klevetom, tako da je Omer ﷺ nakon ovoga vijećanja odredio da kazna za ovu vrstu prekršaja od tada umjesto četrdeset bude osamdeset udaraca bičem. Kazna za konzumiranje alkohola je, dakle, četrdeset udaraca bičem a na imamu je da poveća na osamdeset, ukoliko kazna od četrdeset udaraca za neke nije dovoljno zastrašujuća, kao što je to učinio i Omer ﷺ.

Šerijatom neprecizirane kazne (*et-ta'zírat*):

To su neprecizirane kazne koje se odnose na kršenje obaveza prema Allahu ili osobi, za koje nije propisana oštra kazna niti iskupljenje (*kefaret*) i one su za Ummet određene kao odgojno-disciplinske mjere.

Ukoliko za određeni prekršaj nije precizno određena vrsta kazne onda će sudija odrediti kaznu za koju smatra da je odgovarajuća i ona može biti neka vrsta prijekora, batinanje, pritvaranje ili zaplijena, pod uvjetom da ne dostigne nivo oštre kazne koja je precizno određena Šerijatom.

Islam je propisao obje vrste navedenih kazni sa ciljem ostvarenja mirnog, sigurnog i stabilnog života. Ne može silnik činiti nasilje bespomoćnom, jači ugnjetavati slabijeg, niti bogat vladati siromašnim. Svi su pred zakonom jednaki. Nema Arap nikakve prednosti nad nearapom, niti bjelac nad crncem, osim u bogobojaznosti. Ovo proizilazi iz riječi Uzvišenog i Blagoslovljenog:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

U odmazdi vam je - opstanak - o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili! (El-Bekara, 179.)

Ovo se podrazumijeva i u riječima Allahova Poslanika ﷺ: "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, kada bi Fatima, Muhamedova kćerka, ukrala odsjekao bih joj ruku."

* * *

Ma kakva bila kazna, oštrija ili blaža, ona je definitivan i siguran lijek za liječenje naroda, preobrazbu društva i učvršćivanje stubova sigurnosti i stabilnosti u svim oblastima ljudskog života. Društvo koje

živi bez prakticiranja kažnjavanja kriminalaca, to je društvo izopačenog, propalog i razbijenog bića, iskidanih veza i odnosa, društvo koje živi u neprestanoj društvenoj anarhiji i neredu zbog kontinuiranog kriminala koji vlada u njemu. Najbolji primjer toga je Amerika. Većina savremenih pedagoga izbjegavaju kaznu, ne vole čak da se i spominje. Oni forsiraju svijest i uspostavljaju sistem koji ne garantira uspjeh ovome pravcu niti ostvaruje cilj koji se njime želi postići. Rezultat toga je da u ovakvim društvima raste izopačena i propala generacija koja bježi od odgovornosti a čezne za neredom i kriminalom. Ovo je izazvalo i bivšeg predsjednika Kenedija da 1962. godine izjavi: "Budućnost Amerike je u opasnosti zbog toga što njena omladina svakodnevno gubi snagu i propada, i što se sve više odaje strastima, te zbog toga nije u stanju na svoja pleća prihvatiti odgovornosti koje ih očekuju. Od svakih sedam regruta koji se prijavljuju u američku vojsku njih šest je nesposobno, a sve zbog toga što su poroci kojima su se odali uništili njihovu duševnu i tjelesnu sposobnost."[1]

Margaret Smit, američki socijalni radnik, izjavljuje slično Kenediju u libanskim novinama *El-Ahad* u broju 650: "Učenice srednjoškolke i studentice na univerzitetu predaju se svojim strastima i razmišljanju o načinima kako tim strastima udovoljiti. Više od šezdeset procenata njih propada na ispitima iz razloga što razmišljaju o seksu i kako doći do droge više nego o učenju i vlastitoj budućnosti. Svega deset procenata njih čuvaju svoju nevinost."

Pored toga, po Americi su na sve strane raširene grupe kriminalaca, sve odreda opasne po živote ljudi, po imovinu, dostojanstvo, opasne po sigurnost i stabilnost. A sve se to događa zbog nepridavanja pažnje kažnjavanju i prihvaćanja pravca u odgajanju koji zagovara blagost i praštanje, zatim neprihvaćanje kriminalaca na odlučan preodgoj, nekažnjavanje radi zastrašivanja, i neprakticiranja oštrijeg i strožijeg ukora.

Kada je Uzvišeni Allah Svojim robovima propisivao zakon o kažnjavanju, On je najbolje znao šta im propisuje. Da nije znao da kažnjavanje pojedincu pruža sigurnost a društvu stabilnost, ne bi propisivao ovako oštre kazne i ne bi u Svome trajno važećem zakonodavstvu predvidio i kazne ukora. I zato je ono djelotvoran lijek za očišćenje društva od kriminala onih koji nered u njemu čine, nevjere izdajica i nepravde tlačitelja.

---

[1] Džordž Baluši: *Seksualna revolucija* (prema arapskom prijevodu).

Najveći dokaz primjene islamskog kaznenog zakonodavstva kroz stoljeća od strane halifa jeste nepostojanje društvenog kriminala u islamskom društvu i veoma rijetka ubistva, krađe, vrijeđanje ljudskog dostojanstva, opijanja, zatim jasna i otvorena propagiranja sektaških ideja i rušilačkih načela. Zašto? Zato što je država budnih očiju, što se zakonske kazne primjenjuju, što postoji saradnja na uklanjanju hrđavih djela i što se oni koji nered čine istražuju. Štaviše, sudija bi u ovome periodu, naročito u vrijeme prve četvorice halifa, i po dvije godine sjedio na sudijskoj stolici a da mu ne bi došao niko radi podizanja sudske parnice. Bilo je to zbog toga što kriminalac koji je želio počiniti neko zlodjelo, ukoliko kod sebe nije imao čiste vjere koja bi ga u tome sprječavala i straha od Allaha koji odbija od toga, hiljadu puta promislio o kazni koju je Islam propisao za zlodjelo koje bi želio počiniti. Od ubijanja ga je odvraćalo to što je znao da će i on biti ubijen, od krađe jer je znao da će mu ruka biti odsječena, od bluda jer je znao da će biti kamenovan ili bičevan a od propagiranja nevjerstva i nevjerničkih ideja zato što je znao da će biti pogubljen. Ovako se odvraća od činjenja zlodjela svih vrsta u društvu, jer dobro razmisli o zastrašujućoj kazni i ozbiljnoj prijetnji za grijeh koji bi počinio.

Međutim, neophodno je da znamo koje su vrste kazni u nadležnosti države a koje u nadležnosti roditelja u porodici i odgajatelja u školi.

Kazne čije izricanje i provođenje pripadaju državi, ukoliko se odnose na oštriju vrstu kazni (*el-hudûd*) sudija mora uzimati u obzir i ne smije ih zanemarivati. Nije dozvoljeno nikakvo zauzimanje ili posredovanje radi sprječavanja njihova izvršenja. Dokaz za to je da je Allahov Poslanik ﷺ odlučno odbio zauzimanje Usame b. Zejda kada mu je došao da se zauzme za ženu iz plemena Mahzum koja je ukrala. Tim povodom se obratio narodu i upozorio ih da je put propasti i nestanka naroda nasilje i neprimjenjivanje načela pravednosti. Tada je rekao: "Narode koji su bili prije vas uništilo je to što kada bi ukrao neko ugledan oni bi mu oprostili a kada bi ukrao slabić nad njim bi primjenjivali kaznu. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, kada bi Fatima, moja kćerka, ukrala odsjekao bih joj ruku." Potom je naredio da joj se odsiječe ruka, što je i učinjeno.

Što se tiče blažih kazni i njihovo izricanje i izvršavanje je obavezno. Njih izriče sudija prema svojoj savjesti, radeći onako kako on smatra da je korisno. One su u obliku upozorenja, ukora, zatim batinanja, zatvaranja i konfisciranja imovine.

One se razlikuju zavisno od starosti, obrazovnog nivoa i položaja u društvu osobe prema kojoj se izriče kazna. Nekome je dovoljan lijep savjet, nekome ukor, dok nekoga može opametiti samo štap a nekoga od činjenja loših djela može zaštiti jedino zatvor, i tako dalje, i tako dalje.

Istinu reče ko izjavi:

Roba može opametiti samo štap
Slobodnom čovjeku je dovoljan samo znak

Što se tiče kazni koje primjenjuju odgajatelji u kući ili školi, one se razlikuju po količini, kakvoći i načinu primjene općih kazni koje se primjenjuju među svijetom.

Sada ćemo navesti postupak kažnjavanja djeteta koji propisuje Islam.

1. Blag i samilostan odnos prema djetetu je osnova:

- Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenosi: "Budi blag i čuvaj se surovosti i bestidnosti."

- Muslim prenosi od Ebu Musâa el-Eš'arije da je Vjerovjesnik ﷺ njega i Muaza poslao u Jemen i rekao im: "Olakšavajte a ne otežavajte i poučavajte a ne tjerajte od sebe."

Ovakvim vjerovjesničkim usmjeravanjem dijete pristupa početnoj fazi odgoja s obzirom da je to mjesto očuvanja i saosjećanja.

Prijateljski i blag odnos prema djeci je osnova lijepog ponašanja Allahova Poslanika ﷺ prema svojoj djeci. O takvome ponašanju smo u poglavlju "Odgoj pomoću ličnog primjera" naveli veliki broj primjera zainteresiranosti Allahova Poslanika ﷺ za djecu, samilosnog i lijepog postupanja prema njima, i ulaženja u šalu sa njima.

2. Uzimanje u obzir prirode djeteta prilikom kažnjavanja:

Djeca se međusobno razlikuju po bistrini uma, okretnosti i reagiranju. Ako ih sastavimo vidjet ćemo da im se ličnosti razlikuju. Neka su mirne i blage naravi. Druga su umjerne prirode a treća jako nervozna. Sve to opet ima veze sa nasljedstvom, utjecajem okoline i drugim činiocima koji su imali utjecaja na razvoj i odgoj djeteta.

Nekom djetetu koristi namršten pogled kao ukor da bi se popravilo. Drugo dijete za kaznu je dovoljno izgrditi, dok kod trećeg odgajatelj u beznadežnoj situaciji kad ne pomaže savjet mora pribjeći šipki, grdnji i prijekoru.

Većina pedagoga među koje spadaju Ibn Sina, el-Abderi i Ibn Haldun, kažnjavanje djece dopuštaju samo u najnužnijim situacijama. Udarati se dijete smije samo nakon što se zastraši, zaprijeti mu se i intervenira neko drugi kao posrednik, zbog toga što se i time može postići željeni efekat popravljanja djeteta i njegova formiranja u moralnom i psihičkom pogledu.

Ibn Haldun u svome djelu *El-Mukaddima* tvrdi da prekomjerna surovost kod djeteta može izazavati slabost, plašljivost i bježanje od životnih obaveza. U tom smislu on ističe: "Ko se odgoji na okrutan način i na zlostavljanju, bio takav učen, rob ili sluga, i njime će vladati okrutnost, sebi će nametati razna ograničenja, ubit će u sebi svaku želju za bilo kakvom aktivnošću, odaće se lijenosti, laži i nevaljalštini a sve iz straha da njega ne bi neko drugi zlostavljao. Naučit će se da vara i obmanjuje, i to će mu postati navika i dio karaktera. U njemu će se izopačiti sve ljudske osobine koje je posjedovalo."

Ibn Haldun opširno govori o zlostavljanju, upotrebi sile i surovom ponašanju prema djetetu, što loše utječe na njegov razvoj i proizvodi loše posljedice. U tom smislu on kaže: "Ko se prema drugome odnosi nasilnički takav postaje opterećenje za druge. On zbog nedostatka oduševljenja i zanosa u sebi postaje nesposoban da brani vlastitu čast i porodicu. Ponekad odustaje i od stjecanja vrlina i lijepog karaktera. Zato mu se duša odvraća od svojega cilja i izlazi iz domena svoje ljudskosti." Ovo što navodi Ibn Haldun u potpunoj je saglasnosti sa vjerovjesničkim uputama koje smo naveli kada smo govorili o lijepom, milostivom i blagom odnosu prema djeci. Ovo je u potpunom skladu i sa samilosnim i prijateljskim odnosom koji je Vjerovjesnik ﷺ imao prema svoj djeci. Ovo odgovara i mudrom postupku liječenja na kakav je način Allahov Poslanik ﷺ liječio probleme ljudi i svih članova društva, bez obzira na njihovu starosnu dob i različite društvene slojeve kojima su pripadali. Tako su naši slavni preci i ljudi na visokim položajima postupali prema svojoj djeci na mudar, blag i samilostan način. Nisu pribjegavali žestokom kažnjavanju, osim kada nisu pomagali savjet i ukor. Kako bilježe historijska djela halifa Harun er-Rešid je od el-Ahmera, odgajatelja svoga sina, tražio da mu ne prođe ni trenutak a da ne iskoristi priliku da ga nečemu korisnom nauči, ali da ga pritom ne rastuži, da nastoji da mu duh upotpuni i da ne pretjeruje u opraštanju. Dokolica će mu izgledati prijatnom i na nju će se brzo naučiti. Zato ga treba bliskošću i blagošću ispravljati koliko god može. Ako to ne pomogne tek onda može strogošću i grubošću. Primjeri ovakvoga ponašanja su mnogobrojni i o njima smo govorili u ovoj knjizi u sva tri njena dijela.

Iz navedenog možemo zaključiti da odgajatelj mora biti mudar u odabiru odgovarajuće kazne koja treba biti u skladu sa dječijim razumom, obrazovnim nivoom i prirodom. Kažnjavanje može biti samo kao posljednje rješenje.

3. Postepenost u postupcima ispravljanja lošeg ponašanja od lakših ka težim:

Kao što smo maloprije istakli kažnjavanje je zadnja stvar koju odgajatelj treba uraditi kod djeteta. To znači da postoje i drugi načini ispravljanja lošeg ponašanja djeteta kroz koje odgajatelj mora proći prije nego se odluči na batinanje, jer postoji mogućnost da tim postupcima ostvari cilj i ispravi loše ponašanje kod djeteta. Možda se popravi i uzdigne na visok moralni i društveni rang, i zahvaljujući tim postupcima postane ispravan čovjek.

Odgajatelj je kao liječnik - što ističe i imam el-Gazali - koji bolesnika ne liječi samo jednim lijekom bojeći se da mu ne naškodi. Ni odgajatelj ne smije liječiti probleme kod djece i ispravljati njihova devijantna ponašanja samo ukorom, naprimjer, jer bi se kod neke djece loše ponašanje moglo pojačati a kod neke preći i u nastranost. Iz ovoga proizilazi da se prema svakome djetetu mora odrediti odgovarajući postupak, tražiti uzroke koji su doveli do činjenja greške, u obzir uzeti i životnu dob djeteta, nivo obrazovanja i sredinu u kojoj je stekao navedenu lošu osobinu. Sve ovo može biti od koristi odgajatelju u istraživanju uzroka lošeg ponašanja djeteta i utvrđivanju dijagnoze bolesti da bi mu na kraju mogao propisati odgovarajući lijek. Kada odgajatelj sazna gdje se krije bolest i utvrdi uzrok, tek mu onda može propisati odgovarajući lijek i sa njim zajedno slijediti najbolje postupke dok ga ne dovede do kraja cilja; bašče zdravih osoba i obale bogobojaznih ljudi.

Allahov Poslanik ﷺ je odgajateljima jasnim znacima ukazao na puteve liječenja lošeg ponašanje djeteta, način odgajanja, ispravljanja devijacija i formiranja u moralnom i psihičkom pogledu. Na odgajateljima je da u procesu odgajanja i liječenja prihvate najbolje i izaberu ono što je najkorisnije. U tom slučaju će zasigurno stići do kraja etape preobrazbe i popravljanja djeteta, i napraviti od njega čovjeka vjernika koji se Allaha boji.

Putevi na koje je odgajateljima ukazao Prvi Učitelj ﷺ su:

1. Ukazivanje na grešku ispravnim usmjeravanjem:

Buhari i Muslim prenose od Omera b. Ebí Seleme ؓ koji kaže: "Kao dijete bio sam pod starateljstvom Allahova Poslanika ﷺ. (Kada smo jednom jeli), rukama sam čeprkao po cijeloj posudi. Allahov Poslanik ﷺ mi je na to skrenuo pažnju riječima: 'Dijete, Allaha spomeni, desnom rukom jedi i jedi ispred sebe.'"

Vidjeli smo da je Vjerovjesnik ﷺ Omeru b. Ebí Selemi ukazao na grešku lijepim savjetom i djelotvornom, sažetom i efikasnom uputom.

2. Ukazivanje na grešku blagim obraćanjem:

Buhari i Muslim prenose od Sehla b. Sa'da ؓ da je Allahovu Poslaniku ﷺ jednom ponuđeno nešto da popije. Pošto je popio, s obzirom da je desno od njega bio dječak a lijevo stariji ljudi, obratio se dječaku pitajući ga: "Mogu li prvo dati ovim starijim ljudima da popiju?" Dječak mu je odgovorio: "Ne, tako mi Allaha, ne prepuštam svoj dio od tebe nikome drugome." Allahov Poslanik ﷺ mu je potom dao, a dječak je bio Abdullah b. Abbas.

U ovome slučaju smo vidjeli da je Allahov Poslanik ﷺ želio dječaka poučiti ponašanju prema starijima u vezi sa davanjem prednosti kod pića. Tražeći na lijep i usmjeravajući način dopuštenje on mu se obraća riječima: "Mogu li prvo dati ovim starijim ljudima da popiju?"

3. Ukazivanje na grešku znakom (*išaretom*):

Buhari prenosi od Ibn Abbasa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ jednom stavio el-Fadla b. el-Abbasa ؓ da jaše iza njega. Kada je naišla jedna žena iz plemena Has'am, el-Fadl i ta žena su počeli jedno drugo gledati. Vjerovjesnik ﷺ je okrenuo el-Fadla na drugu stranu, a žena je upitala: "Allahov Poslaniče, Allah je Svojim robovima propisao hadždž, i moj otac je postao obavezan ali je star i ne može putovati. Da li ja mogu umjesto njega obaviti hadždž?" On joj je odgovorio: "Možeš." To se dogodilo za vrijeme Oprosnog hadždža."

Vidimo da je Vjerovjesnik ﷺ el-Fadlovu grešku gledanja žene tuđinke ispravio okretanjem glave na drugu stranu, čime je postigao dobar efekat.

4. Ukazivanje na grešku ukorom:

Buhari prenosi od Ebu Zerra ؓ: "Uvrijedio sam jednog čovjeka zbog njegove majke (Rekao mu je: O crnkinjin sine!)." Allahov Poslanik ﷺ me je upitao: "O Ebu Zerre, zar ga vrijeđaš zbog majke? Ti

još imaš neke osobine iz predislamskog doba. Vaši robovi su vaša braća. Allah ih je stavio pod vašu vlast. Ko ima brata pod svojom vlašću neka ga nahrani onim što i on jede i neka ga obuče u ono što i on nosi. Ne tražite od njih da rade ono što ne mogu. Ako ih nečim zaposlite, pomozite im."

Vidjeli smo da je Allahov Poslanik ﷺ ispravio grešku koju je napravio Ebu Zerr kada je čovjeka nazvao pogrdnim imenom, tako što mu je prigovorio i ukorio ga riječima: "O Ebu Zerre... Ti još imaš neke osobine iz predislamskog doba." Zatim ga je posavjetovao prikladnim savjetom koji odgovara mjestu i situaciji, i u tom smislu ga uputio.

5. Ukazivanje na grešku prekidanjem odnosa:

Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida ؓ koji kaže: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio bacanje kamenja sa dva prsta (palcem i kažiprstom)" - zatim je dodao: "Tako se ne ubija lov, niti se tako ubija neprijatelj, a tako se može oko izbiti i zub slomiti." U drugoj verziji Ibn Mugaffelov rođak je bacio kamen i on je zatražio od njega da to ne čini i rekao: "Poslanik ﷺ je zabranio da se tako bacaju kamenčići, riječima: To ne može lov ubiti." - Čovjek to ponovo učini, a on mu reče: "Kažem ti da je Allahov Poslanik ﷺ to zabranio a ti to opet činiš. Neću više nikada s tobom govoriti."

Buhari prenosi da je Ka'b nakon što je izostao da učestvuje sa Vjerovjesnikom ﷺ u Bici na Tebuku kazivao: "Vjerovjesnik ﷺ je zabranio svim muslimanima da sa nama govore. Spomenuo je pedeset noći..." - sve dok Allah u Knjizi Svojoj nije objavio da im je pokajanje primljeno.

Es-Sujuti prenosi da je Abdullah b. Omer ؓ ostavio sina sve do smrti, jer se nije povinovao hadisu koji mu je prenio njegov otac od Allahova Poslanika ﷺ: "a u kojemu brani ljudima da sprječavaju žene od odlaska u džamiju." Vidjeli smo, dakle, da su Allahov Poslanik ﷺ i prva grupa njegovih drugova prakticirali kaznu prekidanjem odnosa radi ispravljanja grešaka i devijantnog ponašanja sve dok se takva osoba ne bi vratila na Pravi put.

6. Ukazivanje na grešku batinanjem:

Ebu Davûd i Hakim prenose od Amra b. Šuajba koji prenosi od svojega oca a on od njegova djeda da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte u posebne postelje."

U poglavlju En-Nisâ', Uzvišeni veli:

وَٱلَّٰتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهْجُرُوهُنَّ فِي ٱلْمَضَاجِعِ وَٱضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا

A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! (ajet, 34.)

Tako smo vidjeli da je batinanje odredba koju je utvrdio Islam i da dolazi kao posljednje rješenje nakon savjeta i prekidanja odnosa. Ovakav redoslijed ukazuje odgajatelju da mu nije dopušteno da pribjegava oštrijim kaznama ukoliko koriste blaže, a batinanje je najoštrija kazna. Njoj se može pribjeći tek onda kada se isprobaju sva druga sredstva za ispravljanje i preobrazbu. Treba napomenuti da Allahov Poslanik ﷺ nikada nije udario niti jednu svoju ženu.

7. Ukazivanje na grešku uzimanjem pouke iz kažnavanja drugog:

Ovu vrstu kazne utvrdio je Kur'an časni riječima Uzvišenog:

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (En-Nûr, 2.)

Smisao ovakvoga javnog kažnjavanja u prisustvu svijeta je taj da se želi postići djelotvornija pouka i uputiti snažniji savjet. Prisutni će se prilikom izvršavanja ove kazne i sami zamisliti kao da se to njima dešava i osjećat će bol kao da se oni kažnjavaju. Istovremeno će se uplašti ovakve kazne a bojazan da bi se to i njima moglo desiti još će više u njima izazvati strah. Polazeći od ovoga kur'anskog načela *i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje...* Allahov Poslanik ﷺ je tražio od svojih drugova da se šerijatske kazne izvršavaju pred skupinom ljudi, pred njihovim ušima i očima.

Davno je rečeno: "Sretan je ko od drugoga izvuče pouku."

Ovo potencira i kur'anski ajet:

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَاأُولِي الْأَلْبَابِ *U odmazdi vam je - opstanak - o razumom obdareni!* (El-Bekara, 179.)

Zahvaljujući ovakvoj odmazdi zemljom se širi sigurnost i mir, ostvaruje spokojstvo i stabilnost, i suzbijaju zli ljudi da čine nasilje i zapadaju u kriminal.

Nema sumnje da će zato i kažnjavanje lošega djeteta pred njegovom braćom ili drugovima imati velikog utjecaja na drugu djecu i da će hiljadu puta razmisliti o kazni koju bi mogli zaraditi ukoliko nešto loše učine. Ovako oni pouku uzimaju i savjete prihvaćaju.

* * *

Polazeći od navedenih načina odgoja djece čije je smjernice zacrtao Prvi Učitelj ﷺ, odgajatelj može odabrati ono što njemu odgovara za odgoj djeteta i ispravljanje devijacija u njegovu vladanju. Nekada to može biti samo djelotvoran savjet, nekada oštar pogled, nekada lijep i blag odnos, nekada običan znak ili mig, a nekada prijekorna riječ koja odvraća od činjenja greške.

Kada se odgajatelj osvjedoči da ukazivanje na grešku ni jednim od navedenih postupaka u preobrazbi djeteta i ispravljanju grešaka ne koristi, onda će postepeno ići ka oštrijim mjerama da bi došao do grđenja. Ako ni to ne bude koristilo onda će pokušati blažim batinanjem. A ako ni to ne bude davalo rezultata onda će ga izbatinati jače da osjeti bol. Dobro bi bilo da se kažnjavanje uradi pred nekim od članova porodice ili drugovima. Možda im to posluži kao prijetnja i opomena.

Kada odgajatelj nakon kažnjavanja utvrdi da se dijete promijenilo na bolje i da se u vladanju popravilo, prema njemu treba biti veseliji, lijepo sa njim postupati i vedra lica u njega gledati. Kažnjavanje odgajatelj treba shvatiti samo kao nešto što čini za dobro djeteta i za njegovu sreću, i kao popravljanje njegova stanja izvršavajući obavezu koju ima prema svojim drugovima. Ovo je postupak koji je Allahov Poslanik ﷺ prakticirao kod odgajanja svojih drugova i uspostavljanja odnosa prema njima nakon kažnjavanja. Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ naredio da se sa Ka'bom b. Malikom prekinu svi odnosi na pedeset dana nakon što je bez opravdanja izostao iz Bitke na Tebuku. Ka'b je u ovome preiodu ostao u potpunoj izolaciji. Niko sa njim nije htio ni sjesti niti se sa njim pozdraviti, tako da mu je i

prostrana Zemlja postala tijesna. Nakon što je Vjerovjesnik objavio da mu je Allah primio pokajanje Ka'b je izjavio: "Krenuo sam Allahovu Poslaniku ﷺ a na putu su me presretale grupe ljudi čestitajući mi na pokajanju i govoreći: 'Čestitamo ti što je Allah primio tvoje pokajanje!' Kada sam ušao u džamiju vidio sam Allahova Poslanika ﷺ i oko njega mnogo ljudi. U tome času Talha b. Ubjedullah ؓ je brzo ustao preda me, sa mnom se rukovao i čestitao mi. Ka'b je dalje nastavio: "Kada sam pozdravio Allahova Poslanika ﷺ - lice mu je sijalo od radosti - rekao je: 'Raduj se najboljem danu u tvom životu kojeg nisi imao otkako te majka rodila.' Ja sam ga onda upitao: 'Da li je ovaj oprost, Allahov Poslaniče, od tebe ili je od Allaha?' On mi je odgovorio: 'Ne, od Allaha je.' Kada god je Allahov Poslanik ﷺ bio radostan lice mu je sijalo kao Mjesec."

Kada dijete nakon kažnjavanja osjeti da odgajatelj za njim čezne, da sa njim saosjeća, da mu se veseli, da je nježan prema njemu i da kažnjavanjem želi samo da ga uzdigne i lijepo odgoji, dijete se ni u kom slučaju ne može psihički poremetiti, moralno posrnuti, nekontrolirano reagirati niti u moru kompleksa plivati. Naprotiv, cijenit će ovakav samilostan odnos, činiti ono što iz njega kao obaveza proizilazi, slijedit će put bogobojaznih i čestitih, i uvijek će biti u društvu odabranih.

* * *

Kada je Islam utvrdio kaznu batinanja za pristupanje ovoj kazni je postavio i određena ograničenja i uvjete, kako ne bi prešla od odvraćanja i popravljanja u osvetu i revanšizam.

Uvjeti za izvršenje kazne batinanjem su sljedeći:

1. Odgajatelj može pristupiti kazni batinanjem samo nakon što iskoristi sva druga odgojna sredstva o kojima je naprijed bilo riječi.

2. Da ne udara dijete kada je previše ljut jer bi mogao da nanese djetetu štetu. U tom smislu treba imati u vidu riječi Vjerovjesnika ﷺ koje prenosi Buhari: "Ne ljuti se!"

3. Mora se kloniti udaranja po osjetljivim mjestima gdje bi moglo doći do povrede kao što su glava, lice, grudi, stomak i sl. Ovo proizilazi iz riječi Allahova Poslanika ﷺ koje prenosi Ebu Davud: "Ne udaraj po licu..." Kod ove vrste kažnjavanja zabrana udaranja po mjestima kao što su lice i glava u kojima se nalaze ljudska čula, na prvome je mjestu. Udaranje po ovim mjestima može dovesti do gubljenja nekih ljudskih čula što se smatra povredom i oštećivanjem.

4. Udaranje po grudima ili stomaku je, također, zabranjeno jer prouzrokuje velika oštećenja, što ponekad dovodi i do smrti. Ova zabrana ulazi pod opće načelo Allahova Poslanika ﷺ: "Nema nanošenja štete niti uzvraćanja štetom."

5. Udaranje u početku ne smije biti jako niti bolno, i treba udarati po rukama i nogama. Štap ne smije biti grbav. Ukoliko dijete nije prošlo pubertet, udariti se može samo od jednom do tri puta. Ukoliko je dijete punoljetno i odgajatelj smatra da tri udarca neće dijete odvratiti, može povećati do deset udaraca. Ovo je prema hadisu Allahova Poslanika ﷺ: "Ne smije se udariti više od deset udaraca bičem, osim u kaznama koje je Uzvišeni Allah odredio."[1]

6. Ne smije se udarati dijete prije navršene desete godine života što proizilazi iz hadisa koji je prije naveden: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih radi namaza i istucite."

7. Kada dijete prvi puta pogriješi treba mu dati priliku da se pokaje za ono što je počinilo, oprostiti mu za učinjeno i pružiti priliku da neko drugi posreduje kako bi se kazna spriječila uz obećanje da neće ponoviti grešku. Ovo je bolje od udaranja ili sramoćenja pred svijetom.

8. Da odgajatelj lično izudara dijete, da to ne radi niko drugi umjesto njega, naročito brat ili drug, jer bi u tom slučaju među njima nastala mržnja i netrpeljivost.

9. Kada se dijete primakne punoljetstvu i pubertetu, i odgajatelj vidi da je deset udaraca nedovoljno za opomenu, onda može povećati broj udaraca i da ga zaboli, i da udaranje ponovi, sve dok se dijete ozbiljno ne popravi i pođe kroz život Pravim putem.

Iz izloženog se razumije da islamski odgoj posvećuje posebnu pažnju pitanju kažnjavanja, bilo da se radi o moralnom ili fizičkom. Jasno je i to da za ovakvo kažnjavanje postoje određeni uvjeti koje treba ispuniti prije kažnjavanja. Odgajatelj ne smije prelaziti preko toga i ne obazirati se na to, ukoliko svojoj djeci želi primjeran odgoj a islamskim pokoljenjima veličanstven preobražaj.

Kako odgajatelj pokazuje svoju uspješnost i mudrost kada kažnjavanje s jedne strane, i lijep i blag odnos s druge strane, uskladi tako da svako od njih dvoje stavi na njima odgovarajuće mjesto!?

Kako, opet, izgleda glupo i neznano kada se ponaša blago u situaciji kada treba pokazati oštrinu i odlučnost, a biva surov i grub kada treba pokazati blagost i praštanje!?

---

[1] Hadis prenosi Ibn Tejmijja a spominje ga i Ibn Hišam.

Kada se dijete od malehna odgaja na principima vjerskog učenja i razvijene svjesti o odgovornosti Uzvišenome Allahu i Njegovoj kontroli, takvo će se dijete formirati na načelu vjerovanja u Allaha, traženju pomoći i utočišta kod Njega, strahu od Njega i oslanjanju na Njega u svakom periodu svoga života i svim okolnostima u kojima se bude nalazilo. Kada u dubini svoje duše bude osjećalo da ga Uzvišeni Allah kontrolira i u svakome trenutku vidi, da zna njegove tajne i misli, da zna kada krišom pogleda i šta se krije u njegovim grudima, kod takvog će djeteta - odgojili se na ovim vrijednostima - strah od Sudnjega dana i ovosvjetska prijetnja u njegovu srcu dostići krajnju tačku a prijetnja i odvraćanje u njemu, njegovu vladanju i ponašanju ostaviti velikog traga. U tom slučaju njegovo stanje će se zasigurno preobraziti a karakter popraviti.

Kur'an časni se u mnogim ajetima koristi izazivanjem straha i prijetnjom kao vrstom kazne sa ciljem preobrazbe vjernika i njihova odgoja u moralnom i psihičkom pogledu. Koliko samo ostavljaju traga ove prijetnje u ljudima, koliko su pozitivni rezultati u vladanju i hvalevrijedne posljedice u odgoju i moralu ljudi!?

Kur'an časni jedanput zabludjelim u grijehu nemilosrdno prijeti i izaziva strah u njihovim srcima:

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ
قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene, i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna, i mnogi su od njih nevjernici. (El-Hadíd, 16.)

Drugi put prijeti Allahovom ljutnjom i jasnom kaznom - kao kada govori o laži - a to je najstrožija prijetnja:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ(١٤)إِذْ تَلَقَّوْنَهُ
بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ(١٥)وَلَوْلَا إِذْ
سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ(١٦)يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ
أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ(١٧)

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i na ovome i na onome svijetu, već bi vas stigla teška kazna zbog onoga u što ste se upustili kad ste to jezicima svojim prepričavati stali i kad ste na

sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali, vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno. Zašto niste, čim ste to čuli, rekli: 'Ne dolikuje nam da o tome govorimo, hvaljen neka si Ti! To je velika potvora!' Allah vam naređuje da više nikad tako nešto ne ponovite, ako ste vjernici. (En-Nûr, 14.-17.)

Nekada prijeti ratom od Allaha i Njegova Poslanika:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ(٢٧٨)فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, nek' znate, - rata od Allaha i Poslanika Njegova. (El-Bekara, 278.-279.)

Nekada prijeti kaznom na Sudnjem danu:

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا(٦٨)يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا(٦٩)

... i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kada pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; - a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na onome svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati. (El-Furkan, 68.-69.)

Ponekad prijeti i kaznom na ovome svijetu:

إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ

Ako ne budete u boj išli, on će vas na nesnosne muke staviti i drugim će vas narodom zamijeniti. (Et-Tevba, 39.)

وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

... a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali, na muke nesnosne će vas staviti. (El-Feth, 16.)

وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

... a ako glavu okrenu, Allah će ih i na ovome i na onome svijetu na muke nesnosne staviti. (Et-Tevba, 74.)

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا *Allah hoće da ih njima kazni na ovome svijetu.* (Et-Tevba, 55.)

Prema mojoj procjeni, ako se odgajatelj zanima za odgoj djeteta u vjerskom pogledu i nastoji da ga formira na principima vjere u Allahovu kontrolu i straha od Allaha, onda će kur'anske prijetnje i sunnetsko zaplašivanje imati velikog utjecaja na preobražaj djeteta i njegovo napuštanje mnogih zabranjenih stvari. U poglavlju "Odgovornost za vjerski odgoj" osvijetlili smo ulogu odgajatelja u odgajanju djeteta na načelima islamskog učenja i njegovu formiranju utemeljenom na pravom vjerovanju, kako bi se dijete razvilo na ispravan način i odgojilo na islamskim moralnim principima. Smisao izazivanja straha i prijetnje koje smo upravo objasnili su, ustvari, u službi ovakvoga odgoja.

Na kraju bih želio reći još i ovo:

Odgajatelj se ne smije lišavati metode prekoravanja i odvraćanja djeteta, jer spada među najvažnija sredstva odvraćanja u procesu odgajanja i preobražavanja djece. U ovome slučaju dolazi do izražaja mudrost odgajatelja u načinu upotrebe ovih sredstava i izboru onih najboljih.

Razlike među ovim sredstvima su uvjetovane razlikama među djecom u pogledu njihove inteligencije, obrazovanja, sposobnosti zapažanja i karaktera. Postoje djeca kojoj je dovoljan i jedan mig iz daleka pa da im srca zadrhte, dok neku odvratiti može samo namršten pogled i jasna i otvorena ljutnja. Nekoj djeci treba prijetnja kaznom, dok sa nekom - da bi se popravila - treba za određeno vrijeme prekinuti odnose, dok nekoj opet koristi samo prijekor i ukor. Međutim, ima i takve koja - da bi se popravila - moraju okusiti i fizičku kaznu.

Islam je, kao što vidimo, propisao sve ove kazne i odgajateljima jasno ukazao na svaku od njih. Ovdje sada dolazi do izražaja sposobnost i umješnost odgajatelja u njihovu korišćenju i odabiru one najbolje u interesu djeteta. Allah, međutim, najbolje zna svačije namjere.

* * *

Brate odgajatelju,

Ovo su djelotvorni načini odgajanja djece. Svi su oni - kao što smo vidjeli - važni, praktični i časni. Uzmogneš li da ih provodiš, da bdiješ nad njihovom primjenom i da se prihvatiš njihova prakticiranja, to će za dijete biti od najveće važnosti, štaviše, na njega će se prstom upirati a među svijetom i rodbinom bit će poznat po bogobojaznosti, čednosti i dobročinstvu.

Griješi ko misli da islamski odgoj počiva na nekim drugim principima i da se ostvaruje nekim drugim metodama, osim ako se ne misli na božansko odgajanje, kao što je odgajanje vjerovjesnika. Oni su, bez sumnje, bili okruženi Allahovom pažnjom, odgajani pod Njegovim nadzorom, uključujući Njegovu zaštitu i odgoj. Štaviše, nije im se nikada moglo desiti da imaju neku mahanu ili da zapadnu u bilo kakvo posrnuće.

Što se tiče odgoja naroda kao zajednice od strane države, zatim odgoja društva od strane pedagoga i odgoja porodice od strane roditelja, sve su ove vrste odgoja povezane određenim pedagoškim sredstvima i usmjeravajućim postupcima. Prihvate li ih se odgovorni i budu li njihovu metodu slijedili odgajatelji, društvo će se preobraziti, porodica krenuti u pravom smjeru a pojedinac izaći na Pravi put. Takva društva zasigurno dostižu vrhunac blagostanja, sreće i stabilnosti. Vidjeli smo, brate odgajatelju, sve postupke odgoja djece u vjerskom i moralnom smislu kao i njihovu formiranju u psihičkom i društvenom pogledu, čije je smjernice u cijelosti zacrtao Islam.

Odgajanjem pomoću ličnog primjera dijete stječe najbolja svojstva, napotpuniji moralni odgoj i napreduje prema vrlinama i plemenitostima. Bez njih odgoj djece ne bi koristio niti bi savjet na njih djelovao.

Odgajanjem pomoću prakse u toku odgojnog procesa dijete postiže izvanredne rezultate i ubire najbolje plodove, zato što se ovakav odgoj temelji na postupku nadgledanja i praćenja, zasniva na principima podsticanja i zastrašivanja, i polazi od načela ukazivanja i usmjeravanja. Bez ove vrste odgoja odgajatelj bi bio kao neko ko beskorisno i uzaludno prevodi žednog preko vode, doziva u pomoć u kotlini, ili mlati praznu slamu.

Odgajanjem pomoću upućivanja savjeta na dijete se može utjecati samo blagom riječju, pametnim uputama, poučnom pričom, zanimljivim dijalogom, mudrim postupkom i djelotvornim usmjeravanjem. Bez toga dječija savjest se ne može razdrmati, srce razmekšati niti emocije pokrenuti. Odgajanje bi u tom slučaju bilo suhoparno i nada u dobar odgoj veoma slaba.

Odgajanjem pomoću praćenja dijete se preobražava, lično uzdiže, u ponašanju i karakteru usavršava, i tako postaje zdravim dijelom postojećeg društva, i važnim i korisnim članom organizma muslimanske zajednice. Bez ove vrste odgoja dijete bi skliznulo u najporočnije navike, spustilo se na najniže ponore i u društvu bilo nepopravljivi kriminalac.

Odgajanjem pomoću kazne dijete se tjera i odvraća od najlošijh navika i najružnijih svojstava. Ovakvim odgojem kod djeteta se razvijaju sposobnosti čulnog zapažanja i osjećanja onoga što ga odvraća od predavanja strastima, činjenja zabranjenih stvari i grijeha. Bez toga bi dijete ogrezlo u izopačenosti, zapalo u blato kriminala i valjalo se u ponoru poroka i ružnih djela.

Prema tome, brate odgajatelju, ukoliko želiš da ti dijete bude čestito, da u društvu tvome vlada dobro i blagostanje i da tvoja muslimanska domovina posjeduje moć i vlast, budi ustrajan u provođenju ovih metoda odgoja i nastoj da prakticiraš sva ova načela. To Allahu nije teško.

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ

I reci: 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici.' (Et-Tevba, 105.)



Drugo poglavlje

Osnovna pravila odgoja

Islam je svojim univerzalnim pravnim propisima i vječno važećim pedagoškim načelima, utvrdio rješenja i metode razvijanja ličnosti djeteta, bilo da se radi o razvijanju djeteta u pogledu njegova vjerskog učenja, ili njegovu moralnom, fizičkom, mentalnom, psihičkom i društvenom razvoju.

Ova načela i metode - kao što smo vidjeli, dragi odgajatelju - su načela jasnih obilježja, lahkih provedbi i plemenitih namjera. Kada bi ih odgajatelji slijedili u formiranju pokoljenja i odgajanju društava i Ummeta, jedan narod bi slijedio drugi narod a pokoljenje drugo pokoljenje, dosežući kroz takav odgoj vrhunce čvrstine vjerskog ubjeđenja, uzvišenosti morala, fizičke snage, mentalne zrelosti i ljepote odgoja. Vratila bi se i veličina, slava i besmrtnost životopisa naših predaka, blistava i svijetla historija, i snaga i slava prve grupe drugova Allahova Poslanika i prve generacije njihovih nasljednika (*tabi'ina*).

Prije nego se upustimo u objašnjavanje pravila na koja se odgajatelji moraju oslanjati u procesu formiranja ličnosti djeteta i njegova uzdizanja na stepen normalne i uravnotežene osobe, dobro će biti da se dotaknemo - makar i ukratko - osobina koje bi trebao da posjeduje sâm odgajatelj, da bi njegov utjecaj na dijete bio izražajniji a prihvaćanje savjeta snažnije.

Osnovna svojstva odgajatelja

1. Iskrenost

Odgajatelj mora svoju namjeru tačno utvrditi i iskren prema Allahu biti u svakoj vrsti odgajateljskog posla, bilo da se radi o naređivanju, zabranjivanju, savjetovanju, nadgledanju ili kažnjavanju.

Plod koji se ubire neprestanim provođenjem odgojne metode i stalnim nadgledanjem odgoja djeteta, osim nagrade od Allaha i Njegova zadovoljstva je i postignuće trajnog boravišta u Džennetu na mjestu istinitom kod Svemogućeg Gospodara.

Iskrenost u govoru i poslu je jedno od načela vjerovanja i islamskih obaveza bez čega Allah ne prima ničije djelo. Nju Uzvišeni Allah kroz riječi našega Vjerovjesnika ﷺ u Svojoj Knjizi odlučno i snažno traži:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

... a naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da milostinju udjeljuju; a to je - ispravna vjera. (El-Bejjine, 5.)

Isto tako kaže:

فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

Ko žudi da od Gospodara svoga bude lijepo primljen, neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svome, ne smatra Njemu ravnim nikoga! (El-Kehf, 110.)

Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Djela se cijene prema namjerama i svakoj osobi pripada ono što je naumila."

Ebu Davud i en-Nesa'i prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah prima samo djela sa iskrenom namjerom i (učinjena) iz čežnje za Allahovim zadovoljstvom."

Odgajatelji zato trebaju svoju namjeru tačno utvrditi, težiti za Allahovim zadovoljstvom u svakome poslu koji rade, da bi kod Allaha bili oni od kojih On prima djela i da bi među svojom djecom i učenicima bili omiljeni i djelotvorni.

2. Bogobojaznost

Bogobojaznost je jedno od najistaknutijih svojstava kojim se treba odlikovati odgajatelj. Ona, kako je definiraju pobožni učenjaci, znači "da te Allah ne vidi ondje gdje ti je zabranio i da ne izostaješ tamo gdje ti je naredio." Ona, kako neki kažu znači i ovo:

"Čuvati se Allahove kazne pomoću dobrih djela i bojati Ga se i tajno i javno."

Obje ove definicije teže ka jednome cilju, a to je čuvanje od Allahove kazne osjećajući Njegovu neprestanu kontrolu, slijeđenjem božanskog puta u tajnosti i u javnosti, i neprekidnom težnjom za halalom a odbacivanjem harama.

Ovo potvrđuje i dijalog vođen između Omera b. el-Hattâba i Ubejja b. Ka'ba رضي الله عنه. Naime, Omer b. el-Hattâb رضي الله عنه je jednom pitao Ubejja b. Ka'ba o bogobojaznosti: "Zar nisi išao trnovitim putem?" On mu je odgovorio: "Svakako." - da bi ga potom upitao: "A šta si radio?" On mu je odgovorio: "Išao pažljivo i trudio se da izbjegnem trnje." On mu je tada rekao: "Eto, to je bogobojaznost."

Zbog toga se u mnogim kur'anskim ajetima podstiče na bogobojaznost i traži od ljudi da se Allaha boje:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ *O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati...!* (Ali 'Imrân, 102.)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا *O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu!* (El-Ahzâb, 70.)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ *O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio!* (El-Hašr, 18.)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ *O ljudi, Gospodara svoga se bojte! Zaista će potres, kada Smak svijeta nastupi, veliki događaj biti!* (El-Hadždž. 1.)

وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا (٢) وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ *... a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada.* (Et-Tallâk, 2.-3.)

O bogobojaznosti govore i mnogi hadisi Allahova Poslanika ﷺ:

- Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ jednom upitan ko je najčasniji čovjek, i da je on odgovorio: "Ko se najviše Allaha boji."
- Muslim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ovaj svijet je jedna slatka biljka. Allah vam ju je ostavio da vidi kako ćete postupati! Čuvajte se ovoga svijeta i čuvajte se žena! Prvo iskušenje za Izraelićane su bile žene."
- Tirmizi prenosi od Ebu Hurejre ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ jednom upitan šta će ljude najviše uvesti u Džennet? On je odgovorio: "Bogobojaznost i lijepo ponašanje..."
- Ahmed, Hakim i Tirmizi prenose od Enesa ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Boj se Allaha ma gdje bio i poslije lošeg učini dobro djelo koje će ga izbrisati, i postupaj prema ljudima na lijep način."

Odgajatelj pristupa ovim naredbama i uputama prije svih, jer je on primjer koji se slijedi i na kojega se ugleda, i zato što je on primarno odgovoran za odgoj djeteta na načelima čistoga vjerovanja i islamskih nazora.

Sasvim je sigurno da će se dijete krivo razvijati, valjati u blatu poroka i izopačenosti, i zabasati u pustinju propasti i neznanja, ukoliko mu odgajatelj ne bude bogobojazan i u svome ponašanju i odnosima sa drugim ljudima ne bude slijedio islamski put. Zašto? Zato što dijete

vidi da se onaj koji bi trebao da bdije nad njegovim odgojem i usmjerenjem sav zablatio lošim djelima, utonuo u more strasti i zapao u razuzdanu sredinu. Takvo dijete raste a da se Allahove opomene ne boji, da ga Njegova kontrola ni od čega ne odvraća i da u sebi nikakve brane nema. Normalno je tada da se takvo dijete ublati, da se izgubi i skrene u pagansku sredinu i mulj izopačenosti i zablude.

Odgajatelji moraju shvatiti ovu činjenicu, ukoliko svojoj djeci i svojim učenicima žele dobro, Pravi put i preobražaj u svijet čistote i vedrine.

O utjecaju ličnog primjera na odgoj djece opširno smo govorili u poglavlju "Odgoj pomoću ličnog primjera" i tu se može naći što čitalačku radoznalost o ovoj temi može zadovoljiti.

3. Nauka

Odgajatelj mora znati principe odgoja koje je propisao Islam, mora znati šta je dozvoljeno a šta zabranjeno, mora biti potpuno upućen u moralna načela i uopćeno dobro poznavati islamske sisteme i šerijatske propise. Zašto? Zato što ovo znanje odgajatelja čini učenim i mudrim čovjekom koji zna postaviti stvari na svoja mjesta, dijete odgajati na njihovim načelima i značenjima, slijediti put preobrazbe i odgoja na čvrstim principima kur'naskog učenja, Muhammedove ﷺ upute i primjeru prve grupe drugova Allahova Poslanika ﷺ i svih drugih koji su ih slijedili u činjenju dobrih djela.

Šta ako je odgajatelj neobrazovan, naročito u osnovnim pravilima odgoja djece? Dijete će se u tom slučaju psihički poremetiti, moralno skrenuti i društveno beskorisno postati. Bit će čovjek bez ičega, bez ikakve težine i respekta u bilo kojoj oblasti života. Čovjek koji je izgubio jednu stvar drugome je ne može dati nikada. Iz praznoga bunara ne može se ništa zaliti. Svjetiljka bez goriva ne može svijetliti. Koliki zločin otac čini prema svojoj djeci ukoliko je neznalica!? Koliko je nesretno dijete ako mu se odgajatelj drži podalje od islamske nauke!? Nema sumnje da je odgovornost pred Allahom velika i da će na Dan iznošenja ljudskih djela zadržavanje biti veliko (bit će zadržani zbog odgovornosti) a to je dan kada ne pomaže ni imetak ni sinovi.

Zbog toga Islam u velikoj mjeri podstiče na bavljenje naukom i pridaje veliku pažnju formiranju čovjeka u intelektualnom pogledu.

Kur'anskih ajeta i hadisa koji traže od muslimana da se bave naukom, podstiču na znanost i usmjeravaju ih u tom pravcu, toliko je da se ne mogu ni izbrojiti, niti temeljito istražiti. Za ovu priliku ćemo neke od njih, radi podsjećanja i pouke onima koji žele da se podsjećaju i da pouku primaju, ovdje navesti.

Među ovim ajetima su:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?'* (Ez-Zumer, 9.)

يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ *Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje.* (El-Mudžadele, 11.)

وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا *I reci: 'Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi.'* (Tâ-hâ, 114.)

Hadisi koji podstiču na nauku su:

- "Onome ko slijedi put traženja nauke Allah će olakšati put ka Džennetu. (Hadis prenosi Muslim.)

- "Ovaj svijet je proklet. Sve je na njemu prokleto osim spominjanja Uzvišenog Allaha, pokoravanja Njemu, učena čovjeka i onoga koji nauku traži." (Hadis prenosi Tirmizi.)

- "Ko krene na put traženja nauke, na Allahovom je putu sve dok se ne vrati." (Hadis prenosi Tirmizi.)

- "Traženje nauke je stroga obaveza svakoga muslimana." (Hadis prenosi Ibn Madže.)

Poslije ovih kur'anskih usmjerenja i vjerovjesničkih preporuka, odgajateljima radi odgajanja islamskih pokoljenja ne preostaje drugo do da se obogate korisnom naukom i besprijekornim pedagoškim metodama. Svojim trudom i naporima ova će pokoljenja u tom slučaju pokazati svu snagu Islama i uspostaviti svoju jaku i nesavladivu državu. A to Allahu nije teško.

4. *Blagost*

Među osnovna svojstva koja pomažu odgajatelju u uspješnom obavljanju dužnosti odgajanja i preuzimanju odgovornosti za ispravno formiranje djeteta jeste uravnoteženost i blagost. Ova svojstva dijete privlače učitelju, zbog njih ono prihvaća riječi svoga odgajatelja, pomoću njih se kiti hvalevrijednim ponašanjem i oslobađa lošeg morala. Takvo dijete ide po Zemlji kao melek a među svijetom blista kao Mjesec.

Zbog toga Islam podstiče i navodi na blagost u mnogim kur'anskim ajetima i vjerovjesničkim hadisima, samo da bi svijet - posebno odgajatelji i pozivaoci u Allahovu vjeru - znali da je blagost jedna od najuzvišenijih duhovnih i moralnih vrijednosti koja čovjeka uzdiže na vrh odgojenosti i savršenstva, i na najviše stupnjeve moralnosti.

Među tim ajetima su:

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ *... koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju - a Allah voli one koji dobra djela čine.* (Ali 'Imrân, 134.)

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ *Ti sa svakim - lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni.* (El-'Arâf, 199.)

وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ *Strpljivo podnositi i praštati - tako treba svaki pametan postupiti.* (Eš-Šûra, 43.)

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ *Zlo dobrim uzvrâti, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prijatelj postati.* (Fussilet, 34.)

Hadisi koji podstiču na blagost su:

- Allahov Poslanik ﷺ je Esedždžu Abdu-l-Kajsu rekao: "Ti imaš dva svojstva koja Allah voli: blagost i staloženost." (Hadis prenosi Muslim.)

- Ebu Hurejre ؓ prenosi da je jednom neki čovjek rekao Vjerovjesniku ﷺ: "Posavjetuj me!" On mu je rekao: "Ne srdi se!" Čovjek mu je ponovo isto zatražio a Vjerovjesnik ﷺ mu je isto rekao: "Ne srdi se!" (Hadis prenosi Buhari.)

- "Nije jak onaj koji druge obori na tle, nego onaj koji se savlada pri srdžbi." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

- "Olakšavajte a ne otežavajte i širite radosne vijesti a ne rastjerujte." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

- Iz blagosti proizilazi samilost u svim stvarima:

- Aiša, radijallahu 'anha, prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah je blag i voli blagost u svemu." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

- Aiša, radijallahu 'anha, prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao i ovo: "Allah je blag i voli blagost, i daje uz blagost što ne daje uz surovost niti bilo šta drugo." (Hadis prenosi Muslim.)

- Aiša, radijallahu 'anha, prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao i ovo: "Gdje se nađe blagost samo krasi, a gdje je nestane stvar upropasti." (Hadis prenosi Muslim.)

Odgajateljima, dakle, ne preostaje drugo do da se okite blagošću, samilošću i strpljivošću, ukoliko svome narodu žele preobražaj, pokoljenju koje stasava Pravi put, a svojoj djeci dobar odgoj i ispravljanje deformacija u ponašanju.

Ovo, međutim, ne znači da odgajatelj uvijek u toku odgojanja djece i njihovu pripremanju za život treba slijediti put blagosti i samilosti. Time se želi samo istaći da se odgajatelj mora obuzdavati i ne pokazivati srdžbu i emocije dok ispravlja devijantno ponašanje djeteta i radi na preobražaju njegova morala. Ukoliko ocijeni da je u interesu djeteta da se kazni grdnjom ili batinama, naprimjer, ne smije odugovlačiti sa kažnjavanjem sve dok se dijete ne popravi i ne korigira svoje ponašanje. Onaj kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim.

O ovome smo opširnije govorili u poglavlju "Odgajanje pomoću kažnjavanja" gdje se može naći više o ovoj temi.

5. Postojanje osjećaja odgovornosti

Među stvari koje odgajatelj mora dobro shvatiti, koje se moraju nalaziti u središtu njegovih osjećaja i svijesti, jeste osjećaj velike odgovornosti za odgoj djeteta u vjerskom i moralnom pogledu, za njegovo formiranje u fizičkom i psihičkom pogledu, i osposobljavanje u mentalnom i društvenom smislu. Ovaj osjećaj odgajatelja neprestano tjera da se cijelim svojim bićem preda nadziranju i motrenju djeteta, njegovu usmjeravanju i praćenju, stvaranju navika i upućivanju na lijepo ponašanje. Odgajatelj mora biti svjestan da ako samo jednom zanemari brigu o dijetetu, ako mu samo jednom izmakne kontroli, ono će zasigurno korak po korak krenuti ka poroku. Dobije li ovo kontinuiran i trajan karakter, takvo će dijete neizostavno biti u društvu loše i posrnule omladine. Onda je odgajatelju teško ispravljanje takvog ponašanja, liječenje i preodgajanje djeteta. Otac se tada, naravno, kaje za propušteno ali je tada već kasno za kajanje. Može i da plače zbog onoga što je učinio ali od plača nema nikakve koristi.

Zbog svega ovoga Islam roditeljima i odgajateljima stavlja u obavezu odgovornost za odgoj djece u najširem smislu te riječi i upozorava ih da će ih Uzvišeni Allah na Dan iznošenja djela pred Njega pitati o ovome povjerenom im emanetu, da li su ga izvršili, da li su svoju misiju obavili i povjerenu odgovornost obavili.

O vršenju ove odgovornosti ili njenome zanemarivanju Islam iznosi sljedeće:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا *Naredi čeljadi svojoj da obavlja molitvu i istraj u tome.* (Tâ-hâ, 132.)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا *O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre.* (Et-Tahrím, 6.)

وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ *I vi ćete doista odgovarati za ono što ste radili.* (En-Nahl, 93.)

وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ *I zaustavite ih, oni će biti pitani.* (Es-Saffat, 24.)

Allahov Poslanik ﷺ u vezi sa tim veli:

"Čovjek je pastir i odgovoran je za svoje stado..." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

"... Žena je pastirka i odgovorna je za svoje stado ..." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

"Učite djecu svoju i čeljad svoju dobro da čine i odgajajte ih." (Hadis prenose Abdurrezak i Sei'd b. Mensur.)

"Allahu će svako odgovorati za ono što mu je povjereno na čuvanje, je li ga sačuvao ili ga je izgubio." (Hadis prenosi Ibn Hibban.)

Polazeći od ovih kur'anskih naredbi i vjerovjesničkih uputstava svaki pametan, razuman i mudar odgajatelj vjernik, obavezan je odlučno i potpuno do kraja izvršiti ovu odgovornost, imajući pred očima Allahovu srdžbu ukoliko bude nehajan i džehennemsku kaznu ukoliko od toga odustane. Odgovornost na Sudnjemu danu je teška, polaganje računa tegobno i strah veliki, a Džehennem stalno govori: "Ima li još?"

Da bi odgajateljima bilo jasno šta trebaju činiti i da napore u spašavanju djece i preobrazbi porodice trebaju udvostručiti, želio bih u okviru teme o postojanju osjećaja odgovornosti pred njih - makar i u skraćenom obliki - izložiti neke planove kojima je cilj da muslimana kao pojedinca, muslimansku porodicu i društvo u cjelini iskvare i u porok odvedu.

Pod ovim planovima mislim na zavjereničke odluke koje su u vezi sa tim donešene u okviru cionizma, masonstva, krstaštva i komunizma, a koje za cilj imaju iskrivljavanje ideologije islamskog ummeta, rušenje njegova izvornog morala pomoću pokvarenih bezbožničkih načela, i pomoću alkohola i bluda, zatim popuštanje svih ograda nagona i strasti, slijeđenje pojava koje odvode na stranputicu i slijepo oponašanje.

Kod ovih planera slobodoumne propagande i lukavog načina djelovanja, žena je prvi cilj. Ona je slabe i osjećajane prirode, koja bez promatranja i razmišljanja o posljedicama pada na propagandu i iskušenje, i uveliko je podložna neposrednom djelovanju i utjecaju u pogledu iskvarivanja morala.

Sada ćemo, koristeći se činjenicama i brojkama, o svakoj od ovih zavjera posebno govoriti.

A) Komunistički planovi:

U jednom od "važnih tajnih dokumenata" objavljenom u časopisu *Kelimetu-l-hak* za mjesec el-muharrem 1387. godine (april 1967.) nalazi se jedan strašan plan o uništenju Islama koji su pripremili komunisti u Moskvi i dostavili ga na provođenje svojim podjarmljenim slugama u jednoj istočnoj arapskoj muslimanskoj državi. I oni su ga počeli sprovoditi vrlo precizno. Prenijet ćemo ovom prilikom dijelove koje sadrži ovaj komunistički plan o zadavanju udarca Islamu u njegovoj postojbini.

Dokumenat ističe:

"Bez obzira što je proteklo oko pedeset godina od uspostavljanja socijalizma u Sovjetskom Savezu, i bez obzira na žestoke udarce koje je na Islam uputila najjača socijalistička sila u svijetu, drugovi koji prate vjerske aktivnosti u Sovjetskom Savezu, kako prenosi ruski časopis "Nauka i vjera" u svom broju od 1. januara 1964. godine, izjavljuju:

"U Sovjetskom Savezu u pokrajinama u kojima žive muslimani suočavamo se sa unutrašnjim izazovima u pogledu Lenjinovih načela koja ne prodiru među muslimane."

Bez obzira na svjesne snage koje se bore protiv vjere, Islam i dalje zrači i pokazuje svoju snagu, što dokazuju milioni novih pokoljenja u muslimanskim pokrajinama koja prihvaćaju Islam i otvoreno se vladaju prema njegovu učenju, bez obzira što partijsko vodstvo i ideološke mislioce ne napušta strah od buđenja Islama u islamskim pokrajinama Sovjetskog Saveza. U tom smislu se i u komunističkoj enciklopediji ukazuje kako je Islam najopasnija reakcionarna vjera i ulažu krajnji napori kako bi se dokazalo da je u službi izrabljivača, feudalaca i kapitalista, da pruža svaku pomoć izrabljivanju, da je konzervativna vjera puna mržnje prema civilizaciji i napretku, nepokoran neprijatelj socijalizma i da je protiv oslobodilačkih pokreta."

Dokument dalje ističe:

"U ovaj plan spada i to da se Islam iskoristi kao sredstvo rušenja samoga Islama. U tom smislu smo odlučili:

1. Uspostavljanje privremenog primirja sa Islamom do potpune pobjede nad njim, kako bismo uspostavili kontrolu nad arapskim narodima i privukli ih socijalizmu.
2. Onemogućavanje da se čuje glas vjerskih dostojanstvenika i pobožnih vladara, optužujući ih za podaništvo imperijalizmu i cionizmu.

3. Uvođenje izučavanja socijalizma kao općeg predmeta u svim školama i fakultetima kroz cijeli period školovanja kao suparnika islamskom učenju i ograničavanje Islama kako ne bi bio snaga koja prijeti socijalizmu.

Dokument dalje ističe:

6. Sprječavanje uspostavljanja vjerskih pokreta u zemlji, ma koliko bili slabi, trajan oprez na brisanju svakog vjerskog buđenja i žestok i nemilosrdan udarac, čak vodio i do smrti, po svakome ko poziva vjeri.
7. Ne smijemo zanemariti da vjera ima opasnu ulogu u izgradnji društva pa je zato neophodno da je sa svih strana i na svim mjestima ograničavamo, da je optužujemo i narod iz nje tjeramo na način koji ne otkriva neprijateljstvo prema Islamu.
8. Podsticanje ateističkih autora da potpuno slobodno napadaju vjeru, vjerska osjećanja, svijest o vjeri i vjersku genijalnost, atakirajući na ljudski um ističući da je vrijeme Islama prošlo, da je to činjenica i neće proći mnogo vremena da formalni obredi kao što su post, namaz, hadždž, sklapanje braka i razvod ne potpadnu pod socijalistički sistem.
9. Potpuno presijecanje vjerskih veza među narodima i umjesto islamskih veza koje su najveća opasnost za naš naučni socijalizam, uspostavljati veze zasnovane na socijalističkoj osnovi.
10. Prekidanje vjerskih veza i brisanje vjere se ne postiže rušenjem džamija i crkava jer se vjera krije u svijesti čovjeka, dok su bogomolje samo jedna od vanjskih manifestacija vjere. Potrebno je, dakle, rušiti vjersku svijest u čovjeku. Nakon što uspijemo u ovladavanju narodom, uspostavljanju vlasti i suvereniteta nad njim, neće biti teško srušiti ni vjeru u svijesti čovjeka vjernika. Tome će doprinijeti i razni mediji kroz koje se ruši vjera, kada ih uspijemo popularizirati među svijetom, kao što su književna literatura, pozorišne predstave, predavanja, novine, vijesti i druga djela koja propagiraju ateizam, ismijavaju vjeru i vjerske dostojanstvenike, pozivaju samo na nauku i od nje čine dominirajuće božanstvo.
11. Suprotstavljanje vjerskoj svijesti i njeno eliminiranje pomoću naučne svijesti.
12. Obmanivanje (kršćanskih) masa tvrdnjom da je Isa عليه السلام bio socijalista i lider socijalizma jer je i sâm bio siromašan, potjecao iz siromašne porodice i da su mu sljedbenici bili siromašni proleteri, te zbog toga treba pozivati na borbu protiv bogataša.

Za Muhammeda treba govoriti da je bio lider socijalista, da je i sâm bio siromašan, da su ga slijedili siromasi i da se zato treba boriti i buniti protiv bogatih gramzljivaca, feudalaca i zelenaša. Koristeći ovaj metod i služeći se svim raspoloživim sredstvima, narodu trebamo predstavljati vjerovjesnike i poslanike na takav način da sa njih skidamo duhovnu svetost, objavu i nadnaravna svojstva koja su posjedovali, da bismo od njih napravili obične ljude i time sebi olakšali uništenje očaranosti koju prema njima imaju njihovi ludi sljedbenici.

13. U Kur'anu, Tevratu i Indžilu se nalaze razne priče. Da bismo se sukobili sa vjerskim osjećajem masa i podstakli ih na socijalizam, moramo ove vjerske priče materijalističko-historijski tumačiti. Kao primjer može nam poslužiti priča o Jusufu koju možemo materijalističko-historijski tumačiti a neke njene dijelove iskoristiti za podizanje opće svijesti kod ljudi protiv kapitalista, feudalaca, žena plemkinja i reakcionarnih vlastodržaca.
14. Stavljanje svih vjerskih snaga pod socijalistički sistem vlasti i njihovo postepeno oslabljavanje.
15. Zavođenje masa socijalističkim parolama koje im ne ostavljaju ni trenutka slobodnog za razmišljanje, zatim uzbuđujućim nacionalnim himnama i pjesmama, vojnim poslovima, partijskim organiziranjem, ideološkim predavanjima, stalnim obećanjima o podizanju proizvodnje i životnog standarda, i prebacivanjem odgovornosti za ekonomski nazadak, glad, siromaštvo i bolest na reakcionarnost, imperijalizam, cionizam, feudalizam i vjerske dostojanstvenike.
16. Rušenje vjerskih i duhovnih vrijednosti ukazivanjem na njihove nedostatke i greške, i uspavljivanje naprednih snaga.

Dokument dalje ističe:

17. Neprestanim - danju i noću, i jutrom i večerom - prizivanjem revolucije kao prvog i posljednjeg oslobodioca naroda od njegovih reakcionarnih vlastodržaca. Neprestanim prizivanjem socijalizma kao obećanog raja proleterskim narodnim masama.
18. Objavljivanjem ateističkih misli, ustvari, svake ideje koja slabi vjerske osjećaje, vjersko ubjeđenje i ruši povjerenje u vjerske dostojanstvenike u svakom dijelu islamskog svijeta.
19. Nije loše ni vjeru uništavati vjerom, kao ni da vodeći socijalisti izvršavaju neke zajedničke vjerske dužnosti radi zavođenja i obmanivanja masa, s tim da to ne potraje dugo jer se revolucionarne

snage trebaju pokazivati onoliko koliko se skrivaju. Potrebno je, također, skratiti vrijeme i način zadavanja udarca, jer je revolucija prije svega rušenje staroga i cjelokupnog vjerskog naslijeđa.

20. Propagiranje kako i socijalisti vjeruju ali u pravu vjeru, a ne u krivotvorenu koju narod prihvaća iz neznanja. "Prava vjera" je, dakle, socijalizam a krivotvorena vjera je opijum koji opija narode kako bi se potčinili i bili izrabljivani radi služenja određenoj klasi naroda. Zatim, pripisivanje grešaka koje čine derviši i vjerski dostojanstvenici samoj vjeri, zatim širenje ateizma i tvrđenje da je vjera praznovjerje koje se nalazi samo u krivotvorenoj vjeri a ne u "pravoj vjeri" koja se zove socijalizam.

21. Nazivanje Islamom onoga što pomaže socijalizmu radi dostizanja njegova cilja i ostvarenja toga cilja "pravom vjerom", revolucionarnon vjerom, vjerom razvoja i vjerom budućnosti, tako da bi se Islam koji je dostavio Muhammed ogolio od svih svojih osobina i obilježja, a očuvalo samo ime. S obzirom da su Arapi većinom muslimani, u ovom bi slučaju ostali samo po imenu muslimani a u stvarnosti socijalisti, a tokom vremena bi nestalo i riječi Islam kao što je nestalo i njegove suštine.

Dokument dalje ističe:

23. Prihvatili smo Lenjinovo učenje i njegovu oporuku da je komunistička partija beskompromisan neprijatelj vjere koja se bori protiv njenoga učenja o raju poslije smrti, jer socijalizam, ostvarujući socijalnu pravdu u društvu, ostvaruje raj. Ukoliko je neophodno primirje sa vjerom i njeno potpomaganje, to mora biti za određeni vremenski period i uz oprez da se i to čini radi brisanja vjere.

25. Zanimanje za Islam mora biti, kao prvo, u cilju njegova rušenja i, kao drugo, radi ulaska među islamske narode.

S obzirom da su reakcionarne snage u arapskom i islamskom svijetu budne, korake koje smo poduzeli slabit će ove snage sve dok ih njihovim sredstvima ne oslobode onih elemenata koji ih čuvaju. I tako će vremenom nestati.

26. U ime ispravljanja islamskih pojmova i njihova čišćenja od natruha a pod plaštom Islama, Islam će se uništiti a socijalizam će ga zamijeniti."

Dokument govori i o užasnim tajnama:

"Naše pristalice rade veoma ozbiljno u arapskim područjima. Uspjeli su se domoći glavnih položaja u ministarstvima, vladinoj administraciji, firmama i službenim i drugim ustanovama. Uspjeli su se, zahvaljujući našim uputstvima, dograbiti vlasti i bez obzira što se to odnosi na pojedinačne slučajeve, dolazak na takve položaje se smatra uspjehom. S obzirom da međusobno sastajanje pojedinaca dovodi do grupnih susreta, tokom vremena broj naših pristalica koji zauzimaju utjecajne položaje sve više se povećava, stvarajući time povoljnu klimu za podizanje revolucije. Prema instrukcijama koje su od nas dobili, od ministara i drugih odgovornih osoba koje ne sumnjaju u njihovu iskrenost, napravili su to da vladajući reakcionarni režim predstavlja fasadu iza koje stoje naše pristalice i rade pod njenim plaštom sve što žele u pogledu sigurnosti i stabilnosti uz budnost i oprez kako se ne bi u njih posumnjalo, pošto se kriju iza ovih odgovornih osoba..."[1]

Eto vidjeli smo šta želi zlobni komunizam postići ateizacijom, zavođenjem i iskorjenjivanjem Islama i muslimana u muslimanskim društvima.

Vidimo da želi svakoga muslimana koji kaže: "Allah je moj gospodar, Muhammed ﷺ vjerovjesnik a vjera Islam" - lišiti islamskog vjerskog ubjeđenja i to mu nadomjestiti nevjerstvom i zabludom bez imalo Islama.

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

Oni žele da ustima svojim utrnu Allahovo svjetlo, a Allah želi da vidljivim učini svjetlo Svoje, makar ne bilo po volji nevjernicima. (Et-Tevba, 32.)

B) Krstaški planovi:

Nakon neuspjeha prvih krstaških ratova u pokušaju istrjebljenja Islama koji su trajali dva stoljeća, kršćani su počeli sa pažljivim studiranjem, lukavim planovima i opakom zavjerom o uništenju Islama i razaranju muslimanskog stanovništva. To se ogledalo u sljedećim koracima:

---

[1] 'Abbas Mahmud el-'Akkad i Ahmad 'Abdul-Gafur el-'Attar: *Eš-Šuju'ijja ve-l-Islam* (Komunizam i Islam). str. 123.

Prvo, rušenje islamske vlasti dokidanjem islamskog hilafeta oličenog u osmanskoj državi. Krstaši predstavljeni u Englezima, Grcima, Italijanima i Francuzima iskoristili su slabost i razjedinjenost u osmanskoj državi i sukobe među njenim dijelovima, pa su se poput divljih zvijeri, ogromnom i mnogobrojnom vojskom sručili na sve njene zemlje i okupirali ih, među njima čak i prijestolnicu Istanbul. I pošto su počeli pregovori na konferenciji u Lozani o sklapanju ugovora o miru, Engleska je povlačenje sa turskih zemalja uvjetovala izvršenjem sljedećih stvari od strane najvećeg turskog izdajnika Ataturka:

a) Dokidanje islamskog hilafeta, protjerivanje halife iz Turske i konfiskaciju njegove imovine.
b) Obavezivanje Turske na suzbijanje svake aktivnosti pristalica hilafeta.
c) Prekidanje veza sa Islamom.
d) Izrada civilnog ustava koji bi zamijenio stari ustav izveden iz islamskih propisa.

Pored toga, ovo je podrazumijevalo i ukidanje šerijatskih sudova, vjerskih škola, vakufa, nasljednog prava, učenje ezana na turskom jeziku, zamjena arapskog pisma latinicom, neradni dan nedjeljom umjesto petkom. I to je sve urađeno do 1928. godine.

Nakon što je sve ovo izvršio Englezi i njihovi saveznici su priznali nezavisnost Turske, blagosiljajući Ataturkove napore na dokidanju hilafeta, sekularizaciji zemlje i borbi protiv Islama.

Kada je tadašnji engleski ministar vanjskih poslova Krezon u engleskom Parlamentu govorio o tome šta je učinjeno sa Turskom, neki članovi Parlamenta su žestoko potestirali i čudili se kako je Engleska mogla priznati nezavisnost Turske oko koje se sada mogu okupljati islamske zemlje u borbi protiv Zapada. Ministar je tada izjavio: "Mi smo Tursku dokrajčili i ona od danas nema stubova, jer smo joj uništili snagu oličenu u dvije stvari: Islamu i hilafetu." Članovi Parlamenta su na to aplaudirali a opozicija se ušutila.[1]

Drugo, uništenje Kur'ana i njegovo nestajanje jer krstaši smatraju da je Kur'an časni osnovni izvor snage kod muslimana i sredstvo povratka stare slave, moći i kulture.

---

[1] *El-Erd ve-š-ša'b* (Zemlja i narod), tom I, str. 46. i *Kejfe hudimetu-l-Hilafet* (Kako je srušen hilafet), str. 190.

1. Držeći Mushaf pred prisutnim u britanskom Parlamentu, Gladston izjavljuje: "Sve dok je ovaj Kur'an u rukama muslimana Evropa neće moći zavladati Istokom a ni sama neće biti sigurna."[1]
2. Kršćanski misionar Viljem Džeferd Balkrof izjavljuje: "Kada nestane Kur'ana i Mekke u arapskom svijetu, onda ćemo vidjeti Arapa kako se približava zapadnoj civilizaciji a udaljava od Muhammeda i njegove Knjige."[2]
3. Misionar mržnje Ketli ističe: "Moramo se poslužiti Kur'anom protiv Islama, jer je on najoštrije oružje u Islamu kako bismo ga potpuno uništili. Trebamo muslimanima objašnjavati kako ono što je ispravno u Kur'anu nije novo a ono što je novo nije ispravno."[3]
4. Francuski predsjednik u povodu stogodišnjice okupiranja Alžira izjavljuje: "Da bismo savladali Arape moramo od njih arapski Kur'an odstraniti i arapski jezik iz njihovih usta ukloniti."[4]

Ova je izjava dovela do nesvakidašnjeg događaja koji je Francuska proizvela. U cilju uništenja Kur'ana u dušama alžirske omladine, pristupili su jednom praktičnom pokusu. Izabrali su deset alžirskih djevojaka muslimanki koje je francuska vlada upisala u razne francuske škole, obukla u francusku odjeću, poučila francuskoj kulturi i francuskom jeziku, tako da su postale kao prave Francuskinje.

I nakon jedanaest godina truda priređena je raskošna svečanost u čast njihova diplomiranja na koju su pozvani ministri, mislioci i novinari. Nakon što je svečanost počela svi su se iznenadili kada su ugledali ove alžirske djevojke kako ulaze obučene u alžirsku islamsku odjeću.

To je dalo povoda francuskoj štampi da se zapita: "Šta je postigla Francuska u Alžiru za stotinu dvadeset osam godina?!"

Na to je odgovorio Lakost, ministar za francuske kolonije: "Šta da činim kada je Kur'an jači od Francuske?!"

Treće, uništenje islamske misli kod muslimana i kidanje veze sa Allahom kako bi se oslobodili od islamskog sistema i krenuli putem ateizacije i liberalizma, čime će se osloboditi Islama.

---

[1] *El-Islam 'ala mufterak et-turuk* (Islam na raskrsnici puteva), str. 39.

[2] *Džudur el-bala'* (Korijeni kušnje), str. 201.

[3] *Et-Tebšir ve-l-isti'mar* (Misionarstvo i imperijalizam), str. 40.

[4] *El-Menar*, IX - XI, 1962.

1. Samuel Cojmer, predsjednik misionarskih društava na misionarskoj konferenciji u Jerusalimu, održanoj 1935. godine, iznosi: "Zadaća misionarstva za koje su vas ovlastile kršćanske države da ga sprovodite u muhammedanskim zemljama nije uvođenje muslimana u kršćanstvo. To bi za njih bila prava uputa i iskazivanje časti. Vaša zadaća je da muslimane izvedete iz Islama kako bi postali stvorenja koja nemaju nikakve veze sa Allahom niti bilo kakve veze sa moralom na koji se narodi u svome životu oslanjaju. Tako ćete svojim radom biti prethodnica imperijalističkih osvajanja islamskih država i svu svoju pamet usmjeriti na islamske države kako bi prihvatile put koji im vi nudite a to je izlazak muslimana iz Islama...

Uzdići ćete generaciju omladine u muslimanskim pokrajinama koja neće znati ni za kakvu vezu sa Allahom, niti će željeti da je imaju. Na takav ćete način muslimane izvesti iz Islama a nećete ih uvesti u kršćanstvo i imat ćemo muslimansku omladinu onakvu kakvu želi imperijalizam koju ne interesiraju uzvišene stvari, koja voli odmaranje i ljenčarenje a sve svoje ambicije na ovome svijetu usmjerava na udovoljavanje strastima. Obrazovanje će biti radi udovoljavanja strastima, kao i sakupljanje imetka i zauzimanje visokih položaja, sve samo u cilju zadovoljavanja strasti.

Dragi misionari, time će vaša zadaća biti izvršena na najbolji način."[1]

2. Isti Cojmer u knjizi *Pohod na islamski svijet* ističe: "Misionarstvo u odnosu na zapadnu civilizaciju ima dvije odlike: rušenje i izgrađivanje. Pod rušenjem podrazumijevamo odvajanje muslimana od njihove vjere, čak i po cijenu njihova guranja u bezvjerstvo. Pod izgrađivanjem podrazumijevamo pokrštavanje muslimana ukoliko je to moguće, kako bi stali uz bok sa zapadnom civilizacijom protiv svojega naroda."[2]

3. Misionar Tekeli navodi: "Trebamo podsticati podizanje škola po zapadnom sekularističkom obrazcu, jer se veliki broj muslimana pokoleba u svome islamskom ubjeđenju i u pogledu Kur'ana kada studira iz zapadnih školskih udžbenika i kada uče strane jezike."[3]

4. Četvrto, uništenje muslimanskog jedinstva kako bi muslimani postali ponizni slabići bez snage, časti i egzistencije.

[1] *Džudur el-bala'* (Korijeni kušnje), str. 275.

[2] *El-Gar 'ala el-'alam el-Islami* (Pohod na islamski svijet), str. 11.

[3] *Et-Tebšir ve-l-isti'mar* (Misionarstvo i imperijalizam), str. 88.

1. Svećenik Simon izjavljuje: "Islamsko-arapsko jedinstvo okuplja nade islamskih naroda i pomaže u izmicanju ispod evropske hegemonije, dok je misionarstvo važan činilac razbijanja mreže ovoga pokreta. Zbog toga je potrebno da pomoću misionarstva odvraćamo muslimane od islamskog jedinstva."[1]

2. Misionar Lorens Braun kaže: "Ako bi se muslimani ujedinili u jednoj arapskoj imperiji, postali bi prokletstvo i opasnost po cijeli svijet ili možda njegova blagodat. Međutim, ostanu li razjedinjeni, bit će u tom slučaju bez ikakva značaja i utjecaja..."[2]

3. 1907. godine održana je velika evropska konferencija koja je okupila najveće evropske mislioce i političare pod predsjedavanjem britanskog ministra vanjskih poslova koji je na otvaranju konferencije izjavio: "Evropskoj civilizaciji prijeti raspadanje i propadanje. Zbog toga moramo na ovoj konferenciji istražiti djelotvorna sredstva koja će zaustaviti propadanje naše civilizacije."

Konferencija je trajala mjesec dana i na njoj se studiralo i raspravljalo o ovoj temi cijelo vrijeme trajanja konferencije. Učesnici konferencije su iznosili vanjske opasnosti koje mogu dovesti do propadanja zalazeće zapadne civilizacije i našli su da su muslimani najveća opasnost koja prijeti Evropi. Odlučili su uspostaviti plan koji predviđa ulaganje svih napora na sprječavanju ujedinjavanja i dogovaranja među zemljama Srednjeg Istoka, jer ujedinjen muslimanski Srednji Istok čini jedinu opasnost za budućnost Evrope.

Na kraju je odlučeno da se formira zapadna jevrejska nacija na prostoru zapadno od Sueckog kanala kako bi podijelila muslimane na dvije grupe i koja će biti suprostavljena Arapima i muslimanima. S tim u vezi Britanija je odredila principe saradnje i saveza sa svjetskim cionizmom koji je pozivao na uspostavljanje jevrejske države u Palestini.[3]

Peto, iskvarivanje žene muslimanke pomoću zanimanja za pokrete za oslobađanje žene, izazivanje rasprava oko prava žene i njenoga izjednačavanja sa muškarcima, kritiziranja islamskog sistema višeženstva i slobode razvoda. Sve ovo ima za cilj bacanje sumnje i izazivanje podozrivosti u vezi sa ispravnosti islamskog prava i njegova prilagođavanja životnim prilikama. Sveštenik Cojmer, šef misionarskog izaslanstva, je u tom smislu napisao jednu raspravu pod naslovom *El-*

[1] *Kejfe hudimatu-l-Hilafet* (Kako je srušen hilafet), str. 190.

[2] *Džudur el-bala'* (Korijeni kušnje), str. 202.

[3] *El-Mu'amara ve ma'raka el-masir* (Zavjera i sudbonosna bitka), str. 25.

'Alamu-l-Islamí el-jevm (Islamski svijet danas) i u njoj ističe: "Prije Islama nije postojalo veće vjersko učenje koji govori o Božijem jedinstvu od islamskog vjerskog učenja koje je preplavilo velika prostranstva Azije i Afrike, raširilo svoje vjerovanje, propise i običaje među dvije stitine miliona ljudi i učvrstilo veze između njih pomoću arapskog jezika. Tako postaju ili kao razvaline starih zgrada i gomile ostataka starih spomenika na brdu Mukattam (istok Kaira) ili kao lanac brda koja se sudaraju sa oblacima i prostiru u visine čije vrhove osvjetljava svjetlo Božijeg jedinstva a njihova podnožja opuštena u kotlinama višeženstva i propadanju žene..."[1]

Ovaj neprijatelj Islama svoju priču završava savjetom misionarima da ne očajavaju jer crvi (oslobađanje žene) najedaju tkivo islamskog društva, pa nastavlja: "Misionari ne smiju očajavati kada vide da su rezultati njihova misionarstva slabi. Sigurno je da se kod muslimana razvija jaka želja za evropskom naukom i oslobađanjem žene..."[2]

Misionarka Ani Miligan veli: "Uspjeli smo dovesti na fakultet za djevojke u Kairu kćeri paša i begova tako da ne postoji drugo mjesto na kome se nalazi više djevojaka muslimanki pod kršćanskim utjecajem i nema lakšeg puta za potkopavanje islamske tvrđave od ove škole."

Da li si, dragi odgajatelju, znao za neke od ovih podlih kršćanskih planova brisanja islamskog učenja u dušama naših mladića i djevojaka, i prekidanja odnosa između njih i Islama?

Da li si znao da je njihov uzvišeni cilj kidanje islamskog jedinstva u zemljama islamskog društva kako bi ostvarili među muslimanima svoje želje i namjere?

Da li si znao da je njihova najveća briga kvarenje islamske porodice kako bi njeni članovi krenuli ka jami griješne izopačenosti i provaliji razvratne slobodoumnosti?

Pošto sada tačno znaš, cijeni odgovornost kojom te je obavezao Allah da je izvršavaš na ispravan način da bi na kraju puta ubirao najbolje plodove od odgoja svojega djeteta i preobražaja svoje porodice.

---

[1] *El-Gar 'ala el-'alame-l-Islamí* (Pohod na islamski svijet), str. 33.

[2] *El-Gar 'ala el-'alame-l-Islamí* (Pohod na islamski svijet), str. 47.

C) Kršćansko-masonski planovi:

Da bi ostvarili svoje želje i ciljeve o širenju svojega utjecaja i vlasti na Zemlji za čime su mnogo težili, Jevreji - prokleti od Allaha bili - su pribjegli veoma lukavom i varljivom metodu. Da bi ostvarili to što su planirali preda se su stavili dva osnovna cilja:

Prvo, komadanje naroda, huškanje jednih na druge, izazivanje ratova između njih i potpaljivanje zavada u narodima.

Drugo, kvarenje vjerskih ubjeđenja u narodima, rušenje njihova morala, koncepcija i sistema življenja, i udaljavanje od Allahova puta.

Cilj svih ovih je da narodi izgube činioce svoje moći i slave, i da uvijek budu pod jevrejskom vlašću i utjecajem sve dok na svijetu ne bude ni jednog naroda koji ima svoje dostojanstvo i moć. Jedna od varki koje su poduzeli u komadanju naroda jeste osnivanje tajnih društava. Možda je najznačajnije i najviše od svih Udruženje masona.

Profesor Abdurrahman Habneka u svojemu djelu *Makajid jehudijja* (Jevrejske spletke) na strani 219 navodi: "Historija je potvrdila postojanje ovih društava sa stvarnim ciljevima prikrivenim najvećom tajanstvenošću. Ova su društva opasnija od svih postojećih tajnih društava u svijetu i igraju opasnu ulogu u historiji naroda. Ona direktno utječu na tok sudbine mnogih naroda, vladaju politikom mnogih država svijeta koje i ne osjećaju da su prevarena jevrejska žrtva, dospjela u njihove kandže preko raznih masonskih loža kojima iza zastora upravljaju lukavi jevrejski prsti koji upravljaju i samom svojom tajanstvenošću u vrijeme kada oni bivaju stvarni rukovodioci idejnih, političkih, ekonomskih, društvenih, ratnih i svih drugih poslova u zemlji u kojoj se nalaze ove raširene masonske lože. Čak i kada Jevreji u nekoj državi imaju mali broj svojih najamnika koji ne mogu da urade ništa u korist njihovih prepredenih rabina i mudraca, ove lože služe njihovim ciljevima kao njihov instrument u kojima se pojedinci kreću a da ne znaju kuda idu i za koga rade..."

Čudo je još veće kada znamo da Jevreji rade na njihovu agitiranju i raspaljivanju putem masonskih udruženja i njihovih loža u svijetu.

Žalosno je da je masonizam prodro i u naša arapsko-islamska društva i da su njegova načela prihvatili mnogi bogati i ugledni ljudi, i ljudi od utjecaja i vlasti. Ne znamo šta će otkriti naredni dani u vezi sa ulogom koju igra svjetski masonizam preko svojih pripadnika koji imaju utjecaja i vlasti u vezi sa priznavanjem Izraela i pristajanja na mirno rješavanje na što pozivaju velike sile danas u svijetu sa ciljem da skinu sa dnevnog reda palestinsko pitanje.

Ako je pitanje priznavanja Izraela nešto što će se dogoditi u budućnosti - kao što pokazuju predznaci - onda dobro znamo da jevrejsko-masonski plan stoji iza tih opasnih događaja koji znače nestajanje palestinskog pitanja. Izvršioci ovoga plana mogu biti samo vlastodržci najamnici i plaćenici koji svoja osjećanja prodaju šejtanu i izdaju obećanja i ugovore. Njihovo nemoralno ponašanje jasno pokazuje da imaju jaku vezu sa svjetskim masonstvom ili da su gurnuti od njega a da to znaju ili čak i ne znaju. U svakom slučaju, historija će ih obilježiti kao velike izdajice. Na njima će biti Allahovo prokletstvo a historija i muslimanska pokoljenja će ih napadati sve do Dana kada će biti proživljeni.

Na ovome mjestu nemamo namjeru govoriti o nastanku masonstva, njegovoj gradaciji i simbolima, tajnama i metodama. Ko želi da se šire upozna o svemu ovome neka pogleda gore spomenutu knjigu profesora Habneka *Makajid jehudijja* (Jevrejske spletke) gdje može zadovoljiti svoju znatiželju.

Mi se sada, međutim, bavimo uklanjanjem zavjese sa jevrejsko-masonskih planova u pogledu međuvjerskih ratova, padanja morala i uništavanja ljudskih društava tu i tamo.

Sada ćemo navesti najznačajnije planove:[1]

- Jevreji su u svojim Protokolima objavili ove zabludjele ideje kako bi kod ljudi iskvarili njihova vjerska učenja, svijest i razum, a razvili ideje jevrejskih i nejevrejskih poznatih ličnosti koje pozivaju na uništenje vjerskog ubjeđenja i rušenje načela plemenitog morala.
- Oni su objavili da podupiru Frojdovo učenje koje ljudsko ponašanje tumači pomoću seksualnog nagona i odavanja strastima u uživanjima.
- Oni podržavaju i učenje Karla Marksa koji je uveliko iskvario njihova srca, svijest i razum, dokinuo vjeru i napadao vjerska učenja. Kada je Karl Marks upitan šta je zamjena za vjersko učenje, on je odgovorio: "Zamjena je pozorište. Odvraćajte ih od vjerskog učenja pozorištem."
- Oni podržavaju i učenje Ničea koji je dokinuo moral i dopustio čovjeku da čini ono što mu je drago, makar to bilo i ubijanje, prolijevanje krvi ili rušenje.
- Oni podržavaju i Darvinovo učenje koji je objavio svoju teoriju evolucije a koju je nauka dokinula i odbacila.[2]

---

[1] Pogl. Profesor Abdurrahman Habneka: *Makajid jehudijja* (Jevrejske spletke), str. 233 - 238.

[2] Pogl. našu knjigu *Šubahat ve-r-rudud* (Sumnje i odgovori) u kojoj se dovoljno govori o Darvinovoj teoriji.

- Ova stvar sa Jevrejima otišla je tako daleko da su izradili metodu iskvarivanja čovječanstva tako što su počeli sa njenim provođenjem preko sredstava informiranja, periodičnih publikacija, pozorišta, kina, radio-televizijskih programa, zatim preko masonskih društava koja su osnivali i preko svakog najamnika izdajice i plaćenog pisca. Uspjeli su da svojom prepredenošću i pokvarenošću preko javne kulture, umjetnosti, raznih mjesta zabave, razvrata i sličnog iskvare mnoge narode. Uspjeli su da svojom lukavošću i prevarama zaposjednu katedre psihologije i sociologije na evropskim, američkim i mnogim istočnim univerzitetima i tako pomoću ovih dviju nauka iskvaruju kod ljudi njihova vjerska ubjeđenja i moral. Uspjeli su da provedu svoj pokvareni plan da ovladaju na oko devedeset procenata ovih katedri tako da su preuzeli vođstvo u naučnoj misli, psihologiji i filozofiji u cijelom svijetu.

Navest ćemo i šta kažu u Devetom Protokolu: "Uspjeli smo dovesti u zabludu nejevreje, iskvariti njihov moral i navesti ih na apatiju pomoću izučavanja načela koja mi smatramo bezvrijednim, bez obzira što smo ih mi stvorili."

- U Trinaestom Protokolu iznose: "Da bismo mase nejevrejskih naroda udaljili od toga da istražuju sami sebe, tj. planiranja novog posla za nas, mi ih zabavljamo raznim vrstama zabava, igara i drugoga tako što ubrzo počnemo sa objavljivanjem oglasa u novinama, pozivajući svijet da ide na razne vrste takmičenja u umjetnosti, sportu i sl. Ova nova vrsta uživanja definitivno odvraća um naroda od pitanja u kojima se od njih razlikujemo. Čim narod počne postepeno gubiti neovisno razmišljanje on će početi nama kliktati i to iz jednog jedinog razloga a to je što ćemo mi biti jedini članovi društva koji će reći: "Izvolite, dajte nam novi način razmišljanja" - a taj novi način razmišljanja mi ćemo kriomice ponuditi, stavljanjem u službu jedino našega oruđa u vidu izreka osoba u čiju odanost nama nema sumnje. Uloga slobodnih zidara će dostići najvišu tačku kada priznaju našu vlast i oni će nam činiti dobre usluge kada dođe vrijeme za to."

- U ovim Protokolima se navodi i ovo: "Moramo raditi kako bismo uništili moral na svakome mjestu, što će nam olakšati uspostavljanje hegemonije. Frojd je naš i on će izložiti seksualne odnose tako da u očima omladine neće ostati ništa sveto i najveća njihova briga će biti kako zadovoljiti seksualne nagone. I tada oni moralno propadaju."

- U zapisnicima sa masonske konferencije održane 1922. godine u Beogradu se nalazi: "Ne smijemo zaboraviti da smo mi masoni koji su protiv vjere i ne smijemo žaliti truda u uništavanju svih njenih manifestacija."

- U zapisnicima Velikog Masonskog Istoka iz 1913. godine se navodi: "Čovječanstvo će krenuti ka svome cilju bez Boga."

- U zapisnicima Svjetske masonske konferencije održane 1900. godine se ističe: "Nećemo se zadovoljiti pobjedom nad pobožnjacima i njihovim hramovima. Naš osnovni cilj je njihovo nestajanje."

- U masonskom časopisu Akasija (*Akasiya*) iz 1903. godine se navodi: "Borba protiv vjera neće prestati dok se vjera ne odvoji od države. Masonizam će zamijeniti vjere a njegove lože će biti umjesto hramova."

Da li znaš, dragi odgajatelju, kakvi se ciljevi kriju iza svih ovih prljavih prevarantskih planova? Oni, bez sumnje, imaju za cilj obnavljanje slave Izraelićana i osnivanje njihove velike države od Eufrata do Nila, a potom ovladavanje cijelim svijetom. Jedan od načina ostvarenja toga cilja je rušenje svih nebeskih vjera, moralnih, društvenih i ekonomskih učenja na Zemlji, a podizanje samo jevrejske zastave. Nema jevrejske države u Palestini bez ostvarenja ovih lukavih planova koje masonske lože koriste kao sredstvo ostvarenja svojih ciljeva.

Kada, dragi odgajatelju, sada znaš ovo, udvostruči svoje napore i ojačaj svoju odlučnost u formiranju svoje djece u vjerskom i moralnom pogledu, i njihovu osposobljavanju u idejnom i duhovnom smislu, tako da ih jevrejske obmane ne mogu poraziti u potresanju njihova vjerskog ubjeđenja i rušenju morala!

* * *

(D) Imperijalistički planovi:

Imperijalistički planovi podrazumijevaju aktivnosti koje se povezuju sa križarstvom i orijentalizmom u jednu veoma čvrstu vezu u borbi protiv Islama i odvraćanja muslimana od uzvišenog cilja borbe na Allahovom putu, zatim gušenje islamskog društva u izopačenosti i strastima sve dok se musliman ne oslobodi islamskog vjerskog ubjeđenja i za njega u životu ne bude postojalo ništa sveto sem zadovoljavanja nagona i padanja u blato poroka. U tom slučaju on se neće truditi da dostigne staru slavu niti će voditi računa o Uzvišenoj Objavi u svome životu.

- Jedan od stubova imperijalizma ističe: "Čaša i pjevačica mogu učiniti više na rušenju muhammedanskog ummeta nego hiljade topova. Zato ih gurajte u ljubav za materijom i strastima."

- Naprijed smo naveli šta je rekao sveštenik Cojmer na kongresu misionara: "... Uzdići ćete generaciju omladine u muslimanskim pokrajinama koja neće znati ni za kakvu vezu sa Allahom, niti će željeti da je imaju. Na takav ćete način muslimane izvesti iz Islama a nećete ih uvesti u kršćanstvo i imat ćemo muslimansku omladinu onakvu kakvu želi imperijalizam, koju ne interesiraju uzvišene stvari, koja voli odmaranje i ljenčarenje a sve svoje ambicije na ovome svijetu usmjerava na udovoljavanje strastima. Obrazovanje će biti radi udovoljavanja strastima, zatim sakupljanje imetka, isto kao i zauzimanje visokih položaja, sve samo u cilju zadovoljavanja strasti.

- Čerčil 1967. godine nakon pada Jerusalima izjavljuje: "Uzimanje Jerusalima ispod islamske vlasti bio je zajednički san Jevreja i kršćana. Zato radost kršćana nije manja od jevrejske. Jerusalim je konačno uzet iz muslimanskih ruku. Jevrejski Kneset je donio tri odluke o njegovu pripajanju jevrejskim svetim mjestima i nikada se ni u kakvim pregovorima između muslimana i Jevreja neće vratiti muslimanima."

Naprijed smo u prethodnoj temi dovoljno naveli imperijalističkih izjava u vezi sa križarskim i orijentalističkim planovima. Sve je to jedna ruka kada su u pitanju provođenje rušenja i zatiranja islamskih svetinja i načela. Međutim, Allah želi da vidljivim učini svjetlo Svoje, makar to ne bilo po volji nevjernicima.

* * *

Na kraju, brate odgajatelju,

Ne smiješ zanemarivati aktivnosti plaćenika u islamskoj zemlji koji imaju jake veze sa nevjerničkim komunizmom, zlobnim križarstvom, lukavim masonstvom i zabludjelim imperijalističkim učenjem. Oni neprestano i noću i danju šire nevjernička i slobodoumna načela po islamskoj zemlji i u islamskim društvima na svim mjestima.

Na tebi je, brate odgajatelju, da znaš da svaka plaćeničko-izdajnička grupa ima u sebi elemenata koji neprestano rade, raznovrsnih sredstava, pronicljivih načela i organizacija koje se neprestano obnavljaju.

Ove nemoralne i podaničke grupe se međusbno jedna na drugu oslanjaju, solidarišu i pomažu u trganju vjerskog ubjeđenja i Islama, kao i časnih i moralnih vrednota tvoga sina i kćerke, sve dok kod njih

ne ostane ništa što se zove vjera ili bilo kakva vrijednost koja se zove moral. Ovo je ostvarivo samo onda kada tvoje dijete prođe etape izazivanja sumnje, oslobađanja i slobodoumnosti. Onda ono odbacuje sve što je sveto i plemenito u vjeri i njenim propisima.

Ovakvih koji su se prodali šejtanu, koncentrirani su i rašireni uzduž i poprijeko u državi i nalaze se među službenicima, u ministarstvima, na radiju i televiziji, obrazovnom aparatu, u laboratorijama, raznim ustanovama i na svim drugim mjestima.

Sredstva pomoću kojih šire nered, zabludu i nevjerstvo su mnogobrojna i raznovrsna. Nekada su to novine, nekada radio, televizijske filmske serije ili narodna pozorišta, nekada opet razni naučni skupovi i kulturni centri, a ponekad i mnogobrojne organizacije.

A da ne govorimo o konstantnom koncentriranom nevjerničkom spletkarenju u obrazovnom i univerzitetskom aparatu.

A da ne govorimo o posebnim skupovima u skrovištima kovanja zavjera i iskvarivanja.

Nije nepoznato, dragi odgajatelju, da ovi plaćenici posjeduju logičke metode primamljivanja i zavođenja koje mogu utjecati na vjersko ubjeđenje djeteta, njegove ideje i moral.

- U ove metode spada postavljanje djeteta u službu, dodjeljivanje počasnog zvanja ili položaja. Prilikom ulaženja u neke njihove organizacije dodjeljuju mu se najviši položaji.

- U ove metode spada i zavođenje djeteta zapadnom civilizacijom ili istočnim načelima. Nosioci ove civilizacije i načela mogu se do vrha moći i slave uzdići samo bacanjem vjere u stranu.

- U ove metode spada i dovođenje djeteta u sumnju u njegovo vjersko ubjeđenje, kao naprimjer postavljanjem pitanja poput onoga ako je Allah Stvoritelj ko je Njega stvorio, ili ako Allaha ne možemo vidjeti to znači da i ne postoji, i druga slična bezvrijedna sumnjičenja koja proizvode i na njih se koncentriraju.[1]

- U ove metode spada i dovođenje djeteta u sumnju u pogledu islamskog sistema, kao naprimjer konstatacije da je prošlo vrijeme prakticiranja islamskih načela i da su ona potrošena u vrijeme kada su uspostavljena i da se ne mogu smatrati korisnim za vrijeme atomske i električne energije i razvijene nauke.

---

[1] Pogl. našu knjigu *Šubahat ve-r-rudud* (Sumnje i odgovori) u kojoj se nalaze pravi odgovori na sve ove sumnje.

- U ove metode spada i uvjeravanje djeteta da je Islam naredio ženi da se pokriva i da boravi u kući, i time je učinio poniznom i pokornom mužu, i da ne može ostvariti svoja prava i dostojanstvo ukoliko se ne oslobodi od svih stega koje joj je nametnuo Islam kao i običaja koje joj je donijela vjera.[1]

- U ove metode spada i usmjeravanje djeteta na predavanje slobodoumnosti i strastima, i odavanje bludu i prostituciji pod izlikom udovoljavanja porivima nagona i strasti a oslobađanja od seksualnog prigušivanja i psihičkog disciplinovanja, i još mnoga druga kriva sredstva i beskorisna sumnjičenja i pokvarena zavođenja.

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

To su riječi njihove, iz usta njihovih, oponašaju riječi nevjernika prijašnjih, - ubio ih Allah! Kuda se odmeću? (Et-Tevba, 30.)

Znaš li, dragi odgajatelju, šta žele ove plaćene izdajice od sumnjičenja koje govore i od sumnji koje izazivaju? Oni žele da vežu sudbinu vjerničkih pokoljenja i savremenih islamskih društava za sudbinu svojih gospodara, nosilaca bezvjerničkih ubjeđenja, zabludjelih učenja i rušilačke propagande, kako kod muslimanskog mladića i žene muslimanke ne bi ostalo ništa što se zove Islam, stid, sramota i haram.

Ukoliko i uspiju ovi bijedni plaćenici u svojemu zavođenju i zabludi, i otvori im se prostor za spletkarenje, okupljanje oko svoje zadaće i da puštaju svoje nevjerstvo i otrov bez ikakva otpora i osjećaja odgovornosti, bez zainteresiranosti za pravilno usmjeravanje, poučavanje i odgajanje, islamska društva će - ne dao Allah - zasigurno krenuti ka nemoralnosti i bezbožništvu, i neizbježno i na jasan način će se uhvatiti za sudbinu Zapada ili Istoka - ili ako hoćete drugačije - za kapitalistički ili komunistički sistem. U tom slučaju bit ćemo pogođeni vječnom sramotom a naš narod će preplaviti poniznost i potčinjenost u vremenima izopačenosti i zalutalosti. Bit ćemo od onih koji zaslužuju Allahovo prokletstvo, prokletstvo pokoljenja i prokletstvo historije sve do Dana proživljavanja i okupljanja.

* * *

[1] Pogl. prof. dr. Nuruddín 'Atar: *Maza 'an el-mer'a* (Šta o ženi) i prof. Vehbi Sulejman el-Gavidží: *El-Mer'a el-muslima* (Žena muslimanka) u kojima se može naći odgovor na sve ove laži.

I sada kada, brate odgajatelju, znaš šta smjeraju komunizam, križarstvo, jevrejski masonizam, imperijalistička učenja i plaćeničke izdajničke grupe, na tebi je da udvostručiš svoje ogromne napore, požuriš sa svojom čvrstom odlukom i u sebi probudiš jaku želju da izvršiš obavezu koju ti je dodijelio Islam u pogledu odgoja tvoje djece, poučavanja porodice i usmjeravanja svih čiji je odgoj u tvojoj obavezi. Tvoja odgovornost naspram tvoje porodice je emanet. Onaj ko ne bude prihvatio svoje obaveze i ne bude radio ono što je bio obavezan na Sudnjemu danu će se sramiti i kajati.

Prema tome, sprovedi ovu obavezu na pravi način prije nego budeš polagao račun i odgovarao za to, da bi stekao Allahovo zadovoljstvo u Džennetu istinitom, kod Gospodara Svemogućeg, u društvu vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi koje je Allah obasuo Svojom milošću. A kako će oni dobri drugovi biti![1]

Uzvišeni kaže:

وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْئُولُونَ *I zaustavite ih, oni će biti pitani.* (Es-Saffat, 24.)

Ili, također:

فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (٩٢) عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ (٩٣)

I Tako Mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati za ono što su uradili. (El-Hidžr, 92.-93.)



[1] O odgovornosti odgajatelja bilo je više riječi u drugom dijelu prve knjige ovoga djela.

Osnovna pravila odgoja djeteta

Osnovna pravila odgoja djece se koncentriraju u dva načela: načelo vezivanja i načelo upozoravanja.

1. Načelo vezivanja

Ukoliko se dijete još u doba djetinjstva veže za vjerske, duhovne, idejne, historijske, društvene, sportske i druge obaveze i sve tako dok ne uđe u pubertet i postane punoljetno, zatim se odgoji kao mladić pa postane čovjek i na kraju počne prelaziti u starost, takvo će dijete, odnosno čovjek, bez sumnje biti čvrstoga vjerovanja, sigurnog ubjeđenja i čiste bogobojaznosti. To će ga učiniti takvim da nadvlada paganstvo i da se ismijava njegovim idejama, vjerovanjima, načelima i zabludama. Štaviše, žestoko će se pobuniti protiv svakoga ko zauzme neprijateljski stav prema Islamu ili pokaže mržnju prema njegovim vječno važećim načelima. Zašto?

Zato što je vezano za Islam vjerskim ubjeđenjem, ibadetom, moralom, propisima i zakonodavstvom, praktičnim djelovanjem, borbom na Allahovom putu i pozivanjem u Allahovu vjeru, vjerom i državom, Knjigom i sabljom te idejom i kulturom.

Ovo su, dragi odgajatelju, najvažnije obaveze pomoću kojih se ostvaruje svako dobro tvome djetetu. Zato u tom cilju teži ka njihovu izvršavanju koliko god možeš ne bi li ga vidio u društvu pravih vjernika, čistih bogobojaznika i neustrašivih boraca. To Allahu nije teško.

Ove se obaveze dijele kako slijedi:

Prvo: Vezivanje za islamsko vjerovanje

U poglavlju "Odgovornost za vjerski odgoj" naveli smo da je obavezno dijete od njegova djetinjstva vezati za osnovna načela vjerovanja, nevidljive stvari i sve drugo što će ga učvrstiti u njegovu uvjerenju, upoznajući ga na ispravan način sa vjerskim ubjeđenjem i nevidljivim stvarima. Na osnovu ovoga odgajatelj je dužan u djetetu zasaditi suštinu vjerovanja u Uzvišenog Allaha, meleke, Knjige, poslanike, sudbinu, ispitivanje meleka i kabursku patnju, proživljavanje, polaganje računa, Džennet, Džehennem i ostale nevidljive stvari.

I sâm znaš, brate odgajatelju, ukoliko u svoje dijete duboko zasadiš bit vjere u Allaha, u njegovom srcu i njegovu imaginarnom svijetu učvrstiš znakove imana i budeš stalno ulagao napor da ga vežeš za božansko uvjerenje, tvoje će dijete rasti pod Allahovim nadzorom, strahom od Allaha i predavanjem Allahu dok Mu se kaje i ponovo vraća te držeći se Njegova puta u svemu što mu naređuje i zabranjuje. Štaviše, u njemu će živjeti osjećaj imana i istančanost svijesti i tako će se preobraziti u duhovnom i moralnom pogledu i usavršiti u mentalnom i etičkom smislu. Uz to, na njega će se prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

Ne vidim potrebu, dragi odgajatelju, da ti ponavljam granice tvoje odgovornosti, s obzirom da je to detaljno obrađeno u poglavlju "Odgovornost za vjerski odgoj" u drugom dijelu ovoga djela. O tome možeš dovoljno saznati ako se vratiš na ovo poglavlje.

Drugo: Duhovno vezivanje

Pod duhovnim vezivanjem misli se na odlikovanje dječije duše neporočnošću i sjajem, da mu iz srca izbija vjera i iskrenost te da se sâm uzdiže u čistoti i produhovljenosti. Islam ima svoj metod vezivanja muslimana za raznovrsne duhovne obaveze kako bi uvijek pazio na svoju neporočnost, sjaj, čistotu i iskrenost.

Ovaj metod podrazumijeva:

A) Vezivanje djeteta za obredoslovlje (*ibadet*)

Hakim i Ebu Davud prenose od Ibn Amra b. el-Asa ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od sedme godine naređujte djeci da klanjaju, a od desete ih silom tjerajte i razdvajajte u posebne postelje."

Analogno namazu dijete se veže i za post ukoliko je u stanju postiti, zatim za hadždž ukoliko je otac u mogućnosti da ga obavi, kao i zekat ako ga je odgajatelj dužan podijeliti.

Na tebi je, dragi odgajatelju, da djetetu objasniš da izvršavanje obreda u Islamu nije ograničeno na samo četiri navedene vrste, nego obuhvaća svako dobro djelo kojim se musliman drži Allahove metode i postiže Njegovo zadovoljstvo. Iz ovoga proizilazi i opće značenje ibadeta koje podrazumijeva i trgovca u radnji koji slijedi u svome trgovanju Allahov put čuvajući se kod prodavanja dozvoljenih i zabranjenih stvari, želeći time postići zadovoljstvo Uzvišenog Allaha. Tako i ovaj trgovac postaje jedan od Allahovih vjernika robova.

Zato je obaveza svakog odgajatelja da djetetu ukaže još dok je malo na načela dobra i zla, pitanja halala i harama te obilježja Istine i laži, kako bi znalo šta mu je dozvoljeno činiti a od čega se mora kloniti. Ovakvo usmjerenje djeteta je dio uputa Vjerovjesnika ﷺ koje se tiču odgajatelja. O tome prenose Ibn Džerir i Ibn el-Munzir: "Radite pokoravajući se Allahu i čuvajte se neposlušnosti prema Allahu. Svojoj djeci naređujte da se drže zapovijedi a da se klone zabrana. To je zaštita od vatre i za njih i za vas."

Kada se dijete još od malehna veže za obavljanje ibadeta u posebnom kao i općem smislu, kada se navikava na njihovo izvršavanje i izvršavanje obaveza koje proizilaze iz toga još od malih nogu, kada se odgaja na pokornosti Allahu, izvršavanju obaveza prema Njemu, zahvaljivanju Allahu i pridržavanju Njegova puta, za čovjeka se tada može reći da je uravnotežen, ispravan i iskren radnik koji u životu prema svakome čini ono što mu pripada i koji drugima pokazuje dobar primjer u svome ponašanju, moralu i odnosima sa drugim ljudima. Štaviše, na njega će se prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

B) Vezivanje djeteta za Kur'an časni

Taberani prenosi od Alije ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Odgajajte djecu na tri svojstva: ljubav prema vašemu Vjerovjesniku, ljubav prema njegovoj porodici i ljubav prema učenju Kur'ana, jer će nosioci Kur'ana biti u hladu Allahova prijestolja sa Njegovim vjerovjesnicima i najboljim robovima na Dan kada drugoga hlada neće biti."

Ibn Haldun u svome djelu *El-Mukaddima* ukazuje na važnost poučavanja djece Kur'anu i njegovu učenju napamet. On objašnjava da je poučavanje u Kur'anu temelj obrazovanja svih školskih programa u svim islamskim zemljama, jer je to simbol vjere koji vodi ka učvršćivanju islamskog vjerskog ubjeđenja i pravog vjerovanja.

Ibn Sína u svome djelu *Es-Sijasa*, također, za početak preporučuje poučavanje djeteta u Kur'anu časnom čim bude spremno u fizičkom i u intelektualnom pogledu za njegovo podučavanje kako bi na taj način usvojilo čisti arapski jezik i učvrstilo u sebi obilježja pravog vjerovanja.

Imam el-Gazali u svome djelu *El-Ihja'* preporučuje "poučavanje djece Kur'anu časnom, kazivanjima o događajima iz historije, pričama o čestitim ljudima i nekim vjerskim propisima."

U poglavlju "Odgovornost za vjerski odgoj" govorili smo o velikoj zainteresiranosti naših slavnih predaka za odgoj svoje djece i o tome kako su predavali svoju djecu odgajateljima. Prvo što su savjetovali i ukazivali odgajatelju jeste poučavanje djece Kur'anu časnom i njegovom učenju napamet, kako bi popravila jezik, duhovno se uzdigla, srca im skrušena postala, oči suzile, iman i Islam se u njima učvrstio tako da osim Kur'ana i Islama za drugi ustav, put i zakon ne znaju.

Moraš znati, dragi odgajatelju, da se preobražaj i popravak sadašnjih pokoljenja može ostvariti samo na način kako je to ostvarila prva generacija. Ako se ta generacija preobrazila pomoću Kur'ana učeći ga, radeći prema njemu i sprovodeći u djelo njegove propise, zatim pomoću Islama postigla slavu u nauci, vladanju i prihvaćanju njegovih propisa, onda i današnja pokoljenja mogu ostvariti preobražaj i postići slavu samo ako svoju djecu budu vezivala za Kur'an časni, da ga razumijevaju, čuvaju, uče, tumače, prema njemu se skrušeno odnose, ponašaju, rade i njegove propise poštuju. Na ovakav način danas jedino možemo formirati kur'ansku, vjerničku, čestitu i pobožnu generaciju muslimana koja će svojim rukama pronijeti slavu Islama i zahvaljujući svojoj visokoj i ogromnoj brizi na oba svijeta uzdići zgradu islamske države koja će svojom slavom, môći i civilizacijom moći dostojno parirati drugim narodima.

Prema tome, obrati pažnju, dragi odgajatelju, da osiguraš svojoj djeci ko će ih poučavati u Kur'anu časnom, bilo u kući, džamiji ili školi.

Znaj da ukoliko izvršiš ovu zadaću na ispravan način, izvršio si obavezu odgovornosti prema svome djetetu i vezao si ga za Kur'an u duhovnom, idejnom i praktičnom pogledu kao i u pogledu učenja i provođenja njegovih propisa.

Uradiš li ovo, tvoje dijete neće ujutro, čim otvori oči, za druga načela osim kur'anskih znati, iz drugih osim kur'anskih izvora prava svoje zakone neće izvoditi, niti će osim skrušenosti prema kur'anskim ajetima za svoju dušu drugi lijek tražiti. Tada ćeš u duhovnom formiranju svoga djeteta i njegovu uzdizanju u vjerskom i moralnom pogledu dostići željeni cilj. Štaviše, na njega će se prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

C) Vezivanje djeteta za džamije

Uzvišeni Allah veli:

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ

Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju i koji molitvu obavljaju... (Et-Tevba, 18.)

Znaj, brate odgajatelju, da je džamija jedan od najvažnijih stubova na kojima počiva formiranje muslimana kao jedinke i izgradnja islamskog društva kroz sva protekla vremena u historiji. Džamija je i danas najjači temelj u izgradnji pojedinca i društva a bit će i u budućnosti. Bez džamije nije moguće ni odgajanje djeteta u duhovnom i vjerskom pogledu niti njegovo formiranje u moralnom i društvenom smislu. Bez džamije ni ti niti oni koji su pod tvojom zaštitom ne mogu čuti uzvišeni glas poziva *Allahu ekber* (Allah je najveći) koji odjekuje vasionom, uzbuđuje osjećaje i pokreće srčane damare.

Bez džamije musliman ne bi mogao čuti riječi savjeta i istine. Pomoću njih duša i tijelo jedno na drugo djeluju. Pomoću njihova utjecaja osjećaji i nadražaji se raspaljuju.

Bez džamije musliman ne bi naučio osnovne temelje svoje vjere, uređenje ovozemaljskog života, propise o dozvoljenom i zabranjenom, način života i pojedinosti islamskog vjerozakona.

Bez džamije musliman se ne bi poučio učenju Kur'ana časnog, ne bi znao povode objave kur'anskih ajeta niti razumio prefinjenosti tumačenja Kur'ana.

Bez džamije obični svijet ne bi znao ništa o stanju muslimana, njihovim patnjama i nadama od Istoka do Zapada.

Bez džamije musliman ne bi osjećao ništa prema svome bratu muslimanu, niti bi mogli jedan na drugog utjecati na osnovu ljubavi, samilosti, saradnje i međusobne solidarnosti.

Bez džamije musliman ne bi mogao naći utočište utjehe kada ga nesreća kakva zadesi, niti mjesto spokojnosti i zaborava kada ga žalost pogodi.

Ovo bi bile neke funkcije džamije onako kako je to bilo u vrijeme Vjerovjesnika ﷺ i kasnije u vrijeme halifa i drugih muslimanskih vladara tokom historije.

Džamija bi sa ovakvim funkcijama trebala ostati zanavijek, ukoliko muslimani žele u svojim islamskim društvima na svakome mjestu izgrađivati čvrste temelje i nastaviti biti mjesto lijepe riječi te da muslimani budu najbolji Ummet po svojoj moći, nauci i kulturi a da sadašnje i buduće generacije ostvaruju ono što su ostvarili prvi muslimani u pogledu slave, ugleda, države i stabilnosti.

- Da li znaš, dragi odgajatelju, da je jedna od funkcija džamije smirivanje srca spominjanjem Allahova imena? Pogledajmo šta u vezi s tim kaže Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Tirmizi: "Prođete li kroz džennetske bašče uživajte!" Ashabi tada zapitaše: "A šta su to džennetske bašče, Allahov Poslaniče?" Vjerovjesnik ﷺ im na to odgovori: "Kružoci spominjanja Allaha."

- Da li znaš, dragi odgajatelju, da je jedna od funkcija džamije izučavanje Kur'ana časnog? Poslušaj šta je rekao Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim: "Na ljude koji se skupe u Allahovoj kući radi učenja i proučavanja Kur'ana bit će spušten spokoj, obuzet će ih milost, okružit će ih meleki i Allah će ih spomenuti kod onih koji su u Njegovom prisustvu. "

- Da li znaš, dragi odgajatelju, da je jedna od funkcija džamije obavljanje namaza u džematu? Pogledajmo šta u vezi sa tim kaže Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim: "Hoćete li da vam kažem čime Allah briše manje grijehe i podiže na visoke stepene?" Ashabi odgovoriše: "Svakako, Allahov Poslaniče." On im tada reče: "Upotpunjavanjem abdesta u neugodnostima, mnoštvom koraka na putu do džamije i nakon klanjanja namaza čekanjem sljedećeg namaza. To vam je *ribat* (tj. To vam je ravno odbrani granica islamske države)."

- Osim ove nagrade za odlazak u džamiju i nastojanjem njihova što češćeg posjećivanja je i uzdizanje na visoke stepene i brisanje manjih grijeha. Pogledajmo šta o tome kaže Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim: "Ko abdesti u svojoj kući pa se zatim uputi ka Allahovoj kući da obavi namaz, jedan korak hoda briše jedan grijeh a drugi podiže na visoke stepene."

- Pored ove nagrade za odlazak u džamiju je i radosna vijest o punom sjaju na Sudnjem danu. Pogledaj, dragi odgajatelju, šta o tome kaže Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Ebu Davud i Tirmizi: "Obraduj radosnom vijesti one koji po mraku idu u džamije da će imati potpunu svjetlost (*nur*) na Sudnjemu danu."

Polazeći, brate odgajatelju, od vjerovjesničkih uputstava o prednosti onih koji odlaze u džamiju i onih koji se trude da u njih idu, zainteresiraj se i pojačaj odluku da vežeš i svoju djecu za kuće Uzvišenog Allaha kako bi svoje duše u njima odgojili, intelektualno se obrazovali, psihički sredili i zajedno sa ostalim članovima islamskog društva ostvarili međusobno jedinstvo i kompaktnost.

Ako to uradiš i budeš ustrajan na očuvanju stalne povezanosti i održavanju veze između kuće i džamije, onda si postigao željeni cilj u formiranju svojega djeteta u duhovnom, vjerskom i moralnom pogledu. Štaviše, na njega će se prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

D) Vezivanje djeteta za spominjanje Svemogućeg Allaha

O tome Uzvišeni Allah veli:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ *Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti.* (El-Bekara, 152.)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا (٤١) وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٤٢)

O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i naveče Ga veličajte. (El-Ahzâb, 41.-42.)

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ

A kad molitvu završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. (En-Nisâ', 103.)

Pored ovih i mnogi drugi ajeti o ovome govore.

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Buhari veli: "Razlika između onoga koji spominje svoga Gospodara i onoga koji ne spominje Allvcccv aha je kao razlika između živog i mrtvog."

Taberani prenosi: "Allah će na Sudnjemu danu proživiti grupu ljudi čija će lica biti obasjana na divanima od bisera kojima će svijet bez zlobe zavidjeti. Oni nisu ni vjerovjesnici ni šehidi." Jedan beduin, klečeći na koljenima, tada upita: "Allahov Poslaniče, opiši nam ih da znamo ko su!" On im na to reče: "Oni su oni iz raznih plemena i raznih mjesta koji su se u ime Allaha voljeli i koji su se okupljali da Allaha spominju."

Buhari i Muslim prenose: "Uzvišeni Allah veli: 'Ja sam uz Svoga roba kada misli na Mene i Ja sam sa njim ako Me se on sjeti. Ako Me se sjeti u sebi, i Ja ću se njega sjetiti u Sebi. Ako Me se sjeti u društvu i

Ja ću se njega sjetiti u društvu koje je bolje od njegova. Ako se on približi Meni za jedan pedalj, Ja ću se njemu približiti za jedan lakat. Ako se on Meni približi za jedan lakat, Ja ću se njemu približiti za jedan korak. Ako Mi priđe hodajući, Ja ću njemu trčeći.'"

Spominjanje znači sjećati se Uzvišenog Allaha u svakoj situaciji u kojoj se može naći vjernik, svejedno da li je sjećanje mislima, srcem, dušom, jezikom ili djelom te da li bilo stojeći, sjedeći, ležeći, trčeći putem po zemlji, ili razmišljajući o kur'anskim ajetima, slušajući predavanje, presuđujući prema Allahovom zakonu, radeći neki posao tražeći Allahovo zadovoljstvo. Sve ovo znači spominjanje Allaha što i Kur'an časni u više prilika objašnjava.

U vezi sa sjećanjima mislima i dušom, Kur'an časni ističe:

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

Ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni. (En-Nûr, 37.)

U vezi spominjanja srcem, Kur'an časni ističe:

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

One koji vjeruju i čija se srca, kada se Allah spomene, smiruju - a srca se, doista, kad se Allah spomene smiruju! (Er-Ra'd, 28.)

Kada je u pitanju spominjanje Allaha jezikom, svi kur'anski ajeti koji naređuju spominjanje u prvom redu aludiraju na spominjanje jezikom jer ga sâm termin prvo podrazumijeva a imperativom se na njega misli. Ovo potvrđuje i hadis Ebu Hurejre koji prenose Ibn Madže i Ibn Hibban, koji prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah veli: 'Ja sam sa Svojim robom ako Me spomene i usta mu se Mene spominjući otvore.'" Tirmizi prenosi od Abdullaha b. Busra da je neki čovjek jednom rekao: "Allahov Poslaniče, mnogo je islamskih propisa kojima sam zadužen. Reci mi neki kome ću posebno biti privržen." On mu je na to rekao: "Neka ti jezik uvijek bude vlažan od spominjanja Allah."

U spominjanje Allaha jezikom ulaze sve vrste spominjanja i tradicionalnih dova koje se sigurno vežu za Vjerovjesnika ﷺ a prenose se od časnih Poslanikovih drugova i uzoritih predaka رضي الله عنهم. U

ovome pogledu nema razlike da li su u pitanju jutarnje ili večernje dove, dove prije i poslije jela, dove za sretan put ili boravak, dove prilikom ulaska i izlaska, prije i poslije spavanja, ili dove prilikom obavljanja noćnog namaza i prilikom prirodnih pojava. U spominjanje jezikom spadaju i sva dozivanja Allaha u pomoć i traženja oprosta koja Kur'an spominje ili se prenose od našega Vjerovjesnika ﷺ.

O spominjanju djelom, Kur'an časni navodi:

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

A kad se molitva obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahovu blagodat tražite. (El-Džumu'a, 10.)

A kada su u pitanju sva navedena značenja, Kur'an ističe:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ(١٩٠)الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ
قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ
فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ(١٩١)

U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. 'Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri.' (Ali-'Imran, 190.-191.)

- Što se tiče spominjanja učenjem Kur'ana časnog, Uzvišeni o tome veli:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ *Mi, uistinu, Kur'an*[1] *objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti.* (El-Hidžr, 9.)

- Što se tiče nauke i bavljenja naukom učenih ljudi, o tome Uzvišeni Allah kaže:

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ *Zato pitajte učene*[2] *ako ne znate vi.* (El-Enbija', 7.)

---

[1] Ovdje je Kur'an nazvan "Zikrom" što znači da je učenje Kur'ana, također, zikr. (prim. recenzenta prijevoda)

[2] Učeni su nazvani "ehlu-z-zikr" zato što je izučavanje nauke zikr. (prim. recenzenta prijevoda)

- Što se tiče spominjanja izvršavanjem obreda Uzvišenom Allahu, o tome On kaže:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ

O vjernici, kada se u petak na molitvu[1] pozovete, pođite da molitvu obavite. (El-Džumu'a, 9.)

Da li znaš, dragi odgajatelju, šta znači spominjanje? Da li znaš da spominjanje ne određuje samo jedno značenje niti da označava određenu vrstu obreda? Da li znaš da je spominjanje jedno svjesno duševno stanje koje vjernika dovodi do toga da priziva Uzvišenost i Slavu Allahovu neprestano?

Sada kada si naučio i znaš ovo, nastoj odgojiti svoje dijete na značenju prizivanja Uzvišenosti Allaha u sebi, da Ga se boji tajno i javno, kada se kreće i kada miruje, u svemu što radi, kada je na putu i kod kuće, kada je u kući i na pazaru, kada je u snu i na javi. Na svakome mjestu, dakle, treba biti od onih na koje se odnose Allahove riječi:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

Pravi vjernici su samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im učvršćuju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju. (El-Enfal, 2.)

Nema sumnje da će dijete u kome se ukorijeni spominjanje Uzvišenog Allaha i u njegovu srcu učvrsti Njegova kontrola, rasti skrušeno i pokorno, spominjući Allaha, uzorito, ispravno, uravnoteženo i moralno. Takvo dijete neće biti neposlušno, neće se odati razvratu niti činiti grijehe. Ovo je, uistinu, cilj preobrazbe i bogobojaznosti djeteta.

Koliko je uzvišen islamski metod odgoja kada odgajatelji idu njegovim putem i kada se i roditelji i učitelji drže njegovih pravila!?

Zato, brate odgajatelju, teži ka odgoju svojega djeteta na značenjima odgoja koja smo naveli, kako bi tvoje dijete raslo u iskrenosti, bogobojaznosti, kontroli Uzvišenog Allaha i prizivanju Njegove Veličine na svakome mjestu. Ako budeš ovako činio, onda

[1] Namaz je nazvan "zikrom" zato što je i namaz jedan vid zikra. (prim. recenzenta prijevoda)

ćeš dospjeti do željenog cilja u formiranju svoga djeteta u duhovnom pogledu i njegovu uzdizanju u vjerskom i moralnom smislu. Štaviše, na njega će se prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

E) Vezivanje djeteta za obavljanje dobrovoljnih ibadeta

Uzvišeni Allah veli:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا

I probdij dio noći u molitvi, - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onome svijetu hvale dostojno mjesto darovati. (El-Isrâ', 79.)

Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik rekao da Uzvišeni Allah kaže: "Ko se Meni približi za jedan pedalj, Ja ću se njemu približiti za jedan lakat. Ako se on Meni približi za jedan lakat, Ja ću se njemu približiti za jedan korak. Ako Mi priđe hodajući, Ja ću njemu trčeći."

Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svakome robu muslimanu koji Allahu Uzvišenom pored farzova dnevno klanja dvanaest dobrovoljnih rekata,[1] Allah će mu u Džennetu sagraditi kuću."

Pod nafilom se smatraju dobrovoljni ibadeti koji ne spadaju u obavezne (*farz*) namaze. Oni se obavljaju u mnogobrojnim prilikama i nije loše da ih navedemo, dragi odgajatelju, i to prema važnosti a mogu biti namaz i post. Možda ih budeš i sâm obavljao, i na njih svoju ženu i djecu navikao.

a) Neobavezni namazi (*nafila*):

1. **Salatu-d-duha** (prijepodnevni namaz): Muslim prenosi od Ebu Zerra ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Na svaki članak vašega prsta obavezna je milostinja a to mogu namiriti dva rekata prijepodnevnog namaza."

Muslim prenosi od Aiše, radijallahu 'anha: "Allahov Poslanik ﷺ je klanjao četiri rekata *salatu-d-duha* a ponekad i više."

Muslim prenosi od Ummu Hani, radijallahu 'anha, "da je Vjerovjesnik ﷺ klanjao osam rekata". Iz ova tri hadisa se uzima da se najmanje klanjaju dva rekata, da je sredina četiri a da je najbolje klanjati osam rekata. Na svakome je da odabere koliko želi.

[1] Misli se na potvrđene sunnete koji se klanjaju uz farze. (prim. recenzenta)

Vrijeme ovoga namaza počinje pola sata nakon izlaska sunca i traje do jedan sat otprilike prije podne-namaza.

2. **Salatu-l-evvabín** (pokajnički namaz): Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Nema tog čovjeka koji nešto pogriješi (pa se pokaje), pa ustane, uzme abdest, klanja dva rekata i zamoli Allaha da mu oprosti, a da mu Allah neće oprostiti." (Hadis je hasen i prenosi ga Tirmizi.)

3. **Tehijjetu-l-mesdžid** (namaz u čast džamije): Muslim prenosi od Ebu Katade da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada neko od vas uđe u džamiju neka ne sjeda dok ne klanja dva rekata."

4. **Sunnetu-l-vudu'** (dva rekata poslije abdesta): Buhari prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ jednom prilikom rekao Bilalu ؓ: "Reci mi koje je najbolje djelo koje si učinio otkako si primio Islam, jer sam čuo lupanje tvojih nanula preda mnom u Džennetu." Bilal mu je na to rekao: "Ništa nije vrijedno spomena osim toga što sam uvijek poslije uzimanja abdesta, bilo noću ili danju, klanjao onoliko koliko mi je propisano."

5. **Salatu-l-lejl** (noćni namaz): Tirmizi prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najvredniji namaz nakon farza je noćni namaz."

Muslim prenosi od Džabira koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ da je rekao: "U toku noći ima jedan trenutak u kome ako čovjek musliman zatraži od Allaha neko dobro od ovosvjetskih ili ahiretskih stvari Allah mu ga daje, a taj trenutak je u svakoj noći."

Tirmizi prenosi od Ebu Emame koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Obavljajte noćni namaz jer je on odlika čestitih ljudi, blizina vašemu Gospodaru, iskupljenje za loša djela i zapreka od činjenja grijeha."

Noćni namaz se sastoji od najmanje dva rekata dok za više nema granice. On je najvredniji dobrovoljni namaz jer je najbliži iskrenosti.

6. **Salatu-t-teravíh** (teravih-namaz): Ovo je namaz od dvadeset rekata sa deset selama koji se klanja svaku noć ramazana u džematu poslije jacije namaza.[1] Bejheki prenosi od es-Saiba b. Jezida es-

[1] Broj rekata teravih-namaza nije ograničen ni na jedanaest niti na dvadeset rekata, a na to upućuju mnogi hadisi Allahovog Poslanika ﷺ. Prenosi se od Abdullaha ibn Omera ؓ da je rekao: "Jedan čovjek je upitao Allahovog Poslanika ﷺ kako se klanja noćni namaz? On mu je odgovorio: "Dva po dva, a kada se pobojiš da će nastupiti zora, tada klanjaj jedan rekat vitra." (Hadis prenose Buhari i Muslim.) Prenosi se od Mesruka da je rekao: "Upitao sam Aišu, radijallahu 'anha, o noćnom namazu Allahovog Poslanika ﷺ pa je rekla: "Mimo dva rekata sabahskih sunneta sedam, devet ili jedanaest rekata." (Hadis prenosi Buhari.) (prim. recenzenta prijevoda)

Sahabija ﵁ koji kazuje " da su u vrijeme Omera b. el-Hattâba ﵁ u mjesecu ramazanu klanjali po dvadeset rekata i učili su velike sure, a u vrijeme Osmana b. Affana ﵁ su se oslanjali na štapove zbog dužine stajanja."

7. **Salatu-l-istihare** (namaz kao molba na uputu za odabir pravog rješenja): Ovaj namaz se sastoji od dva rekata poslije čega se uči dova koja se prenosi od Džabira b. Abdullaha es-Selemija u Buharijinoj zbirci *Sahih*: "O Allahu moj, molim Te za ono što je dobro pošto Ti sve znaš, i molim Te da mi ga dosudiš Svojom moći, i molim Te za darežljivost jer si Ti moćan a ja nemoćan, Ti znaš a ja ne znam. Ti si poznavalac nevidljivog. O moj Allahu, Ti znaš ako je 'ova stvar' (navesti ime stvari) dobra za mene, moju vjeru, moj ovozemaljski i zagrobni život Ti mi je dosudi, olakšaj i blagoslovi. Ti znaš ako je 'ova stvar' loša za mene, za moju vjeru, za moj ovozemaljski i zagrobni život, od mene je udalji i dosudi mi što je za mene dobro, ma šta to bilo, i učini da budem zadovoljan s tim."

Umjesto riječi 'ova stvar' navodi se problem zbog kojega se klanja ovaj namaz.

Zatim se u grudima čovjeka stvara odluka o činjenju ili nečinjenju.

8. **Salatu-l-hadždže** (namaz zbog određene potrebe): Ovaj namaz se sastoji od dva rekata i klanja se kada musliman ima kakvu potrebu ili želju. Uzme se abdest, klanja se dva rekata i zamoli se Allah da se želja ili potreba ispuni. Vjerovjesnik ﷺ je rekao: "Ko upotpuni abdest, zatim klanja dva rekata i zamoli Allaha za kakvu potrebu, Allah će mu je, sigurno, prije ili kasnije ispuniti." (Hadis prenosi Ahmed sa sahih senedom.)

b) Dobrovoljni post

Dokaz za utvrđivanje dobrovoljnog posta su hadisi: "Postite, jer post ne može ništa zamijeniti."[1]

"Post i Kur'an će se zauzimati za čovjeka na Sudnjemu danu. Post će reći: 'Gospodaru, ja sam ga spriječio od hrane i strasti u toku dana. Dozvoli mi da se zauzmem za njega ...' i bit će im dozvoljeno da se zauzmu."[2]

---

[1] Hadis prenose En-Nesa'i, 4/165 i Hakim, 1/421. Hafiz Ibn Hadžer u djelu *Fethu-l-Bari*, 4/104 kaže da je ovaj hadis sahih.

[2] Hadis prenose Ahmed, 2/174 i Hakim, 1/554. Hadis je sahih. Pogl. *Tamam el-minah*, str. 394

Vrste posta:

1. **Post na Dan Arefata**: Muslim prenosi od Ebu Katade da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Za post na Dan Arefata nadam se da će Allah oprostiti grijehe za prošlu i narednu godinu."

2. **Post devetog i desetog dana muharrema** (ašûra): Muslim prenosi od Katade da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Za post ašûra nadam se od Allaha da će oprostiti grijehe za prošlu i narednu godinu."

Ibn Abbas prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako doživim i sljedeću godinu postit ću i deveti dan." Ispravno je da se desetom danu pripoji deveti ili jedanaesti dan kao što se navodi kod imama Ahmeda. Motiv ovoga je razlikovanje od Jevreja da bi se muslimanski ummet isticao svojim ibadetom. Imam Ahmed prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Postite na Dan ašûre! Razlikujte se od Jevreja, postite dan prije ili dan poslije!"[1]

3. **Post šest dana ševvala**: Muslim prenosi od Ebu Ejuba el-Ensarije ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko preposti ramazan, zatim iza njega šest dana ševvala kao da je postio čitavu godinu."

4. **Post tri bijela dana**[2]: Tirmizi prenosi od Ebu Zerra ؓ koji prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako želiš postiti tri dana u mjesecu, posti trinaesti, četrnaesti i petnaesti."

5. **Post ponedjeljkom i četvrtkom**: Tirmizi prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ postio ova dva dana i kada je upitan za to odgovorio je: "Djela se izlažu pred Allahom ponedjeljkom i četvrtkom pa zato želim da se moja djela izlažu dok ja postim."

6. **Post preko dan**: Ovo je post Davuda عليه السلام. Buhari prenosi od Abdullaha b. Omera ؓ da mu je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Posti svaki drugi dan. To je post Davuda عليه السلام i najbolji je post."

Pored navedenih postoje i drugi dani i mjeseci za koje je utvrđeno da su Vjerovjesnikov sunnet.

---

[1] Hadis je da'if. El-Hejsemi *Medžme'u-z-zevaid*, 3/188.

[2] To su trinaesti, četrnaesti i petnaesti dan svakog lunarnog mjeseca. Zovu se bijeli radi osvijetljenosti neba Mjesečevom svjetlošću u tim danima.

Dobrovoljni post je dopušteno prekinuti i nije ga obavezno napostiti.[1]

Ovo su najpoznatiji dobrovoljni ibadeti čija je pravna utemeljenost potvrđena Vjerovjesnikovim sunnetom. Ovi ibadeti spadaju u najveća dobra djela pomoću kojih se rob približava Uzvišenom Allahu i u svojoj duši učvršćuje osjećaj bogobojaznosti, sigurnost čvrstog ubjeđenja i slast vjerovanja.

Prema tome, teži, dragi odgajatelju, da svojoj ženi i djeci lično budeš dobar primjer u izvršavanju dobrovoljnog namaza i posta da bi se ugledali na tebe, naučili od tebe i slijedili te. Osim toga, neka ovaj primjer prate lijepe riječi i lijepa pouka prilikom pozivanja na prihvaćanje vrijednosti nafile i izvršavanje dobrovoljnog ibadeta. Vidjet ćeš kako i žena i djeca sami od sebe prihvaćaju dobrovoljni namaz i post, i ustrajavaju u njihovu vršenju i provođenju u određeno vrijeme i posebne dane.

Ovo dobrovoljno vezivanje je jedan od najvećih činilaca formiranja djeteta u duhovnom i vjerskom pogledu, i njihova uzdizanja u moralnom i psihičkom smislu. Štaviše, ono izgrađuje kod djeteta iskrenost i odanost, bogobojaznost i vjeru u Allahovu kontrolu te prizivanje božanske veličine u svakoj prilici.

Budeš li radio ovako, brate odgajatelju, stići ćeš do željenog cilja u pogledu duhovnog vezivanja i božanskog formiranja. Štaviše, na njega će se prstom upirati kao sljedbenike Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

F) Vezivanje djeteta za kontrolu Uzvišenog Allaha

Uzvišeni Allah veli:

ٱلَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ(٢١٨)وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّاجِدِينَ(٢١٩) *Koji te vidi kad ustaneš da sa ostalima molitvu obaviš.* (Eš-Šu'arâ', 218.-219.)

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ *On je s vama gdje god bili.* (El-Hadíd, 4.)

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَاءِ *Allahu nije ništa tajna ni na Zemlji ni na nebu.* (Ali 'Imrân, 5.)

---

[1] Nije obavezno napostiti dobrovoljni post ukoliko se prekine. Dokaz za ovo je hadis Selmana i Ebu Derda'a u kome stoji da je Ebu Derda rekao Selmanu: "Ja postim." Selman mu je tada rekao: "Neću ni ja jesti dokle god i ti ne budeš sa mnom jeo." Ebu Derda' je nakon ovih riječi počeo jesti. Kada je ovome slučaju obaviješten Poslanik ﷺ rekao je: "Ispravno je postupio Selman." Istovremeno nije naredio Ebu Derda'u da naposti taj dan. (Hadis prenosi Buhari, 4/262) Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Nisam pronašao niti jedan dokaz koji govori o dužnosti napaštanja dobrovoljnog posta. Da je kojim slučajem napaštanje obaveza, Poslanik ﷺ bi nas o tome obavijestio i pojasnio nam." (*Fethu-l-Bari*, 4/263) (nap. recenzenta prijevoda)

Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Dobročinstvo (*ihsan*) je da se Allahu klanjaš kao da Ga vidiš i ako ti Njega ne vidiš On vidi tebe."

Tirmizi prenosi: "Boj se Allaha ma gdje bio i nakon lošeg djela učini dobro koje će ga izbrisati, i postupaj prema ljudima na lijep način."

Tirmizi prenosi, također: "Pametan je onaj koji se sâm sa sobom obračuna i radi za poslije smrti, dok je slabić onaj koji slijedi svoje strasti i pored toga nada se dobru od Allaha."[1]

Iz navedenih kur'anskih ajeta i vjerovjesničkih hadisa se razumije da je Islam zainteresiran za odgoj pojedinca muslimana na temelju vjere u Allahovu kontrolu, i u tajnosti i u javnosti, zatim stalnim obračunavanjem čovjeka sa samim sobom ma gdje se nalazio te razvijanjem osjećaja bogobojaznosti u svemu što radi.

Budeš li, brate odgajatelju, slijedio ovaj put sa svojim djetetom, u njemu zasađivao sjeme Allahove kontrole, obračuna sa samim sobom i bogobojaznosti, zatim ga navikavao na Allahovu kontrolu dok radi, da se sâm sa sobom obračunava dok razmišlja i da u sebi razvija osjećaj bogobojaznosti dok rasuđuje o stvarima - u tom slučaju dijete će se odgojiti na odanosti Allahu, Gospodaru svjetova, svojim riječima, djelima i svim svojim ponašanjem. Takvo dijete neće ni razmišljati, a pogotovu nešto uraditi, a da to ne bude u cilju postizanja Allahova zadovoljstva.

Odgajat će se na čistim i neporočnim osjećajima. Štaviše, spasit će se od duševnih bolesti. Neće nikome zavidjeti niti koga mrziti ili klevetati, niti se odati uživanju u porocima. Kada ga šejtan bude navraćao na zlo ili pomisao na strasti, sjetit će se da je Uzvišeni Allah sa njim, da ga čuje i vidi. Bit će od onih koji se Allaha sjećaju i poimaju.

إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ

Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi. (El-'Arâf, 201.)

U poglavlju "Odgovornost za vjerski odgoj", u drugom dijelu ovoga djela, istakli smo da je pojava privikavanja na kontrolu Uzvišenog Allaha bila navika i naših slavnih predaka. Kao ilustraciju toga navest ćemo slučaj Sehla b. Abdullaha et-Tusturija koji nam navodi imam el-Gazali u svome djelu *El-Ihja'*.

[1] Hadis je da'if. Ez-Zehebi *El-Mustedrek*, 1/125.

Sehl b. Abdullah et-Tusturi kazuje: "Kada sam imao tri godine ustajao bih noću i gledao kako moj dajdža (Muhammed b. Sevvar) obavlja namaz. Jednom me je tako zapitao: 'Spominješ li Allaha Koji te je stvorio?' Upitao sam ga da mi kaže kako da Ga spominjem, i on mi reče: 'Kada se u postelji okreneš, reci srcem tri puta, bez pokretanja jezika: 'Allah je sa mnom. Allah me nadzire. Allah me posmatra.' I tako sam to radio tih noći, a kada sam ga o tome upoznao, on mi je rekao: 'Sada to isto čini po sedam puta.' Potom sam to tako i činio i o tome ga opet izvijestio, a on mi je tada rekao: 'Sada to čini svake noći po jedanaest puta.' Kada sam počeo to raditi osjetio sam u srcu slast. Nakon što je prošla jedna godina, dajdža mi je rekao: 'Čuvaj to što sam te naučio i budi ustrajan u njemu dok ne odeš u mezar. To će ti koristiti i na ovome i na drugome svijetu.' I tako to radim evo godinama, i u sebi osjećam slast, a dajdža mi je i ovo jednom rekao: 'Sehle, sa kime je Allah, koga On gleda i kome je On svjedok... da li je uredu da Mu takav griješi? Čuvaj se grijeha...'"

Zahvaljujući ovakvome ispravnom usmjeravanju, neprestanom navikavanju i pravom božanskom odgoju Sehl je kasnije postao jedan od velikih odličnika i uzoritih, Allahu odanih ljudi.

Imam Ahmed er-Rifa'i u svome djelu *El-Burhan el-mu'ajjid* ističe: "Iz straha proističe samoobračunavanje, iz samoobračunavanja kontrola, a iz kontrole trajno zanimanje za Allaha Uzvišenog."

Zato, brate odgajatelju, teži da privikneš sebe, svoju ženu i djecu na kontrolu Uzvišenog Allaha, da ih poučiš obračunavanju sa samim sobom, da zasadiš u njihovim dušama osnove bogobojaznosti i straha od Allaha. Učiniš li to sa svojom porodicom dostići ćeš željeni cilj u njihovu duhovnom odgoju i božanskom formiranju. Štaviše, na tvoje dijete će se prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

* * *

Ovo su bile najvažnije tačke islamske metode duhovnog vezivanja muslimana i njegova formiranja u vjerskom i moralnom pogledu. Sigurno je da će se takvo dijete - ukoliko se od malih nogu bude vezalo za Allahove obrede riječima i djelom, za Kur'an časni učenjem i razmatranjem, za džamiju nerazdvojivošću i navikom, za spominjanje Allaha trajnošću i neprekidnošću, za dobrovoljne ibadete provodivošću i izvršavanjem te božansku kontrolu stvaranjem osjećaja i samoobračunavanjem - zasigurno, odlikovati neporočnošću i sjajem, isticati imanom i predanošću, biti poznato kao pobožno i bogobojazno te izdvajati po čistoj skrušenosti i predanosti Allahu, Gospodaru svjetova.

Odgajatelji su dužni zajedno sa djecom slijediti islamsku metodu duhovnog odgoja kako bi im djeca bila svjetiljke među svijetom i meleki koji hodaju po Zemlji. A to mogu postići ako u njihove duše zasade osnove imana, bogobojaznosti i kontrole, i ako u njihovim srcima učvrste stubove straha, pouzdanja i samoobračunavanja. Prema mojemu mišljenju ove osnove i ovi stubovi spadaju među najvažnije činioce preobražaja djeteta u duhovnom smislu, njegova dotjerivanja u društvenom i ispravljanja u psihičkom i mentalnom pogledu.

Pa neka se radi na ovakav način!

Treće: Idejno vezivanje[1]

Pod idejnim vezivanjem misli se na vezivanje muslimana za islamski sistem kao vjeru i državu, izučavanje Kur'ana kao ustava i zakona, islamske nauke kao metodu i izvore propisa, historiju Islama kao izvor naduhnuća i uzimanje primjera, islamsku naobrazbu u kulturnom i civilizacijskom smislu te metodu pozivanja u vjeru u pogledu zanosa i oduševljenja.

U poglavlju "Odgovornost za mentalni odgoj" naveli smo nekoliko činjenica o osvješćivanju djece od strane odgajatelja u vezi sa idejnim odgojem djece. Sada ćemo u skraćenoj verziji uz neke dodatke navesti nekoliko tačaka o čvrstoj povezanosti onoga što smo prije napisali i ovoga što sada želimo reći.

Ove tačke izgledaju ovako:

1. Trajna vrijednost Islama i njegova pogodnost za svako vrijeme i mjesto te njegova univerzalnost, obnovljivost i kontinuitet kao vrijednosti kojima se ističe.

2. Naši preci su dostigli slavu, moć i ostvarili civilizaciju isključivo ponoseći se Islamom i primjenjujući kur'anski sistem življenja.

3. Otkrivanje islamske civilizacije koja je bila i još uvijek jeste svjetionik ovoga svijeta, koja svojom sjetlošću upućuje ljude koji se stoljećima kroz historiju sa njenoga izvora napajaju.

4. Otkrivanje planova koje snuju neprijatelji Islama:

- lukavi jevrejski planovi,
- tiranski imperijalistički planovi,
- ateistički komunistički planovi i
- zlobni krstaški planovi.

[1] U idejno vezivanje ulazi i vezivanje za historiju. O neodvojivosti ove dvije kategorije čitaoci će se u ovome poglavlju na jasan način upoznati.

Ovi planovi imaju za cilj brisanje islamskog učenja sa Zemlje, zasađivanje ateističkog sjemena u islamskom društvu, promoviranje slobodoumnosti i izopačenosti u muslimanskoj porodici, gušenje otpora i borbe na Allahovom putu kod muslimanske omladine, eksploatiranje bogatstava islamskih država za njihove osobne interese i lične ciljeve a zatim zavladavanje arapsko-islamskim svijetom kako bi trajno ostali pod njihovom vlašću i nedjeljivi dio njihovih država.

5. Stalno podsjećanje da islamski narodi mogu povratiti svoje mjesto pod Suncem i dostići vrhunac snage i slave jedino ako prihvate Islam kao svoj put i zakon, Kur'an časni kao ustav i izvor propisa te pred sobom budu imali riječi Omera ﷺ kao svoj princip i devizu:

"Mi smo Ummet kome je Allah dao ponos u vjeri (Islamu). Ako budemo tražili ponos negdje drugdje, Allah će nas poniziti."

6. Stalno podsjećanje da su ova zaostalost, istrganost i podijeljenost kojima je pogođeno islamsko društvo u svim dijelovima svijeta, zatim imperijalističko-jevrejska prevlast koja je nametnuta Palestini i džamiji al-Aksa, rezultat udaljavanja muslimana od Allaha, zanemarivanje propisa koje je Allah objavio, korišćenje zemaljskih sistema, pozitivnih zakona zemalja koje ne poštuju niti pridaju važnost nebeskim vjerama i moralnim vrijednostima. Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ kada je, kako prenose Bejheki i Hakim, izjavio: "I nijedan od njihovih vladara neće zapostaviti suđenje po Allahovoj Knjizi, a da Allah neće dati da ih pokori neprijatelj koji će im uzurpirati dio onoga što posjeduju. I oni neće zapostaviti Allahovu Knjigu i sunnet Njegova Poslanika, a da Allah neće dati sukob među njima."

7. Stalno ukazivanje na budućnost Islama, ma kolike bile zavjere neprijatelja i ma kakve planove nevjernici pravili. U vjerodostojnom hadisu koji prenose imam Ahmed, el-Bezzar i et-Tajalisi, Vjerovjesnik ﷺ je rekao: "U prvo vrijeme vaše vjere vladat će poslanstvo i milost i trajat će koliko Allah bude htio. Zatim će ih Uzvišeni Allah ukloniti pa ćete biti pod hilafetom utemeljenom na poslaničkim principima i u njemu ćete ostati koliko Allah bude htio. Potom će i njega Uzvišeni Allah ukloniti pa ćete biti pod tiranskim kraljevstvom i u njemu ćete ostati koliko Allah bude htio. Zatim će i njega Uzvišeni Allah ukloniti i bit ćete pod hilafetom utemeljenim na poslanički način u kome će ljudi raditi prema vjerovjesničkom sunnetu. Islam će se ustabiliti na Zemlji i njime će (hilafetom) biti zadovoljan i stanovnik nebesa i stanovnik Zemlje. Nebo će spuštati obilnu kišu a zemlja darivati bilje i blagoslov."

Ono što se iz navedenog hadisa pokazuje jeste da je vrijeme tiranskih vladara došlo a pokazatelj toga su mnogobrojni prevrati koji su njihove nosioce doveli na vlast bez mišljenja naroda i protiv njegove volje. Diktature su počele sa Ataturkom u Turskoj a kasnije su slijedile druge na svim mjestima u islamskom svijetu. Međutim, znakovi islamskog buđenja pokazuju da to neće dugo potrajati i da će doći dan kada ćemo imati hilafet na vjerovjesnički način i opći život zasnovan na islamskoj praksi. Možda je taj dan i blizu, ako Bog da.[1]

8. Neprestano upozoravanje na očajničko-ubilačko gledište koje kaže: “Sve je prošlo a mi i dalje slabi” ili “Drži se kuće, nema nikakve koristi ni od posla niti borbe na Allahovom putu.”

I Kur’an časni nas na ovu malodušnu, očajničku i skrhanu grupu ljudi upozorava kada kaže:

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا (١٨) أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا
جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ
سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ

Allah dobro zna one među vama koji su druge zadržavali i prijateljima svojim govorili: 'Priključite se nama!', a samo su neki u boj išli ne želeći vam pomoći. A kad zavlada strah, vidiš ih kako gledaju u tebe kolutajući svojim očima kao pred smrt onesviješćeni; čim strah mine, oni vas psuju svojim oštrim jezicima škrti da učine bilo kakvo dobro. Oni ne vjeruju, i zato će Allah djela njihova poništiti. (El-Ahzâb, 18.-19.)

Na ovu grupu ljudi koja sprečava muslimane u njihovu političkom i džihadskom napretku upozorava i Allahov Poslanik ﷺ pa kaže:

“Ko kaže da su propali muslimani, on je najviše propao.”

I historija iznosi istinu govoreći o rušilačkim potresima koji su pogađali muslimane kroz stoljeća, pa kakav je bio rezultat?

a) Ko je mogao i pomisliti da će muslimani i postojati nakon što su križari osvojili mnoge islamske zemlje uključujući i džamiju el-Aksa i područja oko nje, i držali ih u svojim rukama oko jedno stoljeće!?

Ko je mogao pomisliti da će se ove zemlje osloboditi pod vođstvom junaka Salahuddina u odlučujućoj Bici u Hittinu i da će muslimani ponovo biti suveren narod sa svojom moći i slavom kakvu su imali i prije u historiji!?

---

[1] Pogl. našu knjigu *Hattâ ja'leme-š-šebab* (Da zna omladina), posljednje poglavlje o političkom džihadu.

b) Ko je mogao i pomisliti da će muslimani i postojati nakon što su Tatari i Mongoli sa jednog do drugog kraja razorili islamski svijet i na užasan način obeščastili muslimane, njihova bogatstva i interese?

Čak se govori da je Hulagu sazdao visoka brda od muslimanskih glava.

Ko je pomislio da će se ove zemlje osloboditi pod vođstvom neustrašivog junaka Kutuza u odlučujućoj Bici 'Ajnu Džalut i da će muslimani ponovo steći slavu, ponos, ugled i suverenitet čime su se generacije i prije ponosile?

Optimizam je preduvjet pobjede a moralna snaga svakog naroda je ta koja pokoljenja i njegovu omladinu podstiče na postizanje slavnih pobjeda. Historija je najbolji svjedok ovoga.

Brate odgajatelju,

Moraš ovim činjenicama i danju i noću poučavati svoju porodicu i svoju djecu. One moraju stalno dopirati do njihovih ušiju kako bi se svi puni elana i energije, sa uzvišenim i čvrstim ambicijama, i čvrsta, vjerom ispunjena srca predali Islamu.

Da te obradujem, dragi brate, ako budeš ustrajan sa njima u ovakvome islamskom osvješćivanju, idejnom i duhovnom vezivanju, i podsjećanju na historiju i civilizaciju, tvoja će se djeca idejno vezati za Islam, svojim osjećajima i sviješću će slijediti one koji pozivaju Allahovoj vjeri, osim Islama za drugi zakon i put neće znati, drugog osim Vjerovjesnika ﷺ za primjer i vođu neće uzimati. Osim toga, nikada neće biti podložni tendencioznoj propagandi, lažnim devizama, zabludjelim načelima i krivovjerno-nevjerničkim učenjima.

Ovo se nikada neće desiti ako im osiguraš kućnu biblioteku sa raznovrsnim vjerskim, naučnim, historijskim, literarnim, pripovjedačkim i drugim knjigama koje pozivaju u Islam od poznatih islamskih autora i naučnika u islamskim naukama iz cijelog islamskog svijeta. Ovakva raznovrsna literatura će im predočiti jasne činjenice o Islamu, onakvom kakvog nam je naš Vjerovjesnik ﷺ dostavio, kako su ga razumijevali njegovi drugovi i kako su mu prilazili naši slavni preci i svi drugi koji su ih u dobročinstvu slijedili.

Prije nego im budeš želio nabaviti neku knjigu, trebaš se raspitati kod odanih i obrazovanih ljudi te iskrenih pozivalaca u Allahovu vjeru, da u kuću ne bi ušla knjiga koja nosi na sebi ime Islam, istraživanje Islama i naklonjenost Islamu, a autor kroz nju plasira zapadnjačke i orijentalističke ideje pa djeca pomisle da je samo po sebi istina sve što se u njoj iznosi i da su prema tome dobre i korisne

te ih zato prihvate kao istinite činjenice, a one, ustvari, iznose laži koje ne pripadaju Islamu. Među sredstva koja vežu djecu za Islam u idejnom i duhovnom pogledu spadaju osvješćavajuće hutbe, sadržajna i zrela predavanja.

- Zato nastoj pronaći odgovarajuću džamiju u kojoj se klanja džuma-namaz. Da bi se postigao dalekosežan utjecaj na svoje dijete i njegovo osvješćivanje traži iskrenog, bogobojaznog, savjesnog i zrelog hatiba sa potpunim islamskim shvaćanjem, privlačnim stilom te široko obrazovanog i kulturnog.

- Nastoj odabrati i odgovarajuće mjesto za predavanje. Predavač mora biti visoko islamski obrazovan i potpuno islamski moralna osoba kako bi dijete vezao za ono što govori o Islamu u vjerskom, naučnom, civilizacijskom i idejnom pogledu.

Ovo bi bila sredstva koja ti, dragi odgajatelju, predlažem kako bi svoje dijete idejno disciplinirao te ideološki i vjerski uzdigao.

Ako budeš slijedio ovaj put i išao u ovome pravcu, dijete će ti zaštititi svoj iman i učvrstiti svoje vjersko ubjeđenje koje će mu omogućiti da se suprotstavi paganskim izazovima oličenim u njihovim poimanjima i idejama kao i zabludjelim i bezbožničkim načelima. Štaviše, izdići će se iznad svih zemaljskih mjerila koja su ljudi uspostavili, zato što je Allahova vjera, njegovo ubjeđenje i njegovo shvaćanje iznad svih drugih ubjeđenja i shvaćanja. وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ *A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?* (El-Ma'ida, 50.) Ovo znači da će se na tvoje dijete prstom upirati kao sljedbenika Upute, vjere, Istine i Pravoga puta.

* * *

Četvrto: Društveno vezivanje

U poglavlju "Odgovornost za društveni odgoj" u drugom dijelu ove knjige govorili smo o velikoj odgovornosti za odgoj djeteta od njegovih malih nogu u društvenom pogledu i navikavanju na plemenite duševne osnove koje proizilaze iz trajno važećeg islamskog učenja i dubokih bratskih osjećaja kako bi se dijete predstavilo u islamskom društvu na najbolji mogući način lijepim moralom, bratskom saradnjom, društvenim odgojem, mentalnom uravnoteženošću i mudrim ljudskim ponašanjem.

Puteve koji vode do uzoritog društvenog odgoja podijelili smo na četiri vrste:

1. usađivanje plemenitih duhovnih osnova,
2. zaštita prava drugih,
3. pridržavanje pravila općeg društvenog ponašanja i
4. kontrola i društvena kritika.

Poznato ti je, dragi od ajatelju, da se u ovim sredstvima ispravljanja dječijeg morala, u pogle... ova ponašanja, njegova osposobljavanja u društvenom smislu i formiranja u psihičkom pogledu, nalazi zdrava cigla za izgradnju uzoritog društva i formiranje čestitog i primjerenog naroda. Ovo je islamsko polazište preobrazbe i izgradnje. Međutim, zašto govorimo o društvenom vezivanju nakon što smo razjasnili društveni odgoj i njegova sredstva te kakva je veza između ovoga vezivanja i odgoja? Na sva ova pitanja odgovorit ćemo u ovome poglavlju, a Allah najbolje zna svačije namjere i samo od Njega pomoć tražimo.

Pod društvenim vezivanjem djeteta misli se na to da je odgajatelj dužan ulagati napore u vezivanju djeteta - čim počne razumijevati stvari oko sebe - sa neporočnom i uzoritom društvenom sredinom u kojoj dijete može steći psihičku oštroumnost, čistotu srca, čvrstinu imana, korisnu nauku, uzorit moral, fizičko zdravlje, islamsku svijest, iskrenost u borbi na Allahovom putu i pozivanju u Allahovu vjeru, božansku prosvijetljenost duše i odanost vjeri.

Međutim, koja je to uzorita društvena sredina u kojoj dijete stječe navedena plemenita svojstva koja od njega čini čestita, svjesna i primjerena čovjeka?

Mislim da se takva sredina može ostvariti oslanjajući se na sljedeće tri vrste vezivanja:

1. vezivanje djeteta za duhovnog učitelja,
2. vezivanje djeteta za čestito društvo i
3. vezivanje djeteta za pozivanje i pozivaoce Allahovoj vjeri.

* * *

1. Vezivanje djeteta za duhovnog učitelja

Ako se dijete veže za učenog, iskrenog i čestitog učitelja, koji razumije Islam u njegovoj biti, koji je odan Islamu, borac na njegovom putu, praktičar njegovih zakona i propisa, čuvar njegovih naredbi i zabrana, i koji se u pitanju Istine ne osvrće ni na čiji prigovor, takvo će se dijete - bez ikakve dvojbe - vjerski i moralno usavršiti, mentalno i intelektualno sazreti, kao borac na Allahovom putu i pozivalac u Njegovu vjeru formirati i u općem smislu odgojiti na čvrstom vjerskom ubjeđenju i cjelovitom Islamu.

Međutim, pogledamo li desno i lijevo te pogledamo li stanje onih koji su se posvetili poučavanju i odgajanju, šta vidimo?

Vidimo - kakve li žalosti - da većina svojim učenicima i sljedbenicima daje iskrivljenu i nejasnu sliku o Islamu ili im prikazuju samo jednu stranu zanemarujući druge.

Primjeri davanje iskrivljene slike o Islamu su:

- U Islamu nema zakonodavnog sistema.
- Pobožan musliman ne treba ulaziti u politiku.
- Kada vidiš da ti učitelj čini grijeh, moraš ga smatrati dobrim djelom.
- Učitelj ne zapada u grijeh zato što je zaštićen i nepogrešiv.
- Učenik se ne može osloboditi poroka i okititi se uzoritošću, niti može stići do Allaha sve dok ne prizna svome učitelju sve grijehe koje je počinio i prijestupe koje je napravio.
- Ukoliko učenik ne potvrdi učitelju sve što čini, čak i loše misli, smatrat će se prekršiocem prihvaćene obaveze na pokornost.

Postoje i mnogi drugi slični primjeri koji su protiv zakona Uzvišenog Allaha i suprotni islamskom sistemu.

Primjeri koji govore jednostrano o Islamu zanemarujući i druge strane su:

- Neki se koncentriraju na upućivanje i vođenje računa samo o preobrazbi duše i njenom čišćenju, zanemarujući obavezu traženja da se rade dobra djela a sprečava činjenje loših djela, ustajanja protiv nepravde i silnika i dr.

- Neki se interesiraju samo za vanjsko manifestiranje Islama, formiranje u duhovnom smislu i izvršavanje obreda, a zanemaruju praktične aktivnosti i islamsko okupljanje radi uspostavljanja Allahova zakona na Zemlji.

- Neki svu svoju pažnju usmjeravaju na pozivanje vjeri Uzvišenog Allaha a nikako se ne zanimaju pomoću kojih pokreta, aktivnosti ili djelovanja se dolazi do uspostavljanja islamske države. Takvih i sličnih primjera je bezbroj, uz napomenu da su Islam i njegovi vjerski propisi cjelina koja se ne može dijeliti. Uzvišeni Allah u tom smislu kaže:

أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ

Kako to da u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi odbacujete?! Onoga od vas koji čini tako stići će na ovome svijetu poniženje, a na Sudnjemu danu bit će stavljen na muke najteže. (El-Bekara, 85.)

Pravi učitelj u vjeri i osviješćen i zreo učenjak je onaj koji daje potpunu sliku Islama. U Allahovoj vjeri nije dozvoljeno tajenje znanja, prešućivanje Istine, neobraćanje pažnje na pokuđene stvari, zanemarivanje obaveza, iskretanje riječi, strah od ljudi, klanjanje ljudima na visokim položajima i vladarima ili prešućivanje riječi koje govore o Allahu. Ko učini bilo šta od ovoga smatrat će se skrivateljem jasnih dokaza i Pravoga puta koje je Allah objavio. Štaviše, bit će među onima koje Allah neće pogledati niti ih od grijeha očistiti na Sudnjemu danu. Naprotiv, Allah će ih prokleti a proklet će ih i oni koji imaju pravo proklinjati.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ
اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ(١٥٩)إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ(١٦٠)

One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo proklinjati; oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv. (El-Bekara, 159.-160.)

Isto tako Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ
وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio i to zamjenjuju za nešto što malo vrijedi - oni u trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo doli ono što će ih u vatru dovesti; na Sudnjemu danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti - njih čeka patnja nesnosna. (El-Bekara, 174.)

I Allahov Poslanik ﷺ je prijetio Džehennemom i lošim posljedicama po one koji skrivaju znanje koje je Allah učinio da koristi ljudima u stvarima vjere ili one koji u nuždi prešućuju poznate vjerske istine.

Ibn Madže prenosi od Ebu Se'ida el-Hudrija da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko bude skrivao nauku koju je Allah učinio da u vjerskim stvarima koristi ljudima, Allah će takvoga na Sudnjemu danu žigosati vatrenim žigom."

* * *

Iskreni učitelji i učenjaci u islamskim naukama koji su u prošlosti držali vođstvo u preobrazbi, odgoju, upućivanju i čišćenju duša su, uistinu, uveliko i u potpunosti razumijevali Islam. Bili su na visokom stepenu pobožnosti i bogobojaznosti, a držali su se i islamske metode predstavljene u Knjizi Uzvišenog Allaha i Sunnetu Njegova Vjerovjesnika ﷺ. Štaviše, pružali su pravu sliku Islama u njihovom društvenom ponašanju i razumijevanju Islama i zadaći upućivanja i odgojnog usmjeravanja. Nikada nisu prešućivali pokuđene stvari kada bi smatrali obavezom da ih uklone. Obraćali su pažnju i na Istinu kada bi smatrali da je od koristi da o njoj govore. Nisu oklijevali ni kada je u pitanju odazivanje na svetu borbu na Allahovom putu.

Koliko su se ovi učitelji predvodnici i učenjaci u islamskim naukama držali islamskih propisa, Kur'ana i Sunneta vidjet ćemo upravo iz njihovih riječi.

- Imam Sehl et-Tusturi ističe: "Naš put je utemeljen na sedam stvari: pridržavanje Knjige, slijeđenje sunneta, jedenje halala, nevrijeđanje, izbjegavanje griješenja, često pokajanje i izvršavanje obaveza."

Međutim, među vodećim učenjacima u islamskim naukama ima i onih koji skreću pažnju na opasnost koja prijeti od mističara koji skidaju sa sebe i svojih sljedbenika obaveze i ne izvršavaju vjerske propise, daju prednost tekstovima nasuprot sadržaju i ponašaju se suprotno propisima Islama. Štaviše, oni upozoravaju svoje drugove i prijatelje da se klone njihovih zabluda i posrtanja te obznanjuju njihova mišljenja i laži:

- Sehl b. Abdullah et-Tusturi ističe: "Čuvaj se društva tri vrste ljudi: nemarnih silnika, licemjernih učača (Kur'ana) i mistika neznalica."[1]

- Imam el-Džunejd kaže: "Ovaj naš pravac je utemeljen na Knjizi i Sunnetu. Svi drugi putevi su zatvoreni za ljude (ne vode spasu), osim Poslanikova ﷺ puta."[2]

---

[1] Ibn 'Aûîba: *Šerhu-l-Hikam*, tom I. str. 76.

[2] *Er-Risala el-Kušajrijja*, str. 19.

Pored izdizanja Istine, odnosa prema lažnim i pokuđenim stvarima i prema svetoj borbi na Allahovom putu, da vidimo šta poznati autori kažu o ovim imamima, učiteljima u vjerskim naukama, u vezi s njihovim stavom i djelom u pitanjima borbe na Allahovom putu, utjecajem na pozivanje Allahovoj vjeri i upućivanjem na preobražaj i odgoj.

Među stanovištima trajne vrijednosti naših slavnih islamskih učenjaka je i stav Abdullaha b. el-Mubareka prema el-Fudajlu b. Ijadu kada je saznao da se el-Fudajl odao ibadetu u Haremu Mekke i da daje prednost miru nad borbom na Allahovom putu. Tim povodom Abdullah b. Mubarek mu je napisao poznatu kasidu od koje ćemo navesti nekoliko stihova:

Kada bi nas, klanjaču dvaju harema, samo vidio
Da se sa svojim ibadetom igraš, odmah bi shvatio

Dok se neki sa svojim konjima u besposlici dosađuju
Naši se konji u ratnome vihoru umaraju

Dok se nečiji obrazi suzama umivaju
Grudi naše krvlju našom se oblivaju

Dah vašega mirisa vama, naš miris nama
Uzdignuta prašina od kopita i najljepši prah

Kada je el-Fudajl čuo ove stihove, zaplakao je i rekao: "Istinu je kazao moj brat i lijep savjet mi je dao."

Kada mu je pisao ove stihove, el-Mubarek se nalazio u borbi na Allahovom putu u Siriji (Allah mu se smilovao i sa njim bio zadovoljan).

Koliko je velik učenjak kada sebe mjeri prema Istini, a ne Istinu prema sebi! Koliko je među svijetom dobar kao primjer kada im nudi Islam kao savršen put, bilo da je u pitanju vjersko ubjeđenje ili zakonodavstvo, vjera ili država, čišćenje od grijeha ili borba na Allahovom putu, obredoslovlje ili politika, govorenje istine ili obaveza traženja da se čine dobra djela, a odvraća od činjenja loših djela!

* * *

Tebi, brate odgajatelju, ne preostaje drugo nego da tražiš učitelja, ličnost upotpunjenu ovim pojmovima, u kojemu su sakupljene sve ove osobine, kako bi se tvoje dijete povezalo sa njim i on mu prenio

ispravno i savršeno islamsko učenje, uputio njegovo srce, misao i dušu na savršeni islamski put, vezao ga za Istinu, Allahov zakon i upute slavnih predaka, a ne za prolazne stvari i poročne osobe.

Pazi, dragi odgajatelju, da ne vežeš dijete za hvalisave učitelje, neobrazovane sufije i licemjere kojih je na sve strane danas!

- Učitelj koji sebi pripisuje čistotu i bezgrješnost je neznalica i hvalisavac.
- Učitelj koji traži od svoga učenika da mu prizna grijehe koje je počinio je neznalica i hvalisavac.
- Učitelj koji želi uputiti svoga učenika, a odvraća ga od utjecaja Kur'ana časnog i njegove upute te upute čistoga sunneta je neznalica i hvalisavac.
- Učitelj koji skriva nauku koju je Allah dao da koristi ljudima u pitanjima vjere ili u nuždi ne objašnjava poznate vjerske istine je neznalica i hvalisavac.
- Učitelj koji reducira Islam na čišćenje ljudske duše i njenu preobrazbu a zanemaruje druga islamska načela u sistemu islamskih propisa i životnih puteva i on je neznalica i hvalisavac.
- Učitelj koji se pretvara pred vlastodršcima, slavi ih odajući im zahvalnost a oprezno im se protivi je neznalica i hvalisavac.

Nema sumnje, brate odgajatelju, da će se dijete, ako se veže za svjestan primjer na način kako smo to objasnili i susretne učena islamski obrazovana učitelja onako kako smo opisali, odgajati na načelu pobožnosti i pokornosti Svemogućem Allahu, rasti na iskazivanju skrušenosti Uzvišenom Allahu i hrabrosti u Istini, postepeno se predavati izvršavanju obreda i borbi protiv neprijatelja na bojnome polju. U tom slučaju će se zahvaljujući gorljivom imanu, ponosu na Islam, mladalačkom elanu, stečenoj svijesti, utjecaju shvaćanja i osjećaju odgovornosti, predati uspostavljanju Allahova zakona na Zemlji.

Zahvaljujući ovakvome formiranju, koje je dostiglo savršenstvo i odgoju koje je primilo, dijete u rukama ovoga odgajatelja postaje jedna zdrava cigla u općem islamskom egzistiranju. U tom slučaju svojim rukama odgajatelj učestvuje u ostvarivanju slave Islama i pobjede muslimana, i uspostavljanju moćne kur'anske države, a to Allahu nije teško.

2. Vezivanje djeteta za čestito društvo

Vezivanje djeteta još od malih nogu za čestito vjerničko društvo je jedan od važnih činilaca u njegovu imanskom i psihičkom formiranju te moralnom i društvenom uzdizanju kako bi od njega steklo prosvijetljenu duhovnost, korisnu nauku, prefinjeno ponašanje i ispravan moral i osobine kojima će razviti svoju ličnost.

Na odgajatelju je da kod djeteta nadgleda efekte spajanja u jednu cjelinu onoga što stječe vezivanjem za učitelja s jedne strane i s druge strane onoga što stječe vezivanjem za čestito društvo, jer oprečnost između dva utjecaja i kidanje dviju veza u najčešće slučajeva vode u dvije dalekosežne opasnosti:

Prvo: dvostruko usmjeravanje i

Drugo: posrnulost u ponašanju.

Dvostruko usmjeravanje znači da će dijete koje se odgaja pod rukom islamski svjesnog učitelja a zatim ide među društvo koje nije na potrebnom stepenu razvijene islamske svijesti i potpuno aktivnog shvaćanja, zbog nedostizanja stepena intelektualne i kulturne zrelosti koja mu omogućuje razlučivanje ispravnog od pogrešnog, pasti pod utjecaj ovakvoga društva, prihvaćati od njega loše osobine, predati se njemu i usvojiti njihove ideje. U tom slučaju dijete će biti pod utjecajem dviju vrsta ideja i dviju različitih osobnosti: jedne svjesne i razborite, i druge defektne i neuke. To će ga dovesti u dodatnu nedoumicu i bolnu idejnu te psihičku borbu jer neće znati kuda da se okrene i gdje da pođe.

Posrnulost u ponašanju znači da će dijete kada vidi islamski obrazovanog učitelja ili svjesnu islamsku grupu koja mu nudi jedan Islam te svijest koja se u potpunosti razlikuje od Islama i svijesti društva u kojemu se kreće i pod čiji utjecaj pada, biti u jednome protivrječju i živjeti u neprestanom preispitivanju, nemiru i razmišljanjima. To će ga ponekad, kao rezultat reakcije na ova proturječja, odvesti u posrnulost u ponašanju i u vjerskom uvjerenju. Dakle, dovođenje u jednu cjelinu vezivanja za učitelja i vezivanja za čestito društvo jeste jedan od najvećih faktora u formiranju ličnosti djeteta i njegovu psihičkom i moralnom uzdizanju, kako ne bi živjelo u svijetu protivrječnosti, slabljenja ličnosti, zbunjenosti i psihičke borbe.

Prema tome, odgajatelj je dužan tragati za onim vrstama drugova za svoje dijete koji su od one vrste ličnosti kakvu on kao svjestan i razborit odgajatelj u njemu formira, o čijim smo svojstvima naprijed govorili i upoznali njene pojmove i ideje.

Ovako će vezivanje biti mudrije, utjecaj jači a objedinjavanje utjecaja u izgradnji ličnosti djeteta bolje.

* * *

Među stvari na koje odgajatelj mora paziti, za njih se interesirati i u njihovo ostvarivanje ulagati napore jeste vezivanje djeteta za četiri vrste društva:

Prvo: kućno društvo,

Drugo: društvo u mjestu stanovanja,

Treće: društvo u džamiji i

Četvrto: društvo u školi i na poslu.

Kućno društvo podrazumijeva braću i rodbinu i oni su prvi sa kojima se susreće, druži i upoznaje dijete. Oni su, također, prvi od kojih stiče, prihvaća i za koje se veže. Zbog toga je potrebno da odgajatelj u tom pogledu ima jaku kontrolu i stalan nadzor koji mu omogućuju da izbliza ili iz daljine otkrije kakvi su oni sa kojima se druži i susreće pa makar to bila i braća ili bliža rodbina.

Poznato je da je stariji brat za dijete uzor, bio dobar ili loš. Puste li otac ili majka da loš brat na svojim leđima u društvu nosi brata ili sestru, nema sumnje da će takav brat ili sestra utjecati svojim nemoralom na ostalu braću i sestre. Onda će biti teško odgajatelju ili ocu ispraviti njegovu posrnulost i korigirati njegovo ponašanje i vratiti ga na Pravi put, Allahov put i put spoznaje.

Praktično rješenje za predupređenje ovoga jeste ulaganje krajnih napora na sprečavanju stalnog miješanja i čestog druženja sa lošim bratom ili pokvarenim rođakom, kako djeca ne bi pala pod njihov utjecaj i stekla neke njihove hrđave osobine i niska moralna svojstva.

Na odgajateljima je, također, da tragaju za porodicom i rodbinom, odnosno djecom koja se odlikuju neporočnošću, uzoritošću, moralom i islamskom sviješću, i pripreme uspostavljanje društvenih veza između takve djece i svoje djece, da bi se takva veza učvrstila i ojačala, i da bi stekla od njih duševne i moralne vrline, svojstva dobra i plemenite ćudi.

U slučaju nepostojanja čestite rodbine i lijepog vjerničkog djeteta, na odgajatelju je da poduzme odlučne i energične korake na odvraćanju djeteta od uspostavljanja veza, druženja i miješanja sa takvom djecom. Štaviše, odgajatelj treba posvetiti veću pažnju praćenju, nadziranju i savjetovanju svoje djece. Ne smije žaliti truda na njihovu osvješćavanju i upozoravanju na loše društvo. Mora koristiti

svaku zgodnu priliku za usmjeravanje koje je u saglasnosti sa učvršćivanjem njihova vjerovanja i morala te očuvanje njihove zdrave prirode i čista i neporočna srca.

Ukoliko bude neophodno da dijete ima svoje društvo, jer se vidi da zbog druženja osjeća radost u svome srcu i odmor za dušu, zatim utjehu i strpljenje, stjecanje dobrih osobina i plemenit moral, na odgajatelju je da mu potraži čestito društvo mimo rodbine i da ga poveže sa takvim društvom. Na ovakav način odgajatelj prevodi dijete u čestitu sredinu i odgovarajuću okolinu.

* * *

Pod **društvom u mjestu stanovanja** podrazumijeva se druženje sa djecom koja žive u mjestu njegova življenja i njegovom susjedstvu u kojemu živi i u kojemu se odgaja.

Među općeprihvaćenim stvarima je da se u svakom naseljenom mjestu, bilo udaljenom ili bližem, primitivnom ili civiliziranom, zaostalom ili kulturnom, nalazi mnogo djece bez ikakva odgoja i morala, što se očituje u pokazivanju bestidnosti, izgovaranju besramnih i odvratnih riječi, lošem odgoju koji se demonstrira pred prolaznicima, čestitim i razvratnim ljudima, mladim i starim te ženama i muškarcima.

Na liječenju od ove opasne pojave se moraju angažirati odgajatelji i svi drugi koji su odgovorni za odgoj djece. Svi moraju sarađivati na njenom iskorjenjivanju među svijetom. O ovoj smo pojavi dovoljno govorili u poglavlju “Odgovornost za moralni odgoj” i tamo se može naći više o ovome.

Međutim, ono što nas nagoni da ukazujemo na ovu pojavu jeste skretanje pažnje odgajateljima na pogoršanu situaciju u koju su zapala većina naše djece a koja se ogleda u raspadanju morala, lošem odgoju i idejno-vjerskom skretanju. Zbog toga moraju udvostručiti napore i nastaviti sa aktivnostima na preobražavanju djece u njihovom vjerskom učenju i na moralnom uzdizanju, i u tom smislu birati najdjelotvorniji put i najkorisnija sredstva za oslobađanje djece iz ove strašne peći i lošeg okruženja u kojima nam žive djeca.

A među najvažnijim časnim sredstvima - prema većini pedagoga i sociologa - jeste vezivanje djeteta za čestito društvo, a najistaknutije i najdjelotvornije među ovima je vezivanje djeteta za uzorita druga u najbližoj okolini stanovanja ili susjedstvu sa kojim će se stalno družiti u džamiji, slobodnom vremenu, učenju, bavljenju sportom ili zdravim izlascima u šetnju.

Nema sumnje da vezivanje za ovakvo društvo iz susjedstva ne samo da čuva dijete od utapanja u svjetinu mjesta življenja i stapanje sa njihovom devijantnom i posrnulom djecom, nego mu omogućuje i zaštitu njegova čistog vjerskog ubjeđenja od skretanja i morala od raspadanja i izopačenja.

Zato, brate odgajatelju, nastoj vezati svoje dijete za čestito društvo u mjestu u kojemu živiš uz dodatnu pratnju, stalnu kontrolu i trajno usmjeravanje da bi ti dijete bilo u društvu neporočnih i uzoritih vjernika.

* * *

Pod **društvom u džamiji** podrazumijeva se društvo sa djecom koja imaju naviku klanjanja u džemaatu, odlaska na džumu i prisustvovanja predavanjima.

Prema mojemu mišljenju dijete koje samo od sebe ili po uputstvu roditelja ili odgajatelja stekne naviku odlaska u džamiju, u takvome djetetu je ukorijenjen duh imana i pokornosti Uzvišenom Allahu i pridržavanje Islama u svim zapovijedima i zabranama. To je dijete od koga je očekivati samo dobro i nadati se samo korisnom i čestitom.

I kada uspije, ovakvo dijete koje ide u džamiju kao i onaj ko ga usmjerava i poučava, ko bdije nad njegovim odgojem utemeljenim na čvrstim islamskim principima i vjerodostojnim moralnim načelima kao i potpunom idejnom osvješćivanju, takvo će dijete, bez ikakve sumnje, biti onaj u koga se opravdano polaže nada u izgradnji visoke zgrade Islama i uspostavljanju moćne države Islama.

Ovom prilikom želim upozoriti na to da su društvo iz mjesta stanovanja i džamijsko društvo dvije nerazdvojive stvari. Prema tome, nema nikakve koristi od mjesnog druga ako ne klanja i ne ide u džamiju. Kakvu korist može imati neko ko ide u džamiju od druga sa kojim se druži a koji ne okreće svoje lice prema kućama u kojima je Allah dozvolio da se spominje Njegovo ime?

Ako teži da svome djetetu odabere najdostojnije društvo i najbolje prijatelje, da ga veže za njih i da učvrsti vezu među njima, onda izbor mora biti onaj koji ide u mjesnu džamiju jer su takvi iskreni, čistog imana i plemenita i neporočna morala.

Ovdje dolazi do izražaja uloga odgajatelja u nadgledanju djeteta i onoga ko se sa njim prijateljuje u njihovu ustrajnom klanjanju u džemaatu, prisustvovanju usmjeravajućim i poučnim predavanjima koja se održavaju u džamiji, posjećivanju kružoka učenja Kur'ana časnog kojeg organiziraju učeni ljudi i učitelji u kućama Uzvišenog Allaha.

Roditelji ne smiju zanemarivati ni podsticanje i podstrekivanje djece na odlazak u džamije Uzvišenog Allaha sve dok se u potpunosti ne predaju klanjanju namaza u njihovim vremenima, ne počnu se takmičiti u odlasku na namaze u džema'atu i ne ustraju u prisustvovanju kružocima učenja Časnog Kur'ana i islamskih nauka u određenim terminima.

Zato, brate odgajatelju, ustraj da vežeš svoje dijete za džamijsko društvo na način koji smo razjasnili sa svim napomenama i uz stalno podsticanje da bi ti dijete bilo, ako Bog da, među neporočnim muslimanima i u društvu uzoritih i dobrih ljudi!

* * *

Pod **društvom u školi i na poslu** misli se na druženje djeteta sa djecom iz njegova razreda i njegove generacije u školi u koju ide i u kojoj uči, ili društvo na poslu gdje radi i zarađuje.

U kontekstu govora o školskom društvu želim skrenuti pažnju odgajateljima na jednu važnu činjenicu koja zavređuje da se o njoj kaže nekoliko riječi.

Ona se sastoji u tome da je škola danas u zemljama u kojima vladaju lažne ideje, ateistička stremljenja i uvezena načela, postala - nažalost - plodno tlo za ove ideje, stremljenja i načela - pitamo se samo pod čijim pokroviteljstvom?

Pod pokroviteljstvom učitelja koji su prodali svoju savjest šejtanu a dušu strancu?

Pod pokroviteljstvom lažnih učenja koja nemaju cilja osim izazivanja sumnje u vjeru i borbe protiv Islama?

Pod pokroviteljstvom ideoloških studentskih organizacija koje primaju naređenja od društava kojima pripadaju a koja među studentske redove ubacuju obmane, nemar i sumnjičavost?

Pod pokroviteljstvom ženskih udruženja koja nemaju određenu misiju niti cilj osim ustajanja protiv islamskog oblačenja koje je znak neporočnosti i čednosti, zatim protiv islamskog sistema koji pravedno tretira ženu i protiv islamskih pravnih načela koja svakome daju ono što mu pripada. Koliko je samo izbačeno parola o oslobađanju žene ili o njenom izjednačavanju sa muškarcem!?

Pored ovih raznolikih stremljenja, različitih pravaca i bijednog propadanja ponekad nalazimo i one koji u školi pozivaju na ispravnu vjeru, Islam kao Istinu, moralne vrijednosti i uzorita načela odgoja.

Poslije razjašnjenja ove veoma važne činjenice na tebi je, brate odgajatelju, da uložiš truda i udvostručiš napor u oslobađanju svoga djeteta iz ovoga mraka i iz ove zalutale i iskvarene sredine. Ovo se oslobađanje može ostvariti jedino uz pomoć svjesnog i čestitog đačkog i studentskog društva za koje ćeš vezati svoje dijete dok prolazi kroz ove etape obrazovanja i kulturnog formiranja, bez obzira da li se radilo o osnovnom, srednjem ili fakultetskom obrazovanju. Najbolje bi bilo da mu društvo čine mjesni i džamijski drugovi, ukoliko ih može naći, kako bi čvrstina čestitog društva bila još jača a rezultati u postizanju dobra za dijete veći. Ukoliko ne može naći ovo društvo, onda se izbor mora temeljiti na principima prijateljstva, ispravnosti vjerskog ubjeđenja i morala te praktičnom izvršavanju vjerskih obreda, naročito namaza.

Smilovao se Allah onome ko ovako lijepo reče:

Dočepaš li se drži se okrilja kreposnog
Jer takvih na svijetu je malo

Želio bih još govoriti o školi da ti skrenem pažnju, brate odgajatelju, na jednu drugu činjenicu za koju moraš biti zainteresiran i na nju obratiti pozornost, a to je slanje ženske djece u školu i okolnosti u kojima dolazi do sentimentalnog i psihičkog utjecaja na njih.

Znaj, brate odgajatelju, da brojne sklonosti koje se u ženi formiraju, padanje pod utjecaj raznih želja i izazova, savremena kulturna iskušenja, ukrasi ovoga svijeta i njegove varljive pojave koje je prate, veoma brzo ženu odvraćaju od Istine, utječe na nju da se prilagođava okolini, predaje strastima i ide u korak sa savremenim strujanjima bez vjerskih ograničenja, kritike savjesti i razuma, i bez obzira na posljedice.

Zbog toga je nužno da mnogo više posvetiš pažnje ženskoj djeci u odnosu na mušku da se ne bi pokolebala u svome imanu, moralno iskvarila ili poskliznula u provaliju razvrata i bluda, ili, pak, priključila raznim antivjerskim organizacijama i strankama koje bi od nje istrgle ono najbolje što ima - Islam i čast. Islam te obavezuje, dragi odgajatelju, da svojoj kćerci osiguraš dobru klimu, pravovjernu sredinu u kući i školi koje će je čuvati od padanja u grijeh i od posrnuća.

Među sredstvima koja osiguravaju čestitu sredinu je da je vežeš za pravovjerne pozivateljke Allahovoj vjeri koje će stalno biti u kontaktu i družiti se sa njom. Potrebno je da joj osiguraš i uzorite drugarice sa

kojima će se povezati i od njih stjecati plemenita svojstva, bez obzira da li su te drugarice njene rođake ili prijateljice iz škole. Pored ovoga neophodna je kontrola, nadgledanje i stalno i kontinuirano usmjeravanje. Jedino će tako ostati sigurna, u imanu, čestita i moralna, i držat će se islamskih načela i islamskog trajno vrijednog učenja. Osjetiš li da nisi u stanju osigurati svojoj kćerci ova sredstva zaštite i čistote, niti da joj osiguraš čestitu sredinu, strogo ti je zabranjeno da ovo biće gurneš u provaliju i da je baciš na ova klizava mjesta jer može izgubiti ono najbolje što ima - vjeru i čast.

Znaj, brate odgajatelju, da sve ono što se odnosi na školsko društvo, odnosi se i na društvo na poslu. Nažalost, mnoga preduzeća i organizacije su prepune radnika bez ikakva morala, odgoja i vjere. Štaviše, ima i takvih koji zavisno od vlastitog nivoa prihvaćaju ateističko-nevjernički crveni komunizam. Ima i takvih koji pripadaju raznim radničkim sindikatima koji ne pridaju važnost vjeri uopće, niti moralnim vrijednostima koje je donio Islam. Među njima ima i onih koji po svojim slobodoumnim usmjerenjima i nemoralnim stremljenjima žive životom životinja. Oni nemaju druge brige osim da nahrane svoju seksualnu nezasitost i nagon za strašću. Oni nemaju ideala osim da se valjaju u blatu alkohola, kocke i razvrata, da slušaju glupe pjesme, odlaze u razvratne klubove i pozorišta da bi svoju ljudskost i dostojanstvo žrtvovali pred bestidnom pjevačicom, bijednom plesačicom ili razvratnom bludnicom.

U isto vrijeme ima i radnika koji paze na vjeru, čestitost, moral i pridržavanje islamskog načina života koji je donio Poslanik Islama ﷺ. Međutim, oni su manjina u odnosu na nemoralne grupe kojih su prepune radionice i fabrike u javnom i privatnom sektoru u većini zemalja. Islam ti naređuje, dragi odgajatelju, da u radionicama i fabrikama tragaš za čestitom grupom ljudi i vjerničkim društvom, da svoje dijete vežeš za njih. Kada se zaboravi oni će ga podsjetiti, kada se sjeti oni će mu pomoći, kada ga vide da je skrenuo i posrnuo izbavit će ga i zaštititi, samo da bi ostao zauvijek čestita i moralna osoba.

Kada uporedo sarađuju i kada se udruže kućno usmjeravanje i čestito društvo, svejedno bilo ono školsko, sa posla, mjesno ili džamijsko, dijete će se zasigurno preobraziti, popraviti, islamska ličnost mu se upotpuniti i uvijek biti sigurno, čestito i moralno. S tim u vezi je i preporuka Ibn Sínaa "da sa djetetom u školi trebaju biti djeca lijepo odgojena i pohvalnih navika, jer dijete od djeteta uči i prihvaća, i jedno prema drugome osjećaju naklonost."

Zato ustraj, brate odgajatelju, u pridržavanju ovih plemenitih pedagoških pravila i vjerodostojnih islamskih načela koja će ti sačuvati dijete od propadanja, lutanja, skretanja i posrnuća.

To se može postići jedino pomoću društva koje smo naprijed spomenuli i naširoko o njemu govorili. Tako će ti dijete uvijek biti na Pravome putu, dobro znati šta je život i koji je put kretanja.

قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ

Reci: 'Ovo je moj put, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je hvaljen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.'' (Jûsuf, 108.)

* * *

Na kraju, brate odgajatelju, dajem ti nekoliko islamskih preporuka i upozorenja na loše vršnjake i loše i pokvarene drugove, da bi znao kako se Islam interesira za čestito društvo te naređuje i usmjerava na njega.

Uzvišeni Allah na više mjesta u Kur'anu časnom o ovome govori:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا(٢٧)يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا
خَلِيلًا (٢٨)لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا(٢٩)

Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: 'Kamo sreće da sam se uz Poslanika Pravoga puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo, on me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!' - a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu. (El-Furkân, 27.-29.)

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَٰكِن كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

A drug njegov će reći: 'Gospodaru naš, ja ga nisam silom zaveo, sâm je u velikoj zabludi bio.' (Kâf, 27.)

الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili. (Ez-Zuhruf, 67.)

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Tirmizi veli: "Čovjek je na vjeri svoga prijatelja, pa neka svako od vas gleda sa kim prijateljuje."

Isto tako u drugome hadisu koji prenose Buhari i Muslim, Poslanik ﷺ veli: "Primjer uzoritog druga i lošega druga je kao primjer onoga koji nosi miris i onoga koji puše na kovački mijeh. Ovaj koji nosi miris može ti ga dati, ili ga ti kupiš od njega ili da osjetiš njegov prijatan miris. Onaj što puše u kovački mijeh može jedino da ti zapali odjeću ili da osjetiš od njega neugodan miris."

U hadisu koji prenosi Ibn Asakir, Poslanik ﷺ kaže: "Čuvaj se lošeg druga jer po njemu se prepoznaješ."

Neka se Allah smiluje onome ko reče:

Ne pitaj o čovjeku ništa, već za
druga mu pitaj
Jer svaki drug se za drugom
svojim povodi

* * *

3. Vezivanje djeteta za pozivanje Allahovoj vjeri i onoga ko poziva u Allahovu vjeru

Među osnovne činioce upotpunjavanja ličnosti djeteta i njegova psihičkog, društvenog i misionarskog osposobljavanja spada - još od kada počne razumijevati život i shvaćati vlastite odgovornosti - vezivanje za rad na pozivanju u Allahovu vjeru i aktivnosti na uzdizanju Allahove riječi. To podrazumijeva razvijanje u dječijoj psihi duha pozivanja Allahu, hrabrosti u Istini i usađivanja strpljivosti. Kada se u njegovoj duši učvrste misionarske osobine i navedena psihička svojstva, takvo će dijete krenuti poput lava u širenje Allahove vjere, a da Mu se pri tome neće moći ništa prigovoriti, niti će ga ikakva životna prepreka ili nesreća moći od puta kojim je krenuo odvratiti.

Samo islamski obrazovan učitelj koji pri sebi ima univerzalna svojstva poučavanja koja se odnose na sveobuhvatno razumijevanje, svijest, izgaranje za Islam i pokretljivost na njegovom putu, može biti taj koji će odgajati dijete u duhu pozivanja Allahu, borbe na Allahovom putu, osjećaju odgovornosti i stalnim radom na uzdizanju Allahove riječi. Štaviše, on će ga pripremiti da bude vojnik koji će se boriti za Istinu i pozivati u Islam, širiti Objavu svoga Gospodara i neće se bojati nikoga osim Allaha.

Ako se djetetu osigura odgovarajuća klima za pozivanje u Allahovu vjeru koja uključuje za to potrebna sredstva i kada mu se pripreme uvjeti za misionarski rad koji pretpostavljaju, između ostalog, i razvijanje motiva zbog kojih se dijete predaje takvome radu, ono će u tom slučaju još u dobu djetinjstva rasti i razvijati se u duhu borbe na Allahovom putu, upućivanja svijeta na Pravi put i spašavanju čovječanstva. Štaviše, ovaj misionarsko-džihadski duh će se ukorijeniti u njemu, ustaliti u njegovom biću i, na kraju, postati dio njegove prirode, morala i navike.

Kada se dijete u slobodnom vremenu zabavi pozivanjem Allahu i misionarskim radom, kada prakticira uspostavljanje veza sa ljudima, sa njima se susreće i razgovara, onda možemo reći da smo ispunili njegovo slobodno vrijeme stvarima od kojih će i sam imati koristi a koje će pozitivno djelovati i na njegov narod i društvo. Istovremeno smo razvili u djetetu i društvene karakteristike koje će oslobađati njegove sklonosti, formirati ličnost, pripremiti ga da bude borac za Istinu i čovjek misionarstva i Islama.

Međutim, kako pripremiti dijete da bude misionar? Koje su to etape kroz koje mora proći da bi stiglo u redove zapaženih misionara i do stepena ljudi praktičara?

Prema mojemu mišljenju ovo su te etape:

1. Psihička priprema

Ovo se postiže predstavljanjem bolne stvarnosti u koju je dospio islamski svijet s jednog kraja na drugi, a što pretpostavlja predstavljanje borbe načela i ideja, predstavljanje političke i društvene rascjepkanosti, predstavljanje pojave izopačenosti i slobodoumnosti, predstavljanje krstaških, židovskih, komunističkih i imperijalističkih zavjera, predstavljanje beznađa i očaja koji je poklopio mnoge muslimane te mnoga druga stanja koja nisu nepoznata ni najslabijem muslimanu na svijetu.

Ovo je slika stvarnosti i opis sadašnjosti što tjera dijete da se obavezno prihvati pozivanja Allahovoj vjeri i misionarskom poslu. Štaviše, u tom slučaju smo ga psihički pripremili da izađe na poprište pozivanja vjeri, ubjeđivanju i predanosti.

2. Navođenje primjera

Ovdje smo došli do uloge odgajatelja ili islamski obrazovanog učitelja u ubjeđivanju djeteta o nužnosti pozivanja Allahovoj vjeri i misionarskog rada u cilju jačanja Allahova zakona i uzdizanja zastave Islama.

Postoje dvije vrste davanja primjera koji se razlikuju s obzirom na cilj:

1. Davanje primjera radi otklanjanja očaja i beznađa, i stvaranja nade i optimizma.

2. Davanje primjera koji potiče muslimana na rad, žrtvovanje i ustrajnost, ma kakve bile prepreke i posljedice.

Što se tiče prve vrste navest ćemo kao primjere sljedeće historijske događaje:

- Ko je mogao i pomisliti da će muslimani uopće i postojati nakon što su se razjedinili, podijelili i odmetnuli od vjere nakon smrti Allahova Poslanika ﷺ. U prvo vrijeme, u doba halife Ebu Bekra ؓ, pojavilo se vrijeme predislamskog fanatizma koje kao da je ličilo vremenu šejtanskom. Muslimani su se odmetali od Islama. Oni koji su se javno prikazivali muslimanima odbijali su da daju zekat. Neki su odustajali od klanjanja namaza. Muslimani su poslije smrti Poslanika ﷺ bili kao ovce noću raspršene - kako ih je opisala Aiša, radijallahu 'anha. Situacija je dostigla do očaja tako da su neki muslimani govorili Ebu Bekru: "O halifa Allahova Poslanika, ti nemaš snage da se boriš protiv svih Arapa. Čuvaj svoju kuću, zaključaj vrata i Allahu se klanjaj dok ti ne dođe smrt."

Međutim, u srce ovoga čovjeka skrušena i lahke suze, tihog i blagog, beznadežnost nije mogla ući, a ni zbog Allahove milosti i pomoći nije mogao očajavati. I u ovome opasnom trenutku njegova hilafeta on se odjednom pretvara u čovjeka uzburkana poput mora, srdita poput lava, koji počinje vikati pravo u lice Omera: "Je li, silniče u paganstvu, a slabiću u Islamu? Šta, da ih pridobijem izmišljenom čarolijom (*sihrom*) ili klevetničkom poezijom? Daleko od toga! Allahov Poslanik ﷺ je otišao i Objava je završena. Tako mi Allaha, borit ću se protiv njih dok je sablje u mojoj ruci. Tako mi Allaha, borit ću se protiv onih koji su napustili namaz i zekat. Objava je ispunjena i upotpunjena. Zar da se vjera krnji a ja živ? Tako mi Allaha, ako mi odbiju dati zekat koliko devče ili ovcu ja ću sa njima zaratovati."

Omeru ؓ nije preostalo ništa drugo osim da izjavi: "Allah je otvorio dušu Ebu Bekra za borbu i sada znam da je u pravu."

Ovako je mogao postupiti Ebu Bekr ؓ zahvaljujući svome imanu, odlučnosti, borbi na Allahovom putu i velikoj ličnoj snazi i želji da vrati islamskoj državi stabilnost i učvrsti njenu moć i čistotu.

- Ko je mogao i pomisliti da će muslimani i postojati nakon što su križari osvojili mnoge islamske zemlje, uključujući i džamiju el-Aksa i područja oko nje, i držali ih u svojim rukama skoro jedno stoljeće?

- Ko je mogao pomisliti da će se ove zemlje osloboditi pod vođstvom junaka Salahuddina u odlučujućoj Bici na Hittinu i da će muslimani ponovo biti suveren narod sa svojom moći i slavom kakvu su sebi pribavili u historiji!?

- Ko je mogao i pomisliti da će muslimani i postojati nakon što su Tatari i Mongoli sa jednog do drugog kraja razorili islamski svijet i na užasan način obeščastili muslimane, njihova bogatstva i interese?

Čak se govori da se Hulagu ispeo na visoka brda preko muslimanskih glava.

- Ko je pomislio da će se ove zemlje osloboditi pod vođstvom neustrašivog junaka Kutuza u odlučujućoj Bici Ajnu Džalut i da će muslimani ponovo steći slavu, ponos, ugled i suverenitet čime su se generacije ponosile?

Optimizam je preduvjet pobjede a moralna snaga svakog naroda je ta koja pokoljenja i njegovu omladinu podstiču da očaj pretvore u nadu, poraz u pobjedu, slabost u snagu, poniznost u slavu i razjedinjenost u jedinstvo.

I kada, brate odgajatelju, u dijete ulij̇eš svojstva nade i optimizma, i ono će se neizostavno dati na polje pozivanja Allahovoj vjeri. Štaviše, bit će jedan od vojnika i jedan od čvrstih i strpljivih mladića.

Što se tiče druge vrste navest ćemo sljedeće primjere:

- Prvi primjer je svakako naš Vjerovjesnik ﷺ koji se na putu pozivanja u Allahovu vjeru susretao sa raznim vrstama patnji, zlostavljanja i nanošenja bolova.

U vjerovjesničkoj biografiji su zabilježeni mnogi primjeri i događaji koji se odnose na to.

- Prva grupa drugova Allahova Poslanika ﷺ su primjer koji pokazuje kako se treba na pravi način boriti na Allahovom putu. Oni su se imanom velikim kao brda predali obavezi pozivanja Allahovoj vjeri još u prvoj, mekanskoj etapi i nisu posustajali, predavali se niti gubili snagu. Naprotiv, posao i teškoće su im povećavali iman i predanost. Oni su ti za koje Abdullah b. Me'sud ﷺ kaže: "Ko traži uzora sebi neka se ugleda na drugove Allahova Poslanika ﷺ, jer su oni najpobožniji, najučeniji, sa najmanje usiljenosti u sebi, najispravnijeg

vladanja i najboljega statusa. Allah ih je odabrao da čine društvo Njegovu Vjerovjesniku ﷺ i da uspostave Njegovu vjeru. Zato se upoznajte sa njihovim vrlinama i slijedite ih u njihovim djelima jer su oni bili na Pravome putu." Primjeri njihove ustrajnosti, požrtvovanosti i strpljenja su brojni i posvuda rašireni.

- Primjeri ljudi koji su se posvetili pozivanju Allahovoj vjeri tokom historije kroz mnoga stoljeća pa sve do danas su poznati po svojim sjajnim stajalištima i nezaboravnim žrtvovanjima. Njima se ponose generacije kroz stoljeća kao što su el-Hasan el-Basri, el-Izz b. Abdusselam, Munzir b. Se'id, Ahmed b. Hanbel, Ebu Gijas ez-Zahid, imam Hasan el-Bena, eš-šehid Sejjid el-Kutb i stotine drugih koji su bili kao brda izdržljivi, kao stijene čvrsti i primjeri strpljenja i požrtvovanosti.

I kada, dragi odgajatelju, na misionarskom putu pozivanja u Allahovu vjeru, u svoje dijete uliješ svojstva požrtvovanosti, strpljivosti i ustrajnosti, ona će se utisnuti u njemu i uvući se u njegovu dušu i srce. I ono će u tom slučaju, tražeći za sebe put kao primjer na koji se u životu treba ugledati, slijediti njihov način života i krenuti njihovim putem. U tom slučaju bit će od onih na koje se odnose riječi Uzvišenog Allaha:

أُوْلَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ *Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put.* (El-En'âm, 90.)

3. Isticanje vrijednosti pozivanja Allahovoj vjeri

Odgajatelj je dužan dijete ubijediti u veliku nagradu koja čeka onoga ko krene na put pozivanja u Allahovu vjeru i među svijetom širi vječnu poruku Islama.

- U svijest mu treba usaditi da su oni koji pozivaju Allahovoj vjeri najbolji i najvredniji ljudi, što se temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćate, i u Allaha vjerujte. (Ali 'Imrân, 110.)

- U svijest mu treba usaditi da su oni koji pozivaju Allahovoj vjeri i na ovome svijetu i na Ahiretu sretni i uspješni, što se temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

I neka među vama bude zajednica koja će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro, a od zla odvraćati - oni će biti spašeni. (Ali 'Imrân, 104.)

- U svijest mu treba usaditi da onima koji pozivaju Allahovoj vjeri nije niko ni blizu po časti, ugledu i dobročinstvu, što se temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: 'Ja sam doista musliman!' (Fussilat, 33.)

- U svijest mu treba usaditi da oni koji pozivaju Allahovoj vjeri imaju istu nagradu kao i oni koji ih budu slijedili a da im se njihova nagrada neće ništa umanjivati, što se temelji na riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Muslim i autori zbirki *Sunen*: "Ko poziva na Pravi put imat će istu nagradu kao i oni koji ga budu slijedili a njihova se nagrade neće ništa umanjiti."

- U svijest mu treba usaditi da je trag koji ostave u društvu i uputa koju preko njih Allah ostvari, bolja od cijele Zemlje, što se temelji na hadisu koji prenosi Buhari: "Tako mi Allaha, da jedan čovjek primi Islam zahvaljujući tebi bolje je za tebe od krda deva.[1]" U drugoj verziji: "Bolje je za tebe od onoga što obasjava Sunce (cijela Zemlja) dok ne zađe."

Kada, brate odgajatelju, ove činjenice o vrijednosti pozivanja Allahovoj vjeri predočiš djetetu i kada ih usadiš i utvrdiš u njegovoj svijesti, ono će zasigurno dobrovoljno i prema vlastitim izboru krenuti ovim putem u želji da zaradi nagradu i sevap kod Onoga u čijoj se ruci nalaze ključevi svih stvari, na mjestu Istine kod Svemogućeg Gospodara.

4. Objašnjavanje općeprihvaćenih principa pozivanja Allahu

U ovoj etapi odgajatelj je dužan objasniti općeprihvaćene principe pozivanja Allahovoj vjeri kako bi ih se dijete držalo i po njima se vladalo, bez skretanja ili odustajanja, da bi njegov utjecaj bio dalekosežniji a rezultati do kojih dolazi uvijek vredniji i bolji.

---

[1] Crvene deve su vrsta deva kojima su se Arapi ponosili.

Ovi principi izgledaju kako slijedi:

a) Da poznaje propise u vezi sa svakom stvari na koju poziva da se izvršava ili traži da se ne čini, kako bi naredba ili zabrana uvijek bila u saglasnosti sa islamskim propisima i načelima Islama. Istinu Uzvišeni iznosi kada kaže:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?'* (Ez-Zumar, 9.)

b) Da mu djela budu uvijek u saglasnosti sa riječima, kako bi svijet prihvaćao njegove upute i odazivao se na njegove pozive. Koliko su nesretni oni koji govore ono što sami ne čine! Kolike su neznalice oni koji traže od drugih da čine dobra djela a zaboravljaju sami sebe! Koliko je značajno i odvratno ono što Allah kaže za ovakve!

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ(٢)كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ(٣)

O vjernici, zašto jedno govorite, a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koje djela ne prate. (Es-Saff, 2.- 3.)

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

Zar da od drugih tražite da dobra djela čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete? (El-Bekara, 44.)

c) Da u pogledu nekog pokuđenog djela postoji opća saglasnost, kako svijet zbog svojega fanatizma ne bi pao u idejnu, duševnu i društvenu zbrku. Ovo se naročito odnosi na pitanja za čije je rješavanje potreban konsenzus među imamima. Davno je rečeno: “Ko slijedi učenog susrest će ispravan Allaha.”

d) Postepeno uklanjati pokuđeno djelo kako se na kraju ne bi došlo do neočekivano lošeg rezultata. Postepenost se kreće od savjeta ka zastrašivanju Allahom, prijetnjama, oštrom prijekoru riječima pa do uklanjanja rukom. Ovo je istovremeno i ispravno i mudro. Uzvišeni Allah u tom smislu veli:

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا *Onaj kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim.* (El-Bekara, 269.)

e) Da bude prijatan, blag i lijepe ćudi kako bi svojom prijatnošću i plemenitim moralom pridobio srca ljudi i oni se odazvali na prijatnost njegovih savjeta i blagost riječi. Istinu Uzvišeni iznosi kada kaže:

ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ

Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj. (En-Nahl, 125.)

f) Da strpljivo podnosi uvrede, ne očajava i ne osjeća malodušnost kada mu se od strane tvrdoglavosti oholih, gluposti neznalica i ismijavanja podrugljivaca nešto dogodi. U tom smislu da vidimo mudri savjet Lukmana svome sinu koji prenosi Kur'an časni:

يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ

O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi - dužnost je tako postupati. (Lukmân, 17.)

Ovo bi, brate odgajatelju, bili najvažniji općeprihvaćeni principi[1] pozivanja u Allahovu vjeru Islam i upućivanja ljudi na put dobra. Tebi preostaje jedino da svoje dijete - još od djetinjstva - počneš upućivati na ovakvo pozivanje kako bi se na to postepeno naviklo i shvatilo njegove etape i principe, da bi u budućnosti od njega postao uspješan islamski misionar na kojega će se prstom upirati zbog njegove mudrosti, stila, društvenosti, lijepog morala i velikog utjecaja.

5. Prelaženje sa upućivanja na prakticiranje

U ovoj veoma važnoj etapi odgajatelj prelazi na praktičnu stranu društvenog uzdizanja i formiranja djeteta kao islamskog misionara.

Dobro bi bilo, dragi odgajatelju, da u početku ovakvoga formiranja dijete vežeš za iskrenog i iskušanog misionara od kojega bi primao upute, usavršio principe misionarstva i u njegovu društvu uvježbavao praktičnu stranu pozivanja ljudi na dobro.

Poznato je da ovakvo vezivanje od ranih godina mnogo utječe na sazrijevanje djeteta u misionarskom radu, društvenom odgoju i upotpunjavanju dječije ličnosti u psihičkom i etičkom pogledu.

---

[1] Pogl. drugi dio ovoga djela, poglavlje "Društvena kontrola i kritika" gdje se mogu naći prilično zadovoljavajuće objašnjeni ovi principi sa mnoštvom primjera.

Poslije ove etape slijedi praktično uvježbavanje samostalnog pozivanja drugih na uputu i preobražaj. Ovo se ne može ostvariti bez praktične vježbe, ličnog pozivanja drugih na dobro i bez pomoći učitelja ili kontrole drugoga.

Međutim, prije nego što počne sa praktičnom probom pozivanja na činjenje dobrih djela, bilo bi dobro da odgajatelj ili drugi pozivalac Allahovoj vjeri podsjeti dijete na principe i etape misionarstva kako bi svoje pozivanje obavilo na najprecizniji i najbolji način. Tek poslije toga dijete izlazi na polje pozivanja u Allahovu vjeru kao aktivan i zadovoljan vjernik. Izlazi ka pozivanju druga u školi koji ne pridaje važnost izvršavanju islamskih obreda, ne vodi računa o obavljanju namaza, niti u svome životu ide putem uzoritih i čestitih ljudi.

Ovdje dolazi do izražaja umješnost djeteta u pozivanju svoga prijatelja na namaz i njegovu izbavljanju iz pokvarene i posrnule sredine. Ovdje se sada u ubjeđivanju, prihvaćanju i upućivanju pokazuje utjecajnost njegove ličnosti. Ovdje se sada otjelotvoruje njegova misionarska moć u privlačenju ljudi, njihovim stavljanjem pod svoj utjecaj, iskazivanju ljubavi prema njemu i dometu odziva u ono što poziva i što naređuje.

Nakon završetka praktične etape pozivanja slijedi uloga odgajatelja, učitelja ili drugog misionara koji će ispitati dijete o rezultatima koje je postiglo i ocijeniti etapu kroz koju je prošlo. Ukoliko ga ocijeni dobrim u izvršenju pozivanja, primjeni potrebnih principa i etapnom postupanju, zahvalit će mu na učinjenom, podstaknuti ga na dalji uspješan rad i tražiti još više misionarske aktivnosti u društvu i među ljudima.

Ukoliko ocijeni da je dijete griješilo u toku pozivanja i da nije slijedilo prave principe, uputit će ga na prava obilježja i ispravan put pozivanja. Mentor ili odgajatelj su dužni zajedno sa djetetom da slijede ovaj put, ispitaju ga i ocijene svaku njegovu misionarsku akciju koju poduzme. Kada ocijene da je sazrelo u misonarskom pogledu, da je izvrsnog ponašanja i da je društveno, poslat će ga u zaostalu sredinu da u njoj vrši misiju pozivanja u Allahovu vjeru i preobraćanja ljudi na najbolji način i u najboljemu smislu. Širit će principe Islama ne bojeći se nikoga osim Allaha, čak ako ga na tom putu spopadnu patnje i razne vrste bolova. Dovoljno će mu biti za ponos i čast što će oponašati vjerovjesnike u mukama kroz koje su oni prolazili i što će se povoditi za uzoritim velikanima i onim što je njih sustizalo. Ovo je Allahov zakon za svakoga ko poziva na činjenje dobrih djela i preobrazbu ljudi a za Allahov zakon zamjenu ne možeš naći niti naići na odstupanje od Njegova zakona.

* * *

Ukoliko, brate odgajatelju, želiš da ti dijete bude borac za Islam i pozivalac na Istinu, moraš ga vezati za iskrene pozivaoce i odane upućivače. Od njih će prihvatiti čvrstinu imana, pomoću njih se predati borbi na Allahovom putu i izaći na polje pozivanja Allahu. Kada se osposobi zahvaljujući njima i uskoči u sedlo borbe na Allahovom putu i pozivanja u njegovu vjeru, vršit će veliku ulogu izbavljanja, upućivanja i preobražaja ljudi te širenja Allahove vjere, bez imalo nemarnosti, pasivnosti i ograničenja. Koliko su samo potrebna svijetu Islama djeca koja se kao maloljetna još od malih nogu doje iz grudi islamskog misionarstva i traže zaštitu u okrilju aktivnog rada i misionarske borbe na Allahovom putu! I kada dostignu doba punoljetstva koje im stavlja u obavezu nošenje neprolazne islamske Objave, oni kao mladići kreću u zemlje neznanja da pomažu ljudima, da čovjeku ugled podignu, nauku donesu, Istinu potpomognu, pozivaju na Pravi put i Zemlju ispune pravednošću, sigurnošću i stabilnošću.

Takvi kreću na polje pozivanja Allahovoj vjeri i borbe na Njegovom putu ne plašeći se niti bojeći ikoga. Šire Objavu svoga Gospodara bojeći se samo Njega da bi na kraju puta stigli do uspostavljanja pravde pomoću islamskog zakona, uspostavljanja države Islama i vraćanja velike slave, nesavladive moći i velike i prostrane države sa koje Sunce neće nestajati, a Allahu to nije teško.

* * *

Peto: Vezivanje za sport

Među najvažnija korisna sredstva, koja je kod fizičkog odgoja i zdravstvenog očuvanja članova društva utvrdio Islam, svakako su ispunjavanje slobodnog vremena džihadskim poslovima, vojnim vježbama i sportskim treninzima. Sve ove aktivnosti dolaze u obzir samo kada se za to pruži prilika ili stvore uvjeti.

Ovo je moguće zato što je Islam svojim velikodušnim načelima i uzvišenim učenjem u jednom trenutku uskladio ozbiljnost i bezazlenu zabavu, duhovne i tjelesne potrebe, i što se podjednako zanima za fizički odgoj i duševnu preobrazbu.

Čim se mentalno počne razvijati, dijete postaje prioritet u pogledu brige za njegovu zdravstvenu zaštitu i tjelesni razvoj. Štaviše, ono je prioritet u pogledu ispunjavanja njegova slobodnog vremena svim što mu osigurava tjelesno zdravlje, snagu, vitalnost i živahnost cijelog tijela. Ovo je potrebno iz tri razloga:

Prvo: radi velikog slobodnog vremena na raspolaganju,

Drugo: radi zaštite od raznih bolesti i

Treće: radi navikavanja još od malehna na bavljenje sportom i aktivnostima vezanim za džihad.

Sada ćemo navesti neke islamske tekstove koji pokazuju zainteresiranost Islama za sportski odgoj i vojno osposobljavanje, da bi svako pametan koji poziva na stjecanje ugleda, moći i borbe mogao vidjeti da je Islam neprolazna Allahova vjera.

Uzvišeni Allah veli:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje. (El-Enfâl, 60.)

Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Jak vjernik je bolji i Allahu draži od slabog vjernika..."

Taberani prenosi preko *džejjid* lanca da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svako djelo u kome se ne spominje Allah je zabava i danguba, osim četiri stvari: gađanje (streljaštvo), kroćenje konja, zabavljanje sa suprugom i plivanje."

Muslim u svome *Sahíhu* prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ učeći Allahove riječi: وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.) - govorio: "Streljaštvo je snaga. Streljaštvo je snaga. Streljaštvo je snaga."

Vladar pravovjernih, Omer b. el-Hattâb se u jednom pismu obratio svojim namjesnicima: "Učite djecu plivanju i streljaštvu, i podstičite ih da jašu konje..."

Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ dozvolio Abesincima da se igraju kopljima u njegovoj džamiji. Dozvolio je i Aiši da ih gleda. Dok su se oni igrali ušao je Omer i dao se na skupljanje kamenja, i njime ih počeo gađati. Vjerovjesnik ﷺ je na to rekao: "Pusti ih, Omere!"

Buhari i Ahmed prenose da je Vjerovjesnik ﷺ jednom prolazio pored ljudi iz plemena Esleme koji su se takmičili u gađanju strijelama. Poslanik ﷺ im je tad rekao: "Gađajte, Sinovi Ismailovi. Vaš otac Ismail je bio dobar strijelac. Gađajte, ja sam sa tim i tim." Jedna grupa prestade gađati. Allahov Poslanik ﷺ tada reče: "Šta vam je, zašto ne gađate?" Oni mu odgovoriše: "Kako da gađamo kada si ti sa njima (drugom stranom)." Vjerovjesnik tada reče: "Gađajte, ja sam sa vama svima."

Ahmed i Ebu Davud prenose od Aiše, radijallahu ‘anha, koja kazuje: “Trkala sam se sa Allahovim Poslanikom ﷺ jednom pa sam ga pobijedila. Kasnije sam se udebljala i kada smo se ponovo trkali on je pobijedio i tada je rekao: ‘Ovo ti je revanš za prošlu trku.’”

Ebu Davud prenosi od Muhammeda b. Alija b. Rukane “da se Rukane jednom hrvao sa Vjerovjesnikom ﷺ i da ga je Vjerovjesnik ﷺ oborio.”

Ukbe b. Amir prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: “Gađajte i jašite a bolje vam je da gađate nego da jašete.”

Ahmed i Buhari prenose od Enesa ﵁ koji kazuje: “Vjerovjesnik ﷺ je imao devu koja se zvala Adba (el-‘Aṭba’) a koja je bila tako brza da se nije mogla pobijediti. Međutim, jednom je došao neki beduin na svojoj mlađoj devi koja je pobijedila ovu (tj. Adbu). Na to muslimani žalosno povikaše: “Adba izgubi trku!” Allahov Poslanik ﷺ im na to reče: “Allah je Sebi uzeo u obavezu da sve što uzdigne od dunjaluka da će ga spustiti na niži stepen.”

Iz navedenih tekstova se vidi da je Islam, provodeći riječi Uzvišenog: وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage...* (El-Enfâl, 60.), kao i riječi Allahova Poslanika ﷺ: “Jak vjernik je bolji i Allahu draži od vjernika slabića...” propisao sportske igre i vojne vježbe kao što su hrvanje, trčanje, plivanje, gađanje i jahanje kao sredstva za postizanje moći, pobjede i vlasti te radi odgoja pojedinaca i društava na osobinama snage, junaštva i borbe na Allahovom putu.

Nema dvojbe da će neprijatelji Islama kada saznaju da je muslimanski narod sposoban u vojničkom i ratnom pogledu, da je zdravstveno i fizički pripremljen, vjerski i psihički kompletan te aktivno i voljno odlučan na borbu na Allahovom putu, biti poraženi od vlastitog nemira, straha i psihičke klonulosti prije nego što izgube u borbi na bojnom polju. Ovo se danas zove 'naoružan mir' i na ovo je mislio i Allahov Poslanik ﷺ kada je rekao: “Potpomognut sam strahom na razdaljini od jednog mjeseca hoda.”

* * *

Ako je prioritetno, kao što smo gore naveli, da se djetetu omogući fizička pripremljenost, borbena osposobljenost, sportska utreniranost, znači li to da ga trebamo pustiti na treniranje bez ograničenja i usmjerenja ili će se držati taktike koja uključuje ograničenja i poštuje propise?

Ustvari, vezivanje djeteta za sport ne daje samo po sebi željeni rezultat, niti se time ispunjava traženi cilj, izuzev ako je to sukladno metodi koju je postavio Islam.

Sada ćemo dati karakteristike ovoga metoda i njegova propisana ograničenja:

1. Pronalaženje ravnoteže

Nije dobro da vezivanje za sport bude na račun drugih dužnosti kojima je dijete zaduženo, koje se od njega traže i za čije je izvršenje obavezno. Ne može dijete trošiti vrijeme u igranju fudbala, treniranju hrvanja, plivanju ili vježbanju gađanja na račun obaveza prema Allahu u provođenju obreda, dužnosti prema samome sebi u stjecanju znanja, dužnosti prema roditeljima u pokornosti i dobročinstvu ili islamskoj obavezi širenja i pozivanja u Allahovu vjeru.

Vezivanje djeteta za sport mora biti u granicama umjerenosti i uravnoteženosti naspram ostalih obaveza a ne jednih na račun drugih ili prevladavanja jedne obaveze nad drugom obavezom. Ovim se sprovodi u djelo princip ravnomjernosti i ravnoteže čije je osnove postavio Vjerovjesnik Islama ﷺ kada je rekao Abdullahu b. Amru b. el-Asu: "Abdullahu b. Amre, ti imaš obaveze prema Allahu, imaš obaveze prema sebi i imaš obaveze prema svojoj porodici. Zato daj svakome ono što mu pripada."

2. Čuvanje Allahovih granica:

Onaj ko se bavi treniranjem djece u sportu i njihovim obučavanjem za borbu i vojsku mora voditi računa o sljedećim stvarima:

a) Sportska odjeća mora biti od pupka do koljena, što se zasniva na sljedećim hadisima:

Hakim izvodi hadis od Allahova Poslanika ﷺ: "Sve što je između pupka i koljena spada u stidna mjesta."

Buhari u svome djelu *Et-Taríh*, zatim imam Ahmed i Hakim prenose od Muhammeda b. Džahša ؓ koji kazuje da je jednom Allahov Poslanik ﷺ prošao pored Muammera u koga su bila otkrivena stegna pa mu je rekao: "Muammere, pokrij stegna jer su stegna stidni dijelovi tijela."

Prema navedenim sahih hadisima trener ne smije dozvoliti djetetu da oblači sportsku odjeću koja ne pokriva tijelo između pupka i koljena. Ukoliko u toku treniranja ne vodi računa o granicama Uzvišenog Allaha, zaslužuje da mu se to smatra grijehom. Uzvišeni Allah će ga pitati zašto se okrenuo od Allaha.

b) Sportske aktivnosti se moraju obavljati na nesumnjivim mjestima. Buhari i Muslim prenose od en-Nu'mana b. Bešira ﷺ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ da kaže: "Šta je dozvoljeno jasno je, a šta je zabranjeno jasno je. Među njima ima sumnjivih stvari koje ne poznaju mnogi ljudi. Ko se sačuva sumnjivih stvari sačuvao je svoju vjeru i svoju čast. Ko padne u sumnju pao je u haram."

U ovom smislu Aiša, radijallahu 'anha, je rekla: "Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka ne čini ono za što može biti optužen."

Alija ﷺ je rekao: "Čuvaj se dobro onoga za što ti srce govori da nije dobro, čak i kada za to imaš izgovor. Jer možda onaj koji čuje optužbe (o tebi), neće biti u stanju čuti tvoje opravdanje."

Ima li veće sumnje kada se dijete bavi sportskim aktivnostima i trenira u izopačenoj i pokvarenoj sredini, kao naprimjer kada pliva u mješovitim bazenima gdje su svi sramotno otkriveni ili trenira hrvanje na lošim mjestima na kojima se toči alkohol!?

Na tebi je, brate odgajatelju, da dijete odvraćaš od sumnjivih mjesta, kako mu se u društvu ne bi pokvario ugled, među svijetom postalo sumnjivo i na njegovo ponašanje i moral ne bi utjecala zabludjela i pokvarena sredina.

c) Da podsticanje razvoja sporta bude samo dozvoljenim stvarima:

Sakupljači zbirki *Sunen* i imam Ahmed prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nema takmičenja (uz ulog) osim u trkanju na devama, konjima i streljaštvu."

Iz ovoga hadisa se može zaključiti da je dozvoljeno takmičenje uz ulog pod dva uvjeta:

Prvi je da takmičenje bude u cilju pripreme sredstava za vođenje rata i borbe na Allahovom putu kao što su trke na devama ili konjima, gađanje meta i tome slično, što uključuje i savremena sredstva vođenja rata.

Drugo je da nagrada koja se ulaže ne bude od strane oba takmičara, a može samo od jednoga. Ukoliko bi obojica položili ulog i pobjednik uzeo oba uloga onda bi to bio hazard koji je zabranjen. Vjerovjesnik ﷺ je ovu vrstu konja koji se pripremaju za hazardne igre i na koje se kladi nazvao *feresu-š-šejtan* (šejtanski konj) a vrijednost zarade, hranjenje i jahanje tretirao grijehom. Ukoliko nagradu ulaže neka institucija ili organizacija sa strane kao predsjedništvo zemlje, ministarstvo, uprava škole ili neko udruženje, ulaganje je u tom slučaju dozvoljeno zbog isključivanja hazardne igre. U ovome slučaju nije važno da li je

podsticanje radi ratne pripreme ili razvoja sporta. Na ovu dozvolu ukazuje hadis koji prenosi imam Ahmed od Ibn Omera ؓ: "Vjerovjesnik ﷺ je organizirao konjske trke i davao nagradu pobjedniku".

3. Čista namjera

Odgajatelj koji nadzire odgoj djeteta, njegovo zdravstveno stanje te njegov tjelesni i psihički razvoj, treba djetetu staviti do znanja da sve što čini u pogledu bavljenja sportom, tjelesnim vježbanjem i vojnom obukom, da je to radi očuvanja njegova zdravlja, fizičkog razvoja i priprema za rat i borbu na Allahovom putu. Tako kada dostigne doba punoljetstva i preuzme na sebe obavezu izvršavanja svakodnevnih dužnosti i odazivanja na obavezu ostvarivanja pobjede Islama, da sve te odgovornosti i obaveze izvršava na najbolji način, a da ga ne pogodi nemoć, slabost ili tromost.

Neprestano stavljanje do znanja i stalno usmjeravanje dijete tjeraju da uvijek ima pri sebi dobru namjeru i da se preispituje da li je ono što čini u vezi sa bavljenjem sportom i tjelesnim vježbanjem radi ostvarivanja riječi Vjerovjesnika, ﷺ: "Jak vjernik je bolji i Allahu draži od slabog vjernika..." Zatim: "Neka se Allah smiluje čovjeku koji (neprijatelju) pokazuje svoju snagu!" - i da li su vojne vježbe i pripreme za borbu na Allahovom putu koje obavlja radi izvršenja naredbe Uzvišenog Allaha:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje. (El-Enfâl, 60.)

Ovakvom dobrom namjerom fizičkog odgoja djeteta radi stjecanja snage i psihičkih priprema u cilju borbe na Allahovom putu, dijete vežemo za Islam u vjerskom i idejnom pogledu, za borbu na Allahovom putu u smislu predanosti i spremnosti na žrtvovanje i za svakodnevne obaveze u pogledu aktivnosti i živosti, a istovremeno ga pripremamo da bude borac za Islam, da radi za ovaj svijet, da se bori za vjeru te da u svojoj iskrenoj duši nosi najplemenitija svojstva imana, morala, snage, optimizma i pobjede ovoga velikog Islama.

Ovakvom dobrom namjerom dijete, također, u dubini svoje duše osjeća da onaj ko se bavi vježbanjem i treniranjem, to ne čini radi zabave i razonode, nego radi razvijanja i osposobljavanja. Sa ovakvim

iskrenim osjećajem u sebi dijete prilazi treniranju iz dobre namjere, sa iskrenom odlukom, razvijenim umom, poletom i radi korisnog ispunjavanja slobodnog vremena.

Dijete se razvija na ovakav način sve dok u dubinu njegova srca usađujemo ova svojstva i do ušiju mu prosljeđujemo ove upute a u duši mu učvršćujemo ovu zrelu i ispravnu svijest.

Na tebi je, brate odgajatelju, da znaš da se dobra namjera djeteta ne odnosi samo na bavljenje sportom i vježbanjem za borbu na Allahovom putu, nego ona obuhvaća i sve druge životne aktivnosti i tjelesna uživanja koja ulaze u okvir dozvoljenog. Jelo, piće, spavanje, bezazlena zabava i ostala uživanja u lijepim stvarima, ukoliko ih dijete ili bilo koji musliman radi s namjerom pokoravanja Allahovoj zapovijedi, udaljavanja od harama i fizičkog jačanja da bi mogao nositi odgovornosti i obaveze, onda je vršenje navedenog sa ovakvom dobrom namjerom ibadet kojim se vjernik za jedan stepen približava Allahu. Allahov Poslanik ﷺ nas upoznaje da čovjeku pripada sevap i nagrada i kada zalogaj koji mu prija podigne do svojih usta s namjerom stvaranja raspoloženja i veselja. Vjerovjesnik ﷺ upoznaje, također, da i onome koji udovoljava strasti u okviru dozvoljenog sa namjerom zaštite i rađanja plemenita i čestita potomstva, pripada sevap i nagrada. Na temelju ovakvoga stava islamski pravnici su iz ovih hadisa izveli pravilo koje glasi: "Dobra namjera običaj pretvara u ibadet."

Kada dobra namjera ima ovako veliki utjecaj na nagradu, na tebi je, dragi odgajatelju, da u dubini srca i duše djeteta usadiš ovo svojstvo kako bi njegov rad bio iskren i radi postizanja zadovoljstva Uzvišenog Allaha i kako bi imao neprestanu nagradu i sevap te položaj kod Svemogućeg Gospodara.

* * *

Ovo su, brate odgajatelju, najvažnije vanjske manifestacije vezivanja djeteta radi zaštite njegova vjerskog ubjeđenja, očuvanja vladanja i uspostavljanja ravnoteže, upotpunjavanja duševnog života i njegove ličnosti, korigiranja shvaćanja i ideja te njegova fizičkog i tjelesnog jačanja. Štaviše, ovo je jedan od najvećih činilaca u razvoju djeteta od samoga njegova djetinjstva u cilju postizanja čvrstog imana, uzoritog morala, zrelog rasuđivanja, duševne uravnoteženosti, idejne svjesnosti i čistog i neporočnog društvenog ugleda.

Zato ustraj, dragi odgajatelju, u izvršavanju ovih povezivanja na precizan, siguran i iskren način, i radi na njihovoj primjeni odlučno, s čvrstim uvjerenjem i energično.

Budeš li činio ovako vidjet ćeš svoju djecu poput Mjeseca kako sijaju, Sunca kako svojom svjetlošću obasjavaju, cvijeća kako mirišu, znakova na licu kako se pokazuju i meleka koji po Zemlji hodaju.

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ

I reci: 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici.' (Et-Tevba, 105.)

2. Načelo upozoravanja

Nakon što smo duže govorili u prethodnom poglavlju o načelu vezivanja i njegovom aktivnom utjecaju na odgoj djeteta, formiranju njegove ličnosti i ispravnog ponašanja, sada ćemo se usredsrediti na govor o drugome načelu - *načelu upozoravanja* koje spada među osnovna načela odgoja djece.

Ovo načelo će biti središte našega govora koje po svojoj važnosti nije ništa manje značajno od prethodnog. Štaviše, ono spada u osnovne činioce koji čiste dječiji mozak od pokvarenih ideja i zabludjelih i lažnih koncepcija. Ono od njegove svijesti i vjere čini zaštitu koja ga odvraća od lažnih ideja, propadanja i druženja sa posrnulim i zalutalim društvom.

Prije nego što uđemo u govor o najvažnijim upozorenjima koja dijete mora naučiti, važno je, brate odgajatelju, da razumiješ sljedeće dvije činjenice:

Prva je da neprekidno upozoravanje djeteta učvrstit će u njegovom srcu odvratnost prema lošim i pokvarenim djelima, i izazvati odbojnost u njemu prema skretanju i izopačenosti.

Druga je da otkrivanje iskrivljenih pojava, bezvjerstva i izopačenosti pojačava u odgajatelju odlučnost i upornost u nošenju odgovornosti a djetetu služi kao usmjeravanje i poučavanje u udaljavanju od loših djela i napuštanju neistina.

Nakon objašnjenja ovih dviju činjenica ulazimo u srž naše teme kako bismo je istražili sa svih njenih strana, međutim, od Allaha se jedino pomoć traži i na Njega se oslanja.

* * *

Prelistamo li Allahovu Knjigu i pogledamo li Sunnet našega Vjerovjesnika ﷺ naići ćemo na različite načine upozoravanja na loša djela i otkrivanja laži koji su očigledni i vidljivi u mnogim kur'anskim ajetima i mnogobrojnim vjerovjesničkim hadisima.

U tom smislu Uzvišeni Allah ističe:

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا

Ne stavljaj uz Allaha nekog drugog boga - da ne bi osudu zaslužio i bez podrške ostao. (El-Isrâ', 22.)

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا

Ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu - da ne bi prijekor zaslužio i bez ičega ostao. (El-Isrâ', 29.)

وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا

Ne ubijajte djecu svoju iz straha od neimaštine, i njih i vas Mi hranimo, jer je ubijati njih doista veliki grijeh. (El-Isrâ', 31.)

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put. (El-Isrâ', 32.)

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا

I ne ubijte nikoga koga je Allah zabranio, osim kad pravda zahtijeva! A ako je neko, ni kriv ni dužan, ubijen, onda njegovom nasljedniku dajemo vlast, ali neka ni on ne prekoračuje granicu u ubijanju, tä njemu je data vlast. (El-Isrâ', 33.)

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

A od imetka siročeta - što dalje! Osim ako želite da ga unaprijedite, sve dok ne postane punoljetno. I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu, zaista, odgovarati! (El-Isrâ', 34.)

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

Ne povodi se za onim što ne znaš! I sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati. (El-Isrâ', 36.)

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići. (El-Isrâ', 37.)

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا *Sve to je ružno, Gospodaru tvome mrsko.* (El-Isrâ', 38.)

Pored ovih ajeta u Kur'anu časnom se nalaze još mnogi drugi ajeti koji upozoravaju na iskrivljenost u vjerskom učenju, pokvarenost u ponašanju i loše postupanje prema drugima.

Allahov Poslanik ﷺ o ovome govori sljedeće:

"Čuvajte se čestog zaklinjanja kod prodaje, jer ono doprinosi prodaji ali umanjuje (bereket)." (Hadis prenose Muslim i Ahmed.)

"Čuvajte se sumnjičenja, jer je to najgora vrsta laži, ne prisluškujte druge, ne uhodite druge, ne namećite se jedni drugima, ne zavidite jedni drugima, ne mrzite se i ne okrećite leđa jedan drugom, nego budite Allahovi robovi i kao braća. I neka niko ne prosi izabranicu brata svoga sve dok se on ne oženi ili je ostavi." (Hadis je muttefekun alejhi.)

"Čuvajte se pretjeranog smijanja, jer ono umrtvljuje srce i odnosi svjetlost koju će imati stanovnici Dženneta." (Hadis prenosi Ibn Madže.)

"Čuvaj se lošeg druga, jer se po njemu prepoznaješ." (Hadis prenosi Ibn Asakir.)

"Čuvajte se tvrdičluka, jer je tvrdičluk uništio one prije vas. Naredio im je škrtost, pa su škrtarili, naredio im je prekidanje rodbinskih veza, pa su ih prekidali i naredio im je razvrat, pa su ga činili." (Hadis prenose Ebu Davud i Hakim.)

Pored ovih postoje i drugi vjerovjesnički hadisi u kojima se zabranjuje da se čine loša djela, upozorava na porok i skreće pažnja na čuvanje od skretanja i lošeg morala. Hadiske zbirke su prepune ovakvih hadisa.

* * *

Načelo upozoravanja nije, dakle, izum pedagoga niti svojina filozofa i sociologa, nego put Kur'ana časnog u formiranju pojedinca i metoda vjerovjesničkog sunneta u odgoju društva.

Uzvišeni Allah veli:

إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ *Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu.* (El-Isrâ', 9.)

Istinu je kazao i Allahov Poslanik ﷺ kada je izjavio: "Slijedite moj sunnet i sunnet prve četvorice halifa i grčevito ih se držite." (Autori zbirki *Sunen* i Ibn Hibban)

I eto mi smo ti koji stavljamo pred odgajatelje najvažnije zadatke koji se tiču upozoravanja u osvješćavanju djeteta, čišćenju njegova mozga, učvršćivanju njegova vjerskog učenja i ispravljanju njegova vladanja i morala, ne bi li ih izvršavali, za njih se interesirali i sebe obavezali na brigu oko njihova savladavanja i širenja.

Ukoliko ovo urade bit će od onih koji su svoju obavezu odgajanja i svoju islamsku odgovornost na najpotpuniji način i u najboljem smislu izvršili, i bit će ona grupa ljudi kojima je Allah u ženama i potomstvu njihovom podario radost i učinio da se bogobojazni na njih ugledaju.

Najvažnija upozorenja su sljedeća:

Prvo: Upozoravanje na otpadništvo

Otpadništvo znači napuštanje Islama kao vjere i prihvaćanje druge vjere ili drugog učenja suprotnog islamskom.

Mnogobrojne su manifestacije napuštanja Islama:

- U pojave otpadništva spada pozivanje na parole koje muslimana odvraćaju od toga da mu je Uzvišeni Allah cilj, da se Njemu klanja ili da mu je Islam kao vjera cilj i težnja. U ovo ulaze mnoge situacije:

a) Kada čovjek radi pod motom nacionalizma čineći od ovoga mota cilj kojemu poziva, za koji radi i za koji se bori. Ovo je predislamski fanatizam koji je Allahov Poslanik ﷺ zabranio i na koji je upozoravao: "Nama ne pripada ko poziva na fanatizam, niti nama pripada ko se bori zbog fanatizma kao ni onaj koji umire zbog fanatizma." (Hadis prenosi Ebu Davud)

b) Kada čovjek radi pod motom patriotizma čineći od njega svrhu i krajnji cilj kojemu poziva, za koji radi i za koji se bori. Uzvišeni Allah osuđuje narode koji se vežu za svoj zavičaj riječima:

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ أَوِ اخْرُجُوا مِن دِيَارِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا
يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا

A da smo Mi njima naredili: 'Poubijajte se!' - ili: 'Iselite iz zavičaja svoga!' - malo ko od njih bi to učinio. A kad bi oni onako kako im se savjetuje postupali, bilo bi im bolje i bili bi čvršći u vjeri. (En-Nisâ', 66.)

Otpadništvom se smatra cilj ograničen na okvir u kojemu se podrazumijeva udizanje ovoga mota i njegovo posvećenje čak do stepena obreda (ibadeta) kao vjerske dužnosti a da se u tom kontekstu

nikako ne spominje Uzvišeni Allah, niti vjerovanje u Njega i Njegov Šerijat kao cilj. Međutim, ukoliko je cilj radi Uzvišenog Allaha, izvršavanja Njegove naredbe, ili ukoliko je vršenje onoga što se traži u interesu islamske domovine, odbrane dostojanstva, časti, čovjeka, imetka i vjere, onda to spada u ibadet čiji vršilac zaslužuje Allahovo zadovoljstvo i nagradu kada se bori za takav cilj, a ako pogine na takvom putu, zadobija kod Uzvišenog Allaha stepen šehida. U tom smislu istinu govori Allahov Poslanik ﷺ kada u hadisu koji prenosi Ebu Davud kaže: "Ko pogine braneći svoj imetak, on je šehid. Ko pogine braneći svoju krv, on je šehid. Ko pogine braneći svoju vjeru, on je šehid. Ko pogine braneći svoju porodicu, on je šehid."

c) Kada čovjek radi isključivo pod motom humanizma bez svijesti da to radi zato jer mu je Uzvišeni Allah naredio da tako postupa, da upoznaje narode i da sarađuje sa muslimanima među njima. Ovu parolu koriste masoni iza kojih stoji svjetski jevrejski lobi.

Ukratko možemo reći sljedeće: Svaki moto ili parola koju zagovara musliman a kojom nema namjeru postići Allahovo zadovoljstvo, jačanje vjere i uzdizanje islamske zastave je neznabožački moto. Onaj ko ga stvara, ko se na njega poziva, ko zbog njega ulaže napore i ko se za njega bori je čovjek otpadnik, nevjernik koji ne pripada zajednici muslimana. On je neprijatelj Objave koju je dostavio Muhammed ﷺ ma koliko uvjeravao u svoj iman i iskazivao radost prema Islamu.

- U pojave otpadništva spada i iskazivanje odanosti, ljubavi, vlasti i pokornosti drugome osim Allahu. Uzvišeni veli:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ *A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici.* (El-Mâ'ida, 44.)

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju. (El-Džâsije, 18.)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike Jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah uistinu neće ukazati na Pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine. (El-Mâ'ida, 51.)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

O vjernici, ne prijateljujte ni sa očevima vašim ni sa braćom vašom ako više vole nevjerovanje od vjerovanja. Onaj od vas koji bude s njima prijateljevao, taj se doista prema sebi ogriješio. (Et-Tevba, 23.)

Imam Ahmed, Tirmizi i Ibn Džerir prenose od Adija b. Hatima ﷺ koji kazuje da je jednom prije nego što je primio Islam, sa srebrnim krstom na vratu, ušao kod Allahova Poslanika ﷺ. Čuo je da Poslanik ﷺ uči ovaj ajet: اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ *Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje...* (Et-Tevba, 31.) Adi je tada rekao: "Ali oni im se ne klanjaju." Vjerovjesnik ﷺ je na to rekao: "Svakako, ali oni su im zabranili dozvoljene stvari a dozvolili zabranjene i oni ih u tome slijede. To je njihovo klanjanje."

- U pojave otpadništva spada i ne voljeti nešto islamsko, kao kada neko npr. kaže: "Ja ne volim post, jer negativno utječe na ekonomski razvoj zajednice." Ili: "Meni se ne sviđa pokrivanje žene, jer je to znak zaostalosti." Ili: "Za mene nije dobar finansijski sistem u Islamu, jer zabranjuje kamatu." Ili mnoge druge slične stvari. Za takve Uzvišeni Allah veli:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ(٨)ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ(٩)

A onima koji ne vjeruju - propast njima! On neće djela njihova prihvatiti zato što ne vole ono što Allah objavljuje, i On će djela njihova poništiti. (Muhammed, 8.-9.)

- U pojave otpadništva spada i ismijavanje bilo čega vjerskog ili nekih islamskih obreda.

Uzvišeni veli:

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِئُوا إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ(٦٤)
وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ(٦٥)لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ
كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ(٦٦)

Licemjeri se plaše da se vjernicima ne objavi sura koja bi im otkrila ono što je u srcima licemjera. Reci: 'Samo se vi rugajte, Allah će doista na vidjelo iznijeti ono čega se vi plašite.' A ako ih zapitaš, oni će sigurno reći: 'Mi smo samo razgovarali i zabavljali se.' Reci: 'Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovu rugali? Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici.' Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci. (Et-Tevba, 64.-66.)

- U pojave otpadništva spada i da neko smatra dozvoljenim ono što je Allah zabranio kao i zabranjenim ono što je dozvolio. Uzvišeni veli:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ(١١٦)مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ(١١٧)

I ne govorite neistine jezicima svojim: 'Ovo je dopušteno, a ovo zabranjeno', da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine - neće uspjeti. Kratko će uživati, i njih će strašna patnja čekati. (En-Nahl, 116.-117.)

Ko ovako u praksi sa vjerskim stvarima iz nužde radi on čini pokuđeno djelo. Onaj koji osporava ono što je Allah propisao, taj je otpadnik i nevjernik.

- U pojave otpadništva spada i djelimično vjerovanje, odnosno nevjerovanje u neke islamske propise, odredbe ili učenja. Tako kao kada bi neki musliman rekao da vjeruje da je Islam vjera obreda, dok ne vjeruje da je i sistem sa svojim zakonodavstvom ili da vjeruje da Islam u sebi sadrži duhovni, moralni i odgojni sistem, dok ne vjeruje u druge sisteme kao što su politički, ekonomski ili socijalni. Uzvišeni veli:

أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ

Kako to da u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi odbacujete?! Onoga od vas koji čini tako stići će na ovome svijetu poniženje, a na Sudnjemu danu bit će stavljen na muke najteže. (El-Bekara, 85.)

- U pojave otpadništva spada i ograničavanje na vjerovanje u Kur'an časni a poricanje vjerovjesničkog Sunneta, kao što to čine kadijanije, sekta koju su osnovali Englezi u Indiji sa ciljem rušenja Šerijata i izazivanja sumnje u poslanstvo Allahova Poslanika ﷺ.

Kur'an časni odbacuje vjerovanje svakoga onoga ko za sudiju ne prihvaća Allahova Poslanika ﷺ za njegova života a njegov sunnet nakon njegove smrti. Uzvišeni veli:

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore. (En-Nisâ', 65.)

Potpuno je jasno da pokornost Uzvišenom Allahu pretpostavlja i pokornost Njegovu Poslaniku ﷺ.

Uzvišeni Veli:

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ *Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu... (En-Nisâ', 80.)*

Tirmizi, Ebu Davud i Ibn Madže prenose od el-Mikdama b. Ma'da Keriba da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Šta mislite o čovjeku koji čuje za moj hadis sjedeći naslonjen na sofi i veli: 'Među nama je Allahova Knjiga. Dozvoljene stvari koje smo u njoj našli mi smo ih učinili dozvoljenim. Zabranjene stvari koje smo u njoj našli i njih smo učinili zabranjenim.' Sve što je zabranio Allahov Poslanik ﷺ isto je kao da je zabranio Allah."

U Ebu Davudovoj verziji stoji: "Zar mi nije data Knjiga i sa njom što je njoj slično."

Međutim, Allah uopće o pokornosti Poslaniku ﷺ veli:

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

Ono što vam Poslanik kao nagradu dâ to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite. (El-Hašr, 7.)

- U pojave otpadništva spada i ismijavanje ili prekorijevanje nekih djela Allahova Poslanika ﷺ, kao npr. prekoravati ga zbog viseženstva zato što je u jednom trenutku imao devet žena.

Uzvišeni u tom pogledu veli:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njim glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne primijetite. (El-Hudžurat, 2.)

Ako podizanje glasa pred Poslanikom ﷺ može biti znak otpadništva, šta je sa onim što je veće od toga?

- U pojave otpadništva spada i tvrdnja nekih da je suštinsko značenje Kur'ana časnog oprečno njegovom vanjskom značenju i da vanjsko značenje protivrječi njegovom suštinskom značenju a da ovo suštinsko značenje postižu neki ljudi pomoću znanja koje dobijaju tobožnjim nadahnućem. Derogirajući kur'anski tekst ovakva tvrdnja derogira islamsko zakonodavstvo, jer poslije ovoga nema izvora na koji se može obratiti a ni gramatičkih pravila arapskog jezika na koja se kod utvrđivanja značenja može pozvati. Kur'an časni je, međutim, objavljen na čistom arapskom jeziku kako i Sâm Uzvišeni veli:

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ *Objavljujemo je kao Kur'an na arapskom jeziku da biste razumjeli.* (Jusuf, 2.)

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا *I Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku.* (Er-Ra'd, 37.)

Svako tumačenje bilo kojeg ajeta iz Knjige Uzvišenog Allaha koje se ne temelji na nekom klasičnom djelu, gramatičkim pravilima, arapskoj stilistici i arapskim poslovicama neispravno je i izlazi iz okvira imana i stvarnog značenja Islama. Zastupnici ovakvih tvrdnji su bez ikakve sumnje najviše skrenuli u nevjerstvo, zabludu i bezbožništvo.

I Kur'an časni spomije ovu vrstu ljudi koji slijede manje jasne kur'anske ajete željni smutnje i zavođenja u zabludu.

Uzvišeni veli:

هُوَ الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ (٧)

On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svoga tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: 'Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!' - A samo razumom obdareni vjeruju. (Ali 'Imrân, 7.)

Pod *željni smutnje*[1] - kako se u ajetu navodi - misli se na ubacivanje smutnje među vjernike kako bi se odvratili od svoje vjere stvaranjem podozrivosti, obmanom i izazivanjem sumnje.

---

[1] Eš-Šejh Hasanejn Mahluf: *Safvatu-l-bejan.*

Pod željni *svoga tumačenja*[1] misli se na tumačenje Knjige i njeno iskrivljavanje, odnosno, neispravno tumačenje onako kakvo oni žele i bolesno iskrivljavanje za kakvim oni teže, tvrdeći da je to cilj koji se želi postići, a to je u stvari stvar novatora i želja bezvjeraca u svim vremenima.

- U pojave otpadništva spada i nepoznavanje Allaha na ispravan način, kao npr. vjerovanje da se Uzvišeni Allah utjelovljuje u stvorenjima, ili opisivanje Uzvišenog Allaha nedostojnim svojstvima.

- Onaj koji kaže da se Uzvišeni utjelovljuje u živim ljudima, da se nalazi u svakom bitku ili da je ograničen na jednom mjestu je nevjernik i izvan Ummeta koji pripada Islamu. O tome Uzvišeni veli:

لَّا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve. (El-En'âm, 103.)

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ *Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi.* (Eš-Šûra, 11.)

وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ

A oni Njemu od robova Njegovih pripisuju dijete. Čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik. (Ez-Zuhruf, 15.)

لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ *Nevjernici su oni koji govore: 'Bog je - Mesíh, sin Merjemin!'* (El-Mâ'ida, 17.)

- Onaj koji kaže da je Allah jedan od trojice je jasno zabludjeli nevjernik.

لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ *Nevjernici su oni koji govore: 'Allah je jedan od trojice...'* (El-Mâ'ida, 73.)

- Onaj koji Allahu pripisuje dijete je zabludjeli nevjernik.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا(٨٨)لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا(٨٩)تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ
الْجِبَالُ هَدًّا(٩٠)أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا(٩١)وَمَا يَنبَغِي لِلرَّحْمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا(٩٢)

[1] Isto.

Oni govore: 'Milostivi je uzeo dijete!' - Vi, doista, nešto odvratno govorite! Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe što Milostivom pripisujete dijete. Nezamislivo je da Milostivi ima dijete. (Merjem, 88. - 92.)

- Onaj koji Allaha opisuje nedostojnim svojstvima je zabludjeli nevjernik.

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ

Allah je čuo riječi onih koji su rekli: 'Allah je siromašan, a mi smo bogati!' (Ali-'Imrân, 181.)

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ

Jevreji govore: 'Allahova ruka je stisnuta!' Stisnute bile ruke njihove i prokleti bili zbog toga što govore! (El-Mâ'ida, 64.)

Pored navednih postoje i druge pojave otpadništva koje izvode iz Islama i uvode u područje nevjerstva, zablude, bezvjerstva i ateizma.

Poslanik Islama ﷺ je upozorio na vrijeme u kome će biti otpadništva u svako doba dana pa zato podstiče vjernike na takmičenje u dobrim djelima i na zaštitu oklopom imana da se ne bi okliznuli na stazu nevjerstva i pali pod utjecaj otpadničkih ideja. Allahov Poslanik ﷺ u tom smislu kaže: "Požurite sa dobrim djelima, jer će biti takvih iskušenja kao jedan odsječak mrkle noći. Čovjek će zanoćiti kao vjernik a osvanuti kao nevjernik ili će osvanuti kao vjernik a zanoćiti kao nevjernik prodajući svoju vjeru za malu ovosvjetsku korist." **(Hadis prenose Taberani i Ibn Madže)**

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ

Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na Pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje! (Ali'Imrân, 8.)

* * *

Drugo: Upozoravanje na ateizam

Pod ateizmom se misli na nijekanje postojanja božanske biti, poricanje nebeskih zakona koje je dostavio Poslanik ﷺ i omalovažavanje svih vrlina i vrijednosti koje se pripisuju nebeskoj Objavi.

Ateizam je vrsta otpadništva, štaviše, najgora i najžešća od svih drugih, što ćemo kasnije objasniti.

Ateizam su, nažalost, kao sistem izgradile velike zemlje fizičkom silom kao i drugim sredstvima koja uključuju prinudu, moć i prisiljavanje, i nametnule ga svima koji se nalaze pod njihovom vlašću.

Osim toga, ove su države imale u svim zemljama svoje najamnike i vođstva koji su javno bez imalo stida i srama pozivali na ateizam, poricanje vjera i nijekanje vjerovjesnika.

Ove ateističke zemlje su sa principima koje su izgradili Marks i Lenjin svoju ateističku propagandu koncentrirale posebno na islamske zemlje, znajući da islamska načela imaju civilizacijske, političke i naučne odgovore na njihove principe i da sadrže načela univerzalne vrijednosti i osobenosti obnavljanja i kontinuiteta.

Pogledamo li načine propagiranja ateizma od strane ovih država, vidjet ćemo da se u širenju svojih ateističkih načela služe različitim načinima i raznovrsnim metodama, samo da bi proširile svoje nevjerstvo i zabludjelost.

- Jedan od načina je presvlačenje marksizma u islamsku odjeću govoreći: "Muhammed ﷺ je bio prvi koji je pozivao na socijalizam, prvi koji je ukinuo razlike između bogatih i siromašnih, prvi koji je ukinuo društveno vlasništvo. On je, dakle, poslanik marksizma i vjerovjesnik komunizma!"

- Druga metoda ide za time da propagira kako marksistička načela ne dokidaju islamska načela niti su suprotna islamskom konceptu socijalne pravde![1]

- Drugi kažu da nema nikakvih zapreka da prihvatimo komunističke sisteme kao što je ekonomski sistem a da zadržimo našu vjeru kao vjernici muslimani!?

- Ponekad kažu: "Vjera je jedno a politički i ekonomski pravci su nešto drugo. Prema tome, ne možemo miješati vjeru sa politikom ili vjeru uvoditi u ekonomske sisteme i naučne teorije!"

---

[1] O ovome pogledati našu knjigu *Et-Takaful el-idžtima'i fi-l-Islam* (Društvena solidarnost u Islamu) i Sejjid Kutb: *El-'Adala el-idžtima'ijja* (Socijalna pravda).

- Veoma često provokacije bivaju otvorene a ateizacija očita, samo da bi se posijala sumnja i nevjerstvo među razuzdanim i skrenulim osobama. Tako se govori: "Bog, vjera, feudalizam, kapitalizam, kolonijalizam i ... , sve su to vrijednosti koje su vladale u prijašnjim društvima i one su preparirane u muzeju historije."

Ili se kaže: "Bog ne postoji, a život je materija." "Vjera je opijum za narod." "Vjerovjesnici su lopovi i lažovi."

Kao metod zabluđivanja u širenju ateizma koriste se i naučne teorije, ubjeđivanjem zabludjelih pristalica ovih teorija da su one potvrđene činjenice, kao što je naprimjer Darvinova teorija koja govori o nastanku i razvoju života od najprostijih elemenata do najviših koji se završavaju sa čovjekom. Međutim, poznato je da je ovu teoriju upravo nauka dokinula i odbacila.

U širenju ateizma koriste se i Frojdovom teorijom koja sve stvari veže za seks i strast, i cjelokupno ponašanje čovjeka tumači pomoću seksualnog nagona. Prljavi cilj koji stoji iza ovakve propagande jeste samo nijekanje postojanja Uzvišenog Stvoritelja.

Iz navedenih raznovrsnih metoda se vidi da ateistički marksizam za svaku situaciju ima posebnu odjeću, za svaku grupu drugačije dokaze ubjeđivanja i za svaki sloj ljudi odgovarajuću vrstu obmane i prevare. Uđe li prevareni na njihova vrata, pada u lovačku mrežu u kojoj mu se propagatori marksizma, materijalistički pravci i ateističko učenje uljepšavaju sve dok se ne dođe do prljavog cilja, njegova odvođenja u zabludu. Onda on ne vjeruje u vjeru, ne priznaje da postoji Bog, gubi ideale u životu i ulazi u zabludjelu nevjerničku grupu za koju Allah veli:

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ(٢٣)أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا(٢٤)
إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَى لَهُمْ(٢٥)ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ(٢٦)فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ
الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ(٢٧) ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ
أَعْمَالَهُمْ(٢٨)

To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio. Kako oni ne razmisle o Kur'anu ili su im na srcima katanci! One koji su od vjere svoje otpali, pošto im je bio jasan Pravi put, šejtan je na grijeh navodio i lažnu im nadu ulivao. To zato što su govorili onima koji ne vole ono što Allah objavljuje: 'Mi ćemo vam se u nekim stvarima pokoravati' - a Allah dobro zna njihove tajne. A kako će tek biti kada

im meleki budu duše uzimali udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim! To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili, a ono čim je On zadovoljan prezirali; On će djela njihova poništiti. (Muhammed, 23.-28.)

Iako ateizam ulazi pod pojam otpadništva, gori je i opasniji po društvo i pojedinca od otpadništva. Gori je i od prihvaćanja jevrejstva, kršćanstva ili brahmanizma. Ovo je zato što ateizam umrtvljuje svaku odgovornost u ateisti i u njegovom mentalnom sklopu ruši vjeru u nevidljivo i čvrste moralne ideale te tako ga tjera da živi razvratnim životom poput životinje, bez vjere koja ga usmjerava, savjesti koja ga opominje, Allahove kontrole koja ga odvraća, nagrade na Sudnjem danu koju želi te kazne na Dan kada ljudi budu stajali pred Gospodarom svjetova zbog koje bi se plašio.

Kur'an časni ismijava ovu opaku i razvratnu skupinu kada ističe:

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

'Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi' - govore oni. A oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju. (El-Džâsije, 24.)

Otkrivajući njihovu pokuđenu sljepoću, nisku životinjsku prirodu i prljavu razuzdanost, Kur'an časni kaže:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ
آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

Mi smo za Džehennem mnoge džinnove i ljude stvorili; oni pameti imaju - a njima ne shvaćaju, oni oči imaju - a njima ne vide, oni uši imaju - a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori - oni su zaista nemarni. (El-'Arâf, 179.)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ

A oni koji ne vjeruju - koji se naslađuju i žderu kao što stoka ždere - njihovo će prebivalište vatra biti. (Muhammed, 12.)

ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ *Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada - znat će oni!* (El-Hidžr, 3.)

Islam prema otpadnicima i ateistima ima strog i oštar stav. Za uporne u nevjerstvu i odbijanju očite i jasne Istine određuje kaznu pogubljenja sabljom.

Buhari i Ahmed prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko promijeni svoju vjeru pogubite ga."

Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nije dozvoljena krv čovjeka muslimana osim u tri slučaja: oženjen bludnik, odmazda za ubistvo i ko ostavi vjeru i napusti zajednicu."

Međutim, otpadniku ili ateisti se prije pogubljenja ostavljaju tri dana u toku kojih ljudi od struke i nauke sa njim raspravljaju o uzrocima njegova otpadništva ili nevjerstva, uklanjajući iz njegovih poimanja sve sumnje koje je sebi uobrazio i objašnjavajući mu znakove jasne Istine. Ukoliko i poslije toga vremena i objašnjavanja ostane uporan u nevjerstvu i ateizmu, pogubljuje se sabljom da bi bio opomena onima koji uzimaju pouku.

Ukoliko otpadnici ili ateisti formiraju snage i organizuju se u zajednicu, vladar je obavezan povesti borbu protiv njih i boriti se sa njima sve dok se ne vrate pravome Islamu, ne prihvaćajući ništa drugo, isto kao što se borio Ebu Bekr ؓ protiv otpadnika ne prihvaćajući od njih ništa drugo do Islam, ili kao što se abbasijski halifa el-Mehdi borio protiv čovjeka koji se proglasio božanstvom u Horosanu i ukinuo svojim pristalicama namaz, post, zekat i hadždž, a dozvolio im imetak i žene. Ovo se zbilo 169. godine po Hidžri.

Islam je ovako žestoku kaznu propisao protiv otpadnika i ateista iz tri razloga:

Prvo, kako propagandom i zavođenjem ne bi privukli slabije osobe i naveli ih na otpadništvo ili ateizam.

Drugo, da licemjeri ne bi razmišljali o prihvaćanju Islama a zatim ga napuštali podstičući na otpadištvo ili ateizam i sijanje nereda i smutnje u islamskom društvu.

Treće, da snaga nevjerstva ne bi ojačala i stvorila veliku opasnost za islamsku državu i radila na iskorjenjivanju muslimana kada se stvore okolnosti i ukaže prilika za to.

Da bi činjenica o ateizmu i ateistima te njihovom udruživanju, zločinu i zavjeri izašla na vidjelo, i da bi znali šta ateisti žele učiniti sa muslimanima čim im se pruži prilika i nastanu okolnosti, navest ćemo sljedeće primjere iz historije.

• Komunističke zemlje Kina i Rusija su istrijebile šesnaest miliona muslimana, otprilike milion godišnje a akcija uništenja i dalje traje. U kineskom dijelu muslimanskog Turkestana dogodilo se nešto što govori o strašnim zločinima koje su učinili Tatari u prošlosti. Jedan

od muslimanskih vođa je doveden i iskopana je jama na javnom putu u koju je bačen. Muslimani su pod prijetnjom kažnjavanja i mučenja natjerani da donose ljudski izmet i da ga bacaju na ovoga muslimanskog vođu u jami. To je trajalo tri dana dok čovjek od gušenja nije umro u jami!

- Slično je radila i komunistička Jugoslavija sa muslimanima tako da je do danas* istrijebila milion muslimana otkako je komunizam nakon Drugog svjetskog rata došao na vlast. Tako i dan-danas traje njihovo iskorjenjivanje i divljačko mučenje.*

- Ono što se događa u Jugoslaviji događa se u svim komunističkim zemljama danas. Koliko puta smo slušali o komunističkim pokoljima u Iraku, mučkim ubistvima i zločinima u gradu Mosulu u vrijeme Abdulkerima Kasima, zatim o bičevanju, ubistvima i masakru muslimana koji pozivaju u Allahovu vjeru i muslimanskih skupina. Istinu je kazao Uzvišeni Allah o prevarama, zločinu i izdaji koja izbija iz njih:

كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً

Kako, kad oni, ako bi vas pobijedili, ne bi, kad ste vi u pitanju, ni srodstvo ni sporazum poštivali?! (Et-Tevba, 8.)

لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ

Ni rodbinstvo ni sporazum, kada je vjernik u pitanju, ne poštuju, i sve granice zla prekoračuju. (Et-Tevba, 10.)

Dakle, na tebi je, brate odgajatelju, da nakon objašnjenja ovih činjenica uložiš napora u upozoravanju svoje djece na kandže otpadništva i ateizma, kako bi odrasla u postojanom imanu, čvrstom Islamu i primjerenoj čestitosti, i kako bi se ova svojstva ukorijenila u njihovoj zdravoj prirodi, čistom srcu i neporočnoj duši. U tom slučaju neće tražiti drugog gospodara osim Allaha, vjere osim Islama, vjerovjesnika i poslanika osim Muhammeda ﷺ i puta i vodiča osim Kur'ana časnog.

I bit će od onih koje je Allah obasuo blagodatima imana i časti Islama sve do Dana susreta sa Uzvišenim Allahom.

* * *

---

*Autor je ovu knjigu pisao početkom osamdesetih godina 20. stoljeća.

*Dovoljno je svježih uspomena na nedavnu agresiju ('92.-'95.) od naših "dobrih komšija", s kojima smo živjeli u "bratstvu i jedinstvu". (prim. izdavača)

Treće: Upozoravanje na zabranjene zabave

Islam svojim uzvišenim zakonodavstvom i mudrim načelima muslimanima zabranjuje neke vrste zabava i raskoši zbog dalekosežne štete po moral pojedinaca, ekonomiju društva, opstojnost države, čast naroda i kompaktnost porodice.

Sada ćemo pred odgajatelje iznijeti sve vrste ovih zabranjenih zabava kako bi mogli na njih skretati pažnju i upozoravati nakon što ličnim primjerom pokažu udaljavanje i klonjenje od takvih zabava i igara. Allah, međutim, zna svačije namjere i od Njega pomoć i uspjeh tražimo.

1. Igranje kockom (*tavla*)

Igranje kockom spada u zabranjene zabave bez obzira da li se igra u novac ili radi bezazlene zabave.[1] Dokaz zabrane ove igre je hadis koji navode Muslim, Ahmed i Ebu Davud od Burejda koji navodi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko se igra kockom kao da je umočio ruku u svinjsko meso i krv." Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madže i Malik u svome djelu *Muvetta* prenose od Ebu Musaa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko se igra kockom otkazao je poslušnost Allahu i Njegovu Poslaniku."

Motiv ove zabrane je taj da igra kockom - i kada nije u novac - oduzima dragocjeno vrijeme igračima. Trošenje vremena ih odvraća od mnogih vjerskih, pedagoških i ovosvjetskih obaveza. Osim toga to je sredstvo koje vodi u igru za novac što je hazard sâm po sebi. Čovjek je stvoren na ovome svijetu da izvrši misiju, preda emanet i izvršava obaveze. Ima li, prema tome, vremena za ovu glupu igru i padanje u ovo zabranjeno uživanje? Istinu je kazao ko reče: "Obaveza je više nego što ima vremena." Kako je lijepo rečeno i ovo: "Vrijeme je kao sablja. Ako ga ne presiječeš ono će tebe presjeći."

Allahov Poslanik ﷺ traži od svakog muslimana da svoj život iskoristi za veliku korist i veliko dobro, bez obzira da li je u pitanju lična, porodična ili društvena korist.

[1] Ne treba uzimati zdravo za gotovo to što prof. El-Kardaví u svojoj knjizi *El-Halal ve-l-haram* (Dozvoljeno i zabranjeno) navodi od Ševkanija koji prenosi od Ibn el-Musajjiba i Ibn Mugaffala da njih dvojica dozvoljavaju igru kockom izuzimajući hazardnu igru kimar, jer forma u kojoj Ševkaní ovo navodi (prenosi se - *ruvija*) označava slabost predaje. Slabom predajom se ne može izvoditi ni jedan propis. Hadisi koje navodimo dovoljan su dokaz o zabrani igranja kockom. Istina se ne može ravnati prema ljudima nego se ljudi ravnaju prema Istini.

Hakim preko sahih lanca prenosi od Ibn Abbasa ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Iskoristi pet (stvari) prije (nego te zadesi drugih) pet: Život prije smrti, zdravlje prije bolesti, slobodno vrijeme prije zauzetosti, mladost prije starosti i bogatstvo prije siromaštva."

2. Slušanje pjesama i muzike

Slušanje pjesama uz muzičku pratnju spada u zabranjenu zabavu i razonodu, ma koliko ove pjesme bile dopuštene na osnovu dokaza koje ćemo navesti u pogledu zabrane muzike, zatim pjesama u kojima bude skrivenih nagona i strasti, zatim pjesama u kojima se opisuje određena žena i pjesama koje pozivaju na nevjerničke parole, lažna načela i tome slično.

Musedded i Ibn Hibban prenose od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Pred Sudnji dan neki ljudi iz moga Ummeta će se pretvarati u majmune i svinje." Drugovi ga upitaše: "Allahov Poslaniče, jesu li to muslimani?" On im odgovori: "Jesu. Oni svjedoče da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Allahov Poslanik, i poste." Onda ga oni upitaše: "Pa šta je sa njima, Allahov Poslaniče?" On im na to odgovori: "Oni slušaju muzičke instrumente, pjevačice i defove, i piju alkohol. Oni će zanoćiti u piću i zabavi, a osvanut će izobličeni."

Pored ovoga postoje i mnogi drugi hadisi koji zabranjuju pjevanje koje na grijeh navodi, strasti izaziva i vodi u razvrat.

Što se tiče dozvoljenog pjevanja navest ćemo u skraćenom obliku ono što od islamskih pravnika prenosi šejh Muhammed el-Hamid u svojoj raspravi *Hukmu-l-Islam fi-l-džina'* (Stav Islama prema pjevanju): "Pjevanje - kao u redžez metru - koje izaziva odlučnost na težak posao ili odmara dušu za vrijeme prolaska kroz pustinju je dozvoljeno. Allahov Poslanik ﷺ i njegovi drugovi su za vrijeme gradnje džamije i kopanja rovova pjevali u redžezu. Beduini su, također, pjevali posebne pjesme prilikom gonjenja deva, takozvane pjesme *goničice deva*. Pjevali su i druge pjesme u kojima nema besramnosti, opisivanja vina i kafana, ili pjevanja o ljubavi prema živoj, određenoj ženi i ismijavanja muslimana ili nemuslimana. Inače, pjesme koje u sebi imaju ove sadržaje su zabranjene.

Među dozvoljene pjesme spadaju one koje pjevaju žene prilikom uspavljivanja djece.

U dozvoljene pjesme spadaju i pjesme o cvijeću u kojima se opisuju bašče, mirisni cvjetovi i rijeke.

Sve ove pjesme su dozvoljene ukoliko se ne pjevaju uz pratnju zabranjenog muzičkog instrumenta. Ukoliko se pjevaju na takvome instrumentu, onda je pjevanje zabranjeno pa makar pjesma bila i kao savjet ili mudra pouka i to zbog instrumenta a ne zbog samog pjevanja koje je dozvoljeno."

* * *

Upotreba instrumenata i njihovo slušanje su na osnovu sljedećih dokaza zabranjeni:

- Vidjeli smo i hadis u kojemu se navodi izobličavanje pred Sudnji dan koje će biti između ostalih razloga i zbog: "Oni slušaju muzičke instrumente, pjevačice i..."

- Imam Ahmed b. Hanbel, Ahmed b. Mení' i el-Haris b. Ebi Usame prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah me je poslao iz milosti i radi upute svjetovima. Naredio mi je da iskorijenim muzičke instrumente, alkohol i kipove kojima se klanjalo u predislamskom periodu..."

- Buhari, Ahmed, Ibn Madže i drugi prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "U mom narodu će biti onih koji će dozvoljavati blud, svilu, alkohol i muzičke instrumente."

Pored ovih postoje i drugi hadisi koji zabranjuju nabavku muzičkih instrumenata, sviranje i slušanje muzike uz muzičku pratnju.

Motiv ove zabrane je jasan:

Onaj ko prati razvratne muzičke skupove i koncerte te druga mjesta zabave, šta tamo nalazi?

Nalazi raskalašen i razvratan ples glupih žena, poročne i besramne skupine. Nalazi čaše alkohola koje kolaju okolo.

Nalazi galamu i viku koja se izdiže iz usta pijanih.

Nalazi proste, bestidne i besramne riječi, praćene drskošću i lošim ponašanjem.

Nalazi nečasno miješanje među razuzdanim ženama dok se klimaju i plešu, i tako ruše ponos i čast.

Ukratko rečeno, nalaze razuzdanost i slobodoumnost u najlošijem svojem izdanju.

Ovo je imperijalistički plan koji ima za cilj gušenje naroda poplavom opasnih i štetnih pjesama, otvaranjem bestidnih pozorišta, zatim alkoholom i ženama, samo da bi im odvratili pažnju od obaveza, vršenja dobrih djela i pozivanja na dobročinstvo.

Dobro znamo da je muslimanski narod u prošlosti dostigao vrh moći, slave i snage te da se proširio na veliki dio prostora i istočno i zapadno, samo zahvaljujući odbacivanju razuzdanih pojava i bestidnosti koje je Islam zabranio, zahvaljujući pridržavanju i provođenju božanskog sistema kao puta i kao zakona, zahvaljujući istinskoj ozbiljnosti koja je bila jedna od osobina i ljudi i omladine, djece i odraslih, zahvaljujući ljubavi prema smrti koliko ljubavi neprijatelja prema životu i zahvaljujući osjećaju za islamsku odgovornost svih pokoljenja.

Zato se današnja pokoljenja ovoga naroda mogu preobraziti jedino na način kako su to činila njegova prva pokoljenja.

Želimo li našim pokoljenjima ugled, narodu pobjedu a domovini kulturu i nauku, nemamo drugog puta nego da odgajamo našu djecu na principima ozbiljnosti, slijeđenja božanskog sistema, razvijanja osjećaja odgovornosti i ljubavi za žrtvovanjem na Allahovom putu, samo da bismo našemu narodu povratili slavu, moć, vječnost i poštovanje. Allahu to nije teško.

3. Odlazak u kino i pozorište i gledanje televizijskog programa

U poglavlju "Odgovornost za moralni odgoj" u drugom dijelu ove knjige naveli smo da pronalaženje savremenih medija kao što su radio, televizija, video, kino i druga spada u najveće izume do kojih je ljudski um došao u savremenom dobu, čak najveće dostignuće do kojeg je materijalna civilizacija dvadesetog stoljeća došla. Međutim, oni su istovremeno mač sa dvije oštrice, mogu biti od velike koristi za čovjeka, ali i od isto tako velike ili čak veće štete, zavisno kako se koriste.

Naveli smo i to ukoliko se ova otkrića koriste za dobro ljudi, širenje nauke, učvršćivanje islamskog učenja, podržavanje uzoritog morala, vezanje pokoljenja za njihove slavne pretke i historiju, i upućivanje naroda na ono što je od koristi za njihovu vjeru i ovosvjetske stvari, u tom slučaju nema dvojbe u dopuštenost njihova prihvaćanja, i dozvolu korišćenja i slušanja. Međutim, ukoliko se koriste radi učvršćivanja nereda i izopačivanja, širenja propasti i razuzdanosti, okretanja na put suprotan islamskom putu, u tom slučaju niko pametan i pošten koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan, ne sumnja u zabranu njihova korišćenja i grješnost posjedovanja i slušanja.

Iznijeli smo i to da ukoliko pogledamo naš televizijski program, vidjet ćemo da njegov veći dio stremi ka rušenju moralnih vrijednosti i ljudskog dostojanstva, navodi na razvrat i blud, i podstiče na propast, anarhiju i druga društvena zla.

Mali dio programa ima za cilj širenje nauke, usmjeravanje ka činjenju dobrih djela i poučavanje onim stvarima od kojih narod ima vjersku i ovosvjetsku korist.

Na kraju smo došli do ovoga pravila: Gledanje i slušanje njihova sadašnjeg programa spada u najveće zabrane i najgore grijehe.

Po stepenu zabrane i grijeha, slično televiziji je posjećivanje kina, noćnih pozorišnih predstava i mjesta zabave i razvrata. Ovo se temelji na sljedećim dokazima:[1]

1. Jedan od viših ciljeva Islama jeste zaštita porodičnih odnosa i časti. S obzirom da najveći dio onoga što se prikazuje na ovim filmovima, u pozorišnim predstavama i zabavama ima za cilj rušenje moralnih vrijednosti i ljudskog dostojanstva, gubljenje časti i porodičnih odnosa, odlazak i posjećivanje ovakvih mjesta i gledanje ovakvih predstava smatra se zabranjenim, vodi u grijeh i izaziva Allahovu srdžbu i ljutnju Njegova Poslanika ﷺ.

2. Malik, Ibn Madže i Darekutni prenose od Ebu Se'ida el-Hudrija ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ne smije se drugom nanositi šteta niti uzvraćati štetom na nanesenu štetu." Budući da sadašnji filmovi i noćne pozorišne predstave svojim sadržajem usmjeravaju na propadanje i izopačenost, i izazivaju skrivene nagone i strasti u društvu, tjeraju na razvrat, blud i razuzdanost, muslimanu je zabranjeno posjećivati ovakva mjesta i posmatrati ono šta se na njima prikazuje. On time štiti moral pojedinca i društva u cjelini, onemogućava nastajanje posljedica koje proizilaze iz razuzdanosti i izopačenosti, a istovremeno primjenjuje i hadis: "Ne smije se drugom nanositi šteta niti uzvraćati štetom na nanesenu štetu."

3. Znamo da filmove, pozorišne predstave i zabave po klubovima uvijek prati muzika, nemoralna i razuzdana pjesma te ples praćen svlačenjem i razotkrivanjem. S obzirom da su ove stvari zabranjene - kao što je prije navedeno - onda je i ulazak na ovakva mjesta, gledanje predstava na njima koje su jedna vrsta zabave, još veći grijeh i još veći haram.

U kontekstu govora o televiziji, pozorištu i kinu želio bih odgajatelju koji vjeruje u Allaha i Njegova Poslanika ﷺ predočiti neke važne činjenice:

---

[1] U poglavlju "Odgovornost za moralni odgoj" u drugom dijelu ove knjige naveli smo dokaze zabrane gledanja televizije tako da ćemo sada uz male izmjene navesti iste dokaze s obzirom na sličnost televizije, kina i pozorišta.

O jevrejskim planovima rušenja morala u nejevrejskim društvima u Protokolima se navodi: "Moramo raditi kako bismo uništili moral na svakome mjestu, što će nam olakšati uspostavljanje hegemonije. Frojd je naš i on će izložiti seksualne odnose tako da u očima omladine neće ostati ništa sveto i najveća njihova briga će biti kako zadovoljiti seksualne nagone i tada oni moralno propadaju."

Među sredstvima kojima se koriste u rušenju morala jeste iskvarivanje čovječanstva putem sredstava informiranja, periodičnih publikacija, pozorišta, kina, radiotelevizijskih programa i preko svakog najamnika, izdajice i plaćenog pisca. Uspjeli su svojom prepredenošću i pokvarenošću preko javne kulture, umjetnosti, raznih mjesta zabave, razvrata i sličnog iskvariti mnoge narode.

Pogledajmo šta kažu u Trinaestom protokolu: "Da bismo mase nejevrejskih naroda udaljili od toga da pronađu bilo koji, po nas novi, posao, mi ih zabavljamo raznim vrstama zabava, igara itd., tako što ubrzo počnemo sa objavljivanjem oglasa u novinama pozivajući svijet da ide na razne vrste takmičenja u umjetnosti, sportu i sl. Ova nova vrsta uživanja definitivno zabavlja um naroda od pitanja u kojima se od njih razlikujemo. Čim narod počne postepeno gubiti neovisno razmišljanje, on će početi nama kliktati i to iz jednog jedinog razloga, a to je što ćemo mi biti jedini članovi društva koji će reći: "Izvolite, dajte nam novi način razmišljanja" - a taj novi način razmišljanja mi ćemo kriomice ponuditi stavljanjem u službu jedinog našeg oruđa u vidu izreka osoba u čiju odanost nama nema sumnje. Uloga slobodnih zidara će dostići najvišu tačku kada priznaju našu vlast i oni će nam činiti dobre usluge kada dođe vrijeme za to."

Da li znaš, brate odgajatelju, šta Jevreji planiraju u ovim svojim Protokolima?

Zar ne vidiš da rade i danju i noću na iskvarivanju ljudskog uma i morala kako bi došli do osnivanja svoje države!?

Zar ne vidiš da planiraju zaposliti ljude zabavom, igrom, strastima i uživanjima koja odvraćaju od zdravog razmišljanja i izgradnje zdravog društva!?

Da li znaš, brate odgajatelju, da onaj dio naše omladine koji se povodi za bludom, ateizmom, hipi-pokretom (odnosno oponašanjem balegara), razuzdanošću, strastima, noćnim predstavama i pokvarenim filmovima jesu izvršioci - svejedno, iz znanja ili neznanja - jevrejskih planova?

Sada kada znaš, dragi odgajatelju, ne preostaje ti drugo nego da upozoravaš svoje dijete na posjećivanje ovih zaraženih mjesta kao što su kina, pozorišta, zabavni klubovi i sl. jer ona, ovakva kakva su danas, kvare vjersko ubjeđenje i moral. Štaviše, ona su dio jevrejskih planova kvarenja muslimana pojedinca, muslimanske porodice i čitavog muslimanskog pokoljenja. Ovo je opomena za one koji primaju opomenu.

Neko će ipak reći: "Kakva je zapreka odlaska u kino ili pozorište ukoliko je tema filma ili predstave od koristi narodu za njihovu vjeru, moral i historiju?"

Ova se primjedba odbacuje iz sljedećih razloga:

1. Zbog miješanja žena i muškaraca, pošto Islam zabranjuje miješanje spolova.

2. Zbog toga što se kroz historijski film ili predstavu provlači pojavljivanje otkrivenih i zavodljivih žena ili scena iz džahilijjetskog perioda sa razvratnim plesom i pokvarenom pjesmom. A znamo da Islam zabranjuje svaki pogled koji podstiče nagon i dovodi u iskušenje.

3. Zbog toga što kino i pozorište kroz veći dio svojih tema prikazuju sramotne prizore, pokvarene i razvratne scene, tako da su postale simbol razuzdanosti i znak pokvarenosti. A znamo da je muslimanu zabranjeno posjećivanje sumnjivih mjesta na osnovu hadisa Allahova Poslanika, ﷺ: "Ko padne u sumnju pao je u haram."

4. Zbog privlačnosti da se uđe i drugi, pa treći, četvrti put i tako redom koja proizilazi iz ohrabrenosti od prethodnog dolaska. Međutim, Islam traži suzdržljivost kod prvog pokušaja. "Strpljivost se, uistinu, pokazuje kod prvog udarca nesreće." Sve što kasnije slijedi ide bez suzdržavanja i ograničavanja. Postepeno nestaju stid i sram, i to najčešće dovodi do skretanja i posrnulosti.

U slučaju postojanja povjerljive vjerske institucije koja bi nadgledala posebna i nezavisna mjesta u kojima se prikazuju naučni i drugi filmovi od društvenog interesa, kao i pozorišne predstave usmjerivačkog karaktera i sa historijskom tematikom, institucije koja bi pazila da se kroz takve filmove i predstave ne bi provukle nevaljale, zavodljive i zabranjene stvari, onda bi bilo dozvoljeno muslimanskoj omladini posjećivanje takvih mjesta radi izvlačenja koristi iz takvog ciljanog programa i vrijednih tema. U suprotnom slučaju posjećivanje ovakvih mjesta spada u najveće grijehe i najoštrije zabrane u Islamu.

Na kraju, neki oponent može reći i ovo: "Kakva je zapreka u korišćenju televizije u korisne svrhe i sa poučnim programom kao što je slušanje Kur'ana časnog, vijesti, naučno-usmjerivačkog programa uz odbacivanje bestidnih scena i razvratnih prizora? "

Međutim, činjenica je da ovakva tvrdnja nema nikakve veze sa stvarnošću i istinom jer onaj koji dozvoli posjedovanje televizora mora temeljito poznavati noćni program od "a" do "ž" pošto šejtan (Allah ga ubio) stalno stoji i osmatra šapućući i sugerirajući mu da će pravu korist imati ako pogleda baš ovaj program, posluša ovu pjesmu ili pogleda ove vijesti, odnosno pogleda program do kraja. Međutim, i pod pretpostavkom da može kontrolirati stvari, da posjeduje osobnu snagu i volju koje mu omogućuju da može vladati sobom kod izbora poučnog i korisnog, ko će mu garantirati da će stvari tako teći i u njegovom odsustvu kada televizijski aparat ostane u rukama žene i djece. Odgovor je bezuvjetno: "Ne". Zatim, kada će moći prosuditi da je ovaj program nevaljao? Naravno, nakon što ga pogleda. To znači da će porodica bez suzdržavanja vidjeti nevaljalost ovoga programa u toku njegova prikazivanja, dok Iblis u međuvremenu igra veliku ulogu uljepšavajući ružne stvari i ukrašavajući laž sve dok se program ne završi.

Veoma često se događa da revnosni otac nakon što vidi da je program koji se prikazuje škodljiv za čast i odgoj jer prikazuje razuzdanost i izopačenost, nastoji ugasiti aparat, ali ga u tome sprečavaju žena ili drugi članovi porodice, rodbina i djeca. Zbog toga među članovima porodice nastaju prepirke i rasprave i ne može se predvidjeti kakve sve psihičke i socijalne posljedice ovakve svađe mogu proizvesti i do čega sve mogu dovesti. Koliko se razvoda i sukoba među djecom i drugim članovima porodice zbog ovih zavada i raspravljanja desilo?

Iz navedenog se jasno vidi da je samokontrola kod izbora poučnog i korisnog televizijskog programa stvar koja graniči sa nemogućim, koja se ne može ostvariti u stvarnome svijetu.

Musliman se mora brinuti za svoju vjeru i čast i za odgoj svoje porodice, a to se ne može postići osim otklanjanjem opasnosti koja prijeti kućnoj i porodičnoj atmosferi.

Koja je, međutim, veća opasnost po čast, dostojanstvo i moral od sadašnjeg televizijskog programa?

Posljednja stvar na koju treba skrenuti pažnju i posebno na nju ukazati jeste da neki očevi kupuju svojoj djeci televizijske aparate s opravdanjem njihova odvraćanja od kina i mjesta zabave i razvrata.

Činjenica je, međutim, da je ovo njihovo opravdanje lahko oborivo a tvrdnja ništavna iz sljedećih razloga:

1. Ružno djelo se ne uklanja drugim, također, ružnim.

2. Ružno djelo koje proizilazi iz posjedovanja televizijskog aparata je gore od onoga koje proizilazi iz posjećivanja mjesta zabave i razvrata, zato što televizija proizvodi izopačenost svakodnevno i neprekidno. Uz to gledaju je i djeca i odrasli, i čestiti i pokvarenjaci, i žene i ljudi. Izopačenost koju proizvode mjesta zabave i razvrata su, međutim, sezonska i privremena, ograničena na djecu devijantnog ponašanja i posrnule odrasle osobe.

3. Iz posjedovanja televizijskog aparata proizilaze velike društvene opasnosti i moralna pokvarenost koja se ogleda u lošim posljedicama koje proizilaze iz stalnih porodičnih sijela i neprestanih mješovitih susreta među komšijama i prijateljima i ženama i muškarcima. Koliko je samo časti oskrnavljeno, krvi proljeveno i zavade nastalo zbog prokletstva ove televizije i miješanja spolova!?

Nakon navedenog nije ostao niti jedan valjan dokaz onih koji tvrde da postojanje televizije u kući brani djecu od činjenja loših djela i od raznih poroka.

Osim toga televizija proizvodi i druge štete:

- štetnost po zdravlje - kao što je slabljenje vida,
- psihičku štetnost - kao vezanost za lijepu glumicu koja opsjeda srce i um,
- štetu po obrazovanje djece jer im oduzima vrijeme za učenje,
- štetu po idejno-kulturni razvoj jer slabi moć pamćenja, razmišljanja i razumijevanja, i
- ekonomsku štetu zbog trošenja novca na njenu kupovinu, a porodica je, možda, u velikoj nuždi za najneophodnijim potrebama.[1]

4. Hazardne igre

Među zabranjene igre u Islamu spadaju svi oblici i sve vrste igara u novac. Ovo pretpostavlja svaku igru između dva pojedinca ili dvije ekipe u kojoj jedna izgubi a druga zaradi na osnovu slučajnosti i sreće.

---

[1] O islamskom stavu prema televiziji, pozorištu i kinu pogledati knjigu ovoga autora *Hukmu-l-Islam fi vesa'il el-i'lam* (Islamski propis u vezi sa sredstvima informiranja).

Dokaz ove zabrane su riječi Uzvišenog Allaha:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ(٩٠)إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ
اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ(٩١)

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i obavljanja molitve odvrati. Pa hoćete li se okaniti? (El-Mâ'ida, 90.-91.)

Motiv zabrane:

- Hazardne igre čine čovjeka da se oslanja na zaradu pomoću slučajnosti i sreće i praznih želja, a ne vlastitim radom i naporom, zalaganjem svojih ruku, znojem sa čela i poštivanjem zakonitih načina zarade.

- Hazardne igre stvaraju neprijateljstvo i mržnju među igračima zbog uzimanja novca jednog od drugog na prevaru i njegova stjecanja na nepošten način.

- Hazardne igre odvraćaju od spominjanja Allaha i namaza, guraju igrače u najpokvareniju vrstu morala i najlošije navike. Bejheki prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ jednom prolazeći pored grupe ljudi koji su se igrali kockom rekao: "Srca nemarna, ruke aktivne a jezici pokvarene i sramotne riječi izgovaraju."

- Hazardne igre su grješna strast koja guta vrijeme i trud, navikava na tromost i lijenost te odvraća od rada i proizvodnje.

- Hazardne igre tjeraju na zločin jer strana koja gubi želi po svaku cijenu doći do novca, makar to bilo i krađom, otimačinom, mitom ili pronevjerom.

- Hazardne igre izazivaju psihički nemir i druge bolesti, lome živce i izazivaju mržnju što u najviše slučajeva dovodi do zločina, samoubistava, ludila ili neizlječivih hroničnih bolesti.

I nije isključeno, kako veli prof. el-Kardavi, da onaj koji se strastveno preda "zelenom stolu" - kako ove igre zovu - zbog njega proda i svoju vjeru, dostojanstvo i domovinu, samo da bi udovoljio svojoj pohlepi za novcem i seksom.

Zabranjene hazardne igre:

- Kupovanje lutrije je zabranjeno zato što se zasniva na slučajnosti i sreći. Smatra se jednom vrstom zabranjene kocke. Za ovu igru nema dozvole ili bilo kakve olakšice, čak ni u ime dobrotvornih društava ili kakvih drugih humanitarnih ciljeva. Poznato je da su hazardne igre kojima su se Arapi bavili u predislamskom dobu na kraju dovele do dobročinstva i imale svoju dobrotvornu stranu tako što dobitnik nije za sebe uzimao ništa. One u dobroj mjeri liče današnjoj lutriji kada se dobitak doznačuje u neke dobrotvorne svrhe ili humanitarnom društvu.

Islam princip "Cilj opravdava sredstva" smatra jednim od rušilačkih principa koji su raširili Jevreji da bi se domogli svojih ciljeva. Princip koji prihvaća Islam u stjecanju bilo kako plemenitog cilja podrazumijeva korišćenje samo časnih sredstava. Ubiranje dobrotvornih priloga, naprimjer, za bilo koliko human i dobrotvoran rad Islam ne priznaje osim ukoliko su sredstva kojima se dolazi do tih priloga neporočna i časna. Što se tiče dolaska do takvih sredstava pomoću zabranjenih hazardnih igara ili otimačinom, to ne može biti drugo nego zabranjeno.

Kakva je vrijednost dobrotvornog priloga koji se nije ostvario sredstvima koja imaju tendenciju činjenja dobra ili nisu izazvana milošću niti idejom dobročinstva i milosrđa?

Kakva je vrijednost trošenja koje ne izvire iz čistog imana i pitkog vrela Islama?

Zato odgajajmo našu djecu na iskrenoj darežljivosti i zakonitom trošenju da bi iz samih sebe bili potaknuti na učestvovanje u dobrotvornim društvima i dobili nagradu i sevap na mjestu istine kod Svemogućeg Gospodara!

- U hazardne igre spada i klađenje bez obzira u kakvoj igri: nogometu, borbi golubova, šahu ili bilo čemu drugom sličnom.

Ova opklada se ogleda u tome da svaka od dvije strane uvjetuje polog kao nagradu protiv druge strane ili samo jedna strana protiv druge strane za slučaj dobitka ili gubljenja. I ovo je hazard zato što pretpostavlja dobitak jedne strane a gubitak druge strane, odnosno stjecanje imetka na nepošten način.

Iz ovakve opklade se izuzima igra za nagradu koja ima za cilj pripremu za rat i borbu na Allahovom putu, kao što su trke deva ili konja, ili gađanje i druga savremena sredstva vođenja rata. Ovo se

temelji na hadisu koji prenose sakupljači zbirki *Sunen* i imam Ahmed: "Nema takmičenja (uz ulog) osim u trkanju na devama, konjima i streljaštvu."

U ovakvoj vrsti igre uvjet je da nagrada koja se ulaže bude od strane nekog drugoga mimo takmičara, ili od strane jednog od njih (takmičara).

Ukoliko bi obojica uložila i pobjednik uzeo oba uloga, onda bi to bio hazard. Kao što je naprijed navedeno, Vjerovjesnik ﷺ je ovu vrstu konja koji se pripremaju za hazardne igre i na koje se kladi nazvao *feresu-š-šejtan* (šejtanski konj).

Ukoliko nagradu ulaže neka institucija ili organizacija sa strane kao predsjedništvo zemlje, ministarstvo, uprava škole ili neko udruženje, ulaganje je u tom slučaju dozvoljeno zbog isključivanja hazardne igre. U ovome slučaju nije važno da li je podsticanje radi ratne pripreme kao što je gađanje ili razvoja sporta kao hrvanje ili igranje nogometa. Na ovu dozvolu ukazuje hadis koji prenosi imam Ahmed od Ibn Omera رضي الله عنهما "da je Vjerovjesnik ﷺ sponzorirao konjske trke i davao nagradu pobjedniku".

* * *

Islam je zabranjujući određene vrste igara zbog njihove duhovne, psihičke, moralne i društvene štetnosti, u isto vrijeme dozvolio mnoge druge vrste igara radi zabavljanja i odmaranja islamske omladine kako bi bili agilniji u izvršavanju obaveza i odgovornosti, s jedne strane i pripremili se u fizičkom smislu za borbu na Allahovom putu, s druge strane.

Alija رضي الله عنه u tom smislu veli: "Srca se poput tijela zamaraju, zato ih zabavite mudrim izrekama."

Isto tako kaže: "Odmarajte srca s vremena na vrijeme jer srce slijepi ako se prisiljava."

Buhari u svome djelu *El-Edebu-l-mufred* navodi: "Drugovi Allahova Poslanika ﷺ bi se gađali lubenicama, ali su u ozbiljnim stvarima bili pravi muškarci."

Ne smeta ako se musliman igra, veseli i šali. Međutim, to ne smije postati njegova navika i karakter pa da mu ispunjava i jutro i večer, da bude neozbiljan na ozbiljnom mjestu i da zbija šalu i brblja u vrijeme rada.

Kako je neko lijepo kazao: "Daj vremenu zabave onoliko koliko hrani daješ soli."

Vrste igara i zabava koje je Islam propisao dozvoljenim

a) Trkanje sa protivnikom

Među dozvoljene zabave spada trčanje. Tako su se drugovi Allahova Poslanika ﷺ takmičili u trčanju a Vjerovjesnik ﷺ ih je u tome hrabrio.

I sâm Vjerovjesnik ﷺ se trkao sa Aišom, radijallahu 'anha, da bi nju oraspoložio a svoje drugove poučio.

Ahmed i Ebu Davud prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Trkala sam se sa Allahovim Poslanikom ﷺ jednom pa sam ga pobijedila. Kasnije sam se udebljala i kada smo se ponovo trkali, on je pobijedio i tada je rekao: "Ovo ti je revanš za prošlu trku." Znači jedan za jedan.

b) Hrvanje

Ebu Davud prenosi da se Vjerovjesnik ﷺ hrvao sa Rukanom i da ga je Vjerovjesnik oborio više puta. U drugoj predaji se navodi da je Vjerovjesnik bio veoma jak i da mu je rekao kada su se htjeli hrvati: "Ovca za ovcu."[1] Onda ga je Vjerovjesnik ﷺ oborio a Rukane mu je rekao: "Hajdemo još jednom!" Vjerovjesnik ﷺ ga je opet oborio a Rukane mu je isto rekao: "Hajdemo još jednom!" Kada ga je Vjerovjesnik ﷺ i po treći put oborio, Rukane je rekao: "Šta ću reći kod kuće? Jednu je ovcu pojeo vuk, druga je pobjegla, a šta da kažem za treću? " Vjerovjesnik ﷺ mu je na to rekao: "Nismo se skupili da te pobijedimo i da te oglobimo. Uzmi svoje ovce."

c) Gađanje strijelom

Među dozvoljene igre spada i gađanje strijelom i kopljem.

Naprijed smo naveli da je Vjerovjesnik ﷺ prolazeći pored svojih drugova dok su oni u grupama gađali, da bi ih ohrabrio u tome, rekao: "Gađajte i ja sam sa vama svima."

Međutim, Allahov Poslanik ﷺ je strijelce upozorio da ni u kojem slučaju ne uzimaju stoku i perad za mete kao što je bio običaj u predislamsko doba.

Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Omera ؓ koji kazuje da je vidio grupu ljudi da za metu imaju stoku i da im je rekao: "Vjerovjesnik ﷺ je prokleo one koji za gađanje uzimaju živu metu."

---

[1] Mora da je ovo bilo prije zabrane hazardnih igara. Vidjeli smo da Vjerovjesnik ﷺ nije htio uzeti ovce nego mu ih je vratio kao pripremu za kasniji dolazak zabrane hazardnih igara.

Ebu Davud i Tirmizi prenose "da je Vjerovjesnik ﷺ zabranio borbe između životinja huškajući jednu na drugu," sve dok ne izginu ili stradaju, kao što su činili predislamski Arapi.[1]

Iz navedenih hadisa saznajemo da Islam naređuje lijepo postupanje prema životinjama a zabranjuje mučenje i nanošenje povreda. Tako znamo islamski stav i prema onome što se danas zove "korida", odnosno borba bikova.

d) Gađanje kopljem

Među dozvoljenim igrama je i gađanje kopljem. Naprijed smo naveli slučaj kada je Vjerovjesnik ﷺ dozvolio Abesincima da se u njegovoj časnoj džamiji mogu igrati kopljima a svojoj ženi Aiši, radijallahu 'anha, da ih može gledati.

Ova Vjerovjesnikova ﷺ dozvola potvrđuje da ova i slične igre u njegovoj časnoj džamiji znače da je džamija mjesto gdje se održavaju i vjerski i ovosvjetski poslovi, gdje se izvršavaju obredi i vodi borba na Allahovom putu. Ovo, dakle, nije samo igra nego i sport, pripremanje i treniranje.

e) Konjičke igre

O ovome smo opširno govorili u poglavlju "Vezivanje za sport".

Izvor ove dozvole je hadis koji Taberani prenosi preko *džejjid* (dobrog) lanca da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svako djelo u kome se ne spominje Allah je zabava i danguba, osim četiri stvari: gađanje (streljaštvo), krocenje konja, igranje sa porodicom i plivanje."

Ostala je izreka Omera b. el-Hattâba koja veli: "Učite djecu plivanju i streljaštvu, i podstičite ih da jašu konje."

f) Lov

U korisne i dozvoljene igre koje je Islam utvrdio spada i lov na kopnu i na moru. Ovo se temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا

Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadždža obavljate. (El-Mâ'ida, 96.)

---

[1] Hadis je da'if. El-Albani *Gajetu-l-meram*, 383.

Postoje dvije vrste lova:

a) Lov pomoću oruđa kao što su sablja, strijela i koplje na koje i Kur'an ukazuje:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ

O vjernici, Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti nadohvat ruku vaših i kopalja vaših. (El-Mâ'ida, 94.)

b) Lov pomoću obučenih životinja kao što su pas i gepard među grabežljivim životinjama, i soko i jastreb među pticama grabljivicama. Uzvišeni Allah veli:

قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ

Reci: 'Dozvoljavaju vam se lijepa jela i ono što vam ulove životinje koje ste lovu podučili, onako kako je Allah vas naučio.' (El-Mâ'ida, 4.)

Opći propisi koji se odnose na lov:

1. Cilj lova mora biti hrana ili neka druga korist.

2. Da lovac nije u ihramima radi obavljanja hadždža ili umre[1] što se vidi iz riječi Uzvišenog: وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا *Zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadždža obavljate.* (El-Mâ'ida, 96.)

3. Oruđe kojim se lovi mora biti prodorno i razdiruće koje prodire u tijelo a ne tupo koje ubija težinom. Buhari i Muslim prenose od Adija b. Hatima ؓ da se jednom obratio Vjerovjesniku ﷺ riječima: "Ja u lovu gađam kopljem bez šiljka na vrhu i pogađam." Vjerovjesnik ﷺ mu je na to rekao: "Ako gađaš kopljem i prodre u tijelo, možeš jesti ulov, a ono što pogodiš stranom koplja, to onda ne možeš jesti." Ovo je zabranjeno zato što je životinja ubijena težinom a ne prodiranjem u tijelo. Hadis, prema tome, ukazuje na neophodnost probijanja, odnosno prodiranje sredstva kojim se lovi u tijelo pogođene životinje.

Na osnovu ovoga dozvoljava se i lov puščanom, pištoljskom i drugom municijom s obzirom da prodire u tijelo i više od strijele i koplja.

[1] Ovo se odnosi na lov na kopnu kao što i ajet ističe. Što se tiče lova na moru on je dozvoljen lovcu u ihramima kao i bez ihrama. To se vidi iz riječi Uzvišenog: أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ *Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete...* (El-Ma'ida, 96.)

4. Da se prilikom gađanja ili slanja obučenih životinja u lov spomene Allahovo ime, što se vidi iz ajeta:

وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ *I spomenite Allahovo ime pri tome.* (El-Mâ'ida, 4.)

Ukoliko se zaboravi spomenuti prilikom gađanja ili slanja životinja, onda se to prema većini islamskih pravnika može učiniti prilikom jela ulova,[1] jer je Uzvišeni Allah predvidio ovome Ummetu oprost za zaboravnost i pogrešku.

5. Ako ulov padne u vodu i bude izvađen mrtav, ne može se jesti. Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada izbaciš strijelu i ustanoviš da je ulov mrtav može se jesti, osim ako je ulov pao u vodu, jer ne možeš znati da li ga je ubila voda ili tvoja strijela."

g) Igranje šaha

Igranje šaha je jedna od poznatih igara iz zabave. Drugovi Allahova Poslanika ﷺ generacija poslije njih i islamski pravnici su se u ovome pogledu podijelili na dvije grupe:

Prva grupa smatra da je šah zabranjena igra. Među njima su Ali b. Ebi Talib, Ibn Omer, Ibn Abbas, imam Malik, imam Ebu Hanife i imam Ahmed b. Hanbel.

Druga grupa smatra da je dozvoljen a među njima su Ebu Hurejre, Se'id b. el-Musejjib, Se'id b. Džubejr, Ibn Sírín i imam eš-Šafi'.

Oni koji dozvoljavaju kažu da je u osnovi stvari u pogledu ove igre dozvola, pošto nema teksta koji je zabranjuje a i razlikuje se od kocke, odnosno tavle, iz dva razloga:

Prvi je što se kod kockanja koje je zabranjeno oslanja isključivo na sreću što je slično hazardnoj igri sa strelicama (*ezlam*),[2] dok se kod igranja šaha oslanja na pronicljivost, znanje i planiranje što je slično gađanju strijelama.

---

[1] Islamski pravnici su se oko ovoga pitanja razišli. Prema jednom mišljenju nije dozvoljeno jesti ovakvu životinju ukoliko se zaboravi spomenuti Allahovo ime. (Ibn Tejmijje, *Fetava*, 35/239) (nap. recenzenta prijevoda)

[2] Ovo je igra strelicama koju su prakticirali Arapi predislamskog doba. Postojale su tri strelice. Na jednoj je pisalo: "Naređuje mi moj gospodar" na drugoj je pisalo: "Zabranjuje mi moj gospodar" dok na trećoj nije ništa pisalo. Kada bi bili pred nekim poslom ili odlukom, kao što su naprimjer putovanje, odlazak u rat ili ženidba, Arapi bi odlazili do hrama sa kipovima u kojemu su se nalazile ove strelice. Izvlačili bi ove strelice i ravnali bi se prema onoj koja bi izašla. Ako bi bila ona na kojoj se naređenje, uradili bi to, ako bi bila sa zabranom ne bi to činili, a ako bi bila strelica na kojoj ništa ne piše, ponavljali bi bacanje strelica dok ne bi izašla jedna od dvije na kojima piše.

Drugi je što kod šaha postoji planiranje slično ratnom planiranju, dok je kod kockanja u pitanju samo gubljenje vremena u zabavi, besposlici i brbljanju bez ikakve svrhe i koristi.

Oni koji dozvoljavaju igru šaha za to postavljaju tri uvjeta:

1. da se zbog igre ne kasni sa namazom,
2. da se ne igra u novac i
3. da se čuva jezik od prostačkog i bestidnog govora

Ispusti li se i jedan od ovih uvjeta igra postaje zabaranjenom.

* * *

Vidio si, brate odgajatelju, u poglavlju "Upozoravanje na zabranjene zabave" da je Islam zabranio neke vrste igara. Pošto iz njih proizilaze dalekosežne štete po moral pojedinca i društva i pošto ostavljaju loše posljedice po čovjeka i njegovo vladanje, ustraj u upozoravanju svoje djece na to i brani im takve igre da se ne bi obeščastili ovim porocima i valjali u blatu izopačenosti i raskalašenosti. Vidio si, također, da je Islam dopustio druge vrste igara koje imaju svoju svrhu. Pošto ove igre imaju velikog utjecaja na odmor ljudske duše, njenu aktivnost i vitalnost te pošto se pozitivno odražavaju na odgoj djeteta u vojnom pogledu i njegovo osposobljavanje za borbu na Allahovom putu, teži koliko možeš da uputiš svoje dijete na ovakav odgoj i da ga kroz treniranje osposobiš u ovome smislu. U tom slučaju bit će uzor na kojega se u pogledu snage i hrabrosti treba ugledati, i pravi primjer moći i gordosti.

Četvrto: Upozoravanje na slijepo oponašanje

Među veoma važne stvari za koje odgajatelji trebaju biti posebno zainteresirani jeste upozoravanje djece na slijepo oponašanje bez ikakva prosuđivanja i razmišljanja, te svijesti o posljedicama koje proizilaze iz slijeđenja nečega bez bilo kakvog objašnjenja i upute.

Ono je potrebno iz sljedećih razloga:

- Slijepo oponašanje je dokaz duhovnog i psihičkog poraza te nepostojanja samouvjerenja. Štaviše, ono je znak gubljenja ličnosti i vlastitog identiteta u onome što se želi i što se oponaša.

- Slijepo oponašanje često tjera u iskušenja koja donosi život u svim svojim ispoljavanjima. Ovo opet vodi u uobraženost i oholost zbog zadivljenosti lažnim sjajem mode, blještavim prizorom i popularnom odjećom.

- Slijepo oponašanje iskvarenog morala definitivno vodi u nezainteresiranost, raspuštenost i izopačenost.

- Slijepo oponašanje Ummet vodi u stvarnu propast i konačno uništenje. Štaviše, ovi narodi zbog slijeđenja puta nevjerstva i grijeha gube činioce svojega postojanja i sredstva svojega opstanka i svoje moći.

Ovo potvrđuje francuski pisac Andre Monro u djelu *Esbab inhijar Ferensa* (Uzroci propadanja Francuske): "Među najveće uzroke propasti Francuske u toku Drugog svjetskog rata spada propast francuske omladine zbog širenja razvrata među njima."

Ovo je potaklo generala De Gola da nakon preuzimanja vlasti u Francuskoj pozove šefa policije u Parizu i da mu kaže: "Zatvori ove javne kuće i skrovišta hipika u mojoj prijestolnici."

- Slijepo oponašanje sprečava ove pratioce stranih običaja, mode i morala od mnogih vjerskih obaveza, društvenih odgovornosti i podizanja ekonomije i kulture.

- Slijepo oponašanje je jedan od najvećih faktora i jedna od najpogubnijih bolesti koja prouzrokuje slabljenje pamćenja, rušenje ličnosti, propadanje morala, ubijanje muškosti, širenje bolesti i iskorjenjivanje časti i poštenja što automatski vodi u žudnju za udovoljavanjem nagonima i buđenjem strasti i želje za uživanjima.

Aleks Karlil u svojoj knjizi *El-Insan zalike-l-medžhûl* (Čovjek, ta nepoznanica) kaže: "Kada se u čovjeku pokrene seksualni nagon, žlijezde luče posebnu vrstu materije koja putem krvi dospijeva do mozga i omamljuje ga, zbog čega se gubi sposobnost na zdravorazumsko razmišljanje."

Dr. Džordž Baluši u svome djelu *Es-Sevre el-džinsijje* (Seksualna revolucija) ističe: "Bivši američki predsjednik Kenedi 1962. godine izjavljuje da je budućnost Amerike u opasnosti zbog toga što njihova omladina svakodnevno gubi snagu i propada, i što se sve više odaje strastima te zbog toga nije u stanju na svoja pleća prihvatiti odgovornosti koje ih očekuju. Kao ilustraciju navodi da od svakih sedam regruta, koji se prijavljuju u američku vojsku, njih šest je nesposobno, a sve zbog toga što su poroci kojima su se odali uništili njihovu duševnu i tjelesnu sposobnost."[1]

---

[1] Preneseno iz djela *Hattâ ja 'leme-š-šebab* (Da zna omladina), str. 124 od istog autora.

Zato nije nikakvo čudo što Islam zabranjuje imitiranje i upozorava na slijepo oponašanje.

U tom smislu navest ćemo najvažnije tekstove koji o tome govore:

Tirmizi prenosi od Abdullaha b. Amra ﵁ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nama ne pripada ko oponaša druge. Ne oponašajte Jevreje i kršćane."

Imam Ahmed i Ebu Davud prenose od Ibn Omera ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko oponaša jedan narod njemu pripada."

Buhari, Ebu Davud i Tirmizi prenose od Ibn Abbasa ﵁ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah je prokleo muškarce koji oponašaju žene kao i žene koje oponašaju muškarce."

Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Jevreji i kršćani se ne kniju. Vi postupajte oprečno."

Tirmizi prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Neka niko od vas ne bude tako nerazuman da kaže: 'Ja sam onakav kakav je ostali narod. Ako je narod dobar, dobar sam i ja, ako je narod loš, loš sam i ja.' Nego se priviknite na to da ako je narod dobar da budete i vi dobri, a ako je narod loš onda se njihova loša posla klonite."[1]

Ova zabrana na koju upućuju navedeni vjerovjesnički hadisi uperena je na strano oponašanje u vladanju, moralu, običajima i modi zbog značaja koji smo naprijed naveli.

Što se tiče oponašanja u onome što koristi muslimanskom narodu u naučnom pogledu i što mu omogućuje da napreduje u materijalnom i kulturnom smislu kao što su medicina, inženjering, fizika, atomska nauka, vojna oprema, naoružanje i druge nauke, one su uz saglasnost među islamskim pravnicima dozvoljene zato što ulaze pod opće značenje riječi uzvišenog Allaha:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.)

Među najveće pojave slijepog oponašanja žena spadaju:

- Izlazak velikog broja žena skromno obučenih, pokazujući svoje čari. Allahov Poslanik ﷺ obznanjuje da ove žene neće ući u Džennet niti će njegova mirisa osjetiti.

[1] Hadis je da'if. El-Albani *Da'ifu-l-Džami'*, 6271. Slična izreka se bilježi od Ibn Mes'uda kao vjerodostojna predaja.

Muslim prenosi od Ebu Hurejre رضي الله عنه da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Bit će dvije vrste ljudi u Džehennemu koje neću ni pogledati: ljudi sa bičevima kao repovima stoke kojim tuku narod i žene polugole koje svojom pojavom skreću pažnju na sebe, s glavama kao grbama heravih (horasanskih) deva, koje u Džennet ući neće, niti će mirisa njegova osjetiti a njegov miris se osjeća na razdaljini od pet stotina godina."

- Oblačenje crnine prilikom smrtnog slučaja oponašajući tako kršćane.
- Okupljanje prilikom svadbenih i drugih veselja uz pjesmu, muziku i ples.
- Zaklinjanje drugim osim Allahom u slučajevima radosti ili ljutnje.
- Izlaženje otkrivene pred one za koje bi se mogle udati kao što su brat od muža i drugi. Najočitije pojave slijepog oponašanja kod naše omladine su hipi ponašanje, imitiranje žena i oponašanje muškaraca. Neka naša omladina kaže: "Kada je Poslanik ﷺ puštao kosu preko ušiju zašto učenjaci brane hipi i njemu slične izglede?"

Ovima odgovaramo:

1. Pouzdano je utvrđeno da je Vjerovjesnik ﷺ puštao dužu kosu ali i da nije izlazio među svijet gologlav nego je uvijek imao na glavi turban kao vjerovjesničku krunu i obilježje Islama.

Neka se Allah smiluje onome ko reče:

Okupljaše se oko tebe Poslaniče drugovi tvoji
Sa turbanima sjajnijim od kruna svakovrsnih

2. Zar hipi-pojava i puštanje kose do ramena nije sramotno oponašanje žena? Uzvišeni Allah proklinje ljude koji oponašaju žene, kao što se navodi u spomenutom hadisu.

3. Kako može hipi-musliman, oponašajući kukca balegara, pristati da svojim balegarskim izgledom pripada prljavim kukcima balegarima i da ih po izgledu imitira, kada Uzvišeni Allah kaže: وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ *Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali.* (El-Isra', 70.)[1]

Prema tome, brate odgajatelju, teži da omrzneš svojoj djeci sve ove bestidne pojave i prezrene običaje, jer imaju velikog utjecaja na rušenje ljudskog identiteta, raspadanje ličnosti, gubljenje dostojanstva, časti i svake druge ljudske vrijednosti. Trebaš im objasniti da je

[1] Preneseno iz djela *Hattâ ja 'leme-š-šebab* (Da zna omladina), str. 135 od istog autora.

slijepo oponašanje u narodu jedno od najvećih poniženja iz kojega proizilazi gubljenje ugleda i moći, moralno izopačenje i rušenje svih vrijednosti. Nadati se da će djeca u tom slučaju krenuti stazom Upute, spoznaje, razuma i Pravoga puta te da ih neće zavesti žudnja i ovladati strast.

* * *

Peto: Upozoravanje na loše društvo

Nema spora da je pokvareno društvo jedan od najvećih činilaca psihičke i moralne devijacije djeteta, posebno ako je dijete intelektualno manje razvijeno, slabijeg vjerskog ubjeđenja i slobodnijeg morala. Takvo dijete veoma brzo pada pod utjecaj loših prijatelja i razvratnog društva, i veoma brzo od njih poprima najgore navike i najružnija svojstva. Štaviše, brzim i čvrstim koracima sa njima zajedno ide opakim putem. Ubrzo potom kriminal i zločin postaju dio njegove prirode a pokvarenost ukorijenjena navika. U tom slučaju odgajatelju je veoma teško vratiti takvo dijete na Pravi put i izbaviti ga iz provalije zabludjelosti i ponora opakosti.

U poglavlju "Uzroci devijantnog ponašanja djece" naveli smo da Islam svojim pedagoškim uputama usmjerava roditelje i odgajatelje da u potpunosti nadziru djecu, naročito dok su u djetinjstvu i pubertetu. Roditelji i odgajatelji moraju znati sa kim im se djeca susreću i sa kim se druže. Islam od njih traži da svojoj djeci biraju čestito društvo da bi od takvoga društva prihvatili plemenit moral, prefinjen odgoj i vrijedne navike.

Isto tako im skreće pažnju da djecu moraju upozoravati na loše društvo i pokvarene drugove da ne bi pali u njihovu opaku klopku i mrežu zabluda i posrtanja.

U tom smislu smo naveli i veliki broj ajeta i hadisa koji govore o biranju čestitog i udaljavanju od lošeg druga.

O svemu ovome više se može naći u navedenom poglavlju kao i poglavlju "Odgajanje pomoću nadgledanja" U ovome poglavlju govorili smo i o principima moralnog odgoja i psihičkog formiranja uz skretanje pažnje na loše društvo i zalutale drugove, što je u saglasnosti i sa odgovornošću roditelja i odgajatelja u nošenju emaneta odgajanja.

Šesto: Upozoravanje na stvari koje kvare moral

U poglavljima "Odgovornost za moralni odgoj" i "Odgovornost za fizički odgoj" naveli smo da postoje neke raširene pojave kod djece o kojima odgajatelji moraju voditi računa i na njih upozoravati. Zato ćemo ih sada navesti i njima se pozabaviti da bi odgajatelji mogli izvršavati svoju odgovornost upozoravanja i obavezu nadgledanja u procesu odgajanja, usmjeravanja i osposobljavanja djece.

Kada smo govorili o odgovornosti za moralni odgoj, tretirali smo pojave:

a) laž,

b) krađa,

c) psovka i ružne riječi, i

d) propadanje i izopačenost djece.

Kada smo govorili o odgovornosti za fizički odgoj, tretirali smo sljedeće pojave:

a) pušenje,

b) onanija,

c) alkoholizam i droga, i

d) blud i homoseksualizam.

Pedagozi i etičari su složni da su sve ove pojave o kojima je naprijed bilo riječi najpogubnije pojave u kvarenju dječije ćudi i propadanju njegova morala.

Ne budu li odgajatelji vršili ulogu upozoravanja, nadgledanja i savjetovanja, dijete će bez ikakve sumnje pasti na najniže stupnjeve i lunjati po najmračnijoj tami. U tom će slučaju biti teško svakome odgajatelju da ga vrati na Pravi put, veže za Istinu i pokaže pravac svjetla i Upute. Štaviše, bit će opasno sredstvo rušenja sigurnosti društva. Svijet će tražiti spasa od njegovih zla i neće imati mira zbog njegova kriminala i lošeg ponašanja.

Zato je na tebi, brate odgajatelju, da se ponovo upoznaš sa svojim odgovornostima, da dobro proučiš odgovornosti odgajatelja za moralan i fizički odgoj svoje djece. Ako ih podsjetiš na štete i zla koja proizilaze iz laži, krađe, psovke i ružnih riječi te propadanja i izopačenosti, kao i one koje proizilaze iz pušenja, onanije, alkoholizma i droge te bluda i homoseksualizma, onda možeš reći da si upozoravajući dijete na sva ova duševna i moralna i na sve ove zdravstvene i fizičke štete izvršio svoju dužnost po drugi put.

Moraš ih na to upozoravati i navođenjem mišljenja ljekara i drugih stručnjaka iz ovih oblasti radi pokazivanja sve štetnosti od ovih pokvarenih djela i upozoravanja na opasnosti i zla koja iz njih proizilaze, ponekad navođenjem njihova mišljenja, ponekad pomoću naučnih časopisa, stručnih knjiga ili popularnih periodičnih publikacija.

Budeš li periodično u kontinuitetu slijedio ovu metodu, dijete će se zasigurno kloniti svih ovih, po moral kvarnih djela kao i onih štetnih po zdravlje. Štaviše, bit će na takvome stepenu shvaćanja i svijesti da će pored opominjanja drugih i sâm sebe na to upozoravati.

Teži, dragi odgajatelju, da vršiš svoje odgovornosti naspram djece na najpotpuniji način, kako bi uvijek bila među čestitim i najboljim, i među bogobojaznim dobročiniteljima te bila primjer kreposna vjernika na kojega se prstom upire.

* * *

Sedmo: Upozoravanje na haram

Među najvažnije upozoravajuće stvari o kojima odgajatelji moraju voditi računa, za koje se moraju zanimati i na koje se trebaju usredsrediti, jeste upozoravanje na haram. Haram je prema islamskim pravnicima ono što islamski zakon strogo traži da se napusti tako da se onaj ko ga ne napusti izlaže Allahovoj kazni na Sudnjem danu ili šerijatskoj kazni na ovome svijetu. Među ovim zabranama su naprimjer ubistvo čovjeka, činjenje bluda, pijenje alkohola, igranje hazardnih igara, uzimanje imetka siročeta i krivo mjerenje i vaganje.

Nije zato čudo da Poslanik Islama ﷺ traži od odgajatelja da svoju djecu od malih nogu navikavaju na slijeđenje naredbi i sustezanje od zabrana, i da ih poučavaju onome što je halal a što haram tako da im to postane prirodno svojstvo i navika. Ibn Džerir i Ibn Munzir prenose od Ibn Abbasa ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Budite pokorni Allahu a čuvajte se nepokornosti Allahu. Tražite od svoje djece da se pokoravaju naredbama a udaljavaju od zabrana. To im je zaštita od vatre."

Trebaš znati, brate odgajatelju, da je halal ono što je dozvolio Uzvišeni Allah, a da je haram ono što je Uzvišeni Allah zabranio. Zato niko od ljudi, ma ko to bio, ne može zabraniti ono što je Uzvišeni Allah dopustio, niti može dopustiti ono što je On zabranio. Ko bilo šta u tom pogledu učini, prešao je granicu i nasrnuo je na božansko pravo u zakonodavnom pogledu. A ko bude prihvatio njihovu uzurpaciju,

prihvatio je umjesto Allaha neka druga božanstva, zanijekao je vjeru Allahovu i porekao Kur'an koji je objavio Uzvišeni Allah Svome vjerovjesniku Muhammedu ﷺ:

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ

Zar oni da imaju bogove koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio. (Eš-Šûra, 21.)

Kur'an časni predbacuje sljedbenicima Knjige (Jevrejima i kršćanima) da su ovlasti određivanja šta je halal a šta haram prenijeli na svoje svećenike i monahe, pa kaže:

اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا لَا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ

Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje i Mesíha, sina Merjemina, a naređeno im je da se samo jednom Bogu klanjaju, - nema boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje oni Njemu ravnim smatraju. (Et-Tevba, 31.)

Već smo naprijed naveli hadis koji prenosi Tirmizi kako je jednom Adi b. Hatim došao kod Allahova Poslanika ﷺ dok je još bio kršćanin, i pošto je čuo Vjerovjesnika ﷺ kako uči ovaj ajet rekao: "Ali oni im se ne klanjaju." Vjerovjesnik ﷺ je na to rekao: "Svakako, ali oni su im zabranili dozvoljene stvari a dozvolili zabranjene i oni ih u tome slijede. To je njihovo klanjanje."

Kur'an časni predbacuje i mnogoboščima da su sami određivali šta je halal a šta haram bez dozvole od Allaha, pa kaže:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ آللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ

Reci: 'Kažite vi meni zašto jednu hranu koju vam Allah daje smatrate zabranjenom, a drugu dopuštenom?' Recite: 'Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu laži iznosite?' (Jûnus, 59.)

Iz navedenog se jasno razaznaje da Allah Jedini ima pravo određivanja šta je halal a šta haram. On nam to jasno kaže u Knjizi u kojoj je objavljeno sve:

وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ *On vam je objasnio šta vam je zabranio - osim kad ste u nevolji.* (El-En'âm, 119.)

Nakon svega navedenog ne preostaje ti, brate odgajatelju, drugo doli da tragaš za vrstama zabrana navedenih u Knjizi Allaha Uzvišenog i u Sunnetu našega Vjerovjesnika ﷺ kako bi mogao vršiti obavezu poučavanja i upozoravanja svakoga onoga za čije si usmjeravanje i odgoj obavezan. Nema sumnje da stalno upućivanje ima koristi i utjecaja isto kao neprestana kap u kamenu i da stalnost u poučavanju i upozoravanju od djeteta čini čovjeka koji se drži granica Allaha Uzvišenog tako što se pridržava Njegovih naredbi a kloni zabrana, što pazi na halal i haram i što ne skreće, ne luta i ne upropaštava samoga sebe.

Sada ćemo ti predočiti, brate odgajatelju, najvažnije zabrane radi poduke i podsjećanja, i da bi obavezu upozoravanja i poučavanja izvršio na najpotpuniji način.

A) Zabranjena hrana i pića

1. Zabrana strvi, krvi, svinjskog mesa, onoga što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime, što je udavljeno, ubijeno, strmoglavljeno, rogom ubodeno, od zvijeri načeto i što je na žrtvenicima žrtvovano:

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ
وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ

Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime, i što je udavljeno i ubijeno; i što je strmoglavljeno, i rogom ubodeno, ili od zvijeri načeto, osim ako ste ga preklali - i što je na žrtvenicima žrtvovano ... (El-Mâ'ida, 3.)

- **Strvina** su sve životinje i ptice koje su uginule.

Mudrost zabrane je u tome što životinje i ptice koje uginu u najviše slučajeva uginu zbog dugotrajnih bolesti, nekog neobičnog uzroka ili otrovne hrane. Jedenje ovakvoga mesa je, naravno, štetno po organizam i opasno po zdravlje.

- **Prolivena krv** je ona krv koja izađe iz životinje kao posljedica klanja ili nečeg drugog.

Mudrost zabrane je u tome što je krv, sama po sebi, nečista, zato što se u njoj nalaze razne bakterije i zato što je štetna kao i strvina.

- **Svinjsko meso** je jedna od najoštrijih zabrana u Islamu zbog toga što je svinja u biti nečista i ružnog izgleda.

Mudrost zabrane je u tome što je ovo meso opasno po zdravlje i što utječe na slabljenje osjećaja časti i ugleda.

Savremena medicina je utvrdila da jedenje svinjskog mesa uzrokuje stvaranje smrtonosne pantljičare koja dovodi do slabljenja želuca i probavnog trakta zbog toga što je svinjsko meso teško za varenje. A ko zna, možda nam nauka u dogledno vrijeme otkrije i druge štetnosti za koje još ne znamo.

Medicinski stručnjaci kažu da meso životinja u sebi sadrži tvari koje na ljude prenose osobine dotične životinje. Dr. Sabri el-Kabbani u časopisu *Tabíbuke* (Tvoj ljekar), broj 32, str. 189, navodi: "Dokazano je da meso životinja sadrži tvari koje na ljude prenose svojstva dotične životinje. Tako Englezi vole jesti hladne ribe pa su zato po prirodi hladni ljudi. Francuzi vole jesti svinjsko meso pa su zbog toga po prirodi slični svinjama (misli se na nedostatak osjećaja časti). Pustinjski Arapi koji se hrane mesom od deve se opisuju kao strpljivi i zlobni, dok urbani Arapi uglavnom jedu bravlje meso tako da je njima lakše upravljati."

Slično ovome misli i dekan Fakulteta prirodnih nauka Kalifornijskog univerziteta kako navodi časopis *El-Hilal*.

- **Ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime** jeste žrtva zaklana u nečije drugo ime, mimo imena Allaha Uzvišenog, kao naprimjer u ime nekih božanstava kao što su Lat ili el-Uzza.

Razlog ove zabrane je zaštita Allahove jednoće i borba protiv višeboštva i idolatrije u svim njihovim oblicima i formama. Spominjanje Allahova imena prilikom klanja jeste izjavljivanje onoga koji kolje da to čini uz dozvolu i zadovoljstvo Allahovo. Ako bi prilikom klanja spomenuo neko drugo ime osim imena Uzvišenog Allaha, ova dozvola ne bi bila važeća i jedenje mesa ovako zaklane životinje bi bilo zabranjeno.

Postoji više vrsta strvina:

- Udavljena - životinja koja je uginula usljed davljenja na bilo koji način.
- Ubijena - životinja koja je na smrt premlaćena štapom ili nečim drugim sličnim.
- Strmoglavljena - životinja koja se strmoglavila sa nekog visokog mjesta i usljed toga uginula.
- Rogom ubodena - životinja koju je neka druga životinja probola rogom.

- Od zvijeri načeta - životinja od koje je neka divlja životinja odgrizla dio tijela i usljed toga ova životinja uginula.

Nakon spominjanja ovih pet vrsta Uzvišeni ističe: إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ *osim ako ste ga preklali* što znači: ako se kod navedenih slučajeva stigne dok je još životinja živa da se zakolje, tada postaje dozvoljena.

U ovome slučaju životinja mora biti sigurno živa na što upućuju šikljanje krvi i siloviti trzaji.

Mudrost ove zabrane se nalazi u čuvanju od eventualne štete zbog jedenja ovakvoga mesa kao što je spomenuto kod strvine, o čemu je naprijed bilo riječi, te upućivanje prijekora i skretanje pažnje vlasniku životinje na njegovo ponašanje zbog nebrige za životinju. On ne smije zanemarivati obavezu brige i čuvanja svojih životinja da se ne udave ili udare pa da umru ili da se strmoglave sa kakvog visokog mjesta ili da ih ostavi pa da se međusobno bodu i tako jedna drugu ubiju, a ne da slušamo kako neki podstiču životinje na međusobnu borbu tako što organiziraju borbe među bikovima ili ovnovima sve dok jedna od njih ili obje ne stradaju. A u zabrani jedenja mesa iza divljih zvijeri se nalazi iskazivanje poštovanja prema čovjeku i njegovo čuvanje od jedenja ostataka iza divljih zvijeri. Uzvišeni Allah veli:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ *Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali. (El-Isrâ', 70.)*

- **Što je na žrtvenicima žrtvovano** je zaklana životinja postavljena ispred kipova idola ili velikog kamenja koje se nalazilo oko Ka'be kao znak sotone kome se mimo Allaha klanjalo. Arapi džahilijjetskog perioda bi im prinosili zaklane žrtve ili bi ih ispred njih klali sa ciljem približavanja svojim božanstvima i idolima. Klanje životinja u ime ovoga kamenja ili pored njega čini zaklanu životinju zabranjenom, svejedno da li onaj koji kolje izgovarao neko drugo ime mimo Allahova imena ili ne izgovarao ništa, zato što se to smatra žrtvovanjem radi veličanja nekog lažnog božanstva.

Uzrok ove zabrane je isti kao kod klanja u nečije drugo ime, mimo Allahova imena, o čemu je naprijed bilo riječi.

Od zabranjenih uginulih životinja Islam izuzima ribe i skakavce a od krvi džigericu i slezenu, na osnovu *merfu'* hadisa koji prenose eš-Šafi', Ahmed, Ibn Madže, Darekutni i Hakim od Ibn Omera ﷺ: "Dozvoljene su nam dvije vrste uginulih životinja: ribe i skakavci, i dvije vrste krvi: jetra i slezena."

Sve ove vrste zabrana o kojima je bilo riječi se odnose na situaciju kada čovjek može slobodno birati.

Kada je u pitanju prisila, onda su sve dozvoljene za jesti pod dva uvjeta:

Prvi je da se ne osjeća nikakva želja, odnosno žudnja ili apetit prema tome mesu.

Drugi je da se ne prelaze granice nužnog.

Ovo je značenje riječi Uzvišenog:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ
عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

On vam jedino zabranjuje: strv i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. - Allah zaista prašta i milostiv je. (El-Bekara, 173.)

Mudrost ovoga propisa je spašavanje života, zaštita od stradanja i udaljavanje svijeta od grijeha.

2. Zabrana jedenja mesa domaćeg magarca, mesoždera i ptica grabljivica:

Kako prenosi Buhari, Allahov Poslanik ﷺ "je zabranio jedenje mesa domaćih magaraca na dan Bitke kod Hajbera."

Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ zabranio "jedenje svih krvoločnih mesoždera i svih ptica grabljivica."

Pod divljim se podrazumijevaju one životinje koje krvoločno rastržu svoje žrtve kao što su lav, tigar, vuk i druge slične životinje.

Pod pticama grabljivicama se misli na one ptice koje imaju grabljive kandže kao što su orao, soko, jastreb i lunja (vrsta sokola).

Što se tiče ovih zabrana, ovo je stav većine. Ibn Abbas ﷺ i imam Malik, međutim, ovo dopuštaju sa napomenom da se radi o pokuđenim stvarima. Oni tvrde da Vjerovjesnikovi hadisi koji o ovome govore impliciraju pokuđenost jedenja spomenutih životinja a ne definitivnu zabranu.

Prema islamskim propisima je utvrđeno da je koža od ovih životinja čije je meso zabranjeno jesti dozvoljena za korišćenje i bez štavljenja, ukoliko se životinje propisno zakolju.[1]

[1] Ovo je mišljenje hanefijskih pravnika, dok ostale tri pravne škole stoje na stanovištu da je nužno (*vadžib*) njeno štavljenje da bi se mogla koristiti. (*El-Mugni*, 1/59, *El-Umm*, 1/58 i *El-Medžmu'*, 1/301) (nap. recenzenta prijevoda)

3. Zabrana jedenja mesa od životinja zaklanih na nepropisan način kao naprimjer strujnim udarom ili rukom nevjernika, medžusije (obožavaoca vatre) i idolopoklonika:

Propisno klanje pretpostavlja sljedeće uvjete:

a) Da se životinja zakolje oštrim sredstvom od čega izbije obilna krv i da se presiječe vratna žila.

b) Da se prekolje ždrijelo što uključuje presijecanje grkljana, jednjaka i dvije vratne vene (debele žile koje se nalaze na stranama grla).

Ovaj uvjet (presijecanje grkljana) otpada ukoliko je otežano klanje na propisanom mjestu, kao kada, naprimjer, životinja padne u bunar pa je teško zaklati ili kada deva pobjegne pa je teško uhvatiti ili kada životinja napadne nekoga pa je čovjek pogodi u samoodbrani. U ovim i sličnim situacijama postupa se kao kod lova. Dovoljno je probiti nečim oštrim na bilo kojem dijelu tijela i onda je halal njeno meso. Utvrdi li se da je životinja umrla bez ranjavanja, onda jedenje nije dozvoljeno jer se tretira kao ubijena tupim predmetom.

c) Da se spomene ime Uzvišenog Allaha prije početka klanja na osnovu ajeta Uzvišenog:

فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ

Zato jedite ono pri čijem klanju je spomenuto Allahovo ime, ako vjerujete u Njegove ajete. (El-En'âm, 118.)

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ

Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, to je, uistinu, grijeh. (El-En'âm, 121.)

Buhari i drugi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ona životinja kojoj klanjem pustite krv i pri tome spomenete Allahovo ime, njeno meso jedite."

Ako onaj ko kolje greškom ispusti spomenuti Allahovo ime, zaklana životinja je halal jer Uzvišeni Allah ovome Ummetu prašta ono što učini greškom i u zaboravu.

Mudrost spominjanja Allahova imena je taj što onaj ko kolje to ne radi zbog toga što ima vlast nad ovim stvorenjima, nego to čini uz dozvolu Stvoritelja Uzvišenog, u Njegovo ime kolje, u Njegovo ime lovi i u Njegovo ime jede.

d) da je onaj koji kolje musliman ili sljedbenik nebeskih Objava (Jevrejin ili kršćanin).

Ako je onaj koji kolje nevjernik, medžusija, idolopoklonik ili ispovijeda batinijsko učenje kao davanje božanskih svojstava Aliji رضي الله عنه,ili Hakimu bi emrillahi el-Fatimiji ili Aga Kanu. Sva četiri imama su u ovome pitanju složna da zaklana životinja u ovome slučaju nije dozvoljena. Njima se u općoj saglasnosti pridružuju i oni čije je učenje u fikhu općeprihvaćeno kod ovoga Ummeta.

Uvjetovanje da onaj koji kolje bude musliman je zato što se takav drži prave vjere koju je dostavio Muhammed ﷺ.

A da može biti i sljedbenik drugih nebeskih vjera stanovište je koje se temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ

Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena. (El-Mâ'ida, 5.)

Islam je nemilosrdan prema nevjernicima, idolopoklonicima i batinijama, a blag prema sljedbenicima Knjige jer su oni bliži vjernicima zato što općenito priznaju Objavu, poslanstvo i osnove vjere. Islam je dopustio i ženjenje od njih i jedenje životinja koje oni kolju, jer kada se druže sa muslimanima i upoznaju Islam u njegovoj biti, oni vide da je to istinska vjera i primaju je dobrovoljno i prema vlastitom izboru.

Kada bi se čulo da sljedbenik Knjige prilikom klanja spominje neko drugo ime, mimo Allahova imena, kao naprimjer el-Mesih (Isus) ili Uzejr, zaklana životinja ne bi bila dozvoljena jer je "zaklana u nečije drugo, a ne u Allahovo ime".

Na osnovu iznesenog u pogledu uvjeta kod klanja može se zaključiti sljedeće:

- Zabranjeno je jedenje mesa životinje zaklane pomoću strujnog udara ili na sličan način zato što životinja u ovakvom slučaju umire kao zadavljena i nije zaklana oštrim predmetom preko grkljana.

- Zabranjeno je jedenje mesa životinje koju zakolju nevjernik, medžusija, idolopoklonik ili batinija jer je zaklana u nečije drugo ime, a ne Allahovo.

- Zabranjeno je jedenje konzerviranog mesa ako je uvezeno iz ateističkih zemalja koje negiraju Stvoritelja i nebeske vjere.

- Zabranjeno je jedenje konzerviranog mesa ako se utvrdi da je životinja zaklana na nepropisan način kao što su zadavljivanje, strujni udar i sl.

- Zabranjena je upotreba i konzerviranog masla ako se sigurno utvrdi da se miješalo sa svinjskom masti ili svinjskim mlijekom.

Jedenje konzerviranih riba je prema općoj saglasnosti islamskih pravnika dozvoljeno, što se temelji na riječima Vjerovjesnika ﷺ kada je upitan za morsku vodu a što prenose autori zbirki *Sunen*: “Ona je čista i dozvoljene su njene uginule životinje.”

U oba *Sahíha* se navodi od Džabira ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ poslao jedan odred sastavljen od njegovih drugova da se bore na Allahovom putu. Usput su naišli na veliku ribu koja je ostala nasukana kada se more povuklo (bila uginula), pa su se njom hranili dvadeset i nekoliko dana. Kada su došli u Medinu o tome su obavijestili Poslanika ﷺ a on im je rekao: “Jedite blagodat koju vam je Allah iz mora izvadio. Dajte i nama ako imate još.” I oni su mu dali nekoliko komadića i on je to pojeo.

4. Zabrana pijenja opojnih pića i upotrebe droga:

Opojna pića i droge su zabranjene uz opću saglasnost svih islamskih pravnika. U drugome dijelu ove knjige, u poglavlju “Odgovornost za fizički odgoj” opširno smo govorili o svemu što se odnosi na štetnost koja proizilazi iz alkohola i droge. Opširno smo govorili i o islamskom stavu prema njihovoj upotrebi. Objasnili smo i način uspješnog liječenja koji je utvrdio Islam u okviru njihova iskorjenjivanja i istrebljenja. Dobro bi bilo, dragi odgajatelju, da se vratiš na ovo poglavlje i podsjetiš na smrtonosne štete koju donose ova dva zabranjena zla, kao i islamskog stava prema njima i njihovu liječenju i iskorjenjivanju iz islamskog društva i pokvarene i izopačene sredine.

Tako nam je ostalo da govorimo samo još o alkoholnim pićima koja nisu proizvedena iz grožđa i hurmi, da li su dozvoljena za piće?

Muslim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ jednom upitan za pića proizvedena iz meda, kukuruza i ječma. Vjerovjesnik ﷺ je na to jezgrovito odgovorio: “Sve što opija je opojno piće a svako opojno piće je zabranjeno.”

Na osnovu ovoga jasno je da sve što se proizvede iz voća, ječma ili bilo koje druge materije ulazi pod pojam opojna pića, ukoliko opija i obuzima razum. Kako prenose Buhari i Muslim, Omer ﷺ je obznanio sa minbera Allahova Poslanika ﷺ: “Opojno piće je sve što opija razum.”

Samo ako opija, svejedno pilo se u manjim ili većim količinama, ono je zabranjeno. Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Sve što opija u velikim količinama i u malim je zabranjeno."

Međutim, Vjerovjesnik ﷺ se nije zadovoljio samo zabranom pijenja alkohola bilo u manjim ili većim količinama, nego je zabranio njegovo prodavanje, kupovanje i trgovanje, čak i sa nemuslimanima. Muslimanu nije dozvoljeno ni da uvozi, izvozi, proizvodi i nosi alkoholna pića.

Zbog toga je: "Allah prokleo alkohol, i onoga ko ga pije, i ko ga toči, i ko ga prodaje, i ko ga kupuje, i ko ga cijedi, i ko ga nosi, i kome se nosi i ko se hrani od zarade na njemu." (Hadis prenose Ebu Davud i Tirmizi.)

Na islamski način i shodno pravilu o presijecanju svih puteva koji vode u haram, muslimanima je zabranjeno prodavanje grožđa onome ko od njega pravi vino.[1]

Taberani prenosi u svome djelu *El-Evsat* da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko u vrijeme berbe zadrži grožđe da bi ga prodao Jevrejinu ili kršćaninu ili nekome drugom ko će od njega praviti vino, svjesno se bacio u vatru."

Na osnovu ovoga muslimanima se zabranjuje da ulaze u društva gdje se toči ili pije alkohol. Ahmed i Tirmizi prenose od Omera b. el-Hattâba رضي الله عنه koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ da kaže: "Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan neka ne sjedi za stolom za kojim se toči vino."

Zabilježeno je da je pravedni halifa Omer Abdulaziz رضي الله عنه bičevao pijanice kao i one koji su sa njima sjedili a nisu pili. Prenosi se tako da je jednom kod njega dovedena jedna grupa ljudi pod optužbom da su pili vino i on je naredio da ih bičuju. Tada mu je rečeno da se među njima nalazi jedan čovjek koji je postio. On je na to rekao: "Od njega počnite. Kao da niste čuli riječi Uzvišenog Allaha:"

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ

On vam je već u Knjizi objavio: kad čujete da Allahove riječi poriču i da im se izruguju, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bit ćete kao i oni. (En-Nisâ', 140.)

U drugom dijelu ove knjige, u poglavlju "Alkoholizam i droga" rekli smo da nije dozvoljena upotreba alkohola ni u svrhu liječenja.

[1] Ovome se pridodaju i sve druge materije od kojih se prave opojna pića.

Odgovor na ovo pitanje je dao Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Muslim i Ahmed kada je neki čovjek upitao Vjerovjesnika ﷺ o opojnim pićima a on mu odgovorio da su zabranjena. Potom mu je dotični čovjek rekao: "Ja ih spravljam kao lijek." Vjerovjesnik ﷺ mu je na to odgovorio: "Ona nisu lijek već su bolest."

Navedeni tekstovi u cjelini i na nedvosmislen način dokazuju da je upotreba opojnih pića i kao lijeka zabranjena pa je grješnik onaj ko ih pije ili u medicinske svrhe koristi.

Što se tiče miješanja nekih lijekova sa određenim procentom alkohola iz nužde, kao naprimjer radi očuvanja da se ne pokvare, to je dozvoljeno pod sljedećim uvjetima:

1) da postoji stvarna opasnost po ljudsko zdravlje ukoliko se ne bude koristio ovaj lijek,

2) da ne postoji drugi alternativni lijek spremljen bez alkohola i

3) da je liječnik koji propisuje takav lijek musliman u čiju stručnost i vjeru nema sumnje.

Ovakav stav proizilazi iz islamskog načela koje se zasniva na principu olakšavanja, otklanjanja teškoća i ostvarenja interesa čovjeka. Osnov za ovakvu tvrdnju se nalazi u riječima Uzvišenog: فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ *A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije.* (El-Bekara, 173.)

* * *

B) Zabranjena odjeća, nakit i izgled

Islam svojim uzvišenim načelima dozvoljava muslimanu da se pristojnog izgleda u svojoj odjeći i lijepo sređen pojavljuje u društvu, jer je Allah radi ovoga stvorio nakit, odjeću i raskošna odijela u kojima čovjek može uživati.

Uzvišeni kaže:

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا

O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša, a i raskošna odijela. (El-'Arâf, 26.)

Uzvišeni isto tako kaže:

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ *O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete molitvu obaviti!* (El-'Arâf, 31.)

Međutim, i kod uživanja u dozvoljenom kićenju treba se držati sredine i biti umjeren u tome, jer Uzvišeni veli:

وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا۟ لَمْ يُسْرِفُوا۟ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا

I oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine. (El-Furkan, 67.)

U tom pogledu i Allahov Poslanik ﷺ, kako prenosi Buhari, veli: "Jedite, pijte, oblačite se i milostinju dijelite, ali bez pretjerivanja i uobraženosti."

- Vodeći računa o izgledu Islam muslimanima naređuje održavanje čistoće, jer je ona osnov svakog lijepog dotjerivanja i pristojnog i lijepog izgleda.

Prenosi Muslim da je Poslanik ﷺ rekao: "Allah ne voli nepristojnost i nepristojno ponašanje."

- Vodeći računa o izgledu Islam podstiče na održavanje čistoće na mjestima okupljanja i u vrijeme džume i Bajrama.

En-Nesa'i prenosi da je neki čovjek jednom došao kod Vjerovjesnika ﷺ oskudno obučen. Vjerovjesnik ﷺ ga je upitao: "Imaš li šta od imetka?" On mu je odgovorio: "Imam." Onda ga je Vjerovjesnik ﷺ upitao: "Šta imaš?" On mu je odgovorio: "Allah mi je od svega ponešto dao." Onda mu je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Kada ti je Allah dao takav imetak neka onda vidi trag Svoje blagodati i darežljivosti prema tebi."

Ebu Davud prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Svako od vas ko je u mogućnosti treba imati dva odijela za džumu i dva druga za posao."

- Vodeći računa o izgledu Islam podstiče na dotjerivanje kose i brade. Malik prenosi u svome djelu *El-Muvetta'* da je jednom neki čovjek došao kod Vjerovjesnika ﷺ razbarušene kose i brade. Poslanik ﷺ je pokazao na njega kao da mu naređuje da sredi kosu, što je on i učinio. Kada se vratio Vjerovjesnik je rekao: "Zar nije ovako bolje nego da dolazi razbarušene kose kao da je šejtan!?"[1]

Islam dozvoljava muslimanima da se dotjeruju. Štaviše, on to traži od njih i osuđuje svakoga onog ko to zabranjuje i brani da se čini. Uzvišeni zato veli:

---

[1] Hadis je da'îf. El-Albani *Gajetu-l-meram*, 73.

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ

Reci: 'Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?' (El-'Arâf, 32.)

Međutim, pored toga Islam svojim uzvišenim propisima muslimanima zabranjuje neke vrste ukrasa, odjeće i vanjskog izgleda. Sada ćemo navesti najvažnije.

1. Zabrana zlata i svile muškarcima

Ahmed, Ebu Davud, en-Nesa'i i Ibn Madže prenose da je Alija ﷺ rekao: "Allahov Poslanik ﷺ je uzeo svilu u desnu a zlato u lijevu ruku i rekao: 'Ove dvije stvari su zabranjene muškarcima moga Ummeta.'" U predaji koju bilježi Ibn Madže se dodaje: "a dozvoljene njihovim ženama."

Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ jednom vidio zlatan prsten na ruci nekog čovjeka i nakon što mu ga je skinuo i bacio, rekao: "Neki od vas uzmu žeravicu i stave je na svoju ruku." Nakon što je otišao Allahov Poslanik ﷺ neko je rekao ovome čovjeku: "Uzmi svoj prsten i iskoristi ga." On je na to odgovorio: "Ne, tako mi Allaha, neću ga uzeti kad ga je bacio Allahov Poslanik ﷺ."

Buhari prenosi od Huzejfe ﷺ koji kazuje: "Vjerovjesnik ﷺ nam je zabranio da pijemo i jedemo iz srebrnog posuđa, da oblačimo svilu i *díbadž* (vrsta svile) i da sjedimo na njima."

Muslim prenosi od Alije ﷺ koji kaže: "Allahov Poslanik ﷺ nam je zabranio nošenje prstenja od zlata."

Pod zabranom svile misli se na čistu prirodnu svilu bez ikakve mješavine. Industrijska (umjetna) svila, međutim, nije zabranjena ni za nošenje niti neko drugo korišćenje.

Ebu Davud prenosi od Ibn Abbasa ﷺ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio odjeću od čiste svile."

Dozvoljena je upotreba čiste prirodne svile u nužnim situacijama kao kod bolesti svraba i šuge, kao zaštita od opasne vrućine i hladnoće te pokrivanje stidnih dijelova tijela ukoliko se ne može naći drugi pokrivač.[1] Buhari prenosi od Enesa ﷺ koji kazuje: "Vjerovjesnik ﷺ je dozvolio Zubejru i Abdurrahmanu da obuku svilene košulje zato što su imali svrab."

---

[1] Neki islamski pravnici od zabrane čiste svile izuzimaju torbice za Mushaf, konac za tespih i pokrivač Ka'be.

Zabrana zlata i svile se odnosi samo na muškarce. Što se tiče žena njima je dozvoljeno i zlato i svila prema hadisu koji smo naprijed naveli.

Nošenje srebrnog prstena je dozvoljeno, čak je sunnet pod uvjetom da ne pređe u pretjerivanje.[1] Najbolje je da se nosi na desnoj ruci na malom prstu. Buhari prenosi hadis od Ibn Omera ﷺ u kome se, između ostalog, navodi: "... Zatim je Allahov Poslanik ﷺ uzeo prsten od srebra. Poslije su i ostali ljudi uzeli prstenove od srebra. Nakon Vjerovjesnika ﷺ prsten su počeli nositi Ebu Bekr, zatim Omer pa Osman dok mu nije pao u bunar Urejs."

Razlog zabrane zlata i svile muškarcima se nalazi u izbjegavanju oponašanja žena, što ne odgovara muškoj otmjenosti, i borbi protiv raskoši koja vodi u izopačenost, zatim u presijecanju u temelju oholosti i uobraženosti iz mentaliteta čovjeka te radi očuvanja zlatnih rezervi u svijetu kao glavnog mjerila novčane vrijednosti u svako doba i na svakom mjestu.

Žene se od ovoga izuzimaju, prije svega radi očuvanja ženstvenosti, zadovoljenja ženskog nagona za posjedovanjem zlata i svile, udovoljavanja ženskoj prirodi za uljepšavanjem i gizdanjem te izazivanja čežnje kod muža kada je vidi kako lijepo izgleda kada se pred njim pojavi.

2. Zabrana ženama da oponašaju muškarce i muškarcima da oponašaju žene

Buhari i autori zbirki *Sunen* prenose od Ibn Abbasa ﷺ: "Allahov Poslanik je prokleo muškarce koji oponašaju žene, kao i žene koje oponašaju muškarce." U Buharijevoj predaji se navodi: "Allah je prokleo žene koje imitiraju muškarce, i muškarce koji imitiraju žene."

Ahmed i Taberani prenose od jednog čovjeka iz plemena Huzejl koji kazuje: "Abdullah b. Amr b. el-As je imao kuću koja je bila van harema, a njegov mesdžid je bio unutar harema. Dok sam bio kod njega vidjeli smo Ummu Se'id bint Ebu Džehl savijenu kao luk (pogeto hoda), kako ide poput muškarca. Abdullah je upitao: "Ko je ova?" Rekao sam mu: "Ovo je Ummu Se'id bint Ebu Džehl." On je tad rekao da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako veli: 'Nama ne pripada žena koja oponaša muškarca, niti muškarac koji oponaša ženu.'"

Među našom omladinom zavladala je intencija imitiranja i slijepog oponašanja tako da je na odgajateljima da liječe ovu pojavu na lijep način.

---

[1] Prema hanefijskim pravnicima vrijednost prstena ne smije biti veća od jednog dirhema što odgovara 3,33 grama.

3. Zabrana nošenja odjeće visoke mode

Ahmed, Ebu Davud i en-Nesai prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko bude nosio odjeću visoke mode Allah će ga na Sudnjem danu obući u odjeću poniženja."

Pod visokom modnom odjećom se misli na oblačenje raskošne i skupocjene odjeće sa namjerom nadmetanja u ljepoti, uznošenju i gordom uzdizanju među svijetom. Nema sumnje da ovakvo pokazivanje pred svijetom vodi u oholost i hvalisavost. إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ *Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog.* (Lukman, 18.) Allahov Poslanik ﷺ, kako prenose Buhari i Muslim, veli: "Ko se zbog svoje odjeće bude oholio Allah ga neće ni pogledati na Sudnjem danu."

Muslimani se, dakle, moraju kretati u granicama umjerenosti u oblačenju, ishrani i kućnom namještaju kako ih ne bi obuzela uznositost pa da ne mognu savladati strast oholosti.

Jednom je neki čovjek upitao Ibn Omera šta da obuče od odjeće. On mu je odgovorio: "Ono zbog čega te glupaci neće potcjenjivati a pametni koriti." (Znači ne prelaziti granice umjerenosti)

4. Zabrana mijenjanja oblika Allahova stvaranja

Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah je prokleo one žene koje se bave tetoviranjem i one koje traže da se tetoviraju, kao i one koje se bave oštrenjem zuba i one koje traže da im se oštre zubi."

Tetoviranje je unakažavanje i ružno šaranje lica i ruku plavom bojom.

Oštrenje i kraćenje zuba je pojava slična današnjim plastičnim operacijama koje se vrše radi uljepšavanja. Vjerovjesnik ﷺ je prokleo onoga ko to čini, jer to predstavlja mučenje za čovjeka i mijenjanje lika koji je Allah stvorio i nezadovoljstvo Allahovim određenjem.[1]

Kur'an časni ovo mijenjanje lika smatra šejtanovom spletkom dok obavlja posao zavođenja svojih sljedbenika.

وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ *Sigurno ću im narediti pa će stvorenja Allahova mijenjati.* (En-Nisâ', 119.)

Od operacija uljepšavanja izuzimaju se one koje se obavljaju radi odstranjivanja fizičkog ili psihičkog bola kao što su operacija debelog crijeva ili krajnici, ili propisane stvari kao što je šišanje, sječenje noktiju i odstranjivanje dlaka oko spolnog organa, sve radi otklanjanja teškoća od ljudi, održavanja čistoće i ljepšeg izgleda.

[1] Plastična operacija u svrhu ispravljanja tjelesne deformacije je dozvoljena. (nap. recenzenta prijevoda)

5. Zabrana brijanja brade

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kratite brkove, puštajte brade i budite drugačiji od medžusija."

Ibn Ishak i Ibn Džerir prenose od Jezida b. Ebu Habiba da su jednom dvojica medžusija došla kod Vjerovjesnika ﷺ obrijane brade i velikih brkova tako da ih je bilo ružno pogledati. Vjerovjesnik ﷺ im je rekao: "Teško vama. Ko vam je to naredio?" Oni odgovoriše: "Naredio nam je naš gospodar (znači Kisra)." Vjerovjesnik ﷺ im je na to rekao: "Ali moj Gospodar je meni naredio puštanje brade a potkresivanje brkova."

Imam Ahmed prenosi od Ebu Hurejre ﷺ *merfu'* hadis: "Puštajte brade, potkresujte brkove i ne oponašajte Jevreje i kršćane."

Muslim, Ahmed i autori djela *Sunen* prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Deset je sunneta prijašnjih vjerovjesnika: šišanje brkova, puštanje brade, pranje zuba misvakom, ispiranje nosa, ispiranje usta, sječenje noktiju, pranje između prstiju, uklanjanje dlaka ispod pazuha, uklanjanje dlaka oko spolnog organa i pranje poslije obavljene nužde."

Mišljenje četvorice imama o bradi:

Sva četiri mezheba se slažu o obavezi puštanja brade i zabrani njenog brijanja.

1. **Hanefijski mezheb** "zabranjuje siječenje brade. U djelu *En-Nihaje* izjavljuju da je obavezno potkresavanje što prelazi šaku. A što se tiče skraćivanja brade ispod šake, kao što to čine neki Marokanci i feminizirani muškarci, to niko nije odobravao. Potpuno brijanje brade je običaj Jevreja, Hindusa, medžusija i stranaca." (Preuzeto iz djela *Fethu-l-kadir*)

2. **Malikijski mezheb** "zabranjuje brijanje brade kao i skraćivanje ako se time nakazi lice. Ako, međutim, malo pređe dužinom a potkresavanjem se ne nakazi lice, onda je potkresavanje pokuđeno (*mekruh*) i suprotno je onome što je preče, a to je puštanje." (Preuzeto iz *Šerh Risala li Ebi el-Hasan* i *El-Hašija li-l-'Adevi*)

3. **Šafijski mezheb**: U djelu *Šerhu-l-'Abbab* se navodi: "Napomena: Buhari i Muslim kažu: '*Mekruh* (pokuđeno) je brijanje brade.' Njima se suprotstavio Ibn er-Ref'a navodeći da imam eš-Šafi' ﷺ u djelu *Kitabu-l-Umm* navodi da je zabranjeno. El-Ezra'i ističe: 'Ispravno je da je zabranjeno njeno brijanje bez opravdanog razloga.' Slično se navodi i u djelu *El-Hašija Ibn Kasim el-'Ibadi* (glosa na navedeno djelo)."

4. **Hanbelijski mezheb**: Hanbelijski pravnici zabranjuju brijanje brade. (Neki navode da je službeni stav mezheba zabranjenost njenog brijanja dok drugi nedvosmisleno navode samo da je zabranjeno ne spominjući razmimoilaženje autoru djela *El-Insaf.*)

Iz navedenih Vjerovjesnikovih hadisa i fikhskih tekstova se jasno vidi da je brijanje brade zabranjeno i da svaki nepristrasan istraživač ove teme na temelju jasnih dokaza i snage argumenata mora potvrditi obaveznost puštanja brade. Najmanje što se može reći za onoga ko brije bradu jeste da je feminizirani muškarac, da je oponašatelj žena, da mijenja Allahov oblik stvaranja i da slijepo oponaša drugoga. Samo je jedna od ovih stvari dovoljna da takvoga muslimana odvede u grijeh, a da ne govorimo o primjeni ostalih koje se odnose na ovu temu.

Allahu dragi, ulij u našu omladinu svijest, ojačaj im vjersko ubjeđenje i predanost, da bi se uvijek pokazivali kao pravi i potpuni muškarci.

6. Zabrana zlatnog i srebrnog posuđa

Muslim navodi u svojemu djelu *Sahíh* da Ummu Seleme, radijallahu 'anha, prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko bude jeo i pio iz zlatnog i srebrnog posuđa u njegovu stomaku će pucketati džehennemska vatra."

Buhari prenosi od Huzejfe ؓ koji kazuje: "Vjerovjesnik nam je zabranio da pijemo i jedemo iz srebrnog posuđa, da oblačimo svilu i *díbadž* (vrsta svile) i da sjedimo na njima." Još je dodao: "Ono je za njih (nevjernike) na ovome svijetu a za nas na Ahiretu."

Iz navedenih hadisa se jasno razumije da je upotreba zlatnog i srebrnog posuđa kao i jedenje iz takvog posuđa i posteljine od čiste svile zabranjena u muslimanskoj kući i da čini grijeh ko ih koristi. Ova je zabrana opća. Odnosi se i na muškarce i na žene. Motiv ove zabrane je čišćenje muslimanske kuće od raskošnih i pokuđenih stvari te ispoljavanja omražene oholosti.

7. Zabrana slika i kipova

Buhari i Muslim prenose od Ibn Omera ؓ koji prenosi da je čuo Allahova Poslanika ﷺ kako govori: "Najstrožiju kaznu na Sudnjem danu će dobiti slikari."

Buhari i Muslim prenose od Ibn Omera ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Oni koji prave ove slike će biti kažnjeni na Sudnjem danu i bit će im rečeno: 'Oživite to što se napravili'."

Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ se jednom vratio s puta a ja zastrla zavjesom sa slikama škrinju u zidu. Kada je Allahov Poslanik ﷺ ugledao, lice mu se promijenilo i rekao je: 'Oni koji prave likove slične Allahovim stvorenjima će dobiti najtežu kaznu na Sudnjemu danu'. Skinuli smo to odmah i napravili od toga jedan ili dva jastuka."

Buhari i Muslim prenose od Ebu Talhe ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Meleki ne ulaze u kuću u kojoj se nalaze pas i slike."

Muslim, Ebu Davud i Tirmizi prenose od Ibn Hajjana b. Husajna koji kazuje da mu je jednom Alija ؓ rekao: "Uputit ću te na ono na šta je mene uputio Allahov Poslanik ﷺ: 'Ne ostavljaj sliku dok je ne izbrišeš, niti mezar uzdignut dok ga ne poravnaš'."

Svi ovi hadisi jasno ukazuju na zabranu kipova i slika, svejedno bili opipljivi ili neopipljivi, stvarnog ili nestvarnog lika, prezirani ili ne prezirani, zbog pokušaja poistovjećivanja sa stvaranjem Uzvišenog Allaha.

Njihovu zabranu potvrđuje i to da Vjerovjesnik ﷺ - kako prenosi Buhari - nije htio ući u Ka'bu sve dok iz nje nisu izbačene slike, idoli i kipovi. Ebu Davud prenosi od Džabira ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ naredio Omeru b. el-Hattâbu ؓ da dođe iz Bathe (dolina Mekke) u Ka'bu i pobriše sve slike u njoj, jer Poslanik ﷺ nije htio prije toga u nju ući. Buhari navodi u *Knjizi o hadždžu* da je Usame ؓ, kada je ušao u Ka'bu, vidio unutra sliku Ibrahima ؑ pa je zatražio vode da je pobriše.

Od zabrane slikanja se izuzima slikanje drveća i svega drugog što u sebi nema dušu. Buhari i Muslim prenose od Se'ida b. Ebu el-Hasana koji kazuje: "Jednom je došao neki čovjek kod Ibn Abbasa ؓ i rekao mu: 'Ja sam čovjek koji živi od rada svojih ruku. Pravim ove slike'. Ibn Abbas mu je na to rekao: 'Ništa ti drugo neću reći nego ono što sam čuo od Allahova Poslanika ﷺ a čuo sam da kaže: -Ko naslika jednu sliku Allah će ga mučiti sve dok u nju ne udahne dušu, a on to neće moći učiniti nikada.' Čovjek se zbog toga mnogo uplašio, pa mu je Ibn Abbas rekao: 'Teško tebi ako ovo odbiješ, osim da slikaš ova stabla i sve drugo što u sebi nema dušu'."

Što se tiče kipova dozvoljavaju se dječije igračke zato što one nemaju za cilj iskazivanje poštovanja, veličanja niti ohole raskoši. Buhari i Muslim prenose od Aiše, majke svih vjernika, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Igrala sam se sa djevojčicama (tj. lutkama u obliku djevojčica) pred Allahovim Poslanikom ﷺ. U tom su mi došle moje drugarice i plašeći se Allahova Poslanika ﷺ, skrivale su se a Allahov Poslanik ﷺ se radovao zbog njihova dolaska meni, tako da su se i one sa mnom igrale."

U Ebu Davudovoj predaji se navodi: "Vjerovjesnik ﷺ je jednom upitao Aišu, radijallahu 'anha: 'Šta je ovo?' Ona mu je odgovorila: 'Moje djevojčice.' On je tada upitao: 'A šta je ovo između njih?' Ona mu je odgovorila: 'Konj.' On je onda upitao: 'A šta je ovo na njemu?' Ona mu je odgovorila: 'Dva krila.' On je tada upitao: 'Konj sa dva krila?' Ona je odgovorila: 'Zar nisi čuo da je Sulejman b. Davud imao konje sa krilima?' Vjerovjesnik ﷺ se na to toliko nasmijao da su mu se pokazali zubi kutnjaci."

Eš-Ševkani ističe da se u ovim hadisima nalazi dokaz da je dozvoljeno djeci da se igraju figurama u obliku djevojčica. Od imama Malika se navodi da je prezirao da čovjek kupuje takve igračke svojoj kćerki. El-Kadi 'Ijad ovako to tumači: "Ženskoj djeci je dozvoljeno da imaju igračke samo sa ženskim figurama i to je olakšica."

Omalovažavanje slike i neka izmjena na njoj čine je dozvoljenom i dopuštenom za upotrebu. En-Nesa'i i Ibn Hibban prenose da je jednom Džibril tražio od Vjerovjesnika ﷺ dozvolu za ulazak u njegovu kuću. Poslanik ﷺ mu je rekao: "Uđi!" Džibril je na to rekao: "Kako da uđem kad u kući imaš prekrivač sa slikom? Ako već moraš onda joj odsijeci glavu ili je skini ili od nje napravi jastuke ili je prostri kao stazu."

Što se tiče fotografskih slika i na njih se odnose svi navedeni nedvosmisleni dokazi zabrane. Od ove zabrane se izuzimaju slučajevi u kojima je obavezna fotografija i kada to zahtijeva neku korist, kao što su fotografije na ličnim kartama, pasošima, fotografije kriminalaca, osumnjičenih osoba ili fotografije koje služe kao sredstvo tumačenja i objašnjavanja, i tome slično. Ovo ulazi pod opće pravilo koje kaže: "Nužda zakon mijenja," ili "U nuždi i zabranjene stvari bivaju dozvoljene."

Ovom prilikom treba ukazati i na to da su danas mnoge kuće koje za sebe tvrde da su muslimanske prepune velikih fotografija pod izlikom čuvanja uspomene na oca, majku, djeda ili porodicu, ili su ukrašene raznim skulpturama živih bića ili po zidovima raznim slikama na platnima. Ovo bez ikakve sumnje ima predislamski karakter, štaviše, ono je jasna manifestacija idolatrije koju je Islam davno dokinuo.

Na roditeljima i odgajateljima je velika obaveza uklanjanja iz kuća svih ovih zabranjenih stvari i njihovo čišćenje od ovih grijeha kako bi stekli Allahovo zadovoljstvo i bili u grupi onih na koje se odnose riječi Uzvišenog Allaha:

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ
وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti! (En-Nisâ', 69.)

* * *

C) Zabrana predislamskih vjerovanja

Tajne stvari zna samo Uzvišeni Allah i On Svoje tajne otkriva samo onome koga od Svojih robova za poslanika odabere. Uzvišeni veli:

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا(٢٦)إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ

On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome, osim onome koga On za poslanika odabere. (El-Džinn, 26.-27.)

Onaj ko tvrdi da zna stvarne tajne on laže na Allaha, na Istinu i na ljude. Uzvišeni veli:

قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ

Reci: 'Niko, osim Allaha, ni na nebu ni na Zemlji, ne zna što će se dogoditi; i oni ne znaju kada će oživljeni biti.' (En-Neml, 65.)

Niko od meleka, džinna i ljudi ne zna tajne stvari osim onaj koga Allah između njih pouči. Uzvišeni Allah o Sulejmanovom džinnu veli:

أَن لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ

... ne bi na muci sramnoj ostali da su budućnost prozreti mogli. (Saba', 14.)

Na osnovu iznesenog Islam je zabranio sljedeća vjerovanja:

1. Zabrana vjerovanja vračima

Muslim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko ode kod vrača i pita ga za nešto pa mu povjeruje u ono što mu kaže, namaz mu neće biti primljen četrdeset dana."

El-Bezzar sa *džejjid* (dobrim) lancem prenosi: "Ko ode kod proroka i pita ga za nešto pa mu povjeruje u ono što je rekao, zanijekao je ono što je objavljeno Muhammedu ﷺ."

Iz navedenih hadisa se razumije da se napad Islama ne ograničava samo na vračare i varalice, nego sa njima u grijehu učestvuje svako ko im povjeruje u njihove varke i zablude.

2. Zabrana bacanja strelica

i to na osnovu riječi Uzvišenoga:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. (El-Mâ'ida, 90.)

Strelice - Ovo je igra strelicama koju su prakticirali Arapi predislamskog doba. Postojale su tri strelice. Na jednoj je pisalo: "Naređuje mi moj gospodar", na drugoj je pisalo: "Zabranjuje mi moj gospodar" dok na trećoj nije ništa pisalo. Kada bi bili pred nekom odlukom kao što su naprimjer odlazak u rat ili ženidba, Arapi bi odlazili do hrama sa kipovima u kojemu su se nalazile i strelice. Izvlačili bi ove strelice i ravnali se prema onoj koja bi izašla. Ako bi bila ona na kojoj je naređenje, uradili bi to, ako je sa zabranom ne bi to činili, a ako bi bila strelica na kojoj ništa ne piše ponovili bi bacanje strelica dok ne bi izašla ona sa naredbom ili druga sa zabranom.

Ovome su slična neka proricanja koja se danas prakticiraju u nekim našim islamskim sredinama kao što su gatanje pomoću graha, nošenje raznih amuleta ili gledanje u findžan. Sve što se radi u ovu svrhu je pokuđeno i u Islamu zabranjeno (*haram*).

Taberani prenosi sa *džejjid* (dobrim) lancem da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko proriče budućnost, baca strelice ili se sa puta vraća šireći zle slutnje, neće dostići visoke stupnjeve (u Džennetu)."

Islam je zabranio bacanje strelica i to tretira kao idolatriju (*širk*), ali je istovremeno poučio ljude klanjanju istihare pomoću koje se čovjek usmjerava ka svome cilju ili od njega odvraća. Kada smo naprijed govorili o duhovnom vezivanju, govorili smo i o istihari i o tome kako se obavlja.

3. Zabrana magije (*sihra*)

Buhari i Muslim prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Klonite se sedam teških grijeha." Drugovi su ga pitali: "Allahov Poslaniče, koji su to grijesi?" On im je odgovorio: "Pripisivanje Allahu druga, magija, ubistvo čovjeka osim kada to pravda zahtijeva, uzimanje kamate, prisvajanje imetka siročeta, bježanje iz borbe i klevetanje kreposnih i bezazlenih žena."

Isto kao što je zabranio odlazak kod vračara i proroka da ih pitaju za skrivene stvari i tajne, Islam je zabranio odlazak i kod čarobnjaka (sihirbaza) da im otkrivaju nepoznate stvari, rješavaju probleme i nanose štetu drugima. Od el-Bezzara se preko *džejjid* lanca prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nama ne pripada ko zle slutnje širi i onaj ko zle slutnje prima, ko proriče i onaj kome se proriče, i ko čara i onaj za koga se čara."

Ibn Hibban u svome djelu *Sahíh* prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "U Džennet neće ući ko se oda alkoholu, ko vjeruje u magiju i ko prekida rodbinske veze."

Neki islamski pravnici magiju smatraju nevjerstvom ili nečem što vodi u nevjerstvo. Neki čak smatraju da je obaveza pogubiti onoga ko se bavi magijom da bi se društvo očistilo od njegova zla i sačuvalo vjersko ubjeđenje Ummeta od zapadanja u sumnju i porok.

Kur'an časni nas poučava kako da tražimo zaštitu od zla onih koji pušu u uzlove a to su čarobnjaci koji iz usta izbacuju svoju čaroliju kako bi rastavili muža i ženu ili svojim činom prouzročili štetu među svijetom.

U tome i jeste tajna učenja sura *El-Felek* i *En-Nas* svake noći, da bi se onaj ko ih uči osigurao od zla džínna i onih koji pušu u uzlove. Buhari i Muslim prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje da bi "Vjerovjesnik ﷺ svaku noć kada bi polazio u postelju skupio dlanove i (nježno) u njih puhnuo (bez ispuštanja pljuvačke) i proučio *Kul huvallahu ehad... Kul e'ûzu bi rabbi-l-felek... Kul e'ûzu bi rabbi-n-nas...* zatim bi protrljao dlanovima koliko je mogao po tijelu, počevši od glave i lica i dalje preko prednjeg dijela tijela. To bi ponovio tri puta."

4. Zabrana nošenja hamajlija

Ahmed i Hakim prenose od Ukbeta b. Amira koji kazuje da je jednom bio u grupi od deset putnika koji su došli kod Allahova Poslanika ﷺ. Od devet je primio prisegu, a od jednog nije. Upitali su ga: "A šta je sa njim?" On im je rekao: "Na ruci ima hamajliju." Čovjek je odmah prekinuo hamajliju i Allahov Poslanik ﷺ je i od njega uzeo prisegu, i onda rekao: "Ko objesi hamajliju učinio je širk." Hamajlija je ono što se vješa i na djecu i na odrasle u vidu nekih tajanstvenih zagonetki, amuleta i zapisa i slično, s uvjerenjem da to liječi od raznih bolesti, čuva od pogleda ili otklanja zlo i nesreću.

Koliko puta smo slušali od zalutalih i neznalica kako pričaju o onima koji zapisuju prostome svijetu razne zagonetke i zapise crtajući po njima razne linije i tajanstvene znakove i recitirajući nad njima razne zakletve i čarolije, tvrdeći da one čuvaju onoga ko ih nosi od dodira džínna, pogleda i da odbijaju nepravdu i zlo, i šta sve još ne tvrde.

Međutim, ukoliko je zapis napisan na čistom arapskom jeziku ili na nekom drugom, ali se može razumjeti njegovo značenje, ili su u pitanju neke tradicionalne dove prenešene od Vjerovjesnika ﷺ ili sunnetom potvrđeni neki kur'anski ajeti ili sure kao što su E*l-Felek* i E*n-Nas*, neki islamski pravnici u tome ne vide ništa loše. Tu spada i rukja. Rukja je učenje dove u kojoj se traži utočište kod Allaha i učenje sure *El-Fatiha* pored bolesnika, suludog ili zajedljivog čovjeka, a zatim ga potrljati rukom i puhnuti bez ispuštanja pljuvačke. Od imama en-Nevevija, el-Hafiza b. Hadžera i još nekih se navodi da postoji opća saglasnost na ispravnost i prihvatljivost rukje pod tri uvjeta:

Prvi je da se izgovaraju riječi Uzvišenog Allaha, Njegova imena ili svojstva.

Drugi je da se izgovaraju na arapskom jeziku ili na nekom drugom, ali da se zna njihovo značenje.

Treći je da se vjeruje da rukja ne djeluje sama po sebi nego uz dozvolu Uzvišenog Allaha.

Što se tiče dova kojima se traži utočište kod Uzvišenog Allaha njima nas je poučio Vjerovjesnik ﷺ kada ih je učio djeci i drugima. Ove dove prenosi Buhari od Ibn Abbasa ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ učio Hasanu i Husejnu: "O Allahu, molim utočište za njih dvojicu u Tvojim savršenim riječima od svakog šejtana, otrovne gamadi i svakog zlog oka."[1]

5. Zabrana širenja zlih slutnji (pesimizma)

El-Bezzar i Taberani prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nama ne pripada ko zle slutnje širi i onaj ko zle slutnje prima..."

Crtanje linija u pijesku kao jedan od primjera vračanja prisutno je čak i danas.

Predislamski Arapi su predskazivali zlo graktanjem gavrana, kričanjem sove i prolijetanjem ptica sa desne na lijevu stranu. To ih je odvraćalo od njihovih namjera u životu. Vjerovjesnik ﷺ im je objasnio da to nema nikakva utjecaja na pribavljanje bilo kakve koristi ili odvraćanje od neke štete, nego sav utjecaj pripada jedino Allahu.

---

[1] Na arapskom jeziku: *Uizukuma bikelimatillahi et-tammeti min kulli šejtanin ve hammetin ve min kulli 'ajnin lammetin.*

Bejheki prenosi od Ibn Omera ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ako se nekome desi zla slutnja neka samo kaže: 'Allahu moj, sve su slutnje od Tebe i sva su dobra od Tebe.'"[1]

Ikrime kazuje: "Sjedili smo jednom kod Ibn Abbasa ﷺ kad proleti ptica i zakriješta. Jedan iz društva tad reče: 'Dobro, dobro.' Ibn Abbas na to reče: 'Ni dobro ni zlo'."

Svi navedeni tekstovi jasno govore da zle slutnje izazvane vremenom, mjestom ili životinjama ne pripadaju Islamu. Islam je širenje zlih slutnji strogo zabranio. Apsolutni činilac i stvarni djelotvorac je samo Allah. Na muslimanu je da ide prema onome što je naumio i da se u dostizanju svoga cilja oslanja na Allaha, a ne da ga od njega odvraćaju neka loša predskazanja ili sprečavaju kojekakve zle slutnje.

* * *

D) Zabrane u privređivanju

U vrijeme kada je došla Objava Vjerovjesniku ﷺ Arapi su prakticirali neke vrste kupoprodajnih poslova, novčane transakcije i robne razmjene. Neke od ovih poslova, koji nisu bili oprečni islamskim načelima i tekstovima koji su mu objavljeni, Vjerovjesnik je potvrdio, dok je druge zabranio zbog toga što štete interesima pojedinca i zajednice, i što vode u činjenje najlošijih djela i ostavljaju najgore posljedice.

Sada ćemo navesti ove zabrane onako kako ih je utvrdio Vjerovjesnik Islama:

1. **Prodaja zabranjenih stvari** - Ahmed i Ebu Davud prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada Allah zabrani nešto, On zabranjuje i njegovu protuvrijednost." Zbog toga je prodavanje alkohola, figura živih bića, svinja, muzičkih instrumenata, krstova, lutrije i dr. u Islamu zabranjeno.

Mudrost ove zabrane je ignoriranje ovih stvari, čak i njihovo spominjanje, zatim udaljavanje svijeta od bavljenja njima, spašavanje društva od zdravstvenih, duševnih, društvenih i moralnih šteta koje proizilaze iz bavljenja ovim stvarima i još mnogih drugih razloga koji su ljudskom umu i razumu nepoznati.

[1] Na arapskom: *Allahumme la tajre illa tajruke ve la hajre illa hajruke.*

2. **Prodaja na obmanu** - Muslim prenosi u svome djelu *Sahíh*, zatim Ahmed i autori zbirki *Sunen* od Ebu Hurejre ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ "zabranio prodaju pomoću kamenčića[1] i na obmanu."

Prodaja na obmanu znači prodaju neizvjesne robe za koju se ne zna šta se sa njom može dogoditi, odnosno da li će je prodavac imati ili neće imati, kao naprimjer prodaja riba dok su još u vodi ili ptica dok su u zraku. Prodaja ovakve robe je zabranjena, jer u trenutku prodaje ona ne postoji u rukama prodavca i on nije u stanju da je tada preda kupcu. Ovakva trgovina posigurno vodi u prepirke i svađe između prodavca i kupca a štetna je i po ekonomske interese zbog varanja i nastanka nepovjerenja u trgovce.

3. **Prodaja na osnovu zakidanja i manipulacija sa cijenama** - Ova zabrana se temelji na riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Ahmed i Ibn Madže: "Zabranjeno je nanositi štetu kao i uzvraćati na štetu drugom štetom."

Islam u osnovi voli davanje slobode u trgovačkim odnosima, da bi ekonomski život tekao na najbolji mogući način na osnovu ponude i potražnje te na razvoju ekonomskog tržišta. U pogledu ove slobode pogledajmo šta kaže Poslanik ﷺ kada su u njegovo vrijeme jednom skočile cijene i njegovi drugovi mu se zbog toga obratili: "Allahov Poslaniče, odredi nam ti cijene." On im tada odgovara: "Allah je Taj koji određuje cijene. On je vlasnik svih stvari i Onaj koji u izobilju daje i opskrbljuje. Ja samo želim da se sretnem sa Allahom a da mi niko od vas ne traži nešto zbog učinjene nepravde, bilo da se radi o životima ili imecima."

Međutim, kada se na tržištu pojave vještački faktori kao što su špekuliranje nužnim životnim namirnicama, manipulacija sa cijenama i iskorišćavanje određene situacije, tada se dozvoljava utvrđivanje cijena koje proizilazi iz nužnosti situacije i potrebe društva te radi zaštite većine stanovništva od monopolista i izrabljivača. Ovu nužnost utvrđuju opće pravilo i šerijatska načela kao što je: "Uklanjanje štete ima prednost nad sticanjem dobara." ili načelo: "Zabranjeno je nanositi štetu kao i uzvraćati na štetu drugom štetom."

---

[1] Prodaja pomoću kamenčića znači dogovor između prodavca i kupca za kupovinu one stvari na koju padne kamenčić među stvarima koje se prodaju.

Hanefijski fikh propisuje "da u slučaju kada vlasnici životnih namirnica ovladaju tržištem i beskrupulozno prekorače sa podizanjem cijena i sud postane nemoćan da zaštiti prava muslimana osim utvrđivanjem cijena, tada nije loše da se to učini uz obavezno savjetovanje učenih i razumnih ljudi."[1]

4. **Prodaja na špekulantski način** - Ahmed, Hakim i Ibn Ebu Šejbe prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko bude zadržao prodaju životnih namirnica četrdeset dana s namjerom da ih kasnije proda po skupljoj cijeni kada ih nestane na tržištu, odrekao se Allaha, a i Allah se njega odriče."[2]

Muslim prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Samo grješnik zadržava (krije) robu."

إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ *Zaista su faraon i Haman i vojske njihove bili griješnici.* (El-Kasas, 8.)

Špekuliranje znači da trgovac krije robu koja je narodu nužno potrebna kao što su životne namirnice kako bi u odgovarajućem trenutku mogao samovoljno određivati cijenu ovoj robi.

U špekuliranje spada i to da građanin prodaje robu beduina. Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ne smije građanin prodavati proizvode za beduina. Pustite svijet da jedni druge opskrbljuju."

Ovo izgleda tako kao kada, naprimjer, dođe čovjek sa strane ili iz pustinje sa robom da je proda po trenutnoj cijeni. Međutim, dođe mu građanin dotičnog mjesta i predloži da ostavi robu kod njega da je on proda za njega kasnije po višoj cijeni. Ako bi, dakle, beduin lično prodao robu, bila bi jeftinija i od toga bi bila opća korist od čega bi i beduin imao korist.

5. **Varanje prilikom prodaje** - Muslim prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ jednom prošao pored nekog čovjeka koji je prodavao hranu (žito) koja mu je izgledala čudno. Zavukao je ruku unutra i vidio da je vlažna. Onda ga je upitao: "Šta je ovo, vlasniče hrane?" On mu je odgovorio: "Kiša je padala." Vjerovjesnik ﷺ mu na to reče: "Što je onda nisi stavio na vrh da narod vidi. Ko nas vara nama ne pripada."

---

[1] *El-Hidaje fi-l-fikh el-Hanefi.*

[2] Hadis je da'if. Ibn Hadžer *El-Feth*, 4/438 br. 2131

Varanje na ovakav način znači prikazivanje kupcima nečega onakvim kakvo ono nije u svojoj biti a da oni to ne znaju.

Hakim i Bejheki prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nikome nije dozvoljeno da nešto prodaje prije nego kaže kakvog je stanja to što prodaje, a svako drugi ko zna kakvog je stanja to, dužan je da kaže."

Još veća zabrana je varanje sa krivom zakletvom. Vjerovjesnik ﷺ je, inače, zabranio trgovcima da se mnogo zaklinju a pogotovo lažnom zakletvom. Buhari prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Zaklinjanje prodaje robu ali ništi bereket." Onaj koji se zaklinje lažnom zakletvom a ubijeđen je da laže, krivo se zaklinje, a lažna zakletva spada u velike grijehe i odvlači u Džehennem. Za ovu vrstu laži ne važi druga otkupnina (*kefaret*) osim iskreno pokajanje.

Vjerovjesnik ﷺ je zabranio često zaklinjanje, makar bilo i iskreno, jer ono kod ljudi sa kojima se posluje izaziva sumnju na prevaru, kao i iščeznuće iz srca iskrenog veličanja imena Uzvišenog Allaha.

Od vrsta ovakvih prevara su i krivo mjerenje na litre i krivo vaganje.

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ(١)الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ(٢)وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ(٣)أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ(٤)لِيَوْمٍ عَظِيمٍ(٥)يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ(٦)

Teško onima koji pri mjerenju zakidaju, koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju, a kad drugima mjere na litar ili na kantar - zakidaju. Kako ne pomisle da će oživljeni biti na Dan veliki, na Dan kada će se ljudi zbog Gospodara svjetova dići. (El-Mutaffifûn, 1.-6.)

Kur'an nam kazuje o jednom narodu koji se krivo ponašao u međusobnom poslovanju, koji je skrenuo sa pravednog mjerenja i vaganja, koji je nanosio štetu drugima u njihovim stvarima, pa im je Allah poslao ko će ih upozoravati i usmjeravati na Pravi put - put pravičnosti i pravde. To je bio Šu'ajbov narod kojeg je Allahov vjerovjesnik Šu'ajb upozoravajući dozivao:

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ(١٨١)وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ(١٨٢)وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ(١٨٣)

Pravo mjerite na litru i ne zakidajte, a na kantaru ispravnom mjerom mjerite, i ljudima prava njihova ne umanjujte i zlo po zemlji, nered praveći, ne činite. (Eš-Šu'arâ', 181.-183.)

6. **Kupoprodaja ukradene i opljačkane robe** - Jasno je da je motiv ove zabrane sužavanje kruga zabranjenog zarađivanja i učestvovanje društva u odgovornosti za presijecanje lanca kriminala i kriminalaca u temelju. Pored ovoga, ovo je i potpomaganje u grijehu.

A Allah ﷻ kaže:

وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

Ne potpomažite se u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha, jer Allah strašno kažnjava. (El-Mâ'ida, 2.)

7. **Zarađivanje uzimanjem kamate i igranjem hazardnih igara** - O tome Uzvišeni Allah veli:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ(٢٧٨)فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ(٢٧٩)

O vjernici, bojte se Allaha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici. Ako ne učinite, eto vam onda, nek znate, rata od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete, ostat će vam glavnice imetaka vaših, nećete nikoga oštetiti, niti ćete oštećeni biti. (El-Bekara, 278. - 279.)

Muslim, Ahmed i autori zbirki *Sunen* navode: "Allahov Poslanik ﷺ je prokleo onoga ko uzima kamatu, onoga ko plaća kamatu, ko je obračunava i svjedoka uzimanja kamate. I rekao je da: 'Oni su svi isti'."

Islamska zabrana kamate obuhvaća sve koji učestvuju u poslu vezanom za kamatu, svejedno da li je u pitanju kamata na odgodu (kredit)[1] ili kamata na zamjenu[2], da li se radilo o investiranju ili potrošnji, i da li bila kamata mala ili velika. Sve ove vrste kamata su zabranjene a zabrana se temelji na riječima Uzvišenog Allaha:

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا *A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu.* (El-Bekara, 275.)

[1] Ovo je kamata na odgodu koja predstavlja plaćanje preko glavnice, odnosno pozajmljenog novca koje dužnik (uzimalac zajma, odnosno kredita) plaća zajmodavcu (kreditoru) u određenom vremenskom periodu a koji mu je odredio zajmodavac, u kome mu mora vratiti pozajmljeni novac.

[2] Ovo je kamata koja se daje na zamjenu životnih namirnica ili novca iste vrste kao dodatak na zamjenu koji daje jedna strana drugoj strani, kao naprimjer zamjena jednog *kejla* (šuplja mjera) pšenice za jedan i po *kejl* pšenice.

Islam zabranjuje kamatu iz sljedećih razloga:

- Zbog nepostojanja srazmjere između truda i dobiti, zato što zajmodavac ne ulaže nikakav trud, ništa ne radi niti rizikuje mogućnost gubitka u postizanju zarade i stjecanju dobiti.

- Zbog propadanja ekonomije u društvu zato što zajmodavac prestaje raditi i zanavijek se predaje odmaranju i ljenčarenju, uživajući u dobiti od kamate i opterećivanja dužnika kamatnim obavezama.

- Zbog propadanja morala u društvu zasnovanom na kamatnim vezama kao posljedice nepostojanja saradnje među njegovim članovima, što definitivno vodi u raspadanje društva i širenje sebičnosti, umjesto u požrtvovanost, ljubav i dobročinstvo.

- Zbog podjele društva na dvije suprotstavljene klase: klasu izrabljivača i monopolista sa svojim imetkom i, s druge strane, klasu izrabljivanih čiji trud i umor drugi na nepravedan način koriste.

- Zbog velikog povećanja uvezenih rušilačkih i bezbožničkih načela u muslimanskim društvima radi korišćenja teške situacije koja proističe iz zabranjenog poslovanja sa kamatama.

Zbog svega ovoga Islam zabranjuje kamatu, svrstava je u velike grijehe i onaj ko se njome bavi zaslužuje prokletstvo Allaha, meleka i svih ljudi do Sudnjega dana.

Islamska alternativa kamati kao vid oslobađanja od kamate:

1. **Dozvola formiranja preduzeća sa dioničkim kapitalom** - To su preduzeća u kojima kapital pripada jednoj osobi a rad drugoj osobi. Zarada u takvome preduzeću pripada objema stranama u procentu u kojemu se dogovore, dok gubitak pripada vlasniku kapitala. Vlasnik rada ne snosi gubitak ni u čemu jer je dovoljno što je štetovao rad i trud.

2. **Dozvola prodaje sa plaćanjem unaprijed** - Kada je čovjek nužan novcu može unaprijed prodati robu po odgovarajućoj cijeni i pod uvjetima propisanim u islamskom pravu, prije nego roba bude za prodaju i odmah uzeti novac a robu isporučiti u njenoj sezoni kada prispije za prodaju.

3. **Dozvola prodaje na rate** - Islam dozvoljava prodaju robe s povećanjem cijene u novcu radi olakšavanja ljudima ostvarivanja svojih interesa i izbjegavanja poslovanja sa kamatom.

4. **Podsticanje na formiranje institucija za dodjeljivanje beskamatnih kredita** - Dodjeljivanje ovakvih kredita može biti pojedincima, društvima ili vladama a u cilju integracije društva u jednu cjelinu.

5. **Otvaranje ustanova zekata** - Ove bi ustanove dijelile novac prezaduženim osobama, siromasima, putnicima-namjernicima i sličnima, zadovoljavajući njihove osnovne potrebe, pokazujući solidarnost sa njima i izbavljajući ih iz situacije u kojoj se nalaze.

Ovo bi bili najvažniji načini koje je Islam postavio pred pojedince u društvu radi ostvarivanja njihovih zajedničkih interesa, zaštite ljudske časti, dostizanja plemenitih ciljeva u zadovoljavanju njihovih potreba, radi osiguravanja interesa proširivanjem rada i radi povećanja proizvodnje.

O stavu Islama prema hazardnim igrama govorili smo u poglavlju o zabranjenim igrama, tako da se na ovome mjestu u ovoj knjizi može naći dovoljno o tome kao i načinu liječenja od ove opake pojave.

E) Zabrane predislamskih praznovjerja i običaja

Među muslimanima se danas nalaze mnogi odvratni običaji i predislamska praznovjerja koji su zavladali njima i njihovim kućama, a kod nekih u prakticiranju postali kao vjera i kao iman u njihovom vjerskom ubjeđenju, misleći da tako čine dobra djela.

Sada ćemo navesti najvažnija ukorijenjena predislamska praznovjerja i običaje:

1. **Podržavanje plemenske privrženosti** - Ovo se može naći u zaostalim sredinama koje sebe nazivaju islamskim koje podržavaju i pomažu samo svoj narod i svoju rodbinu, bez obzira da li su u pravu ili nisu.

Ovo je objasnio Allahov Poslanik ﷺ kada je upitan da objasni šta je to plemenska privrženost. Vjerovjesnik ﷺ za onoga ko podržava nacionalizam isto tako kaže: "Nama ne pripada ko poziva na nacionalizam, niti nama pripada ko se bori zbog nacionalizma kao ni onaj koji umire zbog nacionalizma.[1] (Hadis prenosi Ebu Davud.)

Allahov Poslanik ﷺ je džahilijjetsko shvaćanje "Pomozi svoga brata bio tlačitelj ili potlačen" prenio i u Islam, s tim da mu je promijenio značenje. Ovo se navodi u hadisu koji prenosi Buhari da

[1] Hadis je da'if. El-Albani *Gajetu-l-meram*, 304. El-Albani kaže da je značenje hadisa vjerodostojno i ispravno.

je Allahov Poslanik ﷺ jednom prisutnima oko sebe rekao: "Pomozi svoga brata bio tlačitelj ili potlačen." Prisutni su se iznenadili i začudili pa su mu rekli: "Allahov Poslaniče, ovo da pomažemo potlačene razumijemo ali kako da pomažemo tlačiteljima?" On im je na to rekao: "Tako što ćete im braniti da druge tlače, tako ćete im pomoći."

Koliko je veličanstveno to što Kur'an govori o ostvarivanju pravičnosti i stajanju na strani pravde, čak kada su u pitanju i najbliža rodbina ili najdraži prijatelji!

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ

O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka. (En-Nisâ', 135.)

2. **Uznositost zbog porijekla** - Još i danas možemo čuti od onih koji nemaju morala kako se uznoseći pozivaju na svoj plemenit rod i porijeklo.

Kakva je korist od plemenitog roda i porijekla kada se takvi udaljavaju od Islama i slijede puteve zablude? Zar Uzvišeni Allah za njih ne kaže:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ

Pa kad se u rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati. (El-Mu'minûn, 101.)

Vjerovjesnik ﷺ je izlio svoju srdžbu na one koji se uznose svojim rodom i porijeklom u jednoj prezrenoj i oštroj riječi koju prenose Ebu Davud i Tirmizi: "Nestat će narodi koji se ponose svojim umrlim precima koji nisu ništa drugo do džehenemsko gorivo ili će za Allaha biti beznačajniji od balegara koji svojim nosom čeprka po izmetu. Allah je od vas otklonio džahilijjetsku oholost i ponos precima. Čovjek je ili bogobojazni vjernik ili nesretni razvratnik. Svi su ljudi Ademovi potomci a Adem je od zemlje stvoren."

A sada da vidimo kakva načela o ljudskim pravima Allahov Poslanik ﷺ objavljuje na Oprosnom hadždžu: "O ljudi, jedan vam je Gospodar i jedan vam je praotac. Nema Arap prednosti nad nearapom niti nearap nad Arapom, a ni bijelac nad crncem niti crnac nad bijelcem, osim u bogobojaznosti." (Hadis prenosi Bejheki.)

3. **Naricanje za umrlim** - Među običaje protiv kojih se Islam bori spada i naricanje za umrlim i pretjerano iskazivanje tuge i žalosti udaranjem po obrazima, trganjem prednjeg dijela odjeće ili grebanjem po licu. Sve su ovo naslijeđeni predislamski običaji. Vjerovjesnik ﷺ se odriče onih koji čine ova djela i koji se predstavljaju na ovakav način. Buhari prenosi od Abdullaha b. Me'suda ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nama ne pripada ko se udara po obrazima, trga prednji dio odjeće i nariče predislamskim naricanjima."

Međutim, puštanje suza bez jadikovanja i tuga u srcu bez velike žalosti su dozvoljeni jer su u saglasnosti sa islamskim načinom ponašanja i ljudskom prirodom. Buhari prenosi od Abdullaha b. Omera ؓ koji kazuje: "Sa'd b. Ubade bolovaše od svoje bolesti, pa mu je došao Vjerovjesnik ﷺ da ga obiđe zajedno sa Abdurrahmanom b. Avfom, Sa'dom b. Ebi Vekasom i Abdullahom b. Me'sudom ؓ. Pošto mu je ušao i našao njegovu porodicu natkučenom nad njim, rekao je: 'Pa on je već umro.' Oni odgovoriše: 'Ne, Allahov Poslaniče.' Vjerovjesnik ﷺ je tada zaplakao. Kada su prisutni vidjeli da Vjerovjesnik ﷺ plače i oni su zaplakali. Tada je on rekao: 'Slušajte! Allah ne kažnjava zbog suze, niti tuge u srcu, nego kažnjava zbog ovoga (pokazao je na jezik) ili oprosti. Umrli se naricanjem svojih bližnjih za njim, uistinu, kažnjava.[1]'"

U okviru govora o naricanju nužno je upozoriti na sljedeće stvari:

1. Muslimanu ni muslimanki nije dozvoljeno da na sebi nose crne trake, da tuguju, da ne nose novu odjeću i nakit ili da od svojega uobičajenog odijevanja i vanjskog izgleda prave izgled koji ukazuje na žalost i tugu, jer je to oponašanje nevjernika i slijepo slijeđenje stranaca. Tirmizi prenosi od Abdullaha b. Amra ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Nama ne pripada ko oponaša druge. Ne oponašajte Jevreje i kršćane!"

Imam Ahmed i Ebu Davud prenose od Ibn Omera ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko oponaša jedan narod njemu pripada."

2. Među slijepa oponašanja spada i stavljanje vijenaca od cvijeća na tabut ili mezar. Osim toga što predstavlja oponašanje nevjernika, ono je istovremeno i trošenje novca na nedozvoljen način.

[1] Misli se na plač sa jadikovanjem i povišenim glasom. Umrli se kažnjava ukoliko oporuči ovo ili je zadovoljan time.

3. Među slijepo oponašanje i imitiranje spada i stavljanje slike na tabut ili njeno isticanje u kući žalosti. Osim toga što predstavlja oponašanje nemuslimana, ono je istovremeno i činjenje zabranjenog, jer je - kao što smo naprijed naveli - korišćenje fotografija, osim u neophodnim slučajevima, u Islamu zabranjeno.

4. Među slijepo oponašanje i imitiranje spada i sviranje žalosne muzike ispred tabuta ili u kući žalosti. Osim što predstavlja oponašanje nevjernika, ova pojava spada i u zabranjene stvari u Islamu što potvrđuju *sahih* hadisi koje smo naprijed naveli kada smo govorili o zabrani sviranja muzike i njenog slušanja, svejedno da li se radilo o iskazivanju radosti ili žalosti.

5. Među pokuđene stvari kod iskazivanja saučešća spada i dijelenje duhana i pića, naročito dok se uči Kur'an časni. I ovo je jedna od veoma ružnih i pokuđenih stvari sa islamskog stanovišta, i to zbog konzumiranja zabranjenih stvari s jedne strane te oskvrnuća Kur'ana s druge strane.

6. Među raširene pokuđene stvari nakon pokopavanja umrlog spada i zidanje iznad kabura i njegovo uzdizanje. Muslim prenosi od Džabira ﷺ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je zabranio da se mezar uzdiže, sjedi na njemu i gradi iznad njega."

Žalosno je, uistinu, da se danas neki nadmeću u podizanju spomenika iznad mezara i njegovu ukrašavanju. Takvi bez ikakve sumnje postupaju suprotno uputi Muhammeda ﷺ u zabrani uzdizanja mezara i zidanja iznad njega. Pouzdano je utvrđeno da je Allahov Poslanik ﷺ, kada mu je umro sin Ibrahim, poravnao mezar, stavio na njega jedan kamen i poprskao vodom.

Sunnet je pored mezara staviti neki znak po čemu se kod posjete može raspoznati, kao što je Allahov Poslanik ﷺ stavio kamen iznad glave Osmana b. Ma'zuma ﷺ i onda rekao: "Da pomoću njega znam mezar moga brata."

Koliko danas nasljednici paze na Allahove granice držeći se ove vjerovjesničke upute kod pokopavanja onih koje nasljeđuju?

Koliko opet pokazuju svoju pobožnost i čestitost kada daju priloge za gradnju ili uređenje džamije, podizanje škole ili izgradnju bolnice sa nijjetom dobijanja sevapa za njihovog umrlog, da mu se piše kao dobro djelo dokle Allah bude htio? Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ kada je rekao: "Kada čovjek umre njegova sva djela prestaju osim troga: milostinja od koje ne prestaje korist (trajna sadaka), nauka kojom se koristi i dobro dijete koje se za roditelje moli." (Hadis prenosi Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* i drugi.)

4. **Drugi običaji koje je zabranio Islam** - Među ukorijenjene predislamske običaje u našim sredinama spada i skupljanje svijeta na svadbenim veseljima i drugim prilikama na kojima pjevači i pjevačice pjevaju, a plesači i plesačice plešu. Pored toga u ove svečanosti su prodrli još i alkohol, pjevanje uz muziku, razvratan smijeh koji se tu i tamo čuje iz pijanih usta, zatim pucnji iz pištolja i pušaka glupavih i izludjelih ljudi.

Koliko je samo na ovim prokletim razvratnim skupovima, bestidnim svečanostima i griješnim predislamskim običajima, stradalo ljudi, proliveno krvi, desilo se svađa i pobijeno porodica?

Nema potrebe da po drugi put razjašnjavamo islamski stav naspram pjesme, plesa, muzike, alkohola i miješanja muškaraca i žena, jer smo se na više mjesta u ovoj knjizi upuštali u istaživanje ove teme i na tim mjestima se mogu naći dokazi i motivi zabrane ovih pokvarenih djela.

Među predislamske običaje o kojima slušamo svakodnevno spada i to da se čovjek zove po drugome a ne po svome ocu. Vjerovjesnik ﷺ ovo smatra jednim od odvratnih pokuđenih djela koja zaslužuju Allahovo prokletstvo i prokletstvo meleka i svih ljudi. Buhari i Muslim navode da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko se bude zvao po drugome a ne po svome ocu ili oslobođeni rob bude nekoga drugog smatrao za svoga štićenika (onaj ko ga je oslobodio), na njemu je Allahovo prokletstvo, prokletstvo meleka i svih ljudi. Od njega se ne prima ni farz ni nafila."

Buhari i Muslim prenose od Sa'da b. Ebi Vekasa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko se bude zvao po nekome drugome a ne po svome ocu a bude znao da ta osoba nije njegov otac, njemu je Džennet zabranjen."

Iz ovoga se izvodi i zabrana umjetne oplodnje, odnosno stavljanje sjemena drugog čovjeka u matericu žene koja mu nije dozvoljena (*halal*) sa namjerom rađanja djeteta. Ovo je odvratan zločin koji odgovara bludu u jednom pogledu, a u drugom rađanju djeteta na grješan način i ima osobine zabranjenih stvari, a prema njemu iskazuju odvratnost i sve nebeske vjere i uzorite moralne vrijednosti.

Što se tiče posvajanja djeteta u smislu njegova odgoja, zaštite i brige za njim, kao što se čuva nahoče ili siroče, ono je u islamsko-pravnom pogledu dozvoljeno, ako ga čovjek ne smatra svojim i ne primjenjuje na njega propise očinstva i rodbinstva. Nema sumnje da će ovakva briga o djetetu biti nagrađena u Džennetu. Buhari, Ebu Davud i Tirmizi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ja i onaj ko se brine o siročetu ćemo biti u Džennetu ovako" - pokazujući kažiprstom i srednjim prstom, sastavivši ih."

Čovjek koji se brine o jetimu ili nahočetu može mu koliko hoće za života pokloniti a oporučiti mu u granicama jedne trećine zaostavštine iza svoje smrti.

Među raširene predislamske običaje spada i prisvajanje mehra od kćerke i njeno isključenje iz nasljedstva.

Uzvišeni Allah je utvrdio za ženu pravo na mehr i pravo na nasljedstvo. Zato nema prava ni otac, ni brat, ni muž, niti bilo ko drugi uskraćivati ženi pravo na nasljedstvo niti joj oduzimati pravo na mehr.

Pravo žene na nasljedstvo utvrđeno je Kur'anom časnim:

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ
كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا

Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rođaci, a i ženama dio onoga što ostave roditelji i rođaci, bilo toga malo ili mnogo, određeni dio. (En-Nisâ', 7.)

Pravo žene na mehr utvrđeno je, također, u Knjizi Uzvišenog Allaha:

وَإِنْ أَرَدتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا
مُّبِينًا (٢٠) وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا (٢١)

Ako hoćete da jednu ženu pustite, a drugom se oženite, i jednoj od njih ste dali mnogo blaga, ne oduzimajte ništa od toga. Zar da joj to nasilno oduzmete, čineći očigledan grijeh? Kako biste mogli i oduzeti to kad ste jedno s drugim živjeli i kad su one od vas čvrstu obavezu uzele. (En-Nisâ', 20.-21.)

Ko se suprotstavi Allahovim propisima o nasljedstvu i mehru zalutao je na krivi put i skrenuo je od Istine koju je Uzvišeni Allah propisao u Svojoj Mudroj Objavi i zaslužuje prijetnju o kazni na Dan kada neće moći pomoći ni imetak ni sinovi, osim dolazak čistog srca pred Allaha.

Zato oni koji pameti imaju neka pouku uzmu!

Ovo su bila najvažnija djela koja je Islam zabranio, na njih upozorio i obećao kaznu za one koji ih budu činili.

Na tebi je, brate odgajatelju, da ih se prvo ti kloniš, a zatim da na njih upozoravaš one za čiji si odgoj zadužen, da ne bi lutali po bespuću ovakvih djela, spoticali se u njihovu blatu i shrvali u njihovu provaliju.

Budeš li činio ovako, Uzvišeni Allah će ti dodijeliti sevap i nagradu na Sudnjem danu, primit će tvoju pokornost i odazvati se tvojim molbama. Za svaku brigu naći će ti olakšanje, za svaki problem izlaz i bit ćeš na Sudnjem danu u društvu meleka, vjerovjesnika i šehida. A kako će oni dobri drugovi biti!

Pogledajmo šta kaže Allahov Poslanik ﷺ za one koji se hrane zabranjenom hranom, piju zabranjena pića i oblače zabranjenu odjeću, kako bi saznao nešto o njihovom stanju, udaljavanju Allaha od njih i Njegovoj srdžbi na njih.

Muslim prenosi od Ebu Hurejre رضي الله عنه da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah je, uistinu, dobar i prima samo dobra djela. On traži od vjernika ono što je tražio od poslanika. Uzvišeni veli:

يَاأَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite. (El-Mu'minûn, 51.)

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ *O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili.* (El-Bekara, 172.) Zatim je spomenuo čovjeka na dugom putovanju, neuredna i prašnjava koji pruža ruke prema nebu: 'Gospodaru, Gospodaru,' a jede hranu stečenu na zabranjen način, pije pića stečena na zabranjen način, oblači odjeću koju je stekao na zabranjen način, othranjen haramom pa kako da mu bude uslišana molba?"

Bejheki i Ebu Ne'im prenose od Ebu Bekra رضي الله عنه da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svako tijelo othranjeno nezakonito stečenom imovinom (*haramom*) najpreče je vatri."

Neka nas, brate odgajatelju, Allah sačuva od onih koji su zaslužili džehennemsku kaznu i onih koji upućuju molbe koje im se ne uslišavaju. U Njega se najbolje može pouzdati i jedino On može uslišati naše molbe.

* * *

Ovo su, braćo odgajatelji, najvažnija pravila odgajanja djece koja je Islam postavio. Vidjeli smo da se sva ova pravila mogu svrstati pod dvije osnovne vrste pravila: **pravila vezivanja i pravila upozoravanja**.

- Vidjeli smo da svaka od ove dvije vrste pravila u sebi sadrže druga pravila koja imaju veliku važnost u uravnoteživanju djeteta, njegovom duhovnom, vjerskom i psihičkom formiranju te moralnom, društvenom i intelektualnom uzdizanju.

- Vidjeli smo i definicije koje proizilaze iz pravila vezivanja. Tako smo vidjeli:

- da je vjersko vezivanje najbolji način zaštite vjerskog ubjeđenja djeteta od skretanja i ateizacije,

- da je duhovno vezivanje najbolji način zaštite njegova morala od razuzdanosti i slobodoumnosti,

- da je idejno vezivanje najbolji način zaštite njegova razmišljanja od lažnih ideja i uvezenih načela,

- da je društveno vezivanje najbolji način zaštite njegove ličnosti od povlačenja, uvlačenja u sebe i izgubljenosti i

- da je vezivanje za sport najbolji način zaštite njegova tijela od slabosti, klonulosti i beskorisnih igara.

- Vidjeli smo i definicije koje proizilaze iz pravila upozoravanja. Tako smo vidjeli:

- da upozoravanje na otpadništvo udaljuje dijete od odlaska u bespuće nevjerstva i zablude,

- da upozoravanje na ateizam dijete udaljuje od nijekanja božanske biti i poricanja nebeskih vjera,

- da upozoravanje na zabranjene igre i zabave dijete udaljuje od raspadanja ličnosti i rušenja ljudskog dostojanstva,

- da upozoravanje na loše društvo dijete udaljuje od predaje strastima i uživanju,

- da upozoravanje na slijepo oponašanje dijete udaljuje od raspadanja ličnosti i rušenja ljudskog dostojanstva,

- da upozoravanje na djela koja kvare moral dijete udaljuju od zapadanja u poroke i baru razvrata i

- da upozoravanje na zabranjene stvari dijete udaljuju od džehennemske kazne i srdžbe Silnoga te izlaganja raznim bolestima i pošastima.

Kada stvari stoje ovako, onda uložimo napor, skupimo snage i nastojmo svim svojim silama pravila vezivanja sprovesti, jedno po jedno, i prihvatimo se načela upozoravanja, također jedno po jedno, a sve u cilju preobražaja djece, učvršćivanja njihova vjerskog ubjeđenja, ispravljanja morala, fizičkog jačanja, intelektualnog sazrijevanja i formiranja jake ličnosti.

Među stvarima na koje želim upozoriti i skrenuti pozornost jeste da ova dva osnovna pravila: vezivanja i upozoravanja, moraju ići zajedno jedno pored drugog u procesu odgajanja, formiranja i osposobljavanja djeteta. Razdvajanje jednog od drugog dijete vodi u idejna, moralna i duševna skretanja i posrnuća.

Koliko puta smo slušali o djeci koja su se vezivala za džamiju, učitelja odgajatelja i čestito društvo ali su opet pala u lažna idejna vjerovanja. Prije svega zato što vjeruju da je Islam ograničen na vjerska pitanja i pitanja obredoslovlja a da se ne bavi pitanjima vlasti, političkih sistema i životnih puteva!

Ili su opasno moralno posrnula tvrdeći, naprimjer, da je piva dozvoljena, posjedovanje televizije u sadašnjoj situaciji dopušteno, poslovanje sa malom kamatom nije zabranjeno i slušanje razuzdanih pjesama dozvoljeno.

Ili su zapala u duševne i nervne bolesti zbog pogrešnog usmjeravanja i lošeg odgoja kao, naprimjer, stalnim držanjem djeteta u izolaciji, povučenosti, u kući ili mjestima ibadeta.

Dakle, na odgajateljima je da postignu ravnotežu između vezivanja i upozoravanja, između pozitivnog i negativnog te da sa djetetom budu na svakom koraku i na svakom mjestu. Tako kada primijete da skreće sa puta, da ga mogu vratiti. Kada primijete da odstupa u svojemu vjerskom ubjeđenju, da mu mogu ukazati na svjetlo Istine i prosvijetliti srce osvjetljavanjem njegova imana. Kada osjete poročnost u moralnom pogledu, da ga upozore na opasne posljedice takvoga ponašanja i da ga čvršće vežu i pravilnije usmjeravaju.

Zbog toga neka odgajatelji ustrajavaju na ovim principima i neka rade prema ovim pravilima!



Treće poglavlje

Neophodni prijedlozi za odgoj

Na kraju bih želio odgajateljima predočiti nekoliko neophodnih pedagoških prijedloga bez kojih potpunog odgoja nema a ni čija važnost nije nimalo manja od one koja se odnosi na poglavlja o kojima smo naprijed pisali "Odgovornosti odgajatelja", zatim "Djelotvorna pedagoška sredstva" i "Osnovna pravila odgoja djece". U pisanju ovih prijedloga dotičemo se pedagoških sredstava sa svih strana i istovremeno odgajateljima otvaramo nove horizonte u pogledu moralnog, idejnog i psihičkog uzdizanja djeteta, njegova formiranja u fizičkom i društvenom pogledu kao i u pogledu njegova ponašanja, kako bi od njega postao čestit čovjek, pripadnik svoje vjere i naroda, i koristan član porodice i društva.

Smatram da se ovi prijedlozi mogu sažeti u sljedeće:

1. podsticanje djece na stjecanje imetka na častan način,
2. uvažavanje prirodnih nadarenosti kod djece,
3. ostavljanje prostora djetetu za igru i odmor,
4. koordinacija između kuće, džamije i škole,
5. jačanje veze između odgajatelja i djeteta,
6. danonoćno ustrajavanje na pedagoškoj metodi odgoja,
7. osiguranje preporučljivih obrazovnih sredstava,
8. podsticanje djeteta na stalno čitanje,
9. razvijanje osjećaja islamske odgovornosti i
10. zasađivanje duha borbe na Allahovom putu u psihi djeteta.

U ovome ćemo poglavlju, ako Bog da, o svakome od ovih prijedloga opširno govoriti, a Allah najbolje zna svačije namjere i samo od Njega pomoć i uputu tražimo.

* * *

1. Podsticanje djece na stjecanje imetka na častan način

Među najvažnije odgovornosti koje je odgajatelj obavezan vršiti naspram djeteta jeste podsticanje na slobodan rad bez obzira da li takav rad bio u industriji, poljoprivredi ili trgovini.

Vjerovjesnici عليه السلام su se, također, bavili slobodnim poslovima, posebno se obučivši u nekim zanatima i stručnim zanimanjima, dajući tako dobar primjer svojim narodima i pokoljenjima kako treba raditi i na dozvoljen način privređivati.

Tako je Nuh عليه السلام znao praviti lađe, pa mu je Allah naredio da napravi takvu jednu:

وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ(٣٧)وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ
عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ(٣٨)

I gradi lađu pred Nama i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni. I on je gradio lađu. I kad god bi pored njega prolazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se. 'Ako se vi rugate nama' - govorio je on - 'rugat ćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate.' (Hûd, 37.-38.)

I u lađi su se spasili on i oni koji su sa njim vjerovali.

Davud عليه السلام je znao kovački zanat i znao je praviti pancire. Uzvišeni kaže:

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ

I naučismo ga da izrađuje pancire za vas da vas štite u borbi sa neprijeteljem, - pa zašto niste zahvalni? (El-Enbijâ', 80.)

Uzvišeni isto tako kaže:

وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ(١٠)أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ(١١)

... i učinili da mu mehko gvožđe bude. 'Pravi široke pancire i čestito ih pleti!'- i činite dobro, jer Ja vidim šta radite vi. (Saba', 10.-11.)

Mûsa عليه السلام je čuvao stado brava osam godina za vjerovjesnika Šu'ajba عليه السلام zašto ga je on oženio jednom od svoje dvije kćeri. Uzvišeni veli:

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أُنْكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي ثَمَانِيَ حِجَجٍ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ
عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ(٢٧)قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا
الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ(٢٨)

'Ja želim da te oženim jednom od dvije kćeri moje' - reče on - 'ali treba da me osam godina služiš; a ako deset napuniš, bit će dobra volja tvoja, a ja ne želim da te na to silim; ti ćeš vidjeti, ako Bog da, da sam dobar.' 'Neka bude tako između mene i tebe!' - reče Mûsa - 'koji god od dva roka ispunim, nema mi se šta prigovoriti, a Allah je jamac za ono što smo utanačili.' (El-Kasas, 27.-28.)

I naš Vjerovjesnik ﷺ je čuvao brave i bavio se trgovinom prije poslanstva, kako prenosi Buhari, on sâm za sebe kaže: "Čuvao sam Mekelijama brave za *kirate*."[1] Dva puta je putovao u Siriju radi trgovine: prvi put sa amidžom Ebu Talibom kada je imao dvanaest godina, a drugi put ga je poslala Hatidža, radijallahu 'anha, sa svojim slugom Mejserom kada je imao dvadeset i pet godina. I posao je veoma dobro obavio.

Iz navedenih primjera se jasno vidi da je izučiti neki zanat i usavršiti se u nekom stručnom zanimanju te baviti se radom i trgovinom jedan od najčasnijih i najhalalnijih načina zarade, jer je to bilo zanimanje vjerovjesnika i posao poslanika. Neka je na njih najdostojnija milost i najpotpuniji mir.

Islam svojim univerzalnim načelima i savršenim zakonodavstvom radu dodjeljuje osobine svetosti, prema radnicima iskazuje poštovanje a zarađivanje vlastitim rukama smatra najvrednijim dobrim djelom i najčasnijim poslom.

Sada ćemo kao potvrdu navedenog navesti nekoliko kur'anskih ajeta i vjerovjesničkih hadisa.

هُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ

On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljenja odgovarati. (El-Mulk, 15.)

فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَاةُ فَٱنتَشِرُوا فِي ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُوا مِن فَضْلِ ٱللَّهِ

A kad se molitva obavi, onda se po zemlji raziđite i Allahove blagodati tražite. (El-Džumu'a, 10.)

Imam Ahmed prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najvrednija zarada je zarada čovjeka stečena svojim rukama."

---

[1] Novčana jedinica koja čini dio dirhema.

Buhari prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Da neko od vas uzme svoje uže i na svojim leđima donese drva bolje mu je nego da prosi od drugih, dali mu ili ne dali."

Buhari, Ahmed i Ibn Madže prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najbolje je svakome da jede hranu zarađenu svojim rukama. Allahov vjerovjesnik Davud عليه السلام je jeo hranu zarađenu svojim rukama."

Da vidimo sada šta kažu naši slavni preci o besposlici i besposličarima:

Ibnu-l-Dževzi prenosi od Omera b. el-Hattâba رضي الله عنه "da je jednom naišao na ljude koji ništa ne rade, pa ih je upitao: 'Šta je s vama?' Oni mu na to odgovoriše: 'Mi smo oni koji se (na Allaha) oslanjaju.' On im tada reče: 'Vi ste lažovi. Čovjek kada posije onda se tek na Allaha osloni.' Dalje je nastavio: 'Niko od vas ne smije se proći traženja opskrbe.' Zatim je nastavio sa dovom: 'Allahu naš, opskrbi me životnim potrebama, jer se zna da iz neba ne pada zlato niti srebro.' Poznato je da on nije dopuštao siromasima da ne rade oslanjajući se na milostinju. Njegova je i izreka: 'Siromasi, natječite se u dobrome i ne budite ovisni o drugima.'"

Se'id b. Mensur prenosi od Ibn Mes'uda رضي الله عنه da je rekao: "Zaista mrzim da vidim besposlena čovjeka koji niti se bavi ovosvjetskim niti onosvjetskim poslovima."

Iz navedenih tekstova se jasno vidi da je Islam zainteresiran za lični rad, da se usredsređuje na stručno obrazovanje, da prijeti za besposlenost i lijenost te da podstiče na privređivanje i rad.

Ovo se, međutim, može postići samo u ranim godinama života kada je obrazovanje najbolje a sposobnost za stručno usavršavanje veća i očitija. Zato su odgajatelji obavezni djecu podsticati na obučavanje u zanatskim, tehničkim i stručnim zanimanjima, nakon što završe osnovno obrazovanje vezano za pisanje, arapski jezik, učenje Kur'ana i elementarno poznavanje islamskih, historijskih i prirodnih nauka. To će im omogućiti da budu sposobni zarađivati za život i opskrbu isključivo radom svojih ruku i znojem sa svojega čela.

Da pogledamo sada šta veli Ibn Sína u pogledu poučavanja djece stručnim i zanatskim zanimanjima: "Kada dijete završi sa obukom učenja u Kur'anu časnome i nauči osnove arapskog jezika, onda treba vidjeti kakvome zanimanju želi da se pouči i tim putem ga usmjeriti. Ukoliko se želi obučiti notarskom poslu, onda se šalje na obrazovanje

u arapskom jeziku, pisanju pisama, govora, vođenju razgovora i dijaloga sa ljudima, i tome slično. Ukoliko je u pitanju poučavanje u vođenju računovodstvenih knjiga, onda se uvodi u vođenje i pisanje ovih knjiga. Ukoliko želi nešto drugo u tome se i poučava."

Obrazovanje u Kur'anu časnom i osnovama arapskog jezika su temeljni školski predmeti u sistemu islamskog obrazovanja. Kada završi sa ovim obrazovanjem onda se razmisli šta da se čini dalje sa njim i prema kojemu stručnom zanimanju osjeća naklonost, i u tom pravcu se upućuje na dalje obrazovanje.

Kada je u pitanju obrazovanje u zanatskim i stručnim zanimanjima neophodno je djecu razvrstati u dvije grupe:

Prvu treba da čine napredna djeca u učenju. Većinom su to inteligentnija djeca. Za takvu djecu ne smeta da nastave svoje stručno obrazovanje sve do kraja i da uče i u toku odmora i drugih prilika, jer se ne zna kakve im se sve nezgode i nesreće mogu dogoditi. Allah se smilovao onome ko reče: "Zanat u ruci je sigurnost od siromaštva." Neka je Allah zadovoljan sa vladarom pravovjernih Omerom b. el-Hattâbom kada kaže: "Kada vidim čovjeka i svidi mi se, odmah pitam: 'Ima li zanat?' Ako kažu da nema, u mojim očima pada."

Drugu grupu trebaju činiti zaostala djeca u učenju. Većinom su to djeca sa srednjom inteligencijom ili intelektualno zaostala. Njih nakon obaveznog obrazovanja u vjerskim i svjetovnim naukama treba usmjeriti na neki zanat ili stručno zanimanje i to odmah od onoga momenta kada otac ili odgajatelj osjete da je dijete intelektualno ograničeno i zaostalo. Pogrešno je da se tako zaostalo, ograničeno i intelektualno nerazvijeno dijete tjera da nastavi obrazovanje.

Koliko puta slušamo o omladini bez ikakva znanja i struke. To može biti samo zbog kratkovidosti roditelja ili odgajatelja i njihova puštanja da im djeca idu po nedostojnim mjestima. Takvo dijete može da živi beskorisno na ivici života moleći ljude za pomoć, saosjećanje, dobročinstvo i milostinju, ili da se kreće putem kriminala pljačkajući tuđu imovinu i uništavajući sigurnost i stabilnost. U oba slučaja se obara ljudsko dostojanstvo, gazi ličnost i ruši opće stanje.

Roditelji i odgajatelji su dužni voditi računa o ovakvim pojavama, trebaju znati kako da osposobe djecu za život, kako da ih pripreme za izvršavanje i najtežih obaveza i najkrupnijih odgovornosti.

I ženska djeca su obavezna na stručno obrazovanje i osposobljavanje i to za ona zanimanja i zanate koji su u skladu sa njihovom zadaćom i njihovom prirodnom svojstvenošću majke i supruge, kao što su osnove odgoja djece, obaveze vezane za kućne poslove ili obučavanje u šivenju i drugim neophodnim poslovima.

Što se tiče drugih poslova i odgovornosti, žene su u Islamu od njih oslobođene.

- Bilo da se radi o poslovima i odgovornostima koje nisu u skladu sa ženskom tjelesnom konstitucijom i prirodom kao što je ubijanje u borbi, ili naprimjer posao zidara i kovača.

- Bilo da se radi o poslovima i odgovornostima koji su u opreci sa njenom prirodnom funkcijom za koju je stvorena, kao da bude radnica u nekoj radionici ili zaposlena u nekoj službi, a ima muža, djecu i kuću.

- Bilo da se radi o poslovima i odgovornostima iz kojih može proizići neki opasan društveni nered, kao kada bi se nalazila u nekoj sredini ili službi gdje se miješaju ljudi i žene.

Prema mišljenjima razumnih i prosvijećenih ljudi, oslobađanje žene od ovih poslova i odgovornosti znači iskazivanje poštovanja prema ženi, čuvanje njene ženske prirode i uzdizanje njenoga dostojanstva i ugleda.

U suprotnom, ko bi želio ženu gurati u poslove koji je odvraćaju od obaveza radi kojih je stvorena!?

Ko bi želio ženu gurnuti u teške fizičke poslove koji je fizički mogu preopteretiti, uništiti njenu ženstvenost i izazvati razne bolesti i mahane!?

Ko bi želio ženu gurnuti u razne kancelarijske poslove kada oni mogu biti uzrokom kaljanja njenoga ugleda i časti!?

Na koncu, ima li išta vrednije za ženu od ugleda i časti?

Iz navedenog možemo zaključiti da su lični rad i stručna osposobljenost najdozvoljeniji načini stjecanja imetka i najčasniji poslovi. Zato uputimo našu djecu na lični rad i stručno osposobljavanje, i nastojmo da se uvijek i samo na njih oslanjaju kako bi im sačuvali čast, zaštitili ličnost i pomogli da osiguraju životnu egzistenciju.

* * *

2. Uvažavanje prirodnih nadarenosti kod djece

Među veoma važne stvari koje odgajatelji moraju dobro shvatiti, za njih se zanimati i na njih obraćati pažnju jeste otkriti prema kakvim zanimanjima dijete ima sklonosti, kakvi mu poslovi odgovaraju i kakve ga nade i ciljevi u životu nose.

Djeca se, naravno, razlikuju prema karakteru, inteligenciji, fizičkoj snazi i uravnoteženosti ličnosti. Mudar odgajatelj ili razborit roditelj je onaj koji zna dijete postaviti na njemu odgovarajuće mjesto koje je u skladu sa njegovim sklonostima i ambicijama, i u odgovarajuću sredinu u kojoj će moći realizirati ove sklonosti i ambicije.

Ukoliko je dijete nadareno a ima i želju za studiranjem i završavanjem visokih škola, na odgajatelju je da mu omogući sredstva pomoću kojih će postići svoj cilj i ostvariti svoje nade.

Ukoliko je dijete srednje intelektualno razvijeno a ima želju za stručnim usavršavanjem ili izučavanjem nekog zanata, na odgajatelju je da mu olakša da dođe do svoga proklamiranog cilja.

Ukoliko je dijete slabo intelektualno razvijeno odgajatelj ga je dužan usmjeriti na posao koji je u skladu sa njegovim intelektualnim sposobnostima i odgovara njegovoj prirodi i sposobnosti.

Ovo je i smisao riječi Aiše, radijallahu 'anha, koje prenose Muslim i Ebu Davud: "Naredio nam je Allahov Poslanik ﷺ da ljudima damo mjesta koja im pripadaju."

Zanimanje prema kojemu dijete s obzirom na svoju prirodnu konstituciju osjeća sklonost u vezi je sa ljudskom prirodom, težnjom i pogledom. Tako, ko svojom prirodom naginje ka književnosti i pisanju, ne može biti uspješan u tehničkim naukama, medicini i matematici. A ko naginje ka tehničkim ili prirodnim naukama i medicini, ne može biti uspješan u poeziji i književnosti.

Nije se djetetu lahko isticati i biti uspješnim u svakoj nauci koju uči, ali zato jeste u onoj koju voli i prema kojoj osjeća sklonost. U naukama koje ne voli i prema kojima osjeća odvratnost dijete ne može nikada biti istaknut i uspješan stručnjak.

Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ u riječima koje prenosi Taberani od Ibn Abbasa: "Radite, svakome je olakšano ono za što je stvoren."

Polazeći od vjerovjesničkih uputa o čuvanju dječije sklonosti i njegova postavljanja na mjesto koje mu pripada, islamski pedagozi na čelu sa Ibn Sínaom se zalažu za uvažavanje dječije sklonosti, prirodne

nadarenosti i urođene sposobnosti prilikom izbora zanimanja ili upućivanja djeteta na studije. Ibn Sína dječiju sklonost smatra osnovnim kriterijem kod izbora struke i profesionalnog usmjeravanja djeteta. U tom smislu on ističe: "Nije svako zanimanje koje dijete želi za njega moguće niti podesno, nego je to ono koje odgovara njegovoj prirodi i porodičnoj tradiciji. Da se književnost i umjetnost bira bez prirodne sklonosti, u tom slučaju bi svi birali lijepu književnost i visoku umjetnost. A kada bi opet prirode svih ljudi osjećale odbojnost prema književnosti i umjetnosti onda iz tih oblasti ne bismo imali ništa napisano. Zato je obaveza dječijeg staratelja kada bira zanimanje za dijete da prvo razmotri njegovu prirodnu sklonost, ispita nadarenost i provjeri inteligenciju i na osnovu toga mu odabere struku."[1]

Abdurrahman b. el-Dževzi (umro 597. h.g.) je poklanjao veliku pažnju važnosti prirodne nadarenosti kod djece i njenog uzimanja u obzir kod njihova usmjeravanja u obrazovanju. On ističe: "Ukrotiti se može samo čistokrvna životinja dok za mazgu ne koristi nikakva vježba. Divlja životinja ako se ukroti, čak i dok je mala, ne odriče se svoje prirodne grabežljivosti."[2]

Iz navedenog se jasno razumije da oštroumnost, odnosno slaboumnost imaju velikog utjecaja na uspjeh, odnosno neuspjeh djeteta u njegovom kulturnom razvijanju i naučnom osposobljavanju. Neka se Allah smiluje onome ko reče:

Ako se čovjek pametnim rodio nije
Njegovo rođenje od koristi nikome nije

Prema tome, odgajatelj nije bez metode kako da upozna dječiju psihu, njegovu oštroumnost ili slaboumnosti te da dokuči za čime dijete ima sklonosti u pogledu studiranja ili izučavanja zanata.

On je u stanju da mu prokrči put kroz život onim što je u saglasnosti sa njegovim interesom i što se podudara sa njegovom željom, bilo da se radi o nadarenosti za studiranje, ili zanimanju koje može imati utjecaja na industrijski ili trgovački razvoj i napredak. U oba slučaja je korist i za ljude i za domovinu.

Odgajatelji se, posebno očevi, ne bi smjeli suprotstavljati željama koje djeca iskazuje u životu, ukoliko u njima postoji interes i korist za dijete.

---

[1] Preuzeto iz: Muhammed 'Atijja el-Abraši: *Et-Terbijjetu-l-Islamijja ve felasifeha* (Islamska pedagogija i njena filozofija), str. 197.

[2] Isto.

Ukoliko dijete želi stjecanje nauke a istovremeno je nadareno i oštroumno, otac se ne smije stavljati između djeteta i njegove želje, čak da troškovi i izdaci za školovanje djeteta još više pritisnu njegova leđa, jer će trud i žrtva biti isplaćeni kada svoje dijete vidi među velikim misliocima i istaknutim naučnicima.

Želi li se dijete baviti nekim stručnim zanimanjem ili trgovačkim poslovima, ni u tom slučaju otac ne smije biti zapreka ispunjenju dječije želje, jer može biti da i u ovome poslu dijete postigne veliki uspjeh i postane istaknuti stručnjak u svojoj oblasti. U ovome slučaju dolazi do procvata ekonomije i vidljivog napretka naroda na polju rada i proizvodnje. Stane li otac na put djetetu, njegovim životnim nadama i iskazanim ciljevima, dijete će zasigurno u tom slučaju psihički biti teško pogođeno i zdravstveno ugroženo. Može se desiti da između djeteta i oca nastane prepirka i svađa, i da se na kraju stvar završi napuštanjem kuće, prekidanjem odnosa i odbijanjem poslušnosti, a da uzrok svemu tome bude otac koji o ovim stvarima nije dobro razmislio i nije predvidio posljedice koje iz toga mogu proizaći.

* * *

3. Ostavljanje prostora djetetu za igru i odmor

Islam je vjera stvarnosti i života. Saobraća sa ljudima kao sa živim bićima koja imaju svoje iskrene čežnje, duševna zadovoljstva i ljudsku narav. Ne očekuje se da će svaka njihova riječ biti spominjanje Allahova imena, svaka šutnja razmišljanje, svako posmatranje uzimanje pouke, svako slobodno vrijeme ibadet itd. Islam priznaje sve što traži ljudska priroda, uključujući radost i veselost, igru i veselje, šalu i zabavu, ali pod uvjetom da se odvijaju u granicama koje je propisao Allah i da su u okviru islamskog ponašanja.

Neki Vjerovjesnikovi drugovi su bili dostigli takve duhovne visine u kojima su mislili da stalni ibadet i trajna Allahova kontrola moraju biti njihov običaj i navika, i da trebaju odbaciti radosti života i ljepote ovoga svijeta. Smatrali su da nema radosti, veselja i igre, nego da svo svoje vrijeme trebaju posvetiti drugome svijetu bez imalo dozvoljene zabave i umjerenog veselja, odnosno bez udjela koji im pripada od ovoga svijeta.

Pogledajmo sada šta Hanzala el-Esedi ﷺ, kako prenosi Muslim, kaže za sebe:

"Susreo me jednom Ebu Bekr i upitao: 'Kako si Hanzala?' Odgovorih mu: 'Hanzala je licemjer.' On mi na to reče: 'Slava pripada samo Allahu! Šta to pričaš?' Rekoh mu: 'Kad smo kod Allahova

Poslanika ﷺ on nas upozorava na Džehennem i Džennet, tako kao da ih svojim očima vidimo. Kada izađemo od Allahova Poslanika ﷺ, igramo se sa ženama, djecom i imanjima tako da mnogo toga zaboravljamo.'

Ebu Bekr mu na to reče: 'Tako mi Allaha, svima nam se tako događa.'

Hanzala dalje priča: 'Poslije smo se ja i Ebu Bekr zaputili kod Allahova Poslanika ﷺ i kada smo ušli kod njega rekoh mu: 'Hanzala je licemjer, Allahov Poslaniče.'

Allahov Poslanik ﷺ me na to upita: 'A zašto?'

Rekoh mu: 'Allahov Poslaniče, kada smo kod tebe ti nas upozoravaš na Džehennem i Džennet, tako kao da ih svojim očima vidimo. Kada izađemo od tebe igramo se sa ženama, djecom i imanjima, tako da mnogo toga zaboravimo.'

Allahov Poslanik ﷺ tada reče: 'Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša. Kada bi stalno bili onakvi kakvi ste u mom prisustvu i kada bi stalno spominjali Allaha, meleki bi se rukovali sa vama u vašim posteljama i na putevima. Ali Hanzala, čas ovako, čas onako.' Ponovio je ove riječi tri puta."

Vidjeli smo šta je Vjerovjesnik ﷺ rekao Hanzali i Ebu Bekru ؓ o njihovom igranju sa ženama i djecom, lijepom ophođenju sa njima i unošenju radosti među njih, jer je to u saglasnosti sa ljudskom naravi i čovjekovom prirodom.

Znamo da postoje načini i sredstva za jačanje ljudskog tijela i vježbanje za borbu na Allahovom putu koja je Islam propisao i koja pokazuju svakome pametnom i razboritom da je Islam vjera stvarnosti koja muslimanima ustanovljuje čistu igru i dozvoljenu zabavu, sve dok je u interesu Islama i u granicama iskazivanja nježnosti prema ženi i porodici.

U ova sredstva i načine spadaju:

Taberani preko *džejjid* (dobrog) lanca prenosi da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Od igara ili provoda Allah je dozvolio samo četiri vrste: gađanje, uzgoj konja, igranje sa porodicom i plivanje."

Naprijed smo na više mjesta u knjizi navodili ova sredstva i načine kako se može uvjeriti u uzvišenost i veličinu Islama.

Ako su čista igra, odmor, fizičko i sportsko pripremanje obaveze muslimana, onda je njihova obaveznost za djecu dok su mala od prvorazrednog značaja i to iz dva razloga:

Prvi je taj što je prijemčivost djeteta za učenje dok je malo veća od prijemčivosti starijih.

Drugi je što djeca osjećaju mnogo veću potrebu za igrom, veseljem i odmorom nego što je osjećaju stariji, o čemu govori hadis: "Koliko je dijete plahovito u mladosti za toliko će biti pametnije u starosti." (Hadis prenosi Tirmizi u djelu *En-Nevadir.*)

Allahov Poslanik ﷺ je primjer na koji se treba ugledati u svakoj stvari a znamo da se igrao sa djecom svojih drugova, da ih je zabavljao, radovao se, šalio i družio sa njima te ih podsticao na čistu igru i dozvoljeno veselje.

Navest ćemo nekoliko primjera:

1. Imam Ahmed preko *hasen* lanca prenosi od Abdullaha b. el-Harisa ؓ koji kazuje: "Jednom je Allahov Poslanik ﷺ poredao Abdullaha, Ubejdullaha i Kusejjira b. el-Abbasa ؓ a zatim im rekao: 'Ko prvi dođe do mene dobit će to i to.' I svi su potrčali prema njemu padajući mu na leđa i grudi. Zatim ih je izljubio i zagrlio."

2. Taberani prenosi od Džabira ؓ koji kazuje: "Jednom sam posjetio Vjerovjesnika ﷺ. Pozvani smo na jelo. Dok se Hasan igrao na putu sa djecom Vjerovjesnik ﷺ je žurio ispred skupine, zatim je raširio ruke i bježao tamo-amo. Allahov Poslanik ﷺ se sa njim smijao dok ga nije uzeo jednom rukom za soluf a drugom između glave i ušiju. Zatim ga je prigrlio i poljubio a potom rekao: "Husejn je moj a ja sam njegov! Allah voli onoga ko njega voli. Hasan i Husejn su (moja) dva unuka."

3. Muslim prenosi od Enesa b. Malika ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ je bio čovjek najboljega morala. Jednog dana me poslao radi jedne stvari. Rekoh mu: 'Tako mi Allaha, neću ići.' U sebi sam pomislio: 'Otići ću, kada to od mene traži Vjerovjesnik ﷺ.' I izašao sam s namjerom da naiđem na djecu koja se igraju na trgu, kad Allahov Poslanik ﷺ iza mene. Pogledah ga a on se smije i upita: 'Enesiću, jesi li išao gdje sam ti naredio?' Rekoh: 'Jesam, išao sam, Allahov Poslaniče.' Enes dalje kazuje: "Tako mi Allaha, služio sam ga devet godina i ne znam da je ikada za nešto što sam uradio rekao: 'Zašto si to i to uradio?' - ili za nešto što nisam uradio da je rekao: 'Zašto nisi to i to uradio?'"

4. Vladar pravovjernih, Omer b. el-Hattâb, kako prenosi Bejheki, je rekao: "Učite djecu streljaštvu i plivanju, i podstičite ih da jašu konje."

Polazeći od toga da se Vjerovjesnik ﷺ igrao i odmarao sa djecom, i sa njima imao lijep odnos, islamski pedagozi pozivaju na potrebu igranja, veselenja i odmaranja djece nakon učenja i rada.

Pogledajmo sad šta kaže imam el-Gazali u svome djelu *El-Ihja'* o ovoj stvari: "Nakon učenja djeci treba dozvoliti da se lijepo igraju i odmaraju od učenja, jer se igrajući djeca ne umaraju. Zabranjivanje djeci da se igraju i preopterećivanje učenjem kod djece umrtvljuje njihovo srce, slabi razboritost i život im čini teškim, tako da ih to tjera na korišćenje lukavstvom samo da se riješe učenja."

I el-Abderi, isto kao i el-Gazali, smatra da se djeca nakon učenja ili nekog posla moraju poigrati i odmoriti.

Jasno je da je mudrost ove igre otklanjanje mrzovolje, dosade i umora koji djeca osjećaju, a istovremeno obnavljanje energije, svježine i bistrine uma te fizičke vježbe radi zaštite od raznih bolesti i drugih zdravstvenih problema.

Odgajatelj, međutim, mora paziti na dvije stvari kod djece prilikom igre:

Prva je da sama igra ne smije dovesti do dodatne preopterećenosti i bolnoga umora, jer je to štetno po organizam i slabi tijelo, a Vjerovjesnik ﷺ kaže: "Zabranjeno je nanositi štetu, kao i uzvraćati na štetu drugom štetom."

Druga je da ova igra ne smije biti na račun drugih obaveza koje je dijete dužno uraditi ili su mu propisane, jer bi igra u tom slučaju bila gubljenje vremena i beskorisnost, a Vjerovjesnik ﷺ kaže: "Teži za onim što ti koristi, pomoć traži od Allaha i ne budi slabić."

* * *

4. Koordinacija između kuće, džamije i škole

Među djelotvorne činioce formiranja dječije ličnosti u intelektualnom, duhovnom i tjelesnom pogledu spada ostvarivanje koordinacije između kuće, džamije i škole.

- Jasno je da je odgovornost kuće na prvom mjestu za tjelesni odgoj i veličine grijeha onoga ko zapostavlja prava svoje djece i zanemaruje njihovo izdržavanje.

Ebu Davud prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Dovoljno je čovjeku grijeha da zanemari izdržavanje onoga za koga je zadužen." U Muslimovoj predaji ovoga hadisa stoji: "Dovoljno je čovjeku grijeha da uskrati onima koje je dužan izdržavati."

- Sigurno je da je misija džamije na prvome mjestu u pogledu duhovnog odgoja djeteta, s obzirom da su klanjanje namaza u džemaatu i učenje Kur'ana časnoga božanski dar i milost koji nemaju kraja ni prekida. Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Namaz u džemaatu je vredniji za dvadeset pet puta od namaza koji se klanja u kući i u dućanu. A to je zbog toga što kada se propisno uzme abdest i zatim izađe u džamiju radi klanjanja u džemaatu, za svaki korak takvome čovjeku podigne se vrijednost za jedan stepen, i sa njega se skine po jedan manji grijeh. Kada klanja i sve dok se nalazi na mjestu na kojemu je klanjao i ako ne pokvari abdest, meleki neprestano mole oprost za njega govoreći: 'Allahu naš, spasi ga! Allahu naš, smiluj mu se!' A svako se smatra da je u namazu i dok iščekuje klanjanje namaza."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kad god se ljudi skupe u džamiji učeći i proučavajući međusobno Allahovu Knjigu, na njih se spušta spokoj i prekriva ih milost, meleki ih okružuju a Allah ih spominje među onima koji su u Njegovom okruženju."

- Nema spora, također, da je škola na prvome mjestu u pogledu intelektualnog odgoja djeteta, budući da nauka ima veliki utjecaj na formiranje ličnosti i uzdizanje ljudskog dostojanstva.

Zbog toga nauka ima veliku vrijednost u Islamu:

"Ko krene u potragu za naukom na Allahovom je putu sve dok se ne vrati." (Hadis prenosi Tirmizi.)

"Ko bude bude na putu tražeći nauku, Allah će mu olakšati put ka Džennetu." (Hadis prenosi Muslim.)

"Meleki spuštaju svoja krila onome ko traži nauku, pokazujući zadovoljstvo za ono što čini. Učenom za oprost grijeha moli sve što je na nebesima i na Zemlji, čak i ribe u vodi." (Hadis prenose Ebu Davud i Tirmizi.)

"Prednost učenog nad pobožnim je kao prednost Mjeseca nad ostalim zvijezdama." (Hadis prenose Ebu Davud i Tirmizi.)

Kada govorimo o međusobnoj koordinaciji između kuće, džamije i škole mislimo na to da se ličnost djeteta u tom slučaju kompletira u duhovnom, tjelesnom, intelektualnom i psihičkom pogledu. Štaviše, tada biva aktivnim članom napretka svoga naroda i učvršćenja svoje vjere.

Međutim, ova koordinacija se može ostvariti na optimalan način samo pod dva osnovna uvjeta:

Prvi je da ne postoji paralelizam i oprečnost između kućnog i školskog usmjeravanja.

Drugi je da cilj ove koordinacije bude ostvarivanje cjelovitosti i uravnoteženosti u izgradnji islamske ličnosti.

Ostvari li se koordinacija u okviru ova dva uvjeta, dijete će se duhovno i fizički upotpuniti, intelektualno i psihički formirati te biti potpuno uravnotežena osoba, kojoj će se svijet diviti i na nju prstom upirati.

U vezi koordinacije sa školom želio bih roditeljima i odgajateljima ukazati na neke činjenice:

a) Veliki dio profesora i učitelja u našim školama i na univerzitetima misle da je ispravna pedagogija samo ona koja podrazumijeva strano oponašanje u vladanju i moralu, povođenje za Evropom u njenim običajima i navikama te preuzimanje istočnih ili zapadnih principa, vjerovanja i ideja.

Oni odgajaju muslimansku djecu na neispravan zapadni način i po krivoj ateističkoj i sekularističkoj metodi zato što su zaglibili u ljubav prema materiji i njenom blještavilu i zato što su njihova osjećanja zaprljana, srca bezsadržajna i glave prazne dodvoravajući se na takav način razvratnoj Evropi i nevjerničkom komunizmu.

b) Knjige iz kojih djeca uče prepune su spletkarenja, izazivanja sumnji, klevetanja vjere i poziva na krivovjerstvo i ateizam. Radi primjera navest ćemo nekoliko stavki iz ovih knjiga. Tako se u udžbeniku *El-Mudžtema'* (Društvo) za završni razred srednje škole u Siriji navodi: "Pozivi za uspostavljanje društveno-političkih zajednica na vjerskoj osnovi nisu ništa doli gluposti." U udžbenicima iz prirodnih nauka izlaže se Darvinova teorija[1] kao naučna činjenica i uzima se kao sredstvo za izazivanje sumnje u Stvoritelja, mada je nauka obesnažila i odbacila ovu teoriju. U udžbenicima iz književnosti akcenat se daje na islamski način oblačenja žene i njegovo okrivljavanje za zaostalost i redukcionizam te na historiju Islama i njeno opisivanje kao historije feudalizma, autokratske vlasti i moralne izopačenosti.

---

[1] Ova teorija govori o nastanku čovjeka od najprostijeg živog elementa, zatim njegovu razvoju iz jednog stanja u drugo stanje do nastanka majmuna a od njega čovjeka. Pogl. našu knjigu *Šubahat ve-r-rudud* (Sumnje i odgovori) u kojoj se nudi naučni odgovor na ovu teoriju i objašnjava kako je opovrgnuto naučnim činjenicama.

c) Vjersko obrazovanje je veoma malo zastupljeno u odnosu na predmete iz drugih nauka i književnosti koji se izučavaju u školi. Musliman, kakvo je sada stanje, ne može nikako naučiti učenje Kur'ana časnog, upoznati se sa šerijatskim propisima, niti se obavijestiti o Poslanikovom životopisu i historiji. Današnje škole ne pružaju nikakvo znanje iz ovih oblasti. Tako se događa da učenik ili student završi svoje školovanje ograničeno obrazovan, uskraćen za razumijevanje islamskog sistema, kur'anskih nauka i historije slavnih predaka.

Ukoliko ni odgajatelj u kući ne bude vršio svoju odgovornost odgoja na optimalan način, dijete može vrlo lahko skrenuti u svome vjerskom ubjeđenju i moralno propasti. Onda usmjeravanje ne koristi niti u ispravljanju deformacija vrijedi preobrazba.

Nakon izloženog možemo zaključiti da su roditelji u kući odgovorni u prvom redu za tjelesni i moralni odgoj djeteta, ukoliko se dijete u džamiji valjano odgaja u duhovnom pogledu a u školi u vjerskom, intelektualnom i kulturnom pogledu.

Ako odgajatelj osjeti da se dijete u školi ne odgaja na načelima islamskog vjerovanja, niti poučava u šerijatskim propisima, onda je obavezan u potpunosti preuzeti sve navedene odgovornosti koje se odnose na odgoj djeteta u islamskom pogledu a koje se tiču vjerskog ubjeđenja, obredoslovlja, morala i šerijatskih propisa. Štaviše, dužan je udvostručiti napore i posvetiti svo svoje vrijeme djetetu za njegovu korist i za opće dobro. Obavezan je, također, vezati dijete za džamiju i islamski obrazovanog učitelja, zatim voditi računa da se veže za čestito društvo i svjesne pozivaoce Allahovoj vjeri. Tek u tom slučaju dijete će biti okruženo ogradom čvrstog islamskog učenja i jačinom pravog islamskog morala. Onda ne može pasti pod utjecaj bilo kakvog odvraćanja ili ateizma, niti slijediti propalost i izopačenost.

* * *

5. Jačanje veze između odgajatelja i djeteta

Među pedagoška pravila oko kojih su svi sociolozi, psiholozi i pedagozi složni spada jačanje veze između odgajatelja i djeteta kako bi se odgajateljska saradnja ostvarila na najbolji način i usavršilo intelektualno, psihičko i moralno formiranje djeteta u najboljem značenju riječi.

Svakom razboritom i prosvijećenom čovjeku je jasno da u slučaju postojanja strogog odnosa između djeteta i odgajatelja, isto kao i đaka i učitelja, nema pravog obrazovanja niti odgajanja. Zato su roditelji i odgajatelji obavezni istraživati pozitivne načine buđenja ljubavi prema djeci, načine jačanja odnosa i pronalaženja saradnje sa njima te načine razvijanja nježnosti prema njima.

Među ove načine spada neprestano osmjehivanje prema djetetu, na što i Vjerovjesnik ﷺ upućuje kako navodi Tirmizi prenoseći od Ebu Zerra: "Osmijeh u lice brata je sadaka."

Među ove načine spada i podsticanje djeteta poklonom za svaku dobro urađenu stvar ili postignut odličan uspjeh u školi, na što i Vjerovjesnik ﷺ upućuje, kako navodi Taberani u svome djelu *El-Evsat*, prenoseći od Aiše, radijallahu 'anha, u *merfû'* hadisu: "Dajite poklone jedni drugima, voljet ćete se međusobno."

Među ove načine spada i razvijanje osjećaja roditeljske, odnosno odgajateljske zainteresiranosti i samilosti prema djeci, na što i Vjerovjesnik ﷺ upućuje, kako navodi Bejheki prenoseći od Enesa ؓ u *merfû'* hadisu: "Ko se ne interesira za muslimane ne pripada njima."

Među ove načine spada i odnošenje na lijep i nježan način prema djetetu, na što i Vjerovjesnik ﷺ upućuje, kako navode Tirmizi, en-Nesai i Hakim, prenoseći od Ebu Hurejre ؓ: "Najpotpunijeg imana je onaj vjernik koji je najboljega morala i najnježnijeg odnosa prema svojoj porodici."

Među ove načine spada i odazivanje odgajatelja na molbu djeteta kako bi mu pomogao u činjenju dobrih djela.

Među ove načine spada i druženje odgajatelja sa djetetom, pokazivanje iskrenosti prema njemu i spuštanje na njegov nivo.

Vjerovjesnik Islama ﷺ je prvi učitelj i najbolji primjer svim ljudima. On je idealan primjer primjene svih ovih pozitivnih načina među svojim drugovima i svima drugima, ženama i djeci koji su tražili njegovu zaštitu.

U pogledu osmijeha, kako prenosi imam Ahmed, Ebu ed-Derda' veli: "Nikada nisam vidio niti čuo Allahova Poslanika ﷺ da je govorio a da se nije smiješio."

Tirmizi prenosi od Džerira b. Abdullaha: "Allahov Poslanik ﷺ mi nikada nije spriječio ulazak u njegovu kuću otkada sam primio Islam, i nikada ga nisam sreo a da mi se nije nasmiješio."

U pogledu davanja poklona, Allahov Poslanik ﷺ je primao i davao poklone.

U pogledu ispoljavanja milosti prema djeci, zainteresiranosti za njih i pokazivanje nježnosti prema njima, znamo da je Allahov Poslanik ﷺ milovao djecu po glavi i ljubio ih. U obje zbirke *Sahíh* se prenosi od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Jednom dok je kod Allahova Poslanika ﷺ sjedio Akre' b. Habis et-Temími, Allahov Poslanik ﷺ je poljubio Hasana i Husejna, sinove Alije ؓ, a el-Akre' mu je na to rekao: 'Ja imam desetero djece i nikada ni jedno nisam poljubio.' Allahov Poslanik ﷺ ga je pogledao i na to mu rekao: 'Ko prema drugome ne osjeća samilost ni prema njemu niko neće biti milostiv.'"

Taberani prenosi od Ibn Abbasa ؓ da bi Vjerovjesnik ﷺ "prvo voće koje sazrije davao djetetu koje bi se zateklo u društvu."

Buhari i Muslim prenose od Enesa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Počeh klanjati sa namjerom da oduljim, ali čuh plač djeteta i skratih namaz jer znam koliko je jako saosjećanje njegove majke."

U pogledu njegova lijepog ćudoređa i prefinjenog odnosa prema svojim drugovima, primjera je toliko da im se broja ne zna.

U obje zbirke *Sahíh* se prenosi od Enesa ؓ koji kazuje: "Služio sam Vjerovjesnika ﷺ deset godina a da mi nije rekao ni 'uf' i nije nikada za nešto što sam uradio rekao: 'Zašto si to i to uradio?' - ili za nešto što nisam uradio da je rekao: 'Zašto nisi to i to uradio?'" U predaji Ebu Nu'ajma se navodi da je Enes rekao: "Nikada me nije grdio niti me ijednom udario, niti otjerao, niti se na mene smrknuo. Nikada mi nije nešto naredio pa da sam se skanjivao pa me zato kaznio. Kada bi me neko od njegovih ukućana naružio rekao bi: 'Pustite ga, da je mogao uradio bi.'"

Tirmizi, Ibn Madže i Buhari u djelu *El-Edebu-l-mufred* prenose od Alije ؓ koji kazuje: "Jednom je Ammar tražio dozvolu za ulazak kod Vjerovjesnika ﷺ. Pošto mu je prepoznao glas rekao je: 'Allah ti dao da budeš dobro!'"

Imam Ahmed prenosi od Enesa ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ jednom sreo nekog čovjeka i upitao ga: "Hej ti, kako si?" On mu je odgovorio: "Dobro, Allahu hvala!" Tada mu je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Allah te učinio dobrim!"

Taberani prenosi od Džerira b. Abdullaha el-Bedželija ؓ koji kazuje: "Nakon što je Muhammed postao Vjerovjesnik ﷺ došao sam mu, a on me upita: 'Što si došao?' Rekoh mu: 'Došao sam da primim Islam.' On tada baci na mene jedan dio svoje odjeće i reče: 'Kada vam dođe neko plemenit, plemenito prema njemu postupajte.'"

Muslim prenosi od Semmaka b. Harba koji kazuje da je jednom upitao Džabira b. Semru: "Jesi li ikada sjedio sa Allahovim Poslanikom ﷺ?" On je odgovorio: "Jesam, često. Poslanik ﷺ nije ustajao sa mjesta gdje bi klanjao sabah-namaz sve dok Sunce ne bi izašlo. Kada bi izašlo, i on bi ustao. Tu bi - dok je Poslanik još sjedio - razgovarali pa i o stvarima iz predislamskog doba i smijali se. I Vjerovjesnik ﷺ bi se tada smiješio."

U oba *Sahíha* se navodi Enesov ؓ hadis u kojemu kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ bi se sa nama lijepo ophodio (i šalio). Ja sam imao brata koji se zvao Ebu Umejr. Kada bi mu došao, Vjerovjesnik ﷺ bi ga upitao: 'O Ebu Umejr, šta radi *Nugajr*?' - to jeste ptica slavuj sa kojom se igrao i koja mu je umrla i zbog koje je osjećao tugu, pa ga je zato Vjerovjesnik ﷺ i pitao: 'O Ebu Umejr, šta radi *Nugajr*?'"

Polazeći od ovih pozitivnih načina na kojima je Vjerovjesnik ﷺ uspostavljao odnose sa svojim drugovima i na koje su mu ljudi - i djeca i odrasli - uzvraćali, njegovi dugovi su ga voljeli iskrenom i čistom ljubavlju, i svoje živote zalagali vjerujući mu, žrtvujući se za njega i osjećajući ljubav prema njemu. Bili su onakvi kakvim ih opisuje Uzvišeni: وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِ *... i da svoj život njegovu životu pretpostave.* (Et-Tevba, 120.) i nikoga od njega nisu više voljeli.

- Ovu iskrenu i čistu ljubav potvrđuju riječi vladara pravovjernih Alije ؓ kada je upitan kakva je bila njihova ljubav prema Allahovom Poslaniku, ﷺ: "Allahov Poslanik ﷺ nam je bio draži od naših imetaka, djece, očeva i majki. Bio nam je draži nego žednom hladna voda."

- Ovu ljubav potvrđuje i hadis koji prenosi Ibn Ishak koji navodi da su jednoj ženi u Bici na Uhudu, boreći se na strani Allahova Poslanika ﷺ, kao šehidi poginuli otac, brat i muž, i da je, nakon što je o tome obaviještena, upitala: "A je li se šta desilo Allahovu Poslaniku ﷺ?" Kada joj je odgovoreno: "On je dobro zahvaljujući Allahu kao što i sama želiš." - rekla je: "Pokažite mi ga da ga vidim." Nakon što ga je vidjela rekla mu je: "Svaka nesreća pored tebe je beznačajna." (tj. kada si ti dobro sve se drugo lahko podnosi).[1]

---

[1] Hadis je da'if. Ekrem el-Umeri *Es-Siretu es-sahiha*, 2/395.

- Ovu ljubav potvrđuje i to što su njegovi drugovi teško podnosili rastajanje od njega na ovome svijetu kao i na Ahiretu.

Taberani prenosi od Aiše, radijallahu 'anha, da je jednom jedan čovjek - bio je to Sevban - došao kod Allahova Poslanika ﷺ i rekao mu: "O Allahov Poslaniče, ti si meni draži od moje porodice i od mog imetka. Stalno mislim na tebe i jedva čekam da ti dođem. Mislim i na svoju i na tvoju smrt, jer znam kada ti uđeš u Džennet bit ćeš na višemu mjestu sa ostalim vjerovjesnicima a ja ako i uđem neću te vidjeti nikada." Nakon ovoga slučaja objavljen je ajet:

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ
وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti. (En-Nisâ', 69.)

Vjerovjesnik ﷺ ga je onda pozvao i proučio mu ovaj ajet.

- Ovu ljubav potvrđuje i to što bi njegovi drugovi pri spomenu njegova imena plakali.

Ibn Sa'd prenosi od Asima b. Muhammeda koji prenosi od svoga oca koji kazuje: "Nikada nisam čuo Ibn Omera kada se spomene Allahov Poslanik ﷺ a da ne zaplače lijući suze iz očiju."

Ibn Sa'd, također, prenosi od Enesa ؓ koji kazuje: "Nema noći a da ne sanjam moga voljenog ﷺ a zatim bi zaplakao."

- Ovu ljubav potvrđuje i veliki plač zbog smrti Allahova Poslanika ﷺ.

El-Vakidi prenosi od Ummu Seleme, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Skupili smo se i plakali zbog smrti Allahova Poslanika ﷺ. Nismo ni spavali. Allahov Poslanik ﷺ je i dalje bio u našim kućama. Tješili smo se što ga vidimo na postelji. Ali kada smo čuli zvuk motika (kako kopaju mezar) u zoru i Bilala da uči ezan za sabah i kako jako plače, tuga nam se povećala. Svijet je grabio da uđe (do mezara da dođe) ali su spriječeni (to jeste onemogućena im je navala na časni mezar u vrijeme pokopavanja). Ummu Selema, radijallahu 'anha, dalje nastavlja: "Kakva nesreća! Svaka nesreća koja bi nas poslije pogađala postala bi beznačajna čim bi se sjetili smrti Allahova Poslanika ﷺ!"

Iz naprijed izloženog u vezi sa Vjerovjesnikovim ﷺ načinima iskazivanja ljubavi prema drugima, učvršćivanja prijateljskih veza među ljudima, pokazivanja osjećaja zainteresiranosti za druge i

uspostavljanja duha saradnje među ljudima, svakome pametnom je jasno da je jedan od najvećih principa u formiranju islamske ličnosti, njenog odgoja na islamskim vrlinama i navikavanja na plemenite osobine, učvršćivanje veza između odgajatelja i djeteta zasnovanih na ljubavi, bratstvu i razumijevanju. Jedino se ovako može postići željeni cilj i ostvariti pozitivan utjecaj a odgajatelj ubirati plodove svoga truda i požnjeti ono što je posijao. Osim toga, vidjet će svoje dijete kako uživa u baščama čestitih i dobrih ljudi i slobodno se kreće u društvu bogobojaznih i vrlih ljudi.

Želiš li, brate odgajatelju, da ti se dijete odazove na tvoje pozive i da prihvati tvoje savjete i upute, moraš se držati islamskog puta razvijanja ljubavi prema djetetu, ugledanja na Vjerovjesnika ﷺ i njegovo postupanje prema svojim drugovima i lijepo saobraćanje sa svojim sabesjednicima. Jedino se u tom slučaju može reći da slijediš put pravoga odgoja i da prihvaćaš njegove najvrednije vrline. Istovremeno ćeš zagospodariti srcem svoga djeteta i ono će te jako zavoljeti i za tebe se vezati, od tebe sve savjete koje mu upućuješ prihvaćati i ići putem preobrazbe na koji ga ti budeš usmjeravao.

* * *

6. Danonoćno ustrajavanje na pedagoškoj metodi odgoja

Među najobaveznije odgovornosti za koje odgajatelj itekako mora biti zainteresiran i oko kojih se mora posebno zalagati, jeste da mu dijete danonoćno slijedi jedinstveni put odgoja sve dok ga ne prihvati i na njega se navikne, odnosno u njegovu biću se ukorijeni i u njegovim osjećajima i njegovu srcu učvrsti, i onda budeš siguran da će mu njegova primjena u budućnosti biti uobičajena navika.

A sada ćemo, brate odgajatelju, tražeći inspiraciju u uputi Islama, pokušati objasniti ovu metodu ne bi li je prihvatio i slijedio.

A) Od jutra početi sa primjenom sljedeće metode:

- Koliko je lijepo kada se i odgajateljska i dječija pažnja udruže od samog buđenja i spominjanja Allahova imena, učenjem tradicionalne dove: "Hvala Allahu koji nam je život dao nakon što nam je dao da umremo (tj. zaspimo), i Njemu pripada ponovno proživljenje."[1] (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

- Kada dijete ima potrebu za odlaskom u zahod treba da zna pravila ulaska i pranja nakon obavljene nužde.

---

[1] U originalu: *El-Hamdu lillahi-llezi ahjana ba'de ma ematena ve ilejhi-n-nušur.*

- Treba ga naučiti da ulazi lijevom a izlazi desnom nogom, zbog toga što je počinjanje desnom stranom uzvišenost a počinjanje lijevom prezrenost.

Treba znati i da prilikom ulaska u zahod treba da uči sljedeću dovu: "O moj Allahu, utječem ti se od šejtana i šejtanica."[1] (Hadis prenose Buhari, Muslim i ostali.)

- Treba znati da ne ulazi u zahod sa stvarima na kojima je vidljivo Allahovo ime. Autori djela *Sunen* i Hakim prenose od Enesa ﷺ koji kazuje: "Kada bi Allahov Poslanik ﷺ ulazio u zahod ostavljao bi svoj prsten na kome je bilo uklesano "Muhammed, Allahov poslanik."[2]

- Treba znati kada se nalazi na otvorenom prostoru da treba otići što dalje da ga niko ne vidi. Ebu Davud prenosi od Džabira ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ, kada je vršio nuždu napolju, odlazio toliko daleko da ga niko nije mogao vidjeti.

- Treba znati da se ni licem ni leđima ne okreće prema Kibli. Buhari i Muslim prenose od Ebu Ejjuba el-Ensarije ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Kada vršite veliku nuždu ne okrećite se prema Kibli ni licem ni leđima, nego prema istoku ili zapadu."

- Treba znati da ne vrši nuždu u hladovitim baščama, na putu kojim narod ide i mjestima na kojima se sjedi. Muslim i Ahmed prenose od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čuvajte se dvije stvari koje izazivaju prokletstvo!" Drugovi ga tada upitaše: "A koje su to stvari?" On im odgovori: "To je vršenje nužde na putu kuda prolaze ljudi ili u hladu gdje se odmaraju."

- Treba znati da ne smije uopće govoriti dok obavlja nuždu. Muslim i drugi prenose od Ibn Omera ﷺ da je jednom neki čovjek prošao pored Vjerovjesnika ﷺ dok je on mokrio i nazvao mu selam a on mu nije odgovorio.

- Treba znati da se mora čuvati (dobro čistiti) mokraće da ne bi uprljao odjeću ili tijelo, jer će najčešća kaburska kazna biti zbog nečuvanja od mokraće. Darekutni prenosi od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Čistite se od mokraće jer će najčešća kaburska kazna biti zbog nje."

- Treba znati da se ne čisti desnom rukom. U obje zbirke *Sahíh* se prenosi od Katade ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Kada mokrite ne držite spolni organ desnom rukom, ne čistite se desnom rukom i ne pušite u posudu (kada pijete)."

---

[1] U originalu: *Allahumme e 'uzu bike mine-l-hubusi ve-l-haba'isi.*

[2] Hadis je da'íf. El-Albani *Da'íf Sunen Ebi Davud*, hadis br. 5.

- Treba znati da se kod čišćenja koristi vodom. Prenosi Ebu Davud od Ebu Hurejre da je Resul ﷺ rekao: "U vezi stanovnika Kubâa objavljen je ovaj ajet: فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا *U njemu su ljudi koji vole mnogo da se čiste.*" Kaže Ebu Hurejre: "Oni su se (nakon velike nužde) čistili vodom pa je povodom toga objavljen ovaj ajet."[1] Najbolje je da se čišćenje obavi vodom a ako nema vode onda kamenjem, lišćem ili papirom. Prenosi se od Aiše, radijallahu 'anha, da je Resul ﷺ rekao: "Kada neko od vas obavi veliku nuždu neka se očisti sa tri kamenčića, to će mu biti dovoljno."[2] (Hadis prenosi Ebu Davud.)

- Treba znati da iz zahoda izlazi desnom nogom učeći tradicionalnu dovu:

"Oprosti mi gijehe!"[3] (Hadis prenose Ebu Davud i Tirmizi.)

Navodi se i ova dova: "Hvala Allahu koji mi je dao da osjetim slast hrane i ostavio u meni snagu i energiju i oklonio od mene neprijatnost."

- Treba znati da prilikom izlaska iz zahoda treba oprati ruke vodom i sapunom. En-Nesa'i prenosi od Džerira b. Abdullaha ؓ koji kazuje: "Bio sam sa Vjerovjesnikom ﷺ kada je otišao u zahod i obavio nuždu. Zatim je rekao: 'Džerire, donesi mi nešto za čišćenje.' I donio sam mu vode pa se oprao. Podigao je ruku i protrljao[4] njom po zemlji."

- Zatim treba početi sa uzimanjem abdesta.

- Treba mu objasniti vrijednosti uzimanja abdesta, da se njime brišu grijesi. Muslim prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada rob musliman uzima abdest i opere svoje lice, sa njegova lica sa vodom odlazi svaki manji grijeh koji je počinio svojim očima, ili sa zadnjom kapi vode. Dok pere noge sa njegovih nogu sa vodom ili zadnjom kapi vode odlazi svaki manji grijeh koji je počinio svojim nogama i tako sve dok ne izađe čist od grijeha."

- Treba znati tradicionalnu dovu koja se uči nakon uzimanja abdesta:

"Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha. On je Jedan i nema druga. Svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik."[5] (Hadis prenose Muslim i Ahmed.)

"Allahu moj, učini me od onih koji se mnogo kaju i onih koji se čiste!"[6] (Hadis prenosi Tirmizi.)

---

[1] Ebu Davud 1/8 sahih.
[2] Hadis je sahih, hadis br.30.
[3] U originalu: *Gufraneke!*
[4] Danas se koristi sapun umjesto trljanja po zemlji.
[5] U originalu: *Ešhedu en la ilahe illellah, vahdehu la šerike lehu. Ve ešhedu enne Muhammeden 'abduhu ve resuluhu.*
[6] U originalu: *Allahumme-dž'alní minet-tevabín ve-dž'alní mine-l-mutetahhirín.*

"Neka si Ti slavljen, o moj Allahu. Svjedočim da nema drugog boga osim Tebe. Od Tebe oprost molim i Tebi se kajem."[1] (Hadis prenosi en-Nesa'i.)

- Treba ga poučiti da klanja dva rekata nakon svakog abdesta. Muslim i Ahmed prenose od Ukbe b. Amira el-Džuhenija ﷺ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svaki musliman koji uzme abdest na lijep način a zatim ustane i klanja dva rekata, predajući se srcem i licem svojim, Džennet mu je zagarantiran."[2]

- Zatim treba početi sa klanjanjem noćnih namaza koliko je moguće.

Muslim i Ebu Davud prenose od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada neko od vas ustane noću neka klanja namaz sa dva kratka rekata."

Prije namaza neka prouči noćnu (*tehedždžud*) dovu. Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Abbasa ﷺ koji kazuje: "Kada bi se noću probudio Allahov Poslanik ﷺ bi učio ovu dovu:

"O moj Allahu, Gospodaru naš, sva hvala pripada Tebi. Ti si Upravitelj nebesa i Zemlje, i svega što je na njima, i sva hvala pripada Tebi. Ti si Svjetlo nebesa i Zemlje, i svega što je na njima, i sva hvala pripada Tebi. Ti si Vladar nebesa i Zemlje, i svega što je na njima, i sva hvala pripada Tebi. Ti si Istina, i Tvoje obećanje je istina, i susret sa Tobom je istina, i Tvoje riječi su istina, i Džehennem je istina, i Džennet je istina, i vjerovjesnici su istina, i Muhammed je istina i Čas proživljenja je istina. O moj Allahu, Tebi se predajem i u Tebe vjerujem. Na Tebe se oslanjam i Tebi se obraćam. U Tvoje se ime borim i prema Tvojim propisima se vladam. I zato Te molim, oprosti mi moje prošle i buduće grijehe, i sve ono što sam uradio u tajnosti i ono što sam učinio u javnosti. Ti si Onaj koji određuješ kako će se stvari kretati u budućnosti i Onaj koji ih odgađa da se dese. Nema drugog boga osim Tebe, i nema drugog boga do Tebe."[3]

---

[1] U originalu: *Subhaneke Allahumme ve bihamdike. Ešhedu en la ilahe illa Ente. Estagfiruke ve etubu Ilejke.*

[2] Kako i na koji se način uzima abdest može se naći u svakom fikhskom djelu. Posebno treba podsjetiti na sunnet upotrebe misvaka koji se spominje u više od stotinu hadisa.

[3] U originalu: *Allahumme Rabbena leke-l-hamdu. Ente Kajjimu-s-semavati ve-l-erdi, ve men fihinne, ve leke-l-hamdu. Ente Nuru-s-semavati ve-l-erdi, ve men fihinne, ve leke-l-hamdu. Ente Meliku-s-semavati ve-l-erdi, ve men fihinne, ve leke-l-hamdu. Ente-l-Hakku, ve va'duke hakkun, ve lika'uke hakkun, ve kavluke hakkun, ve-n-naru hakkun, ve-l-džennetu hakkun, ve-n-nebijjune hakkun, ve Muhammedun hakkun, ve-s-sa'atu hakkun. Allahumme leke eslemtu ve bike amentu, ve 'alejke tevekkeltu, ve ilejke enebtu, ve bike hasamtu, ve ilejke hakemtu. Fagfirli ma kaddemtu, ve ma ehhartu, ve ma esrertu, ve ma e'lentu. Ente-l-mukaddimu, ve Ente-l-mu'ehhiru. La ilahe illa Ente, ve la ilahe gajruke.*

Noćni namaz nema ograničen broj rekata. Neka klanja prema vlastitoj snazi i mogućnosti. Neka klanja dva po dva rekata. U obje zbirke *Sahíh* se navodi od Ibn Omera ﵁ koji kazuje: "Noćni namaz se klanja dva po dva (rekata). Ako se pobojiš da će zora (sabah-namaz), a ti klanjaj jedan rekat (vitra)."

- Među vrijednostima noćnog namaza je ta što vodi u Džennet. Tirmizi prenosi od Abdullaha b. Selama ﵁ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "O ljudi, širite selam, nahranite gladnog i klanjajte noćni namaz dok ostali svijet spava da biste sa selamom ušli u Džennet."

- Među vrijednostima noćnog namaza je i ta što se kod Allaha oni koji ga klanjaju pišu među one koji Allaha mnogo spominju. Ebu Davud prenosi od Ebu Se'ida ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada čovjek probudi svoju ženu pa zajedno klanjaju noćni namaz, pišu se među one koji Allaha spominju."

- Među vrijednostima noćnog namaza je i ta što približava Allahu a čisti manje grijehe. Tirmizi prenosi od Ebu Emame ﵁ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Klanjajte noćni namaz, jer je on bio osobina čestitih ljudi prije vas. On približava Allahu, čisti loša djela i odvraća od grijeha."

- Zatim treba početi sa klanjanjem sabah-namaza u džamiji.

Dijete treba poučiti dovi poslije ezana. Muslim, Ebu Davud i drugi prenose od Abdullaha b. Amra b. el-Asa ﵁ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ da kaže: "Kada čujete mujezina recite isto što i on kaže.[1] Zatim donesite salavat na mene, jer ko donese salavat na mene, Allah će na njega deset puta. Zatim molite Allaha da mi dodijeli položaj (u Džennetu) a to je mjesto određeno samo za jednog Allahovog roba, a ja bih želio da ja budem taj. Ko za mene bude Allaha molio za ovo mjesto dostojan je (mojega) zauzimanja na Sudnjem danu."

Dova koju treba učiti poslije ezana prenosi se od Allahova Poslanika ﷺ.

Buhari i drugi prenose od Džabira ﵁: "Ko izgovori kada čuje ezan: 'Moj Allahu, Gospodaru ovoga savršenog poziva i namaza koji se upravo uspostavlja, podari Muhammedu položaj i visok stepen (u Džennetu) i uzdigni ga na hvalevrijedno mjesto koje si mu obećao' - dostojan je mojega zauzimanja na Sudnjem danu."[2]

---

[1] To znači da treba sve ponavljati što mujezin kaže osim kada rekne: *Hajje ale-s-salat, Hajje ale-l-felah*. Tada treba reći: *La havle ve la kuvvete illa bi-l-lah*. (Hadis prenosi Muslim.)

[2] U originalu: *Allahumme Rabbe hazihi-d-da'veti-t-tammeti ve-s-salati-l-kaimeti Ati Muhammeden el-vesilete ve-l-fadilete veb'ashu mekamen mahmudeni-l-lezi ve'adtehu.*

- Djetetu treba objasniti vrijednost klanjanja namaza u džemaatu u džamiji. Ebu Davud i Tirmizi prenose od Burejde ﷺ koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Obraduj one koji po mraku idu u džamiju potpunim svjetlom na Sudnjem danu."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Ko se očisti (uzme abdest) u svojoj kući a zatim ode u Allahovu kuću da izvrši jedan od Njegovih farzova, jedan njegov korak briše manji grijeh a drugi mu podiže stepen."

Buhari i Muslim prenose od Ibn Omera ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Namaz u džemaatu je vredniji za dvadeset sedam puta od namaza koji se klanja sâm."

- Dijete treba naučiti slavljenju Allaha i učenju dova poslije završenog namaza. Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ: "Ko bude slavio Allaha na koncu svakog namaza (izgovarao: *Subhanallah*) trideset i tri puta, zahvalu Mu uputio (*el-Hamdu lillah*) trideset i tri puta, i veličao ga (*Allahu ekber*) trideset i tri puta, što je ukupno devedeset i devet, a zatim namirio na stotinu izgovarajući: *La ilahe illallahu vahdehu la šeríke lehu, lehu-l-mulku ve lehu-l-hamdu ve Huve 'ala kulli šej'in kadír*[1] - bit će mu oprošteni manji grijesi, makar bili poput morske pjene."

Dove koje se uče poslije sabah i akšam-namaza:

"Nema drugog boga osim Jedinog Allaha. On nema druga. Njemu pripada vlast i hvala. On život i smrt daje, i Svemoćan je."[2] - deset puta. (Hadis prenosi Tirmizi.)

Dove koje se uče poslije svakog namaza:

"Allahu moj, Ti si Spas i od Tebe dolazi spas. Ti si slavljen, o Najuzvišeniji i Najplemenitiji." (Hadis prenose Muslim i drugi.)[3]

"Allahu moj, pomozi mi da Te se sjećam i da Te spominjem, da Ti zahvaljujem i lijepo robujem."[4]

"Gospodaru, sačuvaj me Tvoje kazne na Dan proživljenja Tvojih robova."[5]

---

[1] U prijevodu: *Nema drugog boga osim Jedinog Allaha. On nema druga. Njemu pripada vlast i hvala, i Svemoćan je.*

[2] U originalu: *La ilahe illa-llahu vahdehu la šeríke lehu, lehu-l-mulku ve lehu-l-hamdu juhjí ve jumítu ve Huve 'ala kulli šej'in kadír.*

[3] U originalu: *Allahumme Ente-s-selamu ve minke-s-selamu tebarekte ja ze-l-dželali ve-l-ikram.*

[4] U originalu: *Allahumme e'inní 'ala zikrike ve šukrike ve husni 'ibadetike.*

[5] U originalu: *Rabbi kiní 'azabeke jevme teb'asu 'ibadeke.*

Zatim *Ajetu-l-Kursíj*, zatim *Kul huvallahu ehad*, zatim *Kul e'ûzu birabbi-l-felek* i *Kul e'ûzu birabbi-n-nasi*.

Subhanallah, el-Hamdu lillah, Allahu ekber po trideset tri puta.

Zatim namiriti stotinu sa *La ilahe illallahu vahdehu la šeríke lehu, lehu-l-mulku ve lehu-l-hamdu ve Huve 'ala kulli šej'in kadír.*

Postoje i druge tradicionalne dove.

Treba mu objasniti da je pokuđeno klanjati nafila-namaz nakon sabah-namaza i ikindija-namaza. Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida el-Hudrija ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nema namaza nakon sabaha dok se Sunce ne podigne, niti nakon ikindije dok Sunce ne zađe."

Treba mu objasniti da je ružno bilo koji namaz klanjati u vrijeme dok Sunce izlazi, tačno u podne i dok Sunce zalazi.[1] Muslim i drugi prenose od Ukbe b. Amira ؓ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ nam je zabranio klanjati i umrle pokopavati u tri doba dana: kada Sunce počne izlaziti pa dok se ne podigne, od trenutka kada Sunce bude u zenitu pa dok se ne počne spuštati i kada se Sunce približi zalasku pa dok ne zađe."

- Zatim treba početi sa sabahskim zikrom zbog naredbe i podsticanja na zikr: Uzvišeni veli:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ *Sjećajte se vi Mene i Ja ću se vas sjetiti.* (El-Bekare, 152.)

وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ

I spominji Gospodara svoga ujutro i naveče u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas, i ne budi nemaran. (El-'Arâf, 205.)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا (٤١) وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا (٤٢)

O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i naveče Ga veličajte. (El-Ahzâb, 41.-42.)

Allahov Poslanik ﷺ je rekao: "Dvije riječi, lahke na jeziku a teške na vagi, su Milostivom veoma drage: *Subhanallahi ve bihamdihi, Subhanallahi-l-'azím.*" (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

---

[1] Sva tri slučaja obuhvaćaju vremenski period od oko pola sata.

Buhari i Muslim prenose da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Razlika između onoga koji spominje svoga Gospodara i onoga koji ne spominje svoga Gospodara je kao između živog i mrtvog."

Muslim prenosi od Ebu Hurejre ؓ koji kazuje: "Jednom je jedan čovjek došao kod Vjerovjesnika ﷺ i rekao mu: 'Allahov Poslaniče, naišao sam na škorpiona jučer i on me ujeo.' On mu je na to rekao: 'Da si, kada si omrkao, rekao: - Tražim zaštitu pomoću Allahovih uzvišenih riječi od svakoga zla[1] - ne bi ti naškodio.'"

Ebu Davud i Tirmizi prenose od Ebu Hurejre ؓ da bi, kada bi se ujutro probudio, rekao: "Allahu moj, Tvojom voljom osvanusmo, Tvojom voljom živimo, Tvojom voljom umiremo i Tebi pripada ponovno proživljenje."[2] - a prije spavanja: "Allahu moj, Tvojom voljom zanoćismo, Tvojom voljom živimo, Tvojom voljom umiremo i Tebi se vraćamo."[3]

- Zatim početi sa učenjem Kur'ana časnog koliko je moguće:

Prema *sahih* hadisima vrijednost od učenja Kur'ana časnog je sljedeća:

Muslim prenosi od Ebu Emame ؓ koji kazuje da je čuo Allahova Poslanika ﷺ da kaže: "Učite Kur'an, on će onima koji se sa njim druže na Sudnjem danu biti zagovornik."

Buhari prenosi od Osmana ؓ koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Najbolji među vama su oni koji su naučili Kur'an i druge njemu poučavaju."

Tirmizi prenosi od Ibn Mes'uda ؓ koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ko prouči jedno slovo u Kur'anu piše mu se jedno dobro djelo, a jedno dobro djelo se desetorostruko nagrađuje. Ne kažem da je *Elif lam mím* jedno slovo, nego je *Elif* posebno slovo, *Lam* posebno slovo i *Mím* posebno slovo."

Ne trebaju propuštati ni odgajatelj ni dijete da prouče makar nekoliko kraćih ajeta svaki dan. Najbolje dobro djelo je ono koje se u kontinuitetu čini, makar bilo i sitno.

---

[1] U originalu: *E'uzu bikelimati-l-lahi-t-tammati min šerri ma haleka.*

[2] U originalu: *Allahumme bike asbahna ve bike nahja ve bike nemutu ve ilejke-n-nušur.*

[3] U originalu: *Allahumme bike emsejna ve bike nahja ve bike nemutu ve ilejke-l-masír.*

- Zatim treba početi sa bavljenjem sportom:

Ovo se izvodi iz riječi Uzvišenog:

وَأَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ *I protiv njih pripremite koliko god možete snage.* (El-Enfâl, 60.)

Ovo potvrđuju i riječi Allahova Poslanika ﷺ: "Jak vjernik je bolji i Allahu draži od slabog vjernika. A u obojici je dobro..."

Polazeći od primjera načina odmaranja, stavova u vezi sa raskošnim životom i načela formiranja i osposobljavanja djece čije je karakteristike označio Vjerovjesnik Islama ﷺ, pokazao kako se primjenjuju u svijetu stvarnosti, da bi odgajateljima bio primjer na koji se treba ugledati, o čemu je naprijed bilo riječi.

Ova sportska vježbanja obuhvaćaju sve sportove o kojima je bilo govora, koji uključuju razne vrsta skakanja i preskakanja, borilačke sportove, dizanje tereta i druge.

Koliko je lijepo kada je odgajatelj zajedno sa djecom za čije je odgajanje odgovoran i u izvršavanju obreda i u borbi na Allahovom putu, i u veselju i u fizičkom sposobljavanju, i u ozbiljnom poslu i u iskazivanju radosti i veselja, i u vjerskim i ovosvjetskim poslovima, odnosno radu za ovaj svijet i spremanju za drugi svijet!

Koliko je ovakav odgajatelj i kod Allaha i među svijetom poštovan kada svojim uputama i svojim praktičnim radom pokazuje stvarnost Islama, njegovu uzvišenost i lijep odnos prema rođenoj djeci!

- Zatim treba početi sa čitanjem literature iz opće kulture:

Ovo se temelji na riječima Uzvišenog:

وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا *Gospodaru moj, Ti moje znanje proširi!* (Tâ-hâ, 114.) - kao i riječima Allahova Poslanika ﷺ: "Onome ko krene putem traženja nauke, Allah će olakšati put ka Džennetu." (Hadis prenosi Muslim.)

Ukoliko dijete ide u školu u ovim jutarnjim satima će čitati ono što mu je u školskom programu i što mu je zadaća radi pripremanja školskih lekcija i ponavljanja pređenog gradiva. U svakom slučaju, dobro bi bilo da pored učenja školskog gradiva dijete čita i literaturu iz opće kulture radi intelektualnog sazrijevanja i kulturnog obrazovanja.

Ukoliko dijete radi čitat će literaturu iz opće kulture, nastojeći da u ovim jutarnjim satima pročita što više knjiga iz teorijskih i praktičnih nauka kako bi dostiglo određeni nivo intelektualne zrelosti, kulturne svijesti i općeg obrazovanja.

Dobro bi bilo da odgajatelj, ukoliko nema dovoljno vremena za poučavanje djece i njihovo usmjeravanje i obrazovanje, zatraži pomoć od nekih učitelja ili starije djece radi obrazovanja i kulturnog razvijanja svoje djece.

- Zatim treba početi sa prakticiranjem klanjanja *salatu-d-duha* (prijepodnevni namaz):

O vrijednosti ovoga namaza govore *sahih* hadisi:

Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejre ﷺ koji kazuje: "Moj mi je prijatelj preporučio tri stvari: postiti po tri dana od svakog mjeseca, dva rekata duha-namaza klanjati i tri rekata (vitr-namaz) klanjati prije odlaska na spavanje."

Muslim i Ahmed prenose od Aiše, radijallahu 'anha, koja kazuje: "Vjerovjesnik ﷺ je klanjao po četiri rekata duha-namaza, a ponekad i više."

Prema većini islamskih pravnika duha-namaz mora imati najmanje dva rekata a najviše osam. Klanjati se počinje otprilike pola sata nakon izlaska Sunca a završava nešto prije podne, oko četrdeset pet minuta.

- Zatim treba početi sa pravilnim objedovanjem:

Odgajatelj se mora držati pravila prilikom uzimanja jela i pića, o čemu je bilo govora u drugom dijelu ove knjige u poglavlju "Ponašanje prilikom jela i pića".

Na odgajatelju je da djecu pouči ovim pravilima kako bi se navikla na njih i postala dio njihove prirode i njihova neraskidiva navika. U tom smislu treba se vratiti na ovo poglavlje kako bi se ono o čemu se u njemu govori pretvorilo u praksu.

- Zatim treba početi sa poučavanjem pravilima izlaska iz kuće:

- Dijete treba naučiti da kod obuvanja i oblačenja počinje sa desnom nogom, odnosno rukom, a kod skidanja lijevom nogom, odnosno rukom. Muslim prenosi od Ebu Hurejre ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada se obuvate počinjite sa desnom a kada izuvate sa lijevom (nogom)."

- Dijete treba naučiti i dovu koja se uči prilikom izlaska iz kuće: Tirmizi prenosi od Enesa b. Malika ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Kada čovjek izlazi iz kuće neka prouči: 'U ime Allaha. Na Allaha se oslanjam. Nema snage ni moći osim u Allaha."[1] Tada mu (meleki) kažu: 'Dosta ti je, upućen si, dovoljno ti je, zaštićen si' - i šejtan tada od njega ode."

[1] U originalu: *Bismi-l-lahi, tevekkeltu 'ale-l-lahi, la havle vela kuvvete illa bi-l-lah.*

Ummu Seleme prenosi da bi Allahov Poslanik ﷺ kada bi izlazio iz kuće učio: "U ime Allaha. Na Allaha se oslanjam. O moj Allahu, molimo Te da nas zaštitiš od toga da ne bi počinili grijeh ili pali u zabludu, ili počinili nepravdu ili prema nama bila učinjena nepravda, ili bili nerazumni ili se prema nama nerazumno bude postupalo."[1]

- Dijete treba naučiti da po Zemlji hoda mirno, što se temelji na riječima Uzvišenog:

وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: 'Mir s vama!' (El-Furkân, 63.)

- Treba ga naučiti da ne gleda u žene tuđinke što se temelji na riječima Uzvišenog:

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ (٣٠) وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim... (En-Nûr, 30.-31.)

- Treba ga naučiti i kako se pozdravlja, a to je da pozdravi sa *Es-selamu alejkum* a da na pozdrav odgovara *Ve alejkumu-s-selam ve rahmetullahi ve berekatuhu.*

Dobro bi bilo još jednom pogledati poglavlje "Ponašanje prilikom pozdravljanja" u drugom dijelu ove knjige, kako bismo mogli dijete uputiti u islamski način pozdravljanja da bi to postalo dijelom njegove prirode.

Jedno od pravila kod pozdravljanja je da se pozdravlja i poznat i nepoznat. Buhari i Muslim prenose od Abdullaha b. Amra el-Asa ؓ koji kazuje da je jednom jedan čovjek upitao Vjerovjesnika ﷺ: "Koji je Islam najbolji?" On mu je odgovorio: "Da gladnog nahraniš, selam nazoveš onome koga znaš i onome koga ne znaš."

---

[1] U originalu: *Bismi-l-lahi, tevekkeltu 'ale-l-lahi. Allahumme inna ne'uzu min en nezille ev nedille, ev nazlime ev nuzleme, ev nedžhele ev judžhele 'alejna.*

- Dijete treba poučiti da se kod susreta sa svojom braćom i rukuje. Ebu Davud i Tirmizi prenose da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Svakoj dvojici muslimana kada se susretnu i rukuju bude oprošteno prije nego se rastave."

- Treba ga poučiti da se čuva od opasnosti na putu, da pazi na auta i kako ide po pločniku, što se izvodi iz općeg značenja ajeta:

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ *I sami sebe u propast ne dovodite.* (El-Bekare, 195.)

- Dijete treba naučiti da na zemlju ne baca ništa što bi moglo izazvati bilo kakvu štetu, kao naprimjer bacanje stvari i predmeta koji mogu izazvati klizanje, što se izvodi iz općeg značenja hadisa: "Zabranjeno je nanositi štetu, kao i uzvraćati na štetu drugom štetom." Isto ga tako treba naučiti da sa puta sklanja sve što prolazniku može nanijeti štetu, kao što je sklanjanje kamenja ili uklanjanje bilo kakve štete. Buhari prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Iman ima sedamdeset i nešto stupnjeva. Najviši je reći: *Lâ ilâhe illa Allah* a najniži ukloniti s puta ono što smeta."

- Treba ga uopće poučiti o pravu puta: Buhari i Muslim prenose od Ebu Se'ida el-Hudrija ؓ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Čuvajte se sjedenja na javnom putu!" Prisutni mu na to rekoše: "Allahov Poslaniče, nama je potrebno da se tu okupljamo i razgovaramo." Allahov Poslanik ﷺ im na to odgovori: "Ako se tu već morate okupljati, dajte onda putu njegova prava." Oni ga potom upitaše: "A šta su njegova prava, Allahov Poslaniče?" On im odgovori: "Obaranje pogleda, suzdržavanje od vrijeđanja, odvraćanje na selam, naređivanje činjenja dobrih djela i zabranjivanje činjenja loših djela."

- Treba ga poučiti da ako ide u školu ili fabriku da izvršava dužnosti prema drugu u školi ili na poslu: da ga pozdravi kada ga sretne, da ga obiđe kada se razboli, kada kihne da mu rekne: "Allah ti se smilovao", da ga posjećuje u raznim prilikama, da mu pomaže kada je u nevolji i odgovara na njegove pozive. O ovome smo opširno govorili u poglavlju "Dužnosti prema prijateljima" u drugom dijelu ove knjige.

Dijete treba naučiti da izvršava obaveze i prema svome učitelju, bio mu učitelj u školi ili na poslu: da se prema njemu odnosi ponizno, da ga uvažava i poštuje, da ne zaboravlja njegove zasluge učinjene prema njemu, da bude strpljiv kada se rasrdi, da u društvu sjedi prema njemu

okrenut, da kod njega ulazi uz traženje dozvole, da ga sluša kad govori itd. I o ovim dužnostima smo opširno govorili naprijed uz donošenje primjera i argumenata za navedene tvrdnje.

I na kraju, treba mu oporučiti prije nego završi sa odgajanjem da bude bogobojazan, da bude svjestan Allahove kontrole i kada je sâm i kada se nalazi među svijetom, da pazi da svaki namaz klanja u svoje vrijeme, da se druži samo sa bogobojaznim i koji Allaha vjeruju, da ne pokazuje svoje loše ponašanje ili pokvarenu ćud koja može loše utjecati na njegov ugled i srušiti mu dostojanstvo.

B) Od večeri početi sa primjenom sljedeće metode:

- Ustrajati u tome da se akšam-namaz i jacija-namaz klanjaju u mjesnoj džamiji:

Ovo se izvodi iz hadisa: “Namaz u džemaatu je vredniji za dvadeset sedam puta od namaza koji se klanja sâm.” (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

- I odgajatelj i djeca trebaju biti ustrajni u oblačenju lijepe odjeće prilikom klanjanja namaza, što se temelji na riječima Uzvišenog:

خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ *Lijepo se obucite kad hoćete da molitvu obavite!* (El-‘Arâf, 31)

- Da ne jede ni bijeli ni crveni luk prije odlaska u džamiju, da svijet ne bi ezijetio (uznemiravao). Buhari i Muslim prenose od Džabira ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: “Ko bude jeo bijeli i crveni luk neka se udalji od naše džamije.”

- Da vodi računa o svojemu izgledu i bude uvijek otmjen, čist i lijep u džamiji i na svakom drugom mjestu. Tirmizi prenosi od Se‘ida b. el-Musejjiba koji prenosi od Amira b. Sa‘da a on od svoga oca koji kazuje da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: “Allah je Lijep i voli ljepotu, Čist i voli čistoću, Dostojanstven i voli dostojanstvenost, Plemenit i voli plemenitost. Zato čistite vaša dvorišta i ne oponašajte Jevreje.”[1]

Što se tiče žena one se ne smiju mirisati prilikom odlaska u džamiju zbog mogućeg dovođenja muškaraca u iskušenje. Ovo se temelji na hadisu koji prenosi Muslim: “Kada neka od vas ide u džamiju, neka se ne miriše.”

---

[1] Hadis je da‘if. Es-Sehavi *El-Mekasid*, str. 146. Dio hadisa “Allah je Plemenit i voli plemenitost. Zato čistite vaša dvorišta i ne oponašajte Jevreje.” je vjerodostojan.

- Da ulazi u džamiju smireno i dostojanstveno. Buhari i Muslim prenose od Ebu Katade ﷺ koji kazuje: “Dok smo klanjali sa Allahovim Poslanikom ﷺ čula se buka ljudi. Kada je završio namaz upitao je: ‘Šta vam je?’ Ljudi su odgovorili: ‘Žurili smo na namaz.’ On bi im tada rekao: ‘Ne činite to! Kada dolazite na namaz činite to mirno. Ako stignete klanjajte, a ako zakasnite naklanjajte.’”

- Da uči dovu prilikom odlaska na namaz. Od Muslima se prenosi ova dova:

“Allahu moj, podari mi u srce moje svjetlo, i u jezik moj svjetlo. Osvijetli mi sluh moj, i vid moj. Daruj mi svjetlo iza mene i ispred mene. Podari mi iznad mene i ispod mene svjetlo. Allahu moj, svjetlo mi daruj!”[1]

- Prilikom ulaska u džamiju ući prvo desnom nogom i učiti ovu dovu:

“Utječem se Allahu, Njegovom Plemenitom Licu, Njegovoj bespočetnoj vlasti - od prokletog šejtana.”[2]

U Muslimovoj predaji stoji da se uči sljedeća dova: “Gospodaru moj, otvori mi vrata Svoje milosti.”[3]

- Da klanja dva rekata *tehijjetu-l-mesdžida* kada uđe u džamiju a prije nego što sjedne. Buhari i Muslim prenose od Ebu Katade ﷺ da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: “Kada neko od vas uđe u džamiju, neka ne sjeda dok ne klanja dva rekata.”

- Treba mu objasniti šta sve treba učiti nakon završenog namaza u džema‘atu, što smo naprijed naveli.

- Prilikom izlaska iz džamije izlaziti prvo lijevom nogom i učiti ovu dovu:

“U ime Allaha, mir i spas Allahovom Poslaniku ﷺ. Allahu moj, molim ti se da me dobrom obaspeš! Allahu moj, zaštiti me od prokletog šejtana.”[4] (Prenosi je Ibn Madže.)

Nastoj ih naučiti ovim dovama prije nego te počnu slijediti u njihovoj primjeni.

---

[1] U originalu: *Allahumme-dž‘al fî kalbi nuren, ve fî lisani nuren, ve-dž‘al fî sem‘i nuren, ve-dž‘al fî besarí nuren, ve-dž‘al min halfî nuren, ve min emamí nuren, ve-dž‘al min fevkí nuren ve min tahtí nuren. Allahumme e‘tiní nuren!*

[2] U originalu: *E‘uzu billahi-l-‘azím, ve bivedžhihi-l-kerim, ve sultanihi-l-kadim, mine-š-šejtani-radžim.*

[3] U originalu: *Allahumme-f-tah li ebvabe rahmetike.*

[4] U originalu: *Bismillahi ve-s-salatu ve-s-selamu ‘ala Resulillahl. Allahumme inni es‘eluke min fadlike! Allahumme aslmnl mine-š-šejtani-r-radžim!*

Treba stalno imati na umu da izvrše svoje školske obaveze u pogledu pisanja zadaće, ponavljanja gradiva, rješavanja zadataka i učenja lekcija na što je moguće bolji način. Treba ih upućivati da temeljito obavljaju svoje poslove i spremaju školske lekcije, sprovodeći tako u djelo hadis koji prenosi Bejheki od Aiše, radijallahu 'anha, a koja kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Allah voli kada radite neki posao da ga temeljito obavite."

Dobro je stalno dijete podsjećati na prednosti nauke i obrazovanja kur'anskim ajetima, vjerovjesničkim hadisima i drugim uputama.

- Ajeti koji podstiču na nauku:

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?'* (*Ez-Zumer, 9.*)

يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. (El-Mudžâdela, 11.)

وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا *I reci: 'Gospodaru moj, Ti znanje moje proširi.'* (Tâ-hâ, 114.)

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ *A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni.* (Fâtir, 28.)

- Hadisi koji podstiču na nauku su:

Tirmizi prenosi od Ebu Hurejre ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Ovaj svijet je prokletstvo. Sve je na njemu prokleto osim spominjanja Uzvišenog Allaha, pokoravanja Njemu, učena čovjeka i onoga koji nauku traži."

Tirmizi prenosi od Ebu Emame: "Prednost učenog nad pobožnim je kao moja prednost nad najnižim među vama... Allah, i meleki, i stanovnici nebesa i Zemlje, čak i mrav u svome mravinjaku, kao i riba (u moru) mole za milost onima koji ljude uče dobru."

- Riječi koje podstiču na nauku:

Djetetu treba govori da nauka daje veću snagu i moć ljudima, da ih svrstava među velikane i prvake, da su poštovani i uvažavani među svijetom i u društvu, a da neznanje ruši ugled i čast, da od neznalica čini ljude bez ikakve vrijednosti i poštovanja među učenim i obrazovanim ljudima, kao i među misliocima i reformatorima. Neka se

Allah smiluje imamu eš-Šafiji kada je rekao: "Ko želi ovaj svijet neka se bavi naukom. Ko želi drugi svijet neka se bavi naukom. Ko želi oba ova svijeta neka se bavi naukom."

Neka Allah bude zadovoljan Alijom ﷺ kada je rekao:

Ustani za naukom i ne želi ništa drugo

Obični svijet je mrtav a učeni živ

Pored ovih postoje i drugi vrijedni načini usmjeravanja i podsticanja na nauku koji objašnjavaju njen veliki položaj kod Allaha i među svijetom.

Odgajatelj ne smije odbacivati niti jedan način ukazivanja djetetu na vrijednost nauke i učenih ljudi, bilo da se to čini upućivanjem savjeta, kazivanjem poučnih priča, nabrajanjem primjera ili navođenjem poezije i kazivanja slavnih predaka.

- Treba ustrajati u poučavanju djece na večernjim sijelima koja mogu biti moralno-kreposnog ili društveno-djelotvornog karaktera, ili na kojima se pričaju poslaničke mu'džize, kazuju historijske priče ili govori o naučnim istinama, kako bi to djelovalo na djecu i iz njih pouku izvukla.

Sada ćemo u tom smislu navesti nekoliko primjera:

U povodu velikog događaja *el-Isrâ'a* i *el-Mi'râdž*, naprimjer, odgajatelj ili otac mogu svojoj ženi i djeci govoriti o sljedećim stvarima koje se odnose na ovaj događaj:

1. Da se ovaj događaj sa našim časnim Vjerovjesnikom ﷺ zbio u kritično i veoma teško vrijeme kada su nevjernici predaleko otišli u njegovu mučenju, opiranju njegovu pozivanju u Islam i radi odvraćanja drugih počeli sa kažnjavanjem njegovih pristalica i drugova.

Tako se prije Hidžre dogodio *el-Isra'* i *el-Mi'radž*, ili tačnije rečeno uzdizanje i počast, blagoslovljeno putovanje u nebeske i zemaljske sfere.

2. Šta su to *el-Isrâ'* i *el-Mi'râdž*?

El-Isrâ' je putovanje Allahova Poslanika ﷺ u jednoj noći iz Mekke u Jerusalem za nekoliko trenutaka.

El-Mi'râdž je uspinjanje Allahova Poslanika ﷺ za nekoliko časaka na sedam nebeskih sfera.

El-Isrâ' i *el-Mi'râdž* su bili i duhovno i fizičko putovanje kako bi našemu Časnom Poslaniku ﷺ upisali jednu trajnu mudžizu u knjigu njegovih mnogobrojnih mudžiza koje su znaci njegova vjerovjesništva i rječiti dokazi istinitosti njegova poslanstva.

3. Koji su najvažniji prizori koje je na ovome blagoslovljenom putovanju vidio Allahov Poslanik ﷺ?

Taberani, Bejheki i el-Bezzar prenose da je Vjerovjesnik ﷺ "prošao pored ljudi koji siju i žanju u jednom danu. I što god požanju, ono im se vrati kao što je i bilo. Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi?' On mu odgovori: 'Ovo su borci na Allahovom putu. Njima se svako dobro djelo uvećava za sedam stotina puta. Što god potroše On im to namiri. On je najbolji Opskrbitelj.'

Zatim je naišao pored ljudi kojima se glave razbijaju kamenjem. Kad god bi im glave bile razmrskane, ponovo bi se vratile kao što su i bile, a to im nimalo kaznu ne bi ublažavalo. Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi, Džibrile?' On mu odgovori: 'Ovo su oni koji su bili lijeni za obavljanje propisanih namaza.'

Zatim je naišao pored ljudi koji naprijed i pozadi imaju zakrpe, i idu na pašu kao što ide stoka. Jedu suhu travu, drvo zekkum i usijano džehenemsko kamenje. Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi, Džibrile?' On mu odgovori: 'Ovo su oni što iz svog imetka nisu dijelili zekat, a Allah nikakvo nasilje nad njima nije činio. Tvoj Gospodar nije nasilnik nad robovima.'

Zatim je naišao pored ljudi koji imaju pred sobom svareno meso u jednom kotlu a sirovo i pokvareno u drugom kotlu, i oni jedu sirovo pokvareno meso a ostavljaju svareno meso. Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi, Džibrile?' On mu odgovori: 'Ovo je čovjek iz tvoga Ummeta koji je imao svoju dozvoljenu lijepu ženu, ali je išao kod pokvarene i ostajao noću kod nje do svanuća. A ovo je žena koja je imala svog dozvoljenog lijepog muža, ali je išla kod pokvarenjaka i ostajala kod njega do svanuća.'

Zatim je naišao pored ljudi kojema se metalnim kliještima kidaju jezici i usne, i svaki put kada im se otkinu, ponovo se vrate kao što su i bili, a da im se nimalo ne ublažuje (bol). Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi, Džibrile?' On mu odgovori: 'Ovo su propovjednici koji su smutnju pravili.'

Zatim je prošao pored ljudi sa gubicama poput deve koji gutaju žeravicu koja ispod njih izlazi. Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi, Džibrile?' On mu odgovori: 'Ovo su oni što su nepravedno trošili imetak siročadi.'

Zatim je naišao pored ljudi kojima se sa bokova kida meso i njime se hrane. Vjerovjesnik ﷺ tad upita Džibrila: 'Ko su ovi, Džibrile?' On mu odgovori: 'Ovo su podrugljivci i klevetnici.'"[1]

Pored ovih Allahov Poslanik ﷺ je vidio i još mnogo drugih prizora u toku *el-Isra'a* i *el-Mi'radža.*

Allahov Poslanik ﷺ je govorio da se u toku ovoga blagoslovljenog putovanja susreo sa vjerovjesnicima i poslanicima koji su mu zaželjeli dobrodošlicu i pozdravili ga, i da je zajedno sa njima klanjao u džamiji el-Aksa'.

Nakon navođenja ovih primjera odgajatelj se može koncentrirati na isticanje važnosti namaza, sudbinu onih kojima je teško klanjati i kakvo poniženje i kazna takve čeka. Namaz je propisan kao stroga obaveza na nebu u noći *el-Isra'a* i *el-Mi'radža*, kako bi se musliman u trenucima skrušenosti svojom dušom uzdigao prema nebu crpeći od Uzvišenoga Allaha energiju za život, duh za borbu na Allahovom putu i osjećaj bogobojaznosti. Na ovakav način se musliman izdiže iznad lahkomislenosti ovoga života, zlih misli koje stalno navraćaju na strast i uživanja u ovome prolaznome svijetu.

Istovremeno može upozoriti i na blud, bespravno trošenje imetka siročadi, ogovaranje i klevetanje te podrugivanje drugima. Ovo treba učiniti nakon navođenja svakog prizora kojeg je Vjerovjesnik ﷺ vidio u toku svoga blagoslovljenog putovanja, ne bi li se djeca klonila određenog poroka kada saznaju kakav je kraj i sudbina onih koji ih čine.

4. Kakva je veza između Mesdžidu-l-harama i Mesdžidu-l-Aksâ'a?

Dr. Mustafa es-Siba'i u jednom svome radu ističe: "Veza između Mesdžidu-l-harama i Mesdžidu-l-Aksâ'a je veza časnog sa časnim. Stanovnici Mekke su najčasniji narod na Zemlji jer su čuvari Ka'be i njeni nadzornici od vremena Ibrahima عليه السلام. Mesdžidu-l-Aksa' je opet mjesto spuštanja Objava i mjesto susreta vjerovjesništva u dugom historijskom periodu. Zato iz ova dva mjesta trebaju krenuti baklje slobode, a odredi vjere izlaziti iz ove dvije džamije da pokažu zalutalom svijetu Pravi put a izgubljenom čovječanstvu svjetlo prave vjere i Objavu Islama. I brzo prođoše godine nakon *el-Isrâ'a* dok muslimani ne pokucaše na vrata ovoga svetog grada kao predvodnici i

---

[1] Sve ove predaje su da'if (slabe). Vidi: Ibn Kesir *Et-Tefsir*, 3/26-32; Ez-Zehebi *Es-Siretu en-Nebevijjetu*, str. 278; El-Hejsemi *El-Medžme'*, 1/67-72.

oslobodioci te odatle krenuše istočno i zapadno, i južno i sjeverno dok ne stigoše u Siriju, Irak, Egipat kao jedinstveno kraljevstvo iz koga njihova vojska u oslobodilačkom naletu krenu u razne krajeve svijeta.

Ovo je prva mudžiza kazivanja o *el-Isrâ'u*. Ovo je i prvo realno i političko tumačenje ovoga velikog vojnog pohoda. Historija zatim teče i krstaška vojska kuca na vrata ovoga svetog grada. Rijeke krvi teku njegovim ulicama i u njegovoj džamiji el-Aksa'. Ovaj grad postaje njihova prijestolnica oko jedno stoljeće. Zatim historija opet žurno teče jer Salahuddin el-Ejjubi po drugi put kuca na vrata ovoga svetog grada i oslobađa ga iz krstaške tiranske omče. Ovaj put nema prolijevanja krvi, nema oskvrnuća svetosti niti kršenja ugovora. Jerusalim i cijela Palestina dolaze pod vlast muslimana. Njihove crkve i bogomolje su sigurne u muslimanskim rukama. Oni su ih sačuvali tako da i saveznička vojska u njih ulazi u Prvom svjetskom ratu. Engleski vojskovođa Alnabi tada izgovara svoje čuvene riječi: 'Sada su završeni krstaški ratovi.' Ovo govori misleći da su ih zanavijek isčupali iz muslimanskih ruku. Međutim, Englezi odbijaju da se povuku iz Palestine sve dok iza sebe nisu ostavili svoju bijednu tvorevinu Izrael.

To su te velike države koje pomažu Jevreje i koje pokreću žestoke ratove radi sprovođenja plana o kojemu je Izrael sanjao sve dok nije došlo do tragedije 1967. godine kada džamija el-Aksa' i zemlja *el-Isrâ'a i el-Mi'râdža* kao preporučljiva žrtva padaju u ruke Jevreja. I ta borba između nas i Izraela ni do danas nije prestala, nego se i dalje u krvavim činovima odvija i ne znamo šta će nam, kao rezultat ove borbe i jevrejskih težnji ka proširivanju, donijeti dani koji predstoje.

Da li sada znamo tajnu događaja *el-Isrâ'a*? Jesmo li shvatili koliko veliki smisao u sebi sadrži ovaj čudesni događaj?"

5. Kakva je obaveza muslimana naspram Palestine i zarobljene džamije koja zove u pomoć za izbavljenje iz sužanjstva?

Ona je uistinu teška i naporna. Štaviše, ona je jedna od najvećih odgovornosti pred Allahom, historijom i pred sadašnjim i budućim pokoljenjima.

Allahov Poslanik ﷺ *el-Isrâ'om* je nama muslimanima ostavio veliki emanet, a to je oslobođenje džamije el-Aksa' i njene okoline iz nevjernih jevrejskih kandži i omrznute cionističke omče i emanet da sačuvamo palestinsku zemlju kao nedjeljivi dio naše islamske

domovine, da nastavimo sa borbom, ne žaleći svoju krv proliti i živote i duše svoje žrtvovati samo da bismo oslobodili i zadnji pedalj zemlje *el-Isrâ'a i el-Mi'râdža* od neprijateljskih osvajača i nepravednih tlačitelja.

"Izrael mogu uništiti a Palestinu osloboditi samo iskreni vjernici, oni koji na ruku' i sedždu Allahu padaju, oni koji traže da se čine dobra djela a odvraćaju od činjenja loših djela, oni koji se drže Allahovih granica, oni koji ulaze u boj čisti i sa abdestom, oni pred kojima ne ustaje niko niti ima snaga koja im se može suprotstaviti kada ih pozove dozivalac sa *Allahu ekber! Puhni dženetski vjetre! O Allahova pomoći, priđi bliže! O sljedbenici Kur'ana, ukrasite Kur'an dobrim djelima!* - i oni koji kad izgube prijateljstvo ljudi, pomoć svijeta i potporu drugih država vjeruju da je sa njima Uzvišeni, *Allah je dovoljan zaštitnik, Allah je dovoljan pomagač* da su sa njima Allahovi vojnici, *A vojske Gospodara tvoga samo On zna.* To su oni koji će osloboditi Palestinu, koji će iskorijeniti jevrejske klice sa islamske zemlje. Njihov je jedini cilj uzdizanje Allahove riječi, jedini znak islam, simbol klanjanje Allahu a poklič *Allahu ekber.*"

Svako drugo oslobađanje Palestine koje isključuje ove ideje i obilježja koji bi trebali stajati iza toga ne donosi ništa drugo doli još gore padanje, propadanje i još teže poraze.

Allahov Poslanik ﷺ u tom smislu kaže: "Uvijek će postojati grupa ljudi u mome Ummetu koji podupiru Istinu i kojima ne mogu naštetiti oni koji im se suprotstavljaju sve dok ne dođe Allahova odredba." (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

Molimo Allaha da pripremi vjernička pokoljenja ove vrste koja će donijeti slavu Islamu a koja Allah odabira da donesu pobjedu Njegovoj vjeri, uzdignu Njegovu Riječ i borbu na Njegovom putu.

Koliko je divan onaj koji se sav preda Allahu! Koliko je divan onaj koji proda ovaj za budući svijet! Koliko je divan onaj koji dušu svoju smatra jeftinom u času kad dozivalac pozove sa *Hajde u džihad! Puhni dženetski vjetre! O Allahova pomoći, priđi bliže*!

Odgajatelj je dužan u dječijem umu neprestano u svakoj zgodnoj prilici i prikladnoj situaciji usađivati pitanje borbe na Allahovom putu radi oslobođenja svete zemlje. Tako će se u njegovoj psihi ukorijeniti ljubav za borbom na Allahovom putu a u srcu učvrstiti generacijska odgovornost za izbavljenje džamije el-Aksa' iz jevrejskih kandži i oslobođenje Palestine od tiranskog cionističkog oskvrnuća. Neprestano upućivanje ima velikog utjecaja isto kao što i kap koja neprestano pada ostavlja trag na kamenu.

Ovako odgajatelj može svako veče upućivati svoju djecu u ono što im koristi u njihovom moralnom preobražaju, što je u vezi sa njihovom društvenom stvarnošću ili što se odnosi na njihovo idejno i historijsko osvješćivanje.

Dobro je pomoći se i savremenom i klasičnom tefsirskom i hadiskom literaturom, kao i literaturom koja tretira duševno pročišćavanje, događaje iz Vjerovjesnikova životopisa i historije uopće te raznovrsne islamske spise. Allah, međutim, zna najbolje svačije namjere.

• Treba težiti ka unošenju radosti i veselja u porodičnu atmosferu i u bliže okruženje, što se može postići:

- Organiziranjem takmičenja među djecom iz općekulturnog obrazovanja. Time se postiže naprezanje uma, jačanje odlučnosti, kulturno uzdizanje i širenje duha radosti u porodičnoj atmosferi.

- Pričanjem neobičnih dosjetki, lijepih šala i duhovitih priča. Ovim se postiže obnavljanje aktivnosti, ubijanje mrzovolje i dosade u duši.

- Organiziranjem sportskih igara, književnih diskusija i društveno-historijskih dramskih predstava. Time se postiže bolja cirkulacija krvi, učvršćivanje moralnih stajališta i formiranje idejne svijesti.

Naprijed smo govorili kako se i Allahov Poslanik ﷺ šalio sa svojim drugovima i igrao sa djecom. U njegov sunnet spada dozvoljena i relaksirajuća zabava. Zato Vjerovjesnika ﷺ treba oponašati u upućivanju, pokazivanju milosti i obazrivosti da bi kuću obavila radost i veselje a u duše djece ušla sreća i vedrina.

• Treba težiti ka ranijem spavanju svih ukućana zato što dugo sijelenje šteti zdravlju, opterećuje živce, ubija blagodat ranog ustajanja, prouzroči prolazak sabah-namaza i fizičku malaksalost kod ustajanja.

Rano leći i rano ustati su obilježja Islama, što je činio i na što je upućivao i Allahov Poslanik ﷺ.

Rano spavanje kao znak Islama, međutim, ne podrazumijeva spavanje prije jacije jer je to Allahov Poslanik ﷺ smatrao pokuđenim isto kao i razgovor poslije jacije. Buhari prenosi od Ebu Berze el-Eslemija ؓ da Allahov Poslanik ﷺ "nije volio spavati prije jacije niti razgovarati poslije jacije."

Ukoliko razgovor poslije jacije ima za cilj neku praktičnu korist kao što su odgajanje ili poučavanje, onda je dozvoljen. Buhari i Ahmed prenose od Omera ﷺ koji kazuje: "Allahov Poslanik ﷺ bi znao provesti po cijelu noć kod Ebu Bekra ﷺ raspravljajući o nekim pitanjima koja se tiču muslimana. Tada sam i ja bivao sa njim."

Što se tiče sjedenja poslije jacije sa porodicom, ono je apsolutno dozvoljeno. Muslim prenosi od Ibn Abbasa ﷺ koji kazuje: "Spavao sam jedne noći u Mejmuninoj kući kada je kod nje bio Vjerovjesnik ﷺ da bih vidio kako klanja Allahov Poslanik ﷺ. Razgovarao je čitav čas sa svojom ženom (Mejmunom) a onda je legao..."

Što se tiče sjedenja radi zabave, ogovaranja i griješenja, kao što danas svijet čini klevećući druge i gledajući grješnu televiziju, to je sigurno zabranjeno.

Rano buđenje je jedna od uputa Allahova Poslanika ﷺ. Taberani prenosi u svome djelu *El-Evsat* da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: "Bereket moga Ummeta je u ranom ustajanju."

Među važnim stvarima koje odgajatelj mora znati je da tijelu treba san i odmor kako bi moglo aktivno nositi teret i obaveze života.

Ovo posebno važi za dijete zbog njegova zdravlja i razvoja, jer ono prolazi kroz mnoge etape fizičkog, intelektualnog i psihičkog razvoja. Zbog toga je potrebno da spava najmanje osam sati dnevno, jer će se u suprotnom izložiti fizičkoj i psihičkoj slabosti i propadanju.

Allahov Poslanik ﷺ je spavao poslije *duha-namaza*, uzimajući podnevni odmor da bi nadoknadio propušteni san u toku noći. Ovo je časna preporuka muslimanskom ummetu kako bi sačuvao fizičko zdravlje, snagu odlučnosti i obnovio živost i vitalnost.

- Treba težiti ka tome da djeca prije spavanja poljube roditelje u ruku, da prouče tradicionalnu dovu za spavanje, da nanijjete ustati da klanjaju noćni namaz i sabah-namaz i da tako iznova započnu svoj dnevni program.

Sunnet je prije odlaska u postelju istresti je da ne bi ostali neki štetni insekti u njoj, zatim leći na desnu stranu sa abdestom i proučiti:

"Hvala Allahu koji nas nahrani i napoji, koji Sebe učini nama dostatnim i koji nam pruži utočište. Ta, koliko je onih koji za sebe nemaju zaštitnika i utočišta!"[1] (Muslim i drugi)

[1] U originalu: *El-Hamdu lillahi-l-lezi at'amena ve sekana ve kefana ve avana ve kem mimmen la kafije lehu ve la mu'vije.*

Zatim se prouči *Ajetu-l-Kursíj*,

Zatim se puhne u dlanove i prouči:

- *Kul huvallahu ehad*,
- *Kul e'ûzu birabbi-l-felek* i
- *Kul e'ûzu birabbi-n-nas*, zatim se potare rukama po tijelu koliko može dohvatiti. Tako će učiniti tri puta. (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

Zatim se po trideset i tri puta prouči:

- *Subhanallah*,
- *El-Hamdu lillah* i
- *Allahu ekber*. (Hadis prenosi Muslim.)

Zatim se desna ruka stavi ispod obraza i prouči: "Gospodaru, sačuvaj me Tvoje kazne na Dan proživljenja Tvojih robova."[1] (Hadis prenosi Tirmizi.)

I na kraju se prouče sljedeće dove:

"S Tvojim imenom, Allahu moj, živim i umirem!"[2] (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

"S Tvojim imenom, Gospodaru moj, legoh na bok, i ako bude Tvoja volja podići ću se. Ako uzmeš moju dušu, smiluj joj se. A ako je vratiš, zaštiti je kao što štitiš Svoje dobre robove!"[3] (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

"Allahu moj, Gospodaru nebesa i Gospodaru Zemlje, i Gospodaru Prijestolja velikog, i Gospodaru svega što postoji, Ti koji daješ da zrnevlje i koštice prokliju, Objavitelju Tevrata, i Indžila, i Kur'ana, Tebi se sklanjam pred svakim zlom. Ti si Taj koji svim upravljaš!"[4] (Hadis prenose Muslim i drugi.)

"Allahu moj, Ti si Prvi, i prije Tebe nije bilo ništa, Ti si Posljednji, i poslije Tebe neće biti ničeg. Ti si Vidljivi, i iznad Tebe ne postoji ništa. Ti si Skriveni, i bez Tebe ne postoji ništa. Oslobodi nas duga i učini nas o siromaštvu neovisnim!"[5] (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

---

[1] U originalu: *Rabbi kiní 'azabeke jevme teb'asu 'Ibadeke.*

[2] U originalu: *Bismike Allahumme ahja ve emutu.*

[3] U originalu: *Bismike Rabbi veda'tu dženbí, ve bike erfe'uhu. Fe in emsekte nefsí ferhamha, ve in erselteha fahfezha bima tahfezuhu bIhI Ibadek-s-salihín.*

[4] U originalu: *Allahumme Rabbe-s-semavati, ve Rabbe-l-erdl, ve Rabbe-l'arši-l'azíml, ve Rabbe kulli šej'in, Falike-l-habbi ve-n-neva, ve Munezzile-t-Tevrati, ve-l-Indžíll, ve-l-Kur'ani, E'uzu bike min šerri kulli dabbetin. Ente ahizun binasijetiha.*

[5] U originalu: *Allahumme Ente-l-Evvelu felejse kableke šej'un, ve Ente-l-Ahiru felejse ba'deke šej'un, ve Ente-z-Zahiru felejse fevkake šej'un, ve Ente-l-Batinu felejse duneke šej'un. Ikdl 'anna-d-dejne, ve agnina mina-l-fakrl.*

"Allahu moj, Tebi predadoh dušu svoju, i upravih lice svoje, i oporučih stanje svoje, i prepustih leđa svoja iz želje i straha od Tebe, jer nema skloništa ni spasilišta pred Tobom, osim kod Tebe. Vjerujem u Tvoju Knjigu koju si spustio, i u Tvoga Vjerovjesnika koga si poslao!"[1] (Hadis prenose Buhari i Muslim.)

Zatim se prepušta snu sa namjerom ustajanja na noćni namaz i sabah-namaz, i s Allahovom dozvolom probudit će se.

Vidjeli smo, dakle, da ova pedagoška metoda i u toku dana kao i u toku noći uključuje spominjanje Uzvišenog Allaha (*zikr*), i obredoslovlje (*ibadet*) i islamsko obrazovanje te kombinaciju sporta, kulture i razonode, i da se usredsređuje na određene strane usmjeravanja, osposobljavanja i odgoja.

Budeš li, brate odgajatelju, ustrajan u njenoj primjeni i njenome pridržavanju, tvoje će dijete, bez ikakve sumnje, uzrastati na neporočnosti i moralu, i polahko se uzdizati u sigurnom imanu i bogobojaznosti. Bit će ispravan i uravnotežen čovjek koji se boji Allaha i kada je sâm i kada se nalazi među svijetom, svjestan da ga Allah prati i kada je izvan kuće i kada je kod kuće, držat će se načela Islama i kada miruje i kada se kreće. Štaviše, bit će uzor u pobožnosti i bogobojaznosti drugoj djeci i primjer na koji se u njihovom praktičnom životu i vladanju treba ugledati. Zato, brate odgajatelju, teži ka njenoj primjeni, bez imalo osjećaja mrzovolje i dosade, da bi svoje dijete sutra vidio među bogobojaznim dobročiniteljima, a to Allahu nije teško.

Kod primjene ove metode trebaš obratiti pažnju na sljedeće stvari:

1. Da kod upućivanja djece težiš ka primjeni onoga što se navodi u poglavlju "Djelotvorna pedagoška sredstva" i "Odgovornost za društveni odgoj" u svako doba dana i jutrom i večerom.

2. Ova pedagoška metoda odgovara za djecu od doba djetinjstva (od desete godine života) i kasnije. Za mlađu djecu odgajatelj treba imati drugu pedagošku metodu koja ukratko sadrži dvije stvari:

a) Poučavanje u islamskom vjerskom učenju, poučavanje osnovama vršenja vjerskih obreda, naročito namaza.

---

[1] U originalu: *Allahumme inni eslemtu nefsi ilejke, ve vedždžehtu vedžhi ilejke, ve feveddtu emri ilejke, ve eldže'tu zahri ilejke ragbeten ve rehbeten ilejke, la meldže'e ve la mendža minke illa ilejke. Amentu bi Kitabike-Hezi enzelte ve bi Nebijjike-Hezi erselte!*

b) Poučavanje islamskim moralnim načelima koja obuhvaćaju iskrenost, povjerljivost, dobročinstvo prema roditeljima i ograničavanje na lijepe izreke, uz upozoravanje na laž, izdajstvo, neposluh, psovke i pogrdne riječi.

Ovaj pedagoški metod koji se odnosi na malu djecu je u saglasnosti sa načelom koje je zacrtao Poslanik Islama ﷺ kada je rekao:

"Naređeno nam je, svim vjerovjesnicima, da ljudima govorimo prema njihovim umnim sposobnostima."[1]

3. Nađi vremena u toku dana da djecu upitaš na što se upućuju i šta uče da bi se uvjerio da li ono čemu se poučavaju u školi odgovara islamskom učenju i islamskom moralu, da bi im mogao u negativnom slučaju ispraviti takve ideje i upozoriti ih na loše i sumnjive učitelje te poduzeti odlučne korake naspram onih koji niječu Islam, izdaju dato im povjerenje za uzorit odgoj i koji bacaju djecu u mrežu bezvjerstva i zablude.

4. Neprestano uči djecu načelima bratstva i ljubavi, saradnje i nesebičnosti, da bi kada porastu saosjećanje prema drugima bilo njihovo prirodno svojstvo i navika, a dobročinstvo prema roditeljima dobrovoljnost i slobodan izbor, da bi, ustvari, bili idealan primjer saosjećanja, ljubavi i dobročinstva.

5. Kada god nađeš povoljnu priliku, izvedi ih u šetnju po parku ili na obalu mora (rijeke). Ne uskraćuj im pravo na ovu vrstu odgoja da bi se fizički aktivirali i psihički relaksirali te obučili u raznim sportskim granama kao što su plivanje i druge igre.

6. Posti sa svojom ženom i djecom Šerijatom preporučljive dane, tako će se i sama djeca kada zajedno sjednete za iftar i vide nasmijana lica, vedrinu i ljubaznost, navići na nafila post, gledajući u tebe kao dobar primjer, u tvoj plemeniti moral i lijep način vladanja.

7. Dobro je da im i poklone pružaš, kada zatraže novca da im ga daš ili da im kupiš ono što traže. Allah je milostiv prema ocu koji pomaže svojoj djeci u činjenju dobročinstva prema njima. Trebaš znati da pokloni imaju velikog utjecaja u podsticanju djece na vršenje vjerskih obreda i revnost u radu i učenju.

Ovo bi bili najvažniji prijedlozi koje u okviru ove pedagoške metode treba danonoćno slijediti. Zato, brate odgajatelju, teži ka njihovoj primjeni da bi ti odgoj djece bio onakav kakav Islam traži. Allahu, međutim, pripada svaki uspjeh.

---

[1] Hadis prenosi Dejlemi preko da'if lanca ali za njega postoje mnogi drugi hadisi koji ga dižu do nivoa *hasen* (dobar). Pogledaj El-Adžluni *Kešfu-l-hafa*, 1/196.

Allahu moj, daj nam da slušamo riječi i da ih slijedimo na najbolji način. Podari nam od Svoje vlasti, pomoći, odlučnosti i čvrstine. Daj nam da imamo jaku volju. Ti si Najbolji u koga se može nada polagati!

* * *

7. Osiguravanje preporučljivih obrazovnih sredstava:

Polazeći od odgovornosti odgajatelja u pogledu obrazovanja kao obaveze prema onima za čije su obrazovanje i odgoj odgovorni, odgajatelji su dužni djeci osigurati raznovrsna preporučljiva obrazovna sredstva kako bi intelektualno sazrela i u idejnom i naučnom pogledu se formirala.

Mislim da se ova sredstva koncentriraju u sljedećih nekoliko stvari:

1. Formiranje specijalne dječije biblioteke u kojoj bi se nalazile knjige sljedeće vrste:

a) Mushaf časni, jasan i vokaliziran za svako dijete u porodici.

b) Tefsir kraćih sura koji odgovara dječijem uzrastu do deset godina.

c) Tefsir svih sura koji odgovara dječijem uzrastu preko deset godina.

d) Hadiska literatura koja odgovara uzrastu, intelektualnom i obrazovnom nivou djeteta.

e) Fikhska literatura, naročito iz islamskog obredoslovlja, koja odgovara uzrastu, intelektualnom i obrazovnom nivou djeteta.

f) Literatura iz islamskog vjerskog učenja koja tretira problematiku kroz priče i dijalog.

g) Literatura iz vjerovjesničkog životopisa i historije Islama koja tretira probleme na zanimljiv način i jednostavnim i lahkim jezikom.

h) Opća misaona literatura koja odgovara intelektualnom nivou djeteta i njegovim umnim sposobnostima, u kojoj se Islam izlaže kao cjelokupni pravni sistem i način života i odbijaju sumnje koje izazivaju neprijatelji islamskog sistema življenja.

i) Naučna, historijska, književna i medicinska literatura koja je u skladu sa dječijim razumom i koja odgovara njihovom nivou obrazovanja, umnim sposobnostima i životnom uzrastu.

2. Pretplata na sedmične i mjesečne časopise:

Ovi časopisi trebaju imati sljedeće karakteristike:

a) da su poznati po svojoj isključivo islamskoj i naučnoj orijentaciji,
b) da nisu poznati po tome da objavljuju sumnjive i devijantne stvari,
c) da tretiraju teme koje se odnose na pitanje žene i muškarca s obzirom na različitosti nivoa,
d) da ne objavljuju slike i fotografije koje kvare ljudske vrline i moral i
e) da nisu poznati po objavljivanju tema u kojima se blati Islam.

Ukoliko postoje ovakvi časopisi bilo bi poželjno da se nađu u svakoj muslimanskoj kući i budu dostupni djeci.

3. Korišćenje kinoprojektora i prikazivanje filmova:

Među preporučljiva kulturna sredstva koji razvijaju umne sposobnosti kod djece i uzdižu njihov nivo obrazovanja, spada i korišćenje kinoprojektora i kućnog kina radi prikazivanja filmova koji tretiraju naučne istine, slavnu historiju, razna geografska mjesta i odgojne upute.

- Koliko je dijete aktivnije, živahnije i pažljivije kada svojim očima vidi naučne i historijske istine utjelovljene u stvarnim prizorima i jasnim pokretnim slikama!

- Kako se samo lekcija učvrsti u dječijem umu kada, naprimjer, vidi obilježja hadždža utjelovljena u realnim prizorima koji mu dočaravaju način vršenja obreda ovoga ibadeta od njegova početka do samoga kraja, ne ostavljajući nijedan detalj da ga ne vidi, čineći se kao da je stvarna situacija koja se odigrava pred njegovim očima!

- Koliko se dijete veseli i koliko mu je drago kada pomoću filma upozna islamska mjesta. U njemu se odmah pokreću vjerski osjećaji prema njima i čisto neporočno srce čezne da ih vidi, s obzirom da ga za njih vežu vjersko ubjeđenje i islamsko bratstvo!

- Kako dijete lahko usvaja utvrđene naučne istine kada ih vidi na ekranu kao da ih gleda svojim očima u stvarnosti!

Prema mojemu mišljenju ovo je jedno od najznačajnijih preporučljivih sredstava u općem i temeljitom obrazovanju djeteta i izazivanju ljubavi prema samoj nauci.

Na odgajatelju je da maksimalno uloži truda u pripremanju i osiguranju ovoga medija i to u kontinuiranoj formi bilo njegovim kupovanjem, iznajmljivanjem ili posuđivanjem.

Treba ovom prilikom skrenuti pažnju svima koji rade u oblasti islamskog rada da ulože sve svoje napore u cilju osnivanja preduzeća za proizvodnju naučnih, historijskih, geografskih i odgojnih filmova koji odgovaraju intelektualnom nivou i životnoj dobi djece kako bi ušli u svaku kuću, kvart i grad, jer znamo koliko je veliki utjecaj ovih filmova na obrazovanost djece, kulturno uzdizanje porodice i preobražaj društva.

4. Korišćenje pomoćnih sredstava za pojašnjavanje:

Među preporučljiva sredstva koja se mogu koristiti u obrazovnom procesu i kulturnom razvijanju djece jesu sredstva koja služe učitelju za dodatno pojašnjavanje nejasnog, olakšavanje teškog i omogućavanje dostizanja zacrtanog.

Ova se sredstva prema mojemu mišljenju naročito odnose na sljedeće stvari:

a) geografske mape koje označavaju posebno islamski svijet i uopće cijeli svijet,

b) mape o islamskim zemljama koje pokazuju život ovih zemalja, njihove džamije, fabrike i sve drugo što se odnosi na opće stanje ovih zemalja,

c) mape koje pokazuju islamsku civilizaciju kroz historiju i stoljeća, da bi dijete vidjelo svojim očima kakvu su kulturu, civilizaciju i nauku izgradili i razvili njegovi odvažni preci,

d) mape koje pokazuju granice do kojih su doprla islamska osvajanja, snagu Islama i snagu njegove države kroz sva vremena i stoljeća,

e) mape koje pokazuju kojim su se sve ratnim sredstvima služili njegovi preci u njihovim slavnim osvajanjima i ustrajnoj i kontinuiranoj borbi na Allahovom putu i

f) druge mape koje pomažu djeci u stjecanju znanja i obrazovanju u književnosti i historiji te sve druge koje su djeci od koristi u njihovu obrazovanju, kulturnom razvijanju i obogaćivanju neophodnim činjenicama i podacima.

Na odgajateljima je da ulože sav trud kako bi osigurali navedena sredstva i da neprestano pokušavaju do njih doći kako bi im se djeca, na kraju, intelektualno i naučno razvila i dostigla opći nivo kulturne naobrazbe.

5. Povremeno posjećivanje muzeja:

Među važne stvari koje preporučujemo odgajateljima i podstičemo ih da to čine jesu koordinirane posjete arheološkim muzejima, bilo da se radi o lokalnim muzejima ili muzejima koji se nalaze diljem islamskog svijeta. Nema sumnje da ovakve posjete otvaraju pred djecom nove horizonte u obrazovnom, civilizacijskom i kulturološkom pogledu. Istovremeno, one dijete dovode u vezu sa starom slavom čije su stubove podigli njihovi neustrašivi prvaci na koje je historija sačuvala uspomenu, a među pokoljenjima poštivanje i posebno mjesto. Ove posjete jačaju kod djece psihičke i mentalne osjećaje donošenja čvrste odluke za jačanje islamske moći i izgradnju islamske države te učvršćivanje civilizacijskih stubova kao što su to činili hrabri i slavni preci kroz blistavi period razvoja islamske civilizacije, a to Allahu nije teško.

Tebi, dragi brate, preostaje jedino da čvrsto odlučiš i pokazeš interes za organiziranje posjeta muzejima i arheološkim mjestima sa svojom djecom ne bi li se u njima razvili gordost i ponos, i ukorijenilo dostojanstvo, snaga i preporod.

6. Posjećivanje javnih biblioteka kad god se za to ukaže prilika:

Među obrazovne metode koje traže da im se posveti pažnja spada i posjećivanje javnih biblioteka kada god se za to ukaže prilika i dozvole okolnosti, bez obzira da li se radilo o bibliotekama u kojima se nalazi kulturna baština ili o bibliotekama savremene literature. Posjećivanjem ovih biblioteka dijete se obučava kako se posuđuju knjiga na kraće ili duže vrijeme. Osim toga, navikava se i na pristojnu smjelost i na pravila posjećivanja javnih mjesta i obrazovnih i naučnih centara.

Pored obrazovno-kulturne koristi od posjete bibliotekama, u toku ovih posjeta postiže se i opće upoznavanje sa misaono-naučnom baštinom islamskog ummeta, otkrivanje cjelovite islamske ideje o bitisanju, životu i čovjeku te otvaraju novi vidici o kulturnom preporodu koji je islamski narod ostvario u historiji tokom dugoga vremenskog perioda.

Zato, brate odgajatelju, teži ka posjećivanju javnih biblioteka sa svojom djecom da bi kod njih ostvario ove ciljeve i u njima se ukorijenile navedene vrijednosti.

Ukoliko nemaš vremena ili ti okolnosti ne dozvoljavaju ove posjete, dopusti svojoj djeci da ih sa osobama specijaliziranim u ovoj oblasti posjećuju kako bi imala koristi od ovakvih posjeta i upoznavanja sa bibliotekama.

Ovo su, dragi odgajatelju, najvažnija preporučljiva kultuma sredstva koja pomažu u formiranju djeteta u kultumom pogledu i njegovo osposobljavanje u naučnom i idejnom smislu. Nastoj da uvijek budu na raspolaganju djeci, porodici i široj familiji, ne bi li ih u skoroj budućnosti vidio intelektualno zrele, širokih shvaćanja, visokog kultumog nivoa i u nauci jako obrazovane, osim toga vjerski i idejno odane Islamu, duhovno i emotivno vezane za historiju Islama, ponosne i okrenute na islamsku civilizaciju te u obrazovnom pogledu vezane za savremene korisne nauke.

* * *

8. Podsticanje djeteta na stalno čitanje:

Polazeći od krilatice koju je lansirao Islam: وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا *Gospodaru moj, Ti moje znanje proširi!* (Ta ha, 114.) i هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?* (Ez-Zumer, 9.) i stvaranja osjećaja odgovornosti za idejno osvješćivanje kojim je Islam zadužio odgajatelje i roditelje, svi kojih se tiče idejni razvoj djeteta i njegovo formiranje u obrazovnom i kultumom smislu dužni su od najranijeg djetinjstva dijete upoznati sa:

- Islamom kao vjerom i državom,
- uzvišenim Kur'anom kao sistemom i zakonom,
- historijom Islama kao ponosom i primjerom za ugled,
- islamskom kulturom u pojedinačnim aspektima i kao cjelinom i
- aktivnim vezivanjem za pozivanje Allahovoj vjeri spontano i odvažno.

Ovo se, međutim, može postići isključivo svjesnim i sveobuhvatnim čitanjem koje se mora koncentrirati na sljedeće stvari:

- Čitanje idejne literature koja djetetu otkriva trajnu vrijednost i aktuelnost Islama: univerzalne osnove, mogućnost obnavljanja i kontinuitet trajanja.
- Čitanje historijske literature koja djetetu objašnjava islamsku snagu slavnih predaka i slavu prošlih muslimana.
- Čitanje literature o idejnim osvajanjima koja djetetu otkrivaju planove koje crtaju neprijatelji Islama, bilo da su u pitanju lukavi jevrejski, nevjemički komunistički ili omrznuti krstaški planovi.
- Čitanje literature iz islamske civilizacije koja djetetu skida koprenu sa blistave civilizacije Islama koju su njegovi preci stoljećima kroz historiju uzdizali i razvijali.

Otuda je i bila velika zainteresiranost naših čestitih i slavnih predaka za idejno, historijsko i kulturno osvješćivanje djece. Već smo u poglavlju "Odgovornost za mentalni odgoj" naveli šta su rekli islamski pedagozi o nužnosti poučavanja djeteta u Kur'anu časnom, historijskim događajima, pričama o čestitim ljudima, lijepoj poeziji te bitkama i bojevima Allahova Poslanika ﷺ. Zato možemo samo potvrditi da islam svima u obavezu stavlja odgovornost za obrazovanje, idejno osvješćivanje i zasađivanje sjemena islamskog učenja još od ranog djetinjstva i dalje kroz sve etape ljudskog života.

Međutim, na koji se način ovo može postići?

Jedini način jeste kontinuirano i razborito čitanje praćeno svjesnim poučavanjem.

Ali, nijedno dijete neće sa oduševljenjem i željom čitati ovakvu literaturu ukoliko u njemu ne probudimo ljubav i želju za ovakvim knjigama.

Mislim da se izazivanje želje kod djece za čitanjem ove literature može postići usredsređivanjem na sljedeće stvari:

- Upoređivanjem nauke sa neznanjem i učenih sa neobrazovanim ljudima. Ovo upoređivanje je, ustvari, kur'anska metoda ubjeđivanja i izvođenja dokaza. Uzvišeni veli:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ *Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?' (Ez-Zumer, 9.)*

Koliko će se dijete predati i posvetiti učenju i čitanju kada mu se objasni plemenitost učenih ljudi i bijeda neznalica!

Koliko će se u njemu pokrenuti želja za naukom kada čuje koliko visok položaj uživa čovjek koji se bavi naukom i koliko veliku vrijednost ima kod Uzvišenog Allaha[1] i među svijetom!

Mu'az b. Džebel ﷺ u tom smislu kaže: "Nauka je život za srce u neznanju, svjetiljka za oči u tami i snaga za tijelo u slabosti. Ona roba dovodi do mjesta dobrih i čestitih ljudi i na visoke položaje na ovome svijetu i na Ahiretu. Razmišljanje o nauci odgovara postu a učenje stajanju u namazu. Ona povezuje rodbinske veze. Pomoću nje se razaznaje halal od harama. Ona je predvodnik a rad je slijedi. Nadahnuti naukom su sretnici, a lišeni nauke nesretnici."

---

[1] Na više mjesta u ovoj knjizi je bilo riječi o vrijednosti nauke i učenih ljudi.

Učeni Nasiruddin et-Tûsi u svojoj raspravi *Edebu-l-muta'llimín* ističe: "Kolika je čast baviti se naukom svakome je poznato. Naukom se odlikuju ljudska bića. Sva druga svojstva su zajednička čovjeku i drugim životinjama, kao što su hrabrost, snaga, saosjećanje i druga. Naukom je Uzvišeni Allah pokazao prednost Adema ﷺ nad melekima i naredio im da mu sedždu učine. Nauka je sredstvo postizanja trajne sreće ukoliko je prate djela."

Hasan el-Basri kaže: "Kada bi se nauka mogla nacrtati, njena bi slika bila ljepša i od Sunca, i Mjeseca, i zvijezda i nebesa."

- Održavanje takmičenja među djecom: ko će brže pročitati neku knjigu ili ko će više pročitati knjiga za određeno vrijeme. Zatim se održi propitivanje i pobjednicima se dodijele primamljive ili simbolične nagrade za podstrek i izazivanje želje za naukom. Ovaj način kojim se prema djetetu iskazuje poštovanje i podstiče da čini ono što je dobro za njega i da iskazuje lijepu narav je i ono na što podstiče el-Gazali. U trećem dijelu svoga djela *El-Ihja'* on navodi: "Ako dijete pokazuje lijepu narav i čini hvalevrijedna djela, treba ga pohvaliti i nagraditi onim što će ga obveseliti i čime će se moći pohvaliti među svijetom i što će biti podstrek za lijepo ponašanje i činjenje hvalevrijednih djela."

Hvalenje djeteta i podsticanje pomoću nagrade, poklona ili lijepih riječi je u saglasnosti sa riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenosi Taberani: "Dajite poklone jedni drugima, voljet ćete se međusobno." Zatim sa riječima koje prenose Ebu Davud i en-Nesa'i: "Ko učini prema vama neko dobro djelo nagradite ga. Ukoliko to ne možete učiniti, uputite dovu za njega (Uzvišenom Allahu)." To je u skladu sa riječima koje prenosi Ahmed od Ibn Omera ﷺ "da je Vjerovjesnik ﷺ dao da se trkaju konji i da je pobjedniku dao nagradu."

- Objasniti djetetu da će za korisno što pročita i nauči, ukoliko je sa dobrim nijjetom i lijepom namjerom, imati nagradu koju dobijaju Allahu pokorni i odani vjernici što se temelji na riječima Allahova Poslanika ﷺ koje prenose Buhari i Muslim: "Djela se cijene prema namjerama. Svakom čovjeku pripada ono što je naumio (tim djelom)."

Islamski pravnici iz ovoga hadisa izvode pravilo: "Ispravan nijjet običaj pretvara u ibadet."

Nema sumnje da će se dijete svim svojim bićem bez imalo oklijevanja i sustezanja predati čitanju kada zna da će biti nagrađeno za učenje i da ga čeka nagrada i od Uzvišenog Allaha zbog sjecanja znanja i obrazovanja.

- Osiguranjem čiste, mirne i prijatne atmosfere sa dovoljno svjetlosti i privlačne panorame, potpune tišine i odgovarajuće temperature zimi, a u ljetnim danima svježine su, također, stvari koje pomažu u prihvaćanju učenja i stvaranju želje i ljubavi za čitanjem.

- Osiguranje raznovrsnih knjiga bilo u kućnoj, školskoj, džamijskoj ili javnoj biblioteci. Kada dijete nađe knjigu koju traži, bila to priča, poezija, historija ili etika, ono će se latiti njenog čitanja sa uživanjem i ljubavlju.

- Na kraju, djetetu treba objasniti da je vrijeme kao sablja, da obaveza ima više nego vremena, da je onoga što zaglupljuje više od onoga što poučava i da Islam od muslimana traži da svoje slobodno vrijeme ispuni onim od čega će imati koristi, na što upućuje i Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenosi Muslim: "Teži za onim što će ti koristiti, traži pomoć od Allaha i ne budi slabić." Islam od čovjeka traži da koristi svaku priliku za predan rad radi ponosa na ovome svijetu i spasenja na Ahiretu, što se navodi i u hadisu Allahova Poslanika ﷺ koji prenosi Hakim preko *sahih* lanca: "Iskoristi pet (stvari) prije (nego te zadesi drugih) pet: Život prije smrti, zdravlje prije bolesti, slobodno vrijeme prije zauzetosti, mladost prije starosti i bogatstvo prije siromaštva."

Naposljetku, da bi se učenjem ostvario željeni rezultat, potrebno se držati sljedećih uputa:

1. Psihička priprema prije učenja koja se postiže odgovarajućim nijjetom da se pristupa učenju radi ličnog obrazovanja kako bi se mogla širiti Allahova vjera, provoditi islamska Objava i koristiti svome narodu i državi.

2. Umna koncentracija za vrijeme učenja što podrazumijeva umnu pripremu za razumijevanje onoga što se čita kako bi usvajanje pročitanog bilo potpuno a razumijevanje značenja teksta sveobuhvatno.

3. Potcrtavanje običnom olovkom važnijih misli i glavnih ideja kako bi se prilikom drugog čitanja usvojile ove misli i utvrdile glavne ideje.

4. Na marginama običnom olovkom ispisati glavnu suštinu materije kako bi se potpuno i sveobuhvatno usvojila.

5. Zabilježiti naslove važnijih tema i misli koje se čitajući dopadnu u posebnu bilježnicu uz navođenje naziva knjige i broja stranice kako bi se moglo lahko obratiti na navedeni izvor.

6. Imati svesku podsjetnik u koju će se bilježiti sve što se dopadne učeniku, od savremenih citata, lijepih književnih navoda, stihova sa mudrim porukama, historijskih događaja, naučnih istina ili šerijatskih rješenja (*fetvi*).

Ovakva bilježnica u kojoj se nalaze mnoge bilješke koje čitalac napravi tokom dugog vremenskog perioda su od velike koristi za njegov budući naučni rad i posao.

Zato, brate odgajatelju, ustraj da uputiš i navikneš dijete da se pridržava navedenih uputa kako bi ti u budućnosti bilo među učenim i obrazovanim ljudima i pripadalo generaciji zrelih i razboritih ljudi, a to Allahu nije teško.

* * *

9. Razvijanje osjećaja odgovornosti za Islam:

Među veoma važnim stvarima koje potvrđuju neophodnost vođenja računa odgovornosti za Islam i skretanju pažnje odgajateljima na nju, jeste stalno nastojanje poučavanja djeteta sljedećim činjenicama:

a) Vjernička skupina koja je svojim rukama ostvarila pobjedu Islama bila je sastavljena od mladih ljudi. Tako je Allahov Poslanik ﷺ kada je počela Objava imao četrdeset godina. Ebu Bekr ؓ je bio tri godine mlađi od njega. Omer ؓ je imao dvadeset i sedam godina. Osman ؓ je, također, bio mlađi od Vjerovjesnika ﷺ a Alija ؓ je bio najmlađi među njima. Mladi su bili i Abdullah b. Mes'ud, Abdurrahman b. Avf, el-Erkam b. Ebu el-Erkam, Se'id b. Zejd, Mus'ab b. Umejr, Bilal b. Rebbah, Ammar b. Jasir i desetine drugih, ustvari, na stotine mladića.[1]

b) Ovi mladići su bili ti koji su na svojim plećima iznijeli teret pozivanja u Allahovu vjeru. Oni su bili ti koji su na tom putu pokazivali najuzvišenije znake strpljivosti, podnošenja raznih mučenja i požrtvovanosti. Oni su ti koji su neprestano danju i noću radili dok ovu vjeru nisu proširili i osigurali joj postojanost, pobjedu i stabilnost tako da se veoma brzo uspostavila muslimanska država i vladar, osnovala vlada i vođstvo. Nije prošlo mnogo vremena da su pokorili i pod svoju vlast doveli dva velika carstva: Perziju i Bizant. Svoju vlast su zatim proširili do Sinda[2] na istoku a na sjeveru do Hazera,[3]

---

[1] Dr. Mustafa es-Siba'i: *Es-Siretu-n-nebevijja* (Vjerovjesnikova biografija), str. 82.

[2] Oblast u zapadnom Pakistanu. (nap. prevodioca)

[3] Oblast i narod na obali Kaspijskog mora. (nap. prevodioca)

Jermenije i ruskih pokrajina. Pod njihovu vlast su ušli i Sirija, Egipat, el-Berka,[1] Tripoli i drugi dijelovi afričkog kontinenta. Sve se ovo desilo u vremenskom periodu od trideset i pet godina.

U vrijeme emevijske epohe njihova se vlast proširila još više, tako da su osvojili Sind i najveći dio indijskih pokrajina te Turkmenistan, stigavši do granica Kine na istoku. Na zapadu su osvojili Andalus (Španiju). Tako je jedan od halifa, Harun er-Rešid, pretpostavljajući svijetu širinu islamske države, mogao oblaku koji je naišao iznad njega a nije spustio kišu reći: "Gdje god da ispustiš kišu, tvoja zemljarina će opet doći nama."[2]

c) Prva skupina drugova Allahova Poslanika ﷺ i oni koji su došli poslije njih, mogli su dostići vrhunac slave i moći zahvaljujući samo dvjema stvarima:

Prvo, držeći se Islama uvjerenjem i idejom, riječju i djelom, sprovođenjem i primjenom.

U ovu veliku pobjedu i čisto osvajanje uključili su i pobjedonosni trijumf nad Allahovim neprijateljima i neprijateljima Njegove vjere. Bez ovoga ne bi uspjeli pobijediti niti u svojim rukama zadržati kormilo moći i vlasti. Historija bilježi da je Omer b. el-Hattâb sa nestrpljenjem očekujući osvajanje Egipta pisao Amru b. el-Asu koji je bio komadant vojske: "Čudi me odugovlačenje sa osvajanjem Egipta. Borite se sa njima već dvije godine. To je zbog toga što ste zavoljeli ovaj svijet kao i vaši neprijatelji. Uzvišeni Allah pomaže samo onaj narod koji ima iskrene namjere."

Pravedni halifa - neka mu se Allah smiluje - dalje nastavlja: "Mi smo narod kome je Allah dao ponos u Islamu. Zato koliko god tražili ponos mimo onoga čime nas je Allah učinio ponosnim, Allah će nas poniziti." (Hakim)

Drugo, pronoseći poruku Islama na ovome svijetu boreći se na Allahovom putu i podnoseći žrtve, jakom strpljivošću i bezgraničnom hrabrošću.

Zato je Ukbe b. Nafi' kada su muslimanska osvajanja dosegla do krajnjeg zapada, stojeći na obali Atlanskog okeana na konju koji je zagazio u vodu mogao izjaviti: "O moj Allahu, Gospodaru Muhammedov, da nije ovoga mora, osvojio bih u ime uzdizanja Tvoje Riječi cijeli ovaj svijet. O moj Allahu, budi mi svjedok ..."

[1] Oblast u Libiji. (nap. prevodioca)

[2] Pogl. našu knjigu: *Hattâ ja'leme-š-šebab* (Da zna omladina), str. 9.-10.

Muslimanska osvajanja dosežu i do krajnjeg istoka. Kutejbe el-Bahili prodire u kineske pokrajine. Jedan od njegovih drugova, želeći ga upozoriti, iz saosjećanja mu veli: "Prodro si u turske zemlje (Jakutiju) a događaji se tako odvijaju da su ti krila sudbine sad naklonjena, sad nenaklonjena." Kutejbe mu na to do krajnjih granica obuzet vjerom ovako odgovara: "Sa vjerom u Allahovu pomoć sam prodro. Ako je suđeno umrijeti, ni od kakve spremnosti nema koristi." Vidjevši ovako veliku odlučnost i upornost na uzdizanju Allahove riječi, ovaj mu čovjek na to odgovori: "Idi svojim putem kuda želiš, Kutejbe. Ovakvu odlučnost u čovjeku može učvrstiti samo Allah!" Bez ovakve odlučnosti muslimani ne mogu imati ni pedalj svoje zemlje, niti mogu širiti Allahovu vjeru.

d) Kada bismo mi, današnja generacija, slijedili put naših predaka u pridržavanju Islama, kada bismo pošli putem naših slavnih prethodnika u borbi na Allahovom putu i požrtvovanosti, strpljivosti i izdržljivosti, postojanosti i bezgraničnoj hrabrosti, svojim bismo rukama ostvarili moć Islama i izgradili državu muslimana. Uz pomoć Allaha povratili bismo slavu, snagu i besmrtnost Islama. Povratili bismo i to da smo najbolji narod koji se ikada pojavio, jer i mi smo ljudi kao što su bili i naši preci. Uzvišeni Allah hvaleći ljudsku odlučnost ističe:

رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli, i ima ih koji to očekuju - nisu ništa izmijenili. (El-Ahzâb, 23.)

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ
الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

Ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni. (En-Nûr, 37.)

Međutim, nesreća je današnjih muslimana što su svana ljudi, a iznutra brda. Neka se Allah smiluje islamskom pjesniku Muhammedu Ikbalu kada kaže:

Oni što digoše sablju da uzdignu ime Tvoje
Preko vrhova zvijezda da obasjaju pute

Oni su brda nad brdima a možda
Putuju i na talasima mora kao da su sami mora

e) Svijet danas, međutim, luta u mraku okrutnog materijalizma, gazi po blatu izopačenosti i slobodoumnosti, ide svezan lancima nasilja i ugnjetavanja, i bori se sa mračnim idejama i principima. Današnje velike države, zapletene u kandžama svireposti, trgaju ljudsku civilizaciju, nasiljem i svirepošću guše ljudske vrijednosti, najviše ideale i vjerovjesničke objave, svojim napadima porobljavaju čovjeka, protjeruju ga sa Zemlje, pljačkaju njegova dobra, tjeraju ga ispod vedrog neba zajedno sa njegovom djecom, ženom i starcima.

Pitanje je logično, šta danas svijet može spasiti od ovih nesreća i katastrofa? Šta čovječanstvo može zaštititi od ovoga idejnog propadanja i moralne izopačenosti? Šta mirne narode može zaštititi od neprijateljskih i rušilačkih ratova, ili jasnije kazano, postoji li lađa spasa, odnosno, siguronosni ventil?

Prema mojemu mišljenju - što je mišljenje i većine mislilaca i naučnika - duhovne vrijednosti i društveno-politički sistemi koje nudi Islam su dostojni da u svijetu preuzmu idejno vođstvo i vođstvo u pogledu preobrazbe čovječanstva i uspostavljanja načela. Jedino se tako čovječanstvo može osloboditi od nesreća koje donose posrtanja i zablude te grijeha poroka i moralne anarhije.

Ilijas Ebu Šebeka u djelu *Misaone i duhovne veze između Arapa i Evropljana*[1] ističe: "Nestanak arapske civilizacije je za Španiju i Evropu bila nesreća. Andaluzija je jedino u okrilju Arapa znala šta je blagostanje. Čim su otišli Arapi, mjesto bogatstva, ljepote i izobilja zamijenila je svakovrsna destrukcija."

Engleski filozof Bernard Šo izgovara poznate riječi: "S obzirom da u sebi sadrži izvanrednu životnost, Muhammedova vjera zaslužuje izuzetno poštovanje. To je jedinstvena vjera koja se odlikuje sposobnošću adaptiranja na najrazličitije oblike života. Zbog toga smatram potrebnim da se Muhammed nazove izbaviteljem čovječanstva. Kada bi neko njegova formata preuzeo vođstvo savremenog svijeta, sigurno bi uspio u rješavanju njegovih problema..."

Engleski historičar Vilc u svome djelu *Svjetla historije čovječanstva* ističe: "Evropa je veliki dužnik Islama za administrativno-ekonomske zakone koje sada ima."

Zbog toga se od današnjih islamskih pokoljenja traži provođenje velike odgovornosti i civilizacijske uloge koju imaju u oslobađanju čovječanstva iz mraka materijalizma i nepravde, iz talasa uobraženog

---

[1] U arapskom prijevodu: *Revabitu-l-fikr ve-r-ruh bejne-l-'Areb ve-l-ferendže*. (nap. prevodioca)

slobodoumlja i vihora rušilačkih ratova. Ovo se, međutim, može ostvariti jedino ponovnim nuđenjem svijetu vječne islamske Objave kako bi na svakom pedlju Zemlje i pod svakom tačkom nebeskog svoda zavladalo blagostanje, sigurnost i stabilnost te čovječanstvo uživalo u blagodatima svjetlosti Islama i zakonodavstva Kur'ana.

Ovo zakonodavstvo se odlikuje svojstvima božanskog, kosmopolitskog, univerzalnog, darovanog i vječnog.

Ima svojstvo **božanskog** zato što je Objava Mudrog i Hvaljenog.

Ima svojstvo **kosmopolitskog** zato što je zakon za cijelo čovječanstvo.

Ima svojstvo **univerzalnog** zato što uređuje sistem cjelokupnog življenja.

Ima svojstvo **darovanog** zato što ispunjava potrebe čovječanstva u svakom vremenu i mjestu.[1]

Ima svojstvo **vječnog** zato što u svojoj prirodi ima plodove razvijanja i trajanja do Sudnjega dana.

Dovoljno je muslimanskom ummetu za ponos, čast i vječnost što za njega Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi kaže:

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ
الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ

Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćate, i u Allaha vjerujete. (Ali 'Imrân, 110.)

Zato neka ovaj Ummet vrši svoju odgovornost onako kako mu Uzvišeni Allah naređuje, neka se predstavi ovome svijetu moralom svojih slavnih i neustrašivih predaka, odlučnošću hrabrih i odvažnih vojskovođa, pobjedonosnim uspjehom Bedra, el-Kadisije, el-Jermuka i Hittina, Objavom Islama i načelima Kur'ana časnog.

Neka odgajatelji zasade u svojoj djeci i đacima ove istine, i poučavaju ih ovim svojstvima kako bi svoju odgovornost osjećali na najbolji mogući način i izvršavali svoje obaveze onako kako se od njih traži.

---

[1] Pogl. našu knjigu: *Hattâ ja'leme-š-šebab* (Da zna omladina) i rad *El-Kur'an dusturuna* (Kur'an naš ustav).

Ukoliko to budu činili vidjet će svoju djecu kao iskrene pozivaoce Allahovoj vjeri, odane islamske borce kako svijetu - bojeći se samo Allaha - upućuju poziv njegova Gospodara i kako na tom putu podnose sve nevolje, uvrede i zlostavljanja. Vidjet će ih kako uz Allahovu dozvolu na kraju puta dostižu veliku pobjedu, uzvišenu slavu i željeno dostojanstvo, a to Allahu nije teško.

* * *

10. Zasađivanje duha borbe na Allahovom putu u psihi djeteta:

Među veoma osjetljiva pitanja i veoma važne stvari na koje odgajatelji trebaju obratiti pažnju i usmjeriti svoje veliko zanimanje jeste zasađivanje duha borbe na Allahovom putu u psihi djeteta i učvršćivanje osobina odlučnosti i strpljivosti u njegovim mislima, njegovu srcu i njegovim osjećajima. Ovo je posebno značajno u današnje doba u kojemu se vlast Islama odjednom odvojila od države Islama, u kojemu je sunce islamske moći zašlo a zavladala vlast raskolnika, u kojemu u najvećem dijelu islamskog svijeta kormilo vlasti drže ljudi koji nemaju nikakve brige niti cilja osim da izvršavaju planove neprijatelja Allaha i Islama, bez obzira da li su u pitanju komunistički, imperijalistički, jevrejski ili krstaški planovi. Rezultat toga je dokinuće islamskog hilafeta i opustošenje društava valovima okrutnog materijalizma, silnim olujama razuzdanosti i anarhije te plahovitim strujama zabludjelih načela i bezbožničkih ideja. Tako je islamski svijet postao ciljem svakog gramzljivca i namjerom aspiranata svake vrste.

Zato su odgajatelji dužni poučavati svoju djecu svojstvima strpljivosti i izdržljivosti te usađivati u njih duh borbe na Allahovom putu ne bi li tom svojom borbom povratili snagu Islama i slavu muslimana.

Postavlja se, međutim, pitanje etapa kroz koje odgajatelji sa svojom djecom trebaju proći u procesu zasađivanja duha borbe na Allahovom putu i učvršćivanja njene ideje u svim porama njihova tijela.

Prema mojemu mišljenju ovaj proces zasađivanja se sastoji od sljedećih tačaka:

1. Neprestano razvijanje osjećaja kod djeteta da se ponos i slava Islama mogu postići jedino borbom na Allahovom putu i uzdizanjem Allahove riječi.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ
عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ

O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, pa, Allah će sigurno mjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovom putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. (El-Mâ'ida, 54.)

2. Neprestano objašnjavanje da postoji više vrsta džihada:

- Džihad imetkom koji podrazumijeva trošenje imetka u svrhu uzdizanja Allahove riječi. Ovo je žila kucavica svake vrste džihada koji poduzimaju muslimani, bilo širenjem Allahove vjere ili obrazovanjem, političkom borbom ili ratovanjem.

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati. (Et-Tevba, 111.)

انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Krećite u boj, bili slabi ili snažni, i borite se na Allahovom putu zalažući imetke svoje i živote svoje. (Et-Tevba, 41.)

U hadisu koji prenose Tirmizi i en-Nesa'i navodi se: "Ko na Allahovom putu potroši dio imetka, Allah mu upisuje da je potrošio sedam stotina puta više."

U hadisu koji se prenosi u šest zbirki osim Malika, navodi se: "Ko opremi gaziju na Allahovom putu kao da je ratovao. Ko ostane iza gazije brinući se o njegovoj porodici kao da je i on ratovao."

- Džihad koji se vrši širenjem Allahove vjere. Ova vrsta džihada podrazumijeva širenje Islama jezikom, uz iznošenje argumenata da je pozivanje u Islam krivovjernika, licemjera, nevjernika i zalutalih obaveza muslimana.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati. - Allah je, doista, silan i mudar. (Et-Tevba, 71.)

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا

Za one koji su Allahove Objave dostavljali i od Njega strahovali, i koji se nikoga, osim Allaha, nisu bojali. A dovoljno je to što će se pred Allahom račun polagati. (El-Ahzâb, 39.)

Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Tirmizi, Ahmed i Ibn Hibban kaže: "Neka Allah podari udoban život onome ko nešto čuje od mene pa to prenese onako kako je čuo. Jer, možda će onaj kome se prenosi bolje shvatiti od onoga ko je prenio."

Allahov Poslanik ﷺ, također, u hadisu koji prenose Muslim i autori zbirki *Sunen*, veli: "Ko poziva na Pravi put imat će istu nagradu kao i oni koji ga budu slijedili, a njihova se nagrada neće ništa umanjiti."

- Džihad koji se vrši obrazovanjem: Ova vrsta džihada podrazumijeva ulaganje napora u naučnom, kulturnom i idejnom obrazovanju te pružanja prave predstave o cjelovitoj islamskoj ideji, postojanju, životu i čovjeku.

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ

Svi vjernici ne trebaju ići u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate. (Et-Tevba, 122.)

U hadisu koji prenose Ebu Davud i Tirmizi, Vjerovjesnik ﷺ kaže: "Ko bude upitan za nešto iz nauke pa to sakrije, bit će zauzdan vatrenim uzdama na Sudnjemu danu."

- Politički džihad: Ova vrsta džihada pretpostavlja ulaganje napora na uspostavljanju islamske države na temeljima islamskih načela i njegovih općih i univerzalnih pravila. U sistemu islamske vlasti postoji načelo prema kojemu vlast pripada samo Allahu.

وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ
تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ (٤٩) أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ
يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (٥٠)

I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim i čuvaj se da te ne odvrate od nečega što ti Allah objavljuje. A ako ne pristaju, ti onda znaj da Allah želi da ih zbog nekih grijehova njihovih kazni. A mnogi ljudi su, zaista, nevjernici. Zar oni da traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje? (El-Mâ'ida, 49.-50.)

Muslim prenosi od Abdullaha b. Mesuda رضي الله عنه koji kazuje da je Allahov Poslanik ﷺ rekao: "Nije bilo prije mene vjerovjesnika kojega je Allah poslao jednom narodu a da među tim narodom nije imao svojih učenika i drugova koji su slijedili njegov put i vladali se prema njegovim zapovijedima. Poslije njih bi zatim dolazili njihovi nasljednici koji bi govorili ono što ne rade i radili ono što im nije naređeno. Ko se protiv takvih bori rukama taj je vjernik. Ko se protiv njih bori jezikom i taj je vjernik. Ko se protiv njih bori srcem i on je vjernik, iza toga nema imana ni koliko jedno zrno gorušice."

- Džihad odlaskom u boj: Ova vrsta džihada pretpostavlja ulaganja napora da se stane pred svakim tiraninom koji stoji kao prepreka izvršenju propisa Uzvišenog Allaha i širenja Njegove vjere na Zemlji, bilo da su u pitanju tirani u islamskoj ili neislamskoj zemlji.

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ

I borite se protiv njih dok mnogoboštvo ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane. (El-Enfâl, 39.)

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ
الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ

Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovijedaju istinsku vjeru - sve dok ne daju glavarinu poslušno i smjerno. (Et-Tevba, 29.)

Kada su se muslimani sastali sa perzijskim vođom Rustemom, Rebi'a b. Amir mu je rekao: "Allah nas je poslao da izbavimo svijet iz robovanja robovima da bi robovali Allahu i da ih izbavimo iz tjeskobe ovoga svijeta u njegovu širinu, i da ih izbavimo iz nepravde raznih vjera da bi živjeli u pravdi Islama."

Kada odgajatelj kod djeteta razvije ovaj opći osjećaj borbe na Allahovom putu i pouči ga njenim vrstama i onome što iz njih proizilazi, dijete će se zasigurno svom svojom odlučnošću i riješenošću predati borbi na Allahovom putu i sav njegov rad na pozivanju Allahovoj vjeri bit će prožet borbom na Allahovom putu, sve dok mu namjera bude uzdizanje Allahove riječi i širenje Njegove vjere na Zemlji.

3. Neprestano podsjećanje djeteta na hrabrost drugova Allahova Poslanika ﷺ da bi ih oponašalo, išlo njihovim putem i slijedilo njihovu metodu.

a) Kada su muslimani izašli na Uhud, Vjerovjesnik ﷺ je najmlađe među njima vratio. Među vraćenim su bili Rafi' b. Hudejdž i Semure b. Džundub. Kasnije je dopustio Rafi'u pošto mu je rečeno da je izvrstan strijelac.

Pošto je za ovo saznao, Semure je zaplakao i požalio se svome očuhu: "Allahov Poslanik ﷺ je dopustio Rafi'u a mene je vratio, mada sam ja jači od njega u hrvanju." Kako je za ovo saznao Allahov Poslanik ﷺ, naredio im je da se pohrvu i pošto je Semure pobijedio i njemu je dozvolio da ide u borbu.[1]

b) Kada su Vjerovjesnik ﷺ i njegov drug Ebu Bekr napustili Mekku i krenuli putem za Medinu, ostali su na brdu Sevr (kod Mekke) tri dana. Aiša i Esma, kćerke Ebu Bekrove, su im spremale putnu opskrbu. Esma bi otkinula dio od svojega pojasa i njime vezala posudu sa hranom koju im je nosila. Zbog toga je dobila i nadimak *Zatu en-nitakajn* (žena sa dva pojasa). Abdullah b. Ebu Bekr ؓ je prenosio vijesti. Sve što bi čuo od Kurejšija da im planiraju učiniti, on ؓ bi to zapamtio i navečer ih o tome obavijestio ostajući kod njih izvjesno vrijeme. Zatim bi od njih u osvit zore odlazio i u Mekki se pojavljivao među Kurejšijama kao da je sa njima noć prespavao. Poznato je da su Aiša, radijallahu 'anha, i Abdullah ؓ u to vrijeme još bili maloljetni.

c) Historija bilježi slučaj dječaka-vjernika kada moli svoga oca da mu dozvoli da proputuje raznim krajevima Zemlje kako bi sâm na svim stranama pokušao otvoriti sebi put stjecanja vlastite slave i dostigao vrh uspjeha i vlastitog ugleda:

Sedlo na konja baci i uzde mu stavi
Potom oklop na glavu meni nabij i
oštar mač mi pripaši

Kada ću opskrbu tražiti ako neću
sada kao mladić stasit

Zemljom ću proći i po njoj
umjesto harama halal opskrbu tražiti

Možda će odlazak moj siromaštvu
kraj značiti ili me smrti približiti

O ovome se opširnije govori u drugom dijelu ove knjige u poglavlju "Strah".

4. Učenje napamet sura *El-Enfâl*, *Et-Tevba* i *El-Ahzâb*, i druge kur'anske ajete koji govore o borbi na Allahovom putu sa povodima njihove objave, zatim pojašnjenje njihova značenja, objašnjenje primjera junaštva Allahova Poslanika ﷺ i njegovih časnih drugova

[1] Predaja je slaba (da'if). Ekrem el-Umeri *Es-Siretu es-sahiha*, 2/283.

pokazanih na Bedru, Hendeku, Hunejnu i drugim bitkama. Ovo sigurno pokreće osjećaje u psihi djeteta i čini od njega hrabrog i odvažnog čovjeka koji se na Allahovom putu ne boji ničijeg prijekora. Nasuprot tome, on se svim svojim bićem predaje borbi na Allahovom putu i svoj život u toj borbi želi položiti, kao što su to kroz historiju činili njegovi preci i odabrani sinovi ovoga muslimanskog naroda.

5. Usađivanje u psihu djeteta vjerovanja u Allahovu odredbu i sudbinu, kako bi čvrsto vjerovalo da ono što ga zadesi nije rezultat njegove greške kao i da ono što pogriješi nije zato da bi mu se učinila nesreća. Kada bi muslimani prihvatili da je korisno za njih samo ono što je Allah odredio da im je korisno, kao i to da im je štetno samo ono što je Allah odredio da im je štetno, i da kada im kucne čas da ne traže da se odgodi niti prije desi, jer Uzvišeni Allah jedino daje život i smrt, slavu i prezrenost, štetu i korist, poniženje i visok položaj. U Njegovim rukama je sva vlast i On je Svemoćan.

* * *

Ovo su, brate odgajatelju, najvažnije tačke i etape zasađivanja duha borbe na Allahovom putu u psihi djeteta. Na tebi je samo da ih slijediš i njima poučavaš svoju djecu sve dok ne dostignu momačko doba, da ih pozivaš na borbu na Allahovom putu da bi krenuli ka polju stjecanja moći i časti i bili beskrajno odvažni i hrabri borci koji se samo Allaha boje, koji neće baciti oružje, odustati od borbe i uzdizanja Allahove riječi sve dok ne vide kako se bajrak Islama uzdiže i kako se zastava pobjede leprša. Tada će se vjernici radovati Allahovoj pomoći koju On daruje onome kome hoće, a On je Silan i Samilostan.

◊◊◊

Svršetak

Iz naprijed izloženog u ovoj našoj knjizi jasno se, brate odgajatelju, bez imalo sumnje ili dvosmislenosti, pokazuje da Islam svojom savršenom metodom, svojstvenim putem i jedinstvenim načinom ostvaruje vjersko i moralno uzdizanje djeteta, njegovo psihičko i intelektualno formiranje, i tjelesni i društveni odgoj što mu u budućnosti osigurava da bude čestit, uravnotežen i ispravan čovjek, čvrstog vjerskog ubjeđenja, morala i misije, koji izvršava svoje obaveze, preuzima odgovornosti i na kraju postiže cilj svih ciljeva a to je zadovoljstvo Uzvišenog Allaha, Džennet kao nagradu i spas od džehennemske vatre.

Među stvarima u kojima su skoro svi etičari, sociolozi, pedagozi i nastavnici složni, jeste da odgajatelj, bio nastavnik, otac, majka ili vjerski učitelj, kada ulaže maksimalne napore i usmjerava svoje interesiranje ka izvršavanju ove božanske metode koju je objavio Uzvišeni Allah i primjenjivanju ovoga sistema čije je osnove i ogranke postavio Islam, sigurno je da će takvo dijete rasti u pravoj vjeri i bogobojaznosti, da će se uzdizati u vrlinama i moralu, da će se među svijetom pokazivati u najboljemu svjetlu u kakvom se može pokazivati čovjek kao mentalno zreo, savršeno moralan, uravnoteženog vladanja, dobroćudnog ponašanja, lijepog načina života i plemenitog društva.

Što se tiče pritužbi pojedinih odgajatelja i roditelja na posrnulost, nepokornost i neposlušnost svoje djece, razlozi takvoga ponašanja se nalaze u samim odgajateljima.

Kako da bude ispravno dijete kada mu roditelji dozvoljavaju loše društvo?

Kako da bude čvrsta vjerskog ubjeđenja kada ga roditelji šalju u strane škole i na misionarske koledže?

Kako da bude uzorita morala kada mu je otac nabavio televiziju u kuću da može gledati razuzdane scene i grješne prizore?

Kako da zaštitimo njegovo ponašanje kada mu otac dozvoljava ili nabavlja bestidne časopise, ljubavne romane koji se prodaju radi izazivanja strasti i podstiču na propadanje i izopačavanje?

Kako da spasimo vjeru kod djeteta kada mu otac pripada raznim bezbožničkim organizacijama i laičkim bezvjerničkim partijama?

I, uopće, kako da dijete bude čestito i ispravno kada mu se odgajatelj ne drži islamske metode odgoja i islamskog sistema formiranja i uzdizanja čovjeka?

Kako je lijepo Omer postupio kada je saznao da otac nije izvršio svoje obaveze prema djetetu u pogledu izbora njegove majke, davanja lijepog imena, poučavanja u Kur'anu, ne oklijevajući u lice takvome ocu je rekao: "Došao si mi da se požališ na sina da te ne sluša. Međutim, ti nisi njega slušao prije nego je on otkazao svoju poslušnost prema tebi. Prema tome, ti si prema njemu loše postupio prije nego je on to učinio prema tebi!"

Ovako je Omer za nepokornost i posrnulost djeteta odgovornost prebacio na oca zbog zanemarivanja njegova odgoja.

Što se tiče tvrdnji pojedinih roditelja da su im djeca neposlušna i posrnula usprkos što ih odgajaju, ovakve se tvrdnje odbacuju. Kada bismo istraživali uzroke takvoga ponašanja, vidjeli bismo da se oni nalaze upravo kod roditelja, bilo zbog lošeg primjera, nepridržavanja islamske metode odgoja ili zanemarivanja obaveza koje im je Islam propisao.

Međutim, ponekad zakaže i pravilo. Bez obzira što odgajatelj ulaže krajnje napore i drži se islamskih metoda odgoja, dijete se razvija na pogrešan način i zapada na stranputicu kao što je slučaj sa sinom Nuha o čemu nas Uzvišeni Allah upoznaje. On odbija i ne priznaje Pravi put i vjerovjesnički odgoj i zato biva nevjernik, zašto ga Allah sa drugima koji su bili sa njim kažnjava potopom u kome se svi utapaju.

U ovakvom slučaju odgajatelj ima opravdanje pred Allahom zbog toga što je izvršio svoje dužnosti i odgovornosti kojima ga je Allah zadužio.

Na kraju, dragi odgajatelju, daj obavezu Allahu Uzvišenom da ćeš se držati islamske metode odgajanja svoje djece, pokaži odlučnost i energičnost da ćeš izvršavati svoje obaveze u svim etapama, sa svih strana i u svim dijelovima. Budeš li činio tako, vidjet ćeš svoju djecu kao sunce preobražaja, mjesec Pravoga puta i meleke koji hodaju po zemlji. Štaviše, na njih će se upirati prstom zbog dobrote svoje duše, čistote svoga srca, plemenitog morala, lijepog ophođenja, pokazane uravnoteženosti i ljubaznog druženja.

Ja sam optimista da će ova generacija, bude li slijedila Islam kao ubjeđenje i kao praksu i prihvatila se njegova učenja u pogledu propisa i načina življenja, vratiti slavu i dostojanstvo naših predaka, na svijetu uspostaviti jednu jaku i čvrstu državu, sličnu velikim nacijama po svojoj moći i ponosu, da će joj se, štaviše, mnogi narodi iz strahopoštovanja i zbog njenoga silnog vladara pokoriti, a to Allahu nije teško.

Ne može se, brate odgajatelju, ovaj Ummet preobraziti ničim drugim nego onim što je preobrazilo njegove pretke.

Ukoliko su se oni preobrazili primjenom i provođenjem islamskog sistema i stigli do vrhunca svoje moći, ni njihovi nasljednici se ne mogu ničim drugim preobraziti do primjenom i provođenjem islamskog sistema i stići do vrhunca svoje moći i trijumfa.

Neka se Allah smiluje Omeru ﷺ kada kaže: "Mi smo Ummet kome je Allah dao ponos u Islamu. Ako ga budemo tražili mimo Islama, Allah će nas poniziti."

Istinu je kazao Allahov Poslanik ﷺ u hadisu koji prenose Bejheki i Hakim: "Budu li njihovi vladari vladali ne držeći se onoga što je objavio Allah, njima će zavladati njihovi neprijatelji i uzurpirat će dio onoga što imaju u svojim rukama, a zanemare li Allahovu Knjigu i Sunnet Njegova Vjerovjesnika, Allah će među njima dati sukob."

U cilju dostizanja moći i trijumfa počinjemo sa preobražajem sebe samih a zatim naših porodica. Međutim, nema preobražaja članova porodice bez prihvaćanja islamskog načina odgoja naših sinova i kćeri, jer je preobražaj pojedinca prirodni preduvjet za preobražaj porodice, a potom dolazi preobražaj društva, a tek nakon toga u islamskim društvima se formira čvrsta baza od odanih vjernika i boraca na Allahovom putu na čijim rukama počiva država Islama i čijom mladalačkom odlučnošću se ostvaruje moć muslimana.

Dragi očevi, majke i odgajatelji,

Ovo je islamski način odgajanja vaše djece. Ovo je najispravniji put njihove preobrazbe i upute na Pravi put. Ispunjavajte svoje odgovornosti i izvršavajte svoje dužnosti kako bi se u islamskim društvima ostvario preobražaj vaše djece i vaše porodice, kako bi se među islamskim narodima formirale jedinice koje će se boriti na Allahovom putu i ostvariti pobjedu, jedinice koje će obavljati ulogu upućivanja svijeta iz zablude, paganstva i materijalizma ka svjetlosti Istine i Objavi Islama!

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

I reci: 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti.' (Et-Tevba, 105.)

I na kraju, naša dova je: *Hvala Allahu, Gospodaru svjetova.*



Sadržaj

Sadržaj